

T.C.
ORDU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT TARİHİ ANABİLİM DALI

KAYSERİ VE ÇEVRESİNDE BULUNAN İSLAMİ DEVİR
BEYAZ MERMER KİTABE GELENEĞİ

MELTEM ATİLLA

DANIŞMAN
PROF. DR. ŞERİFE TALİ

YÜKSEK LİSANS

ORDU 2021

ÖĞRENCİ BEYAN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak savunduğum “ Kayseri ve Çevresinde Bulunan İslami Devir Beyaz Mermer Kitabe GeleneĐi” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı dűşecek bir yardıma başvurmadan yazdığımı ve yararlandığım kaynakların “Kaynakça” bölümünde gösterilenlerden farklı olmadığımı, belirtilen kaynaklara atıf yapılarak yararlandığımı belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.../.../2021

MELTEM ATİLLA

18531300005

ÖN SÖZ

Türk-İslam Mimarisinde kitabeler, taşıdıkları bilgilerin yanı sıra estetik yönleri, kaliteleri ve kullanılan malzeme çeşitliliği açısından göze hitap ederken diğer yandan birer vesikalık olarak tarihimize ışık tutmaktadır.

Kayseri ve Çevresinde Bulunan İslami Devir Beyaz Mermer Kitabe Geleneği başlıklı çalışmada, bugüne kadar hiç inceleme konusu edilmemiş olan bölgenin Türk-İslam dönemi yapılarında tespit edilen beyaz mermer kitabeler, üretildikleri sanat ortamı içerisinde değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu tez çalışmasında Selçuklu, İlhanlı, Beylikler, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi Kayseri ve çevresi sınırları içerisinde yer alan kitabeler ele alınmıştır. Beyaz mermer kitabe kullanımı bu bölgede her ne kadar eski ve yaygın bir gelenek olsa da bilgi ve estetik yönü değerlendirilmiş, malzeme yönü üzerinde durulmamıştır. Bu durum da bizi böyle bir çalışmaya yönlendirmiştir.

Bu konuyu seçmemde bana yardımcı olan çalışmalarım sırasında bilgi ve deneyimleriyle bana her türlü desteği sağlayan danışmam hocam sayın Prof. Dr. Şerife TALİ'ye, tez savunmasındaki katkılarıyla yönlendiren jüri üye hocalarım Prof. Dr. Ahmet Ali BAYHAN'a ve Doç. Dr. Muzaffer YILMAZ'a teşekkürlerimi sunarım

Ayrıca, tez çalışmam boyunca yardımlarını benimle paylaşan arkadaşlarıma, eğitim hayatım boyunca bugünlere gelmemde maddi manevi desteği esirgemeyen ve üzerimde büyük emekleri olan sevgili aileme teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Meltem ATİLLA

ORDU 2021

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	i
İÇİNDEKİLER	ii
ÖZET.....	viii
ABSTRACT.....	ix
KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ	x
GRAFİKLER DİZİNİ	xi
TABLolar DİZİNİ	xii
GÖRSELLER DİZİNİ	xiii
GİRİŞ	1
KONUNUN AMACI VE ÖNEMİ	1
METOT VE DÜZEN	3
KAYNAK VE YAYINLAR	6
BİRİNCİ BÖLÜM	11
İÇ ANADOLU'NUN COĞRAFI KONUMU VE İLLERİN TARİHÇESİ.....	11
1.1. İÇ ANADOLU'NUN COĞRAFI KONUMU.....	11
1.2. KAYSERİ'NİN TARİHÇESİ	13
1.3. NEVŞEHİR'İN TARİHÇESİ.....	16
1.4. NİĞDE'NİN TARİHÇESİ	18
1.5. SİVAS'IN TARİHÇESİ	20
İKİNCİ BÖLÜM	23
TÜRK-İSLAM MİMARİSİNDE KİTABE VE GELİŞİMİ	23
2.1. KİTABENİN TANIMI.....	23
2.2. KİTABELERE DAİR İLK ARAŞTIRMALAR	24
2.3. KİTABENİN KULLANILDIĞI MİMARİ YAPILAR.....	25
2.4. KİTABELERDE KULLANILAN DİLLER	26
2.5. KİTABELERDE KULLANILAN YAZI TÜRLERİ	27
2.6. KİTABE TÜRLERİ	28
2.6.1. İnşa ve Bani Kitabesi	28
2.6.2. Tamir ya da Onarım Kitabeleri.....	29
2.6.3. Mimar ve Sanatkâr Kitabeleri.....	29
2.6.4. Vergi ve Ferman Kitabeleri	30
2.6.5. Taş Vakfiyeler.....	31
2.6.6. Dini İçerikli Kitabeler.....	31

2.6.7. Mezar Taşlarındaki Kitabeleri	32
2.7. KİTABELERDE KULLANILAN MALZEME.....	33
2.8. KİTABELERDE KULLANILAN TEKNİK.....	34
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	35
MERMER MALZEMENİN TANIMI, KAYNAGI VE BÖLGEDEKİ DURUMU	35
3.1. MERMER'İN TANIMI.....	35
3.2. MERMER MALZEMENİN KAYNAĞI	35
3.3. BÖLGEDEKİ DURUMU	37
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	39
KAYSERİ VE ÇEVRESİNDE BULUNAN İSLAMİ DEVİR BEYAZ MERMER KİTABE GELENEĞİ	39
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	43
KATALOG	43
5. KAYSERİ VE ÇEVRESİNDE BULUNAN İSLAMİ DEVİR BEYAZ MERMER KİTABE GELENEĞİ	43
5.1. DANİŞMEND DÖNEMİ BEYAZ MERMER KİTABELER	43
5.1.1. Kayseri Ulu Cami Kitabeleri	43
5.1.2. Kayseri Kölük Cami Kitabeleri	48
5.1.3. Sivas Ulu Cami Kitabesi.....	51
5.2. ANADOLU SELÇUKLU DÖNEMİ BEYAZ MERMER KİTABELER ..	53
5.2.1. Kayseri Battal Cami Kitabesi	53
5.2.2. Kayseri Lala Muslihiddin (Lala Paşa) Cami Kitabesi	55
5.2.3. Kayseri Huand Hatun Cami Kitabeleri.....	57
5.2.5. Kayseri Yazır Köyü Cami Kitabesi	61
5.2.6. Kayseri Develi Ulu (Sivasi Hatun) Cami Kitabeleri	63
5.2.4. Kayseri Hacı Kılıç Cami Kitabeleri.....	66
5.2.7. Kayseri Hacı Veled Cami Kitabeleri	70
5.2.8. Niğde Alâeddin Cami Kitabesi.....	72
5.2.9. Kayseri Çifte Kümbet Kitabesi.....	74
5.2.10. Kayseri Seyyid Şerif Türbe Kitabesi	76
5.2.11. Niğde Hüdavend Hatun Türbe Kitabeleri.....	78
5.2.12. Niğde Kesikbaş Türbe Kitabeleri	81
5.2.13. Kayseri Gevher Nesibe Hatun Medrese Kitabesi	84
5.2.14. Kayseri Huand Hatun Medrese Kitabesi	86
5.2.15. Kayseri Hacı Kılıç Medrese Kitabesi	88

5.2.16. Kayseri Sahabiye Medrese Kitabesi	90
5.2.17. Sivas Gök Medrese Kitabeleri	92
5.2.18. Sivas Buruciye Medrese Kitabesi	106
5.2.19. Sivas Çifte Minareli Medrese Kitabeleri	108
5.2.20. Kayseri Karatay Han Kitabesi	111
5.2.21. Kayseri Sahabiye Çeşme Kitabesi	113
5.2.22. Niğde Hatıroğlu Çeşme Kitabesi	115
5.3. İLHANLI DÖNEMİ BEYAZ MERMER KİTABELER	117
5.3.1. Niğde Sungur Bey Cami Kitabeleri	117
5.4.KARAMANOĞLU BEYLİĞİ DÖNEMİ BEYAZ MERMER KİTABELER	120
5.4.1. Niğde Gündoğdu Türbe Kitabesi.....	120
5.4.2. Niğde Ak Medrese Kitabesi.....	122
5.5. ERETNA BEYLİĞİ DÖNEMİ BEYAZ MERMER KİTABELER	124
5.5.1. Kadı Mescidi Kitabesi	124
5.5.2. Kayseri Döner Kümbet Kitabesi.....	126
5.5.3. Kayseri Emir Şahap Türbe Kitabesi	128
5.5.4. Kayseri Mehmet Zengi Türbe Kitabesi	130
5.5.5. Kayseri Erdoğmuş Türbe Kitabesi.....	132
5.5.6. Kayseri Şah Kutlu Hatun Türbe Kitabesi	134
5.5.7. Kayseri Emir Ali Türbe Kitabesi	136
5.5.8. Kayseri Ulu Hatun Türbe Kitabesi	138
5.5.9. Kayseri Babük Bey Zaviye Kitabesi.....	140
5.5.10. Niğde Sarı Han Kitabesi	142
5.6. OSMANLI DÖNEMİ BEYAZ MERMER KİTABELER	144
5.6.1. Kayseri Şeyh Cami Kitabesi	144
5.6.2. Kayseri İsa Kümbet Cami Kitabesi	146
5.6.3. Kayseri Erkilet Nişancı Mehmet Paşa Cami Kitabesi	148
5.6.4. Kayseri Cıncıklı Cami Kitabesi	150
5.6.5. Kayseri Çifteönü Cami Kitabesi.....	153
5.6.6. Kayseri Tavlusun Yukarı Mahalle Cami Kitabesi.....	156
5.6.7. Kayseri Akın Köyü Cami Kitabesi	159
5.6.8. Nevşehir Kara Cami Kitabeleri.....	161
5.6.9. Nevşehir Damad İbrahim Paşa Cami Kitabeleri.....	166
5.6.10. Nevşehir Hacı Şeyh Efendi Cami Kitabesi.....	172

5.6.11. Niğde Murad Paşa Cami Kitabesi.....	175
5.6.12. Niğde Kığılı (Pazar) Cami Kitabeleri	177
5.6.13. Niğde Cullaz Mescidi Kitabesi	182
5.6.14. Sivas Abdülvehhab Gazi Mescidi Kitabesi	184
5.6.15. Sivas Meydan Cami Kitabesi.....	186
5.6.16. Sivas Ali Ağa Cami Kitabeleri	188
5.6.17. Sivas Yeni (Selim Ağa) Cami Kitabeleri.....	191
5.6.18. Sivas Sarızade Mehmet Paşa Cami Kitabesi	194
5.6.19. Sivas Yiğitler Cami Kitabesi	196
5.6.20. Sivas Uzunhacıoğlu Cami Kitabesi	198
5.6.21. Sivas Said Paşa Cami Kitabesi	200
5.6.22. Sivas Atölye Cami Minare Kitabesi	202
5.6.23. Sivas Abadan Cami Kitabeleri.....	204
5.6.24. Kayseri Şeyh İbrahim Tennuri Turbe Kitabesi.....	207
5.6.25. Kayseri Talas Esmâ Hatun Türbe Kitabesi.....	209
5.6.26. Niğde Sır Ali Türbe Kitabesi	211
5.6.27. Sivas Şemseddin Sivas-i Türbe Kitabeleri.....	212
5.6.28. Nevşehir Damad İbrahim Paşa İmaret Kitabesi.....	217
5.6.29. Nevşehir Damad İbrahim Paşa Sıbyan Mektebi Kitabesi.....	220
5.6.30. Nevşehir Damad İbrahim Paşa Medrese Kitabeleri.....	223
5.6.31. Nevşehir Damad İbrahim Paşa Hamam Kitabeleri.....	229
5.6.32. Sivas Behram Paşa Hamam Kitabesi.....	232
5.6.33. Kayseri Asmalı Çeşme Kitabesi	234
5.6.34. Kayseri Gavremoğlu Çeşme Kitabeleri	236
5.6.35. Kayseri Kadı Çeşme Kitabesi	239
5.6.36. Kayseri Göllü Çeşme Kitabeleri	240
5.6.37. Kayseri Oduncu Çeşme Kitabesi	243
5.6.38. Kayseri Erkilet İkiz Çeşme Kitabesi.....	245
5.6.39. Kayseri Müftü Çeşme Kitabeleri	247
5.6.40. Kayseri Çukurlu Cami Çeşme Kitabeleri	250
5.6.41. Kayseri Gömleksiz Çeşme Kitabesi	253
5.6.42. Kayseri Hasbekiçi Çeşme Kitabeleri	255
5.6.43. Kayseri Kölük Çeşme Kitabesi.....	258
5.6.44. Kayseri Gevher Nesibe Çeşme Kitabeleri	260
5.6.45. Kayseri Akçakaya Aşağı Cami Çeşme Kitabesi.....	263

5.6.46. Kayseri Çifteönü Çeşme Kitabeleri	265
5.6.47. Kayseri Mihlüm I Çeşme Kitabeleri	269
5.6.48. Kayseri Hacı Kasım Çeşme Kitabesi.....	272
5.6.49. Kayseri Mihlüm II Çeşme Kitabesi	274
5.6.50. Kayseri Ali Efendi Çeşme Kitabesi	276
5.6.51. Kayseri Hacı Mehmet Çeşme Kitabesi.....	278
5.6.52. Kayseri Erkilet Hacı Osman Çeşme Kitabesi	280
5.6.53. Kayseri Kemer Köyü Çeşme Kitabeleri	282
5.6.54. Kayseri Güdüllü Çeşme Kitabesi.....	284
5.6.55. Kayseri Hacı Memiş Çeşme Kitabesi	286
5.6.56. Kayseri Molu Köyü Paşa Pınar Çeşme Kitabesi	287
5.6.57. Kayseri Yazır Köyü Çeşme Kitabeleri	289
5.6.58. Kayseri Hacı Rüştü Efendi Çeşme Kitabesi	291
5.6.59. Kayseri Kara İmam Çeşme Kitabesi.....	293
5.6.60. Kayseri Tavlusun Köyü Karagöz (Mezarlık) Çeşme Kitabesi	296
5.6.62. Kayseri Talas Ali Saip Paşa Çeşme Kitabesi.....	300
5.6.63. Kayseri Talas Meydan Çeşme Kitabesi	302
5.6.64. Kayseri Talas Esma Hatun Çeşme Kitabesi	304
5.6.65. Kayseri Akçakaya Yatak Çeşme Kitabesi	306
5.6.66. Kayseri Sivas Caddesi Çeşme Kitabesi	308
5.6.67. Kayseri Cıncıklı Çeşme Kitabesi	310
5.6.68. Kayseri Harman Cami Çeşme Kitabesi	312
5.6.69. Kayseri Seyit Gazi Mahallesi Çeşme Kitabesi	314
5.6.70. Kayseri Şeyh İbrahim Tennuri Çeşme Kitabeleri.....	316
5.6.71. Kayseri Akçakaya I Çeşme Kitabesi	319
5.6.72. Kayseri Şefika Hanım Çeşme Kitabesi.....	321
5.6.73. Nevşehir Orduoğlu Çeşme Kitabesi	323
5.6.74. Nevşehir Damad İbrahim Paşa Külliye Çeşme Kitabesi	325
5.6.75. Nevşehir Bekdik Çeşme Kitabesi	328
5.6.76. Niğde Cullaz Çeşme Kitabesi	330
5.6.77. Niğde Nalbatlar Çeşme Kitabesi.....	332
5.6.78. Sivas Sorhan Tunçöz Çeşme Kitabesi	334
5.6.79. Kayseri Rüştüye Mektebi Kitabesi	336
5.6.80. Niğde Ömer Halisdemir Üniversite Konaklama Evi Kitabesi.....	338
5.6.81. Sivas Kongre Bina Kitabesi	340

5.6.82. Sivas Jandarma Bina Kitabesi.....	342
5.7. CUMHURİYET DÖNEMİ BEYAZ MERMER KİTABELER	344
5.7.1. Kayseri Vatan Köyü Cami Kitabesi.....	344
5.7.2. Kayseri Hoca Hasan Cami Kitabesi.....	346
5.7.3. Kayseri Salih Ağa Çeşme Kitabesi.....	348
5.7.4. Kayseri Ali Saip Paşa Konağı Kitabeleri.....	350
5.8. MEZAR TAŞI KİTABELERİ.....	353
5.8.1. Mezar Taşı No: 1	353
5.8.2. Mezar Taşı No: 2	355
5.8.3. Mezar Taşı No: 3	357
5.8.4. Mezar Taşı No: 4	359
5.8.5. Mezar Taşı No: 5	361
5.8.6. Mezar Taşı No: 6	363
5.8.7. Mezar Taşı No: 7	365
5.8.8. Mezar Taşı No: 8	367
5.8.9. Mezar Taşı No: 9	369
5.8.10. Mezar Taşı No: 10	371
ALTINCI BÖLÜM	373
DEĞERLENDİRME.....	373
6.1. YAPILAR ÜZERİNDE İNCELENEN KİTABELERİN ÖZELLİKLERİ	377
6.1.1. Fiziki Özellikler	377
6.1.2. Metin Özellikleri.....	396
SONUÇ	411
KAYNAKÇA.....	414
GÖRSELLER.....	429
TABLolar	526
ÖZGEÇMİŞ	539

ÖZET

KAYSERİ VE ÇEVRESİNDE BULUNAN İSLAMİ DEVİR BEYAZ MERMER KİTABE GELENEĞİ

Bu tez çalışması, Kayseri ve çevresinde Türk-İslam mimarisinde inşa edilen eserlerin omurgasını oluşturan kitabeler, malzeme yönünden incelenmiştir. Dayanıklılığı, zarafeti ve zengin görünümü ile soylu malzeme olarak bilinen mermer, Kayseri ve çevresi olarak sınırlandırılan Niğde, Nevşehir ve Sivas şehirlerinin yalnızca kitabelerinde tercih edilmiştir. Bu nedenle, çalışmada “Kayseri ve Çevresinde Bulunan İslami Devir Beyaz Mermer Kitabe Geleneği” konusu ele alınmıştır. Danişmendli, Selçuklu, İlhanlı, Beylikler (Eretna ve Karamanoğlu), Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde inşa edilen bu mimari eserlerin beyaz mermer kitabeleri ayrıntılı olarak değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Mimari eserlerdeki beyaz mermer kitabe geleneğinin daha önce çalışılmamış olması, bu bölgeye özgü olması ve bu detayın bilimsel olarak incelenmesi çerçevesinde yapılan çalışmayla Kayseri’de 90, Nevşehir’de 10, Niğde’de 15 ve Sivas’ta 19 yapı olmak üzere toplamda 134 yapı değerlendirilmiştir. Bu kentler içerisinde mimariye bağlı olarak incelenen beyaz mermer kitabelerden toplamda 208 adet bulunmaktadır.

Kronolojik olarak incelenen beyaz mermer kitabelerin metinleri transkripsiyonu yapılmış, günümüz Türkçesi ile karşılıkları verilmiş ve bugünkü durumları değerlendirilmiştir. İncelenen beyaz mermer kitabelerin yapıları tanıtıldıktan sonra konum, yazı stili, dil, ölçü, malzeme ve teknik açıdan tanımlanarak değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kayseri ve Çevresi, Beyaz Mermer Kitabe, Gelenek

ABSTRACT

İSLAMİC PERİOD WHITE MARBLE INSCRIPTION CUSTOM WHİCH PLACED İN KAYSERİ AND İT İS SURROUNDİNGS

This thesis is the material on which we can base the structure built from Kayseri and the text from the Turkish-Islamic. With its durability, elegance and rich appearance, marble as a noble material was preferred in the limited inscriptions of the cities of Niğde, Nevşehir and Sivas, which were limited to Kayseri and its surroundings. In this development, the subject of "Islamic Period White Marble Inscription Tradition Found in Kayseri and Its Surroundings" was discussed. This architectural structure, which was built by Danishmendli, Seljuk, İlhanlı, Principalities (Eretna and Karaoğluoğlu), Ottoman and Republic buildings, is based on the evaluation of white marbles as projects.

The fact that the white marble inscription in the architectural works has not been recorded before, that it should be of this type and that this detail should be done by being in himself, has been evaluated as 90 buildings in Kayseri, 10 in Nevşehir, 15 in Niğde, 19 in Sivas and a total of 134 buildings. . There are a total of 208 of the white marble inscriptions examined depending on the architecture in these cities.

The texts of the white marble inscriptions, which were examined chronologically, were transcribed, filled with future Turkish and evaluated as evaluated. The detailed aftermath of the examined white marble inscriptions has been evaluated by detailing the writing style, size, material and technique.

Key Words; Kayseri and its Surrandings, White Marble İnscription, Tradition

KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ

bkz.	:Bakınız
Çev.	:Çeviren
E.T.	:Erişim Tarihi
H.	:Hicri
Hz.	:Hazırlayan
İ.Ö.	:İslamiyet'ten Önce
km.	:Kilometre
M.	:Miladi
m.	:Metre
M.Ö.	:Milattan Önce
M.S.	:Milattan Sonra
Prof. Dr.	:Profesör Doktor
s.	:Sayfa
S.V. B M.A.	:Sivas Vakıflar Bölge Müdürlüğü Arşivi
yy.	:Yüzyıl
vb.	:Ve benzeri

GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik 1: Kitabelerin Kentlere Göre Genel Dağılımı	373
Grafik 2: Kitabelerin Dönemlere Göre Dağılımı	375
Grafik 3: Kitabelerin Yapı Türlerine Göre Dağılımı	379
Grafik 4: Kitabelerin Şekil ve Boyutları.....	383
Grafik 5: Kitabelerin Dillerine Göre Dağılımları	386
Grafik 6: Kitabelerin Hatlarına Göre Dağılımları	391
Grafik 7: Kitabelerde Kullanılan Bitkisel Sülemelerin Dağılımı	393
Grafik 8: Kitabelerde Kullanılan Geometrik Sülemelerin Dağılımı.....	395
Grafik 9: Kitabelerin Türlerine Göre Dağılımları	404
Grafik 10: Kitabelerde Kullanılan Tarih İbareleri	408

TABLULAR DİZİNİ

Tablo 1: Kayseri Türk-İslam Dönemi Yapı Grupları İçerisindeki Beyaz Mermer Kitabeler.....	526
Tablo 2: Nevşehir Türk-İslam Dönemi Yapı Grupları İçerisindeki Beyaz Mermer Kitabeler.....	532
Tablo 3: Niğde Türk-İslam Dönemi Yapı Grupları İçerisindeki Beyaz Mermer Kitabeler.....	534
Tablo 4: Sivas Türk-İslam Dönemi Yapı Grupları İçerisindeki Beyaz Mermer Kitabeler.....	536

GÖRSELLER DİZİNİ

Görsel 1: Kayseri Pınarbaşı Ocağı'nın Konumu (Çoşkun,2004,s.46).....	429
Görsel 2: Kayseri Bünyan İlçesindeki Ocağı'nın Konumu (Altaş,2006,s.38). .	429
Görsel 3: Niğde Gümüşler Beldesine ait Ocağın Konumu (Üçok,2001, s.2).....	430
Görsel 4: Sivas Yıldızeli Mermer Ocağının Konumu (Çoşkun, 2004, s.46).....	430
Görsel 5: Kayseri Ulu Cami, Kuzey Taç Kapısının Sol Köşesinin Pencere Üzerindeki Onarım Kitabesi	431
Görsel 6: Kayseri Ulu Cami, Kuzey Taç Kapının Üzerindeki Onarım Kitabesi	431
Görsel 7: Kayseri Ulu Cami, Kuzey Taç Kapının Üzerindeki Onarım Kitabesi	432
Görsel 8: Kayseri Ulu Cami'nin Batı Taç Kapısı Üzerindeki Dini İçerikli Kitabesi	432
Görsel 9: Kayseri Kölük Cami'nin Kuzeydoğu Taç Kapısı Üzerindeki Onarım Kitabesi	432
Görsel 10: Kayseri Kölük Cami'nin Kuzey Taç Kapısı Üzerindeki Onarım Kitabesi	433
Görsel 11: Sivas Ulu Cami'nin Doğu Avlu Giriş Kapısı Üzerindeki Onarım Kitabesi	433
Görsel 12: Kayseri Battal Cami'nin Kuzey Taç Kapısı Üzerindeki Onarım Kitabesi (Özbek&Arslan, 2008, s.217).....	433
Görsel 13: Kayseri Lala Muslihiddin Cami'nin Batı Taç Kapısı Üzerindeki Onarım Kitabesi	434
Görsel 14: Kayseri Huand Hatun Cami'nin Batı Taç Kapısı Üzerindeki İnşa Kitabesi	434
Görsel 15: Kayseri Huand Hatun Cami'nin Doğu Taç Kapısı Üzerindeki İnşa Kitabesi	434
Görsel 16: Kayseri Huand Hatun Cami'nin Minare Kaide Üzerindeki Onarım Kitabesi	435
Görsel 17: Kayseri Yazır Köyü Cami'nin Batı Taç Kapısı Üzerindeki İnşa Kitabesi (Ş. Tali'den).....	435
Görsel 18: Kayseri Develi Ulu Cami'nin Kuzey Taç Kapısı Üzerindeki İnşa Kitabesi	435
Görsel 19: Kayseri Develi Ulu Cami'nin Basık Kemerli Giriş Kapısı Üzerindeki Onarım Kitabesi	436
Görsel 20: Kayseri Hacı Kılıç Cami'nin Doğu Taç Kapısı Üzerindeki İnşa Kitabesi	436
Görsel 21: Kayseri Hacı Kılıç Cami'nin Doğu Taç Kapı Kavsara Nişi Üzerindeki Dini İçerikli Kitabenin Genel Görünümü	436
Görsel 22: Kayseri Hacı Kılıç Cami'nin Doğu Taç Kapı Kavsara Nişi Üzerindeki Dini İçerikli Kitabenin Kuzey Kanadını	436

Görsel 23: Kayseri Hacı Kılıç Cami'nin Doğu Taç Kapı Kavsara Nişi Üzerindeki Dini İçerikli Kitabesi.....	437
Görsel 24: Kayseri Hacı Kılıç Cami'nin Doğu Taç Kapı Kavsara Nişi Üzerindeki Dini İçerikli Kitabenin Güney Kanadını	437
Görsel 25: Kayseri Hacı Kılıç Cami'nin Minare Kaidesi Yanına Yerleştirilen Kayseri Mirlivası Hüseyin Bey'in Mezar ve Kitabelerin Genel Görünümü.....	437
Görsel 26: Kayseri Hacı Kılıç Cami, Kayseri Mirlivası Hüseyin Bey'in Başucu Mezar Kitabesi	438
Görsel 27: Kayseri Hacı Kılıç Cami, Kayseri Mirlivası Hüseyin Bey'in Ayakucu Mezar Kitabesi	438
Görsel 28: Kayseri Hacı Veled Cami'nin Kuzeydoğu Kapısının Üzerindeki Kitabeleri.....	439
Görsel 29: Kayseri Hacı Veled Cami'nin Minare Kaidesi Üzerindeki Kitabesi	439
Görsel 30: Niğde Aleaddin Cami'nin Doğu Taç Kapısı Üzerindeki İnşa Kitabesi	439
Görsel 31: Kayseri Çifte Kümbet'in Batı Taç Kapısı Üzerindeki İnşa Kitabesi	439
Görsel 32: Kayseri Seyyid Şerif Türbe'sinin İnşa Kitabesi.....	440
Görsel 33: Niğde Hüdavend Hatun Türbesi'nin İnşa Kitabesi.....	440
Görsel 34: Niğde Hüdavend Hatun Türbesi'nin Dini İçerikli Kitabesi.....	440
Görsel 35: Niğde Kesikbaş Türbesi'nin Kuzey Cephesi Üzerindeki Onarım Kitabesi (https://nigde.ktb.gov.tr/ E.T. 01.04.2021)	440
Görsel 36: Niğde Kesikbaş Türbesi'nin Güney Cephesi Üzerindeki Onarım Kitabesi (https://nigde.ktb.gov.tr/ E.T. 01.04.2021)	441
Görsel 37: Kayseri Gevher Nesibe Hatun Medresesi'nin Darüşşifa Kapısı Üzerindeki İnşa Kitabesi	441
Görsel 38: Kayseri Huand Hatun Medresesi'nin Batı Cephesi Üzerindeki Çeşme Kitabesi	441
Görsel 39: Kayseri Hacı Kılıç Medresi'nin İnşa Kitabesi	442
Görsel 40: Kayseri Sahabiye Medresesi'nin İnşa Kitabesi.....	442
Görsel 41: Sivas Gök Medrese'nin Taç Kapısı Üzerinde Yer Alan İnşa Kitabesi	442
Görsel 42: Sivas Gök Merdresesi'nin Taç Kapıda Basık Kemerli Girişin Üzerindeki İnşa Kitabesinin Genel Görünümü	442
Görsel 43: Sivas Gök Merdresesi'nin Kavsara Nişini Dolaşan Yazı Şeridi, Güney Kanat	442
Görsel 44: Sivas Gök Merdresesi'nin Kavsara Nişini Dolaşan Yazı Şeridi, Giriş Kapısı Üzerindeki Görünümü	443
Görsel 45: Sivas Gök Merdresesi'nin Kavsara Nişini Dolaşan Yazı Şeridi, Kuzey Kanat	443

Görsel 46: Sivas Gök Medresesi, Ana Eyvanın Üzerinde Yer Alan İnşa Kitabesi	443
Görsel 47: Sivas Gök Medrese, Minar ve Sanatkâr Kitabenin Yer Aldığı Güney Mihrabiyenin Genel Görünümü	444
Görsel 48: Sivas Gök Medrese, Minar ve Sanatkâr Kitabesi	444
Görsel 49: Sivas Gök Medrese, Minar ve Sanatkâr Kitabenin Yer Aldığı Kuzey Mihrabiyenin Genel Görünümü	445
Görsel 50: Sivas Gök Medrese, Minar ve Sanatkâr Kitabesi	445
Görsel 51: Sivas Gök Medresesi, Taç Kapı Kuşatan Sivri Kemerin Genel Görünümü ve Dini İçerikli Kitabesi.....	446
Görsel 52: Sivas Gök Medrese, Taç Kapının Güney Kanattaki Minare Kaidelerinin Ön ve Yan Yüzlerinin Genel Görünümü	447
Görsel 53: Sivas Gök Medrese, Taç Kapının Güney Kanattaki Minare Kaideleri Ön ve Yan Kitabeleri	447
Görsel 54: Sivas Gök Medrese, Taç Kapının Kuzey Kanattaki Minare Kaidelerinin Ön ve Yan Yüzlerinin Genel Görünümü	448
Görsel 55: Sivas Gök Medrese, Taç Kapının Kuzey Kanattaki Minare Kaideleri Ön ve Yan Kitabeleri	448
Görsel 56: Sivas Gök Medrese, Mescid Odasının Giriş Kapısının Genel Görünümü	449
Görsel 57: Sivas Gök Medrese, Mescid Odasının Giriş Kapısı Üzerindeki Kitabe	449
Görsel 58: Sivas Gök Medrese, Kuzey ve Güney Minare Kaidelerindeki İri Plastik Sekiz Kollu Yıldız ve Palmet Motifinin Kabartmasının Ortasındaki Hadis Kitabelerinin Genel Görünümü.....	450
Görsel 59: Sivas Gök Medrese, Güney Minare Kaidesindeki Dini İçerikli Kitabe	450
Görsel 60: Sivas Gök Medrese, Kuzey Minare Kaidesindeki Dini İçerikli Kitabe	450
Görsel 61: Sivas Gök Medrese, Taç Kapının Sağındaki Pencerenin Genel Görünümü	451
Görsel 62: Sivas Gök Medrese, Taç Kapının Sağındaki Pencerenin Üzerindeki Kitabe	451
Görsel 63: Sivas Gök Medrese, Darülkurra Odasının Giriş Kapısının Genel Görünümü	452
Görsel 64: Sivas Gök Medrese, Darülkurra Odasının Giriş Kapısı Üzerindeki Kitabe	452
Görsel 65: Sivas Gök Medrese, Darülkurra Odasının Avluya Bakan Penceresinin Genel Görünümü.....	453
Görsel 66: Sivas Gök Medrese, Darülkurra Odasının Avluya Bakan Penceresinin Üzerindeki Kitabe	453

Görsel 67: Sivas Gök Medrese, Mescid Odasının Avluya Bakan Penceresinin Genel Görünümü.....	454
Görsel 68: Sivas Gök Medrese, Mescid Odasının Avluya Bakan Penceresinin Üzerindeki Kitabe	454
Görsel 69: Sivas Gök Medrese, Güney Cephedeki 1. Hücre Odasının Giriş Kapısının Genel Görünümü	455
Görsel 70: Sivas Gök Medrese, Güney Cephedeki 1. Hücre Odasının Pencere Üzerindeki Kitabe	455
Görsel 71: Sivas Gök Medrese, Güney Cephedeki 2. Hücre Odasının Giriş Kapısının Genel Görünümü	456
Görsel 72: Sivas Gök Medrese, Güney Cephedeki 2. Hücre Odasının Pencere Üzerindeki Kitabe	456
Görsel 73: Sivas Gök Medrese, Güney Cephedeki 3. Hücre Odasının Giriş Kapısının Genel Görünümü	457
Görsel 74: Sivas Gök Medrese, Güney Cephedeki 3. Hücre Odasının Pencere Üzerindeki Kitabe	457
Görsel 75: Sivas Gök Medrese, Güney Cephedeki 4. Hücre Odasının Giriş Kapısının Genel Görünümü	458
Görsel 76: Sivas Gök Medrese, Güney Cephedeki 4. Hücre Odasının Pencere Üzerindeki Kitabe	458
Görsel 77: Sivas Gök Medrese, Güney Cephedeki 5. Hücre Odasının Giriş Kapısının Genel Görünümü	459
Görsel 78: Sivas Gök Medrese, Güney Cephedeki 5. Hücre Odasının Pencere Üzerindeki Kitabe	459
Görsel 79: Sivas Gök Medrese, Güney Cephedeki 6. Hücre Odasının Giriş Kapısının Genel Görünüm	460
Görsel 80: Sivas Gök Medrese, Güney Cephedeki 6. Hücre Odasının Pencere Üzerindeki Kitabe	460
Görsel 81: Sivas Gök Medrese, Ana Eyvanın Sağ Köşesindeki Girişin Genel Görünümü	461
Görsel 82: Sivas Gök Medrese, Ana Eyvanın Sağ Köşesindeki Kitabe.....	461
Görsel 83: Sivas Gök Medrese, Ana Eyvanın Sol Köşesindeki Girişin Genel Görünümü	462
Görsel 84: Sivas Gök Medrese, Ana Eyvanın Sol Köşesindeki Kitabe	462
Görsel 85: Sivas Gök Medrese, Kuzey Cephedeki 1. Hücre Odasının Giriş Kapısının Genel Görünümü	463
Görsel 86: Sivas Gök Medrese, Kuzey Cephedeki 1. Hücre Odasının Pencere Üzerindeki Kitabe	463
Görsel 87: Sivas Gök Medrese, Kuzey Cephedeki 2. Hücre Odasının Giriş Kapısının Genel Görünümü	464

Görsel 88: Sivas Gök Medrese, Kuzey Cephe'deki 2. Hücre Odasının Pencere Üzerindeki Kitabı	464
Görsel 89: Sivas Gök Medrese, Kuzey Cephe'deki 3. Hücre Odasının Giriş Kapısının Genel Görünümü	465
Görsel 90: Sivas Gök Medrese, Kuzey Cephe'deki 3. Hücre Odasının Pencere Üzerindeki Kitabı	465
Görsel 91: Sivas Gök Medrese, Kuzey Cephe'deki 4. Hücre Odasının Giriş Kapısının Genel Görünümü	466
Görsel 92: Sivas Gök Medrese, Kuzey Cephe'deki 4. Hücre Odasının Pencere Üzerindeki Kitabı	466
Görsel 93: Sivas Gök Medrese, Kuzey Cephe'deki 5. Hücre Odasının Giriş Kapısının Genel Görünümü	467
Görsel 94: Sivas Gök Medrese, Kuzey Cephe'deki 5. Hücre Odasının Pencere Üzerindeki Kitabı	467
Görsel 95: Sivas Gök Medrese, Kuzey Cephe'deki 6. Hücre Odasının Giriş Kapısının Genel Görünümü	468
Görsel 96: Sivas Gök Medrese, Kuzey Cephe'deki 6. Hücre Odasının Pencere Üzerindeki Kitabı	468
Görsel 97: Sivas Gök Medrese, Avlusunda Sergilenen Kitabelerin Genel Görünümü	469
Görsel 98: Sivas Buruciye Medresesi'nin İnşa Kitabesi	469
Görsel 99: Sivas Çifte Minareli Medrese'nin İnşa Kitabesinin Genel Görünümü	469
Görsel 100: Sivas Çifte Minareli Medrese'nin Kavsara Nişini Dolaşan Yazı Şeridi, Kuzey Kanat	469
Görsel 101: Sivas Çifte Minareli Medrese Kavsara Nişini Dolaşan Yazı Şeridi, Giriş Kapısı Üzeri	470
Görsel 102: Sivas Çifte Minareli Medrese'nin Kavsara Nişini Dolaşan Yazı Şeridi, Güney Kanat	470
Görsel 103: Sivas Çifte Minareli Medrese'nin Dini İçerikli Kitabı.....	470
Görsel 104: Karatay Han'ın İnşa Kitabesi.....	470
Görsel 105: Kayseri Sahabiye Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi	471
Görsel 106: Niğde Hatiroğlu Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi	471
Görsel 107: Niğde Sungur Bey Cami'nin Minare Kaidesi Üzerindeki Vergi....	471
Görsel 108: Niğde Sungur Bey Cami'nin Doğu Taç Kapısı Üzerindeki Vergi .	471
Görsel 109: Niğde Gündoğdu Türbe'sini Taç Kapısı Üzerinde Yer Alan Mezar Kitabesi	472
Görsel 110: Niğde Ak Medrese'nin İnşa Kitabesi.....	472
Görsel 111: Kadı Mescid'in İnşa Kitabesi (Kayseri Ansiklopedisi, 2013).	472
Görsel 112: Kayseri Döner Kümbet 'in Kitabesi	473

Görsel 113: Kayseri Emir Şahap Türbesi'nin İnşa Kitabesi.....	473
Görsel 114: Kayseri Mehmet Zengi Türbesi'nin İnşa Kitabesi.....	473
Görsel 115: Kayseri Erdoğan Türbesi'nin İnşa Kitabesi	474
Görsel 116: Kayseri Şah Kutlu Hatun Türbesi'nin İnşa Kitabesi	474
Görsel 117: Kayseri Emir Ali Türbesi'nin İnşa Kitabesi	474
Görsel 118: Kayseri Ulu Hatun Türbesi'nin İnşa Kitabesi.....	475
Görsel 119: Kayseri Babük Bey Zaviyesi'nin İnşa Kitabesi	475
Görsel 120: Niğde Sarı Han'ın İnşa Kitabesi	475
Görsel 121: Kayseri Şeyh Cami'nin Harim Giriş Kapısı Üzerindeki İnşa Kitabesi	476
Görsel 122: Kayseri İsa Kümbet Cami'nin İnşa Kitabesi (Kayseri Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri, 2008).....	476
Görsel 123: Kayseri Erkilet Nişancı Mehmet Paşa Cami, Kitabesi (Ş. Tali'den)	476
Görsel 124: Kayseri Cıncıklı Cami'nin Onarım Kitabesi.....	476
Görsel 125: Kayseri Çifteönü Cami'nin İnşa Kitabesi	477
Görsel 126: Kayseri Tavlusun Yukarı Mahalle Cami'nin İnşa Kitabesi (Kaya Demir, 2006)	477
Görsel 127: Akın Köyü Cami,'nin İnşa Kitabesi (Ş. Tali'den)	477
Görsel 128: Nevşehir Kara Cami'nin Avlu Giriş Kapısının Üzerindeki İnşa Kitabesi	478
Görsel 129: Nevşehir Kara Cami'nin Harim Giriş Kapısının Üzerindeki İnşa Kitabesi	478
Görsel 130: Nevşehir Damad İbrahim Paşa Cami'nin Avlu Giriş Kapısının Üzerindeki İnşa Kitabesi	478
Görsel 131: Nevşehir Damad İbrahim Paşa Cami'nin Harim Giriş Kapısının Üzerindeki İnşa Kitabesi	479
Görsel 132: Nevşehir Damad İbrahim Paşa Cami'nin Arka Avlu Giriş Kapısının Üzerindeki Dini İçerikli Kitabesi	479
Görsel 133: Nevşehir Hacı Şeyh Efendi Cami'nin İnşa Kitabesi.....	479
Görsel 134: Niğde MuraPaşa Cami'nin Onarım Kitabesi	480
Görsel 135: Niğde Kığılı (Pazar) Cami'nin Doğu Penceresinin Genel Görünümü	480
Görsel 136: Niğde Kığılı (Pazar) Cami'nin Doğu Pencere Üzerindeki İnşa Kitabesi	480
Görsel 137: Niğde Kığılı (Pazar) Cami'nin Doğu Pencere Üzerindeki Dini İçerikli Kitabesi	481
Görsel 138: Niğde Kığılı (Pazar) Cami'nin Kuzey Cephesinde, Doğu Yönünde Yer Alan Pencerenin Genel Görünümü	481

Görsel 139: Niğde K1ğılı (Pazar) Cami'nin Kuzey Cephesinde, Doğu Yönde Yer Alan Pencerenin Batı Sövesi	481
Görsel 140: Niğde K1ğılı (Pazar) Cami'nin Kuzey Cephesinde, Doğu Yönde Yer Alan Pencerenin Alt Sövesi	482
Görsel 141: Niğde K1ğılı (Pazar) Cami'nin Kuzey Cephesinde, Doğu Yönde Yer Alan Pencerenin Doğu Sövesi.....	482
Görsel 142: Niğde K1ğılı (Pazar) Cami'nin Kuzey Cephesinde, Batı Yönde Yer Alan Pencerenin Genel Görünümü	482
Görsel 143: Niğde K1ğılı (Pazar) Cami'nin Kuzey Cephesinde, Doğu Yönde Yer Alan Pencerenin Lentosundaki Kitabe.....	483
Görsel 144: Niğde K1ğılı (Pazar) Cami'nin Kuzey Cephesinde, Doğu Yönde Yer Alan Pencerenin Sövesindeki Kitabesi	483
Görsel 145: Niğde K1ğılı (Pazar) Cami'nin Avlu Giriş Kapısının İç Yüzündeki Kitabesi	483
Görsel 146: Niğde Cullaz Mescidi'nin İnşa Kitabesi	483
Görsel 147: Sivas Abdülvehhab Gazi Mescidi, İnşa Kitabesi (S.V.G.M, 2019)	484
Görsel 148: Sivas Meydan Cami'nin Onarım Kitabesi	484
Görsel 149: Sivas Ali Ağa Cami'nin İnşa ve Çeşme Kitabelerinin Genel Görünümü	484
Görsel 150: Sivas Ali Ağa Cami'nin İnşa Kitabesi	485
Görsel 151: Sivas Ali Ağa Cami'nin Çeşme Kitabesi.....	485
Görsel 152: Sivas Selim Ağa Cami'nin İnşa Kitabesi (S.V.B.M, 2009).....	485
Görsel 153: Sivas Selim Ağa Cami'nin Onarım Kitabesi	486
Görsel 154: Sivas Sarızade Mehmet Paşa Cami'nin İnşa Kitabesi	486
Görsel 155: Sivas Yiğitler Cami'nin İnşa Kitabesi	486
Görsel 156: Sivas Uzunhacıoğlu Cami'nin İnşa Kitabesi	487
Görsel 157: Sivas Said Paşa Cami'nin İnşa Kitabesi	487
Görsel 158: Atölye Cami Minaresi'nin İnşa Kitabesi	487
Görsel 159: Abadan Cami'nin Onarım Kitabesi	488
Görsel 160: Abadan Cami'nin Çeşme Kitabesi.....	488
Görsel 161: Kayseri Şeyh İbrahim Tennuri Türbesi'nin İnşa Kitabesi	488
Görsel 162: Kayseri Esmâ Hatun Türbesi'nin İnşa kitabesi.....	489
Görsel 163: Niğde Sır Ali Mezarı'nın Genel Görünümü	489
Görsel 164: Niğde Sır Ali Mezarı, Kitabesi	489
Görsel 165: Sivas Şemseddin Sivas-i Türbesi'nin İnşa Kitabesi.....	490
Görsel 166: Sivas Şemseddin Sivas-i Türbesi'nin Kuzey Cephesinin Genel Görünümü	490

Görsel 167: Sivas Şemseddin Sivas-i Türbesi'nin Kuzey Cephesi, Birinci Pencere	491
Görsel 168: Sivas Şemseddin Sivas-i Türbesi'nin Kuzey Cephesi, Birinci Pencere Üzerindeki Kitabe	491
Görsel 169: Sivas Şemseddin Sivas-i Türbesi'nin Kuzey Cephesi, İkinci Pencere	492
Görsel 170: Sivas Şemseddin Sivas-i Türbesi'nin Kuzey Cephesi, İkinci Pencere Üzerindeki Kitabe	492
Görsel 171: Sivas Şemseddin Sivas-i Türbesi'nin Kuzey Cephesi, Üçüncü Pencere	493
Görsel 172: Sivas Şemseddin Sivas-i Türbesi'nin Kuzey Cephesi, Üçüncü Pencere Üzerindeki Kitabe.....	493
Görsel 173: Nevşehir Damad Bİbrahim Paşa İmaretı, Doğu Giriş Kapısı (Allak, 2017)	494
Görsel 174: Nevşehir Damad Bİbrahim Paşa İmaretı'nın İnşa Kitabesi (Allak, 2017)	494
Görsel 175: Nevşehir Damad İbrahim Paşa Sıbyan Mektebi'nin İnşa Kitabesi (Allak, 2017)	495
Görsel 176: Nevşehir Damad İbrahim Paşa Medresesi'nin Doğu Giriş Kapısı .	495
Görsel 177: Nevşehir Damad İbrahim Paşa Medresesi'nin İnşa Kitabesi.....	496
Görsel 178: Nevşehir Damad İbrahim Paşa Medresesi'nin Başoda (Kütüphane) Giriş Kapısı	496
Görsel 179: Nevşehir Damad İbrahim Paşa Medresesi'nin Başoda (Kütüphane) İnşa Kitabesi.....	497
Görsel 180: Nevşehir Damad İbrahim Paşa Hamamı'nın İnşa Kitabesi	497
Görsel 181: Damad İbrahim Paşa Hamamı, Giriş Kapısı Üzerinde Yer Alan İnşa Kitabesi	498
Görsel 182: Sivas Behram Paşa Hamamı'nın İnşa Kitabesi.....	498
Görsel 183: Kayseri Asmalı Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi.....	498
Görsel 184: Kayseri Gavremoğlu Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi	499
Görsel 185: Kayseri Gavremoğlu Çeşmesi'nin Onarım Kitabesi.....	499
Görsel 186: Kayseri Kadı Çeşmesi'nin Kitabesi	499
Görsel 187: Kayseri Göllü Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi	499
Görsel 188: Kayseri Göllü Çeşmesi'nin Onarım Kitabesi	500
Görsel 189: Kayseri Oduncu Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi	500
Görsel 190: Kayseri Erkilet İkiz Çeşmesi'nin Genel Görünümü (Ş. Tali'den)..	500
Görsel 191: Kayseri Kabasakal Müftü Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi	500
Görsel 192: Kayseri Kabasakal Müftü Çeşmesi'nin Onarım Kitabesi	501
Görsel 193: Kayseri Çukurlu Cami Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi	501

Görsel 194: Kayseri Çukurlu Cami Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi	501
Görsel 195: Kayseri Gömleksiz Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi (Denktaş, 2000, s.328)	502
Görsel 196: Kayseri Hasbekiçi Çeşmesi'nin İnşa ve Onarım Kitabesi (Denktaş, 2000, s.240).....	502
Görsel 197: Kayseri Köllük Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi	503
Görsel 198: Kayseri Gevher Nesibe Çeşmesi'nin Onarım Kitabesi.....	503
Görsel 199: Kayseri Gevher Nesibe Çeşmesi, Osmanlı Tuğrası.....	503
Görsel 200: Kayseri Akçakaya Aşağı Cami Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi (Ş.Tali'den)	504
Görsel 201: Kayseri Çifteönü Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi	504
Görsel 202: Kayseri Çifteönü Çeşmesi'nin Onarım Kitabesi.....	504
Görsel 203: Kayseri Mıhlım I Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi (Denktaş, 2000, s.345)	505
Görsel 204: Kayseri Mıhlım I Çeşmesi'nin Onarım Kitabesi (Denktaş, 2000, s.345).....	505
Görsel 205: Hacı Kasım Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi.....	505
Görsel 206: Kayseri Mıhlım II Çeşmesi'nin Kitabesinin Görünümü.....	506
Görsel 207: Kayseri Ali Efendi Çeşmesi'nin İnşa.....	506
Görsel 208: Kayseri Hacı Mehmet Çeşmesi'nin Onarım Kitabesi (Denktaş, 2000, s.356).....	506
Görsel 209: Kayseri Erkilet Hacı Osman Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi (Ş. Tali'den)	507
Görsel 210: Kayseri Kemer Köyü Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi (Ş.Tali'den).....	507
Görsel 211: Kayseri Kemer Köyü Çeşmesi'nin Onarım Kitabesi (Ş. Tali'den)	507
Görsel 212: Kayseri Güdüllü Çeşmesi, Onarım Kitabesi (Denktaş, 2000, s.330)	508
Görsel 213: Kayseri Hacı Memiş Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi (Ş. Tali'den).....	508
Görsel 214: Kayseri Molu Köyü Paşa Pınar Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi (Ş. Tali'den).....	508
Görsel 215: Kayseri Yazır Köyü Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi (Ş. Tali'den).....	509
Görsel 216: Kayseri Yazır Köyü Çeşmesi'nin Onarım Kitabesi (Ş. Tali'den) ..	509
Görsel 217: Kayseri Hacı Rüştü Efendi Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi (Ş. Tali'den)	509
Görsel 218: Kara İmam Çeşmesi'nin Onarım Kitabesi (Denktaş, 2000, s.336).	510
Görsel 219: Kayseri Karagöz Çeşmesi'nin Onarım Kitabesi (Ş. Tali'den).....	510
Görsel 220: Kayseri Hacı Ahmed Efendi Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi (Denktaş 2000, 360)	510

Görsel 221: Kayseri Ali Saip Paşa Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi.....	511
Görsel 222: Kayseri Talas Meydan Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi	511
Görsel 223: Kayseri Esmâ Hatun Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi	511
Görsel 224: Kayseri Akçakaya Yatak Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi (Ş. Tali'den)	512
Görsel 225: Kayseri Sivas Caddesi Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi.....	512
Görsel 226: Kayseri Cıncıklı Çeşmesi, Dini İçerikli Kitabesi.....	512
Görsel 227: Kayseri Harman Cami Çeşmesi, İnşa Kitabesi	512
Görsel 228: Kayseri Seyit Gazi Mahalle Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi	513
Görsel 229: Kayseri Şeyh İbrahim Tennuri Çeşmesi'nin Onarım Kitabesi	513
Görsel 230: Kayseri Şeyh İbrahim Tennuri Çeşmesi'nin Dini İçerikli Kitabesi	513
Görsel 231: Kayseri Akçakaya I Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi (Ş. Tali'den)	514
Görsel 232: Kayseri Şefika Hanım Çeşmesi'nin İnşa kitabesi.....	514
Görsel 233: Nevşehir Orduoğlu Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi.....	514
Görsel 234: Nevşehir Damad İbrahim Paşa Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi.....	515
Görsel 235: Nevşehir Bekdik Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi.....	515
Görsel 236: Niğde Cullaz Çeşmesi'nin Onarım Kitabesi.....	515
Görsel 237: Niğde Nalbatlar Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi.....	516
Görsel 238: Sivas Sorhan Tunçöz Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi	516
Görsel 239: Kayseri Rüştîye Mektebi'nin İnşa Kitabesi	516
Görsel 240: Niğde Ömer Halisdemir Üniversite Konaklama Evi, Kitabesi	517
Görsel 241: Sivas Kongre Binasının İnşa Kitabesi	517
Görsel 242: Sivas Jandarma Binası'nın İnşa Kitabesi.....	517
Görsel 243: Kayseri Vatan Köyü Cami'nin Genel Görünümü.....	518
Görsel 244: Kayseri Hoca Hasan Cami'nin Onarım Kitabesi	518
Görsel 245: Kayseri Salih Ağa Çeşmesi, İnşa Kitabesi.....	518
Görsel 246: Kayseri Ali Saip Paşa Konağı'nın İnşa Kitabesi	519
Görsel 247: Kayseri Ali Saip Paşa Konağı, Teras Bölümünün Genel Görünümü	519
Görsel 248: Kayseri Ali Saip Paşa Konağı, Teras Bölümü Üzerinde Yer Alan Kitabesi	520
Görsel 249: Kayseri Ali Saip Paşa Konağı, Sofa Giriş Kapısı Üzerindeki Kitabe	520
Görsel 250: Mezar Taşı No:1, Genel Görünümü ve Kitabesi (Ş. Tali'den)	520
Görsel 251: Mezar Taşı No:2'nin Genel Görünümü ve Kitabesi (Ş. Tali'den)..	521
Görsel 252: Mezar Taşı No:3'ün Genel Görünümü ve Kitabesi (Ş. Tali'den)...	521
Görsel 253: Mezar Taşı No:4'ün Genel Görünümü ve Kitabesi (Ş. Tali'den)...	522

Görsel 254: Mezar Taşı No:5'in Genel Görünümü ve Kitabesi (Ş.Tali'den).....	522
Görsel 255: Mezar Taşı No:6'nın Genel Görünümü ve Kitabesi (Ş. Tali'den)..	523
Görsel 256: Mezar Taşı No:7'nin Genel Görünümü ve Kitabesi (Ş. Tali'den)..	523
Görsel 257: Mezar Taşı No: 8'in Baş Taşının Genel Görünümü ve Kitabesi (Ş. Tali'den).....	524
Görsel 258: Mezar Taşı No: 9'un Baş Taşının Genel Görünümü ve Kitabesi (Ş. Tali'den).....	524
Görsel 259: Mezar Taşı No: 10'un Genel Görünümü (Ş. Tali'den).....	525

GİRİŞ

KONUNUN AMACI VE ÖNEMİ

Bu tez çalışması Kayseri ve Çevresinde Bulunan İslami Devir Beyaz Mermer Kitabe Geleneği konusunun kapsamını oluşturmaktadır. Bu çalışmada Kayseri ve çevresinde cami, mescit, türbe, medrese, hamam, han, sıbyan mektebi, imaret, çeşme, konut ve mezar taşı gibi farklı yapı türlerinin kitabelerinde tercih edilen beyaz mermer malzemenin bölgedeki tespiti ve kullanılma nedenleri amaçlanmıştır.

İncelenen mimari eserlerin kitabelerinde tercih edilen beyaz mermer malzemenin, Kayseri ve çevresinde yer alan şehirlerin jeolojik yapısından dolayı oldukça yaygın ocaklara sahip olduğu görülmektedir. Bu ocaklardan çıkarılan beyaz mermer malzemeler, Kayseri ve çevresinde mimari eserlerin kitabelerinde yaygın olarak kullanılmış ve bir gelenek haline getirilmiştir. Kitabelerde tercih edilen beyaz mermer malzeme kullanımı şehirlerin yakın çevresinde bulunan malzeme kaynaklarından yararlanılması, eserlerin fiziksel görünümünde değişikliğe neden olmuştur. Bu durumda eserlerin fiziksel çevreye yeni bir görünüm kazandırması ve çevresi ile doğal bir ilişkiye sahip olması özgün bir mimari oluşturmaktadır.

Türk sanatı içerisinde en güvenilir belgeler olan kitabeler, dönemin inançlarını ve geleneklerini yansıtmakla birlikte, ait oldukları yazılımdaki toplumların demografik yapısı, siyasi ve ekonomisine ilişkin bilgileri ortaya koymaktadır. Kitabeler şimdiye kadar taşıdıkları bilgiler ve hat sanatı bakımından ele alınmış, fakat bilgilerin gelecek nesillere kalıcı olarak aktarılması sağlayan malzemenin seçimi incelenmemiştir. Kitabelerde tercih edilen malzemeler bugüne kadar ele alınmamış olmasından dolayı kitabelerde kullanılan malzemelerin incelenmesi, tez çalışmasında esas konuyu teşkil etmektedir. Kayseri, Nevşehir, Niğde ve Sivas şehirlerinde incelenen 134 yapı içerisinde 208 adet beyaz mermer kitabe incelenip değerlendirilmiştir. İncelenen eşsiz sanat eserleri çalışmaya bütünlük kazandırılması için kitabeler kronolojik olarak dönemlere ayrılarak ayrıntılı bir şekilde türler, ölçüsü, yazı stili, dili, malzeme, teknik ve metinlerin günümüz Türkçesi ve anlamları verilerek bugünkü durumları değerlendirilmiştir.

Kültürel mirasımızın önemli bölümünün yer aldığı Kayseri, Nevşehir, Niğde ve Sivas şehirlerinde beyaz mermer malzeme kitabelerinde tercih edildiği tespit edilmiştir. Bu bölge mimarisinde bir gelenek haline gelen beyaz mermer kitabelerin kullanımı konusunda, günümüze kadar detaylı bir şekilde akademik çalışma henüz yapılmamış olup bu doğrultuda çalışmanın irdelenmesi amaçlanmıştır. Bu nedenle bu tez çalışmasında Kayseri, Nevşehir, Niğde ve Sivas şehirlerinde elde edilen örneklerin ağırlıklı olarak Selçuklu olmakla birlikte bu geleneğin kronolojik bir devamlılığı olması bakımından önem taşımaktadır.

Kayseri ve Çevresinde Bulunan İslami Devir Beyaz Mermer Kitabe Geleneği konusunun Sanat Tarihi'nin yanı sıra diğer bilim dallarına da kaynaklık edeceği düşünülmektedir. Ayrıca beyaz mermer kitabeler ile ilgili çok az sayıda çalışma olması nedeniyle bu konuda çalışma yapmaya gerek duyulmuştur.

METOT VE DÜZEN

Mimari eserlerin kimliğini oluşturan kitabelerde kullanılan beyaz mermer kitabe geleneğinin incelenmesi ile ilgili bu tez çalışması hazırlanırken, araştırma yöntemi olarak Kayseri, Niğde, Nevşehir ve Sivas şehirlerindeki beyaz mermer kitabeler hakkında ilk önce literatür taraması yapılmış ve daha sonra bu geleneği yansıtan mimari eserler ve mezar taşları belirlenmiştir. Tezin kaynak taraması için Ordu Üniversitesi Kütüphanesi, Cumhuriyet Üniversitesi Kütüphanesi, Erciyes Üniversitesi Kütüphanesi, Sivas Vakıflar Bölge Müdürlüğü, Kayseri Büyük Şehir Belediyesi ve ilçe belediyelerinin kütüphanelerinde incelemeler yapılmış, konu ile ilgili dokümanların taraması gerçekleştirilerek verilen toplanmıştır. Bire bir ulaşamadığımız kaynaklara ise dijital ortamlardan gerekli talepler sonucunda elde edilmiştir.

İkinci aşamada ise saha araştırması gerçekleştirilmiştir. Belirtilen şehirlere gidilip belirlenen beyaz mermer kitabeler, 2019-2021 yılları arasında gerçekleştirilen arazi çalışması sırasında tek tek yerlerinde görülüp incelenerek fotoğraflarla belgelendikten sonra kitabelerin ölçü alımları gerçekleştirilmiştir. Mümkün olduğu kadar, kitabelerin yapıların üzerindeyken okunmasına çalışılmıştır. Sahada okunamayan kitabeler ise fotoğraflar üzerinden okunmuştur.

Yerinde görülemeyen kitabelerin fotoğrafları ve ölçüleri kaynaklardan temin edilmiştir. Bu çalışma sırasında tespit edilen yapıların bazılarında gerçekleştirilen restorasyon çalışmaları nedeni ile kitabelerin yalnızca fotoğraflanmalarına izin verilmiştir. Bu yüzden katalog kısmında bazı yapıların kitabelerinde ölçüm verilmemiştir. Bazı yapılar ise Covid-19 nedeni ile kapatıldığından dolayı katalog kısmına dâhil edilememiştir.

Bu çalışma kendi içinde yedi bölüme ayrılmaktadır. Giriş bölümünde ana başlığı altında tez “Konusunun Amacı ve Önemi”, “Metod ve Düzen” konu ile ilgili “Kaynak ve Yayınlar” adlı alt başlıklarında tez çalışmasının gerekliliği ve tezde uygulanan metot izah edilmeye çalışılmıştır.

Orta Anadolu’nun coğrafi konumu ve tarihçe başlığı altında kitabelerin yer aldığı Kayseri, Nevşehir, Niğde ve Sivas şehirlerinin coğrafi konumu ve tarihi gelişimi ikinci bölümde tanıtılmıştır.

Üçüncü bölümde “Türk-İslam Mimarisinde Kitabe ve Gelişimi” konusu sekiz başlık altında incelenmiştir. Bu alt başlıklar kendi içerisinde bölümlere ayrılarak değerlendirilmiştir.

Dördüncü bölümün ise konunun anlaşılır olabilmesi için “Mermer Malzemenin Tanımı, Kaynağı ve Bölgedeki Durumu” üzerinde durulmuştur. Beşinci bölümün “Kayseri ve Çevresinde Bulunan İslami Devir Beyaz Mermer Kitabe Geleneği” başlığı altında tez çalışmasının asıl konusuna giriş yapılmıştır. Kayseri ve çevresinde yer alan şehirlerin jeolojik yapısından dolayı mermer ocaklarının yoğunluğu ve bu ocaklardan çıkartılan mermer malzemenin mimari eserlerde, özellikle kitabelerdeki kullanımının bir gelenek haline gelmesi ayrıntılı olarak değerlendirilmiştir.

Altıncı bölüm ise “Katalog” başlığıyla çalışmanın ana bölümünü oluşturmaktadır. Bu bölümde incelenen şehirlerdeki beyaz mermer kitabelerin yer aldığı yapılar, gruplara ve dönemlere göre kendi içinde ayrılarak kataloğu oluşturmuştur. Kitabeler dini ve diğer yapı toplulukları, su yapı grupları ve mezar taşları olarak kronolojik sıraya göre kaynaklar eşliğinde tanıtılmışlardır. Çeşitli yapı gruplarını içeren bu çalışmada, beyaz mermer kitabelerin bulunduğu yapıların mimari gelişimlerinden bahsettikten sonra, kitabelerin konumu, yazı stili, dili, ölçüsü, malzemesi, tekniği ve kitabe metinlerinin okunuşları, Türkçe anlamları ve bugünkü durumları ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Yazılı bilgiler fotoğraflarla desteklenmiştir.

Yedinci bölümde “Değerlendirme” başlığı ile katalog bölümünde tanıtılan 208 adet beyaz mermer kitabelerin, şehir ve dönem içerisindeki dağılımlarına, tercih edilen malzemenin nedenlerine, kitabelerin fiziki ve metin özelliklerine değinilmiştir. Değerlendirme kısmında verilen bu bilgilerden sonra Kayseri’de 90, Nevşehir’de 10, Niğde’de 15 ve Sivas’ta 19 yapı olmak üzere toplamda 134 yapı ele alınıp değerlendirilmiştir. Bu yapı grupları içerisindeki beyaz mermer kitabelerden 101’i inşa, 47’i onarım, 43’ü dini (ayet, hadis ve söz) içerikli 2’si vergi, 2’si mimar ve sanatkâr, 13 adet mezar taşı ve 1’i Sivas Gök Medrese avlusunda sergilenmek üzere toplamda 208 beyaz mermer kitabe geleneği cami, türbe, medrese, hamam, han, çeşme, mescid, sıbyan mektebi, imaret, zaviye, sivil yapı toplulukları ve mezar taşları üzerinde değerlendirilmiştir.

Bu çıkan verilen diğer bölgelerdeki benzer örneklerle karşılaştırılmıştır ve bu bölgedeki uygulamanın kullanım nedenleri üzerinde durulmuştur. Bu çerçevede de tezin değerlendirilmesi sonuçlandırılmıştır.

Bu alışmanın “Sonuç” kısmında farklı dönemlerin hâkimiyeti altında olan Kayseri, Nevşehir, Niğde ve Sivas bölgelerindeki mimari eserlerdeki ve mezar taşlarındaki kitabeler tespit edilerek malzeme açısından değerlendirilmiş ve sistematik bir çalışma meydana getirilmiştir. Bu incelemeler sonucunda geleneğin en yoğun görüldüğü şehir Kayseri olduğu anlaşılmaktadır. Mimari eserlerin kitabelerinde beyaz mermer malzeme kullanımını Selçuklu dönemi ile birlikte bir gelenek haline gelmiştir. Bu gelenek Selçuklu sonrası farklı dönemlerde de devam etmesi ile birlikte kültürel etkileşimin oluşmasını sağlamış olup bu gelenek dini, sivil ve mezar taşı kitabelerine yansiyarak kendine özgü bir kimlik ortaya koymuştur. Bu sonuçlar “Grafik ve Tablo” dizinleri ile desteklenmiştir. Sonuç bölümünden sonra “Kaynakça” kısmı ile tamamlanmıştır.

KAYNAK VE YAYINLAR

“Kayseri ve Çevresinde Bulunan İslami Devir Beyaz Mermer Kitabe Geleneği” adlı çalışmasına başlamadan önce bu konu ile yapılan literatür taraması sonucunda Kayseri, Niğde, Nevşehir ve Sivas’taki mimari eserler ile ilgili birçok araştırmanın yapıldığı tespit edilmiştir. Bu eserler daha çok mimari özellikleri ve tarihsel gelişimlerini inceleyen kaynaklardır.

Konuyla ilgili doğrudan beyaz mermer kitabe geleneği ile ilgili, Şerife Tali’nin 2014 tarihli Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi’ndeki 541-526 sayfa aralığında yer alan “*Kayseri /Akçakaya Köyü’nde Bulunan Çeşmeler Ve Beyaz Mermer Kitabeli Mezar Taşları*” konulu makalesi, bölgedeki su yapılarının mimari özellikleri ve beyaz mermer kitabe kullanımı açısından değerlendirerek, bu geleneğin mimar yapılarda olduğu gibi mezar taşlarında da uygulandığı hakkında kesin bilgi vermesi bakımından konu ile ilgili önemli bir kaynaktır.

Şerife Tali’nin konu ilgili yayınları başlık halinde şu şekilde sıralayabiliriz; 2012 yılında Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi’nde yayınlanan “*Kayseri Tavlusun Köyü Mezarlığında Bezemeli Mezar Taşları-II*” konulu makale, Journal of International Social Research’da 2014 yılında yayınlanan “*Kayseri/Tavlusun Köyü’nde Bulunan Köprü Ve Çeşmeler*” adlı makaleleri bu gelenekten bahseden diğer kaynaklardır. Tali’nin diğer bir çalışmasında 2014 yılında hazırladığı “*Kayseri Erkilet’te Türk Devri Mimari Eserleri*” isimli yayını, konu kapsamında incelenen mimari eserlerin ve kitabe metinlerin tanıtılması açısından faydalanılan kaynaklar arasında yer alır. Bu kaynaklar Kayseri ve çevresinde kitabelerde kullanılan beyaz mermerin bir gelenek olduğunu ve bu geleneğin mimari yapılar dışında Osmanlı dönemi mezar taşlarında da devam ettiğini belirten kaynaklar olması bakımından önemlidir.

Y. Selçuk Şener’in , 6. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı Sonuçları Sanat Tarihi Sempozyumu Bildirilerinde yer alan “Kayseri Selçuklu Türbelerinde Malzeme Kullanımı” (Kayseri 08-10 Nisan 2002) ve “*Selçuklu Dönemi Kayseri Yapılarında Malzeme Kullanımı*”, Konya Kitabı X Özel Sayı’nda (Rüçhan Arık-M. Oluş Arık’a Armağan, Konya, 2007) Kayseri yapılarında beyaz mermer malzemenin tercihinin çok özel amaçlar için seçilmiş bir malzeme olduğunu belirtmektedir.

Kayseri ve çevresinde mimari ve mezar taşlarındaki kitabelerde beyaz mermer malzemenin kullanımını dışında konu ile ilgili doğrudan yapılmış başka bir çalışma yer almamaktadır. Bu yapılar ile ilgili yapılan çalışmalardan yararlanılarak bu çalışma yapılmıştır.

Kayseri ve çevresindeki beyaz mermer kitabeler ile ilgili belirtilen kaynaklar dışında herhangi bir araştırma yapılmadığı görülmektedir. Bu yüzden kitabelerin bulunduğu yapıların kaynakları incelenmiştir. Konu ile ilgili kaynaklar değerlendirilmeye alındığında il sırasına göre verilecektir. Kayseri ve çevresinde yapılan araştırmada kullandığımız eserleri kısaca şöyle değerlendirebiliriz.

Tez çalışmasında Halil Edhem (Eldem)'in 1982 tarihli "*Kayseri Şehri*" (Haz. Kemal Göde) adlı eseri, 1987 yılında Arif Nafiz Efendi tarafından yazılan "*Mir'at-ı Kayseriyye (Kayseri Tarihi)*" (Haz. Mehmet Palamutoğlu) eserinde Kayseri'nin tarihini ve mimari yapıların bilgileri dışında kitabeler konusunda bizi aydınlatan kaynaklar olması bakımından önemlidir.

Konu ile ilgili diğer eserler ise Albert Gabriel'in 1954 yılında kaleme aldığı "*Kayseri Türk Anıtları*" adlı çalışması, 1997 yılında basılan İlhan Özkeçeci'nin "*Tarihi Kayseri Cami ve Mescitleri*" kitabı, Ali Yeğen tarafından 1993 yılında hazırlanan "*Kayseri Tarihi Eserler*" isimli yayınında ve Osman Ervaşar'ın 2000 tarihli "*Seyatnamelerde Kayseri*" adlı eserinde konu ile ilgili birçok yapılarda bulunan kitabelere değinilmiştir.

Mustafa Denктаş'ın 2000 yılı basılı "*Kayseri'deki Tarihi Su Yapıları (Çeşmeler, Hamamlar)*" adlı çalışması, Halit Erkiletlioğlu'nun 2001 yılında yayınlamış olduğu "*Kayseri Kitabeleri*", 2001 yılında Mehmet Çayırdağ tarafından bütün makaleleri bir araya getirilerek "*Kayseri Tarihi Araştırmaları*" adlı derlemesinde, yapıların kitabe metinleri incelenerek transkripsiyonları yapılmıştır. Doğrudan bilgi vermesi açısından önemli kaynaklardır.

Kerim Türkmen'in 1997 tarihli "*Talas'ta Türk Devri Yapıları*" adlı makalesi, ilçedeki Türk dönemi yapıları hakkında detaylı bilgi vermesi bakımından çalışmamıza yardımcı kaynak olmuştur. Son olarak Kayseri yayınları içerisinde Yıldıray Özbek ve Celil Arslan'ın 2008 yılında kaleme aldıkları "*Kayseri Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri*" adlı çalışmaları yapıların yerleri ve şuan ki durumları ile ilgili en güncel kaynak olması açısından önemlidir.

Konu kapsamına incelenen Niğde ilindeki Türk devri beyaz mermer kitabeler ile ilgili Mehmet Özkarcı'nın Doktora çalışması olan "*Niğde'de Türk Mimarisi*" ismiyle 2001 yılında kitap olarak yayınlamış olan eser, Niğde'de bulunan cami, türbe, medrese, çeşme gibi yapıların tespitini ve ulaşılamayan kitabelerin çevirilerinde önemli bilgiler sunulmuştur.

Yapılan araştırmalarda beyaz mermer kitabelerin tespit edildiği diğer bir il ise Nevşehir'dir. Bugüne kadar Nevşehir'de yapılan araştırmalarda Türk devri eserlerine yönelik çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. İlknur Aktuğ Kolay'ın 1992 yılında yayınladığı "*Nevşehir Damad İbrahim Paşa Külliyesi*", Hasan Ünver'in 2017 yılında hazırladığı "*Damad İbrahim Paşa ve Nevşehir*" adlı eserleri ile Ahmet Refik'in 1924 yılında Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuas yayınlanan "*Damad İbrahim Paşa Döneminde Ürgüp ve Nevşehir*" makalesi, Vezir Damad İbrahim Paşa tarafından kendi adına yaptırdığı külliye yapılarından ve kitabe metinlerinden faydalanılmıştır.

Bu kaynakların dışında Mustafa Dinleyen'in 2008 yılında basılan "*Sularımız ve Nevşehir Çeşmeler*" adlı kitabı, Mehmet Ekiz'in 2009 tarihli Doktora çalışmasına konu edildiği "*Nevşehir'de Türk Devri Mimari Eserler*" adlı çalışması ve Âdem Sevim'in 2015 yılında hazırladığı "*Nevşehir ve İlçelerindeki Çeşme Mimarisi*" adlı Yüksek Lisans Tezi konu kapsamında incelenen su yapıların ve beyaz mermer kitabeler hakkında bilgi edinmesi bakımından yardımcı kaynaklar olmuştur.

Araştırma kapsamında Sivas il merkezinde bulunan beyaz mermer kitabeler ile ilgili İsmail Hakkı & Rıdvan Nafiz tarafından 1992 yılında yayınlanmış olan "*Sivas Şehri*" adlı eserde ve Hakkı Acun'un tarafından "*Sivas ve Çevresi Tarihi Eserlerinin Listesi ve Turistik Değerleri*" makalesinde mimari yapılar hakkında geniş bilgi verilirken yapı kitabelerinin okunuşları detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

Bir diğer kaynak ise 1998 yılında Hikmet Denizli tarafından yayınlanmış olan '*Sivas Tarihi ve Anıtları*' adlı çalışması bir envanter niteliğinde olup mimari eserlerin ayrıntılı tanımlarının yanı sıra kitabelerin okunuşlarının verildiği kapsamlı kaynak olması bakımından önemlidir. Katalog kısmında başvurduğumuz

Sivas il merkezindeki Osmanlı dönemi yapı ve kitabelerin tespiti için 2014 yılında Tuba Yayla tarafından hazırlanan “*Sivas Merkezindeki Osmanlı Camilerin Kitabeleri*” ve 2002 yılında yayınlanan Safiyullah Kocabıyık “*Sivas'ta Selçuklu Medreselerinde yer Alan Kitabeler*” adlı Yüksek Lisan Tezi çalışma araştırmasına yardımcı olan bir diğer kaynaktır.

Kitabe ve gelişimi hakkında faydalanılan kaynakların başında ise Ali Alparslan'nın İslam Ansikloedisi'nde “*Kitabe*” maddesi başlığı adı altına yayınlanan çalışması gelmektedir. Çalışma kitabenin tanımından başlayarak Max van Berchem tarafından kitabeler hakkında yaptığı ilk çalışmalar ve topladığı bilgiler ışığında, epigrafik çalışmalara öncülük etmesi bakımından önemli bilgiler vermektedir.

Diğer bir kaynak ise Abdülhamit Tüfekçioğlu'nun 1997 yılında Doktora Tezi olarak hazırladığı “*Erken Dönem Osmanlı Mimarisinde Yazı*” adlı 2001 yılı basımı kitabı, 2002 yılında Türkler Ansiklopedi'nde “*Türk mimarisinde Yazı*” adlı makalesi, Ali Yardım'ın “*Alanya Kitabeleri (Tesbit, Tescil, Tasnif ve Değerlendirme)*” adlı 2002 basımı kitabında, kitabenin yer aldığı yapı türleri, yazı çeşitleri ve kitabelerde kullanılan diller ile birlikte yazının gelişimi hakkında bilgilere yer verilmiştir.

Abdülhamit Tüfekçioğlu'nun Kemal Özkurt ile birlikte 2009 yılında Türkiye Araştırmalar Literatür Dergisi'nde yayınladıkları “*Türk-İslam Sanatında Kitabeler*” adlı makalelerinde kitabeleri konu alan çalışmaları derlemesi bakımında çalışmamızda yardımcı kaynak olmuştur. Kitabelerin dini ve sivil yapılar dışında kullanıldığı diğer bir alan mezar taşlarıdır. Çalışmamızda bu konu hakkında Metin Haseki'nin 1997 yılına yayınladığı “*Plastik Açısından Türk Mezar Taşları*” adlı kitabı mezar taşlarının gelişimini ve taşıdıkları bilgiler bakımında kitabeler ile ilgi bilgi veren başlıca kaynaktır.

Tezin asıl konusu oluşturan mermer malzeme ile alakalı birçok çalışma yapılmıştır. Ancak bu çalışmalar kitabelerde tercih edilen beyaz mermer ile ilgili olmayıp kullanıldıkları mimari yapılar, elemanlar ve çıkarıldıkları kaynaklar üzerinedir. Mermer malzemenin çıkarıldığı bölgeler ile ilgili İfran Çoşkun'un hazırladığı “*Çevikler Madencilik (Kayseri) Mermer Ocakları Traventerlerinin Fiziki Mekanik Özellikleri Kesilebilirlik İlişkisinin Arttırılması*”, Ziya Altaş'ın

Üçtepeler (Bünyan-Kayseri) traverten ocağının incelenmesi”, Yakup Yıldırım’ın “*Avanos kenti*”adlı Yüksek Lisan Tezi çalışmalarında konu ile bilgilere ulaşılmaktadır.

Yukarıda tanıtımını yapılan kaynaklar Kayseri ve çevresinde incelenen İslami devir beyaz mermer kitabeler hakkında vermiş olduğu bilgilerle kapsamlı ve önemli olan yayınların başında gelmektedir. Tez konusu ile ilgili yapılan bu çalışmada bilgi sahibi olunabilecek kitap, ansiklopedi, tez, süreli ve süresiz yayınlardan yararlanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

İÇ ANADOLU'NUN COĞRAFİ KONUMU VE İLLERİN TARİHÇESİ

1.1. İÇ ANADOLU'NUN COĞRAFİ KONUMU

İç Anadolu Bölgesi, Anadolu'nun orta bölümünde yer alan Türkiye'nin yedi coğrafi bölgesinden biridir. Konumu nedeniyle "Orta Anadolu" da denmektedir. Bölgenin sınırları, güneyde Toroslara, kuzeyde Karadeniz'e, batıda İç batı Anadolu Bölgesi'nden, doğuda Fırat Nehrine kadar uzanan sahayı kapsamaktadır¹ (Erdem, 1997, s. 4).

Coğrafi özelliklere bağlı olarak Yukarı Sakarya, Konya, Orta ve Yukarı Kızılırmak olmak üzere dört bölüme ayrılmıştır (Yurt, 1982-1983-1984, s. 7849). İç Anadolu Bölgesi sınırları içerisinde toplamda on üç il bulunmaktadır. Bunlar batıdan doğuya sırasıyla; Eskişehir, Konya, Ankara, Çankırı, Aksaray, Kırıkkale, Kırşehir, Yozgat, Niğde, Nevşehir, Kayseri, Karaman ve Sivas'tır².

İç Anadolu Bölgesi'nin yüz ölçümü 151.000 km² olup bu alan Türkiye topraklarının %21,0'ine karşılık gelmektedir. İç Anadolu'nun en belirgin özelliklerden biride, yüzey şekillerinin sınır bölgelere göre silik olmasıdır. Nedeni ise komşu bölgelerde kıvrımlı dağ sıraları geniş yer tuttuğundan, engebeli yüzey şekillerine sahiptir. Bölgede yazları sıcak ve kurak, kışları soğuk ve kar yağışlı karasal iklim hâkimdir ve ortalama yağış miktarı 400 mm civarındadır (Ceyhan, ve diğerleri, 2013, s. 63; Yurt, 1982-1983-1984, s. 7848).

İç Anadolu bölgesinin ortalama yükseltisi 1000 m. dolaylarında olduğundan platolarla kaplı bir düzlükten oluşmaktadır. Kuzeybatıda Haymana, Tuz Gölü'nün batısında Cihanbeyli, güneyde Obruk, doğuda da Bozok plâtolarıyla, Ege Bölgesi sınırına doğru Yazılıkaya ve Doğu Anadolu Bölgesi sınırına doğru ise Uzun yayla platolarına sahiptir (Yurt, 1982-1983-1984, s. 7855).

¹ <http://www.cografya.gen.tr/egitim/bolgeler/ic-anadolu.htm> (13.03.2020).

² https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0%C3%A7_Anadolu_B%C3%B6lgesi (26.03.2020).

Orta Anadolu'da görülen topoğrafik ve diğer jeolojik özellikler tektonik ve volkanik olaylardan kaynaklanmaktadır. İç Anadolu bölgesinin Kuzeydoğu-güneybatı yönünde uzanan dağlar volkaniktir³.

Bunlar; Hasandağı, Karacadağ, Karadağ, Erciyes Dağı ve Melendiz Dağları'dır. Kıvrımlı dağları ise bölgenin doğusunda geniş bir alan kaplamaktadır. Ak dağlar, Hınzır Dağı, Tecer Dağı ve Yıldız Dağları kıvrımlı dağlara grubundadır.

İç Anadolu Bölgesi'nin en önemli akarsuları Kızılırmak, Sakarya Nehri, Porsuk ve Delice çaylarıdır. Bölge akarsular denize dökülmediği için kapalı havzada kapalı havzalar geniş bir alan kaplar. Bunlar; Konya Ovası, Tuz Gölü ve Akşehir - Eber gölleri, Seyfe Gölü, Sultan Sazlığıdır. Göller bakıldığında Akşehir, Eber, Ilgın, Tuzla, Seyfe, Mogan ve Sultanısalak-i mekip ve Tuz Gölü yer almaktadır⁴.

Bölgedeki önemli ekonomik faaliyetlerden biri tarımdır ve tüm Anadolu'nun yıllık tahıl ihtiyacının üçte biri Orta Anadolu'da üretilmektedir. Hayvancılık bakımından küçükbaş hayvancılık yaygındır.

³<http://www.cografya.gen.tr/egitim/bolgeler/ic-anadolu.htm> (26.03.2020).

⁴<http://www.cografya.gen.tr/egitim/bolgeler/ic-anadolu.htm> (26.03.2020).

1.2. KAYSERİ'NİN TARİHÇESİ

Anadolu 'da ki hemen hemen bütün şehirler, eski medeniyetlere ait yerleşim merkezleridir. Bu yerleşim merkezlerinden biri olan Kayseri'nin tarihi, köklü bir geçmişe dayanmaktadır (İnbaşı, 2000, s. 825). Kayseri bölgesinin Taş Devri ve Kalkolitik Çağ hakkında her hangi bir arkeolojik kazı ve araştırma yapılmadığından kesin bir bilgi bulunamamaktadır. Kayseri Müzesine getirilen mermerden yapılmış şişman vücutlu idoller (heykelcik) bölgede Neolitik Yeniçağ iskânına işaret etmektedir (Göde, 1991, s. 2).

İlk yerleşiminden bugüne kadar geçirdiği değişimler henüz aydınlanmış değildir. Şehrin, Mazaka, Eusebia, Kaisereia, Kayseriye ve Kayseri olarak değişen isimler ile birlikte iskân değişikliğine ya da aynı yerde kurulan ve gelişmekte olan şehre farklı zamanlarda değişik isimler verildiği konusunda kesin bir bilgi sunulmamıştır (Çayırdağ M. , 2001, s. 1).

Kayseri tarihi ve yapılan arkeolojik çalışmalar sonucunda Kayseri çevresinde bilinen en eski yerleşim yeri, bugünkü şehre 20 km. uzaklıkta bulunan "Kültepe" höyüğüdür olduğu sanılmaktadır. *"Kültepe, araştırmacıların dikkatini 1881'den sonra çekmiştir. O zamana kadar benzerlerine rastlanmamış olan çivi yazılı tabletler ele geçiriliyordu. 1893 ve 1894'de E. Chantre, 1906'da H. Wickler, H. Grothe yaptıkları kazılarda tabletlerin bulunduğu yeri tespit edememişlerdir. B. Hrozny 1925'te rastlantı sonucu bazı tabletlerle karşılaşmıştır. Bu tabletlerin incelenmesi sonucunda burasının Asur Ticaret Koloni merkezi Karum olduğu anlaşılmıştır."* (Erkiletlioğlu, 1993, s. 4; Özbek & Arslan, 2008, s. 1).

Asurlular'ın ardından M.Ö 1800'lü yıllarda şehre egemen olan Hatti ve Hitit Krallıkları, Kültepe höyüğünde bulunan "Kaneş" merkez haline getirmişlerdir. Kaneş'in önemini kaybetmesinden sonra M.Ö. 8. yüzyıllarda bölgeye hâkim olan Frigler'de bu ad "Mazaka" olarak değiştirilmiştir. Anadolu'nun İslam öncesi dönemlerinde Kapadokya'nın merkezi durumundaydı. Bu yüzden bölge "Erciyes" ile birlikte "Kilikya" da olarak anılmaktaydı. Aynı zamanda bu bölgeye, "Eusebeia" ve "Argaios'un yanında" denilmekteydi.

Nedeni ise tepesinde kar eksik olmayan Mazaka bölgesinin merkezi olarak dönemin kutsal dağı olan Argaios'un (Erciyes) eteklerinde kurulmasındadır (Erkilelioğlu, 1993, s. 10; Eldem, 1982, s. 23; Strabon, 2000, s. 8-9).

M.Ö.685'de Frigler'in yıkılmasından sonra Medler'in, M.Ö.550'ler de Perslerin hâkimiyetine geçmiştir. Büyük İskender'in M.Ö. 330 yılında Kızılırmak'ın batısındaki Anadolu topraklarını ele geçirmesiyle Pers hâkimiyetini sona erdirmiştir. İskender'in M.Ö. 323 yılında ölmesi, komutanları arasında çıkan savaflara M.Ö. 255-220 yılları arasında hüküm süren Kapadokya Kralı III. Ariarathes'in son vermesi ile birlikte Kayseri bağımsızlığına kavuşmuştur. M.S. 17'de Roma'nın vilayetinde bulunan Kapadokya'nın son kralı Arhalaios, şehri "Kaserea" adıyla yönetmiş ve "Kaserea" Araplar tarafından "Kaysariyye" şeklinde kullanmışlardır. Kaysariyye olarak anılan Kayseri'yi M.Ö. 77'de Ermeniler, M.S. 260'da Sasaniler ve M.S. 17'de Romalılar egemenliği altına almışlardır (Göde, 1991, s. 4; Eldem, 1982, s. 23).

Kayseri, Roma İmparatorluğu'nun M.S. 395 yılında ikiye ayrılmasından sonra Doğu Roma yani Bizans İmparatorluğu'nun hâkimiyeti altına girmiştir. Hristiyanlık Kayseri'de yayılmaya başlamış ve Justinian döneminde bir kent görünümüne kavuşmuştur (Göde, 1991, s. 4; Satioğlu, 2002, s. 224). Kayseri, Anadolu'daki bütün Bizans şehirlerinde olduğu gibi ekonomik bakımdan zayıflayarak küçülmeye başlamıştır. Bizans'ın kendi içindeki iç karışıklıkları ve İslamiyet'in yayılması ile birlikte Anadolu'da Konstantiniye'nin üzerine giden Araplar 647 yılında kenti kuşatmış ve bu kuşatmanın ardından Araplar kentte yedi yıl hüküm sürmüşlerdir (Eravşar, 2002, s. 12; Satioğlu, 2002, s. 224).

Kayseri'nin Türkler tarafından fethi hakkında farklı görüşler ileri sürülmektedir. Malazgirt savaşından dört yıl önce 1067 yılında Afşin Bey tarafından alındığı, Büyük Selçuklu Sultanı Tuğrul Bey'in yeğeni Alparslan tarafından, doğu tarihçiler ise Danişmendliler tarafından fethedildiği ileri sürülmektedir. Kayseri, Türklerin hâkimiyetine geçmesiyle birlikte mevcut yapılar ve savunma tesisleri onarılmıştır. Kentin ilk hâkimleri olan Danişmendliler döneminde ilk cami ve yönetim mekânlarının yapıldığı, surların bir kısmı onarıldığı belirtilmektedir (Eravşar, 2002, s. 12-13; Eldem, 1982, s. 26).

1082 tarihinde Haçlıların saldırılarına maruz kalmış ve şehir kısa bir süre sonra tekrar Bizans'ın eline geçmişse de, bu durum Türklerin ilerlemesine engel olmamıştır. Kayseri ve çevresindeki Türkmenlerin desteğini kazanan Danişmend Gazi, 1084 tarihinde Türklerin bölgedeki hâkimiyetini kesinleştirmiştir. (Eravşar, 2002, s. 13; Gülten, 2013, s. 345).

Danişmendiler hâkimiyetindeyken kent, Sultan II. Kılıç Arslan tarafından 1169 yılında fethedilerek Anadolu Selçuklu Devleti hâkimiyetine geçmiştir (Subaşı, 1991, s. 9). Selçuklu sultanları kenti ikinci başkent olarak kullanmışlar, sultanların tahta çıkma ve inme törenleri Kayseri'de yapılmıştır. Selçuklular Dönemi'nde kente Dar'ül Feth yani fetih yurdu ve Dar'ül Mülk yani başkent unvanları verilmiştir (Eravşar, 2002, s. 13-14). 1243 Köseadağ Savaşı'na kadar kent, I. Gıyaseddin Keyhüsrev, II. Süleyman Şah, III. Kılıç Arslan, I. İzzeddin Keykavus, I. Alâeddin Keykubad, II. Gıyaseddin Keyhüsrev dönemlerinde ve bilhassa I. Alâeddin Keykubad zamanında altın çağını yaşamış, önemli bir ticaret ve kültür merkezi haline gelmiştir (Subaşı, 1991, s. 9; Özdemir, 2014, s. 15).

1243 Köseadağ Savaşı'ndan sonra Moğollar tarafından Kayseri'nin her bir yanı yakılıp yıkılmıştır. Anadolu Selçuklu Devleti'nin 1308 de sona ermesinden sonra, İlhanlıların Anadolu umumi valisi Temürtaş'ın da idari merkezi olan Kayseri, Alâeddin Eretna'nın Sivas'tan sonra önemli kültür ve ticaret merkezi haline gelmiştir. Alâeddin Eretna'nın, Çobanlı Şeyh Hasan'a karşı kazanmış olduğu Karanbük zaferinden sonra, devleti Kayseri'den idare etmeye başlamıştır. Kayseri Beylikler Döneminde başta Eretnalılar olmak üzere kısa aralıklarla Karamanlılar, Kadı Burhanettin Ahmed ve Dulkadiroğlularının hâkimiyetine girmiştir (Göde, 2000, s. 66; Göde, 1991, s. 8-9-10).

1381- 1398 yılları arasında Kayseri, Eretnalı'lar zamanında burada kadılık yapan Kadı Burhaneddin Ahmed'in eline geçmiş ve kent Kadı Burhaneddin Beyliği'nin merkezi olmuştur (Göde, 1991, s. 11). Kadı Burhaneddin'den sonra Osmanlı Sultanı Yıldırım Beyazıd 1394-1395 yılları arasında Anadolu'ya düzenlediği sefer sırasında Kayseri'yi alarak Osmanlı topraklarına katmıştır. Ancak uzun sürmeyen hükümlük, 1402 tarihinde yapılan Ankara Savaşında sonra Timur kenti yeniden Karamanoğulları'na vermiştir. Kadı Burhaneddin dönemden sonra kent Dulkadiroğluları ve Karamanoğulları arasında sürekli el değiştirmiştir.

1410–1435 tarihleri arasında Dulkadiroğulları tarafından idare olunan kent, bu tarihten sonra 1476 yılına kadar Karamanoğulları'nın yönetimine geçmiştir. 1476 yılından sonra kent Osmanlılar tarafından tekrar alınmış ve kent bu tarihten sonra bir daha el değiştirmemiştir (Erkiletlioğlu, 1996, s. 19; Eravşar, 2002, s. 12).

Kayseri 1515 yılında II. Beyazıd Dönemi'nde kesin olarak Türk hâkimiyetine bağlanmıştır. Şehir 1846 yılında Osmanlı yönetim düzenlenmesinde merkezi Yozgat olan Bozok Eyaletine, 1868 senesinde Vilayet Nizamnâmesine göre Ankara Vilâyetine bağlanmıştır. 1908'de II. Meşrutiyet'in ilanından sonra müstakil bir sancak olmuştur. 1923'te Cumhuriyet ile birlikte İl olan şehrin ismi "Kayseri" olarak kabul edilmiş ve 1988 senesinde de "Büyükşehir" olmuştur (Göde, 1991, s. 11-12).

1.3. NEVŞEHİR'İN TARİHÇESİ

İç Anadolu bölgesinde, Kayseri'nin doğusunda yer alan Nevşehir, Antik çağda Kilikia Torosları, doğuda Armenia ve Kolkhis, kuzeyde Eukseinos (Karadeniz), batıda Paphlogonia, Phrygia, Galatia ve Kilikia Trakheia tarafından sınırlandırılmış ve Kappadokia bölgesi olarak adlandırılmıştır (Strabon, 2000, s. 1).

Kapadokya bölgesi tarih içerisinde çeşitli devlet, toplum ve önemli kişilerin adlarıyla anılan dönemler yaşamıştır. Kapadokya Bölgesi'ni Paleolitik, Neolitik ve Antik dönem, Roma ve Bizans ve Türkler olarak üç ana dönemde incelenmiştir. Kapadokya'da paleolitik döneme ilişkin izlere pek rastlanmamaktadır. Paleolitik dönemden sonra volkan patlamalarının uzun süre insan yerleşimine müsaade etmediği düşünülmektedir. Bu dönem neolitik döneme kadar devam etmiştir. Yapılan arkeolojik çalışmalar da neolitik dönemden başlayan birçok yerleşme tespit edilmiştir. Ancak tarım ve hayvancılığa dair bir iz rastlanmamıştır (Karakaya, 2007, s. 7).

İ.Ö. 2500 sonlarına doğru Asurlular bölgede ticaret kolonileri kurmuşlardır. Bu döneme ait Anadolu tarihini ışık tutan en önemli belgeler Kapadokya tabletleridir. Kapadokya'nın "güzel atlar ülkesi" anlamına gelen adı da Asurluların mirasıdır. Asurluların "Katpatuka" adını verdiği bölge Persler döneminde "Kapadokya" adını almıştır. Asurlulardan sonra M.Ö. 1800–1200

yıllarında Hititler Kapadokya'nın güney bölümlerini de egemenlikleri altına almıştır (Şıkoğlu, 2017, s. 102).

Uzun süre Hititlerin idaresi altındaki Nevşehir, İ.Ö. 550-332 tarihleri arasında Perslerin hâkimiyetini girmiştir. Sonrasında da Kapadokya Krallığı, Roma ve Bizanslılar şehre hâkim olmuştur. İslâm ordusunun fethettiği bölgelerden biri olan Nevşehir, Selçukluların fethine kadar Bizanslılar ile Müslümanlar arasında el değiştirmiştir. Malazgirt Zaferi'nden sonra Selçuklu idaresine geçmiştir (Gül, 2014, s. 156).

Selçukluların hâkimiyetinden sonra Nevşehir, 1243 Köseadağ Savaşı'ndan sonra Moğol, İlhanlı, XIV. yüzyıl ortalarında Eratnalılar'ın, 1365 yılında da Karamanoğulları'nın idaresine girmiştir. Osmanlıların eline geçen şehir 1402 Ankara Şavaşı mağlubiyetinden sonra Timur tarafından yenden Karamanoğulları'na verildi. 1489 yılında ise Dulkadiroğulları yönetimine girmiştir (Şahin, 2007, s. 64.).

Yavuz Sultan Selim Dulkadiroğullarını ortadan kaldırması ile bölge Osmanlı İmparatorluğunun egemenliğine geçmiştir. Lale Devrinde (1718-1730) sadrazam olan Damad İbrahim Paşa döneminde önemli bir yerleşim olan Nevşehir bir ara sancak olmuştur. 1780 yılında Kırşehir Sancağına bağlandı. 1867 Nevşehir livası kazaya dönüştürülerek Niğde'ye ve 1902'de de Ankara sancağına bağlanmıştır (Gül, 2014, s. 157; Karakaya, 2007, s. 10).

Cumhuriyetin ilanından sonra 1924'te Niğde yeni bir idari yapılanmada il olarak ortaya çıkarken Nevşehir de ilçelerinden biri olmuştur. 6429 sayılı yasa ile Nevşehir 20 Temmuz 1954 tarihinde il haline getirilmiştir. Kırşehir ve Kırşehir'e bağlı Mucur, Avanos, Hacıbektaş, Kayseri'ye bağlı Ürgüp, Niğde'ye bağlı Arapsun (1948'de Gülşehir adını almıştır) 1954'te Kozaklı, Derinkuyu ise 1960'ta Nevşehir'e bağlı bir ilçe durumuna getirilmiştir. Nevşehir'in merkez olduğu Nevşehir ili Kayseri, Yozgat, Kırşehir, Aksaray ve Niğde illeriyle çevrilmiştir (Şahin, 2007, s. 67).

1.4. NİĞDE’NİN TARİHÇESİ

Niğde, İç Anadolu bölgesi güneydoğusunda, Orta Toroslar içinde yer alan Bolkarlar ve Aladağların arasında kalan bir kent, 37° 25'-38° 58' kuzey enlemleri ile 33° 10'-35° 25' doğu enlemleri arasındadır (Anonim, 1973, s. 21).

Niğde ilinin 15 km. Güneyinde yer alan Bahçeli Kasabası’nda, 1981 yılında yapılan kazılarda yörenin tarihi, M.Ö. 7250–5500 yıllarını kapsayan Neolitik ve Kalkolitik çağlara kadar uzanmaktadır (Soydan, 2016, s. 59).

Niğde yöresinin bilinen tarihi ise Hititler devrine kadar inmektedir. Niğde, Hitit İmparatorluğu Dönemi’nde Tuvanuva adı verilen Tyana, Kral Labarna’nın oğlu tarafından yönetilen bir ketti. Eski Hitit Devleti’nin yıkılması ile birlikte M.Ö. 1380’de kurulan II. Hitit Devleti Dönemi’nde Tyana, merkez şehir konumuna olup Tabal Konfederasyonuna bağlı şehirlerden birisi olarak, Nahita adı ile anılmıştır. M.Ö. 700 yılından itibaren bölge Asurluların, kısa bir süre sonra Frig egemenliğine daha sonra da Niğde’de seksen yıl kadar sürecek olan Kimer hâkimiyeti başlamıştır. M.Ö. 6. yüzyıl’ da Medler’in, M.Ö. 550’de ise Perslerin hâkimiyetine altına girmiştir (Soydan, 2016, s. 59).

M.Ö. 334 yılında Makedonya Kralı Büyük İskender tarafından perslerin hâkimiyetini sona erdirip, Bergama Krallığı idaresine bağlanmıştır. M.Ö. 17 de Küçük Kapadokya sınırları içerisinde bulunan Niğde Roma hâkimiyetine girmiştir. M.S. 395 yılında Roma İmparatorluğu ikiye ayrılması ile Niğde, Doğu Roma toprakları içinde kalmıştır (Altuner, 1999, s. 27; Anonim, 2008, s. 10).

Niğde, Bizanslılar döneminde 608’de Sasaniler, 707 yılında ise Araplar tarafından saldırılara uğramıştır. 805 yılına kadar Niğde, Bizans ve Araplar arasında sürekli el değiştirmiştir. 965 yılında Arapların elinde olan Niğde ve yöresi İmparator II. Nikeforos tarafından egemenliği altına alınmıştır (Anonim, 1982-1983, s. 6162) .

Bizans hâkimiyetindeki Niğde, 1071 Malazgirt Savaşı’ndan sonra Türkler’in hâkimiyetine girmiştir ancak Melik Şah’ın komutanlarında Emir Ahmed Gazi Danişmend Taylı ve Oğlu Emir Gazi tarafından kesin olarak fethedildi bilinmektedir (Anonim, 1973, s. 6). Anadolu Selçuklu Sultanı I. Mesud zamanında Niğde ve çevresine oğlu II. Kılıçaslan hâkim olmuştur ve Selçuklular devrinde Niğde şehri önemli bir kültür ve askeri merkez olmuştur.

II. Kılıçaslan, Niğdelilerin Haçlı Seferleri sırasında gösterdikleri kahramanlıkları nedeniyle Niğde'ye "Darü'l Pehlivaniyye" unvan vermiştir. Bu unvan Eretna ve Karamanlılar döneminde de kullanılmıştır. Karamanlılar döneminde "Ma'sukiye" olarak da anılmıştır (Oflaz, 2007, s. 92; Özkarcı, 2001, s. 6).

1243 Köseadağ Savaşında Selçuklular Moğollara yenilince Anadolu, Moğolların İran kolu olan İlhanlıların eline geçmiştir. 1259 yılında Moğolların Anadolu'dan çekilmesi ile Niğde Keykavus idaresine kalmıştır. 1264 yıllarında Karaman beylerinin iradesinde Keykavus'a taraftar olan Türkmenler Kılıçaslan'a isyan etti. Bu sırada Karaman Oğullarından Mahmut Bey Niğde'yi kuşatarak egemenliği altına almıştır (Anonim, 1973, s. 6).

Anadolu Selçuklu Devleti sona ermesi ile Anadolu İlhanlı valileri tarafından yönetilmeye çalışılmıştır. İlhanlılar adına Anadolu topraklarını idare eden Eretnalılar döneminde Sungur Bey Niğde vali olmuştur ve 1335-36 yılında Niğde Eratnalıların sınırları içerisine girmiştir. Eretna dönemi hükümdarlarından Mehmet Bey'in ölümünden sonra 1366-67 yıllarında Karamanoğlu Alaeddin Ali tarafında kurulan Karamanoğlu Beyliği sınırları içerisine girmiştir. Niğde, 1395 yılında Kadı Burhaneddin Ali tarafından kuşatılmış, 1396 yılında da tahrip edilmiştir (Darkot, 1955, s. 254; Özkarcı, 2001, s. 8)

1397-98 yılında yapılan Akçay Savaşı ile birlikte Niğde, Osmanlıların eline geçse de 1402 Ankara Savaşı'nı kazana Timur tarafından Niğde Tekrardan Karamanoğullarına verilmiştir (Özkarcı, 2001, s. 7). Niğde Osmanlı topraklarına Karamanoğulları'nın Konya'yı kaybetmesi ile Niğde'yi birkaç sene elinde tutmuş fakat Fatih Sultan Mehmet devrinde (1470) Osmanlı kumandanı İshak Paşa tarafından kesin olarak Osmanlılara geçmiştir (Darkot, 1955, s. 255).

Niğde Osmanlıların himayesi altında iken huzuru kavuşmuştur. Ancak 17. yüzyılda Celali İsyanlarına, 1603'de Tavil Mehmed, 1604-1605 yıllarında Hızır adlı birinin sebep olduğu karışıklıkları 1623 Abaza Paşa, 1648 Gürcü Abdünnebî'nin çıkardığı ayaklanmalarına şehir maruz kaldı ve büyük tahribata uğramıştır (Oflaz, 2007, s. 93).

Şehir Osmanlı hâkimiyetine geçtikten sonra II. Bayezid devrinde oluşturulan ve eski Karamanoğulları Beyliği'nin hâkimiyet sahasını ihtiva eden Karaman eyaletinin sınırları içerisinde kaldı ve Niğde sancağının merkezi oldu (Oflaz, 2007, s. 93). Osmanlılar Döneminde Niğde eski önemini yitirmiş, yalnızca padişahların doğuya doğru yapılan seferlerde konaklama yeri olmuştur. Cumhuriyet'in kurulmasıyla 1923 yılında il statüsüne kavuşmuştur (Bağcı, 2005, s. 11).

1.5. SİVAS'IN TARİHÇESİ

İç Anadolu'nun doğusunda Yukarı Kızılırmak havzasında yer alan eski yerleşim yerlerinden biridir (Demirel, 2009, s.278). Sivas şehri, yapılan arkeolojik çalışmalar sonucunda M.Ö. 5. ve 4. binli yıllara kadar uzanmaktadır. Şehir tarih seyri içinde Hitit, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı hâkimiyetine girmiştir (Şahankaya, 2014, s. 6)

M.Ö. 2600 yıllarında Hitit egemenliğinde bulunan şehir, Anadolu'ya gelen Friglerin egemenliğine girmiştir. Lidyalılar zamanında inşa edilen Kral yolunun bu Sivas üzerinden geçmesi ise önemli merkezlerden biri olmuştur. M.Ö. 92 yılında Roma hâkimiyetine giren Sivas şehri, Yunanca şehir anlamına gelen “Sebasteia” adı ile anılmaktaydı. Anadolu Selçukluları döneminde ise Sivas şekline dönüşmüştür (Altaş, 2008, s. 7; Demirel, 2009, s. 278).

Sivas, M.Ö. 695-550 yılları arasında Med'ler, daha sonra Persler, Kapadokya Krallığı ve Romalılar hüküm sürmüştür. Sivas uzun bir süre Kapadokya Krallığı egemenliği altında kalmıştır. Sivas, 395 yılında Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılmasıyla Doğu Roma İmparatorluğu sınırları içerisinde kalmıştır (Altaş, 2008, s. 7). Bu dönemde şehir Sasani ve Bizans arasında birçok kez el değiştirmiştir. Daha sonra şehir, Emevi ve Abbasiler tarafından ele geçirilmiş ancak bu hâkimiyetler uzun sürmemiş ve şehir yine Bizans hâkimiyetine geçmiştir (Demirel, 2009, s. 278).

1071 Malazgirt savaşının kazanılması ve Anadolu'nun Türk açılmıştır. Böylelikle Anadolu'ya Türkler yayılmaya başlamıştır ve Sivas şehri de Türklerin eline geçmiştir. Süleyman Şah kumandanlarından Emir Danişmend Sivas'ı ele geçirmesi ile bölgedeki Kapadokya şehirleri birleşerek Danişmend devletini kurarak Sivas'ı idari merkezi yapmıştır.

1144 yılına kadar Sivas'ta hüküm sürmüştür (İpsileli, 1980, s. 12). II. Kılıçaslan 1175'te Sivas, Tokat, Niksar, Komana ve Amasya şehirlerini ele geçirerek, Danişmendli Devleti'nin Sivas koluna son vermiştir. Selçuklular zamanında Anadolu'da olduğu gibi Sivas'ta da büyük bir gelişme başlamıştır. Sağlanan huzur ortamı ve Selçuklu sultanlarının ticarete büyük önem vermeleri dünya ticaret yollarının Anadolu'da yoğunlaşması ve Sivas'ın bu ticaret yollarının üzerinde bulunması şehrin gelişmesinde önemli rol oynamıştır (Demirel, 1998, s. 3).

Şehir 1243 Köseadağ Savasına kadar altın çağını yaşamıştır. 1243 Köseadağ Savası Selçuklular ile Moğollara yenilmesi ile vergiye bağlanmıştır. XIV. yüzyıl başlarından itibaren ise Sivas, İlhanlı Valileri tarafından yönetilmeye başlamıştır. İlhanlı hâkimiyetinin sonlarına doğru 1343 yıllarında şehir Eretna hâkimiyetine girmiştir (Altaş, 2008, s. 7; Acun, 1998, s. 184).

Eretnalıların yönetiminden sonra aynı aileden Kadı Burhaneddin Ahmed, Sivas'ı merkez edinerek kendi ismiyle anılan bir devlet kurmuştur. Kadı Burhaneddin'den sonra, yerine oğlu Alâeddin geçmiştir. Ancak Timur tehlikesi nedeniyle şehrin yönetimi ve savunması Osmanlı Devletine bırakılmıştır (Acun, 1998, s. 184).

Kısa bir süre Osmanlı hâkimiyetinde kalan Sivas, 1402 yılında Yıldırım Beyazıt'ı Timur'un mağlup etmesiyle şehir Timur'un hâkimiyetine girmiştir. Timur döneminde şehir harap edilmiştir. Bu sırada Amasya'da bulunan Mehmet Çelebi, Beyazıt Paşa'yı Sivas'ı kontrol altına almak için görevlendirmiştir ve Sivas'ı ele geçirmiştir (İpsileli, 1980, s. 14).

Böylelikle Sivas, Osmanlılar döneminde eyalet merkezi haline gelmiştir. Adına "Rumiye-i Sükra" ve "Eyalet-i Rum" denilmiştir (İpsileli, 1980, s. 14). Geçen birkaç yüzyıldan sonra XVII. yüzyılda bozulan siyasal ve sosyal yapının yol açtığı Celâli isyanlarının merkezi Sivas ve çevresi olmuştur. XVII. Yüzyıl ortalarında merkezi otoritenin zayıflaması ile şehir zarar görmüştür (Acun, 1998, s. 185).

Sivas yüzyıllar boyunca önemini korumuş ve Milli Mücadele Döneminde Milli Mücadeleye başlangıç olması bakımında önem arz etmektedir (İpsileli, 1980, s. 14).

Erzurum Kongresi kararlarının yeniden gerçekleştiği, toprak bütünlüğünü ve ulusal bağımsızlığın korunmasını, yeni ve din bir Türkiye Devletini kurma fikrinin belirlemek için 4-11 Eylül 1919'da Sivas Kongresi düzenlenerek Cumhuriyetin temellerinin atılmasına tanıklık etmiştir. Cumhuriyetin ilanından sonra illerin yeniden düzenlenmesi kapsamında Sivas, il merkezi olmuş ve Divriği, Gürün, Hafık, Yıldızeli, Zara ilçeleri Sivas iline bağlanmıştır (Acun, 1998, s. 185; şahankaya, 2014, s. 8).

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK-İSLAM MİMARİSİNDE KİTABE VE GELİŞİMİ

2.1. KİTABENİN TANIMI

Kitabeler, bilgi bakımından başta tarih olmak üzere dil, edebiyat, coğrafya ile ilgili olduğu kadar sanat tarihi, etnografya ve bibliyografya için de incelemeye değer zengin içeriklere sahip vesikalardır (Yüksel, 1997, s. 47). Mimari eserlerin incelenmesi ve tarihlendirilmesinde kesin ve güvenilir bilgi elde edilen en önemli belgelerdir. Kitabeler cami, mescid, medrese, hamam, han, çeşme, imaret sivil yapıların iç ve dış kapılarında ve genellikle duvarlarında inşa, onarım, dini içerikli (ayet, hadisler, dua ve süreler) bulunmaktadır.

Kitabe, Arapça کتب “k-t-b” kökünden gelmekte olup mastar olarak “yazmak” isim olarak “yazı” anlamına gelmektedir (Yüksel, 1997, s. 47; Tüfekçioğlu & Öztürk, 2009, s. 276). Kitabe genel olarak böyle aktarılmakla beraber birçok farklı araştırmacı tarafından konuyla ilgili farklı tanımlar yapsalar da aynı görüşü ifade etmektedirler.

Kitabe için bazı araştırmacılar mimari yapılar da kitabenin bulunduğu yere göre tanım yapmaktadır. M. Zeki Pakalın ve C. Esat Arseven’e göre kitabeleri; kemerlere, kapı üstlerine, çeşme ve sebil cephelerinin etrafında silmeler, kordonlar veya çitalarla çevrili boş kısımlara konulan yazılı levha şeklinde ifade etmişlerdir (Pakalın, 1971, s. 248; Arseven, 1975, s. 1101). Diğer araştırmacılar ise yapının kim tarafından, hangi tarihte, ne amaçla, ne gibi tadil ve tamir gördüğünü belirten ve bu faaliyetleri ayrı ayrı ifade etmek üzere gruplara ayrılabilen bir kavram şeklinde tarifleri etmektedir (Tüfekçioğlu, 2002, s. 107; Önkal, 1992, s. 17).

Genel olarak farklı araştırmacılar tarafından yorumlansa da başta cami olmak üzere türbe, medrese, hamam, han, çeşme, sivil yapılar gibi birçok mimari elemanlar da olduğu gibi mezar taşlarında da kitabelerin yer aldığını görülmektedir. Kitabeler, oyma ve kabartma tekniği ile eserin kimliğini ve karakterini ortaya koyan yazılara “kitabe”, kitabeleri inceleme ve değerlendirmesi bilimine dilimizde, “İlm-i mahkukat” veya “İlm-i Kitabat” denilmektedir (Ersoy,

2002, s. 4; Edhem, 2009, s. 147). Dünya literatüründe bu ilme “Epiğrafi” yani “kitabeler bilimi” adı verilmektedir (Edhem, 2001, s. 9).

2.2. KİTABELERE DAİR İLK ARAŞTIRMALAR

Medeniyet ve sanat tarihi açısından önemli bir belge niteliği taşıyan kitabelere dair ilk araştırmalar XVII. yy sonlarına doğru batılı bilim adamları tarafından başlamıştır. Zamanla gelişme gösteren paleografi yöntemleri ile eski Yunan ve Latin dillerinde ki kitabeler çözülmüş ve değerlendirilmiştir. İlk başlarda sadece ölen kişi hakkında belli başlı bilgiler vermek için kullanılırken daha sonra bir gelenek haline gelmiş ve bu gelenek de bilimsel boyut kazandırılarak bugün bu bilim dalına epigrafi denmektedir. Bu bilim dalı ışığında kitabeler daha disiplinli eleştiriler bir bakış açısı ile incelenmesine sebep olmuştur. İslâm dünyasının tarihî ve kültürel kaynakları Batılı bilim adamları tarafından ilgisini görmesi, İslâm öncesi ve sonrasına ait Arapça kitabeler üzerinde araştırma yapmalarına neden olmuş ve bu bilimleri öğreten kurumlar ortaya çıkmıştır. İlk olarak Paris’te 1875 yılında “*Ecole des Langues Orientales Vivasntes* (Modern doğu dilleri okulu)”, şarkiyatçıların gelişmesine öncü kurum olmuştur. Ardından, 1887’de Berlin de “*Seminar für Orientalische Sprachen* (Oryantal diller semineri)”, 1906’da Londra da “*School of Oriental And African Studies (Oryantal ve Afrika çalışmaları okulu)*” açılmıştır. Napolyon’un 19. yüzyılın başlarında Mısıra düzenlediği sefer sırasında beraberinde getirdiği Paleograf J.J. Marcel, Arap yazısının tarihi gelişimini öğrenmek için Mısırda bulunan kufi kitabeler üzerinde araştırma yaparak incelenmesi yönünden metotlar ortaya koymuştur (Alparslan, 2002, s. 76-77; Kunt & Soy, 2021, s. 22).

Lanci Reinaud’un 1828 yılında “*Monuments Arabes, Persans Et Turcs Du Cabinet De M. Le Duc De Balacas* (Balacas Dükü kabinesinin Arap, Fars ve Türk anıtları)” çıkardığı kitap kitabeler araştırma metotlarına açıklık getirmiştir. Ancak İslami kitabeler 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında Yunan ve Latin kitabeleri koleksiyonu gibi toplanıp düzenlenmesine önem verilmemiştir. İslam epigrafi sınıflandırmasında ilk ciddi çalışma Fransız şarkiyatçısı Max van Berchem tarafından yapılmıştır. Berchem, Mısır’da çok sayıda Arapça kitabe inceleyip Filistin ve Suriye’de bu çalışmaları sürdürerek “*Materiaux pour un corpus inscriptionum arabicarum*” adı altında yayınlamıştır.

İslam sanatında kitabelerin yaygınlığına rağmen, doğrudan kitabeleri konu alan çalışmalar sınırlı olup Türkler tarafından kitabe araştırmaları 19. yy sonlarında başlamıştır (Tüfekçioğlu & Öztürk, 2009, s. 278; Alparslan, 2002, s. 77).

Batı'da bu alanda çalışan Max van Berchem, Albert Gabriel gibi araştırmacılar Türk araştırmacılarına da öncülük etmiştir. Bunun yanında Türk âlimlerinden Halil Ethem'in Berchem'in eserine yardımları ile Kayseriye Şehri Mebani-i İslamiyye ve kitabeler (1334), Trabzon'da Osmanlı Kitabeleri (Hz. İsmail Hacıfettahoğlu-2001), İsmail Hakkı Uzunçarşılıoğlu'nun Sivas Şehri (1928), Kitabeler (1345): İsmail Hakkı Konyalı'nın Abideleri ve Kitabeleri ile Erzurum tarihi (1960), Abideleri ve Kitabeleri ile Niğde Aksaray Tarihi I-II-III (1974): Şevket Beysanoğlu'nun Diyarbakır Tarihi: Anıtları ve Kitabeleri (1987) ve Halil Baki Kunter yayınları, Ekrem Hakkı Ayverdi'nin Osmanlı mimarisi konusundaki çalışmalar Türk kitabelerine yön veren önemli çalışmalardır (Alparslan, 2002, s. 76).

2.3. KİTABENİN KULLANILDIĞI MİMARİ YAPILAR

İslam öncesinde Türkler kullandıkları figürler (resim-heykel) yerini, İslamiyet'i kabulünden sonra Kur'an-ı Kerim'de geçen ayetler ve Hz. Muhammed'in sözlerinden oluşan hadisler mimari yapılarda kullanmaya başlamıştır. Böylelikle yazı, Türk mimarisinde yeni bir anlam, içerik, kimlik ve form kazanmıştır. Karahanlı, Gazneli ve Büyük Selçukluların Müslüman olmaları ve kendi kültürlerindeki tezyinat anlayışının mimariye yansması yazı ile süslemenin kaynaşmasının tesiri olmuştur (Can & Gün, 2011, s. 293-300).

İslam dininin kabulü ile birlikte en çok kullanılan ibadet mekânı camidir ve diğer mimari eserlere göre daha çok yazının görüldüğü eserler olarak karşımıza çıkmaktadır (Yardım, 2002, s. 14). Başta camiler olmak üzere, türbe, medrese, han, hamam, köprü, kale, köşk vb. gibi taşınmaz kültür varlıklarının giriş kapılarında, çeşme alınlığında ve mezar taşları ile birlikte el sanatlarında da kitabelerin varlığı bilinmektedir.

Mimari yapılarda dekoratif bir unsur olarak dikkat çeken kitabeler yazıldıkları yere göre konuları bakımından önem taşımaktadır. Cami taç kapı ve avlu kapılarında "*Namaz müminler üzerine vakitleri belli bir farzdır*" (en-Nisa

4/103) mihraplarda “*Artık yüzünü Mescid-i Haram tarafına çevir*” (el-bakara 2/144), “*Küllema Dehale Aleyha Zekeriyya el Mihrab*” çeşmelerde “*Her canlı şeyi sudan yarattık*” (el-enbiya 21/30) ya da “*Rableri onlara tertemiz bir çiçek içerir*” (el-İnsan 76/21) anlamındaki ayetler yer almaktadır (Alparslan, 2002, s. 78).

2.4. KİTABELERDE KULLANILAN DİLLER

İslamiyet’te bilim ve kültür alanında verilen eserler, Arapça, Farsça, Osmanlı Türkçesi ve günümüz Türkçesi olarak yazılmıştır. Yazma eserler de olduğu gibi kitabelerde de bu dört dil esas alınarak dillerin farklılaştığı görülmektedir.

Başlangıçtan itibaren Anadolu’daki ilk kitabelerin Arapça yazıldığı, Anadolu Selçuklu döneminde çoğu kitabelerinde bu uygulamanın devam ettiği görülmektedir. Selçuklu döneminde Farsça kitabeler, genellikle inşa kitabesi ve hikmetli söz olarak mimari yapılarda kullanılmaktadır (Yardım, 2002, s. 18-19).

Konya Alâeddin Cami (H/616-17-M/1219-20) avlu duvarındaki yuvarlak çini madalyonun ortasında, Mevlana Türbesi (H/672-M/1273)’nin içerisinde Mevlana’ya ait ahşap sanduka üzerinde, Sahip Ata Türbesi (H/682-M/1283) içinde pencere alınlıklarında ve I. İzzeddin Keykavus Türbesi (H/617-M/1220)’nin kapı kemerinde Farsça yazı kullanılmıştır (Gün, 1999, s. 164).

Bunlardan farklı olarak, Sivas-Malatya yolu üzerinde yer alan Hekim Han (H615-M/1218)’nin kitabesinde Arapça, Ermenice ve Süryanice gibi üç dil bir arada kullanılırken, Selçuklu yapılarında günümüz Türkçesi kitabelere rastlanmamaktadır (Aslanapa, 2014, s. 172; Yardım, 2002, s. 18). Bölgenin demografik yapısına uygun olarak kitabelerde de birden fazla dil kullanıldığı görülmektedir. Dil sınırı dönemlere göre çeşitlilik göstermektedir. Osmanlı döneminde kitabenin ağırlıklı olarak Arapça ile başlayan Farsça ile devam eden, ancak ikisinin ağırlıklı olarak kullanıldığı Osmanlı Türkçesi adı verilen dil yagın olarak kullanılmaktadır. Farsça dilini, Erken Osmanlı döneminde inşa edilen, Bursa Yeşil Cami (H/822-M/1419), Tokat Firuz Ağa Hamamı (H/890-M/1485), İstanbul Şeyh Vefa Türbesi (H/896-M/1490) kitabelerinde az da olsa görülmektedir (Tüfekçioğlu, 2001, s. 467).

XVI. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Osmanlı Türkçesi olarak genellikle manzum, nadiren de nesir hâlinde yazılmıştır. Günümüz Türkçesi kitabelerin ilk örneği, Gümüş Hacı Halil Paşa Medresesi'nin pencere alınlıklarında görülmekle birlikte birçok yapıda karşımıza çıkmaktadır (Yardım, 2002, s. 21; Alparslan, 2002, s. 78; Tüfekçioğlu, 2001, s. 467)

2.5. KİTABELERDE KULLANILAN YAZI TÜRLERİ

Yazı Türk-İslam mimarisinde yer almaya başladığından itibaren bazen süsleme, bazen de bir sanat ve kimi zaman da tarihi önemi olan epigrafik bir belge niteliği taşımaktadır. Anadolu, fetihleri ile birlikte birçok kültür ve medeniyeti de beraberinde İslam kültürünün ortak yazısı olan Arap yazısını getirmiştir. Arap yazısı, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan bir vasıta olarak sınırlanmayıp, “*hüsn-i hat*” gibi zengin bir sanat dalının oluşmasına neden olmuştur. Bilhassa İslam dinin kaynağı olan Kuran-ı Kerim'in, Arap yazısı ile yazılmış olması, kutsal kabul edilmesini sağlamıştır (Derman, 1997, s. 428; Serin, 1999, s. 291).

Arap yazısını kullanan milletlerin yazı yöntemi ile Arapça incelendiğinde, harflerin çoğunun kelimenin başına, ortasına ve sonuna gelişine göre değişiklik göstermektedir. Bunun nedeni ise yazı türlerinin birbirinden ayıran bünye farklılığıdır. Harflerin ismi ve ifadesi aynı şekli ve görünüşleri farklıdır (Tüfekçioğlu, 2001, s. 8).

Yazı türlerinin oluşmasında, malzemenin farklılığından ziyade sanatkârların daima güzel olanı tercih ederek buna teşvik etmeleri ve zamanın ihtiyacına göre en uygun yazı kompozisyonunun geliştirmesinde etkili olmuşlardır. Mimari yapıların fiziksel büyüklüğü, yazıların uzaktan görülebilmesi ve okunabilmesi için iri (*celi*) yazılması zorunlu hale gelişmiştir. Türk-İslam mimarisinde, başta *ma'kili*, *muhakkak*, *kufi*, *celi sülüs*, *celi ta'lik* gibi yazı çeşitleri gerek süsleme gerek işlev açısından mimari alanda önemli malzemeyi oluşturmaktadır (Tüfekçioğlu, 2002, s. 107-108).

Anadolu'da 1080-1090 yıllarında hüküm süren devletler, birçok mimari eser meydana getirmiştir ve bu mimari eserlerin kitabelerinde kufi yazıyı kullanmışlardır. Anadolu Selçuklu döneminde ise farklı bölgelerde inşa edilen eserlerde *ma'kili*, *tezyini kufi*, *çiçekli kufi muhakkak*, *celi sülüs* ve *hendesi* gibi yazı türlerini kullanmışlardır (Bakırer, 1982, s. 27; Tüfekçioğlu, 2001, s. 14-15).

Beylikler dönemi mimari eserlerde tezyini kufinin ve ma'kılının kullanımı azalırken, celi sülüs daha fazla tercih edilmiştir. Bununla birlikte muhakkak yazı yapılarında az da olsa kullanıldığı görülmektedir (Tüfekçioğlu, 2001, s. 17).

Osmanlı öncesi ve Beylikler döneminde kullanılan ma'kılı, , muhakkak, tezyini kufi ve celi sülüs gibi yazı türlerinin yanında Osmanlı döneminde ta'lik de mimari yapılarında kullanılmaya başlamıştır. Osmanlı mimarisi klasik devir yapılarına kadar kufi yazı kullanmış, ancak bu dönemden itibaren celi sülüs ve celi ta'lik yazı türleri gelişimi karşısında yapılarında yok denecek kadar az kullanılmıştır (Güneş, 2003, s. 33).

Osmanlı mimarisinde çoğunlukla yapıların inşa kitabelerinde celi sülüs yazı kullanılmıştır. En erken örnek olarak İznik Hacı Özbek Cami (1334) kitabesinde kullanılmaya başlayarak, Osmanlı mimarisinin hemen hemen bütün yapılarında kullanılmıştır. Osmanlı döneminde ta'lik hattın daha geç devirde sülüsün yerini aldığı bilinmektedir. Ta'lik yazı türü ise Klasik dönemden itibaren cami dışında, medrese, türbe, saray, çeşme ve sebil gibi yapılarında yaygın bir şekilde kullanılmıştır (Tüfekçioğlu, 2001, s. 461; Güneş, 2003, s. 34).

2.6. KİTABE TÜRLERİ

Mimarideki yazıların içeriklerin yanı sıra yapı hakkında bilgi veren kitabeler de mevcuttur. Bakıldığında kitabeler kendi içerisinde; inşa ve bani kitabeleri, onarım kitabeleri, mimar ve sanatkâr kitabeleri, vergi ve ferman kitabeleri ile taş vakfiyeler olarak değerlendirilmek mümkündür. Yalnız Hakkı Önkal, mimari yapılardaki yazıları kitabeler ve dini ibareler olarak iki ana grupta ele almıştır (Önkal, 1992, s. 17). Ali Yardım, Alanya Kitabeleri adlı kitabında ise yapım ve onarım kitabeleri dışında; Ayeti Kerimeler, Hadis-i Şerifler, Hz. Ali (r.a) 'nin sözleri, Hikemiyyat, Farsça metinler ve Türkçe metinleri alt başlıklar halinde ele almıştır (Yardım, 2002, s. 22-23).

2.6.1. İnşa ve Bani Kitabesi

Mimari eserlerin giriş kapıları üzerinde bulunan ve hangi hükümdar zamanında, kim tarafından, ne zaman ve hangi amaçla, kaç tarihinde yapıldığına ilişkin bilgileri belirten belgelere inşa kitabesi denilmektedir.

İnşa kitabeleri Osmanlı hükümdarları Fatih ve Kanuni dönemine kadar tipolojik olarak sabit ve klişeleşmiş özellikler göstermektedir. Örneğin yapının yaptırılması hükümdar tarafından emredildi ise “ *Emera, amera, bena, bede’e li-bina’i baze’l-bina, rassana, eşsese, ecra, temme baze’l-bina*” gibi fiillerle başlamaktadır. Eğer yapı bizzat hükümdar tarafından yaptırılmışsa, “*Filan Hükümdarın yönetim günlerinde*” kullanıldıktan sonra baninin adı, unvanı ve lakabı yer almaktadır. İnşa kitabelerinde, bani, hadis ve dua cümlelerinden sonra gün, ay, yıl sıralamasına uygun biçimde verilmektedir. Beylikler ve sonraki dönemlerde kitabelerde yazı ve rakamla tarih yazıldığı görülmektedir. Osmanlı hükümdarı sultan II. Murad dönemi inşa ve bani kitabelerinde görülen klasik tarz yerini manzum kitabeler bırakmıştır. İlk örnek olarak Edirne Muradiye Cami (H/839 -M/1435-36) inşa kitabesinde karşımıza çıkmaktadır. Beraberinde gelen ebcedle tarih düşürme geleneği yaygınlaşıp yazı ve rakamla tarih verme geleneğinin azaldığı görülmektedir (Tüfekçioğlu, 2002, s. 113-114; Yardım, 2002, s. 23).

2.6.2. Tamir ya da Onarım Kitabeleri

Mimari eserlerde görülen bir diğer kitabe türü de onarım ya da tamir kitabeleridir. Mimari eserlerin deprem, yangın vb. gibi doğal afetlerden dolayı tahrip olması sonucunda yenileme amaçlı yazılan kitabelerdir.

Bu kitabeler, inşa ve bani kitabeleri gibi, fakat farklı olarak onarımı ve yenilemeyi emreden “ *Ammera (tamir etti), ceddede (yeniletti), emara bi-tecdidi (yenilenmesini emretti)*” şeklinde fiillerle başlamaktadır. Örneğin, Bursa Orhan Bey Cami’nin (H/740-M/1339-40) onarım kitabesinde “*Bursa Orhan Bey Camii’in ilk önce 1339’da inşa edildiği, sonra Karamanoğulları’nın camiyi yakarak tahrip etmesi sebebiyle, 1417’de Çelebi Mehmed’in emriyle Vezir-i A’zam Beyazıt Paşa tarafından tamir edildiği anlaşılmaktadır*” şeklinde gerektiren sebepler yazılmaktadır (Tüfekçioğlu, 2002, s. 114).

2.6.3. Mimar ve Sanatkâr Kitabeleri

Mimari eserlerin bazılarında mimar ve sanatkâr kitabelerine yer verilmiştir. Mimar ve sanatkâr isimleri kimi zaman inşa kitabeleri içinde, kimi zaman da ayrı bir kitabe şeklinde verildiği görülmektedir.

Mesleklere göre; *Benna* (mimar), *neccar* (marangoz ve ahşap ustası), *sengtraş* (taş ustası), *nakkaş* (kalemişi), *kaşi* (çini ustası), *hattat* (yazı ustası) şeklinde belirtilmiştir.

Aynı zamanda bu kitabeler XIII- XIV yüzyıllarda Anadolu'da faaliyet gösteren mimar, usta ve sanatkârların isimlerinin yanı sıra geldiği kent, Anadolu'nun farklı yerlerindeki çalışmaları ve uzmanlık alanların belirlenmesinde önemli kaynaklardır.

Örnek olarak; Konya Sırçalı Medrese 'sinin çini ustası olan Tuslu mimar Osmanoğlu Mehmed'in eseri olduğu, yapı kitabesinden farklı yere asılmıştır (Bakırer, 1982, s. 27). Niğde Alâeddin Cami'nin (H/620-M/1223) üç yerinde Üstad Sıddık bin Mahmud'a ait sanatçı kitabe bulunmaktadır. Bu tür kitabeler yaygın bir biçimde yer verilmesi, Anadolu Selçuklu dönemindeki sanatçılara ve mimarlara verilen önemin bir göstergesidir (Sönmez, 1995, s. 239).

Osmanlı döneminde ise mimar ve sanatkâr isimleri yapı üzerinde ayrı bir kitabe olma özelliği zamanla azalmıştır. Erken Osmanlı dönemi kitabelerinde sanatkâr isimlerinin en çok geçtiği Amasya Bayezid Paşa Cami ve Bursa'da yer alan Yeşil Türbe (1419) 'de kitabelerde mimar isimleri yavaş yavaş görülmeye başlamaktadır. Hacı İvaz Paşa'nın mimar olduğunu belirten kitabe son örnek olarak kabul edilmektedir (Bakırer, 1982, s. 27). Klasik döneme gelindiğinde her şeyin yerli yerine oturduğu isimlerin ve yapı inşaatlarının hepsinin kayıt alındığı bilinmektedir. Batılılaşma ve Cumhuriyet dönemi kitabelerinde mimar ve usta isimlerinin yer almadığı, az da olsa şairlerin mahlaslarının yer aldığı görülmektedir. Bununla birlikte Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında Osmanlı döneminin kitabe üslubunun devam ettiği, daha sonraki dönemlerde ise kitabelerde sadece inşa tarihi ile *Maşallah sene* ibarelerine yer verildiği görülmektedir.

2.6.4. Vergi ve Ferman Kitabeleri

Mimari yapıların kimliğini oluşturan kitabeler, yalnızca yapı hakkında bilgi veren, onları tarihlendirmeye yardımcı elemanlar değildir. Bu işlevlerinin beraberinde halkı ve toplumu bilgilendirmek amaçlı, yapılar üzerine asılan kitabelerdir. Selçuklu, Beylikler, İlhanlılar ve Osmanlılar dönemine ait vergi ve ferman içeren kitabeler bulunmaktadır.

Ancak Artuklu dönemi eseri olan Harput ulu Cami'nin avlusunun kuzey duvarında yer alan 1156-1157 tarihli vergi kitabesi, örnekler arasında en eskisi olarak kabul edilmektedir (Tüfekçioğlu, 2002, s. 115).

2.6.5. Taş Vakfiyeler

Taş vakfiyeler, toplumsal dayanışmanın, güncel hayatın, günlük çalışma ilkelerinin ayrıntılarından yararlanmak ve hayır sahiplerine dua göndermek amacıyla ayrıntılı bilgileri içeren önemli vesikalardır.

İçerik olarak, hayır sahiplerinin isimleri, amacını, yapının işlevini, binayı yapanların ve vakfiyeyi hazırlayanların isimleri yazmaktadır. Taş vakfiyeler, vakfiyelerde yer alan bilgilerin özetini taş ya da mermere yazılarak başta cami, türbe, medrese, hamam, sebil, çeşme, ol, köprü, gibi yapıların üzerinde yer alan belgelerdir. Böylelikle taş vakfiyeler, mimari yapılarda kalıcı olma özelliği taşımaktadır (Cantay, 1994, s. 148; Tüfekçioğlu, 2000, s. 33-34)

Taş vakfiyeler, Anadolu Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı dönemi mimari yapıların yanı sıra mezar taşlarında da karşımıza çıkmaktadır. Yapılarda taş vakfiye, Sivas Buruciye medresesi (M/1271), Kütahya Yakup Bey İmaretini (M/1461), görülmekle birlikte Sitti Bühtan Hatun ve Emir Şerif'in mezar taşlarında da taş vakfiyelere yer verilmiştir (Tüfekçioğlu, 2000, s. 43).

2.6.6. Dini İçerikli Kitabeler

Ayet, hadis ve hikmetli sözleri bir arada barındıran dini içerikli kitabeler, mimari eserlerin bünyesinde bulunma zorunluluğu olmayıp dekoratif amaçlı kullanılan kitabelerdir. Ancak H. Ökal mimari yapılardaki yazıları kitabeler ve dini ibareler olarak iki ana grupta değerlendirmektedir (Önkal, 1992, s. 17). Dini içerikli kitabeler buldukları mimari eserlerin türüne göre konumları ve metinleri özenle seçilmektedir. Mekânla uyumluluğu göz önünde bulundurulan bu kitabeler çoğunlukla taç kapı, mihrap, minber, pencere ve kapı kanatlarında, pencere söve ve lentolarında yer almaktadır.

Dini içerikli kitabelerde Kur'an'ı Kerimden seçilmiş ayetler, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) söz ve davranışlarından oluşan Hadis-i Şerifler, Hz. Ali ve diğer din âlimlerinin duaları, farklı konuların hakkında söyledikleri ifadelerden oluşan Hikmetli sözlerden meydana gelmektedir.

2.6.7. Mezar Taşlarındaki Kitabeleri

Türk-İslam sanatının taş vesikaları arasında yer alan mezar taşları gerek kitabeleri gerek yazıları ve süslemeleri ile bir toplumun tarih, edebiyat, sanat ve yaşam tarzlarıyla ilgili belgeler olması bakımından önem taşımaktadır (Ayanoğlu, 1951, s. 598; Yaman, 2007, s. 169) Ayrıca kültür, din, sanat, resim, dualar gibi birçok unsuru bir arada bulunduran mezar taşları, taş işçiliği, yazı, süsleme sanatları ile ilgili konulara katkıda bulunması bakımından tarih boyunca sanat değerleri ve kitabeleri önemli kaynaklardır (Tanyu, 1968, s. 93-94; Yaman, 2007, s. 171; Tunçel, 2004, s. 269). Aynı zamanda mezar taşları, şahısların isimleri, meslekleri ve ölüm tarihleri ile toplumun tarihine ışık tutmaktadır

İslam anlayışında bazı kısıtlamalar Türklerin evrensel konularda heykel yapmasına engel olmuş tarih öncesinden günümüze kadar malzemeleri üç boyutlu bir şekilde düzenleme arzusu Türkler de ayrı bir uygulamayla, malzemeyi ince bir şekilde dantel gibi işleyerek, 20. yüzyılın başlarında ilerleme ve gelişme gösteren plastik değer taşıyan, sanatsal ve sosyal anlayışla mezar taşları meydana getirmişlerdir (Korkmaz, 2019, s. 12; Haseki, 1997, s. 11).

Buna bağlı olarak Türk sanatkârları Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde figürlü resim ve heykel yapmaktan kaçınarak inceliklerini yazı ve bitkisel süsleme üzerinde göstermişlerdir. Mezar taşlarındaki yazılara ustanın zarif üslubunu da katarak mezar taşı üzerinde düz ve diyagonal şekilde yazmışlardır (Demirel, 2008, s. 17). Mezar taşı kitabelerinde Arapça, Farsça ve günümüz Türkçe dilinin yanı sıra kufi, nesih, sülüs, rik'a ve ta'lik mezar taşları üzerinde en çok kullanılan yazı çeşitleridir. Yazı sanatının Anadolu'daki gelişiminin mezar taşlarında da devam ettiği; Erciş Çelebibağı ve Ahlat mezar taşlarında *tezyini kufi* ve *celi sülüs*, Anadolu Selçuklu ve Beylikler döneminde *celi sülüs*, Osmanlı döneminde ise daha çok *celi sülüs*, *celi ta'lik* ve son dönemlerinde *rik'a* yazı türlerini kullanmışlardır.

Hat sanatımızda en güzel örnekleri bulabileceğimiz yerlerden biri de mezarlıklarımızdır. Kullanım yerleri ve türleri bakımından farklılık gösteren yazı, mezar taşları üzerinde müze görevi üstlenmiştir. Mezarlıklarda gösterilmek istenen ölüm gerçeği, Osmanlı da yazının inceliğiyle naif ve ince bir hal alması yazı ve hüsnü hat sanatının ön plana çıktığı göstermektedir.

Kitabelerde ki yazılar kadar yazı şekilleri dahi değişkindir. Çoğu 6nceden oluşturulmuş kalıplar ve şablonlarla yazıldığı için taşların kitabeleri birbirleri ile benzerlikler g6stermektedir (Haseki, 1997, s. 35; Demirel, 2008, s. 22; Korkmaz, 2019, s. 12). Mezar taşları gerek yazıları gerekse tezyinat ve şekilleri itibariyle T6rk taş oymacılığının 6nemli gruplarındandır.

2.7. KİTABELERDE KULLANILAN MALZEME

T6rk-İşlam mimarisinde yazı, taş, tuğla, mermer, ini, ahşap, alçı gibi farklı malzemeler 6zerine işlenmiştir. Taş ve mermer malzeme 6zerinde işlenen yazıların, epigrafik 6zellik taşıdığını ve mimari eserlerde de kullanılan yazının inşa malzemesi ile uyum içerisinde olduğu g6r6lmektedir.

Kitabelerde kullanılan malzemeler, genellikle iklim şartları ve b6lgesel fakt6rlere bağlı olarak farklılık g6stermektedir. Kronolojik sıraya bakıldığında Karahanlılar, Gazneli ve B6y6k Selçuklu yapılarında, tuğla, kerpiç ve alçı, Anadolu Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı d6nemi yapılarında daha çok taş ve mermer malzeme kullanılmıştır (T6fekioğlu, 2001, s. 482).

Anadolu Selçuklu mimari yapılarında inşa malzemesi olarak kullanılan taşın genellikle, yakın çevrelerden elde ettiği ve bunların çoğunlukla kalker olduğu, bazen de 6nemli yapılarda itina isteyen yerler için mermer kullanıldığı g6r6lmektedir (6gel, 1987, s. 102).

Yapı kitabeleri için 6zel malzeme kullanıldığı yadsınamaz. 6zellikle çoğu yapının dış cephelerinde bulunan kitabelerin işlendikleri malzemenin, yapının inşa malzemesinden farklı olması bu konu ile ilgilidir. Bunun ile birlikte yapının banisinin siyasi ve ekonomik g6c6n6n malzeme seçiminde etkili olduğu g6r6lmektedir (G6n, 1999, s. 153; K6sk6, 2014, s. 220).

Aynı zamanda yapıların dışında kullanılan malzemenin dayanıklı olması ve yıpranmaması gerektiği için belli bir d6nemden sonra yapıların kitabesinde mermer kullanılmaya başlanmıştır. Anadolu Selçuklu d6neminde taş ve mermer kitabeler, yapının dış cephelerinde ve pencere alınlıklarında, Osmanlı d6neminde ise portal, mihrap, dış pencere alınlıklarında ve s6velerde mermer kitabeler tercih edilmiştir.

Mermer, taş ve tuğlaya göre daha dayanıklı bir malzemedir. Malzeme olarak taşa oranla daha dayanıklı ve sert bir özellik gösteren mermer, farklı renk ve dokuları nedeniyle yapıların kitabelerinde, tezyinatında, mimari eserlerin mihrap, minber, sütun, taç kapıları ve mezar taşlarında sıklıkla kullanılmıştır.

2.8. KİTABELERDE KULLANILAN TEKNİK

Mimari yapılar üzerine işlenen yazılar, mekâna ve malzeme göre farklı teknik ve yöntem kullanılmıştır. Bu yöntemler, kabartma ve oyma, kakma, ajur, kalem işi ve kalıp yöntemi şeklinde kategorize etmek mümkündür (Edhem, 2009, s. 148). Taş, mermer, metal, ahşap ve alçı malzemelerin yüzeyine aktarılan yazı ve motiflerin bazı kesimleri kabartılıp bazı kesimlerinin oyulması şeklinde uygulanan tekniğe “kabartma”, yazı ve motiflerin yüzeye derinlemesine işlenerek belirgin hale getirilmesine “oyma” veya “kazıma” tekniği denilmektedir. Kabartma tekniği, zeminden yüksek işlerinse yüksek kabartma, zeminden çok az çıkıntılı yapılsa alçak kabartma olarak iki türe ayrılmaktadır (Tanyeli & Sözen, 2010, s. 152).

Ahşap, fildişi ve mermer gibi vb. malzemelerin üzerine farklı renk veya malzemelerin bir kompozisyon oluşturacak şekilde birbirine oyulması, diğerlerinin de bu oyuklara gömülmesi ile elde edilen tekniğe “kakma” denilmektedir. Bir başka teknik olan “ajur (şebekeli oyma)” yazı ve süsleme yüzeyleri boş bırakılmaksızın, bir taraftan diğer tarafı görünecek şekilde şebekeli olarak yapılmaktadır.

Kalıplama yöntemi ise daha çok alçı malzemede kullanılmış olup özel hazırlanmış kalıplara dökülerek istenilen yazı veya motiflerin meydana getirilmesi ile elde edilmektedir. Kalem işi, genel olarak mimari yapıların iç mekânlarında kullanılan sıva üzerine özel olarak hazırlanmış boya ile yazı ve motiflerin boyanması ile gerçekleştirilen bir tekniktir. Diğer adı “Kalemkârî” olan bu tekniği uygulayan kişiye “kalemkâr” denilmektedir (Tüfekçioğlu, 2001, s. 489; Tanyeli & Sözen, 2010, s. 155).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MERMER MALZEMENİN TANIMI, KAYNAGI VE BÖLGEDEKİ DURUMU

3.1. MERMER'İN TANIMI

Yeraltından çıkarılıp doğrudan ya da işlenerek çeşitli amaçlar için kullanılan doğal taşlara ve parlatılarak kullanılan bu yapı taşlarına genel anlamda mermer denir (Özmen, 2003, s. 50).

Tarihin her döneminde, değişik alanlarda rastladığımız uygarlık seviyesine göre kullanım alanları değişen ve her dönemde olduğu gibi günümüzde de önemini koruyan mermer, tanım olarak bilimsel ve ticari iki ana başlık altında toplamak mümkündür (Erşen & Yerel, 2011, s. 75).

Bilimsel olarak mermer; kireçtaşlarının zamanla sıcaklık ve basıncın etkisiyle başkalaşıma uğrayarak kristalleşmesidir. Bir diğer tanımı ise kalker ve dolomitik kalkerlerin ($\text{CaMg}(\text{CO}_3)_2$) ısı ve basınç altında başkalaşıma uğrayarak tekrar kristalleşip yeni bir yapı kazanmasıyla meydana gelmesidir (Taşlıgil & Şahin, 2016, s. 610). Kireçtaşından oluşan mermer; kalsiyum karbonat ve magnezyum karbonat içermektedir. Bunların içinde az miktarda kuvars, grafit, hematit, limonit, pirit, mika, klorit gibi mineraller de bulunduğu mermere değişik renkler ve damarlı görünüm kazandırmaktadır (Sarıtaş, 2006, s. 3).

Ticari anlamda ise mermer tanımlaması çok geniş bir anlam taşımaktadır. Blok verebilen, kesilerek parlatılıp cilalanabilen, dayanıklı ve göze hoş gelen her türlü taş (magmatik, metamorfik, Sedimanter) mermer olarak tanımlanmakta ve değerlendirilmektedir (Görgülü, 1994, s. 2).

3.2. MERMER MALZEMENİN KAYNAĞI

Mermer, bazı yeraltı kaynakları gibi endüstrinin hammadde girdisinin oluştursa da uygarlıkların ilerlemesinde birinci derecede etkilememiş, fakat çağların yetiştirdiği birçok sanatkarın göz nuru ve el emeği mermer üzerine işlenmiştir. Mermerciliğin tarihi Cilalı Taş Devrine kadar inmektedir. Cilalı Taş Devrine adını veren mermer işlemi ve kullanımı bakımından her çağa ve uygarlığa ayrı bir nitelik katmıştır (Anonim, 1991, s. 1).

Ülkemizde mermerin tarihi oldukça eskiye dayanmaktadır. Dünyanın en zengin doğal taş oluşumlarının bulunduğu Alp-Himalaya bölgesinde yer alan Türkiye çok çeşitli ve büyük miktarda mermer rezervine sahiptir. Bu önemli rezervler Anadolu da geniş bir bölgeye yayılmıştır. Bunun nedeni ise yeraltı zenginliği yanında ülkenin jeolojik yapısına ve evrimine bağlı olmasından kaynaklıdır (Tosun & Tatar, 2007, s. 14; Çetin, 2003, s. 245).

Adını ise günümüzden yaklaşık 2000 yıl önce antik mermer işletmeciliğinin başladığı yer olan Marmara Adası'ndan alan mermer, birçok medeniyetin kurulmasında ve kültürlerin gelişmesinde önemli rol almıştır (Erkek & Özdemir, 2011, s. 5).

Türkiye'de Mermer Yataklarının büyük bir kısmı Marmara Adası, Afyon - İnçehisar - Bacakale, İzmir-Efes, Bilecik-Gülümbe-Lümbe, Bursa-İznik, İzmît - Gebze, Niğde-Gümüşler vb. yerlerde Yunan, Roma ve Bizans devirlerinde çalışıldığı, ocakların bugünkü durumlarından anlaşılmaktadır.

Türkiye'de özellikle Afyon Havalisi mermerleri tarihi bir önem taşımaktadır. Anadolu'da hâkimiyet süren ve medeniyet kuran Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerine ait sanat eserlerinde sıkça karşımıza çıkmaktadır. Kullanıldığı döneme göre mermerler kent, site yaşamın refahını ve zenginliğini yansıtmaktadır. Roma ve Bizans döneminde lahit, kilise ve heykellerde, Osmanlı ve Selçuklu dönemlerinde ise saray, han, hamam, kervansaray, cami ve medrese gibi yapılarda kullanılmıştır. Bu tarihi seyir içerisinde Anadolu'da çok eski zamanlardan günümüze kadar insanlar için en temel yapı ve barınma malzemesi olarak mermeri kullanılmıştır (Arıkan, 1963, s. 690; Demir & Güngör, 2013, s. 2-3). Bu doğal taşın günümüzde de sıkça kullanımının başlıca sebebi dayanıklılığı, estetiği ve çoğu yapı malzemesine kıyasla ekonomik oluşudur (Dadak & Gül, 2012, s. 11).

3.3. BÖLGEDEKİ DURUMU

Orta Anadolu'daki kristalin masifinde Kayseri Yozgat, Kırşehir, Niğde, Nevşehir ve Eskişehir illerindeki mermer ocaklarının bir bölümü işletilmek üzere farklı desen ve renklerde ele alınmıştır. Konumuz dâhilinde beyaz mermer ocakların bölgedeki dağılımına bakıldığında; Kayseri-Pınarbaşı, Kayseri-Bünyan, Niğde-Gümüşler, Nevşehir-Avanos ve Sivas-Yıldızeli ocaklarında mermer üretimi yapılmaktadır.

Kayseri'nin Pınarbaşı ilçesinde yer alan mermerler mesozoik yaşlı olup mermerler gri, açık sarı, beyaz ve bej renklerde genel olarak breşoid, resifal, limonitize ve silisifiye şeklinde geniş alan kaplar (Çoşkun, 2004, s. 48)(Görsel 1).

Kayseri'nin Bünyan İlçesinin Büyük Bürüngüz köyü yakınlarında mermer ocaklarının varlığı bilinmektedir. Bölge stratigrafi bakımından, genel olarak Siluriyen, Paleozoyik, Permo-Karbonifer, Devoniyen, Mesozoyik ofiyolitli seri, Mesozoyik kalkerler, Eosen flişleri, Oligosen, Lütesiyen ve Neojen formasyonları içerir. Ayrıca yaşları tam olarak bilinmeyen metamorfik serilerle diyorit, granodiyorit, siyenit, peridotit, granit ve gabro bileşimlerinde kristalin kitleler bölgede geniş alan kaplamaktadır (Altaş Z. , 2006, s. 38-39) (Görsel 2).

Niğde'nin Gümüşler beldesine 5 km mesafede mermer yatakları yer almaktadır. Bu bölgedeki mermerler şişt, gnays, kuvarsitin ve mermer yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu mermerlerin büyük çoğunluğu paleozoyik yaşlıdır.

Mermer günlük hayatta kullanımının yanı sıra mimari yapılarda ve süslemede kullanılmaktadır (Üçok, 2001, s. 55,61) (Görsel 3). Mehmet Özkarcı "*Niğde yapılarında kullanılan mermer malzeme, şehrin batısındaki mermer ocaklarından temin edilmiştir*" sözü de bunu desteklemektedir (Özkarcı, Niğde'de Türk Mimarisi, 2001).

Sivas'ın Yıldızeli ilçesinde oniksler ve travertenler en önemli hammaddelerdir. Çırcır bucağı ile Yıldız dağı dolaylarında yer yer mermer adeleri nakliye ve kalite düşüklüğü nedeniyle işlemek için uygun değildir. Oniksler beyaz, kırmızı, kahverengi ve sarı damarlı birbirine paralel seriler halindedir (Görsel 4). Rezervlerin büyük bölümünü oluşturan oniksler damarlı dikey bir kayadır. Bordo, beyaz ve kırmızı renkli mermerler yatay damarlar halindedir. Travertenler birbirine benzer iki cinstir. Kırmızı, sarı ve kahverengi

damarlı olan bu mermerler 0,5- 1 cm kalınlığındadır. Travertenin diğeri cins mermeri ise bej ve sarı renklidir ve 1- 3 cm kalınlığındadır (Çoşkun, 2004, s. 67-68).

Nevşehir Avanos ilçesinin 15 km mesafe yer alan Topraklı bölgesinde mermer ocakların varlığı bilinmektedir. Günümüzde faal olan mermer ocakları, beyaz, açık yeşil ve koyu sarı gibi birçok renkte mermer çıkarılmaktadır. Mermerlerin bazılarında ince katmanlar birbirine paralel ince kırmızı şeritler oluşturacak şekilde taş ayrı bir özellik katmaktadır (Arıkan, 1962, s. 519). Avanos Topraklı ocağı dışında Kayahamam ve Dölek’de çıkarılan oniks mermerler vazolar, likör takımı ve hediyelik eşya gibi vb. yapımında kullanılmaktadır (Yıldırım, 2006, s. 129).

Kayseri ve çevresinde yer alan mermer ocaklarından çıkarılan mermer malzeme, daha çok yaşam alanlarımızda ve mimari yapıların dayanıklılığını ve estetik ihtiyacını karşılamak amacıyla kullanılmıştır. Sınırlı sayıda bulunan ocaklardan çıkartılan mermer malzemenin içeriğinin irdelenmemesinin nedeni hem kitabelerden parça alınamadığından hem de ülkemizde yaşanan Covid-19 salgını dolayısıyla mermer ocakları yerlerinde tespit edilememiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KAYSERİ VE ÇEVRESİNDE BULUNAN İSLAMİ DEVİR BEYAZ MERMER KİTABE GELENEĞİ

Mermer malzeme sağlam ve dayanıklı olmasından dolayı mimari eserlerin vazgeçilmez doğal inşa malzemesi olmasının yanı sıra kitabelerin kullanılması açısından temel malzemelerden biri olmuştur. Zarafeti ve zengin çeşitliliği mermer malzemenin kitabelerde kullanımının yaygın hale gelmesi ve bölgedeki mermer ocaklarının bu alanda faal durumda olması mermerin kullanılmasında önemli faktörlerden biri olmuştur. İncelenen mimari eserlerin kitabelerinde tercih edilen beyaz mermer malzemenin, Kayseri ve çevresinde yer alan şehirlerin jeolojik yapısından dolayı oldukça yaygın ocaklara sahip olduğu görülmektedir. Bu ocaklardan çıkarılan beyaz mermer malzemeler, Kayseri ve çevresinde mimari eserlerin kitabelerinde yaygın olarak kullanılmış ve bir gelenek haline getirilmiştir.

Anadolu'nun geçirdiği jeolojik dönemlerin neticesinde Kayseri ve çevresinde Erciyes Dağı'nın etkisi ile birlikte zengin taş ve taş çeşitliliği geniş bir bölge olmasını sağlamıştır. Buna karşılık usta ve işlenecek ocakların azlığı, çıkarılan mermer malzemenin az, fakat kaliteli olmasına neden olmuştur. Kayseri ve çevresindeki malzemenin, özellikle mermer ocaklarının sınırlı sayıda olması ile birlikte mimari eserlerin kimliğini oluşturan kitabelerde I. grup damarsız ve ince taneli beyaz mermer malzeme kullanılmıştır. Y. Selçuk Şener⁵'in makalesinde beyaz mermer malzeme kullanımının çok özel amaçlar doğrultusunda kullanılmakla birlikte bu amaçların ne olduğu net olarak belirtilmemiştir. Ancak mermer malzemenin konsollarda, sütuncelerde, kitabelerde ve sandukalarda sınırlı olarak kullanıldığı bilgisine ulaşılmaktadır. Bunun nedeni ise mermer malzemenin ekonomik olarak diğer malzemelerden daha pahalı olması ile ilintilidir. Mimari eserlerin ve mezar taşların üzerindeki kitabelerde tercih edilen beyaz mermer malzemenin Kayseri ve çevresindeki şehirlerin yakın çevresinde bulunan mermer kaynaklarından yararlanılması, eserlerin fiziksel görünümünde değişikliğe neden olmuştur.

⁵ Y.S. Şener, "Selçuklu Dönemi Kayseri Yapılarında Malzeme Kullanımı", Konya Kitabı X Özel Sayı'nda (Rüçhan Arık-M. Oluş Arık'a Armağan), 2007, s.

Özellikle beyaz mermerin bilinçli olarak damarsız tercih edilmesi cephedeki görünürlüğünü ön plana çıkarmıştır. Bu durumda eserlerin fiziksel çevreye yeni bir görünüm kazandırması ve çevresi ile doğal bir ilişkiye sahip olması özgün bir mimari oluşturmaktadır.

Kayseri ve çevresinde Anadolu Selçuklu öncesi Danişmend dönemi yapılarının kitabelerinde beyaz mermer malzeme kullanımı görülmektedir. Örneğin Kayseri Ulu Cami (H-530-M/1134-1135), Kayseri Kölük Cami (XII. yy. ilk yarısı) ve Sivas Ulu Cami'nin (H/593-M/1197) Danişmend dönemindeki inşa kitabeleri günümüze ulaşmamakla birlikte, özellikle Anadolu Selçuklu ve Osmanlı döneminde de eklenen onarım kitabelerinin dahi bölgeye özgü olarak beyaz mermer malzeme geleneğini devam ettirdiği görülmektedir. Anadolu Selçuklu döneminde çok sayıda mimari eserlerin kitabelerinde beyaz mermer malzeme kullanılmıştır. Farklı türdeki yapıların inşa, onarım ve sanatkâr kitabelerin yanı sıra dini içerikli kitabelerin malzeme seçiminde de beyaz mermer kullanıldığı görülmektedir.

Sivas Gök Medrese 32 adet beyaz mermer kitabesi ile hem kitabe sayısı hem de çeşitlemesi ile bu geleneği yansıtan en önemli örnektir. Kitabeler taç kapı, pencere, ana eyvan ve hücre kapıları üzerinde yer alan kitabelerin tamamının beyaz mermer malzemeden yapılması bu geleneğin en zengin kullanımını yansıtmaktadır. Bu noktada beyaz mermer malzemenin Selçuklu döneminde yaygın kullanımı dayanıklı ve sağlam olmasının yanı sıra ekonomik gücün bir göstergesi olarak yalnızca kitabelerde görülmektedir.

Selçukluların XIII. yy. da Moğol istilasına uğramaları sonucunda Anadolu'da ikinci beylikler dönemi başlamış ve beylikler hâkim oldukları bölgelerde gerçekleştirmişlerdir. Kayseri ve çevresine hâkim olan Eretna ve Karamanoğlu beylikleri inşa ettikleri mimari eserlerin kitabelerinde beyaz mermer malzeme kullanmışlardır. Bu da bir önceki geleneğin devamı niteliğinde olduğunu göstermektedir. Özellikle Kayseri ve Sivas'ın kronolojik olarak dönem içerisinde başkent olması kullanılan mermer malzemenin ve usta işçiliğinin kalitesinin yansıdığı görülmektedir. Bu gelenek toplumların birbirleri ile etkileşimleri ve bıraktıkları kültürel izlerin devamı olarak mimari ile birlikte aktarımı sağlanmıştır.

Beyaz mermer kitabe geleneği Anadolu Selçuklu ve Beylikler döneminde olduğu kadar Osmanlı döneminde de kullanılmaya devam edilmiştir. Orta Anadolu’da yoğun olmamakla birlikte bu geleneğin çıkış noktası olan Kayseri ve çevresindeki mimari yapılarda kullanımının devam ettiği görülmektedir.

Tali’nin “Kayseri/Tavlusun Köyü’nde Bulunan Köprü ve Çeşmeler” makalesi ile “Kayseri Erkilet’te Türk Devri Mimari Eserleri” kitabında bölgedeki mimari yapıların kitabelerinde beyaz mermer malzeme kullanımından ve gelenekten bahsetmektedir. Kayseri ve çevresinde kitabelerde kullanılan beyaz mermerin bir gelenek olduğunu ve bu geleneğin mimari yapılar dışında Osmanlı dönemi mezar taşlarında da kullanıldığı görülmektedir. Tali⁶’nin Kayseri ilçe ve köylerinde yapmış olduğu araştırmalarda Osmanlı dönemi mezar taşları üzerindeki beyaz mermer kitabelerin hat ve istifleri ile özenli bir işçiliğe sahip olduğu ve bu geleneğin Kayseri’deki özellikle mimari yapılarda görülen beyaz mermer kitabelerin dayanıklılığı ile ölen kişinin adını mezar taşı üzerinde daha uzun süre yaşatmak için tercih edildiğini belirtmektedir.

Osmanlıda bu geleneğin dini yapıları dışında sivil yapı gruplarında ve mezar taşları gibi farklı alana yayılmakla birlikte bu alanın genişlenmesi sonucunda başkent örneklerinde kalite devam ederken taşra yapılarında ise malzemenin kalitesinin düşmesi, mermerin doğal şartlara verdiği tepkilerin de değişmesine neden olmuştur. Rengin değişmesi ve yıpranmanın daha yoğun görülmesi kalitenin düşmesinin bir sonucudur. Kronolojik olarak bakıldığında doğanın mermer malzemeyi tahrip ettiği görülmektedir. Kayseri, Niğde ve Sivas illerindeki beyaz mermerlerin daha dayanıklı olduğu, bununla birlikte Nevşehir’de incelenen kitabelerinde ise yukarıda da belirtildiği gibi doğanın vermiş olduğu tepkiler sonucunda dayanıksız olduğu görülmektedir. Bunun nedeni ise II. grup cinsteki mermer malzeme kullanılması ile alakalı olduğu düşünülmektedir.

Cumhuriyet döneminde beyaz mermer kitabe geleneği, form ve üslup yönünden değişmez iken tek değişikliği 1928 yılındaki harf inkılabı sonucunda kitabede kullanılan dil değişerek Latin alfabesi olarak devam etmiştir.

⁶ Ş. Tali, “*Kayseri Tavlusun Köyü Mezarlığında Bezemeli Mezar Taşları-II*”, Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi, 2012, s. 188. ;Ş. Tali, “*Kayseri /Akçakaya Köyü’nde Bulunan Çeşmeler Ve Beyaz Mermer Kitabeli Mezar Taşları*” Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2014, s.451.

Bu gelenek Anadolu'da sadece Türk-İslam yapılarında değil, Gayrimüslim dini yapılarında da İslam mimarisinde olduğu gibi inşa ve onarım kitabelerinde kullanılmış olması bu geleneğin sadece Türk-İslam değil bir Anadolu geleneği olmasını sağlamıştır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

KATALOG

5. KAYSERİ VE ÇEVRESİNDE BULUNAN İSLAMİ DEVİR BEYAZ MERMER KİTABE GELENEĞİ

5.1. DANIŞMEND DÖNEMİ BEYAZ MERMER KİTABELER

5.1.1. Kayseri Ulu Cami Kitabeleri

Katalog No: 1

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020 – Mart 2021

Yapının Yeri: Kayseri Merkez’de, Kapalıçarşı’nın yakınlarında bulunmaktadır.

Yapının Tarihçesi: Eser farklı kaynaklarda “*Sultan Camii*” veya “*Cami-i Kebir*” olarak anılmaktadır. Kitabesine göre, H-530-M/1134-1135 yılında Danişmendli hükümdar Melik Mehmet Gazi tarafından inşa edilmiştir (Tanman, 1993, s. 475). Selçuklu hükümdarı I. Gıyaseddin Keyhüsrev zamanında H/602-M/1205 yılında Emir Müzaferüddin Mahmud bin Bağban tarafından inşa edilmiştir. 1716 yılında meydana gelen depremde harap olan yapı 1722 yılında Matbah-ı Amire Emine Kayserili Hacı Halil Efendi tarafından eski mimari özelliklerine göre yeniden inşa edilmiştir (Nazif, 1987, s. 14-15; Aslanapa, 1991, s. 15). Danişmendlilerin ilk önemli eserleri olan Ulu Cami, aynı zamanda Anadolu’nun en eski cami vasfına sahip olmuştur.

Yapının Plan ve Mimarisi: Günümüzde yıkılmış ve ortadan kalmış olan medrese ile birlikte külliye halinde yaptırılan cami, dikdörtgen bir alan üzerine kurulmuştur (Çayırdağ, 2001, s. 19). Plan kuruluşu itibarıyla kuzey-güney doğrultusunda, düzgün olmayan dikdörtgen şekilli cami, genel olarak kible duvarına paralel sekiz sahından meydana gelmiştir. Biri mihrabın önünde, diğeri ortada olmak üzere iki kubbesi vardır. Bu orta kubbenin bulunduğu sahının, dört tarafı beşik tonoz ile örtülü dört açıklık, avluya açılan dört eyvan gibi düzenlenmiştir. Caminin üst örtüsü ise kesme taşlardan örülmüş düz çatı örtülüdür. Batı cephesinin ortasında minare yer almaktadır.

Camide sütunlarda devşirme, minare gövdesinde tuğla, minberde ahşap, kitabelerinde ve mihrapta mermer malzeme kullanılmıştır.

Ulu Cami Kitabeleri: Kuzey kapısının üzerinde, sol üst köşesinde ve batı kapısının üstünde kitabe yer almaktadır.

Onarım Kitabesi

Kitabe kuzey taç kapının sol köşesinde, iki taş çörtten arasında duvara gömülü vaziyettedir (Görsel 5). Yaklaşık 0,45 x 0,35 m ölçülerindeki dört satırlık onarım kitabesi beyaz mermer malzemedan zemine oyma tekniği ile yazılmıştır. Kitabenin etrafı basit silmeler ile çevrelenerek metin yüzere Arapça olarak Sülüs hatla serbest olarak hak edilmiştir.

Kitabe Metnin Okunuşu:

“Fi eyyam el Sultan-el Muazzam

Keyhüsrev bin Kılıç Arslan azze nas ruhu

Amera Muzaffereddin-Mahmud bin

Yağıbasan fi sene isneteyn ve sittemi’e”

H/602-M/1205 (Erkiletlioğlu, 2001, s. 28).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Azametli Sultan, Kılıçarslan

Oğlu Keyhüsrev’in zamanında-ki onun galibiyeti tamam olsun

-Yağıbasan’ın oğlu Muzafferüddin Mahmud bu binayı imar etti

Sene altıyüz iki”

H/602-M/1205 (Erkiletlioğlu, 2001, s. 28).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, harflerin altın yaldıza boyandığı görülmektedir. Kitabenin açık havada olmasından dolayı mermer malzeme kısmen erimiş durumdadır. Bu erimelere rağmen kitabe metni zorlanmaksızın okunabilmektedir.

Onarım Kitabesi

Kuzey taç kapının alınlık kısmında 0,60 x 0,40 m ölçülerinde bir onarım kitabesi yer almaktadır (Görsel 6). Kitabenin satır araları kartuş içerisine alınarak Osmanlı Türkçesi ile dört satır halinde yazılmıştır. Beyaz mermer üzerine Ta'lik hatla oyma tekniği hakkedilmiştir.

Kitabe Metnin Okunuşu:

“İdib bu cam-i tamir ol hayrın şer-efrazı

Halil Efendi ol Matbah emini cud-i dem sazı

Niyazi hatif-i gaybi didi ba elf tarihi

Ola makbul dergâh-ı ilahi say-ı mümtazı

Sene 1135”

H/1135-M/1722 (Erkiletlioğlu, 2001, s. 30).

Kitabenin Günümüz Türkçesi:

“Bu cami, hayrı ile kendini yükselten, seçkin kişi

Matbah emini Halil Efendi tarafından tamir ettirildi.

Niyazi bir ilhamla tarihini söyledi.

Bu seçkin eser Allah'ın katında kıymet bulsun”

H/1135-M/1722 (Erkiletlioğlu, 2001, s. 30).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna baktığımızda, harflerin ve dış yüzeylerin altın yaldız boyandığı görülmektedir. Açık alanda yer alması nedeniyle kitabede hafif aşınmalar meydana gelmiştir. Buna rağmen kitabenin genel durumu iyidir.

Onarım Kitabesi

Kuzey taç kapının basık kemerli giriş üzerinde 1,00 x 0,65 m ölçülerinde bir onarım kitabesi yer almaktadır (Görsel 7). İki bölüm halinde ve altı satır olarak düzenlenen kitabe Osmanlı Türkçesi ile Ta'lik hatla yazılmıştır. Beyaz mermer üzerine oyma tekniği hakkedilmiş kitabenin etrafı ve satır araları çerçeve içine alınarak üst kısmı palmet motif sıraları ile tezyin edilmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Emin-ı sur-ü dahi Madbah Emimi kim – Vücuhu hayra bezl i mal idi Alem de mutadı

Halil cümle-i âlem o zat paki Müstesna – Sezadır gülşeni hayrın denilse serv-i azadı

Harab iken tezelüden bu mavbedghah arşı-asa – Behyin tamir ile kaldı mücedden köhne bünyadı

Yıkılmıştı cidarı sakfi bala tak-ı ziybası – Yine resm-i kadim üzre zuhura geldi inşadı

Binur-u Kâbe-i ülya bi'izzi Mescidi Aksa – Ona göstermeye Mevle azab-ı yevmi miadı

Yazılsın böyle bir tarihi mevta beyti mamure – Ulu Cami-i Halilin Kabe'asa oldu bünyadı sene 1135”

H/1135-M/1722-1723 (Erkiletlioğlu, 2001, s. 31).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“ Hem düğün dernek ve hem de mutfak emini idi – Malını hayır işlerine harcamak gibi alışkanlığı var idi

O temiz ve seçkin kişi cümle âlemin dostudur – Gülbahçesi gibi hayırların uzayan selvisidir

Bu en yüksek mabed zelzeleden harab olmuş iken – en iyi bir onarımla bu yıkık yapıyı yeniledi

Güzel kubbesinin üst yüzü yıkılmıştı – Yine eski yapısı üzerine inşa edildi

Yüce Kâbe'nin nuru ve Mescidi Aksa'nın izzetine – Yüce Mevla ona son gün azabı göstermesin

Bu yapıya böyle yeni bir tarih yazılsın – Halil'in Ulu Camisi Kâbe gibi oldu. Tarih 1722-1723”

H/1135-M/1722-1723 (Erkiletlioğlu, 2001, s. 31).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, zeminin yeşile yazıların sarıya boyandığı görülmektedir. Kitabe açık alanda yer almasına rağmen üzerinde herhangi bir bozulma tespit edilememiştir.

Dini İçerikli Kitabe

Dışa taşkın şekilde olan basık kapı kemerinin üzerinde dikdörtgen bir pencere ve onun üzerinde dikdörtgen şekilli bir kitabe yer almaktadır (Görsel 8). 0,30 x 0,25 m. ölçülerinde düz silmeler üzerine oyma tekniğiyle Sülüs hatla Arapça olarak yazılan kitabe iki satır olarak düzenlenmiştir. Beyaz mermer malzeme ile yapılan kitabenin etrafı dıştan düz silmeler ile çevrelenmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“İnnema ya'muru mesacid

Allahi men amene billahi”

Tevbe 18 (Erkiletlioğlu, 2001, s. 29).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Allah'ın mescidlerini ancak

Allah'a inananlar yapar”

Tevbe 18 (Erkiletlioğlu, 2001, s. 29).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, harflerin altın yaldıza boyandığı görülmektedir. Kitabenin açık alanda yer alması nedeniyle harflerde ve zeminde aşınmalar meydana gelmiştir. Buna rağmen kitabe metni zorlanmaksızın okunabilmektedir.

5.1.2. Kayseri Klk Cami Kitabeleri

Katalog No: 2

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020 – Nisan 2021

Yapının Yeri: Melikgazi İlçesi'nde, Klk Mahallesi'nde yer alır.

Yapının Tarihçesi: Yapının ilk kim tarafından yaptırıldığına dair herhangi bir kitabe mevcut değildir. İnşası hakkında farklı görüşler vardır. Bunlar; en erken tarih olarak Nizameddin Yağıbasan tarafından, XII. yüzyılın ilk yarısına (Tanman, 1993, s. 475), Dnişmendliler döneminde Kayseri başşehir olduğunda M/1134-1142-43 yıllarında Melik Muhammed tarafından yaptırıldığı düşünülmektedir (Şahin, 2013, s. 477). Caminin kuzeydoğu ta kapısı üzerindeki kitabede yapının I. İzzeddin Keykavus döneminde Mahmud Bin Yağıbasan'ın kızı Atsız Elti tarafından H/607-M1210 yılında onarım yaptığı belirtilmektedir (Aslanapa, 1991, s. 17). Ayrıca 1321 ve 1325 yılı onarımları da bulunmaktadır. 1334 yılında depremden yıkılan cami, Glk Şemseddin tarafından tamir ettirilmiştir. Bu nedenle yapı günümüzde Glk adıyla anılmaktadır (Yurdakul, 1996, s. 25; Çayırdağ, 2001, s. 21).

Yapının Plan ve Mimarisi: Halk arasında “*Glk Camii*” ismi ile anılan eser, dikdörtgen bir alan üzerinde kurulmuş camii ve medrese bir mimari bütün olarak ele alınmıştır. Yapının kuzeyinde bir hamam ve batısında Osmanlı döneminde ait bir eşme yer almaktadır.

Cami, yön olarak kuzey-güney doğrultusunda, mihraba derinlemesine bir plan sergilemektedir. Orijinalinde mihraba dik üç sahnınlı olduğu bilinen yapının onarım sonucu birçok değişikliğe uğradığı görülmektedir (Aslanapa, 2014, s. 108). Cami'nin batı tarafına eklenen medrese ile birlikte, beş sahnınlı bir görünüme kavuşmuştur. Mihrap n ve aynı eksen üzerinde, tam ortada yer alan sahnın üzeri kubbe ile örtülüdür. Ayrıca orta sahnın hemen altında, bir kuyu ortaya çıkarılmıştır. Büyük Selçuklu dönemi camilerinde görülen iç avlu geleneğini yansıtan bu bölüm daha önce açık bırakılmış olup sonradan kubbe ile kapatılmıştır (Yurdakul, 1996, s. 72; Eryavuz Ş. , 2002, s. 251). Kemer vasıtasıyla birbirine bağlayan payelerin ve duvara bitişik ayakların üzeri içten sivri tonoz, dıştan düz çatı ile örtülüdür.

Genel hatları ile sade olan yapının, kitabelerde mermer kullanılırken onun dışında kala malzeme kesme taş kullanılmıştır. Kayseri Kөлük cami günümüzde sağlam olup ibadete açık vaziyettedir.

Kayseri Kөлük Kitabeleri: Kuzeydoğu ve kuzey taç kapı üzerinde onarım kitabeleri yer almaktadır.

Onarım Kitabesi

Cami'nin kuzeydoğu taç kapısı üzerinde, iki kabara arasında yer almaktadır (Görsel 9). 0,44 x 1,45 m. ölçülerindeki kitabe metni düz silmeler ayrılarak dikdörtgen pano içerisinde üç satır halinde hakkedilmiştir. Kitabe, beyaz mermer malzeme üzerine Sülüs hatla Arapça olarak oyma tekniği ile yazılmıştır.

Kitabe Metnin Okunuşu

“Amere fi sebil Rabb’ill ‘âlemin fi eyyam-ı Devlete Mevlana Sultan,

El-Muazzam İzz’üd-dünya ved’d-din Ebul’l-feth Keykavus bin Keyhüsrev Kasım-ı Emir

El-miminin ez-zaif ibardullah es-sittetü’l-ma’sûme Atsuz Elti Hatun binti Mahmud bin Yağbasan senete seb’a ve sittemiye”

H/607-M/1210 (Yurdakul, 1996, s. 22).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Bu binayı Allah’ın aşkı için tamir etti. Muazzam Sultan sevgili hükümdarımız zamanında.

Dünya ve dinin iftihar, Halifenin metbuu, Keyhüsrev’in oğlu, Fatihler Babası Keyhüsrev zamanında.

Allah’ın en zayıf kulu, iffetli kadın, Yağbasan’ın oğlu Mahmud’un kızı Atsuz Elti Hatun, Sene; altı yüz yedi”

H/607-M/1210-1211 (Yurdakul, 1996, s. 22).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin kalıbında da görüldüğü gibi yazının açık alanda olması sebebi ile harflerin kenarlarında aşınmalar meydana gelmiştir. Genel olarak dış mekânda bulunan kitabelerle karşılaştığımızda durumu gayet iyidir.

Onarım Kitabesi

Cami'nin kuzey taç kapısı üzerindeki beyaz mermer malzemeden yapılan onarım kitabesi 0,30 x 0,35 m. ölçülerindedir (Görsel 10). Enine dikdörtgen kitabe ince düz silmeler ile üç satır halinde düzenlenmiş olup zemine oyma tekniği ile Sülüs hatla Arapça olarak hakkedilmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Bismillahirrahmanirrahim

İnnema ya'muru mesacidellah-ı men amene billahi vel yevm'l ahiri ve ekames salate, 1325”

H/1325-M/1907 (Erkiletlioğlu, 2001, s. 39).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

Allah'ın mescitlerini, Allah'a ve Ahiret gününe iman eden ve namaz kılanlar imar eder, 1325”

H/1325-M/1907 (Erkiletlioğlu, 2001, s. 39).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü duruma bakıldığında, açık alanda yer alması nedeniyle kararmalar meydana geldiği görülmektedir. Yazının günümüzdeki durumu iyi olup okunur vaziyettedir.

5.1.3. Sivas Ulu Cami Kitabesi

Katalog No: 3

İnceleme Tarihi: Kasım 2019

Yapının Yeri: Şehir merkezinde, Kurşunlu Hamamı'nın yakında yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Yapının ilk inşası kesin olarak bilinmediği gibi kimin tarafından yaptırıldığı belli değildir. Cami 1995 yılındaki onarımlarında bulunan iki kitabeden yapının Selçuklular devrinde inşa edildiği belirtilmektedir. Zeki Oral tarafından yayınlanan kitabelerden ilkinde H/593-M/1197 yılında Sultan II. Kılıçarslan'ın oğlu Sivas Meliki Kutbüddin Melikşah zamanında Kızılarıslan bin İbrâhim tarafından inşa edildiği belirtilmektedir⁷ (Yinanç, 1991, s. 15; Tanman, 1993, s. 476; Acun, 1998, s. 185; Tuncer, 1978, s. 144). İkinci kitabede ise Keykavus Bin Keyhüsrev döneminde H/609-M/1213 yılında yaptırıldığı kayıtlıdır⁸ (Acun, 1998, s. 185). Ancak camide görülen mimari özelliklerden dolayı Danişmedliler devrinde inşa edildiği düşünülmektedir.

Yapının Plan ve Mimarisi: Camii, plan kuruluşu itibariyle doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen bir alan üzerine inşa edilmiştir. Dikdörtgen planı avluya, doğu, batı ve kuzey yönlerden, asıl ibadet mekânına ise mihrap duvarının tam aksı üzerinde ve ikisi yanlarda üç küçük kapı ile giriş sağlanmaktadır.

Asıl ibadet mekânı, kible duvarına dikey on bir sahından oluşmaktadır. Cami'nin iç düzenlemesinde payeler, kuzey-güney yönde atılan kemerlerle birbirine bağlanarak, dıştan üst örtüyü desteklemektedir. Böylece cami, enine sahin düzenlemesi ile derinlemesine bir plan özelliği göstermektedir. Malzeme ve teknik bakımdan önemli olan yapıda kesme taş, tuğla ve mermer malzeme kullanılmıştır.

⁷ Zeki Oral, "Sivas Ulu Cami Kitabeleri" adlı makalesinde 1955 yılında onarılan Cami'nin avlusunda biri büyük tam, diğeri yarım iki kitabe bulunmuştur. Caminin inşa kitabesi olduğu düşünülen birinci kitabenin tarihinin yanlış okunduğunu, H/593 yılı değil H/583 olarak okunması gerektiğini belirtmektedir. Detaylı bilgi için bkz. (Yinanç, 1991, s.15 Dipnot 1).

⁸ İkinci kitabede, Keyhüsrev'in yanı sıra İbn Yusuf adlı kişinin kayıtlıdır. Bu kitabenin minarenin inşasına ait olduğu düşünülmektedir. Detaylı bilgi için bkz. (Yinanç, 1991, s.15 Dipnot 1, Acun, 1998, s.185).

Sivas Ulu Cami, en eski ve şehir merkezinde yer alan bu yapı plan ve mimarisi ile Danişmend yapı özellikleri taşıması, avlu ve son cemaat mahallinin uygulamalarından birine sahip olması açısından Türk mimarisinde önemli bir yere sahiptir.

Sivas Ulu Cami Kitabesi: Avlu giriş kapısı üzerinde onarım kitabesi yer almaktadır.

Onarım Kitabesi

Avlu giriş kapısının ön yüzünde 0,30 x 0,45 m ölçülerinde bir onarım kitabesi yer almaktadır (Görsel 11). Kitabede Osmanlı Türkçesi ile günümüz Türkçesi bir arada kullanılmıştır. Osmanlı Türkçesi ile yazılan bölümler Sülüs hatla diğer bölümler ise mensur olarak yazılmıştır. Beyaz mermer malzeme üzerine oyma tekniği ile yazılan kitabe, üç satır halinde düzenlenmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“El-hamdü ’lillah

.....

İhramcı oğlu İsmail Toprak”

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Allah’a hamdolsun...

.....

İhramcı oğlu İsmail Toprak”

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, hava şartları nedeniyle yazılar üzerinde kararma ve aşınmalar meydana geldiği görülmektedir. Kitabenin ikinci satırı ve birinci satır arasında yer alan yazı okunamamıştır.

5.2.ANADOLU SELÇUKLU DÖNEMİ BEYAZ MERMER KİTABELER

5.2.1. Kayseri Battal Cami Kitabesi

Katalog No: 4

İnceleme Tarihi: -

Yapının Yeri: Şehir merkezinde, Battal Mahallesi'nde yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Halk arasında "*Battal Mescidi*" ismi ile de anılan eser, adını İslam kahramanı Battal Gazi'den almıştır. Ancak yapının üzerinde inşa tarihe dair herhangi bir kitabe bulunmamaktadır (Yeğen, 1993, s. 55; Özkeçeci, 1997, s. 22). Cami'nin giriş kapısı üzerinde bulunan kitabeye göre, H/1241-M/1825 yılında Osman paşa tarafından onarıldığı kayıtlıdır (Yurdakul & Çayırdağ, 2007, s. 275).

Yapının Plan ve Mimarisi: Plan kuruluşu bakımından kuzey-güney doğrultusunda, kible duvarına dikey üç sahından oluşmaktadır. Kesme yönü taştan inşa edilen cami, kare planlı olup üzeri yarım daire kesitli bir tonoz örtülüdür. Üst örtüyü desteklemek için onarımlar sırasında mekânın orta bölümüne, iki büyük payeye yerleştirilmiştir.

Cami'nin kuzey duvarının doğusuna bitişik olarak inşa edilen türbenin, yalnızca cenazelik kısmı gelmiştir. Günümüzde cenazelik kısmının üzeri, betonla kaplanmıştır. Cami'nin orijinalinde bir minaresi bulunmamaktadır. Yapının kuzey köşesinde, on metre uzaklıkta kesme taşan yapılmış bir minber-minare yer almaktadır. Genel hatları ile sade olan yapıda, inşa malzemesinde kesme taş, kitabesinde mermer kullanılmıştır.

Battal Cami Kitabesi: Cami giriş kapısı üzerinde yer alır.

Onarım Kitabesi

Cami giriş kapısı üzerinde Arapça bir onarım kitabesi bulunmaktadır (Görsel 12). Beyaz mermer malzeme üzerine oyma tekniği yazılan kitabenin satır araları silmeler ile ayrılarak dört satırlık halinde düzenlenmiş olup metin yüzeye Sülüs hatla Osmanlı Türkçesi olarak hakkedilmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Şüheda kabrini kıldı ihyaya himmet

Battal Gazi Cami 'ni tamiri ile Osman Paşa

Şefa'at niyazı ile eyledi hizmet

Sene 1241”

H/1241-M/1826 (Erkiletlioğlu, 2001, s. 150).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Şehitlerin mezarını yardım ederek yeniledi.

Osman Paşa Battal Gazi camisini tamir ettirdi.

(Allah'tan) yardım yakarışı ile hizmet etti.

Sene 1826”

H/1241-M/1826 (Erkiletlioğlu, 2001, s. 150).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, açık alanda yer almasından dolayı yazılarda kararmalar ve yıpranmaların olduğu görölmektedir. Kitabenin etrafı sağlamlştırılması için harçla kaplanmış olup mavi renge boyanmıştır.

5.2.2. Kayseri Lala Muslihiddin (Lala Paşa) Cami Kitabesi

Katalog No: 5

İnceleme Tarihi: Nisan 2021

Yapının Yeri: Şehir merkezinde, Lala Paşa Mahallesi'nde yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Eser, halk arasında "*Lale Cami*" ismi ile anılmaktadır. Selçuklu dönemine ait olan yapının inşa kitabesi bulunmamaktadır. Yapının doğusunda yer alan kümbetin, mimari özelliklerine bakıldığında inşa tarihinin XIII. yüzyıla ait olduğunu ve camiinin de aydı dönemde inşa edildiği düşünülmektedir. Cami'nin banisi olan Lala Muslihiddin Paşa'nın kim olduğu hakkında kesin bir bilgi mevcut değildir (Yeğen, 1993, s. 57; Nazif, 1987, s. 21).

Yapının Plan ve Mimarisi: Cami, kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen bir plan arz etmektedir. Asıl ibadet mekânı, A.Gabriel'e göre kible duvarına paralel, kemerlere dayalı tonozlarla örtülü beş sahından, kible duvarına dikey yedi sahından oluştuğunu belirtmiştir (Gabriel, 1954, s. 83). Camii'nin iç düzenlemesinde kuzey-güney yönde atılan kemerlerle birbirine ve duvara bağlanan kare ayakların üzeri beşik tonoz ile örtülüdür. Mihrap önü ve mihrap aksı üzerindeki orta sahinin üzeri kubbe ile örtülü olup dıştan, kare kaideli, sekizgen pahlı ve onikigen piramit bir külahla kaplıdır. Orta sahin, yan sahinlerden yüksek tutulmuş ve kare alana yerleştirilen kubbe "L" ayakların üzerine oturmaktadır.

Yapıya sonradan eklenen minare ise tek şerefeli olup camiinin kuzeydoğu köşesinde yer almaktadır. Yapının kuzeydoğu köşesine bitişik bir şekilde inşa edilen kümbet, altıgen planlıdır. Kümbetin üzeri içten kubbe, dıştan sekizgen bir külah ile kaplıdır. Yapılan onarımlar sırasında değişikliğe uğramış olan yapının bütününde moloz dolgulu kesme taş malzeme kullanılırken kitabesinde beyaz mermer malzeme kullanılmıştır.

Lala Muslihiddin Cami Kitabesi: Cami'nin batı kapısı üzerinde yer almaktadır.

Onarım Kitabesi

Kitabe, Cami'nin batı giriş kapısının üzerinde yer almaktadır. Harç izlerinden kitabenin sonradan yerleştirildiği anlaşılmaktadır (Görsel 13). 0,25 x 0,35 m. ölçülerindeki kitabe metni düz satırlar üzerine Sülüs hatla Arapça olarak yazılmıştır. Beyaz mermer üzerine oyularak dört satır halinde yazılan kitabenin satırları kartuş içerisine alınmıştır.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Bismillahirrahmanirrahim

İnnema ya'muru mesacidallahi men

amene billahi vel yevmil ahiri

Sene 1319-1323(nun)”

Tevbe 18 (Erkiletlioğlu, 2001, s. 194).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Esirgeyen, başıslayan Allah'ın adıyla.

Ancak Allah'a ve ahiret gününe inananlar,

Allah'ın mescitlerini imar ederler,

Tarih 1319-1323.”

(Tevbe 18) (Özbek & Arslan, 2008, s. 48).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, herhangi bir tahribat görülmemektedir. Durumu iyi olan kitabe okunur vaziyettedir.

5.2.3. Kayseri Huand Hatun Cami Kitabeleri

Katalog No: 6

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020 – Nisan 2021

Yapının Yeri: Şehir merkezinde, İç Kale'nin doğusunda bulunmaktadır.

Yapının Tarihçesi: Cami'nin doğu ve batı taç kapısı üzerindeki kitabesine göre, H/635-M/1238 yılında I. Aleaddin Keykubad'ın eşi, aynı zamanda II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in annesi Mahperi Hatun tarafından inşa edilmiştir (Çayırdağ, 1998, s. 261). Külliye topluluğunu teşkil eden yapıların, inşa evresi hakkında farklı düşünceler öne sürülmektedir (Doğan, 2003, s. 202).

H. Karamağaralı'ya göre külliyenin vaziyet planı incelendiği zaman, yapıların bir bütün olmadığını, bu yapı topluluklarının farklı zamanlarda inşa edildiğini ve eklenen yeni yapı elemanları ile bir vücut bulduğunu, M. Akok ise cami ve medresenin ilk olarak düşünüldüğü, türbenin ise arazideki ihtiyaca göre bu yere kurulduğu ve hamam yapısının daha eski olduğu fikrini öne sürmüşlerdir (Karamağaralı, 1976, s. 199-200; Akok, 1968, s. 7). Tartışmalar doğrultusunda yapılardan yalnızca Cami'nin kesin olarak tarihi ve banisi bilinmektedir.

Yapının Plan ve Mimarisi: Huand Hatun Cami, kuzey tarafında kısmen camii ile bitişik olan medrese, kapısı medreseye açılan camiinin kuzeybatı köşesinin iç tarafında türbe ve yapının batı cephesinin önünde bulunan hamamdan ibarettir Külliye, Kayseri'deki en programlı ve en anıtsal yapı topluluğudur. Aynı zamanda Huand Hatun Külliyesi, Anadolu Selçukluların ilk külliyesi olması bakımından önemlidir.

Kuzey-güney doğrultusunda düzenlenen caminin, batı ve doğu cephelerinde birer giriş bulunmaktadır. Boyut ve şekil olarak farklılık gösteren kuzey giriş kapısı, sonraki dönemlerde açılmıştır. Yapının cephe duvarları ise köşe kuleleri ile desteklenmiştir. Cami, esas itibarıyla kuzey-güney doğrultusunda, dikdörtgen bir alan üzerine oturmaktadır. Asıl ibadet mekânı mihraba paralel on sahnalıdır. Cami'nin kubbe ile örtülü olan mihrap önü ve orta sahnın dışındaki alanların üzeri, dıştan düz dam ile kaplıdır. Yapının batı kapısının üzerinde köşk-minare ve kapının hemen yanında kare kaideli, silindirik gövdeli tek şerefeli bir minare bulunmaktadır.

Cami, genel hatları ile sade olup inşasında kesme taş kullanılırken kitabelerinde Kayseri'ye özgü beyaz mermer, minberinde ise ahşap malzeme kullanılmıştır.

Huand Hatun Cami Kitabeleri: Cami'nin doğu ve batı taç kapısı üzerinde inşa, minare kaidesi üzerinde ise onarım kitabesi yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Batı taç kapısı üzerinde, alınlık kısmında 0,30 x 2,10 m ölçülerinde bir inşa kitabesi yer almaktadır (Görsel 14). Satır araları ince yatay silmelerle ayrılan kitabe Sülüs hatla Arapça olarak hakkedilmiş ve tarihi son satırda ebced hesabı ile düşürülmüştür. Beyaz mermer malzeme üzerine oyma tekniği ile üç satır halinde yazılan kitabenin etrafı basit silmelerle çevrelenmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Ame-ra bi imaret haza el-mescit el-mübarek fi eyyam el-Sultan el-azam Giyas eddünya ve-d din ebu-l fetih Keyhüsrev bin Keykubad

El-Melike el-kebire el âlime el-zahide saf-vet el -dünya ved-din fatih-et el-hayrat veleduhu edam-e Allah zilal

Celale-he ve za'afe iktidare-ha fi şev-val sene-t hamse ve sela-sin-e ve sitte-maye”

H/635-M/1238 (Türkmen, 2010, s. 14).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Bu mübarek mescidin yapılmasına Keykubad oğlu fetihler babası din ve dünyanın bereketi yüce Sultan Keyhüsrev zamanında onun validesi Allah iktidarını artırsın celalini daim kılsın hayrat sahibi din ve dünyanın temiz, dindar ve bilge kraliçesi tarafından altı yüz otuz beş yılının Şevval ayında emretti”

H/635-M/1238 (Türkmen, 2010, s. 14).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna baktığımızda, herhangi bir tahribat söz konusu değildir. Fakat iklim koşulları nedeni ile yazıtın üst kısımlarına doğru kararmalar meydana geldiği görülmektedir.

İnşa Kitabesi

Doğu taç kapısı üzerinde, alınlık kısmında ikinci bir inşa kitabesi yer almaktadır (Görsel 15). Yatay ince silmeler üzerine üç satır olarak düzenlenmiş Arapça yazıt girift bir şekilde zemine Sülüs hatla oyma tekniği ile yazılmıştır. Beyaz mermer malzeme ile yapılan, 0,30 x 1,30 m. ölçülerindeki kitabenin etrafı düz bir silme ile çerçevelenmiştir. Kitabe, batı taç kapı üzerinde yer alan inşa kitabesinin aksine Mahperi Huand Hatun'un ismine yer verilmiş ve tarih ebced hesabı ile düşürülmüştür.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Amer-et bi imaret haza el-mescit el-mübarek fi ey-yam el-Sultan el-a'zam Gıyas eldünya ve

El-din ebu-l fetih Keyhüsrev bin Keykebat el-Melike el-Kebire saf-vet el-dünya ve-ddin Mah Peri

Hatun eda-me Allah zilal celale-ha fi sene hamse ve selasin-e ve sittemay”e

H/635-M/1238 (Türkmen, 2010, s. 15).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Bu mübarek mescidin yapılmasına Keykubad oğlu fetihler babası din ve dünyanın bereketi yüce Sultan Keyhüsrev zamanında Allah celalini daim kılsın din ve dünyanın temiz ulu kraliçesi Mahperi Hatun tarafından altıyüzotuzbeş yılında emretti”

H/635-M/1238 (Türkmen, 2010, s. 15).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, açık alanda yer almasından dolayı kırılmalar meydana gelmiştir. Kitabede kırılmalar olsa da metnin günümüzdeki durumu iyidir.

Onarım Kitabesi

Batı taç kapısının hemen yanında, bitişik olarak inşa edilen minarenin kaidesi üzerinde onarım kitabesi yer almaktadır (Görsel 16). 0,30 x 0,30 m. ebadındaki kitabe Sülüs hatla beyaz mermer üzerine hakkedilmiştir. Dili Arapça olan Kitabe metni üç satır olarak düzenlenmiştir. Kitabenin etrafında ince çerçeve çizgileri bulunmakta ve satırlar düz silmeler üzerine oyularak yazılmıştır.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Şehriyar-ı azam el gazi

Sultan Hamid-i Sani

Hazretlerinin müberratındandır” 1317 fi 15 Ş (Şaban)

H/1317-M/1900 (Erkiletlioğlu, 2001, s. 59).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Gazi ve büyük padişah

İkinci Sultan hamid

Hazretlerinin temize çıkardıklarındandır. 17 Şubat 1900”

H/1317-M/1900 (Erkiletlioğlu, 2001, s. 59).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, dış mekânda olması nedeniyle yazıda zamanla kararmalar meydana gelmiştir. Buna rağmen kitabenin genel durumu iyi olup metin okunur vaziyettedir.

5.2.5. Kayseri Yazır Köyü Cami Kitabesi

Katalog No: 8

İnceleme Tarihi: -

Yapının Yeri: Kocasinan ilçesi, Yazır Köyü'nde bulunmaktadır

Yapının Tarihçesi: Cami, mevcut kitabesine göre H/668-M/1269-1270 yılında Selçuklu Sultanı II Gıyaseddin Keyhüsrev döneminde, Abdurrahman oğlu Ferahver tarafından imar edilmiştir (Çayırdağ, 2001, s. 119). (Çetinbaş, 2018, s. 2).

Yapının Plan ve Mimarisi: Cami, kuzey-güney doğrultusunda eğimli bir arazi üzerine kurulmuştur. Dikdörtgen planlı ibadet mekânı, ikişer iki sıra halinde toplamda devşirme dört sütun ile birlikte mihraba paralel üç sahına ayrılmıştır. Camiinin üst örtüsü, devşirme sütunlar üzerine doğu-batı yönde atılan yuvarlak kemerler, kuzey-güney yönde yerleştirilen ahşap hatıllar ile desteklenmektedir. Üst örtü dam iken, onarımlar sırasında betonarme kaplı kırma çatı ile kapatılmıştır. İbadet mekânı, doğu ve batıda birer, güney cepheye açılan ikişer pencere ile aydınlatılmıştır. Cami'nin biri minber-minare, diğeri ise klasik tipte olmak üzere iki minaresi vardır. Kuzeybatı köşede klasik tipte bağımsız olarak yapılan minare, tek şerefelidir. Genel hatları ile sade bir dış görünüme sahip olan Yazır Köyü Cami'nin beden duvarlarında kesme taş ile moloz taş malzeme kullanılmıştır. Tavan ve mahfilde ahşap, kitabe, minber ve vaaz kürsüsünde mermer, sütun ve sütun başlıklarında devşirme malzeme kullanılmıştır.

Yazır Köyü Cami Kitabesi: Batı cephesindeki giriş kapısı üzerinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Kitabe, batı cephesinin kuzeyine doğu yerleştirilmiş olan giriş kapısı üzerinde yer almaktadır (Görsel 17). 0,80 x 0,60 m ölçülerinde dört satırlık düzenlenmiş, Sülüs ile yazılan Arapça bir inşa kitabesi bulunmaktadır. Beyaz mermer üzerine kabartma olarak hakkedilen yazıtın son satırında tarih ebced hesabı ile düşürülmüştür. Zeminin sade bırakıldığı kitabede harflerin kalın ve uzun işlenmiş olduğundan, düz yazı şeklinde yazılmasına rağmen girift bir görünüm ortaya koymuştur.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Emere imarete haza el mescid-i cami fi eyyam

Devlet-i el sultan el azam Gıyas-el-dünya v-el din

Ali yed el abid el zayıf alli rahmete rabb’e Fahraver bin Abd-el rahman

Fi sene seman ve sittin ve sitte maye”

H/668-M/1269-1270 (Erkiletlioğlu, 2001, s. 49).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Bu cami mescid devletli büyük Sultan Gıyaseddin zamanında ibadet eden, zayıf ve Allah’ın rahmetine muhtaç kul Abdurrahman oğlu Fahraver tarafından yaptırıldı”

H/668-M/1269-1270 (Erkiletlioğlu, 2001, s. 49)

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, yazıları gayet grift olup belirli kısımları dökülmüş ve yıpranmış durumdadır.

5.2.6. Kayseri Develi Ulu (Sivasi Hatun) Cami Kitabeleri

Katalog No: 9

İnceleme Tarihi: Mart 2021

Yapının Yeri: Yukarı Develi'de Cami-i Kebir Mahallesi'nde Selçuk Sokak'ta yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Cami, taç kapısı üzerinde yer alan iki satırlık kitabesine göre H/680-M/1282 yılında IV Kılıçarsalın'ın oğlu III Gıyaseddin Keyhüsrev döneminde Göçerarslan'ın oğlu Nasrullah ve eşi Sivasi Hatun tarafından inşa edilmiştir. Caminin mimari bilinmemektedir (Erkiletlioğlu, 2002, s. 676). (Topçu, 2005, s. 28).

Yapının Plan ve Mimarisi: Develi Ulu Camii, plan olarak kuzey-güney doğrultusunda uzanan dikine dikdörtgen bir plan sahiptir. Camii, mihraba dikey beş sahnalı olarak düzenlenmiştir. Harım kısmındaki payeler, bağımsız olup her sırada dörder tane olmak üzere toplamda on altı paye ile harım beş bölüme ayrılmıştır. Orta sahnın diğer sahnılardan geniş tutulmuş ve ikinci bölümde bir açıklığa yer verilmiştir. Orta sahnın akışında yer alan mihrap önü pandandif geçişli bir kubbe ile örtülmüştür. Harım kısmındaki taşıyıcılar doğu-batı yönde atılan sivri kemerlerle birbirlerine bağlanmakta olup sivri beşik tonozlu üst örtüyü meydana getirmektedir. Develi Ulu Camii'nin kuzeydoğu köşesine onarımlar sırasında eklenen minare ile taç kapı üzerinde küçük ölçekli bir köşk-minare yer almaktadır. . Malzeme olarak inşasında kesme taş, kitabelerinde Kayseri'ye özgü olan beyaz mermer, minberinde ise ahşap malzeme kullanılmıştır. Develi Ulu Camii günümüzde sağlam durumda olup ibadete açıktır.

Develi Ulu Cami Kitabeleri: Cami taç kapı üzerinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Cami taç kapı üzerinde 0,25 x 3,20 m ölçülerinde Arapça bir inşa kitabesi bulunmaktadır (Görsel 18). Beş bölüm halinde iki satır olarak düzenlenmiş kitabe, Sülüs hatla yazılmıştır. Beyaz mermer malzeme üzerine oyulmuş kitabenin etrafı ve satır araları düz silmeler ile çerçeve içerisine alınmıştır. Kitabe metninin birinci satırında Tevbe Süresi'nin 18. Ayetine, ikinci satırında ise inşasına dair bilgi verilmektedir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“İnnema ya'muru mesacidallahi men amene billahi vel yevmil ahiri ve ekames salate ve atez zekate ve lem yahşe illallahe fe asa ulaike en yekûnu minel muhtedin.

Amere bi imarete haza el cami fi eyyam devlete el Sultan el azam malik-i rukab el-İmam lehfan el kibletiyn giyas el dünya ve-l din ebu el feth Keyhüsrev bin Kılıçarslan Halled Allahü mülkehu.”

H/680-M/1282 (Erkiletlioğlu, 2002, s. 677).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Allah'ın mescidlerini ancak Allah'a ve ahiret gününe iman eden gereği üzere namaz kılan ve zekât verenler imar eder.

Bu mübarek caminin yapılmasına allah mülkünü daim kılsın iki kablenin özlemi ile tutuşan, ümmetlerin dizginlerini elinde bulunduran din ve dünyanın bereketi yüce Sultan Kılıçarslan oğlu Keyhüsrev zamanında emredilmiştir.”

H/680-M/1282 (Erkiletlioğlu, 2002, s. 677).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, metnin tamamının yeşil renge boyandığı görülmektedir. Kitabenin kalıbından anlaşılacağı üzere açık alanda olması nedeniyle yazıda kırılmalar meydana gelmiştir.

Onarım Kitabesi

Cami basık kemerli giriş kapısı üzerinde 0,40 x 0,60 m ölçülerinde Arapça bir onarım kitabesi bulunmaktadır (Görsel 19). Dört satır olarak düzenlenmiş kitabe, Sülüs hatla yazılmıştır. Beyaz mermer malzeme üzerine oyulmuş kitabenin etrafı ve satır araları düz silmeler ile çerçeve içerisine alınmıştır. Kitabede tarih son satırda ebced hesabıyla düşürülmüştür.

Kitabe Metninin Okunuşu

“El-abid al-zayıf el-muhtaç ila rahmeti rabbihi el latif

Nasrullah bin Göçer Arslan ve el cariyete el-zayıfete

El-muhtaç ila rahmetallahi el maarrufete Sivasi binti Said

Vallah-i yeyfikilma el-hayr ve feka huma fi sene semain ve sittema 'ye''

H/680-M/1281 (Erkiletlioğlu, 2001, s. 79)

Kitabenin Günümez Türkçesi

“Yüce Allah'ın rahmetine muhtaç bu zayıf kul

Göçer Arslan oğlu Nasrulah ve bu zayıf cariye ki

Allah'ın rahmetine muhtaç Said kızı Sivasi Hatun diye bilinmektedir.

Allah hayır işler yapmaya her ikisini de muaffak kılsın ve onlara merhamet etsin.

Sene altıyüz seksen.”

H/680-M/1281 (Erkiletlioğlu, 2001, s. 79).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Günümeze sağlam bir şekilde ulaşmış olan kitabe metni yeşil yazılar ise kahverengine boyanmıştır.

5.2.4. Kayseri Hacı Kılıç Cami Kitabeleri

Katalog No: 7

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020 – Mart 2021

Yapının Yeri: Şehir merkezinde, Kocasinan ilçesindeki Gevher Nesibe Mahallesi'nde İstasyon Caddesi üzerinde bulunmaktadır.

Yapının Tarihçesi: Cami'nin doğu cephesinde bulunan taç kapısındaki kitabeğe göre H/647-M/1249 yılında, II. İzzeddin Keykavus'un emirlerinden Ebul Kasım İbn Ali El Tusi tarafından imar edilmiştir⁹ (Gabriel, 1954, s. 61; Öney, 1996, s. 377). Kayseri Mirlivası Hüseyin Bey¹⁰ tarafından H/959-M/1551 yılından onarılmıştır (Eldem, 1982, s. 119).

Yapının Plan ve Mimarisi: Plan kuruluşu bakımından, kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen bir alan üzerine kurulmuştur. Cami ve medrese bütünü ile bir külliye meydana getirmektedir. Cami, mihrap duvarına dikey beş sahından oluşmaktadır. Mihrap aksına gelen sahnın, diğer sahnalara göre yüksek ve geniş tutulmuştur. Mihrap önü, pendentif geçişli bir kubbe ile örtülü olup, taşıntı yapan iki ayağa ve "L" şeklindeki iki ayağa oturmaktadır. Sahnlar ise kuzey-güney yönde atılan kemerlerle beşik tonoz ile örtülüdür. Harimin kible duvarında mihrap nişi, batısında bitişik minber ve doğusunda vaaz kürsü yer almaktadır. Caminin doğu cephesi ekseninde taç kapı güneydoğu ve kuzeybatı köşelerine birer payanda, güney duvarına ise mihrap payandası yerleştirilmiştir. Bugünkü minare doğu cephesinde, camiye ait taç kapısının kuzeyine bitişik olarak inşa edilmiştir.

Malzeme olarak inşasında kesme taş, kitabelerinde Kayseri'ye özgü olan beyaz mermer, minber ve vaaz kürsüsünde ahşap kullanılmıştır.. Onarımlarla ve yeniliklerle günümüze gelebilmiş olan Hacı Kılıç Camii, Anadolu Selçuklu cami ve medrese kompleksinin gelişmiş örnekleri içerisinde olması bakımından önemlidir. Hacı Kılıç Cami günümüzde sağlam durumda olup ibadete açıktır.

⁹ Doğan, "Kayseri'deki Selçuklu Külliyesi" adlı makalesinde Cami'yi İlhanlılar dönemi içerisinde incelemektedir. Bkz. (Doğan, 2003, s.119-120).

¹⁰ Onarımlar sırasında, Hüseyin Bey'e ait olan mezar önceleri medrese taç kapısı önünde ile İstasyon Caddesi'nin açılması nedeniyle minarenin kuzey köşesine taşınmış ve kitabeside kaidenin kuzey cephesine yerleştirilmiştir. Bkz. (Eldem,1982,s.199-120, dipnot 199.)

Hacı Kılıç Cami Kitabeleri: Doğu taç kapısı üzerinde ve kavsara kuşatma kemeri içerisinde, doğu taç kapının kuzeyinde Hüseyin Bey'e ait mezar taşları bulunmaktadır

İnşa Kitabesi

Doğu taç kapısının, kavsara kuşatma kemeri üzerinde 0,29 x 1,23 m ölçülerinde Arapça bir inşa kitabesi bulunmaktadır (Görsel 20). Enine dikdörtgen kitabe, ince yatay silmelerle ayrılarak iki satır olarak düzenlenmiş ve Sülüs hatla yazılmıştır. Beyaz mermer malzeme üzerine oyma tekniği ile işlenmiş harfler grift bir şekilde düzenlenmiş olup kitabenin etrafı silmelerle çevrelenmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Amere bi imerete haza el mescid el mubarek fi eyyam el sultan el-muazzam izz-eldünya vel-din ebu el feth Keykâvus bin Keyhüsrev emir el mü'minin

El abid el zayıf el muhtac ilâ rahmet Allah'ü teâla Ebû el Kasım bin Ali el Tûsî Tarihi senetis' a ve erbain ve sittemi'e”

H/647-M/1249 (Erkiletlioğlu, 2001, s. 70).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Bu mübârek mescidin yapılmasını Keyhüsrev oğlu, yüce sultan, din ve dünyanın şerefi, fetihler sahibi, Burhanu Emîri'l-Mü'minin Keykâvus Devri'nde 647 yılında, zayıf ve Allahu Teâla'nın rahmetine muhtaç kul, Tuslu Ali oğlu Ebû'l Kasım emretti”

H/647-M/1249 (Erkiletlioğlu, 2001, s. 70).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitâbenin kalıbında da görüleceği üzere dış mekânda olmasından dolayı yazıda zamanla bazı kırılma ve aşınmalar meydana geldiği görülmektedir. Bu olumsuzluklara rağmen kitabe okunur vaziyettedir.

Dini İçerikli Kitabe

Kitabe, doğu taç kapı nişinin kavsara başlangıcından itibaren şerit halinde dolaşmaktadır (Görsel 21). Tek satır halinde düzenlenmiş ve Celi Sülüs hatla yazılmış Arapça kitabe 0,29 x 1,25-2,80-1,25 m ölçülerindedir (Görsel 22-23-24).

Oyma tekniği ile beyaz mermer üzerine işlenen kitabenin etrafı ince silmeler ile çevrelenmiştir. Kitabe zemininde süsleme ögesi olarak bitkisel motifler kullanıldığı görölmektedir.

Kitabe Metninin Okunuğu

*“İnnema ya'muru mesacidallahi men amene billahi
vel yevmil ahiri ve ekames salate ve atez zekate ve lem yahşe illallahe
fe asa ulaike en yekûnu minel muhtedin”*

Tevbe Süresi 18. Ayet (Erkiletlioğlu, 2001, s. 71).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

*“Allah'ın mescitlerini ancak Allah'a ve ahiret gününe inanan, namazını kılan,
zekâtını veren ve Allah'tan başka bir kimseden korkmayanlar onarırlar İşte onlar
doğru yolu bulanlardan olabilirler, Allah doğrudur.”*

Tevbe Süresi 18. Ayet (Erkiletlioğlu, 2001, s. 71).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Taç kapısı kavsarasını şerit halinde dolaşan kitabede kararmalar dışında herhangi bir tahribat görölmemektedir.

Mezar Taşı Kitabeleri

Cami doğu taç kapısı ve minare kaidesinin kuzey köşesinde Kayseri Mirlivası Hüseyin Bey'e ait mezar taşı yer almaktadır (Görsel 25). Onarımlar sırasında mezarın ayak ve başucu taşları yerinden sökülüp minare kaidesine yerleştirilmiştir.

Baş Ucu Taşı;

Beyaz mermerden yapılan baş taşı dikdörtgen kesitli düşey dikdörtgen prizmal gövdesi yukarıda üçgen bir tepelikle sonlanmıştır (Görsel 26). 0,42 x 0,70 m ölçülerindeki kitabe metni düz silmelerle ayrılarak dört satır halinde Celi Sülüs hatla oyma tekniği ile yazılmıştır.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Hazihi türbeü'l-mağfu sahibi

El-hayrat ve'l-hasenat

Hüseyin Bey bin Sinan Bey

İla rahmeti'llahi Emiri Livai Aksaray” (Demir,37)

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Bu, mağfur, Allah'ın rahmetine, hayır ve hasenat sahibi Aksaray Livası Emiri/ Mirlivası Sinan Beyoğlu Hüseyin Bey'in türbesidir”

Kitabenin Bugünkü Durumu

Mezar taşı, başucu kitabesi minare kaidesinin kuzey köşesine beton harçla tutturularak yerleştirilmiştir.

Ayak Ucu Taşı;

Beyaz mermerden yapılan dikdörtgen formlu levhadan oluşan kitabenin üst kısmı sivri kemer formuyla sonlandırılmıştır (Görsel 27). 0,37 x 0,60 m ölçülerindeki kitabe menî düz silmelerle ayrılarak dört satır halinde Celis Sülüs hatla, Arapça olarak yazılmıştır.

Kitabe Metninin Okunuşu

“İntekale min

dari'l-fena ila dari'l-beka

Fi şehri Ramazane'l-müba-

-rek, sene tis'in ve hamsine ve tis'imie

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Hicri 959 tarihinin mübarek Ramazan ayında, fena âleminden beka alemine göçtü”

Kitabenin Bugünkü Durumu

Mezar taşı, ayakucu kitabesi minare kaidesinin kuzey köşesine beton harçla tutturularak yerleştirilmiştir.

5.2.7. Kayseri Hacı Veled Cami Kitabeleri

Katalog No: 10

İnceleme Tarihi: Nisan 2021

Yapının Yeri: Kiçikapı'da İsa Ağa ve Hacı Veled Mahallelerinin birleştiği Akbay Sokağı üzerinde yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Eserin ilk inşasına dair herhangi bir kitabe bulunmamaktadır. Ancak mihrap alınlığı üzerinde bulunan H/750-M/1349-1350 tarihli yazıtın ilk inşasına ait olduğu kanaatindedirler. Cami'nin batısında yer alan avlu giriş kapısının üzerinde ise H/1117-M/1705 tarihli bir onarım kitabesi bulunmaktadır (Özkeçeci, 1997, s. 84).

Yapının Plan ve Mimarisi: Kuzey-güney doğrultusunda yerleştirilen cami, eğimli bir arazi üzerine kurulmuştur. Cami'ye ulaşmak için batı taraftaki avludan girilmektedir. Asıl ibadet mekânı kible duvarı boyunca dikdörtgen bir plan sergilemektedir. Harim kısmı hiçbir paye veya sütun yardımı ile desteklenmeden üzeri kırma çatı ile örtülüdür. Harim kuzeyde altı, batıda beş, doğuda dört ve güneyde iki adet pencere ile aydınlatılmaktadır. Genel hatları sade bir yapının kuzeybatı köşesine bitişik olan minare, 197 yılı onarımlarında inşa olup kayda değer bir mimari ve süsleme özelliği bulunmamaktadır. Malzeme olarak caminin ana beden duvarlarında kesme taş kullanılmıştır. Kitabede ve mihraba mermer malzeme, vaaz ve minberde ahşap malzeme kullanılmıştır.

Hacı Veled Cami Kitabeleri: Cami'nin Kuzeydoğu giriş kapısı üzerinde yer almaktadır.

Onarım Kitabesi

Cami'nin düz lentolu giriş kapısı üzerinde 0,50 x 0,23 m ölçülerinde Arapça bir onarım kitabesi bulunmaktadır (Görsel 28). İki satır olarak düzenlenmiş kitabe, Sülüs hatla yazılmıştır. Beyaz mermer maleme üzerine serbest olarak oyulmuş kitabenin etrafı çerçeve içerisine alınmıştır. Kitabe metnin alt ve üst köşeleri bitkisel motiflerle hareketlendirilmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

Ya ehl-i rahmet eyle kıl mübarek

Abdi bin yüz on yedide cami"n ta"miri sene 1117

Kitabenin Günümüz Türkçesi

Ey merhamet sahibi, bereketli hayırlar işle

Caminin tamirini bin yüz on yedide yaptı sene 1705–1706

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabe günümüzde, harim giriş kapısı üzerine harçla sağlamlaştırılarak yerleştirilmiştir. Harç izlerini metin içerisine taşıdığı görülmektedir. Bunun dışında kitabe metninde açık alanda yer almasından dolayı aşınmalar meydana geldiği görülmektedir. Kitabenin üst kısmında ise ikinci bir kitabe yer almaktadır. Kitabe zayi olduğu için okunamamıştır.

İnşa Kitabesi

Cami minare kaidesi üzerinde 0,45 x 0,25 m ölçülerinde Arapça bir inşa kitabesi bulunmaktadır (Görsel 29). Tek satır olarak düzenlenmiş kitabe, Sülüs hatla yazılmış ve tarih ibaresi latin harfleri ile verilmiştir. Beyaz mermer maleme üzerine serbest olarak oyulmuş kitabenin etrafı çerçeve içerisine alınmıştır.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Maşallah”

1957

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Allah dileyince her şey olur”

1957

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabe günümüzde okunur vaziyette olup dış hava koşulları nedeniyle kararmalar meydana geldiği görülmektedir.

5.2.8. Niğde Alâeddin Cami Kitabesi

Katalog No: 11

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020

Yapının Yeri: Şehrin İç Kalesi'nin içerisinde güney tarafta yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Cami, mevcut kitabesine göre I. Alaeddin Keykubad döneminde Emir-i Ahur Abdullahoğlu Zeyneddin Beşare Bey tarafından H/620-M/1223 yılında yaptırmıştır. Ayrıca caminin doğu taç kapı üzerinde yer alan usta kitabelerinde, “*Üstad Sıddık ve kardeşi Gazi*” adları yer alır. Mahmut oğlu Sıddık'ın Baş mimar olarak görev yaptığı anlaşılmaktadır (Altun, 1989, s. 328; Özkarcı, 2001, s. 33). Cami'nin ilk inşasından sonra geçirmiş olduğu onarımlar bilinmemekle birlikte orijinal özelliğini korumaktadır. 1928 yılında ibadete kapalı olduğu ve 1959-1969 yılları arasında Vakıflar Genel müdürlüğü tarafından kapsamlı bir şekilde onarıldığı kayıtlarda mevcuttur (Ekiz, 1998, s. 12).

Yapının Plan ve Mimarisi: Niğde Alaeddin Cami, kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen plan şemasına sahiptir. Asıl ibadet mekânı, birbirine sivri kemerlerle bağlanan haçvari sekiz ayak ile mihraba dikey üç sahına ayrılmıştır. Ayaklar birbirine hem dikey hem de yatay yönde atılan kemerlerle enine beş bölüme ayrılmıştır. Mihrap önünü yan yana üç kubbe ile örtülüdür.

Cami, genel hatları ile sade inşa edilmekle beraber, kuzey ve doğu cephelerde birer taç kapı, kuzeydoğu köşesinde tek şerefeli minare ve aslan başlı çörtlenlerle dış mekân hareketlendirilmiştir. Malzeme olarak caminin genelinde sarımtırak renkli düzgün kesme taş malzeme kullanılmıştır. Minarede sarımtırak renkli taşın yanında kül rengi ince yönü kesme taş malzeme görülmektedir. Niğde Alâeddin Cami, günümüzde sağlam durumda olup ibadete açıktır.

Alâeddin Cami Kitabesi: Cami'nin doğu taç kapısı üzerinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Doğu taç kapının alınlık kısmında yer almaktadır. Üç satır olarak düzenlenmiş, Sülüs hatla yazılan Arapça bir inşa kitabesi bulunmaktadır (Görsel 30). Beyaz mermer malzeme ile yapılan kitabede caminin tarihi son satırda ebced hesabı ile düşürülmüştür. 0,40 x 1,50 m ölçülerindeki kitabenin etrafı ve satır araları kalın silmeler ile çevrelenmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Emere bi-imareti haze'l-cami'i fi eyyami devleri's-sultani'l-mu'azzam şahinşahi'l-a'zam meliki

Mülüki'l-âlem seyyidi's-selatin el-arab ve'l-acem 'alai'd-dünya ve d'din gıyasi'l-İslam ve'l-müslimm.

Keykubad bin Keyhysrev ve'azze nasrehu el-abdu'z-zarif el-muhtac la rahmeti'llahi Beşare bin Abdullah inşaehu Müstenireddin bi-tarih'ışrin ve sitte mi'e”

H/620-M/1223 (Özkarcı, 2001, s. 45-46).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“İslam'ın ve Müslümanların yardımcısı, dinin ve dünyanın gelişmesine yardım eden, Arap ve Acem Sultanlarının efendisi, meliklerin meliki, şahların şahı, büyük Sultan Keyhusrev'in oğlu Keykubad'ın hükümdarlığı zamanında, Allah'ın merhametine ve yardımına muhtaç zayıf kul Abdullah'ın oğlu Beşare bu camiyi, Müstenireddin'e inşa ettirmesini H/620 yılında emretti”

H/620-M/1223 (Özkarcı, 2001, s. 46).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Üç satır halinde yazılmış beyaz mermer kitabenin, üçüncü satırında kırılma meydana gelmiştir. Kırılma dışında kitabede herhangi bir aşınma ve tahribat görülmemektedir.

5.2.9. Kayseri Çifte Kümbet Kitabesi

Katalog No: 12

İnceleme Tarihi: Nisan 2021

Yapının Yeri: Melikgazi ilçesi, Konaklar mevkinde Sivas Caddesi üzerinde yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Eser, “Çifte Kümbetler” ve “Melike-i Adiliye Kübbeti” diye isimleri ile de anılmaktadır (Altun, 1993, s. 311; Branning, 2018, s. 93). Yan yana iki kümbet şeklinde inşa edilen yapılardan bir tanesi günümüze ulaşamamıştır. Günümüzde mevcut olmayan kümbete ait herhangi bir kalıntı bulunmamaktadır. Tek yapı kaldığı halde Çifte Kümbet adıyla bilinmektedir (Kuban, 2001, s. 232; Gabriel, 1954, s. 84). Kümbet mevcut kitabesine göre Eyyübilerden Melikül Adil Ebubekir’in kızı, I. Aleaddin Keykubad’ın eşi Melike Adile Hatun için H/645-M/1247 yılında inşa edilmiştir. Sanatkâr kitabesinde Amel-i Yusuf bin Musa adı geçtiği belirtilmektedir (Aslanapa, 1973, s. 134; Şahin, 2013, s. 480).

Yapının Plan ve Mimarisi: Çifte Kümbet, kare kaideli üzerinde, sekizgen gövde bölümünden oluşmaktadır. Sekizgen gövde dıştan piramidal külâh içten ise kubbe ile örtülüdür. İki katlı olan yapının alt katında cenazelik bölümü bulunmaktadır. Yapının cenazelik katı ve üst katının giriş açıklıkları farklı yönlerdedir. Cenazelik katı, dikdörtgen planlı olup üzeri beşik tonozla örtülüdür. Giriş kuzey yönde açılmış olup üç basamaklı merdivenle cenazelik bölümüne girilmektedir. Tamamen kesme taş malzemedden yapılan kare kaideli, sekizgen kenarlı gövdeye giriş batı yönde açılmıştır. Sütünceler ile vurgulanan sekizgen gövde, dikdörtgen bir niş içerisine alınarak sağır sivri kemerler ile hareketlendirilmiştir. Gövdenin dörtkenarında dikdörtgen çerçeveli birer pencere açıklığına yer verilen kümbette malzeme olarak kitabede beyaz mermer kullanılırken onun dışında kalan malzeme tamamen kesme taş kullanılmıştır.

Çifte Kümbet Kitabesi: Kümbet ’in batı cephesindeki giriş açıklığı üzerinde yer almaktadır.

İnşa kitabesi

Batı cephesinde, taç kapının alınlık kısmında yer almaktadır (Görsel 31). Beş satır olarak düzenlenmiş Sülüs hatla yazılan Arapça bir inşa kitabesi bulunmaktadır. Beyaz mermer üzerine oyularak yazılan kitabede kümbetin tarihi son satırda ebced hesabı ile düşürülmüştür. 0,35 x 1,35 m ölçülerindeki kitabenin etrafı ve satır araları silmeler ile çevrelenmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Haza meşhed meliketi el saideti el şehide el alimeti, el zahideti ismeti

El dünya vel-din safveti el islami sahibet el hisal elfahireti hatun el dünya vel ahireti el meliket el melikat, menşe el yumni v’el berekatı binti el melik

El adil Ebubekir bin Eyyub nevver Allahü kabreha ve attara ruhaha ve rıyhaha emiret bi amaretihi benate el muhadderatü

Belleğahüma Allahü amaleha ve ahsene healeha fi sene hamse ve erbayin ve sittemi’e”

H/645-M/1247 (Önkal, 1996, s. 106).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Bu türbe, melike, şaide, şehide, âlime, zahide, din ve dünyanın ismetlisi, İslam ve Müslümanların saf kadını, âlemde kadınların efendisi, iyi hasletler sahibi, dünya ve ahiretin hanımefendisi, melikelerin melikesi, iyilik ve bereketin menşei, Eyyup oğullarından Melikü’l-Adil Ebu Bekir’in kızına aittir. Allah her ikisinin kabrini nurlandırсын ve onların ruhlarını ve kokularını temiz kılsın. Bu türbenin yapılmasında H/645 senesinde onun namuslu kızları emretti. Allah onları emellerine kavuştursun ve hallerini güzel eylesin”.

H/645-M/1247 (Önkal, 1996, s. 106).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin günümüzde durumuna bakıldığında, açık alanda yer almasına rağmen yazılarda herhangi bir tahribat görülmemektedir. Diğer kitabelerle karşılaştığımızda, kitabe metni iyi durumda olup okunur vaziyettedir.

5.2.10. Kayseri Seyyid Şerif Türbe Kitabesi

Katalog No: 13

İnceleme Tarihi: Mart 2021

Yapının Yeri: Yukarı Develi'de Tekke Sokağı'nda yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Türbe, mevcut kitabesine göre H/695-M/1296¹¹ yılında Şeyh Seyyid-i Şerif tarafından Şeyh Muhammed'e yaptırılmıştır (Önkal, 1996, s. 289-290; Türkmen, 2003, s. 221).

Yapının Plan ve Mimarisi: Seyyid Şerif Türbesi, kare kaide üzerinde kare kübik gövde şeklinde yükselmektedir. Kare kübik gövdenin üzeri kasnaksız bir kubbe ile örtülmüş ve kubbeye geçiş Türk üçgeni ile sağlanmıştır. Türbe üzerini örten kubbe, hafif sivrileştirilerek üzeri şerit ve basamak halindeki meandır motifi ile hareketlendirilmiştir. Türbe, çevresindeki toprak seviyesinden aşağıda olup demir korkuluklarla etrafı çevrelenmiştir. Yapı genel hatları ile sade inşa edilmekle beraber, kuzey cephede bir taç kapı, doğu ve batı cephelerde birer dikdörtgen pencere açıklığı ile hareketlendirilmiştir.

Seyyid Şerif Türbesi'nin inşasında kesme taş malzeme kullanılırken kitabesinde ve taç kapı üzerinde yer alan panoda beyaz mermer malzeme kullanılmıştır. Selçuklu döneminde inşa edilen türbe, onarımlarla günümüze sağlam bir şekilde ulaşabilmiştir.

Seyyid Şerif Türbe Kitabesi: Türbenin kuzey cephesindeki giriş açıklığı üzerinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Basık kemerli giriş kapısı üzerinde 0,35 x 1.10 m ölçülerinde bir inşa kitabesi yer almaktadır (Görsel 32). Kitabe metni, düz silmelerin oluşturduğu panolar içerisine Sülüs hatla Arapça olarak yazılmıştır. Yüzeyden kabartılarak beyaz mermer malzeme üzerine yazılan kitabe üç satır halinde düzenlenmiştir ve etrafı kalın silmeler ile çevrelenmiştir. Kitabe metninin zemini palmet ve rumi motifleri ile hareketlendirilmiştir.

¹¹ Türbenin inşa tarihi ile ilgili H. Erkiletlioğlu H/675-M/1276 tarihini vermektedir. Bkz. (Erkiletlioğlu, 2001, s.77).

Kitabe Metninin Okunuşu

“El kabir dar küllü el nas dahale ve-l mütkes küllü el nas şarbete

Emere Haza el meşhed el Şeyh el zahid seyyid el Şerif nevverallahi kabre hu

Aley yed el abid el zayıf Şeyh Muhammed’e hasn Allahi akibete el tarih hamse ve sebayin ve sittemi’e”

H/695-M/1296 (Erkiletlioğlu, 2001, s. 77).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Kabir herkesin bir gideceği mekân ve ölüm de herkesin içeceği bir şerbettir.

Dünya’dan göçen Şeyh Seyyid Şerif’in bu türbesini Allah nur etsin

Akibeti iyi olsun. Zayıf kul, Şeyh Muhammed eliyle 695 senesinde yaptırdı.”

H/695-M/1296 (Erkiletlioğlu, 2001, s. 77).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında metin içerisinde herhangi bir kırılma ve dökülme görülmemektedir. Ancak kitabeyi çevreleyen çerçevenin köşelerinde çatlama ve dökülmeler meydana gelmiştir.

5.2.11. Niğde Hüdavend Hatun Türbe Kitabeleri

Katalog No: 14

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020

Yapının Yeri: Şehir merkezinde Yenice Mahallesi Türbe Sokak'da parkın içerisinde yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Türbe, mevcut kitabesine göre H/712-M/1312-1313 yılında IV. Rükneddin Kılıç Arslan'ın kızı Hüdavend Hatun tarafından yaptırılmıştır. Mimari bilinmemektedir (Eryavuz, 1998, s. 284). Yapı Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 1962 yılında onarılmıştır (Özkarıcı, 2001, s. 123).

Yapının Plan ve Mimarisi: Hudavend Hatun Türbesi, sekizden kaide üzerinde sekizgen gövde yükselmektedir. Sekizgen gövdenin üzeri on altı kenarlı bir kasnağa dönüşerek içten kubbe dıştan sekiz kenarlı piramidal bir külahla örtülüdür. Tek katlı inşa edilen türbenin doğu cephesinde taç kapı, kuzey, kuzeydoğu ve kuzeybatı cephesinde birer adet pencere açılmıştır.

Türbe plan özelliklerinin yanı sıra geometrik, bitkisel ve figürlü bezemeleri ile Türk mimarisinde önemli bir yere sahiptir. Türbede malzeme olarak sarımsak renkte ince yönü kesme taş kullanılmıştır. Kapı ve pencere sövelerinde, kemer ve lentolarda, kasnağı dolaşan kuşak ve kitabelerde mermer malzeme kullanılmıştır. Hudavend Hatun Türbesi günümüzde sağlam durumdadır.

Hüdavend Hatun Türbesi Kitabeleri: Doğu taç kapının mukarnas kavсарası altında ve taç kapı kemeri üzerinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Kitabe, basık kemerli giriş kapısı ile kavрасa arasında panonun ortasında yer almaktadır (Görsel 33). 0.52 x 1.42 m ölçülerinde üç satır halinde düzenlenmiş kitabe, Sülüs hatla Arapça olarak yazılmıştır. Beyaz mermer malzeme üzerine oyma tekniği ile hakkedilmiş kitabenin etrafı ve satır araları çerçeve içerisine alınmıştır.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Vallâhü veliyyü’r-rahmeti ve’l-mağfireti emere bi-‘imâreti hazihi’t-türbeti’lmübâreketi, el-câriyeti, er-râciyeti rahmetellâhi ve ‘afvehu

Hüdâvend Hâtûn bintü’s –Sultân eş-şehîd Ruknü’d-dünyâ ve’d-dîn Keyhusrev tağammedehullahü bi-gufranihi

fî şuhuri sene isney ‘aşere ve seb’a mi’e ve Ve’l –hamdü li-veliyyihi ve’s-sellatü ‘alâ nebiyyihi ve âlihi”

H/712-M/1312 (Özkarcı, 2001, s. 134).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Allah rahmet ve mağfiret sahibidir. Bu mübarek türbenin inşa edilmesini, Allah’ın rahmet ve affını dileyen aciz kul,

Keyhüsrev’in (oğlu) şehit Sultan Rükneddin’in –Allah ona mağfiret eylesin- kızı Hüdâvend Hatun

712 (hicri) senesinin aylarında emretti. Allah’a hamd, onun peygamberine ve yakınlarına salat ve selâm olsun”

H/712-M/1312 (Özkarcı, 2001, s. 134).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabe günümüze sağlam bir şekilde ulaşmıştır. Dış koşullar nedeniyle zamanla kitabede kararmalar meydana geldiği görülmektedir.

Dini İçerikli Kitabe

Kitabe, taç kapı kavsara kuşatma kemerinin üzerinde yer almaktadır (Görsel 34). 0.25 x 1.50 m ölçülerinde tek satırlık Arapça bir ayet kitabesi bulunmaktadır. Beyaz mermer üzerine oyulmuş kitabe Sülüs hatla yazılmış olup çerçeve içerisine alınmıştır. Kitabe metninin zemini bitkisel motifle zenginleştirilmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Bismillâhirrahmânirrahîm. Vâllhü yed’ü ila dâri’s-selâm ve yehdî men yeşâüilâ sırâtın müstâkîm “(Özkarcı, 2001, s. 134).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Bağışlayan ve merhamet eden Allah ’ın adıyla; Allah kullarını esenlik yurduna çağırıyor ve O, dilediğini doğru yola iletir” (zkarcı, 2001, s. 134).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna baktığımızda, herhangi bir tahribat görülmemektedir.

5.2.12. Niğde Kesikbaş Türbe Kitabeleri

Katalog No: 15

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020

Yapının Yeri: Şehir merkezinde Burhan Mahallesi'nde İspiroğlu Sokak'ta yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Türbenin üzerinde bani ve inşa tarihini bildiren herhangi bir kitabe bulunmamaktadır. Onarımlar sonucunda günümüze gelmiş yapının orijinal mimari özelliklerini kaybettiği için tarihleme yapılmamaktadır. Türbenin kuzey ve güney cephesi üzerinde, H/1296-M/1878-1879 ve H/1340-M/1921-1922 tarihli onarım kitabeleri yer almaktadır. Kitabelerden dolayı türbe "*Şems-i Tebrizi Kesikbaş Makam Türbesi*"¹² olarak bilinmektedir (Özkarıcı, 2001, s. 147).

Yapının Plan ve Mimarisi: Türbe doğu-batı doğrultusunda bir alan üzerinde konumlandırılmıştır. Dikdörtgen planlı inşa edilen türbeye kuzeydoğu cephede açılan basık kemerli bir kapıdan girilmektedir. Tek katlı inşa edilen yapının iç mekânı, ortada iki beton ayağa, yanlarda ise beden duvarın desteklediği düz dam ile örtülüdür.

İç mekân, kuzey ve batı cephede bir, güney cephede iki olmak üzere toplamda dört pencere ile aydınlatılmıştır. Türbenin süsleme özelliklerine baktığımızda inşa edildiği döneme göre oldukça sadedir. Yapıda malzeme olarak sarımsak renkte kesme taş kullanılırken kitabelerinde mermer malzeme kullanılmıştır.

Kesikbaş Türbe Kitabeleri: Türbenin kuzey ve güney cephelenin üst kısımlarında yer almaktadır.

¹² Anadolu'da "Keşikbaş" motifi XIV. yüzyıllarda yaygın olarak kullanılmıştır. Anadolu'nun bazı bölgelerinde ve Anadolu dışında yaygın olarak türbe ve mezarlık yerlerinde farklı efsaneler olduğu görülmektedir. Niğde'de yer alan Kesikbaş türbesinin de Anadolu Selçuklu döneminde yapıldığı düşünülmektedir. Bkz. (Kozan&Çelik, 2014, 184-186).

Onarım Kitabesi

Kitabe, türbenin kuzey cephe duvarının üst kısmında yer almaktadır (Görsel 35). 0.20 x 0.30 m ölçülerinde üç sair halinde düzenlenmiş kitabe Ta'lik hatla Osmanlı Türkçesi ile yazılmıştır. Beyaz mermer üzerine oyulmuş kitabenin etrafı ve satır araları silmeler ile çerçeve içerisine alınmıştır.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Fırak, kilik-i cevherle i'mar-ı tarihin

1296

Mükemmel oldu kurmakla makdam-ı Şems-i Tebrizi”

H/1296-M/1878-1879 (Özkarcı, 2001, s. 148).

Kitabe Günümüz Türkçesi

“Fıraki cevher kalemle imar tarihini 1296 (yazdı). Şems-i Tebrizi'nin yapılan makamı mükemmel oldu.”

H/1296-M/1878-1879 (Özkarcı, 2001, s. 148).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, açık alanda yer alması dolayısı ile kararmalar meydana geldiği görülmektedir.

Onarım Kitabesi

Kitabe türbenin güney cephe duvarının üzerinde yer almaktadır (Görsel 36). 0,30 x 1,00 m ölçülerindeki kitabenin üst kısmı külahlı mevlevi olarak yapılmış olup alt kısmına kitabe yerleştirilmiştir. Beyaz mermer malzeme ile yapılmış yazıt Ta'lik hatla Osmanlı Türkçesi ile yazılmıştır.

Kitabe Metnini Okunuşu

“Hüve

Makam-ı Şems-i Tebrizi Kesikbaş

Bu mevki'dır ziyaret eyle kardaş

Saril daman-ı eshab-ı kuluba

Gönülden masiya-yı tarda uğraş

Sene 1340.”

H/1340-M/1921-1922 (Özkarcı, 2001, s. 149).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Allah, Şems Tebrizi Kesikbaşı makamı bu yerdir. Ziyaret et sarıl senin kulun olan ashabına. Gönülden dünyadan uzaklaşmaya uğraş, Tarih 1921-1922”

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, hava şartları nedeniyle karamalar meydana geldiği görülmektedir.

5.2.13. Kayseri Gevher Nesibe Hatun Medrese Kitabesi

Katalog No: 16

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020 – Nisan 2021

Yapının Yeri: Kayseri il merkezinde Gevher Nesibe Mahallesi'ndeki Mimar Sinan Parkı'nda bulunmaktadır.

Yapının Tarihçesi: Halk arasında “*Çifte Medrese*”, “*Çifteler*” ve “*Darüşşifa Medresesi*” olarak adlandırılan Gevher Nesibe Medresesinin taç kapısı üzerinde bulunan kitabesine göre H/602- M/1205-1206 yılında Anadolu Selçuklu Sultanı I. Gıyaseddin Keyhüsrev tarafından kız kardeşi Gevher Nesibe'nin vasiyeti üzerine inşa edilmiştir (Doğan, 2003, s. 198-199; Peker, 2014, s. 116; Cantay, 2014, s. 42). Medrese ve Şifahane Osmanlı döneminde onarılmıştır. Bu onarımlardan ilkinin vakfın mütevellisi İsmail Efendi, mimar Ömer Beşe'ye yaptırmış, bu arada bir de hamam yapılmıştır. Maarif Vekâleti Müzeler ve Antikiteker Müdürlüğü 1942 yılında darüşşifanın taç kapısını onarmıştır. Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 1955-1956 yılında yapı bir kez daha onarılmıştır. Erciyes Üniversitesi 1980 yılında yapıyı onarmış ve Tıp tarihi Müzesi haline getirmiştir. Bugün yapı, Kayseri Büyükşehir Belediyesinin 2014 yılında açtığı Selçuklu Uygarlığı Müzesi olarak faaliyet göstermektedir (Kılıç, 2012, s. 81; Köker, 1996, s. 40)

Yapının Plan ve Mimarisi: Anadolu'nun en erken tarihli darüşşifası olan yapı medrese, darüşşifa ve türbe bölümlerinden oluşmaktadır. Kuzey-güney yönünde inşa edilen Darüşşifa ve medrese bitişik iki bağımsız yapı şeklinde düzenlenmiş, türbe ise medresenin kuzeydoğu köşesinde yer almaktadır. Birbirine bir koridorla bağı olan darüşşifa ve medrese açık avlulu, dört eyvanlı, revaklı ve tek katlı olarak inşa edilmiştir. Her iki yapıya güney cephede bulunan dışarı taşıntılı birer taç kapıdan giriş sağlanmaktadır. Genel olarak sade olan yapıda kesme taş malzeme kullanılmış olup süsleme de taç kapıda yoğunlaşmaktadır.

Gevher Nesibe Hatun Medrese Kitabesi: Darüşşifanın taç kapısı üzerinde beyaz mermer kitabe bulunmaktadır.

İnşa Kitabesi

Darüşşifanın güney taç kapısı üzerinde yer almaktadır (Görsel 37). Beyaz mermer malzeme ile yapılan kitabede yapının inşası hakkında bilgi verilmektedir. 2.5 x 0.75 m. ölçülerindeki kitabe, dışa doğru çıkıntılı bir şekilde üç yönden silmelerle çerçevesiyle çevrilmiştir. Taç kapı üzerinde yer alan kitabe, düz bir silme ise iki satır halinde ayrılarak, sülüs ile Arapça olarak oyma tekniğinde yazılmıştır.

Kitabe Metninin Okunuşu

*“Eyyam el-Sultan el-Mu’azzam gıyas-ed dünya ved-din Keyhüsrev
bin Kılıçarslan damet it-tefaka bina haz-el Maristan*

*Vasiy-yet-en an el-melike ismet-ed dünya ved-din Güher Nesibe ibnet
Kılıçarslan li-riza ’Allah senete isneyin ve site-may’e”*

H/602- M/1205-1206 (Erkiletlioğlu, 2001, s. 24).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

*“Bu Maristan’ın yapılmasına, daim kılın, Kılıçarslan oğlu din ve
dünyanın bereketi yüce Sultan Keyhüsrev zamanında, Allah rızası için, altıyüziki
(M/1205-06) yılında Kılıçarslan ‘ın kızı din ve dünyanın ismetlisi Melike Gevher
Nesibe ‘nin vasiyeti üzerine karar verilmiştir.”*

H/602- M/1205-1206 (Erkiletlioğlu, 2001, s. 24).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabe günümüze sağlam bir şekilde ulaşmıştır. Geçen zamana yenik düşerek üzerinde kararmalar meydana gelmiştir. Kitabe metni zorlanmaksızın okunmaktadır.

5.2.14. Kayseri Huand Hatun Medrese Kitabesi

Katalog No: 17

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020

Yapının Yeri: Şehir merkezinde, İç Kale'nin doğusunda bulunmaktadır.

Yapının Tarihçesi: Yapının inşa kitabesi bulunmamaktadır. Ancak camiinin batısında yer alan taç kapı kavsarasının üzerindeki kitabeğe göre H/635-M/1237 yılında inşa edildiği anlaşılmaktadır (Eldem, 1982, s. 90). Külliye bünyesinde bulunan yapıların inşa tarihleri hakkında farklı görüşler öne sürülmektedir (Doğan, 2003, s. 202). M.Akok, külliye topluluğunda ilk olarak cami ve medresenin inşa edildiği, türbenin ise arazideki ihtiyaca göre bu alana kurulduğu ve hamamın daha eski olduğunu, H. Karamağaralı ise külliyenin vaziyet planına baktığı zaman yapıların bir bütün olmadığını ve külliyeği oluşturan bu yapı topluluklarının farklı zamanlarda inşa edilip, eklenen yeni yapılar ile bir vücut bulduğunu öne sürmektedir (Karamağaralı, 1976, s. 199-200; Akok, 1968, s. 7). Diğer yandan M. Çayırdağ, Karamağaralı'nın alıntılarına dayanarak medrese ve hamamın I. Aleaddin Keykubad tarafından yaptırılmış olabileceği üzerinde durmuştur (Çayırdağ, 2001, s. 33).

Yapının Plan ve Mimarisi: Yapı camii, medrese, türbe ve hamam yapılarından oluşan bir mimari kompleks olarak inşa edilmiştir. Kesme taştan inşa edilen medrese kareye yakın dikdörtgen planlıdır. Doğu-batı doğrultusunda uzanan medrese açık avlulu, tek katlı, iki eyvanlı ve revaklı düzeninde inşa edilmiştir. Medresenin dış beden duvarları, cami de oluğu gibi payandalar ile desteklenmiştir.

Medresede malzeme olarak kesme taş kullanılmıştır. Batı duvarı üzerinde bulunan çeşme kitabesinde mermer, hücre kapılarında ise ahşap malzeme kullanılmıştır. Huand Hatun Medresesi günümüzde kafe ve kitabevi olarak hizmet vermektedir.

Huand Hatun Medrese Kitabesi: Medresenin batı cephesinde, baden duvarı üzerinde yer almaktadır.

Çeşme Kitabesi

Kitabe, medresenin batı cephesinin güney duvarı üzerinde yer almaktadır (Görsel 38). 0,29 x 0,59 m ölçülerinde iki bölüm halinde üç satır olarak düzenlenmiş kitabe, Sülüs hatla Osmanlıca Türkçesi ile yazılmıştır. Beyaz mermer üzerine oyma tekniği ile yazılmış kitabenin satır araları ve erafi çerçeve içerisine alınmıştır.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Bak su hayrı, eftarül hayır oldu nimet-i cem’a – Dködüler seriri mahalde halisane ab-ı ru

Yapdular sarf eyleyib takdirine himmetleyin – Cami-i Ekber civarında ne hoş bir çeşme bu

Görmüye ruz-i kıyamette susuzlukta elem – Kim akıtırsa rıca’ullah için bir katre su”

H/1326-M/1908 (Erkiletlioğlu, 2001, s. 60).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Su hayrı, nimetler içinde en değerli hayır oldu. – Bu yerdeki yatagın halis yüz suyu döktüler

Gayret sarf ederek takdir edilecek yapıtlar – Büyük cami civarında ne hoş bir çeşme bu

Görmesin, kıyamet gününde susuzluk sıkıntısı – Kim Allah rızası için bir dama su akıtırsa”

H/1326-M/1908 (Erkiletlioğlu, 2001, s. 60).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında herhangi bir tahribat söz konusu değildir. Dış koşullar nedeniyle yazılar üzerinde kararmalar meydana gelmiştir.

5.2.15. Kayseri Hacı Kılıç Medrese Kitabesi

Katalog No: 18

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020 – Mart 2021

Yapının Yeri: Kocasinan ilçesi, İstasyon Caddesi üzerinde bulunmaktadır.

Yapının Tarihçesi: Taç kapısı üzerindeki kitabesine göre II. Keykavus zamanında Selçuklu emiri Ebü'l-Kāsım b. Ali et-Tūsî tarafından H/647-M/1249-50 yılında yaptırılmıştır (Sözen, 1970, s. 118; Öney, 1996, s. 377).

Yapının Plan ve Mimarisi: Doğu-batı doğrultusunda kareye yakın dikdörtgen planlı medrese, açık avlulu, iki eyvanlı, revaklı ve tek katlı olup cami ile birlikte inşa edilmiştir. Cami ile bitişik inşa edilen medrese, camiye göre daha küçük ölçeklidir.

Medrese ile caminin girişleri farklı olsa da harim kısmı üç büyük kemer ile medresenin avlusu açılmaktadır. Bu bağlamda, cami ve medrese Anadolu Selçuklu mimarisinde ortak avlu geleneğinin en gelişmiş örneği olarak karşımıza çıkmaktadır (Sözen, 1970, s. 119; Demir, 2019, s. 156). Genel olarak sade olan yapıda süsleme taç kapıda yoğunlaşmıştır. Kesme taş malzemedен inşa edilen medresenin kitabesinde Kaysei'ye özgü beyaz mermer malzeme kullanılmıştır. Hacı Kılıç Medresesi günümüzde sağlam durumdadır.

Hacı Kılıç Medrese Kitabesi: Medrese taç kapısının üzerinde yer almaktadır

İnşa Kitabesi

Kitabe, taç kapının kavsara kuşatma kemeri üzerinde yer almaktadır (Görsel 39). 0,29 x 1,23 m ölçülerinde iki satırlık Celi Sülüs hatla yazılmış Arapça bir kitabe bulunmaktadır. Beyaz mermer üzerine oyulmuş kitabenin son satırında tarih ebced hesabıyla düşürülmüştür. Kitabe metninin zemini palmet motifleri ile hareketlendirilmiş olup satır araları ve etrafı silmeler ile çerçeve içerisine alınmıştır.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Amere bi imâreti hâzihi el medreste el mübarekete fi eyyam sultan muazzam iz el dünya

Ve-l din ebu feth Keykâvus bin Kehüsrev biyed el abdi el zaif Ebû el Kasım bin Ali el Tûsî tarihi seneti seb'a ve erbain ve sittemi'e”

H/647-M/1249-1250 (Erkiletlioğlu, 2001, s. 72)

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Bu mübârek medresenin yapılmasını Keyhüsrev oğlu, yüce sultan, din ve dünyanın şerefi, fetihler sahibi Keykâvus Devri'nde altıyüz kırk yedi yılında, zayıf kul Tuslu Ali oğlu Ebû'l-Kasım eliyle emretti”

H/647-M/1249-50 (Erkiletlioğlu, 2001, s. 72)

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna baktığımızda herhangi bir tahribat söz konusu değildir. Dış koşullar nedeniyle üzerinde kararmalar meydana gelmiştir.

5.2.16. Kayseri Sahabiye Medrese Kitabesi

Katalog No: 19

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020 – Mart 2021

Yapının Yeri: Şehir merkezinde Surların dışında, Sahabiye Mahallesi'nde yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Eser halk tarafından "*Sahabiye Medresesi*", XVI. yüzyıla ait bir evkaf kaydına göre "*Vakf-ı Medrese-i Sahibiye*" ismi ile anılmaktadır. Taç kapı üzerinde yer alan kitabeye göre II. Gıyaseddin Keyhüsrev zamanında, H/666-M/1267-1268 yılında Hüseyin oğlu Sahip Ata Fahreddin Ali tarafından yaptırılmıştır (Sözen, 1970, s. 29; Özırmak, 1985, s. 81-82).

Yapının Plan ve Mimarisi: Kayseri Kalesi'nin karşısında yer alan külliyyeden günümüze, medrese ve çeşme gelebilmiştir. Daha önceleri karışından var olduğu bilinen mescit yıkılmış, H/665-M/1299 yılına ait çeşme de yol çalışmaları nedeniyle kaldırılmıştır (Sözen, 1970, s. 30-33). Plan kuruluşu bakımından medrese, güney-kuzey doğrultusunda açık avlulu, dört eyvanlı ve tek katlı olarak inşa edilmiştir. Dikdörtgene yakın planlı yapı, köşelerde sağır ve kalın dış duvarlar ile desteklenmiştir. Medresenin güney cephesinde herhangi bir açıklık bulunmamakla birlikte diğer cephelerde mazgal pencere açıklığına yer verilmiştir.

Güney yönü ekseninde dışa taşmış ve beden duvarlarından yüksek tutulmuş sivri kemerle çevrilmiş taç tapı, doğu ve batı yönlerden silindirik köşe kuleleri ile dengelenerek vurgulanmıştır. Medresede inşa malzemesi olarak kesme taş kullanılır iken kitabesinde mermer malzeme kullanılmıştır. Kayseri Sahabiye Medresesi günümüzde sağlam durumda olup kafe ve kitabevi olarak faaliyette göstermektedir.

Sahabiye Medrese Kitabesi: Medresenin taç kapısı üzerinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Kitabe, Medrese'nin güney cephesinde, dışarı taşınılı taç kapıyı çevreleyen sivri kemerin üzerinde yer almaktadır (Görsel 40). 0,20 x 1,80 m ölçülerinde iki satırlık Arapça bir inşa kitabesi bulunmaktadır.

Beyaz mermer kitabenin etrafı silmeler ile çevrelenerek, iç yüzü Sülüs hatla serbest olarak hakkedilmiştir. Medreseye ait kitabede tarih son satırda ebced hesabıyla düşürülmüştür.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Emere bi imarete haza el medrese te el mübareke fi eyyam el sultan el azam Şahinşah el-muazzam gıyaset dünyaya vel din ebu el feth Keyhüsrev bin Kılıçarslan Hallede Allah mülkehu el abdü el rai ila rahmetallahü teala el Sahib Ali ibni el Hüseyin ahsen Allahü avakibehü fi şehri sene sitte ve sittin ve sitemi’e”

H/666-M/1267-1268 (Erkiletlioğlu, 2001, s. 75).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Bu mübarek medresenin yapılmasını Kılıçarslan oğlu, yüce sultan, sultanlar sultanı, din ve dünyanın koruyucusu, fetihler sahibi Keyhüsrev (III.) zamanında Allah mülkü daim kulsın altı yüz altmışaltı yılı aylarında yüce Allah’ın rahmetini uman kul, Hüseyin oğlu Sahib Ali Allah O’nun sonunu iyi eylesin emretti”

H/666-M/1267-1268 (Erkiletlioğlu, 2001, s. 75).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında çok iyi olmadığı, kırılmalar ve kararmalar meydana geldiği görülmektedir.

5.2.17. Sivas Gök Medrese Kitabeleri

Katalog No: 20

İnceleme Tarihi: Kasım 2019 – Mart 2021

Yapının Yeri: Sivas ili merkez Kaleardı Mahallesiinde, Toprak Tepe olarak bilinen eski kalenin doğu eteklerinde bulunmaktadır.

Yapının Tarihçesi: Eser “*Sahip Ata Medresesi*” veya “*Sahabiyye-i Fayriye*” ismi ile anılmaktadır. Evliya Çelebi’nin Seyahatnamesi’nde ise “*Kızıl Medrese*” ismi ile anılan yapı çinilerinden ötürü “*Gök Medrese*” olarak anılmaktadır. Medrese mevcut kitabesine göre III. Gıyaseddin Keyhüsrev zamanında, Sahip Ata Hüseyin tarafından H/670-M/1271 yılında yaptırılmıştır. Yapının ustası “*Kalûyân el-Konevî*” yani Konyalı Kaluyan olduğu taç kapının yan yüzlerindeki kitabelerden anlaşılmaktadır (Bilget, Gök Medrese, 1989, s. 3-4). Medrese zamanında iki katlı olarak inşa edilmiştir. İki katlı düzenlenen medresenin üst katının tamamen tahrip olduğunu, alt katta yalnızca on üç oda olduğu kayıtlarda belirtilmektedir. Bir külliye şeklinde ele alınan medresenin Dar-ı ziyafet ve hamam yapısının var olduğu bilinmektedir. Ancak günümüzde bu kalıntılardan herhangi bir iz kalmamıştır (Şahin, 2006, s. 147).

Evliya Çelebi’nin 1650 yılında yapının o günkü durumunu anlatırken “*felek nice yerlerini bozmuş*” şeklinde ifade etmiştir. (Yavaş, 2007, s. 344). Evliya Çelebi’nin gördüğü yıllarda harap olmaya başlayan medrese, Osmanlılar döneminde Müftü Müderris Seyyid Abdullah Efendi tarafından 1824 yılında, Sivas Valisi Reşit Akif Paşa döneminde, 1904 yılında Vakıflar tarafından onarılmıştır. Uzun yıllar kullanılan yapı, bir dönem İmam Hatip Okulu olarak kullanılmış ve 1926 yılında Sivas Müzesi Haline gitirilmiştir (Uzunçarşılı & Edgüer, 1992, s. 145; Bilget, Gök Medrese, 1989, s. 28).

Yapının Plan ve Mimarisi: Medrese, açık avlulu ve dört eyvanlı plan şemasına uygun olarak tek katlı inşa edilmiştir. Medrese güneydoğu köşesindeki taşıntılı bölüm nedeniyle plan yamuk bir dikdörtgene dönüşmektedir. Medresenin dış duvarları silindirik kuleler ile desteklenmiştir. Gök Medrese, çifte minareli anıtsal mermer taç kapısı, sol köşesindeki ilk Selçuklu çeşmesi, kabartma süslemeleri silindirik payandalar ile Sahip Ata’nın yapıları arasında en görkemli ve gösterişli cephe mimarisine sahiptir.

Geometrik, bitkisel ve figürlü süslemenin yanı sıra çift renkli mermer kullanımıyla oluşturulan ışık-gölge etkisi, süslemeleri daha ön plana çıkarmıştır. Çini süsleme ise üst örtüde, mescid mihrabında tuğla ile beraber kullanıldığı görülürken kitabelerinde ise beyaz mermer kullanılmıştır.

Gök Medrese Kitabeleri: Yapı üzerinde pek çok kitabe bulunmaktadır. İnşa ve sanatçı-mimar adını veren kitabelerin yanı sıra, Kur'an-ı Kerim ayetlerinden seçilmiş kitabe örnekleri mevcuttur. Bunlar; Gök Medrese'nin batı cephesi eksenindeki taç kapısını çevreleyen sivri kemer üzerinde taç kapının basık kemerli giriş kapısı üzerinde ve Ana eyvanın üzerinde inşa kitabesi yer almaktadır. Taç kapının iç köşe sütüncelerin başlıklarının iç yüzünde sanatçı – mimar kitabesi, taç kapıyı çevreleyen sivri kemer içerisinde, taç kapının kuzey ve güney minare kaidelilerinde, güney pencere üstünde, Mesit ve Dar'ül kurra giriş ve pencere üzerlerinde, yan eyvanların avluya bakan giriş kapıları üzerlerinde Kur'an-ı Kerim'den ayetler, Hz. Peygamberi'in ve Hz. Ali'nin hadisleri içeren beyaz mermer kitabeler yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Kitabe, Medrese'nin batı cephesinde, dışarı taşıntılı taç kapıyı çevreleyen sivri kemerin üzerinde yer almaktadır (Görsel 41). Tek satır halinde düzenlenmiş ve Sülüs hatla yazılmış Arapça bir inşa kitabesi bulunmaktadır. Beyaz mermer malzeme ile yapılan kitabenin etrafı basit silmeler ile çevrelenmiştir. Mermere kabartma olarak işlenen yazının zemini, bitkisel motifler ile hareketlendirilmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Amere fî eyyâmi devleti-el-sultâni el-a'zami Şahinşahil el-muazzam Gıyase'd-dünya ve'd-dîni, Keyhüsrev bin Kılıç Arslan, halledellâhu devletehü.”

H/670-M/1271 (Şahin S. , 2006, s. 152).

Kitabe Metninin Okunuşu

“Ulu sultan, yüce şahlar şahı, dünya ve dinin yardımcısı Kılıç Arslan oğlu Keyhüsrev'in devleti zamanında yapılmıştır. Allah devletini daim eylesin”

H/670-M/1271 (Şahin S. , 2006, s. 152).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna baktığımızda kırılmalar dışından herhangi bir tahribat söz konusu değildir.

İnşa Kitabesi

Taç kapıda basık kemerli kapının üzerinde, kavsaranın altına gelen kısımda ikinci bir inşa kitabesi yer almaktadır (Görsel 42). Beyaz mermer kitabe taçkapı nişini kavsara başlangıcından itibaren bir şerit halinde dolaşmaktadır (Görsel 43-44-45). Mermere kabartma olarak işlenen Arapça kitabe kuşağı, Sülüs ile tek satır halinde yazılmıştır. Yazının zemini nadir de olsa bitkisel unsurlarla bezenmiş olup son cumlede tarih ebced hesabıyla düşürülmüştür.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Emera bi-ı'mâreti hezihi'l-medreseti'l-mübâaraketi fî eyyâmi devleti's-sultâni'l-a'zami şahinşah el-muazzam gıyasi'd-dünya ve`d-dîn keyhüsrev bin kılıç Arslan halleda'llâhu devletehu, es-sâhibu'la'zamü, ed-düstûru'l-muazzamü, ebu'l-hayrâtive'l-hasenâti fehru'd-devleti ve'd-dîni Ali bin el-Hüseyn, ahsenellâhu 'âkibetehu, fî ğurreti muharreme senete seb'ine ve sitte mieti.”

H/670-M/1271 (Bilget, 1989, s. 18)

Kitabenin Günümüz Türkçesi

Bu kutsal medresenin yapılmasını, Ulu sultan, yüce şahlar şahı, din ve dünyanın yardımcısı Kılıç Arslan oğlu Keyhüsrev döneminde, Allah devletini daim etsin ulu sahip, büyük devlet adamı, hayır ve hasenat sahibi, din ve devletin iftiharî Hüseyin oğlu Ali Allah sonunu hayır etsin – 670 (1271) yılı Muharrem'in ilk günlerinde emretti

H/670-M/1271 (Bilget, 1989, s. 18).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna baktığımızda, dış koşulların meydana getirdiği tahribat nedeniyle kırılmalar ve kararmalar meydana gelmiştir.

İnşa Kitabesi

Ana eyvan duvarının ortasında Arapça bir inşa kitabesi yer almaktadır¹³ (Görsel 46). İki satır halinde düzenlenmiş ve Sülüs hatla yazılan kitabenin son satırında tarih ebced hesabıyla düşürülmüştür. Beyaz mermer malzeme ile yapılan kitabenin satır araları ve etrafı silmeler ile çevrelenmiştir. Mermere kabartma olarak işlenen yazının zemini ve etrafını çevreleyen silme kıvrık dal ve rumi motifleri ile bezenmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Amere bi-inşae hazihi el-medreseti el-mübareketi tegarrüben illelahi ta’ale el-sahibü el-azam ed-düsturil muazzami mevla ile rüsumil keremi

Gavvamü-ed devletü el-gahratü ve nizamül milledi el-zahiratü ebül hayrat vet-taati vel-hasenati fahrüd-devle veddin Ali bin el- Hüseyin ehsanellahü ağibetehü fi ğirreti muharrem seneti seb’iyne ve sitte mayeh”

H/670-M/1271 (Kocabıyık, 2002, s. 36).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Bu kutsal medresenin yapılmasını Allah’ü Teala’ya yaklaşmak için Büyük düstur sahibi, cömertliğin timsali büyük Sultan, büyük devletin hakimi, milletin işlerini düzenleyici, hayır hasenat babası din ve devletin iftiharî Hüseyin oğlu Ali (Allah sonunu güzel eylesin), Hicri 670 Muharrem’in ilk günü emretti.”

H/670-M/1271 (Kocabıyık, 2002, s. 36).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında kırılmalar, dökülmeler ve kararmalar meydana geldiği görülmektedir. Uzun süren restorasyon çalışmaları sırasında kitabenin olabildiğince korunduğu ve günümüzde sağlam bir şekilde ulaştığı kitabenin okunurluğundan anlaşılmaktadır.

¹³ Ana eyvan duvarı üzerinde yer alan inşa kitabesinin ortasında, alt kısımda bir onarım kitabesi olduğu kaynaklarda mevcuttur. Ancak günümüzde yerinde olmayıp koruma altına alındığı kanaatindeyiz. Çünkü bugünkü görünümüyle yapının herhangi bir yerinde kitabenin izine rastlanmamıştır.

Mimar ve Sanatkâr Kitabesi

Kitabeler, iç köşe sütünce başlıklarının iç yüzlerinde yer almaktadır (Görsel 47-49). Dikdörtgen formlu kitabelerin üst kısımları sivri kemer formluyla sonlandırılmıştır (Görsel 48-50). Beyaz mermer üzerine oyma tekniği ile Sülüs hatla yazılan tek satırlık kitabe zemine serbest olarak işlenmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

Güney Kanat;

“Amel-i üstad”

Kuzey Kanat;

“Kaluyan el-Konevi”

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Konyalı Kaluyan Ustanın işi”

Kitabeni Bugünkü Durumu

Kitabeler bugünkü durumlarına bakıldığından herhangi bir tahribat söz konusu değildir.

Dini İçerikli Kitabe

Taç kapının, yanlarındaki köşe sütuncelerine oturan kemerin dış yüzünde yer almaktadır (Görsel 51). Tek satır halinde düzenlenmiş olan kitabe kuşağı, Sülüs ile Bakara Suresi'nin 285.-286. ayetleri hakkedilmiştir. Beyaz mermere oyularak işlenen kitabenin zemini, bitkisel motifler ile zenginleştirilmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Amenere-resulu bima unzile aleyhi min rabbhi vel mu'minun, kullun amene bllahi ve melaiketihî ve kutubihî ve rusulih, la nüferriğu beyne ehadin min rusulih ve galu semi'na ve eta'na ğufraneke Rabbena ve ileykel masir.

La yükellifulahu nefsen illa vüz'aha lema ma kesebet ve aleyna mektesebet rabbena la tuahızna in nesia ev ahra'na, rabbena ve la tahmil aleyna ısrana kema hameltehu alellezine min gablina, rabbena ve la tuhammilna ma la takate lena bih, va'fu anna, vağfir lena, ver hamna, enre mevlana fansurna alev gavnimil kafirin.”

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Peygamberler, Rabbi’nden kendisine indirilene inandı, mü’minler de. Hepsi Allah’a meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine inandı. “O’nun peygamberlerinden hiçbirinin diğerinden ayırt etmeyiz” (dediler). Ve dediler ki: İştittik, itaat ettik! Rab’imiz, (bizi) bağışlamayı dileiz, Dönüşümüz sanadır. Allah, kimseye gücünün üstünde bir şey ekliif etmez. Herkesin kazandı iyilik kendi yararına, kötülük de kendi zararınadır. “Rabb’imiz, unuttur ya da yanılırsak bizi sorumlu tutma! Rabb’imiz bize, bizden öncekilere yüklediğin gibi ağır yük yükleme! Rabb’imiz, bize gücümüzün yetmediği şeyler yükleme! Bizi affet, bizi bağışla, bize acı! Sen bizim mevlamız (sahibimiz, efendimiz) sin! Kafirler toplumuna karşı bize yardım eyle!”

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna baktığımızda dış koşullardan dolayı üzerinde kırılmalar meydana gelmiştir.

Dini İçerikli Kitabe

Kuzey ve güney minare kaidelerinin iç ve dış yüzeylerinde yer alan sekiz kollu yıldızların yüzeyine, Kalem Süresi’nin 51. ve 52. Ayeti Sülüs hatla Arapça olarak hakkedilmiştir (Görsel 52-53-54-55). Beyaz mermer malzeme üzerine oyulmuş kitabe metni yüzeye serbest olarak yazılmıştır. Sekiz kollu yıldız içerisine alınan kitabelerin zemini palmet, rumi ve kıvrık dallar ile zenginleştirilmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

Güney Minare Kaidesinin Yan Yüzündeki Sekiz Kollu Yıldız

“Ve in yeka-düillezine”

Güney Minare Kaidesinin Ön Yüzündeki Sekiz Kollu Yıldız

“Keferu le yüzlikune-ke bi ebsarihim”

Kuzey Minare Kaidesinin Ön Yüzündeki Sekiz Kollu Yıldız

“Lemma semiuz zikra ve yekulune innehu le mecnun”

Kuzey Minare Kaidesinin Ön Yüzündeki Sekiz Kollu Yıldız

“Ve mâ huve illâ zikrun lil âlemîn”

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“O inkârcılar Kur’an-ı işittikleri zaman, seni gözleriyle devireceklermiş gibi bakar “Şüphe yok o bir delidir” derler. Oysa Kur’an âlemler için öğütten başka bir şey değildir¹⁴.”

Kitabenin Bugünkü Durumu

Güney minare kaidesinin ön ve yan yüzeyindeki kitabelerde hafif çatlaklıklar ve kararmalar meydana gelmiştir. Kuzey minare kaidesinin ön ve yan yüzeyindeki kitabelerde ise kırılmaların daha belirgin olduğu görülmektedir.

Dini İçerikli Kitabe

Medrese girişini sağındaki mescid odasının giriş kapısı üzerinde Cin Süresi'nin 18. Ayeti Sülüs hatla Arapça olarak hakkedilmiştir (Görsel 56-57). Beyaz mermer malzeme üzerine oyulmuş kitabe metni yüzeye serbest olarak yazılmıştır. Sekiz kollu yıldız içerisine alınan kitabelerin zemini palmet, rumi ve kıvrık dallar ile zenginleştirilmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“ Ve ennel-mesacide lillahi fela ted'u me'allah ehaden”

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“ Ve şüphesiz mescidler Allah'a mahsustur. Allah ile beraber hiçbir kimseye yalvarmayınız¹⁵.”

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, kırılmalar ve kararmaların olduğu görülmektedir.

Dini İçerikli Kitabeler

Taç kapının kuzey ve güneyine bitişik haldeki dikdörtgen prizmal minarelerin kaidelerindeki iri plastik sekiz kollu yıldız ve palmet motifinin kabartmasının ortasında hadis kitabeleri yer almaktadır (Görsel 58). Bunlardan;

¹⁴ <https://kuran.diyaret.gov.tr/tefsir/Kalem-suresi/5322/51-52-ayet-tefsiri> (E.T.03.04.2021).

¹⁵ <https://kuran.diyaret.gov.tr/tefsir/Cin-suresi/5465/18-ayet-tefsiri> (E.T. 03.04.2021).

Minare Kaidelerin Güneyindeki;

Beyaz mermer malzeme üzerine kabartma olarak yazılan kitabe Sülüs ile tek satır halinde Arapça olarak hakkedilmiştir (Görsel 59). Kitabenin etrafı ince bir silme ile çevrelenerek dikdörtgen bir çerçeve içerisine alınmıştır. Beyaz mermer zemin üzerine yazılan yazıtların Rumi motifleri ile bezendiği görülmektedir.

Minare Kaidelerin Kuzeyindeki;

Beyaz mermer malzeme üzerine kabartma olarak yazılan kitabe Sülüs ile tek satır halinde Arapça olarak hakkedilmiştir. Kitabenin etrafı ince bir silme ile çevrelenerek dikdörtgen bir çerçeve içerisine alınmıştır (Görsel 60). Mermer zemin üzerine yazılan yazıtların Rumi motifleri ile bezendiği görülmektedir.

Kitabe Metninin Okunuşu

Minare Kaidelerin Güneydeki;

“Kâle’n-nebiyyü aleyhi’s-selâmü muhbiran ‘anillâhi celle celâlehu: “innî edfe’u ani’s-sehıyyi” (Denizli, 1998, s. 94).

Minare Kaidelerin Kuzeyindeki;

“‘azâbe’l-kabri ve şiddete’l-kıyâmeti, hüve yüsbihu ve yümsî mağfûran lehu’z-zenûbü.” (Denizli, 1998, s. 94).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Nebi (S:A.V.) azameti büyük olan Allah’tan haber vererek dedi. “Ben cömert insandan kabir azabını ve kıyametin şiddetini uzak tutacağım, ogünahlardan arındırılmış (bir şekilde) sabahlayacak ve akşamlayacak.” (Denizli, 1998, s. 94).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Güney ve kuzey minare kaideleri üzerinde yer alan kitabelerin bugünkü durumuna bakıldığında kırılmalar görülmektedir.

Dini İçerikli Kitabe

Giriş cephesinde taç kapısının güneyinde yer alan pencere üzerinde tek satır halinde düzenlenmiş Arapça bir hadis kitabesi bulunmaktadır (Görsel 61-62). Beyaz mermer malzeme üzerine Sülüs ile yazılan kitabe ince bir silme ile etrafı çerçevelenmiştir. Kabartma olarak işlenmiş kitabe metni, bitkisel kıvrık dal ve rumi ile bezenmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Efdalu`l-bikai el-mesacidu” (Denizli, 1998, s. 92).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Yerlerin en faziletlisi mescidlerdir” (Denizli, 1998, s. 92).

Kitabenin Bugünkü durumu

Kitabe mevcut durumdadır. Dış koşullar nedeniyle kitabe üzerinde kararmalar ve kırılmalar meydana gelmiştir.

Dini İçerikli Kitabeler

Medrese girişini solundaki Darülkurra odasının giriş kapısı üzerinde Kur'an Kerim'i okumanın fazileti (Görsel 63-64), avluya bakan penceresi üzerinde fıkıhın fazileti (Görsel 65-66) ve mescid odasının avluya bakan penceresi üzerinde ise haramdan kaçınmanın faziletlerini konu alan kitabeler yer almaktadır (Görsel 67-68). Tek satır halinde düzenlenen kitabeler, Sülüs hatla Arapça olarak beyaz mermer malzeme üzerine oyma tekniği ile hakkedilmiştir. Serbest düzende yazılan kitabelerin zemini palmet, rumi ve kıvrık dallar ile zenginleştirilmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Ef-dalü ibadeti ümmeti kıra`et el Kur'an” (Kocabıyık, 2002, s. 70).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Ümmetimin en hayırlı ibadeti Kur'an okumaktır.” (Denizli, 1998, s. 94).

Kitabenin Bugünkü durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında kırılmalar olduğu görülmektedir. Kitabe zorlanmaksızın okunmaktadır.

Darülkurra Odasının Avluya Bakan Penceresi;

Kitabe Metninin Okunuşu

“Ef-dalül ibadeti el-fakhü

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“İbadetin en faziletlisi fıktır.”

Kitabenin Bugünkü durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında kırılmalar olduğu görülmektedir. Kitabe zorlanmaksızın okunmaktadır.

Mescid Odasının Avluya Bakan Penceresi;

Kitabe Metninin Okunuşu

“Ve efdaliüd diynil veriu” (Kocabıyık, 2002, s. 72).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Dinde en hayırlı şey haramdan kaçınmaktır¹⁶.” (Denizli, 1998, s. 95).

Kitabenin Bugünkü durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında kırılmalar olduğu görülmektedir. Kitabe zorlanmaksızın okunmaktadır.

Dini İçerikli Kitabeler

Medresenin kuzey ve güney eyvanların avluya bakan hücre odalarının, basık kemerli giriş kapıları üzerlerinde sivri kemerli pencereler yer almaktadır. Bu pencereler üzerinde yatay şerit halinde Hz. Peygamber’in hadisi, Hz. Ali’nin faziletleri, Peygamberlerden insanlara yakın olmalarını belirten sözler, hayırlar ve ahiret için mal harcamanın önemi konu alan kitabeler yer almaktadır. Doğu cephedeki ana eyvanın sağ ve sol köşesinde yer alan basık kemerli girişin sivri kemerli pencere açıklığı üzerinde ise Kelime-i Tevhit ve Hz. Peygamberin hadisleri içeren kitabeler yer almaktadır (Görsel 81-82-83-84).

¹⁶ S. Kocabıyık a.g.t. Darülkurra ve mescid üzerine yer alan hadis kitabelerinin Kütüb-ü Tis’a (Hadis Kitabı) bulunmadığını belirtmiştir. Bkz. (Kocabıyık, 2002, s.70,71,72;Dipnot, 94,95,96).

Tek satır halinde düzenlenen kitabeler, serbest olarak yüzeye Sülüs hatla hakkedilmiştir. Beyaz mermer malzeme üzerine oyma tekniği ile yazılan Arapça kitabelerin etrafı ince silmeler ile çerçevelenmiştir. Kitabe metinlerinin yüzeyleri kıvrık dallar, palmet ve rumi motifleri ile hareketlendirilmiştir. Bu kapılar üzerindeki kitabeler, güney cepheden başlayarak doğu ve kuzey cepheye doğru sırasıyla numaralı bir şekilde verilecektir. Kitabelerin bazıları devamı şeklinde yazılmıştır.

Medresenin Güney Cephesindeki 1. Hücre Odası (Görsel 69-70);

Kitabe Metninin Okunuşu

“Min kelami emiyral mü’miniyne Ali keremallahu vechehü”

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Müminlerin emiri Ali’nin sözlerindedir -Allah onun yüzünü ağartsin”

Medresenin Güney Cephesindeki 2. Hücre Odası; Hadisin yan oda üzerindeki kitabede devam ettiği görülmektedir (Görsel 71-72).

Kitabe Metninin Okunuşu

“Ezkel mal-ü ma iştebeye bihil ahireti”

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Malın en temiz kendisiyle ahireti satın aldığın maldır.” (Şahin S. , 2006, s. 156)

Medresenin Güney Cephesindeki 3. Hücre Odası (Görsel 73-74);

Kitabe Metninin Okunuşu

“Eğrabün nasi minel enbiya-i a’lemehum bima emiro bihi

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Peygamberler en yakın insanlar, onlara nelerin emredildiğini en iyi bilendir.” (Şahin S. , 2006, s. 156).

Medresenin Güney Cephesindeki 4. Hücre Odası (Görsel 75-76);

Kitabe Metninin Okunuşu

“Eşrafü’l ilmi me’zahere fi’l-cevarihi ve’l-erkani”

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“İlmin en üstünü insanın uzuvlarında ve davranışlarında tezahür eden ilimdir.”
(Şahin S. , 2006, s. 156).

Medresenin Güney Cephesindeki 5. Hücre Odası (Görsel 77-78);

Kitabe Metninin Okunuşu

“Efdalü ’ş-şerefi bezlül ihsani”

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Şereflerin en üstünü iyiliği çok yapmaktır.” (Şahin S. , 2006, s. 157).

Medresenin Güney Cephesindeki 6. Hücre Odası (Görsel 79-80);

Kitabe Metninin Okunuşu

“Evda ’ü’l ilmi ma vakafa ale’l lisani.”

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“İlmin en düşüğü dilde kalan ilimdir.” (Şahin S. , 2006, s. 156).

Ana Eyvanın Sağ Köşesindeki Giriş (Görsel 81-82);

Kitabe Metninin Okunuşu

“Ala külli babin min abvabi’l cenneti mektebün”

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Cennetin kapılarının her biri üzerinde” (Şahin S. , 2006, s. 157).

Ana Eyvanın Sol Köşesindeki Giriş; Hadisin sol köşe girişi üzerindeki kitabede devam ettiği görülmektedir (Görsel 83-84).

Kitabe Metninin Okunuşu

“Laillahe illallah Muhammedün rasülullah”

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Allah’tan başka ilah yoktur. Muhammed O’nun elçisidir.”(Şahin S. , 2006, s. 157).

Medresenin Kuzey Cephesindeki 1. Hücre Odası (Görsel 85-86);

Kitabe Metninin Okunuşu

“Men yerüdil’llahu bihi hayren yufakihuhu fi’el-dini

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Allah kime hayır dilerse onu dinde fakih kılar” (Şahin S. , 2006, s. 158).

Medresenin Kuzey Cephesindeki 2. Hücre Odası; Hadisin yan oda üzerindeki kitabede devam ettiği görülmektedir (Görsel 87-88).

Kitabe Metninin Okunuşu

“Kale’n nebiyyü sallallahu alyhi ve salem”

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur.” (Şahin S. , 2006, s. 158).

Medresenin Kuzey Cephesindeki 3. Hücre Odası (Görsel 89-90);

Kitabe Metninin Okunuşu

“Men iştake ile’l-cenneti sarea ile’l-hayrati”

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Kim cenneti arzu ediyorsa hayra koşar.” (Şahin S. , 2006, s. 157).

Medresenin Kuzey Cephesindeki 4. Hücre Odası (Görsel 91-92);

Kitabe Metninin Okunuşu

“La yeşbau alimun min ilmin hatta yekünu müntehahü’l-cenneta”

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Cennete girinceye kadar hiçbir âlim ilme doymaz.” (Şahin S. , 2006, s. 158).

Medresenin Kuzey Cephesindeki 5. Hücre Odası (Görsel 93-94) ;

Kitabe Metninin Okunuşu

“Men sale an-ilmin ya’lemehü feketemehu el-cema bilicame min narin”

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Kime bildiği bir ley sorulur da onu gizlerse ağzına ateşen bir gem vurulur.”
(Şahin S. , 2006, s. 159).

Medresenin Kuzey Cephesindeki 6. Hücre Odası (Görsel 95-96);

Kitabe Metninin Okunuşu

“El-enbiyau kadetü ve ’l-fukahau sadetü ve mecalisehum ziyadetün.”

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Peygamberler önder, fakihler efendi ve onlarla oturup kalkmak ise bir kazançtır.” (Şahin S. , 2006, s. 159).

Kitabelerin Bugünkü Durumu

Medresenin güney, kuzey ve doğu eyvanlarının köşelerine yerleştirilen hücre odalarının üzerindeki kitabelerin bugünkü durumuna bakıldığında, kuzey cephedeki 6. hücre odası üzerindeki kitabe hariç diğer kitabelerde kırılmalar olduğu görülmektedir. Kuzey cephedeki 2. ve 3. hücre odası ile ana eyvanın sol köşesindeki pencere üzerindeki kitabelerde kararmalar meydana gelmiştir. Bu tür olumsuzluklara rağmen kitabeler zorlanmaksızın okunmaktadır.

Sivas Gök Medrese uzun süren restorasyon çalışmaları sırasında müze olarak hizmet vermektedir. Resmi olarak hizmete açılmadığından dolayı kitabelerin ölçüleri alınamamıştır. Medresenin avlusunda Gök Medrese'nin beden duvarlarına ait olan kitabelerin bir bölümü giriş kısmında sergilenmektedir (Görsel 97). Beyaz mermer malzeme üzerine girift bir kompozisyonla işlenen kitabeler, Kufi hatla Arapça olarak yazılmıştır. Örgülü kûfi hattıyla yazılan bu kitabe, girift olması sebebi ile okunamamıştır.

5.2.18. Sivas Buruciye Medrese Kitabesi

Katalog No: 21

İnceleme Tarihi: Kasım 2019 – Mart 2021

Yapının Yeri: Şehir merkezinde, Kale Mahallesiinde yer alır.

Yapının Tarihçesi: İnşa kitabesine göre medrese H/670-M/1271-1272 yılında Muzaffer bin Hibetullah el-Burûcerdî tarafından yaptırılmıştır. Yapı Vakıflar Genel Müdürlüğü kayıtlarında “*Hacı Mesut Ali Selçuk Medresesi*” geçmektedir (Akok,1968, s.9). Pozitif ilimlerin okutulduğu medresede müzik ile akıl hastaları iyileştirilmiştir. Belli bir süre harap durumda olan medrese, 1966 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından onarılmıştır. 1968 yılında da Gök Medresede bulunan Arkeoloji Müzesi buraya taşınmıştır (Erdem, 2007, s. 82). Yapının mimari bilinmemektedir. Günümüzde yapı Sivas halkına kafeterya olarak hizmet vermektedir.

Yapının Plan ve Mimarisi: Kareye yakın dikdörtgen bir plana sahip olan Buruciye Medresesi, açık avlulu, dört eyvanlı ve revakla çevrili simetrik bir yapıdır¹⁷. Batı cephesi, eksende taç kapı, yanlarda bir niş içerisinde pencere, köşelerde silindirik kuleler ile birlikte bir bütünlük oluşturmaktadır. Medreseye batı cephesinde bulunan basık kemerli taç kapıdan girilmekte olup türbe ve mescid birimlerini bünyesinde barındırmaktadır. Süslemenin yoğun olduğu medresenin ana yapı malzemesi taş olup bazı bölümlerde tuğla kullanılmıştır. Medrese de azda olsa mermer malzemeye yer verilmiştir. Ana eyvanın her iki yanında yer alan oadaların pencere söveleri, avlu revak kısımlarındaki devşirme sütun ve sütun başlıklar son olarak taç kapısı üzerinde inşa kitabesinde kullanılmıştır. Buruciye Medresesi günümüzde sağlam durumda olup kafe olarak hizmet vermektedir.

Buruciye Medrese Kitabesi: Medrese giriş kapısı üzerinde yer almaktadır.

¹⁷ Medrese, Metin Sözen tarafından iki katlı olarak tanımlanmıştır. Bkz. (Sözen,1970, s.49).

İnşa Kitabesi

Medresenin batı cephesinde, taç kapı kavsarasının üzerinde 0,30 x 3,35 m. ölçülerinde bir inşa kitabesi yer almaktadır (Görsel 98). İki satır halinde düzenlenen kitabe oyma tekniği ile beyaz mermer üzerine Sülüs hatla Arapça olarak hak edilmiştir. Yazılan bu satırlar düz silmeler ile ayrılarak etrafı silmeler ile çevrelenmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Benâ hazîhi ’l-medresete ’l-mübârake te fî eyyâmi devleti ’s-sultânî ’l-a’zami gıyasi ’d-dîni ve ’ddünyâ, ebi ’l-fethî Keyhüsrev bin Kılıç Arslan, halledellâhu mülkehu, el-abdü ’d-da ’ifü ’l-muhtâcü ilâ rahmeti rabbihi ’l-ğafûri, el-Muzafferî ’bni Hibetillâhi ’l-burucerdîyyi, ğaferallâhu lehu velivâlideyhi ve licemi ’i ’l-müslimîne, fî şühûri senete seb ’ine sitti mietin”

H/670-M/1271-1272 (Gün, 1999, s. 95).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Bu mübarek medrese, Allah mülkünü daim etsin. Kılıçarslanın oğlu dinin ve dünyanın yardımcısı, fetihlerin babası sultan Keyhüsrev’in devletleri zamanında, (Allah’ın) zayıf kulu ve Rabbinin rahmetine muhtaç Hibetullah el-Burûcerdî oğlu Muzaffer tarafından bina edilmiştir. Allah onu onun ana babasını ve bütün Müslümanları affetsin”

H/670-M/1271-1272 (Uzunçarşılı & Edgüer, 1992, s. 134).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabe günümüze ulaşmıştır. Fakat zamanla üzerinde kararmalar ve kırılmalar meydana gelmiştir.

5.2.19. Sivas Çifte Minareli Medrese Kitabeleri

Katalog No: 22

İnceleme Tarihi: Kasım 2019 – Mart 2021

Yapının Yeri: İl merkezinde, İzzeddin Keykavus Darüşşifası'nın karşısında bulunmaktadır.

Yapının Tarihçesi: Halk arasında “*Vezir Şemseddin Medresesi*” ve “*Daru'l Hadis*” ismi ile anılmaktadır. Çifte Minareli Medrese, taç kapısında yer alan kitabesine göre, İlhanlı Veziri Muhammed Şemseddin Cüveyni tarafından, H/670-M/1271-72 yılında inşa edilmiştir (Ertuğrul, 1993, s. 312; Uzunçarşılı & Edgüer, 1992, s. 139-140). Yapı üzerinde mimara ait bir yazıt bulunmamakla birlikte birçok araştırmacı Kelük Bin Abdullah olduğunu öne sürmektedir (Sözen, 1970, s. 58).

Yapının Plan ve Mimarisi: Mimari özellikleri ve süslemeleriyle Anadolu medreseleri içinde oldukça abidevi yapılardan biri olan Çifte Minareli Medrese'nin kalıntılarından hamam ve zaviye ile birlikte külliye düzeninde olduğu anlaşılmaktadır (Ertuğrul, 1993, s. 312). Bu külliye düzeninde inşa edilen medresenin günümüze sadece doğu cephesindeki anıtsal taç kapısı ve bu cephenin arkasında yer alan bazı mekânlar ulaşabilmiştir. Yapıya ait kalıntı ve izlerden anlaşıldığı kadarıyla medrese, doğu- batı yönünde dikdörtgen planlı, açık avlulu, dört eyvanlı ve iki katlı plan şemasına uygun olarak yapılmıştır. Medrese'nin adını aldığı çifte minareler, taç kapının üstünden yükselmektedir. Minareler birer şerefeli ve orijinal külahları düşmüş olup tuğladan yapılmıştır.

Çifte Minareli Medrese Kitabeleri: Medrese taç kapısı üzerinde inşa ve dini içerikli kitabesi yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Kitabe, yapının doğu cephesinde yer alan taç kapı nişinin sağ köşesindeki sütunce üzerinden başlayıp sol köşedeki sütunce üzerine kadar devam etmektedir (Görsel 99). 0,45 x 1,70-4,10-1,70 m ölçülerindeki kitabe tek satır halinde düzenlenmiş olup iş kavsarasının baştan sona dolanmaktadır (Görsel 100-101-102). Beyaz mermer üzerine oyma tekniği ile yazılan metin Sülüs hatla Arapça olarak hakkedilmiştir. Kitabe zemini az da olsa palmet ve rumiler ile bezenmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Amare bi imaret hazihi`l medrese `s-sahibu`l-azam Melik mulukü`l-vüzerai fi`l-âlemi fesü`d-dünya ve d-din Muhammed bin Muhammed bin Muhammed sahib Ed-divan Hallede l-lahü devletehü Fi sene seb ine ve sitte mie.”

H/670-M/1271 (Uzunçarşılı & Edgüer, 1992)

Kitabenin Günümüz Türkçesi

Bu medresenin imaretini (yapımını) büyük (mal) sahibi, bu âlemde dünyanın ve dinin güneşi, divanın sahibi vezirlerin meliki Muhammed oğlu Muhammed oğlu Muhammed Sahib emretti. Allah onun devletini daim kılsın. 670/1271 senesinde (yapıldı).

H/670-M/1271 (Uzunçarşılı & Edgüer, 1992)

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, kırılmalar ve kararmaların meydana geldiği görülmektedir. Ancak, kitabe bu olumsuzluklarına rağmen zorlanmaksızın okunmaktadır.

Dini İçerikli Kitabe

Kitabe, taç kapı kavasara kuşatma kemerinin üzerinde yer almaktadır (Görsel 103). 0,40 x 6,00 m ölçülerinde tek satır halinde düzenlenmiş olan kitabede Tevbe Süresi'nin 122. Ayet-i Kerimesi bulunmaktadır. Beyaz mermer üzerine oyulmuş kitabe Sülüs hatla Arapça olarak hakkedilmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Ve mâ kâne`l- mü`minüne li-yenfirû kâffeten fe lev lâ nefere min kulli firkatın minhum tâifetün li -yetefekkahû fi`d dini ve li-yunzîrû kavmehum izâ recaû ileyhim le-allehum yahzerûn¹⁸”

¹⁸ <https://www.kuranvemeali.com/tevbe-suresi/122-ayeti-meali> (E.T.05.04.2021).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Bununla berâber mü”minlerin toplanıp hep birden sefere çıkmaları uygun değildir. O hâlde onlardan bir kısmı da dîn ilimlerini öğrenmek ve kabîleleri savaştan kendilerine döndüğü zaman onları Allâh’ın azâbıyla korkutmak için geri kalmalıdır. Olur ki Allâh’ın azâbından sakınırlar¹⁹.”

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, kararmaların ve kırılmalar meydana geldiği görülmektedir. Ancak kitabe zorlanmaksızın okunmaktadır.

¹⁹ <https://kuran.diyaret.gov.tr/tefsir/Tevbe-suresi/1357/122-ayet-tefsiri> (E.T.05.04.2021).

5.2.20. Kayseri Karatay Han Kitabesi

Katalog No: 23

İnceleme Tarihi: Ağustos 2020

Yapının Yeri: Kayseri, eski Malatya yolu üzerinde, Bünyan ilçesi Elbaşı bucağı Karadayı köyünün içindedir.

Yapının Tarihçesi: Kitabesine göre Selçuklu veziri Celaleddin Karatay tarafından Alaeddin Keykubad zamanında başlanan inşası, II. Keyhüsrev zamanında H/638-M/1240-1241 yıllarında tamamlanmıştır. Tarihlemeden yola çıkarak, önce kapalı kısımları inşa edilmiş olduğu daha sonra da avlulu bölümünün eklendiği anlaşılmaktadır (Denktaş, 2007, s. 362; Özergin, 1965, s. 154).

Yapının Plan ve Mimarisi: Karatah Han "*Sultan Hanı*" plan şemasındadır. Kuzey-güney doğrultusunda birbirine bitişik iki bölümden oluşmaktadır. Bu bölümlerden biri dikdörtgen planlı avlu, diğeri avlunun kuzeyine bitişik dar ve küçük tutulmuş dikdörtgen planlı kapalı kısımdır. Karatay Han, dış görünüm olarak beden duvarlarında on iki köşelerde altı olmak üzere on sekiz adet kule ile desteklenmiştir. Birbirinden farklı olan bu kuleler, köşelerde yıldız, giriş cephesinde örgülü diğer cephelerde ise yuvarlak, dikdörtgen ve üçgen kesili köşe kuleleri bulunmaktadır. Karatay Han'ın genelinde kesme taş kullanılmış olup yalnızca avlu giriş kapısı üzerindeki kitabede beyaz mermer malzeme kullanılmıştır.

Karatay Han Kitabesi: Avlu taç kapısı üzerinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Yapının avluya giriş sağlayan taç kapsı üzerinde bulunmaktadır (Görsel 104). Taç kapı kemerinin üzerinde üstten üç dilimli kemer biçiminde olup alttan yatay dikdörtgen şeklinde düzenlenmiş inşa kitabesi yer almaktadır. Beyaz mermer üzerine oyma tekniğinde Sülüs ile Arapça olarak yazılan kitabede yapının tarihi ve banisinin adı verilmektedir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“El-mülk-ullah

El-vahid el-kahr el-baki ed-dai, m huv-allah

Es-sultan-el-a’zam şehinşah el-muazzam zill-ullah fi’l-âlem gıyas ed-dünya ve’d-din

Edu-l-feth Keyhusrev bin Keykubad kasım emiş-el mü’minin fi tarih sene sem’an ves salisin ve sittemiye min el-hicret”.

H/638-M/1240-1241 (Akalm, 1988, s. 71).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Mülk Allah’ındır. Bir, baki ve daim olan Allah’tır. En ulu sultan, hükümdarlar hükümdarı, âlemdede allahın gölgesi, dünya ve dinin yardımcısı, fetih babası, em, rülmü’minin kasimi (rıçık dağıtan), Keykubad oğlu keyhüsrev, hicretin 638 tarihinde “

H/638-M/1240-1241 (Akalm, 1988, s. 71).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, kararmaların ve kırılmalar meydana geldiği görülmektedir. Ancak, kitabe bu olumsuzluklarına rağmen zorlanmaksızın okunmaktadır.

5.2.21. Kayseri Sahabiye eşme Kitabesi

Katalog No: 24

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020

Yapının Yeri: Surların dışında şehir merkezinde, Sahabiye mahallesinde Sahabiye Medresesi'nin doğusunda yer alır.

Yapının Tarihçesi: eşme mevcut kitabesine göre H/665-M/1266 yılında Hüseyin oğlu Sahip Ali tarafından yaptırılmıştır. eşme mescit ile beraber medresenin karşısında yer aldığı, çeşmenin bulunduğu bölümün meydan haline getirilmesi sonucunda çeşme kaldırılarak bugünkü yerine taşınmıştır (Yörükoğlu, 1991; Sözen, 1970, s. 29-30).

Yapının Plan ve Mimarisi: Sahabiye eşmesi, yön olarak kuzey-güney doğrultusunda tek kemerli ve tipolojik olarak bağımlı bir çeşmedir. Eser, batı tarafta 0,22 doğu tarafta 0,40 m'lik bir çıkıntı yapmakta olup yatay dikdörtgen bir plan ayaklara oturmaktadır (Denktaş, 2000, s. 29; Sözen, 1970, s. 29-30). Ayna taşı sade ve kesme taştan yapılan çeşme iki lüleli olarak düzenlenmiştir. Çeşmenin malzemesi düzgün kesme taş malzeme iken kitabesinde ve alındaki dikdörtgen pano mermer malzeme olarak değerlendirilmiştir. Günümüzde çeşme, Sahabiye Medresesinin doğusunda, yapının güney duvarının ön yüzünde bulunmaktadır. Çeşmenin önünden geçen yol seviyesinin zamanla yükselmesi sonucu çeşmeye dört basamaklı bir merdivenle inilmektedir.

Sahabiye eşme Kitabesi: Kitabe, çeşme aynasının ortasında niş içerisinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

eşme nişi içerisinde, dikdörtgen mermer pano üzerinde inşa kitabesi yer almaktadır (Görsel 105). 0,38 x 1,13 m ölçülerinde, üç satır halinde düzenlenen kitabe oyma tekniği ile beyaz mermer üzerine Sülüs hatla Arapça olarak hakkedilmiştir. Yazılan bu satırlar kalın düz silmeler ile ayrılarak etrafi silmeler ile çevrelenmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

*“Resem bi icrai hazihi’l- ayn-il- mübareke fi devleti’s- sultani’l- a’zam Gıyasü’d-
dünya*

*-ve’d- din ebu’l- feth Keyhüsrev bin Kılıç Arslan hallede’l lahü sultanehu’l-
abdi’z- za’if*

*-el- muhtac ila rahmeti’l lahi te’ala es- sahib Ali ibni’l Hüseyin eyyedehü’l-lahü fi
safer sene hamsetün ve sittin ve site maye.”*

H/665-M/1266 (Denktaş, 2000, s. 29)

Kitabenin Günümüz Türkçesi

*“Bu mübarek çeşmenin akıtılmasını KılıçArslan oğlu yüce Sultan din ve dünyanın
koruyucusu fetihler sahibi Gıyaseddin Keyhüsrev- Allah saltanatını daim kıla-
zamanında Safer 665 (M. Kasım 1266)’te Allahu Teâla’nın rahmetine muhtaç
zayıf kul Hüseyin oğlu Sahib Ali emretti. Allah onu kuvvetlendirdi.”*

H/665-M/1266 (Denktaş, 2000, s. 29).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna baktığımızda herhangi bir tahribat söz konusu değildir. Hava şartları nedeniyle kitabe üzerinde kararmalar meydana gelmiştir.

5.2.22. Niğde Hatiroğlu Çeşme Kitabesi

Katalog No: 25

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020

Yapının Yeri: Niğde kalesinde, Alaeddin Cami'nin doğu tarafında yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Çeşme mevcut kitabesine göre H/666-M/1267-1268 yılında Hatiroğlu Mesud tarafından inşa edilmiştir. Zamanla işlevini kaybeden çeşme, 1962 ve 1970 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından onarılmıştır (Özkarcı, Niğde'de Türk Devri Mimarisi, 2001, s. 164; Önge, 1997, s. 50).

Yapının Plan ve Mimarisi: Hatiroğlu çeşmesi, yön olarak kuzey-güney doğrultusunda tek kemerli ve bağımsız olarak inşa edilmiştir. Eser, 4,55 m yüksekliğinde, 4,05 m genişliğinde yatay dikdörtgen bir plan arz etmektedir (Önge, 1997, s. 51). Çeşmenin ön yüzündeki yuvarlak kemerli niş, yanlarda yekpare ayaklara oturtulmuştur. Sade ve kemse taştan olan çeşmenin ayna taşı, üç lüleli bir düzene sahiptir. Çeşmenin ön kısmındaki su yalağı gerçekleşen onarımlarla birlikte yol seviyesinin altında kalmıştır. Hatiroğlu Çeşmesi'nde malzeme olarak kitabe mermer kullanılırken onun dışında kalan malzeme tamamen sarımsak renge ince yönü düzgün kemse taştır. Çeşme günümüzde sağlam durumda olup suyu akar vaziyettedir.

Hatiroğlu Çeşme Kitabesi: Çeşme nişi içerisinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Çeşme nişi içerisinde, ayna taşı üzerinde inşa kitabesi yer almaktadır (Görsel 106). 0.63 x 1.53 m. ölçülerinde dört satır halinde düzenlenen kitabe beyaz mermer üzerine Sülüs hatla Arapça olarak hakkedilmiştir. Düz satırlar üzerine yazılan kitabenin etrafı kalın silmeler ile çevrelenmiştir. Mermere oyma tekniği ile yazılan kitabenin zemini rumu motifleriyle zenginleştirilmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Emere bi-‘imareti Hazihî’l-‘ayn el-mübareketi fi eyyami’d-devleti’s-Sultani’l-a’zam Şahin Şah

El-mu’azzam maliki rikabi’l-ümem seyyid’s-selatin el-arab ve’l-acem zillullahi fi’l-arzı gıyase’d-dünya ve’d-din ebi’l-feth Keyhusrev

*Bin Kılıç Arslan burhan emirü'l-mü'minin halledallahu devletuhu el-'abdü'z zaif
el-muhtac ila rahmetillahi*

*Te'ala ve gufranehu Mes'ud bin el Hatır bin Hayrullah Hoca gayyede ba'de fi
şuhur-i seneti sitte ve sittin ve sitte mi'e."*

H/666-M/1267-1268 (Özkarıcı, 2001, s. 165).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

*"Bu mübarek çeşmenin yapılmasını; büyük sultan, şahlar şahı, milletlerin
koruyucusu ve sahibi, Arap ve Acem sultanlarının efendisi, yeryüzünde Allah'ın
gölgesi, dünya ve dinin yardımcısı, fethin babası, müminlerin emiri Keyhüsrev bin
Kılıç Arslan'ın –Allah devletini ebedi kılsın- saltanatı günlerinde, Allah'ın
rahmetine e affına muhtaç, zayıf kul Hayrullah Hoca oğlu Hatır oğlu Mes'ud 666
(Hicri) senesi aylarında emretti."*

H/666-M/1267-1268 (Özkarıcı, 2001, s. 165).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, hava şartları nedeniyle kırılmalar ve aşınmalar meydana geldiği görülmektedir. Kitabe sağlamlaştırılmak için alt kısmı harçla kaplanmıştır. Olumsuzluklara rağmen kitabe metni okunmaktadır.

5.3. İLHANLI DÖNEMİ BEYAZ MERMER KİTABELER

5.3.1. Niğde Sungur Bey Cami Kitabeleri

Katalog No: 26

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020

Yapının Yeri: İl merkezinde Aleaddin Kalesinin güney yönünde, Sungur Bey Mahallesi'nde yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Cami'nin üzerinde inşa tarihini bildiren herhangi bir kitabe bulunmamaktadır. Ancak caminin kuzeydoğu duvarındaki minare kaidesinden ve Dışarı Cami'de yer alan minber kitabesinden yola çıkarak yapının H/736-M/1335 yılında Seyfettin Sungur (Emir Seyfe'l Devle ved-ddin) bey tarafından Hoca Ebubekir İbn Muallim Kâtip'e yaptırıldığı anlaşılmaktadır (Çelik, 2010, s. 1).

Yapının Plan ve Mimarisi: Sungur Bey Cami, plan olarak doğu-batı doğrultusunda uzanan dikine dikdörtgen bir plana sahiptir. Cami mihraba dikey üç sahnınlı olarak düzenlenmiş ve harim kısmı toplam on ayak tarafından taşınmakta olup bu ayakların altı tanesi bağımsız, dört tanesi duvarlara bağlıdır. Ayaklar kemerler ile birbirine bağlıdır ve yan sahnınlar kaburgalı tonozla örtülü iken, geniş tutulan orta sahnın ise dört kubbe ile örtülüdür. Kuzey ve doğu cephelerde birer girişi yer alan camide ikili cephe anlayışı görülmektedir. Caminin inşasında bölgeye özgü sarımsak renkli taş, mermer ve ahşap malzeme kullanılmıştır. Sungur Bey Cami günümüzde restorasyonda olduğu için ibadete kapalıdır.

Sungur Bey Cami Kitabeleri: Cami'nin doğu taç kapısı üzerinde veminare kaidesinde yer almaktadır.

Vergi Kitabesi

Minare kaidesi üzerine yerleştirilen kitabe 0.40 x 1.20 m ölçülerindedir (Görsel 107). Düz silmeler üzerine Nesih hatla Arapça olarak yazılan kitabenin tarihi ebced hesabıyla düşürülmüştür. Beyaz mermer malzeme üzerine oyma tekniği ile üç satır olarak düzenlenen kitabenin etrafı silmeler ile çerçeve içerisine alınmıştır.

Kitabe Menini Okunuşu

“Bismillah ve ’l-hamdilillah ve selamun ala Muhammedü’e Resulüllah der-şuhur-i sene sitte ve selasin ve seb’a mi’e cihet

Zad-ı ahiret hükm-i emir-i mu’azzam Seyfü’d-devle ve ’d-din²⁰ eyyedallahu devletehu ber-an cümlet başed bedanend

Ki ba’da ’l-yevm der mahruse-i Nekide ez-sair-i gurabay-i millet-i Mesih cizye vu harac nestanend.”

H/735-M/1335-1336 (Özkarıcı, 2001, s. 67).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Allah’ın adı ile övgü Allah’a mahsustur. Selam Allah’ın elçisi Muhammed’e olsun yedi yüz otuz altı (Hicri) senesi aylarında. Ahiret azığı olarak büyük Emir Seyfeddin-Allah devletini desteklesin, millet üzerine şöyle emrettiği biline Bugünden sonra Allah’ın koruduğu Niğde’de Mesih’in milletinden olan diğer gariplerden cizye haraç alınmaya.”

H/735-M/1335-1336 (Özkarıcı, 2001, s. 67).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, kırılmalar dışında herhangi bir tahribat görülmemektedir. Bu olumsuzluklarına rağmen zorlanmaksızın okunmaktadır.

Vergi Kitabesi

Doğu taç kapısının giriş açıklığı üzerine yerleştirilen kitabe 3.00 x 0.40 m ölçülerindedir (Görsel 108). İki satır olarak düzenlenen kitabe metni Nesih hatla Arapça olarak hakkedilmiş. Oyma tekniği ile beyaz mermer malzeme üzerine yazılan kitabenin tarihi son satırda ebced hesabı ile düşürülmüştür.

Kitabe Menini Okunuşu

“Ketebe haze ’l-mestur bi-hükm-i Sultan bin Sultan Sultan Pir Ahmed Han ve Kasım Han ibney Karaman Han halledellahu devletehüma ve eyyede memleketehüma âmin ya Rabbe ’l-âlem ez beray-i mal tiftik ve güherçile ve cingi

²⁰ Seyfeddin unvanı ile anılan Sungur Bey’in Niğde’de yaşayan Hristiyanlardan haraç ve cizye alınmayacağını belirten bir fermandır. Bkz. (Özkarıcı, 2001, s.68).

Ve bezr ve kabcur ağnam ki ezin bede'atha ba'de'l-yevm ez cema'at-ı darü'l pehlivaniyye hiç çizi nestenend ez ümera ve nevvab ve men se'a fi ibtalihi fe'aleyhi la'netüllahi ve'l melaiketi ve'n-nasi ecma'in. Harrere fi sene erba ve seb'in ve semane mi'e."

H/874-M/1469-1470 (Özkarcı, 2001, s. 68).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

"Bu yazı Sultanoğlu Sultan Karaman Han oğullarından Sultan Pir Ahmed Han ve Kasım Han'ın emirleri ile yazılmıştır. Allah her ikisinin devletini ebedi, memleketlerini sürekli kılsın. Âlemlerin rabbi duamızı kabul etsin. Sonradan konulan tiftik güherçile ve cingi mallarından, bezir ve koyun vergilerinden bundan sonra beyler ve kasınlarca Niğde halkından hic bir şey alınmasın. Kim bu buyruğu bozmaya çalışırsa Allah'ın Melekleri ve insanların hepsinin laneti onun üzerine olsun. Sekiz yüz yetmiş dört (Hicri) senesinde yazıldı."

H8874-M/1469-1470 (Özkarcı, 2001, s. 68-69).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabe günümüze sağlam bir şekilde ulaşmıştır. Geçen zamana yenik düşerek üzerinde metin üzerinde kararmalar meydana geldiği görülmektedir. Bu olumsuzluklara rağmen kitabe metni zorlanmaksızın okunmaktadır.

5.4.KARAMANOĞLU BEYLİĞİ DÖNEMİ BEYAZ MERMER KİTABELER

5.4.1. Niğde Gündoğdu Türbe Kitabesi

Katalog No: 27

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020

Yapının Yeri: İl merkezinde Yenice Mahallesi, Türbe Sokak'ta yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Yapının üzerinde tarih ve kim tarafından yaptırıldığını belirten bir kitabe bulunmamaktadır. Ancak H/745-M/1344 yılında vefat eden Gündoğdu oğlu ahi Bevvap'ın mezar kitabesi, sonradan yapının taç kapısına yerleştirilmiştir. Bu bilgilere göre Türbenin M/1344 yılında inşa edildiği kabul edilmektedir. Yapının banisi ve mimari hakkında herhangi bir bilgi mevcut değildir. Eski Eserler ve Müze Genel müdürlüğü tarafından 1933 yılında bir onarım geçirmiştir (Özkarcı, 2001, s. 142-143).

Yapının Plan ve Mimarisi: Gündoğdu türbesi, plan kuruluşu itibariyle doğu-batı doğrultusunda, kare planlı ve tek katlı olarak inşa edilmiştir. Kare planlı türbe, içten kubbe dıştan pramidal külahla örtülüdür. Türbenin cepheleri gövde kısmından üçgen oluşturacak şekilde pahlanarak on iki gen bir kasnak meydana getirmiştir. Saçak kısmının altında profilli bir silme kuşağı bulunmaktadır. Türbenin doğu cephesi aksında iç içe kademeli bir taç kapı ile batı ve kuzey cepheleri dışa açılan dikdörtgen şekilli pencereler ile hareketlendirilmiştir..

Türbenin inşasında sarımtırak renkte ince yönü trakit taşı, giriş açıklığı sövelerinde mermer, kitabe ile pencere söve ve lentolarında beyaz mermer, basık kemerlerinde kırmızı ve sarımtırak renklerde kesme taş malzeme kullanılmıştır.

Gündoğdu Türbe Kitabesi: Türbe giriş açıklığı üzerinde yer almaktadır.

Mezar Kitabesi

İnşa kitabesi olmayan türbenin taç kapısı üzerinde Gündoğdu oğlu ahi Bevvap'a ait bit mezar kitabesi bulunmaktadır (Görsel 109). 0,25 x 0,57 m. ölçülerinde iki satır halinde düzenlenen kitabe Sülüs hatla Arapça olarak hakkedilmiştir. Beyaz mermer üzerine oyularak yazılan kitabenin etrafı ve satır araları kalın silmeler ile çevrelenmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Vefat-ı merhum, mağfur Ahi Bevvab bin Gündoğdu gafare

Allahü zünubehu fi Evaili Safer sene hamse erbain ve seb'a mi'e”

H/745-M/1344 (Özkarcı, 2001, s. 144).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Allah'ın affına muhtaç merhum Gündoğdu'nun oğlu Ahi Bevvab-Allah günahlarını bağışlasın-745 (Hicri) senesinin Sefer ay başında (vefat etti).”

H/745-M/1344 (Özkarcı, 2001, s. 145).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabe günümüze sağlam bir şekilde ulaşmıştır. Sonradan kesilerek taç kapı üzerine yerleştirilen kitabe, form bakımından simetrik durmamaktadır. Açık alanda yer almasına rağmen kitabe metni zorlanmaksızın okunmaktadır.

5.4.2. Niğde Ak Medrese Kitabesi

Katalog No: 28

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020

Yapının Yeri: İl merkezinde, Saruhan Mahallesi Ak Medrese Sokakta yer almaktadır.

Yapının Tarihi: Medrese, bazı kaynaklarda “*Medresetü'l Beyza*” ve “*Ak Medrese*” ismi ile anılmaktadır. Muhtemeldir ki kapı çevresinde bulunan mermerin beyazlığından “*Ak Medrese*” adı ile anılmaktadır. Bazı kaynaklarda ise banisinin adına ithafen “*Ali Bey Medresesi*” olarak geçmektedir (Doğan & Fataha, 2011, s. 107; Uzunçarşılı, 1942, s. 63; Dülgerler, 2006, s. 11). Kitâbesine göre H/812-M/1409-1410 Karamanoğlu hükümdarı Alâeddin'in oğlu Alâeddin Ali Bey tarafından yaptırılmıştır. Yapının mimari kesin olarak bilinmemekle birlikte ana eyvanın mihrabında yer alan kitabeye göre “*Ketebe Hacı Ahmed*” olduğu belirtilmektedir (Eyice, 1989, s. 282; Özkarcı, 2001, s. 109). Niğde Ak medrese, nalbanthane ve Cumhuriyet'in ilanından sonra okul olarak işlev görmüştür. 1939-1950 yıllarında, İstanbul Arkeoloji müzesi Deposu, 1950-1957 yılları arasında Niğde Müzesi Deposu, 1957- 1977 yıllarında da Niğde Müzesi Müdürlüğü olarak hizmet vermiştir (Özkarcı, 2001, s. 110).

Yapının Plan ve Mimarisi: Medrese kuzey-güney doğrultusunda kareye yakın dikdörtgen planlı, iki katlı ve açık avlulu olarak inşa edilmiştir. İki katlı medresenin alt ve üst kat planlı birbirinden farklıdır. İki katlı inşa edilen medresenin alt katı iki eyvanlı, üst katı ise dört eyvanlı olarak düzenlenmiştir. Medrese, plan şeması ile Türk medrese mimarisinde tek örnektir. Malzeme olarak medresenin tümünde kesme taş kullanılırken kitabesinde mermer malzeme kullanılmıştır. Niğde Ak Medrese günümüzde sağlam durumda olup koruma altına alınmıştır.

Ak Medrese Kitabesi: Medrese taç kapısı üzerinde yer almaktadır.

İnşa kitabesi

Yapının inşa kitabesi, taç kapının giriş açıklığı üzerinde basık kemer ile kavsara arasında yer almaktadır (Görsel 110). 0,72 x 2.85 m ölçülerindeki dikdörtgen formlu kitabe, profilli silmelerle üç yönden kuşatılmıştır.

Oyma tekniği ile yazılan kitabenin ilk satırının başında ve sonunda iki kabarıya yer verilmiştir. Beyaz mermer levha üzerindeki kitabe, düz silmeler ile ayrılarak üç satır halinde Sülüs hat ile Arapça olarak yazılmıştır.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Bismi’llâh ve’l-hamdü lillah ve selâmun ‘ala Muhammeddi’r-Resûlillah emera bi- ‘imareti hâzihi’l-medreset’il-mübareketi,

Fi eyyami devleti’s-Sultani’i-a’zam Şahinşâhi’l-mu’azzam Meliki raikabi’l-umem Sultan Mehmed bin Alae’d-din halleda’llâhu mülkehû.

Alai’d-dünyâ ve’d-dîn ahûhu ‘Al’i bin ‘Ala’id-din bin Halil bin Mahmûd bin Karaman fi tarîh sene isnâ aşara ve seman-miye el Mustafaviyye elhamdü li’l-lahi vahdehû.”

H/812-M/1409-1410 (Özkarıcı, 2001, s. 118-119).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Allah’ın ismiyle ve hamd ile Allah’ın resûlu Muahmmmed’e selam olsun, bu mübarek medresenin imarını 812 yılında büyük sultan, şahların şâhi, milletlerin gözetleyici meliki, dünya ve dinin yücesi ‘Alâeddin’in oğlu Sultan Mehmed -Allâh onun mülkünü ebedi kılsın- idaresi günlerinde onun kardeşi Karaman oğlu Mahmûd oğlu Halil oğlu Alâe’d-din oğlu Alî emretti. Hamd sadece ve sadece Allah’adır”

H/812-M/1409-1410 (Özkarıcı, 2001, s. 118-119).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, hava şartları nedeni ile kararmalar meydana geldiği görülmektedir. Kitabe metni günümüzde çok iyi olup okunur vaziyettedir.

5.5. ERETNA BEYLİĞİ DÖNEMİ BEYAZ MERMER KİTABELER

5.5.1. Kadı Mescidi Kitabesi

Katalog No: 29

İnceleme Tarihi: Mart 2021

Yapının Yeri: İl merkezinde, Yenice Mahallesi, Yalman Sokak'ta yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Kitabesine göre, Eretnaoğulları zamanında Emir Hüsameddin Haliloğlu Fahreddin İsmail tarafından H/738-M/1338 yılından genişletildiği anlaşılmaktadır. Yapı inşasına dair her hangi bir bilgi mevcut değildir (Erkiletlioğlu, 1993, s. 182).

Yapının Plan ve Mimarisi: Plan bakımından dikdörtgen forma sahip olan mescid ahşap örtülü olup kesme taştan inşa edilmiştir. Ancak mescit günümüzde mevcut değildir. Orta Mahalle'nin yıkımı esnasında yapının da yıkıldığı, kitabesinin de müzeye kaldırıldığı bilinmektedir. Mescitten geriye kalan sivri kemerli, kesme taştan bir çeşme ve onun üzerine inşa edilmiş dört ayaklı bir minber minare mevcuttur (Özkeçeci, 1997, s. 122).

Kadı Mescidi Kitabesi: Kitabe günümüzde müzede sergilenmektedir.

Onarım Kitabesi

Müzede sergilenen kitabe, sivri kemerli bir forma sahiptir (Görsel 111). 0,60 x 0,80 m ölçülerinde dört satır halinde düzenlenen kitabe Sülüs hatla Arapça olarak hakkedilmiştir. Beyaz mermer üzerine oyularak yazılan kitabenin etrafı ve satır araları kalın silmeler ile çevrelenmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Emere bi tevsia

Haz'el mescid el cami el mensub Selman rahmetaallahe

El emir muvaffik Fahreddin İsmail'i bin el emir Hüsameddin

Halil dama muazzam fi tarih zilhicce sene seman ve selasin ve sab'a mi'e”

H/738-M/1338 (Erkiletlioğlu, 2001, s. 86).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Allah ’in rahmetine ermiş, Selman’a ait olan bu Cami Mescidini azametli emir Hüsameddin Halil’in devam eden oğlu başarılı emir Fahreddin İsmail 738 senesi zilhicce ayında tamamlandı.”

H/738-M/1338 (Erkiletlioğlu, 2001, s. 86).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabe günümüzde müze deposunda koruma altına alınmıştır.

5.5.2. Kayseri Döner Kümbet Kitabesi

Katalog No: 30

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020 – Mart 2021

Yapının Yeri: İl merkezinde, Talas Caddesi üzerinde bulunmaktadır.

Yapının Tarihçesi: Türbeyi kimin yaptırdığı bilinmemekle birlikte, Kitabesine göre, H/676-M/1276-1279 yılında Şah Cihan adına yaptırılmıştır. Türbe plan itibarıyla XIII. yüzyılın sonlarına tarihlendirilmekle birlikte, ilk olarak Gabriel tarafından Ahlat çevresinde bulunan kümbetlerle karşılaştırarak H/675-M/1276-1277 yıllarına bağlamaktadır (Akok, 1970, s. 21; Ertuğrul, 1994, s. 516; Gabriel, 1954, s. 87-88). Tek katlı inşa edilen türbenin doğu ve batı cephelerinde dikdörtgen pencere açıklıklarına yer verilmiştir. Türbenin kuzey cephesi ekseninde, basık kemerli taç kapıya yanlarda bulunan beş basamaklı merdiven ile çıkılmaktadır. Kesme taştan inşa edilen türbenin kitabesinde Kayseri'ye özgü beyaz mermer malzeme kullanılmıştır.

Döner Kümbet Kitabesi: Türbe'nin taç kapısı üzerinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Kitabe, sivri kemerle sınırlandırılan kaval silmelerle çerçeve içerisine alınan taç kapı üzerinde, sivri kemerli çerçevenin ortasına yerleştirilmiştir (Görsel 112. Rumi ve palmet kabartmaları oluşturduğu bitkisel bezemeli bir bordürün çevrelediği kitabe, beyaz mermer malzeme üzerine yazılmıştır. Yaklaşık 0 x 0 m. ölçülerine sahip olan kitabe ince bir silme ile ayrılarak iki satır haline Arapça olarak Sülüs hatla yazılmıştır.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Hazih-el türbete Sah Cihan

Hatun tegammedallahu rıdvane”

H/676-M/1276-1279 (Erkiletlioğlu, 2001, s. 97)

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Bu türbe Sah Cihan Hatun'undur.

Allah onu rızasına eriştirsin”

H/676-M/1276-1279 (Erkiletlioğlu, 2001, s. 97).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, etrafı plastırlarla çerçeve içerisine alınmıştır. Aslını korumakla birlikte kitabe herhangi bir tahribat görülmektedir.

5.5.3. Kayseri Emir Şahap Türbe Kitabesi

Katalog No: 31

İnceleme Tarihi: Mart 2021

Yapının Yeri: Melikgazi ilçesinde Yanıklaroğlu mahallesinde yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Kitabesine göre Türbe, H/728-M/1327-1328 yılında Emir Şahab adına yaptırılmıştır. Kitabede mimar adı olarak “Kara Bulu” geçmektedir. Bu isim tam olarak okunamamışsa da Bünyan Ulu Camii’nin kitabesinde geçen “*Kalimon*²¹” adlı mimar ile aynı kişi olabileceği ileri sürülmektedir (Kuru, 2006, s. 380; Çayırdağ, 1998, s. 137). Yapı Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 1968 yılında kapsamlı bir restorasyon geçirmiştir.

Yapının Plan ve Mimarisi: Türbe kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı ve iki katlıdır. Dikdörtgen oturtmalık üzerinde yükselen dikdörtgen gövdeli türbenin üzeri, beşik tonozla örtülüdür. Türbenin kuzey cephesi diğer cephelerden yüksek tutularak üst kısımda üç dendan ile sonlandırılmıştır. Yapının, doğu ve batı cephelerinde dikdörtgen, güney cephede ise dikdörtgen ve mazgal pencere açıklığına yer verilmiştir.

İki katlı olan yapının cenazelik katına, üst kata açılan merdivenin altından girilmektedir. Kuzey cephede dikdörtgen bir kapıdan üç basamaklı bir merdiven ile cenazelik katına girilmektedir. Dikdörtgen planlı cenazelik kısmının üzeri sivri beşik tonozla örtülü olup, ortada gömme ayakların taşıdığı sivri kemerle desteklenmektedir. Zemin taş döşemeli olup, Emir Şahap ve yakınlarına ait üç sanduka bulunmaktadır. Kesme taştan inşa edilen türbede dikkat çekici herhangi bir taş işçiliği görülmemektedir. Dolgu malzemesi olarak duvarlarda moloz, kitabede beyaz mermer malzeme kullanılmıştır.

Emir Şahap Türbe Kitabesi: Türbe taç kapısı üzerinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Kitabe, taç kapı sivri kuşatma kemerinin üzerinde, alınlık bölümünde yer alır (Görsel 113).

²¹ Zeki Sönmez, yapının sanatçısının “Ameli Kaluyan bin Lokman” olduğunu belirtmektedir. Bkz. (Sönmez, 1989, s. 329).

0,27 x 0,60 ölçülerindeki dikdörtgen çerçeveli yazıtın etrafı silmeler ile sınırlandırılmıştır. Beyaz mermer malzeme üzerine, iki satır halinde sülüs hatla Arapça olarak oyma tekniğinde yazılmıştır.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Haza türbe, el merhum, el mağfur el emir

Şahab nevverallahu kabrehu fi safer seman ve aşriyn ve seb’a mi’e”

H/728-M/1327-1328 (Erkiletlioğlu, 2001, s. 83).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Bu türbe rahmete ve affa muhtaç emir ŞAHAB’ındır. Kabrini Allah nurlandırısın Yedi yüz yirmi sekiz yılının safer ayında”

H/728-M/1327-1328 (Erkiletlioğlu, 2001, s. 83).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna baktığımızda herhangi bir tahribat görülmemektedir. Dış koşullar nedeniyle yazılar üzerinde sararmalar meydana gelmiş ve kitabenin iki yandan sınırlayan kabaralar günümüzde yenilenmiştir.

5.5.4. Kayseri Mehmet Zengi Türbe Kitabesi

Katalog No: 32

İnceleme Tarihi: Mart 2021

Yapının Yeri: Melikgazi ilçesi, Gültepe Mahallesi, Arkeoloji Müzesinin güneybatısında yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: “*Matlama*” adı ile anılan türbe kitabesine göre H/746-M/1345 yılında yapıldığı ve Emir Zade Mehmet Bey’e ait olduğu anlaşılmaktadır (Eldem, 1982, s. 140). Türbe, Kayseri’nin güneydoğusunda yer alan büyük mezarlığın içerisinde idi. Günümüzde ise etrafı duvarlarla çevrilerek mezar kısmından ayrılarak, Kayseri Müzesine bağlı olarak İslami Mezar Taşları ve Kitabeleri deposu olarak kullanılmaktadır (Kuru, 2006, s. 381).

Yapının Plan ve Mimarisi: Türbe, kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen bir mekân ile doğu-batı yönünde uzanan güney bölümün birleşmesi sonucu “L” plan şemasında inşa edilmiştir. “L” şeklinde bir görünüşe sahip olan yapı, içten birbirine kemerlerle açılıp, çapraz tonoz ve beşik tonozla örtülü üç mekândan oluşmaktadır. Üst örtü, saç levhaların kapladığı düz çatı ile örtülüdür. Türbeye giriş, kuzey cephesindeki taç kapıdan sağlanmaktadır. Doğu, batı ve güney cepheslerinde yapıyı aydınlatmak için birer pencere açılmıştır

Yapı, Emirzade Mehmed Zengi öldükten sonra buraya gömülmüş ve türbe işlevi görmüştür. Taç kapı üzerinde yer alan kitabenin yapıya sonradan eklenmesi, bu kanıyı güçlendirmektedir (Kuru, 2006, s. 381). Kesme taştan inşa edilen türbenin kitabesinde Kayseri’ye özgü beyaz mermer malzeme kullanılmıştır.

Mehmet Zengi Türbe Kitabesi: Türbe taç kapısı üzerinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Kitabe, taç kapı üzerinde, beden duvarların içerisine yerleştirilmiştir (Görsel 114). 0,40 x 0,50 m. ölçülerinde iki satırlık Arapça bir inşa kitabesi bulunmaktadır. Beyaz mermer malzeme ile yapılan kitabede türbenin tarihi son satırda ebced hesabı ile düşürülmüştür. Düz silmeler üzerine, Sülüs hatla yazılan kitabenin etrafı basit ile çevrelenmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Haza Türbete Emirzade

Mehmed Bin Zengi fi sene ve erbain ve seabamayete”

H/746-M/1345 (Cirtil, 2001, s. 187).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“ Bu türbe Zengi oğlu Emirzade Mehmed’indir.”

H/746-M/1345 (Cirtil, 2001, s. 187)

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna baktığımızda herhangi bir tahribat görülmemektedir. Günümüzde iyi durumda olan kitabe, Emirzade Mehmed Zengi’nin ölümünden sonra yapıya sonradan eklenmiştir.

5.5.5. Kayseri Erdoğmuş Türbe Kitabesi

Katalog No: 33

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020

Yapının Yeri: Melikgazi ilçesi, Seyyid Burhaneddin mezarlığı içerisinde yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Eser, halk arasında “*Tatarhaniler Türbesi*” ismi ile anılmaktadır. Kitabesine göre H/749-M/1348 yılında Emir Erdoğmuş adına yaptırılmıştır (Cirtil, 2001, s. 200).

Yapının Plan ve Mimarisi: Türbe, kuzey-güney doğrultusunda konumlandırılmış olup Seyyid Burhaneddin Türbe’sine bitişik olarak inşa edilmiştir. Cenazelik katının varlığı bilinmeyen türbenin mescit kısmı, kuzey cephesi hariç yapıyı üç yönden dolaşan yuvarlak ve düz profilli bir korniş kuşağı üzerine oturmaktadır. Dikdörtgen planlı türbenin üzeri içten sivri beşik tonozla dıştan kurşun kaplı kırma çatı ile örtülüdür.

Erdoğmuş Türbe Kitabesi: Türbenin giriş açıklığı üzerinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Türbe taç kapısı üzerinde yer alan kitabe 0,25 x m 0,70 ölçülerindedir (Görsel 115). Dikdörtgen formlu kitabenin etrafı kalın silmeleler ile çevrelenmiş olup iki satır halinde yazılmıştır. Beyaz mermer üzerine oyma tekniği ile işlenen kitabe Sülüs hatla Arapça olarak hakkedilmiş ve tarihi ebced hesabı ile düşürülmüştür.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Haza meşhed el Emir Erdoğmuş

Fi şehur senete tisa ve erbain ve seabayete”

H/749-M/1348 (Cirtil, 2001, s. 201).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Burası Emir Erdoğmuş’un Şehitliğidir. 749 yılı aylarında”

H/749-M/1348 (Cirtil, 2001, s. 201).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, etrafının harçla sağlamaştırıldığı görülmektedir. Günümüzde kitabe metnin iyi olup okunur vaziyettedir.

5.5.6. Kayseri Şah Kutlu Hatun Türbe Kitabesi

Katalog No: 34

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020 – Nisan 2021

Yapının Yeri: Melikgazi ilçesi, Gavremoğlu Mahallesi'nde Hunat Hatun külliyesinin doğusunda bulunmaktadır.

Yapının Tarihçesi: Türbe, mevcut kitabesine göre, Şah Kutlu Hatun tarafından oğlu Emir Haydar Beyve kardeşi Emir Bahşayış adına H/750-M/1350 yılında yaptırılmıştır. Türbenin kubbesi 1977 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından, duvarları, pencere, taç kapı ve saçak bölümleri ise 1992-1993 yılında yenilenmiştir. Türbe, etrafındaki geleneksel Türk evlerinin 1922 yılından yıkılması ile birlikte bir avlu içine alınmıştır (Cirtil, 2001, s. 207).

Yapının Plan ve Mimarisi: Türbe, güney-kuzey doğrultusunda dikdörtgen bir plan arz etmektedir. İç mekân iki bölümden oluşan türbenin üzeri, güneyde sekizgen karnak üzerinde içten kubbe dıştan piramidal külahla örtülü olup kuzeydeki dikdörtgen mekân beşik tonozla örtülüdür. Türbenin güney cephesinde ortasında taç kapı, kuzey, doğu ve batı cephelerinde ise birer pencere açıklığına yer verilmiştir. Şah Kutlug Hatun Türbesi'nde, malzeme olarak kitabede mermer kullanılırken onun dışında kalan malzeme tamamen düzgün kesme taştır.

Şah Kutlu Hatun Türbe Kitabesi: Türbe, taçkapısı üzerinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Kitabe, taç kapı üzerinde alınlık kısmında 0,90 x 0,65 m ölçülerinde dört satırlık Arapça bir inşa kitabesi bulunmaktadır (Görsel 116). Beyaz mermer üzerine oyma tekniği ile işlenen kitabe, Sülüs hatla düz silmeler üzerine hakkedilmiş ve son satırda tarih ebced hesabıyla düşürülmüştür. Dilimli bir çerçeve içerisine alınan kitabe dıştan, zikzaklardan oluşan ince bir şeritle çevrelenmiş ve üst köşeleri kıvrımlı dallardan oluşan palmet motifi ile süslenmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Amer-et bi imaret hazi-hil türbe

El mutah-hara el- sit el şerife el muhaddara el mükerreme

Şah Kutluğ Hatun edame Allah-u celaliha li-ecl ibnaha ve ibnehu el emireyin

*El merhumeyin el- emir Bahşayış vel emir Hayder bek nev-ver Allah-u kuburihime
fi şuhur-i senet hamsin ve seabmie”.*

H/750-M/1350-1351 (Türkmen, 2010, s. 29).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Bu mübarek (temiz) türbenin iki emîr olan oğlu ve onun oğlu olan Allah kabirlerini nurlandırın, emir Bahşayış ve emir Haydar için yapılmasını, keramet sahibi şerefli yüce hatun Şahkutluğ Hatun, Allah yüceliğini daim kılsın, 750 (M. 1350) yılı aylarında emretmiştir.”

H/750-M/1350-1351 (Türkmen, 2010, s. 29).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, açık alanda yer almasından dolayı kararmalar meydana geldiği görülmektedir. Günümüzde iyi durumda olan kitabe okunur vaziyettedir.

5.5.7. Kayseri Emir Ali Türbe Kitabesi

Katalog No: 35

İnceleme Tarihi: Mart 2021

Yapının Yeri: İl merkezinde Kartal semtinde, Erciyes Caddesinde Talas Hisarcık'ta yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Eser halk arasında “*Pişrev Ali Türbesi*” ismi ile anılmaktadır. Kitabesine göre H/751-M/1350 yılında inşa edilmiştir. Türbenin Emir Ali Pişrev'in ölümünden bir yıl sonra yapıldığı, içerisinde yer alan mezar taşından anlaşılmaktadır (Eldem, 1982, s. 142).

Yapının Plan ve Mimarisi: Türbe, kuzey-güney doğrultusunda kareye yakın dikdörtgen planlı ve iki katlıdır. Dikdörtgen oturtmalık üzerinde yükselen gövdenin üzeri içten beşik tonoz, dıştan beşik çatı ile örtülüdür (Cirtil, 2001, s. 230-231). Oldukça sade cephelere sahip yapının, doğu ve batı cephelerinde birer pencere açılmış, güney cephede ise mazgal pencereye yer verilmiştir. Genel olarak bir bütün gibi duran yapıda, gövde ve cenazelik katı bir korniş ile birbirinden ayrılmıştır.

İki katlı inşa edilen yapının cenazelik katına giriş, kuzey cephede türbeye çıkışı sağlayan iki yönlü merdivenin altındaki kapıdan sağlanmaktadır. Dikdörtgen planlı cenazelik kısmının üzeri kuzey-güney yönünde beşik tonoz ile örtülüdür. Sade bir görünüme sahip taç kapının alınlık kısmına beyaz mermer malzemedен yapılan kitabe yerleştirilmiştir. Kesme taştan inşa edilen türbede dikkat çekici herhangi bir taş işçiliği görülmemektedir.

Emir Ali Türbe Kitabesi: Türbe taç kapısı üzerinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Kitabe, taç kapının alınlık kısmında yer almaktadır (Görsel 117). Yaklaşık 0,40 x 0,60 m. ölçülerine sahip olan kitabe, ince bir silme ile ayrılarak iki satır haline Arapça olarak Sülüs hatla yazılmıştır. Beyaz mermer malzeme ile yapılan kitabenin etrafı basit silmeler ile çevrelenmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

*“Haza Meşhed el-emir Ali Pişrev
fi sene ve hamsin ve seabamayate”*

H/751-M/1350 (Cirtil, 2001, s. 231).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Bu şehitlik Emir Ali Pişrev’in şehitliğidir. 751 yılında.”

H/751-M/1350 (Cirtil, 2001, s. 231).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabe günümüzde mevcut durumdadır. Hava şartları nedeniyle kitabenin alt ve üst kısımlarında kırılmalar meydana gelmiştir. Ayrıca türbe içerisinde 1349 tarihli bir şahide bulunmaktadır. Günümüzde türbe içerisine giriş sağlanamadığından kitabenin görseli katalog kısmından yer verilememiştir. Şahidinin baş ve ayakucunda dört satırlık kitabe metninin okunuşu şöyledir;

Başucunda;

“Haza Kabir

*El-emir el-merhum el-said
ramazan*

*Ali bin Ömer el maruf
hamsin ve*

Pişrev rahmetillah”

Ayakucunda;

“Tu fi

Fi el-nasıf min şerh

el-mübarek senete

sebamayate”

H/750-M/1349 (Cirtil, 2001, s. 232-233).

5.5.8. Kayseri Ulu Hatun Türbe Kitabesi

Katalog No: 36

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020

Yapımı Yeri: Kocasinan ilçesi, Kalenderhane Mahallesi, Buyurgan Sokağında yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Halk arasında “Şadgeldi Türbesi” ve “Dede Kümbet” ismi ile anılan türbe kitabesine göre H/765-M/1363-1364 yılında inşa edilmiştir. Edhem, Ferit Sağlam’ın makalesinden yola çıkarak yapının, Amasya Emiri Hacı Şadgeldi’nin ölen kızı Ulu Hatun adına yaptırdığı, ölen oğlu Emir Mehmet’in ve kızı Kiçi Hatun’un buraya gömüldüğünü aktarmıştır (Eldem, 1982, s. 14-15).

Yapının Plan ve Mimarisi: Türbe doğu-batı doğrultusunda kare planlı eyvanlı türbeler grubundadır. Yapının üst örtüsü kubbe olup giriş eyvanının üzeri sivri tonozla örtülüdür. Sivri beşik tonoz ile örtülü olan giriş eyvanının girişi basık kemerli olup kaval silmeler ile sınırlandırılan kapı, düz lentolara dayanan profilli sivri kemerli niş içerisine alınmıştır. Genel hatları ile sade olan türbenin inşasında moloz taş kullanılırken, kemerlerde, duvar köşelerinde, kapı ve pencere lentolarında, sövelerinde, mihrapta taş malzeme, kitabesinde ise beyaz mermer malzeme kullanılmıştır.

Ulu Hatun Türbe Kitabesi: Giriş eyvanının içerisinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Kitabe, giriş eyvanının içerisinde, basık kemerli kapının alınlık kısmında yer almaktadır (Görsel 118). 0,37 x 0,83 m ölçülerindeki iki satır halinde düzenlenmiş kitabe, Sülüs hatla Arapça olarak hakkedilmiştir. Beyaz mermer malzeme üzerine oyma tekniği ile yazılan kitabenin son satırında tarih ebced hesabıyla düşürülmüştür.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Haza imareti el-mübareke el-merhume el-şehide el-mağfure el-muhtaç

Ali rahmetillah Ulu/Alev Hatun binti el-Hacı Şadgeldi sene hamse ve sitte ve sebamaye”

H/765-M/1363-1364 (Cirtil, 2001, s. 267).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Bu imaret mübarek, merhum, şehid, mağfur ve Allah’ın rahmine muhtaç Hacı Şadgeldi’nin kızı Ulu/Alev Hatun’undur. Sene 165.”

H/765-M/1363-1364 (Cirtil, 2001, s. 267)

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna baktığımızda, sol köşesinde kırıklıklar meydana geldiği görülmektedir. Açık alanda yer alan kitabe metni üzerinde kararmalar meydana gelmiştir.

5.5.9. Kayseri Babük Bey Zaviye Kitabesi

Katalog No: 37

İnceleme Tarihi: Nisan 2021

Yapının Yeri: Şehir merkezinde Yanıkoğlu Mahallesi'nde yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Yapı mevcut kitabesine göre Toga Timuroğlu Hacı Babük Bey tarafından H/768-M/1366 yılından inşa edilmiştir (Kuru, 2006, s. 374).

Yapının Plan ve Mimarisi: Dikdörtgen planlı, kesme taştan inşa edilen Babük Bey Zaviyesi, beşik tonozlu bir üst örtüye sahiptir. Kuzey-güney doğrultusunda uzanan zaviye eyvan şeklinde dışarı doğru açılmaktadır. Zaviyenin eyvan kısmı dışarı doğru profilli sivri kemerle açılmaktadır. Yapının güney cephesinde mihrap ve mazgal pencere açıklığı yer almaktadır.

Zaviyenin kuzeydoğu köşesinde sekizgen planlı bir mezar yapısı bulunmaktadır. Genel olarak sade bir mimariye sahip olan zaviyede hareketliliği mermer kitabe, mukarnas kavsaralı mihrap ve kuzey yönde dışarı açılan sivri kemer sağlamaktadır. Babük Bey Zaviyesi günümüzde sağlam durumda olup demir parmaklıklar kapatılmıştır.

Babük Bey Zaviye Kitabesi: Yapının güney duvarı üzerinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Zaviyenin güney cephesinde, mihrabın üzerinde yaklaşık 0,45 x 0,75 m ölçülerinde Arapça bir inşa kitabesi yer almaktadır (Görsel 119). Kitabenin etrafı ve satır araları çerçeve içine alınarak girift olarak iki satır halinde yazılmıştır. Beyaz mermer üzerine Sülüs hatla oyma tekniği hakkedilmiş kitabenin son satırında tarih ebced hesabıyla düşürülmüştür.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Emera bi imareti haza el-mekân el mübarek el melik'ül-a'zam malik rikab el-ümem el-hac Babuk Beğ bin Toğa Timur hallede mülke fi muharrem sene seman ve sittin ve sebamane”

H/768-M/1366 (Cirtil, 2001, s. 131).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Toğa Timur oğlu hükümdarların büyüğü ulusları idare eden Hacı Babuk Bey mülkleri daim olsun. Bu mübarek mekânın yapılmasını 786 senesi Muharrem ayında emretti.”

H/768-M/1366 (Cirtil, 2001, s. 131).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, kararmalar dışında herhangi bir tahribat görülmemektedir.

5.5.10. Niğde Sarı Han Kitabesi

Katalog No: 38

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020

Yapının Yeri: Şehir merkezinde, Bor Caddesi üzerinde yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Sarı Han, mevcut kitabesine göre H/785-M/1357 yılında Ahmed Fakih'in oğlu Hacı Muhammed tarafından inşa edilmiştir. Yapının mimarı bilinmemektedir (Özkarcı, 2001, s. 157).

Yapının Plan ve Mimarisi: Kuzey-güney doğrultusunda uzunlamasına bir plan şeması gösteren yapı, kapalı (barınak) bölümünden meydana gelmektedir. 9.95 x 21.95 m ölçülerindeki han, tek katlı ve tek sahından oluşan han, içten sivri beşik tonoz, dıştan düz dam ile kapatılmıştır. (Özkarcı, 2001, s. 157). Avlu bölümü bulunmayan han, yolcuların ve hayvanların barınması için tek bölüm halinde inşa edilmiştir.

Malzeme olarak, yapının bütününde çevreye özgü olan sarımtrak kaba yonu trakit taşı, kitabede ise mermer kullanılmıştır. Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından koruma altında olan Sarı Han, 1994 yılında restoran amaçlı kiraya verilmiştir (Özkarcı, 2001, s. 157). Bu süreçten sonra küçük çaplı onarımlar yapılmış ve restoranta uygun bir şekilde bazı değişikliklere gidilmiştir.

Sarı Han Kitabesi: Han'ın giriş açıklığı üzerinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Han'ın basık kemerli giriş açıklığı üzerinde 0.35 x 0.70 m ölçülerinde bir inşa kitabesi bulunmaktadır (Görsel 120). Beyaz mermer malzeme üzerine oyulmuş Arapça kitabe, Sülüs hat ile iki satır halinde hakkedilmiştir. Kitabenin son satırında tarih ebced hesabıyla düşürülmüştür.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Emera haze'l-han el-mübarek el-Hac Muhammed bin

Ahmed Fakih fi tarih sene ve semane ve hamsin ve seb'a mi'e fi şehr'i zi'l-hiceti'l-mübarekete.”

H/758-M/1357 (Özkarcı, 2001, s. 158).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Bu mübarek han, Ahmed Fakih’in oğlu Hacı Muhammed tarafında hicri 758 yılının mübarek zilhicce ayında inşa ettirildi²².”

H/758-M/1357 (Özkarcı, 2001, s. 158)

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, açık alanda yer alması nedeniyle kırılmalar ve kararmalar meydana geldiği görülmektedir. Kitabenin etrafı ise onarımlar sırasında harçla sağlamlaştırılmıştır.

²² Mehmet Özkarcı, Sarı Han'ın VGM arşiv kayıtlarına göre düştüğü dipnotta Anadolu Selçuklu dönemine ait olduğunu belirtmektedir. Fakat kitabeden yapının Eratna Beyliği döneminde inşa edildiği ortaya çıkmıştır. Bkz. (Özkarcı, 2001, s.157-158, dipnot:210).

5.6. OSMANLI DÖNEMİ BEYAZ MERMER KİTABELER

5.6.1. Kayseri Şeyh Cami Kitabesi

Katalog No: 39

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020

Yapını Yeri: Kayseri ili, Melikgazi ilçesi Cumhuriyet Mahallesi, Tennuri Sokakta yer alır.

Yapının Tarihçesi: Halk arasında “*Şih Cami*” ismiyle anılan yapı, eski vakfiyelerde “*Çardak Mescidi*” adıyla kayıtlıdır. Caminin banisi ve inşa tarihi hakkında farklı görüşler bulunmaktadır. Bu görüşlerden ilki, Şeyh İbrahim Tennûrî tarafından H/871-M/1466 yılında yaptırıldığı, bir diğeri ise Tennûrî'nin vefatından sonra H/984-M/1576 yılında vefat eden oğlu Şeyh Abdürrahim Efendi'nin yaptırdığı ileri sürülmektedir. Cami, 1815 'de Tennuri'nin torunları, 1891'de Mir İvâz (Kayseri Sancak Beyi), 1958'de Vakıflar Genel Müdürlüğü, 1972 yılında ise bir hayırsever tarafından onarılmıştır (Özbek & Arslan, 2008, s. 109; Çayırdağ, 1981, s. 545).

Yapının Plan ve Mimarisi: Cami, kuzey-güney doğrultusunda kare planlı olup türbe ve çeşme ile birlikte kompleks halinde inşa edilmiştir. Onarımlar sırasında caminin kuzey bölümüne enine genişlemiş mahallî bir son cemaat yeri ve avlu kenarına, yol üzerine bir çeşme eklenmiştir. Caminin ön kısmında camekânlı beş gözlü bir son cemaat mahalli bulunmaktadır. Bu mekânın üzeri içten düz toprak dıştan kiremit ile kapatılmıştır. Caminin tek şerefli minaresi ise harimin kuzeydoğu köşesinde cami ile son cemaat mahallinin arasında yükselmektedir. Caminin basık kemerle girilen harimi kuzey, güney ve doğu cephelerinde dikdörtgen formlu birer pencereler ile aydınlatılmıştır. Genel hatları ile sade bir yapıya sahip olan caminin inşasında ise kemse taş ve moloz taş, kitabesinde ise mermer malzeme kullanılmıştır.

Şeyh Cami Kitabesi: Cami cümle kapısı üzerinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Caminin harim giriş kapısı üzerinde yer alman kitabe, 0,30 x 1,50 m ölçülerinde iki bölüm halinde iki satır olarak düzenlenmiştir (Görsel 121). Beyaz mermer malzeme üzerine Sülüs hatla Osmanlı Türkçesi ile yazılan kitabenin satırları kalın kartuş içerisine alınmıştır. İki kartuş arasında geçmelerden oluşan daire içerisine çarkıfelek motifi yerleştirilmiştir.

Kitabe Metnin Okunuşu

“Oldu bu cami çeşme ile güzün - Geldi üçler didi tarih-i tamam

Sebebini eyleye mesrur-ı Hüda 1309 - 1309 Neyyir-i termime sebeb mir-liva”

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Bu cami, çeşme ile beğenildi - sebep olanı Allah sevindirsin

Geldi üçler söyledi tamamlama tarihini 1891–1892 - 1891–1892 Sancak beyi, bu nurlu onarımı yaptı”.

Kitabenin Bugünkü Durumu

Günümüzde mevcut durumda olan kitabenin kalın silmeler kahverengi, kartuş içerisine alınan metin beyaz olup kitabenin boş kalan yüzeleri koyu yeşil renge boyandığı görülmektedir.

5.6.2. Kayseri İsa Kümbet Cami Kitabesi

Katalog No: 40

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020

Yapının Yeri: Tahir Ağa Mahallesi, Göllü Çeşme sokakta bulunmaktadır.

Yapının Tarihçesi: Eser, “*Salibahçe*” isimi ile de anılmaktadır. Camii, kitabesine göre Hacı Sinan oğlu Hacı İsa tarafından H/962-M/1564 yılında yaptırılmıştır. Söylentilere göre Hacı İsa'nın Kayseri’de Bezircioğulları’ndandır. Bezircioğullarına ait birde vakfiye bulunduğu söylenmektedir(Çayırdağ, 1998, s. 553; Özkeçeci, 1997, s. 118).

Yapının Plan ve Mimarisi: Plan kuruluşu bakımından kuzey-güney doğrulusunda dikdörtgen planlı, tek mekânlı, tek kubbeli bir yapıdır. Caminin ön kısmında dikdörtgen planlı, ahşap örtülü iki katlı son cemaat mahallı bulunmaktadır. İki katlı son cemaat yeri ahşap direklerle üç bölüme ayrılmış olup üst kata harım kısmından açılan bir kapı ile geçilmektedir.

Caminin kuzeybatı köşesinde, mahfil duvarının üzerinde minber-minare yer almaktadır. Minber-minare daha önce kubbe üzerinde yer alırken, kubbenin kurşunla kaplanması sonucunda kuzeybatı köşesine yerleştirilmiştir. Camiye giriş sağlayan kapı düz lentolu, içten yuvarlak kemerlidir. Harım kısmı, dört sivri kemere oturan pandanif geçişli kubbe ile örtülüdür. Harimde beden duvarları üzerinde ve kubbe eteginde açılan pencereler ile aydınlatılmıştır. Caminin inşasında tamamen taş malzeme kullanılmış olup korkuluklarda, mahfil, minber de ahşap, kitabede ise mermer malzeme tercih edilmiştir.

İsa Kümbet Cami Kitabesi: Cami'nin harım giriş kapısı üzerinde yer alır.

İnşa Kitabesi

Kitabe, harım giriş kapısı üzerinde yer almaktadır (Görsel 122). 0,30 x 0,85 m. ölçülerindeki tek satırlık kitabe, Sülüs hatla Arapça olarak yazılmıştır. Beyaz mermer malzeme ile yapılan enine dikdörtgen formlu kitabenin etrafı silmeler ile çerçevelenmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Emera haza el-mescid

El mübarek el hac İsa

Bin el hac Sinan fî sene

İsne ve sittin ve tis’a mi’e”

H/962-M/1564 (Erkiletlioğlu, 2001, s. 115).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Bu kutlu Mescid, Hacı

Sinan oğlu Hacı İsa tarafından

962 senesinde imar edildi”

H/962-M/1564 (Erkiletlioğlu, 2001, s. 115)

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, zemini yeşil harfleri ise beyaz renge boyandığı görülmektedir. Serbest düzende ele alınan kitabe metni iyi durumda olup okunur vaziyettedir.

5.6.3. Kayseri Erkilet Nişancı Mehmet Paşa Cami Kitabesi

Katalog No: 41

İnceleme Tarihi: Temmuz 2014

Yapının Yeri: Erkilet İlçesi'nde, Yukarı Mahalle'de yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Eser, halk arasında “*Merkez Camii*”, “*Kurşunlu Camii*” veya “*Aşağı Camii*” isimleri ile anılmaktadır. Musa Ağa Camii olarak inşa edilen caminin tarihi kesin olarak bilinmemektedir (Özbek, 2010, s. 219). Kayseri Şer'iyye Sicil Defteri'nin H/1027-1028-M/1617-1618 tarihli kayıtlarında yer alan 1246 numaralı belgeye göre “*Bir şahsa Belviran (Erkilet) Köyü'n'deki cami, babası faragından iki akçe yevmiye ile hatip vezifesi verildiğini bildirir*” biçiminde bir bilgi bulunmaktadır (Tali, 2014, s. 15).

Yapının Plan ve Mimarisi: Kare planlı tek kubbeli planda yapılan caminin kuzeyinde üç gözlü, yanlar tonoz ortası kubbe ile örtülü son cemaat mahali yer almaktadır. Caminin kuzeybatı köşesinde ise tek şerefeli minaresine yer verilmiştir.

Caminin kuzey cephesinde yer alan taç kapı ile yapının harim kısmına girilmektedir. Harim kısmının üzeri sekizgen kasnaklı tromp geçişli kubbe ile kapatılmıştır. Yapı kuzey, güney, doğu ve batı cephelerde alttakiler dikdörtgen, üsttekiler ise sivri kemerli iki katlı pencereler ile aydınlatılmaktadır. Caminin güney, doğu ve batı cephelerinde pencere aralarında dikdörtgen şekilli ikişer payanda ile cepheler hareketlendirilmiştir. Sade bir mimariye sahip olan camide malzeme olarak düzgün kesme taş, ahşap ve mermer malzeme kullanılan yapı günümüzde ibadete açıktır.

Erkilet Nişancı Mehmet Paşa Cami Kitabesi: Caminin harim giriş kapısı üzerinde yer almaktadır.

Onarım Kitabesi

Harime giriş sağlayan basık kemerli kapının üzerine yer almaktadır (Görsel 123). Üç bölüm halinde üç satır olarak düzenlenmiş kitabe, Osmanlı Türkçesi ile Sülüs hatla yazılmıştır. Beyaz mermer üzerine oyma tekniği ile yazılan kitabenin satır araları kartuş içerisine alınarak etrafı ince silmeler ile çevrelenmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

Ceddeden cami" pür nur-u sücud Barek - Allah zıhi beyt-i Hüda Sadme-i zelzele - den olmuşken asar-ı bünyesi mahsur-ı fena

Ma"delet-güster sadr-ı ali Sahibü"d-dev - le Muhammed Başa itdi bu cami-i vala - sakfi münkat-ı zat-ı şerifine bina

Ola hayrat-ı müberratı kabul devletin eyleye - efzun-ı Mevla didi tarihini Ruhsati hatif Ca - mi" Ferruh-u zibende sene selasin"

1130/H- M/1718 (Tali, 2014, s. 15-16).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

Aniden gelen depremin sarsıntısından hasar gören bu nurlu camide yeniden secdeye varmak ne güzel.

Adalet ve devlet sahibi sadrazam Muhammed Paşa ayrılan bu kubbeyi yeniden yaptırdı.

Allah hayırlarını kabul etsin, devletini artırsın. Gaibden bu mübarek cami için söyledi bir tarih sene 1130.

"Ne güzel camide nur içinde secde edenlere – Mübarek olan Allah'ın evi ne güzel – Depremde darbeler olmuş iken

Yapının etrafı kuşatılmış – Şerefli yapıdan düşen kişi – Hayır işi kabul olaunan kişi

Allah devlete çok etsin – Seslenici büyük tarihe izin versin – Cami süslü, kutlu bir yapıdır. Tarih otuz"

1130/H- M/1718

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, kararmalar dışında herhangi bir tahribat görülmemektedir.

5.6.4. Kayseri Cıncıklı Cami Kitabesi

Katalog No: 42

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020

Yapının Yeri: Cumhuriyet Mahallesi, Tennuri Sokak'ta yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Cami ilk olarak Çiğdemlize Hacı Ahmed Ağa tarafından H/1075-M/1664 yılında genişleterek inşa edilmiştir²³. Ardından kızı Ayşe Hanım H/1128-M/1715 yılında yapıyı tamir ettirmiştir²⁴. Bundan sonraki dönemlerde yapılar onarımlar hakkında herhangi bir bulunmamaktadır. Giriş kapsının üzerinde yer alan kitabe ye göre H/1340-M/1921 yılında Seyyide Hanım, Yedekçizadelerde Hacı Mehmed ve Hüseyin bey tarafından harap olan yapıyı yeniden inşa ederek ibadete açmışlardır. İnşa ettikleri cami uzun yıllar harap bir halde iken, İbrahim Karataş tarafından 1985 yılında yapıyı eski ölçülerine göre inşa ettirmiştir (Özkeçeci, 1997, s. 36-38).

Yapının Plan ve Mimarisi: Ahşap tavanlı Cıncıklı Cami, plan olarak kuzey-güney doğrultusunda uzanan kare bir plana sahiptir. Cami, mihraba dik üç sahnalı olarak düzenlenmiştir. Harim kısmı, mihrabın sağında ve solunda kibleye dik atılan kemerleri taşıyan bağımsız dört sütun ile mekân üç sahına ayrılmaktadır. Harimde, taşıyıcılar üzerinde kuzey-güney yönde atılan ahşap kirişlerle üst örtüyü meydana getirmektedir. Dıştan ise bu örtü betonarme ve kiremitler kaplıdır. Caminin kuzey cephesinde camekânla kaplı beş gözlü bir son cemaat mahalli bulunmaktadır. Cami beden duvarlıları ile aynı yükseklikteki son cemaat yerinin üzeri kiremit çatı ile kapatılmıştır. Caminin çatısında kare kaideli minber-minare yer almaktadır.

²³ Caminin inşa ve genişletme tarihini bildiren dize;

“Kulup ta'mir-i tevsî pesendi O devletmed-i Çar ercümendi

Rızay-ı Hak için ihya edüptür, Zamanın hayra sa'yi huş mendi

Tarihi bin yetmişbeş hesap et, Hatip ise ana Numan Efendi” şeklinde ifade edilmiştir. Bkz. (Özkeçeci, 1997, s.36).

²⁴ Caminin Ayşe Hanım tarafından onarıldığı, bugün mevcut olmayan doğu kapısının üzerindeki kitabeden anlaşılmaktadır. Kitabe metni şu şekildedir;

“Binti vakf camii tecdid ve tevsî eyledi

Ecrini göre varınca Cennet-i Aşayişe

Ey Belîğ oldu münasib bu dua tarih için,

Eyledi pes camii tecdiyd hasbi Ayişe, H/1128-M/1715”. Bkz. (Özkeçeci, 1997, s.36).

Caminin basık kemerli girilen harimin doğu, batı ve güney cephelerinde açılan dikdörtgen formlu pencereler ile aydınlatılmıştır. Oldukça sade inşa edilen yapının inşasında kesme taş, minber, vaaz kürsüsü ve kitabelerinde mermer malzeme kullanılmıştır.

Cıncıklı Cami Kitabesi: Cami, giriş kapısı üzerinde yer almaktadır.

Onarım Kitabesi

Harime giriş sağlayan basık kemerli kapının üzerine yer almaktadır (Görsel 124). 0,30 x 1.20 m ölçülerinde, iki bölüm halinde dört satır olarak düzenlenmiş kitabe Osmanlı Türkçesi ile Celi Ta'lik hatla yazılmıştır. Beyaz mermer üzerine oyma tekniği ile yazılan kitabenin etrafı ve satır araları çerçeve içerisine alınmıştır.

Kitabe Metninin Okunuşu

“İmam-zade Reşid Bey zevcesi Seyyide Hanımla – Semahat kisesini açdılar sarf itdiler hakka

Yedekçizadeler Hacı Mehmed ve Hüseyin Beyler – Bu ra'na mabedi ba'del-harabe etdiler ihya

İlahi ehl-i hayrı eksik etme safha-i arzdan – Ki anlarla kıvam-ı dın ü nizam-ı zinet-i Dünya

Rıza tarih-i hicri sene bin üç yüz dahi kırkda – Li-vechillah olundu cami-i vala bina inşa.”

H/1340-M/1921 (Özkeçeci, 1993, s. 45)

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“İmamzade Reşid Beğ ve eşi Seyyide Hanım, cömertlik kesesini açarak Hak yolunda harcadılar Yedekçi zadelere Hacı Mehmet ile Hüseyin Beğ, Bu güzel mabedi harabe iken canlandırdılar Allahım dünyadan hayır sahiplerini eksik etme ki onlar din ve dünya güzelliklerinin akış düzeni sağlanıyor Rıza hicr-i tarihle 1340“ta Allah yolunda bu yüce caminin binası yapıldı.”

H/1340-M/1921

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, metnini oluşturan yazılar, silmeler ve çerçeve siyah renge boyanmıştır. Günümüzde iyi durumda olan kitabe okunur vaziyettedir.

5.6.5. Kayseri Çifteönü Cami Kitabesi

Katalog No: 43

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020

Yapının Yeri: Gubaroğlu Mahallesi, Çifteönü Caddesi'nde yer alır.

Yapının Tarihçesi: Cami, minare kaidesi üzerinde bulunan kitabesine göre var olan bir yapının ihyası şeklinde H/1300-M/1882 yılında Hacı Seyyid Mehmed Ağa tarafından inşa edilmiştir. Mimarı bilinmemektedir (Özkeçeci, 1997, s. 48).

Yapının Plan ve Mimarisi: Plan olarak cami, kuzey-güney doğrultusunda uzana düzgün olmayan dikdörtgen bir plan düzenlemesine sahiptir. Caminin ön kısmında yanları kapalı beş gözlü son cemaat mahalli bulunmaktadır. Bu mekânın üzeri kiremit çatı ile örtülü olup açık olan kısımları camekânla kapatılmıştır. Caminin iki minaresi bulunmaktadır. Birincisi, avlunun kuzeybatı köşesinde, diğer minaresi ise harimin kuzeybatı köşesine bitişik olarak inşa edilmiştir.

Çifteönü Cami harimine giriş basık kemerli bir kapıdan sağlanmaktadır. Caminin basık kemerle girilen harimi doğu cephesinde ikişer, batı, güney ve kuzey cephesinde üçer pencere açıklığına yer verilmiştir. Caminin harim kısmı kare planlı bir düzenlemeye sahip olup mihraba dik üç sahınlı olarak düzenlenmiştir.

On iki ahşap sütun ile desteklenen ibadet mekânının üzeri içten ahşap hatıllarla dıştan kiremit kaplamalı ahşap çatı ile örtülüdür.

Yapıda tamamen kesme taş malzeme kullanılmasına rağmen minber, kürsüde ahşap, kitabede ise mermer malzeme kullanılmıştır. Çifteönü Cami günümüzde sağlam durumda olup ibadete açıktır.

Çifteönü Cami Kitabesi: Minber-minare kaidesi üzerinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Kitabe, köşk-minare kaidesinin kuzey cephesinde yer almaktadır (Görsel 125). 0.78 x 0.77 m ölçülerinde iki bölüm halinde yedi satır olarak düzenlenmiş, Ta'lik hatla yazılan Osmanlıca bir kitabesi bulunmaktadır. Beyaz mermer ile yapılan dikdörtgen formlu kitabenin satır araları kartuş içerisine alınmıştır. Kitabe metnin alt ve üst köşelerinde içe doğru açılan bitkisel bezemeye yer verilmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Hüvel-Hallak’ul Baki”

“Cami-i Çifteönü de oldu ihya yüm ile - Hacı Seyyid Mehmed Ağa Himmet(?) etti şevk ile

*Bir minare kıldı inşa Camiye kim bu ağa - Beş vakitte okusun ezan müezzin aşk ile
Şu ümidle ola şafi Ruz-i Mahşer’de bana -Hazret-i Bilal-i Habeşi nezd-i Hak’da
lutfile*

*Böyle hayrın ehlini Hak beldemizden kesmesin - İde matlubuna nail du cihanda
rıfk ile*

*Sal-i bin üçyüzde tekmil tarih-i lafz-ı Rauf - Okuyanlar yâd ideler ehl-i hayrı hayr
ile*

L’illahil’Fatıha Sene 1300”

H/1300-M/1882 (Erkiletlioğlu, 1996, s. 218).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

Ölümsüz ve ebedî olan sadece O’dur

Çifteönü Cami, Hacı Seyyid Mehmed Ağa’nin gayreti, şevki ile inşa etmiştir.

*Camiye bir minare inşa eden bu ağa kim, Ezan beş vakit müezzin tarafından aşk ile
okunsun*

*Bana mahşer gününde şefaath eden olsun, Hazreti Bilal Habeşi nazarında
iyilikle hakka*

*Böyle hayrın sahibi hak kasabasından kesmesin, Aranılan şey cihanda tatlılıkla
murada ermek*

*Hayırla uğraşanlar için sözünün esirgemeyenler onları okuyarak anmaktadırlar,
yıl bin üçyüz*

Allaha mahsus Fatıha, Yıl 1300”

H/1300-M/1882

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabe günümüze sağlam bir şekilde ulaşmıştır. Geçen zamana yenik düşerek üzerinde kararmalar meydana gelmiştir. Kitabe metni zorlanmaksızın okunmaktadır.

5.6.6. Kayseri Tavlusun Yukarı Mahalle Cami Kitabesi

Katalog No: 44

İnceleme Tarihi: -

Yapının Yeri: Melikgazi İlçesi, Tavlusu Mahallesi, İmam Sadık Caddesi'nde yer alır.

Yapının Tarihçesi: Cami, giriş kapısı üzerindeki kitabesine göre H/1311-M/1893-1894 yılında II. Abdülhamid Han döneminde yaptırılmıştır (Özbek & Arslan, 2008, s. 231). Camii, M. Çayırdağ'ın “*Kayseri'de Sultan II. Abdülhamid Dönemine Ait Mühim Yapılar*” adlı makalesinde “*Tavlusun Aydınlar Camii*” ve “*Hamidiye Camii*” olarak geçmektedir (Çayırdağ, 2001, s. 342).

Yapının Plan ve Mimarisi: Cami meyilli bir arazi üzerinde kuzey-güney doğrultusunda konumlandırılmıştır. Plan olarak cami kare planlı ve tek kubbeli bir düzenlemeye sahiptir. Caminin kuzey cephesine yerleştirilen son cemaat mahalli, doğu-batı doğrultusunda uzanmaktadır. Tavlusun Yukarı Cami'nin harimine giriş yuvarlak kemerli bir kapı ile sağlanmaktadır. Harim kısmı kare planlı olup üzeri sekizgen kasmağa oturan bir kubbe ile örtülmüştür. Dört köşede atılan kemerlerin taşıdığı kubbeye geçiş pandantifler ile sağlanmıştır. Yapının kare mekânını örten kubbenin sekizgen kasmağında yuvarlak formlu pencere açıklıklarına yer verilmiştir. Kare planlı harim kısmının doğu, batı ve güney cephelerinde ikişer adet olmak üzere toplamda sekiz adet pencere ile aydınlatılmıştır.

Tavlusun Yukarı Cami'nin minare doğu cephesinde yapıya bitişik olarak inşa edilmiştir. Minareye son cemaat mahallinin güneydoğusunda açılan bir kapı ile girilmektedir. Yapıda malzeme tamamen kesme taş kullanılmıştır. Minber, mahfil ve mahfile çıkışı sağlayan merdivenler ahşap, kitabede mermer malzeme kullanılmıştır. Tavlusun Yukarı Cami günümüzde ibadete açık olup sağlam durumdadır.

Yukarı Mahalle Cami Kitabesi: Cami giriş kapısı üzerinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Kitabe, cami giriş kapısı üzerinde yer almaktadır (Görsel 126). İki bölüm halinde yedi satır olarak düzenlenen kitabe, Ateş-Zade İzzet tarafından Osmanlı Türkçesi ile Ta'lik hatla yazılmıştır. Beyaz mermer ile yapılan dikdörtgen formlu kitabenin satır araları kartuş içerisine alınmış ve etrafında siyah-beyaz renkli taşlar sıralanmaktadır.

Kitane Metninin Okunuşu

“ Hacı Cafer Ağa olmuşdu bunda bani evvle – Olmuş böyle hayrat seven evvel misafirde

Binası mukteza-yı belde idi sakafı ahşap – Harabe müşrif olurdu lihaza ikide birde

Ahali istediler kim müşeyyed kılar Bünyan – Veli bu matluba köylüde kudret yokdu hazırda

Huda yardım idenin fuzuner eyleye ömrün – Okuna ta be-mahşer bu ve a sahn-ı menabirde

O Şah'in eyledi ihsanı tevsiye-n bunu tecdid – Düruda mazhar oldu nezd-i Rabb-i hayy ü kaderde

Kılub mü'miniin vecd-aver oldu secde itdikçe - Uyandı nur-ı iman kullub etfal ü ekâbirde

Didi tarihin Ateş-Zade İzzet lafzen ü ma'nen – Şeref saldı bu cami Tavlusun'a üçyüz on birde²⁵1311”

H/1311-M/1893-1894 (Çayırdağ, 2001, s. 343).

²⁵ Kitabe çevirisini yapan Çayırdağ, beşinci sattı, ikinci mısradaki مظهر 'ı “mahzar” olarak çevirmiştir. Kitabe metni yazılırken “mazhar” olarak tercüme etmemiştir (Çayırdağ, 2001,s343).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Bu eseri önce Hacı Cafer Ağa yaptırmıştı – Köye gelenler bu hayır eserini çok seviyorlardı.

Binası beldenin gereği idi. Tavanı da ahşaptı – İkide bir de harabe, hatta yok olmaya yüz tutardı

Halk bunu sağlam bir şeklide kimin yaptıracağını düşünürde – Fakat bu çok istenildiği halde köylünün Maddi gücü yoktu

Allah yardım etsin ömrünü pek çok uzun eylesin – Ta mahşere kadar zenginliğin ortasında eylesin

O şahin kuşu gibi insan, bu eseri genişletti ve yeniledi – Allah’ın huzurunda, kader toplantısı yapıldığında edilen dualara sahip oldu.

İnananlar secde ettikçe heyecanla kendilerinden geçtiler – Saf kalplerin derinliklerinde iman ışığını uyandırdı.

Ateşzade İzzet manevi söyleyişe göre tarihine söyledi – Bu cami Tavlusunun şerefini

Üç yüz onbir senesinde /1893-1894”

H/1311-M/1893-1894 (Erkiletlioğlu, 2001, s. 190).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabe günümüzde mevcut durumdadır. Bugünkü durumuna baktığımızda kitabenin zemini yeşil, yazıları sarı renkli boya ile boyanmıştır.

5.6.7. Kayseri Akın Köyü Cami Kitabesi

Katalog No: 45

İnceleme Tarihi: -

Yapının Yeri: Akın Köyü girişinde yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Cami mevcut kitabesine göre H/1328-M/1910 yılında inşa edilmiştir (Tali, 2014, s. 52). Yapının banisi ve mimarı bilinmemektedir.

Yapının Plan ve Mimarisi: Akın köyü Cami, plan olarak kuzey-güney doğrultusunda uzanan dikdörtgen bir plana arz etmektedir. Caminin harım kısmına batı cephenin kuzey yönünde yer alan basık kemerli bir kapı ile giriş sağlanmaktadır. Harım kısmı önde bağımsız arkada ise mahfile oturan sütunlarla toplamda dört sütun ile üç sahına ayrılmıştır. Doğu-batı yönde birbirine yuvarlak kemerler bağlanan sütunların üzeri ahşap kireşli düz tavanla örtülü olup dıştan kiremit kaplı kırma çatı ile kaplanmıştır.

Cami bünyesine sonradan dâhil olan köşk-minare, yapının güneybatı köşesinde yer almaktadır. Akın Köyü Cami'nin köşk-minaresi, kapı ve pencere kemerlerinde düzgün kesme taş kullanılırken yapının diğer bölümlerinde moloz taş ile kaba yonu taş kullanılmıştır. İnşa kitabesinde beyaz mermer malzeme kullanılan yapının duvarlarında ve üst örtüsünde ahşap malzeme görülmektedir. Harap durumda olan Akın Cami, günümüzde ibadete kapalı vaziyettedir.

Akın Köyü Cami Kitabesi: Harim giriş kapısı üzerinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Cami harim giriş kapısı üzerinde Arapça bir inşa kitabesi yer almaktadır (Görsel 127). Tek satır olarak düzenlenmiş kitabe, Ta'lik hatla yazılmıştır. Beyaz mermer ile yapılan dikdörtgen formlu kitabenin satırları serbest olarak yazılmış olup etrafında kalın bir çerçeve içerisine alınmıştır.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Maşallah

Sene 1328”

H/1328-M/1910

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Allah dileyince her Şey olur

Tarih 1910”

H/1328-M/1910

Kitabenin Bugünkü Durumu

Günümüzde mevcut durumda olan kitabenin etrafı harçla sađlamlaŐtırmaya çalışılmıştır. Harç izleri kitabe metninin içerisine doğru yayılmıştır.

5.6.8. Nevşehir Kara Cami Kitabeleri

Katalog No: 46

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020

Yapının Yeri: Raşit Bey Mahallesi Eski Konak ve Kara Camii Sokağın kesiştiği noktada yer alır.

Yapının Tarihçesi: Eser, önceleri “*Cami-i Atik*” adıyla anılmakta olup “*Kara camii*” adını bulunduğu mahalleden aldığı bilinmektedir. Yapı Kitabesine göre, H/1131-M/1718-1719 yılında Vezi-r Azam Damad İbrahim Paşa tarafından yaptırılmıştır. Yapının mimari ya da ustası bilinmemektedir. Kayıtlara göre camii, Vakıf Eski Eser Fişine göre 1830 ve 1987-1988 yılları arasında onarım geçirmiştir (Ekiz, 2009, s. 109-110; Sezgin, 2002, s. 29).

Yapının Plan ve Mimarisi: Bir avlu içerisinde bulunan cami, kuzey-güney doğrultusunda eğimli bir arazi üzerine konumlanmıştır. Plan olarak tek kubbeli ve kare planlı bir düzenlemeye sahiptir. Küçük bir avlu içerisinde yer alan camiye, doğuda açılan dikdörtgen formlu bir kapıdan giriş sağlanmaktadır. Caminin kuzey cephesinde yanları kapalı üç gözlü bir son cemaat mahalli bulunmaktadır. Bu mekânın üzeri kubbe ile kapatılmıştır. Caminin kuzeybatı köşesine ise minare yerleştirilmiştir.

Kara Cami'nin harim kısmına giriş sağlayan basık kemerli kapı ile giriş sağlanmakta olup kare planlı harim kısmı üzeri sekizgen kasnağa oturan bir kubbe ile örtülüdür. Harimin batı köşesinde ana mekâna eyvan şeklinde açılan, sivri beşik tonoz ile örtülü bir bölüme yer verilmiştir. Kare planlı harim kısmının beden duvarlarında, altta dikdörtgen formlu üstte ise sivri kemer formlu iki katlı pencereler ile aydınlatılmıştır.

Yapıda malzemem olarak tamamen sarı renkli Nevşehir taşı kullanılmıştır. Avlu ve harim giriş kapısı üzerinde yer alan kitabeler mermer, mahfil, kapı ve pencere kanatları ahşap, mihrapta ise alçı malzeme kullanılmıştır. Nevşehir Kara Cami, çevre düzenlemesi ile birlikte koruma altına alınmıştır. Cami günümüzde ibadete açık olup sağlam durumdadır.

Kara Cami Kitabeleri: Cami avlusunun doğu duvarındaki kapı açıklığının ve harim kapısının üzerinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Kitabe, doğu cephede açılan avlu giriş kapısının üzerinde yer almaktadır (Görsel 128). 0,88 x 0, 82 m ölçülerinde on üç satır halinde düzenlenen kitabe metni Celi sülüs hatla Osmanlıca olarak Şair Duri²⁶ tarafından yazılmıştır. Beyaz mermer malzeme üzerine kabartma tekniği ile yazılan kitabenin etrafı ve satır araları basit silmeler ile çevrelenmiştir. Kitabe metninin sağ köşesinde rozet ve lale motifi ile hareketlendirilmiştir.

Kitabe Metninin Okunuğu

*“Vezir-i Hazret-i hân Ahmed İbrâhim Paşa kim
Ana mahsurdur ancak nizâmı din ü dünyanun
Nizâm-ı mülke irmişken hâlel etrâf-ı âlemde
Tarîk-i sathile müfid itdi rahın cümle a’dânun
Diyarında murad itdi ki bir hayrât ide icad
Füzûn oldu anun tedbîrine takdîri Mevlânun
Ana nâzır olan el-Haci İbrahim Ağa hâlâ
Yapub bir câmi oldu anda hep makbul ihvânun
Hulus ile anun sa’y ü cemil ü hizmet-i pâki
Sezâ kıldı anı etrâfına ol kân-ı ihsanun
Belîgâ bir du’a geldi lisâna oldu hem târih
Bu câmi-i tayyib kabri ola İbrahim Paşanun Sene 1131”*

H/1131-M/1718-1719 (Refik, 1924, s. 167).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

*“Dünya ve din işlerini düzenlemek ancak kendisine mahsus olan Hazreti Ahmed
Han’ın veziri İbrahim Paşa’dır.
O, memleket düzenine çevreden zarar geldiği bir sırada bütün düşmanların
yolunu kesti.*

²⁶ S. Mülayim, “Nevşehir’de Türk Dönemi”, Nevşehir, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1996, s. 127.

Bulunduğu bölgede insanlara faydalı bir iş yapmak istedi ve onun bu isteği Mevla tarafından takdir edildi.

Görevlendirdiği Hacı İbrahim Ağa'ya orada bir cami yaptırarak ahalinin takdirini kazandı.

Onun içtenlikle ortaya koyduğu bu temiz ve güzel hizmeti onu etrafında cömertlik sembolü kıldı.

Ey Belîğ diline gelen “Bu güzel cami İbrahim paşanın kabri olsun” biçimindeki dua sözcüğü bu hayratın tarihi oldu. Sene 1718/1719”

H/1131-M/1718-1719 (Refik, 1924, s. 167).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna baktığımızda, açık alnada yer almasına rağmen kitabe metni çok iyi durumda olup okunur vaziyettedir.

İnşa Kitabesi

Kitabe kuzey cephede, harim kısmına giriş sağlaya kapının üzerinde yer almaktadır (Görsel 129). 0, 57 x 1, 85 m ölçülerinde iki bölüm halinde düzenlenmiş Osmanlıca kitabe, kendi içerisinde dört bölüme ayrılmış ve yedi satır halinde yazılmıştır. Düz satırlar üzerine oyma tekniği ile Celi Sülüs hatla yazılan beyaz mermer kitabenin etrafı basit silmeler ile çevrelenmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“ Vezir-i sâhibül-hayrât İbrâhim Paşa kim - Vücûd-ı pâki ayn-ı rahmet oldu din ü dünyaya

Müşerref eyleyince devleti evvel sa'adete - Muvaffak oldu lütf Hazret-i Bârî ta'âlâyâ

Şehinşâh-ı mu'azzam ya 'ni Sultan Ahmed-i Gâzî - Anı me'mur kıldı hidmet-i bâb-ı mu'allaya

Olunca kâtib-i dâriis-sa'âde bir nice müddet - Zuhura geldi zâtından nice dürr-i giran mâye

Anun ardınca mir âhur-ı evvel oldu ikrâma - Vezâret şakkına zira ki oldur evvelin pâye

Basub pâyin rikâba oldu dâmad-ı şehinşâhî - Netice mühr-i pâki aldı geçdi sadr-ı a'lâya

Virüb mülkün nizâmın sulhile şâd itdi dünyayı - Keremler kıldı ihsân eyledi a'lâ vü ednâya

Muvaffak oldu çün sitanbul içre nice hayrâtâ - Revâmı müskat-ı re'sinde hayrı bulmamak vâye

Bu âli câmii kıldı bina mi'mâr-ı himmetle - Sezâdur hem-ser olsa beyt-i ma'mur-ı felek-sâye

Ola makbul-i sa'yi yaptı İbrahim Beytu'llah - Mahaldür gelse cem olsa müselmânlar musallâya

İbadet Hakka'dur dâyim du'a ashab-ı hayrâta - Budur dünyâda zahr-ı âhiret erbab-ı ukbâya

Gice gündüz kılub beş vaktini bunda salat ehli - Hemişe secde-i şükr eylesünler lütf-ı Mevlâya

İlâhi devletin payında kıl ömrin fuzûn eyle - Ola dâim muvaffak böyle hayrât-ı dilârâya

Melekler didiler tekbir ile tarihin ey Dürri- Salâdur câmi-i a'lâ-yı İbrahim Paşa'ya

Sene 1131”

H/1131-M/1718/1719 (Refik, 1924, s. 128).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Bu hayratın sahibi Vezir İbrahim Paşanın temiz yaratılışı din ve dünyaya rahmet gözü oldu.

İlk önce devleti mutlulukla onurlandırınca Tanrı'nın lütfuna mazhar oldu

Şahlar şahı büyük Sultan Ahmed Onu sarayda vezirliğe layık gördü

Uzun bir zaman saray kâtipliği yaptığı sırada temiz yaratılışlı bir kişliğe sahip olduğu görüldü.

Kâtiplikten sonra sarayda padişahın ahır ağalığına yükseltildi ki bu makam vezirlikten bir önceki mevkidir.

Bu mevkilerden padişah damadlığına yükseldi. Sonunda sadrazamlık mührünü eline aldı.

Memlekete düzen verip barış ile dünyaya mutluluk verdi cömertliğiyle bütün halka bağışlarda bulundu.

İstanbul içinde birçok hayır işleri yaptırmaya muvaffak oldu. Onun vezirliği sırasında yaptığı her iş hayra yönelikti.

Yardımlarıyla inşa ettirdiği bu yüce cami Beytullah'a eş olsa yeridir.

İbrahim'in gayretleriyle yaptırdığı bu Allah'ın Evine bütün Müslümanlar namaz kılmaya gelse yeridir.

İbadet Tanrı'yadır dua ise hayır sahiplerinedir. Kişinin bu dünyada yaptırdığı hayır işleri onun ahiret azığıdır.

Burada beş vakit namaz kılan Müslümanlar Tanrının lütfuna şükretsiner.

Ey Tanrım onu devletin kapısında uzun ömürlü kıl ki o da devamlı bu tür hayır işleri yapmaya muvaffak olsun.

Ey Dürri "İbrahim Paşanın bu yüce camisine çağrısı" tarih olarak melekler tekbirle söylediler.

Sene 1718/1719".

H/1131-M/1718/1719 (Ekiz, 2009, s. 111-112).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, açık alanda yer alması nedeniyle metinde aşınmalar ve kararmalar meydana geldiği görülmektedir. Günümüzde iyi durumda olan kitabe okunur vaziyettedir.

5.6.9. Nevşehir Damad İbrahim Paşa Cami Kitabeleri

Katalog No: 47

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020

Yapının Yeri: Belediye Caddesi ile Cami Cedid Caddesi arasında yer alır.

Yapının Tarihçesi: Cami, kitabesine göre H/1132-M/1720 yılında III. Ahmed zamanında Sadrazam Damad İbrahim Paşa tarafında yaptırılmıştır (Ak, 1964, s. 1-5). Külliye inşası için Mimarbaşı²⁷ Kayserili Mehmet Ağa ve Bina Emini İsmet Ağazade Seyid Mustafa Ağa ile İstanbul'dan Neveşehire gönderilir. Bina emini Seyyid Mustafa'nın külliye inşasına başladıktan bir süre sonra vefat etmiş ve yerine Osman Ağa tayin edilmiştir. Osman Ağa'nın ölümü üzerine göreve Mustafa Ağa getirilmiştir. Damad İbrahim Paşa, inşa edilen külliye inşaatı için İstanbul'dan Serkis Kalfa'yı göndermiştir (Aktuğ, 1992, s. 7-8).

Yapının Plan ve Mimarisi: Eser halk arasında “*Kurşunlu Cami*” olarak bilinmektedir. Eğimli bir arazi üzerine inşa edilen Damad İbrahim Paşa Camii, medrese, kervansaray, sıbyan mektebi, imaret, hamam ve iki çeşmeden oluşan bir külliye içerisinde yer almaktadır (Aktuğ, 1992, s. 14-16; Başer, 1995, s. 13). Kuzey-güney iskitametinde dikdörtgen bir avlu içerisine yerleştirilen cami, külliye merkezi konumundadır. Cami avlusunun üç yönden girişi olup güney ve batı duvarları yüksek, kuzey ve doğu duvarları alçak istinat ile çevrelenmiştir.

Caminin kuzey cephesinde üç basamaklı merdiven ile çıkılan beş gözlü bir son cemaat mahalli bulunmaktadır. Son cemaat mahalli, kare kaide üzerine oturan sütunceler ile taşınan yuvarlak kemerle beş bölüme ayrılmıştır ve üzeri kubbe ile kapatılmıştır. Caminin basık kemerle girilen harimi kare planlı ve mihrap önü çıkıntılı bir plan şemasına sahiptir. Harim, kare planlı olup gövdenin üst köşelerinde pahlanmasıyla sekizgen bir kasnak, bu kasnağın üzerine oturan kubbe ve dışarı taşıntı yarım aynalı tonozla örtülmüş mihrap önü düzenlemesine sahiptir. Caminin harim kısmı beden duvarlarında iki sıra, örtü geçişlerinde ve kubbe eteğinde açılan birer sıra pecere ile aydınlatılmıştır. Harim, güney ve kuzeyde ikişer, doğu ve batıda dörder, mihrap önünde birer pencere açılmıştır.

²⁷ Şener Ak, Damat İbrahim Paşa Külliyesi, 1964 yılında yayınladı tezini Nevşehir Damat İbrahim Paşa Külliyesinin Mimari “Darülhadis Mimar Bekir” olarak bahsetmiştir.

Yapıda malzeme olarak Nevşehir'e mahsus sarı kesme taş kullanılmıştır. Avlu ve harim giriş kapısı üzerinde yer alan kitabeler mahfil, minber ve mihrapta mermer malzeme kullanılmıştır. Nevşehir Damad İbrahim Paşa Cami ibadete kapalı olup günümüzde restorasyon çalışmaları yapılmaktadır.

Damad İbrahim Paşa Cami Kitabeleri: Cami avlusunun kuzeybatı giriş kapısı üzerinde ve harim giriş kapısı üzerinde kitabe yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Kitabe, cami avlusunun kuzeybatı köşesinde, giriş kapısı üzerinde yer almaktadır (Görsel 130). Dikdörtgen formlu kitabe üç bölüm halinde yedi satır olarak düzenlenmiştir. Beyaz mermer üzerine Sülüs hatla yazılmış Osmanlıca kitabeden, bani ve inşa tarihiyle ilgili bilgilere ulaşılmaktadır. Kitabe, Şair Nedim tarafından kaleme alınmıştır²⁸.

Kitabe Metninin Okunuşu

*“ Âlemin hâkanı Sultan ahmed âli-hidem, Kim cihânda zât-ı âli şânıdır zıll-ı hudâ,
Cümle şâhân içre kılmış zât-ı pâkin serfirâz*

*Hazret-i feyyâz-ı mutlak eyleyûp lutf û atâ, Ol şehinşâh-i hümayûn pâyekim
şâyestedir. Olsa cârub-i der-i vâlâsı şâhper-i humâ*

*Ol muazzam şehriyâr-i heft-kişver kim anın, Muntazamdır devleti bir âsaf eyile
hâliyâ, Sadriâzam âsaf-ı âlicenâb muhterem*

*Yani İbrahim Paşa maden-i cûd û 'atâ, kuşe kuşe eyleyüb afakı hep mamure-zar,
Bir eser eyledi her semti pür'izz ü 'ala*

*Bâhusûs işte bu Nevşehir-i muallânın dahî, İtdi her bir cânibin âsâr-ı hûb dilkuşâ,
Bu münevver câmi-i 'âliyi bünyâd eyleyüb,*

*Buldu bu şehir-i lâtîfin kadri hakkâ i'tilâ, Bu mu'allâ câmi' oldukça mekan-ı
kudsiyân, Eyleye mahfûz bânisin cenâb-ı Kibriyâ*

Dedi bu misra'la târih-i itmânın Nedîm

Kıldı İbrahim paşa câmi'-i Enver binâ 1140”.

H/1132-M/1720 (Aktuğ, 1992, s. 84-85)

²⁸ Bkz. (Aktuğ, 1992, s.83).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Cihanın hakani, yüksek iradeli Sultan Ahmet ki o, Cihanda tanrının gölgesi şanına sahiptir. Tanrı bütün padişahlar içinde, o temiz zati üstün kalmıştır

Hazreti Allah ona iyilik lütfedip vermiştir, O kutlu padişahlar padişahı ki bu rütbeye yaraşır. Oysa yüce Hüma kanadı süpürücüsü

O dünyanın yedi bölgesinin hükümdarıdır ki onun, Bir vezir ile halen devletinde bir düzen vardır. Saygıdeğer, şerefli vezir olan Sadrazam

Yani cevheri cömertlik ve bağıslama olan İbrahim Paşa, Köşe bucak ufukları hep bayındır hale getirdi. Bir eserle hem kente kıymet ve şeref kazandırdı

Özellikle, bu yüce Nevşehir’i dahi, Eserleri her tarafa güzel ve iç açıcı etti, Bu ışıklı ulu camiyi yaptırarak

Bu güzel şehrin değeri doğrusu yükseldi, Bu yüce cami meleklerle mekan oldukça, Yüce tanrım banisini korusun.

Bu mısra ile Nedîm bitiş tarihini söyledi

İbrahim Paşa bol ışıklı cami inşa etti. 1727/28”

H/1132-M/1720 (Aktuğ, 1992, s. 85-86)

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabe günümüz sağlam bir şekilde ulaşmıştır. Zorlanmaksızının okunan kitabenin ilk iki satırında kararmalar meydana gelmiştir.

İnşa Kitabesi

Caminin harime giriş sağlayan kapı üzerinde yer almaktadır (Görsel 131). Dikdörtgen formlu beyaz mermer üzerine oyulmuş kitabe, Ta’lik hatla Osmanlıca olarak Şair Seyyid Vehbi²⁹ tarafından yazılmıştır. Kitabe metni üç bölüm halinde dokuz satır olarak düzenlenen kitabenin etrafı ve satırları çerçeve içerisine alınmıştır.

²⁹ Bkz. (Aktuğ, 1992, s.83).

Kitabe Metninin Okunuşu

*Cenâb-ı hazret-i Sultan Ahmet Han Gazi kim, Binâ-yı şevketin mimâr-ı sun'î
lemyezeli yaptı. İmam-ı müslimin kim cami'-i ahlâk-ı nüsnâdır*

*Vücûdun feyz-i Mevlâ mukteda-yı her düvel yaptı, Ne geldi ne gelürevreng-i
mülke misli zirâ kim, Anın yaptığı Hayri ne evâhir ne evvel yaptı*

*O şâhinşâh-ı dehrin sihr-i hâsî sâdr-ı mümtâzı, Ki Mevlâ hâk-i dergâhundan iksir-
i emel yaptı, Cenâb-ı âsaf İbrahim Paşa kim Hâlil âsa*

*Yıkılmış dilleri çok Kâbeyi müzd-i 'amel yaptı, Mizâc-ı devleti şûr-ı 'adu ifsâd
itmişken, İdüb ıslâh-ı zatü'l-beyn bîceng ü cebel yaptı*

*İdüb 'atf-ı 'inân vadî-i hayre tûsen-i tab'ı, Ne hâk üzre kadem basdıysa bir râ'nâ
mahal yaptı, Hususan matla'-ı hurşid-i zatı olduğu belde*

*Ki ihyâ idüp anı Nevşehir kıldı güzel yaptı, Becâ-yı senk-i zire sîm ü zer dökdi
esasında, Bu dîlcü cami'-i nittiyse itti mahasal yaptı*

*Hele billâhi ol sadr-ı mu'allâ kadr-i cûd âyîn, İlâ yevmi'l-kıyâme fahre lâyık bir
mahal yaptı, Zebân hame-i Vehbî bilüb tavsifde 'aczin*

*Ne söz yaptı ise musaddâk mâ-kall üdel yaptı, Hemişe hân mân-ı devletin ma'mur
ide Mevlâ Ki böyle bir ibâdetgâh-ı Rabb-ı lemyezeli yaptı.*

*Duâ itmek gerekdir beş vakitte okunup târih, Bu beytullâhi İbrahim Paşa bî-bedel
yaptı, Harrahu el-'abbu'l-müznîp el-fakîr Velîyüddin gafîre lehu”*

H/1132-M/1720 (Aktuğ, 1992, s. 87-88).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

*Şerefli Ulu Sultan Ahmet Gazi Han ki, Heybetli binayı kalıcı olan mimar (Allah)
yaptı, Müslümanların lideri ki iyi huyları kendinde toplamıştır*

*Uyulan tanrı biliminde bulunanı her devlet yaptı, Taht ülkesine benzeri ne geldi
ne de gelecek zira ki, Onun yaptığı hayırı ne sonrakiler ne de öncekiler yaptı*

*Zamanın o şahlar şahı soyluların özdeşi seçkinlerin en önü, Ki tanrı dergâhının
toprağından ümit iksiri yaptı, Yüce vezir İbrahim Paşa ki Halil (İbrahim) gibi*

*Kâbe misali mükâfat olarak yıkılmış pek çok gönül yaptı, Devletin düzenini
düşmanın güürültüsü bozmuşken, Aradaki düşmanlığı savaşız kaldırdı*

Sert yaradılışını hayır vadisine yönlendirerek, Hangi toprağa ayak bastıysa orayı güzel bir yer yaptı, Özellikle güneş gibi doğmuş olduğu yeri

Ki canlandırarak onu yeni şehir (Nevşehir) haline getirdi ve güzel yaptı, Geniş taşın altına gümüş ve altın döktü temelinde, Ne yaptıysa yaptı bu gönül çeken camiyi meydana getirdi

Hele Allah için o yüce vezir cömertlik derecesine uygun, Tören ile kıyamet gününe kadar övünülecek bir yer yaptı, Vehbî'nin kalem ifadesi bunun vasfında aciz kaldığını bilip

Ne dediyse doğrulanmış ilâhi söz oldu, Tanrı daima devletin evini bayındır kıla, Ki böyle bir ibadet yerini ebedi olan tanrı yaptı

Tarihi okunup beş vakitte dua etmek gerekir, Bu tanrı evini İbrahim Paşa karşılıksız yaptı, Bu günahkâr fakir kul Velîyüddin yazdı Allah onu bağışlasın

H/1132-M/1720 (Aktuğ, 1992, s. 88).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabe günümüz sağlam bir şekilde ulaşmıştır ve okunur vaziyettedir. Beyaz mermer üzerine oyularak yazılan kitabe zemini yeşile, yazılar ise altın yaldıza boyanmıştır.

Dini İçerikli Kitabe

Cami'nin arka giriş avlu kapısı üzerinde yer almaktadır (Görsel 132). Tek satır halinde düzenlenen kitabe, Sülüs hatla Arapça olarak hakedilmiştir. Beyaz mermer malzeme üzerine oyulmuş enine dikdörtgen formlu kitabe metni içerisine yazılan Rad Suresi'nin 24. ayeti bir kartuş içerisinde alınmıştır.

Kitabe Metnini Okunuşu

“Selamun aleykum bi ma sabertum fe ni'me ukbed dar”

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Sabretmenize karşılık Selamet üzerine olsun, yurdun sonu ne güzel.”

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabe günümüz sağlam bir şekilde ulaşmıştır ve okunur vaziyettedir. Beyaz mermer üzerine oyularak yazılan kitabe metninde hava koşullarından dolayı kararmalar meydana gelmiştir.

5.6.10. Nevşehir Hacı Şeyh Efendi Cami Kitabesi

Katalog No: 48

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020

Yapının Yeri: Kapıcı Mahallesi'nde Atabey Sokak'ın doğusunda yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Caminin avlu kapısı üzerinde yer alan beş satırlık mermer kitabesi bulunmaktadır. Kitabede H/1168-M/1754-1755 tarihi verilmektedir. Ancak verilen tarih ve kitabe camiye ait değildir. Medrese ve çeşmeden söz eden kitabede cami ile ilgili herhangi bir bilgi bulunmamaktadır (Bayrakal, 2011, s. 95). Caminin doğu köşesinde yer alan penceresini kuşatan profilli kemerden yola çıkarak yapı XVII-XIX yüzyılında inşa edildiği düşünülmektedir (Ekiz, 2009, s. 149).

Yapının Plan ve Mimarisi: Çevre düzenlemesi yapılmış bir avlu içerisinde yer alan camiye doğu yönde açılan bir kapıdan ulaşılmaktadır. Caminin doğu ve kuzey cephesinin etrafı konutlarla çevrelenmiştir. Son cemaat mahallinin kuzeybatı cephesinden kuzey yönde yer alan binanın güneybatı köşesinin arasına bir duvar örülerek avlu oluşturulmuştur. Avlunun kuzeydoğu cephesine hela ve abdesthane mekânları yapılmıştır. Cami esas olarak kare planlı ve tek kubbelidir. Anacak onarımları sırasında kible duvarının uzatılması ile ibadet mekânı büyütülmüştür (Ekiz, 2009, s. 149).

Hacı Şeyh Efendi Cami'nin kuzeydeki kare planlı harim kısmının üzeri sekizgen kasnağa oturan bir kubbe ile kapatılmıştır. Sonradan eklenen güney bölümü ise doğrudan düz tavan ile örtülmüştür. Caminin ön kısmında, doğu-batı doğrultusunda uzanan camekânla kapatılan son cemaat mahalli bulunmaktadır.

Caminin basık kemerli girilen harimi doğu, batı ve kuzey cephelerinde açılan dikdörtgen formlu pencereler ile aydınlatılmıştır. Tamamen düzgün kesme taş malzeme ile inşa edilen yapının kitabesinde mermer, minber ve mahfilinde ahşap malzeme kullanılmıştır. Hacı Şeyh Efendi Cami, onarımlar geçirmiş olup günümüzde sağlam ve ibadete açıktır.

Hacı Şeyh Efendi Cami Kitabesi: Avlu giriş kapısı üzerinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Kitabe, Cami'nin avlu giriş kapısı üzerinde yer almaktadır (Görsel 133). İki bölüm halinde dört satır olarak düzenlenmiş kitabe Sülüs hatla Osmanlı Türkçesi ile hakkedilmiştir. Beyaz mermer malzeme üzerine oyulmuş kitabenin etrafı ve satır araları çerçeve içerisine alınmıştır.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Serîr-i âb-ı dergâh-ı mu'allâ Hacı Osman Bey Hudâ-dân-ı şerîfin hayra tevfiğ eyleyup hergâh

Hulûsî hürmetine erdi şimdi heşt ü heştada varıp ömr-i tayyibeye ola î mân ile hemrâh

Anı hubbu'l-vatan sevk itdi bu şehir içre hayrata bu dârul ilmi yaptı hemîn suyun buldurdu bir dil-hâh

Hayât-ı ruh u ten ilmiyle mâ'ini cem edip bunda hayât-ı sermedî kesb eyledi oldan âlî câh

Bu mısra defterinde çıkma bir tarih-i mülhemdir bu vâlâ medrese ile çeşme makbul oldu indi'llah 1168”

H/1168-M/1754-1755 (Ekiz, 2009, s. 148).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Hacı Osman Bey Tanrının şerefli adının yardımıyla bu hayrı yapıp yüce dergâhın suyunu akıttı.

(Hacı Osman Bey'in) ömrü bütün saflığıyla seksensekize erdi güzellikler ve iman onun yol arkadaşı olsun.

Onu bu şehirde hayır yapmaya vatan sevgisi yöneltti bu medreseyi yaptırdı ve gönül alıcı çeşmesini de yanına ilave etti.

Beden ve ruha hayat verici özelliği olan suyu buraya akıtıp bununla ebedi hayat kazanıp yüce bir makam elde etti.

Bu mısralar defterinden ilham edilmiş bir tarihtir “bu yüce medrese ile çeşme Allah katında kabul olsun. 1754”

H/1168-M/1754-1755 (Ekiz, 2009, s. 148-149).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabe günümüzde mevcut durumda olup yazıların beyaz ve yeşil boya ile boyanmıştır. İyi durumda olan kitabe metni okunur vaziyettedir.

5.6.11. Niğde Murad Paşa Cami Kitabesi

Katalog No: 49

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020

Yapının Yeri: Şehir Merkezi'nde, Şah Süleyman Mahallesi'nde, Paşalar Caddesi'nde yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Eser halk arasında “*Murad Ali Paşa Cami*” ismi ile de anılmaktadır. Caminin vakfiyesinden H/1081-M/1670 yılında Murad Paşa tarafından inşa edildiğini öğrenmekteyiz. Cami, günümüzde orijinal özelliklerinin korumakla birlikte H/1327-M/1909, 1964 ve 1984 yılları arasında onarılmıştır (Özkarıcı, 2001, s. 19-21).

Yapının Plan ve Mimarisi: Murad Paşa tarafından yaptırılmış olan külliye cami, türbe, hamam, han ve çeşme ile varlığı vakfiyesinden öğrenilen bir medreseden meydana gelmiştir (Özkarıcı, 2001, s. 19). Külliyenin ana birimini teşkil eden cami, plan olarak enine dikdörtgen bir plana sahiptir. Avlu içerisinde konumlanan camiye doğu köşede yer alan kapıdan giriş sağlanmaktadır. Caminin ön kısmında camekânla kapalı mekân, orijinal olmayıp onarımlar sırasında eklenmiştir. Caminin kuzeybatı köşesinde türbe, kuzeydoğu köşesinde ise tek şerefeli minare yer almaktadır.

Caminin harimine kuzey ve batı cephede olmak üzere üç kapı ile giriş sağlanmaktadır. Caminin merkezini teşkil eden harim kısmı ikişer adet sivri kemer ile üç bölüme ayrılmış olup harim kısmı ortada ve doğuda birer, batı da ise arda arda yerleştirilen iki kubbe ile üzeri kapatılmıştır. Sekizgen kasnak üzerine oturan kubbelere geçiş pandanifler ile sağlanmıştır. Camini basık kemerle girilen harimi, kuzey, güney, doğu ve batı cephelerinde, altta açılan dikdörtgen formlu üstte ise sivri kemer formlu pencereler ile aydınlatılmıştır. Yapıda malzeme olarak sarımtırak renkte ince yönü taş kullanılırken, minber kapısı ile caminin onarım kitabesinde mermer, mahfil ve ayaklarda ahşap malzeme kullanılmıştır.

Murad Paşa Cami Kitabesi: Caminin avlu giriş kapısı üzerinde yer almaktadır.

Onarım Kitabesi

Caminin onarım kitabesi, doğu cephede açılan avlu kapısı üzerinde yer almaktadır (Görsel 134). 0.30 x 1.00 m ölçülerinde iki satırlık kitabe Sülüs hatla Arapça olarak yazılmışır. Beyaz mermer üzerine oyulmuş kitabe metni kartuş içerisine alışmıştır.

Kitabe Metnini Okunuşu

“Maşa’Allah Kane”

H/1327-M1909

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Allah’ın dediği olur”

H/1327-M1909

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, herhangi bir tahribat görülmemektedir.

5.6.12. Niğde Kığılı (Pazar) Cami Kitabeleri

Katalog No: 50

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020

Yapının Yeri: Niğde Bal Hasan Mahallesi'nde yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Camii kitabesine göre, H/1106-M/1694 yılında Hacı Hasan tarafından yaptırılmıştır. 1977 yılında Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından kapsamlı olarak restore edilmiştir (Özkarıcı, 2001, s. 90).

Yapının Plan ve Mimarisi: Plan olarak camii kare planlı ve tek kubbeli bir düzenlemeye sahiptir. Bir avlu etrafında çevrelenen caminin ön kısmında yer alan son cemaat yeri, orijinal olmayıp yapıya sonradan eklenmiştir (Özkarıcı, 2001, s. 90). Caminin tek şerefeli minaresi ise ibadet mekânının kuzeydoğu köşesinden yükselmektedir. Kığılı Cami harimine giriş sağlayan taç kapı basık kemerli olup harim kısmının üzeri sekizgen kasnağa oturan bir kubbe ile kapatılmıştır Basık kemerle girilen harim, doğu cephede bir, diğer cephelerde iki, kubbe kasnağında ise dört olmak üzere on bir pencere ile aydınlatılmaktadır.

Yapıda malzeme olarak beden duvarlarında sarımtırak renkte ince yönü trakit taşı kullanılmıştır. Harim giriş kapısı ve pencerelerin kemer, söve ve lentolarında, kitabelerde mermer malzeme kullanılırken minber ve mahfilde ahşap malzeme kullanılmıştır. Cami dış mimarisinin büyüklüğü yanında iç mekândaki süslemeleri ile de önemlidir. Kığılı (Pazar) Cami, günümüzde sağlam durumda olup ibadete açıktır.

Kığılı (Pazar) Cami Kitabeleri: Cami'nin avlu kapısında ve pencere sövelerinde beyaz mermer kitabe yer alır.

İnşa Kitabesi

Cami'nin doğu pencerenin alınlığında, 0,57 x 0,28 m ölçülerinde bir inşa kitabesi yer almaktadır (Görsel 135-136). Dikdörtgen formlu beyaz mermer üzerine oyulmuş Arapça kitabe, serbest düzence Sülüs hatla beş satır halinde yazılmıştır. Kitabenin sağ ve sol alt köşesinde simetrik olarak lale motifi yer almaktadır.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Mü’mine cami’u’l-mescid guna gibi bir bağı meram, kâfire eheni kafesdir bir lahza kılmaz aram

Her kaçan cami’e varsın kelam-ı bismillah ile ki zira evveli şeriattır gerek ta’zım ile ikram

Kullara o kıyameti hüninde cem’ola ehli’s-salat kıl haftada bir cum’a, beher sene iki bayram

Der Bektaşî sahibü’l-hayrat el-Hac Hasan ra-hüdaya ruz-ı cezada kıla tamuyı haram

Büniye haze’l-cami’ü’ş-şerif sitte ve mi’e ve elf”

H/1106-M/1694(Özkarcı, 2001, s. 93).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Mü’mine mescid bağılık, bahçelik bir yerdir. Kâfire de bir an bile rahat edemeyeceği kafes gibi bir yerdir.

Şeriattın ilk emri olarak herkes camiye besmele girmelidir. Namaz kılan kullar kıyamet gününde bir araya topladığı zaman, Yüce Allah onlara ikramda bulunur.

Öyleyse her hatda bir Cuma, her sene iki bayram namazı kıl.

Hair sahibi Bektaşî Hacı Hasan, Yüce Allah’tan kıyamet gününde kendisine cehennemi haram kılmasını arzu eder.

Bu mübarek cami 1106 (hicri) tarihinde inşa edildi.”

H/1106-M/1694 (Özkarcı, 2001, s. 93).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabe günümüze sağlam bir şekilde ulaşmıştır. İklimin ve yılların verdiği etki ile yazı üzerinde aşınmalar ve kararmalar meydana gelmiştir.

Dini İçerikli Kitabe

Yapının doğu cephesindeki pencerenin lentosunda, Al-i İmran Süresi, ayet:19 ve Bakara Süresi, ayet:201 kitabesi yer almaktadır (Görsel 137). Kitabe, 1,32 x 0,16 m ebadında enine dikdörtgen formdadır. Beyaz mermer üzerine oyulmuş yazıt, Arapça olarak Sülüs hatla tek satır halinde yazılmıştır.

Kitabe Metninin Okunuşu

“El-azizü’l-hâkim. İnneddini indallahi’l-İslam. Rabbena atina fi’d-diünya hasaneten ve fi’l-ahireti haseneten ve kına azebe’n-nar.”(Özkarcı, 2001, s. 96)

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Allah azizdir ve hâkimdir. Allah nezninde hak din İslam’dır. Ey Rabbimiz! bize dünyada da iyilik ver, ahirette de iyilik ver. Bizi cehennem azabından koru.”(Özkarcı, 2001, s. 96).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabe günümüze sağlam bir şekilde ulaşmıştır. İklimin ve yılların verdiği etki ile yazı üzerinde aşınmalar ve kararmalar meydana gelmiştir.

Dini İçerikli Kitabe

Yapının kuzey cephesinde, doğu yönünde yer alan pencerenin yan ve alt sövelerinde Al-i İmran Süresi, ayet:185 ve Rahman Süresi, ayet:26 kitabeleri yer almaktadır (Görsel 138). Doğu pencere üzerinde yer alan kitabelerin sırasıyla ölçümü şu şekildedir; batı sövesinin, 1,29 x 0,18 m, alt sövesini 1,19 x 0,18m, doğu sövesinin ise 1,29 x 0, 18 m’dir (Görsel 139-140-141). Enine dikdörtgen formlu, beyaz mermer üzerine oyulmuş kitabeler, Sülüs hatla Arapça olarak tek satır halinde yazılmıştır. Kitabe yazıtı pencereyi U şeklinde çevrelemektedir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Min’ dari’l-fena ila dari’l-beka ve men yercu mine’d-dünya vefaen yercu min (es-semmi şifaen).”

“Küllü nefsin zaikatü’l-mevti. Küllü men ‘aleyha fanin. Ya kavmena el-mevte emevte, el-firake, el-firake.”

“Min’ dari’l-fena ila dari’l-beka. Sadaka Resulullah.”(Özkarcı, 2001, s. 95).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Dünyadan ahirete göçtü. Dünyadan vefa bekleyen (zehirdeb şifa) ümüd eden gibidir.”

“Her canlı ölümü tadacaktır. Yeryüzünde bulunan her canlı yok olacak. Ey kavmim, ölüme ölüme, ayrılığa ayrılığa (hazırlanın).”

“Dünyadan ahirete (göç etti). Allah’ın Peygamberi doğru söyledi.”(Özkarıcı, 2001, s. 95).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabelerin bugünkü durumuna bakıldığında, açık alanda yer almasından dolayı alt sövede yer alan kitabede kırılmalar olduğu görülmektedir. Batı ve doğu sövelerde ise kararmalar dışında herhangi bir tahribat görülmemektedir.

Dini İçerikli Kitabe

Yapının kuzey cephesinin batı tarafında yer alan pencerenin, lento ve sövesinde yer almaktadır. Batı pencere üzerinde yer alan kitabelerin sırasıyla ölçümü şu şekildedir; lento üzerindeki 1,32 x 0,19 m, batı sövesindeki ise 1,09 x 0,17 m’dir. Beyaz mermer malzeme üzerine yazılan yazıt, tek satır halinde pencereyi L şeklinde dolaşmaktadır. Arapça kitabe sülüs hatla yazılmıştır.

Kitabe Metninin Okunuşu

“sallallahü ‘aleyhi ve sellem el-mü’minune la yemutune bel yünkalune”(Özkarıcı, 2001, s. 96).

“İnnellahe aleyhi ve sellem’l mü’minune yenkalibune”

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Selat ve selam O’nun (Hz. Muhammed’in) üzerine olsun, Müminler ölmez ancak naklonurlar (bu dünyadan ahirete göçerler).”

“Allah ve O’na selam edin, Müminler devireceklerinin”

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabelerin bugünkü durumuna bakıldığında, açık alanda yer almasından dolayı kararmalar ve yıpranmalar meydana geldiği görülmektedir.

Dini İçerikli Kitabe

Cami avlusuna giriş sağlayan kapının iç yüzünde Cin Süresi, 18. ayeti yazılı bir kitabe yer almaktadır (Görsel 145). Kitabe, 0,54 x 0,35 m ölçülerinde dikdörtgen formdadır. Beyaz mermer üzerine oyularak yazılan kitabe, Arapça olarak Sülüs hatla yazılmıştır.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Bismillahirrahmanirrahim ve inne’l-mesacide lillahi fela ted’u me.

Allah ehaden.....”(Özkarcı, 2001, s. 96).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Rahman ve Rahim olan Allah’ın adıyla başlarım, Mescitler şüphesiz Allah’ındır.

O halde Allah ile birlikte kimseye yalvarmayın (ve kulluk etmeyin).....”(Özkarcı, 2001, s. 96).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabe günümüzde mevcut durumdadır. Mermer malzemenin hava koşulları nedeniyle kısmen eridiği ve tahribatla birlikte kitabenin üzeri siyaha boyanmıştır. Kitabe metninin ikinci satırında yazıların bir kısmı aşındığı için okunamamaktadır.

5.6.13. Niğde Cullaz Mescidi Kitabesi

Katalog No: 51

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020

Yapının Yeri: Bal Hasan Mahallesi, Cullaz Sokak'ta bulunmaktadır.

Yapının Tarihçesi: Yapı kitabesine göre, H/1176-M/1762-1763 yılında Hacı Ömer Seyyid ve Hacı Osman Seyyid Efendi tarafından inşa edilmiştir. Kitabede inşa tarihi, son satırda rakamsal olarak verilmişken, ikinci satırdaki cümle yapısından sayı değeri 1178 olan, “*oldu cami, pür ziya*” sözü ile inşa tarihinin ebced hesabıyla düşürüldüğü anlaşılmaktadır. Buna göre; İnşa tarihinin H/1176 olduğu bilinmektedir (Özkarıcı, 2001, s. 101-103).

Yapının Plan ve Mimarisi: Ahşap tavanlı Cullaz Cami, plan olarak kuzey-güney doğrultusunda uzanan dikine dikdörtgen bir plana sahiptir. Cami, mihraba dikey iki sahınlı olarak düzenlenmiş olup harim kısmındaki sütunlar, önde bağımsız arkada mahfile oturan birer sütun olmak üzere toplamda iki sütuna, köşelerde ise duvar payeleriyle mekân ikiye ayrılmıştır. Harim, içten ahşap, dıştan kiremitle kaplı kırma çatı ile örtülüdür. Camiye düz lentol bir kapıdan girilmekte ve harim güney ve batı cephesinde birer, kuzey cephesinde iki, üst seviyesine ise doğu ve batı duvarına birer pencere ile aydınlatılmıştır.

Son cemaat mahalli ve minaresi bulunmayan yapının batı cephesi hariç diğer cephelerin etrafı evlerle çevrelenmiştir. Yapıda malzeme olarak kaba yonu taş kullanılmıştır. Mihrap, kemer ve sütunlarda ince yonu taş, kitabede mermer, örtü sistemine ise ahşap ve kiremit kullanılmıştır. Cullaz Mescid günümüzde sağlam durumda olup ibadete açıktır.

Cullaz Mescidi Kitabesi: Mescidin kuzeybatı köşesinde, kapının üzerinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Cullaz Mescid'in kuzey cephesinin batı köşesinde, kapısın üst kısmında inşa kitabesi yer almaktadır (Görsel 146). Kitabe, 0,34 x 0,70 m ölçülerinde dikdörtgen forma sahip olup üç satır halinde yazılmıştır. Kitabe, beyaz mermer malzeme üzerine oyularak, Sülüs hatla yazılmış ve dil olarak Osmanlı Türkçesi kullanılmıştır.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Nur-u çeşme salikan olduğuna Raşid- Reşid

Bi düşünüb tarih oldu cami'pür ziya

El-Hac Osman Seyyid el-Hac Ömer Seyyid

Sene 1176.”

H/1176-M/1762-1763 (Özkarcı, 2001, s. 103).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Raşid ve Reşid müridlerinin göz nuru oldular. Caminin bitimine “Oldu cami'pür ziya” sözü tarih oldu. Hacı Osman Seyyid, Hacı Ömer Seyyid sene 1176(hicri).”

H/1176-M/1762-1763 (Özkarcı, 2001, s. 103).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabe günümüze sağlam bir şekilde ulaşmıştır. Yılların verdiği etki ile aşınmış yazıları üzerinde kararmalar meydana gelmiştir.

5.6.14. Sivas Abdülvehhab Gazi Mescidi Kitabesi

Katalog No: 52

İnceleme Tarihi: Kasım 2019

Yapının Yeri: Kılavuz Mahallesi, Yukarı Tekke³⁰ kayalıkları üzerinde yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Caminin yerinde bulunan ilk mescid, kitabesinde verilen bilgilere göre Sultan Beyazdı zamanından H/901-M/1495 yılında Ahmet Paşa tarafından inşa edilmiş olup mimari bilinmemektedir. Sivas Valisi Zarahzade Mehmed Paşa tarafından, mescidi genişleterek bir minare eklediği ve zaviye ile birlikte birde çeşme inşa ettirdiği H/1162-M/1749 tarihli vakifnamesinde kayıtlıdır (Uzunçarşılı & Edgüer, 1992, s. 185; Denizli, 1998, s. 53). Camii, 1972 yılında mahalle mescidi iken Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından yıkılarak, Yukarı Tekke kayalıkları üzerine yeniden inşa edilmiştir (Denizli, 1998, s. 52).

Yapının Plan ve Mimarisi: Bugünkü cami, kuzey-güney doğrultusunda yüksek kayalıklar üzerinde, düz bir alan oluşturularak inşa edilmiştir. İki katlı inşa edilen caminin üzeri kubbe ile örtülü olup güneyinde üzeri üç kubbe ile örtülü mihrap bölümü bulunmaktadır. Minare ise kuzeybatı köşesinde bir kaide üzerinde yükselmektedir. Yapının inşasında kesme taş, kitabede ise beyaz mermer malzeme kullanılmıştır.

Abdülvehhab Gazi Mescidi Kitabesi: Caminin kuzey cephesinde, pencere üzerinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Kitabe giriş cephesinin, sol keşesinde pencere açıklığı üzerinde yer almaktadır (Görsel 147). Köşeleri pahlanarak ovalleştirilen kitabe, silmeler ile ayrılarak dört satır halinde yazılmıştır. Beyaz mermer üzerine oyularak, Sülüs hatla, Arapça olarak hak edilmiştir.

³⁰ Uzunçarşılı'nın "Sivas Şehri" adlı kitabında yapının "Akkaya" isimli tepe üzerinde olduğu söylenmektedir (Uzunçarşılı & Edgüer, 1992, s.184).

Kitabe Metninin Okunuşu

“Kad emara haza el mescit el hadir

Fi eyyam ed devlet es Sultan Bayezit

Bi amr Ahmed Paşa li muslimin allah el mecid

Feyzihuva ve kane tarih bi avnul vahid”

H/901-M/1495

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Bu kutlu Mescid, Sultan Beyazıt’ın saltanatı zamanında Ahmet Paşa emri ile yapıldı. Mülk, yüce Allah’a mahsustur. (Feyz-i hu) tarih olarak düşürüldü”
(Uzunçarşılı & Edgüer, 1992, s. 182).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabe günümüzde mevcut durumdadır. İklimin ve yılların verdiği etki ile yazı üzerinde aşınmalar ve kararmalar meydana gelmiştir.

5.6.15. Sivas Meydan Cami Kitabesi

Katalog No: 53

İnceleme Tarihi: Kasım 2019– Mart 2021

Yapının Yeri: Demircilerardı Mahallesi, Şemsi Sivasi Caddesi üzerinde yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Eser, halk arasında “Çukur Camii” ismi ile anılmaktadır. Kanuni Sultan Süleyman döneminde vezir Sivaslı Koca Hasan Paşa tarafından H/972-M/1564 yılında inşa edilmiştir. Caminin mimari bilinmemektedir (Şimşek & Kaynar, 2011, s. 11; Acun, 1998, s. 185).

Yapının Plan ve Mimarisi: Ahşap tavanlı Meydan Cami, plan olarak doğu-batı doğrultusunda uzanan dikey dikdörtgen bir plana sahiptir. Bir avlu içerisinde bulunan camiye güney ve kuzey tarafta yer alan üç kapıdan ulaşılmaktadır. Caminin kuzey cephesinde yanları kapalı beş gözlü bir son cemaat mahalli bulunmaktadır. 1999-2002 yılları arasında gerçekleşen onarımlarda eklenmiştir (Kılınç, 2002, s. 233-234).B u mekânın üzeri ahşap düz tavanla örülmüş olup kuzey yönde bulununan açıklıklar pencere olarak düzenlenmiştir.

Meydan Cami harimine giriş, basık kemerli bir kapıdan sağlanmaktadır. Caminin harim kısmı mihraba dikey beş sahınlı olarak düzenlenmiştir. Harim kısmındaki kare kesitli ayaklar doğu-batı yönde sıralanan bağımsız dört ayakla mekân beşe ayrılmaktadır. Taşıyıcılar üzerinde kuzey-güney yönde atılan ahşap kireşler üst örtüyü meydana getirmektedir. Caminin basık kemerle girilen harimi kuzey ve doğuda üç, batıda iki, güneyde ise dokuz pencere ile aydınlatılmıştır.

Meydan Cami'nin kuzeybatısında yapıda bitişik olarak yerleştirilen klasik özellik gösteren minare tek şerefelidir. Malzeme olarak yapının inşasında taş malzeme kullanılmıştır. Minarede taş ve tuğla, mihrapta alçı, minber ve harım giriş kapısında ahşap kullanılırken kitabelerinde mermer malzeme kullanılmıştır.

Meydan Cami Kitabesi: kuzeydeki avlu giriş kapısı üzerinde onarım kitabesi bulunmaktadır.

Onarım Kitabesi

Kitabe, kuzey cephesindeki avlu giriş kapısı üzerinde yer almaktadır (Görsel 148). 0.40 x 0.40 m. ölçülerinde, kare forma sahip kitabe üç satır halindedir. Beyaz mermer üzerine oyularak, Rik'a ile Osmanlı Türkçesi olarak yazılmıştır.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Bu kapu ile parmaklık

Divarlarının inşası

1341-1344”

H/1341-1344- M/1923-1926 (Türkmen, 2016, s. 16).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Bu kapı ile parmaklıklar, duvarlar 1923-1926 yılında inşa edilmiştir”.

H/1341-1344- M/1923-1926 (Türkmen, 2016, s. 16).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, açık nalanda yer almasından dolayı üzerinde kırılmalar ve aşınmalar meydana geldiği görülmektedir. Günümüzde iyi durumda olan kitabe okunur vaziyettedir.

5.6.16. Sivas Ali Ağa Cami Kitabeleri

Katalog No: 54

İnceleme Tarihi: Mart 2021

Yapının Yeri: Surlabaşı Mahallesi, Aliğa Camii Sokak'ta bulunmaktadır.

Yapının Tarihçesi: Cami, kitabesine göre, H/998-M/1590 yılında Berham Şah'ın oğlu Mustafa Bey tarafından inşa ettirilmiş olup mimari bilinmemektedir. Cami, Mustafa Bey tarafından yaptırıldığı kitabesinde kayıtlı olup halk arasında “*Ali Ağa Cami*”³¹ ismi ile anılması bir rivayetle açıklanmaktadır (Uzunçarşılı & Edgüer, 1992, s. 170-171).

Yapının Plan ve Mimarisi: Plan olarak cami, kuzey-güney doğrultusunda kare planlı ve tek kubbeli bir düzenlemeye sahiptir. Caminin kuzey cephesinde yer alan ahşap tavanlı son cemaat mahalli, orijinal olmayıp yapıya sonradan eklenmiştir (Altaş, 2008, s. 86-87).

Caminin harim kısmına giriş sağlayan kapı eyvan şeklinde düzenlenmiştir. Basık yuvarlak kemer açıklığıyla giriş sağlanan harim, kare planlı olup sekizgen kasnağa oturan kubbe ile örtülüdür. Beden duvarların taşıdığı kubbeye geçiş tromplarla sağlanmıştır. Harim, güney cephede iki, doğu, batı ve kuzey cephelerinde birer adet olmak üzere toplamda yedi pencere ile aydınlatılmıştır.

Caminin beden duvarlarında kesme taş malzeme, doğu ve güney cephelerinde moloz taş kullanıldığı görülmektedir. Yapının minber ve kitabelerinde mermer, mihrabında ise alçı malzeme kullanılmıştır. Ali Ağa Cami günümüzde sağlam olup ibadete açıktır.

Ali Ağa Cami Kitabeleri: Cami batı duvarının kuzey yönünde inşa ve çeşme kitabesi yer almaktadır.

³¹ Cami, Mustafa Bey tarafından inşa edilmiş olup “Ali Ağa Camii” olarak anılması nedeni şu şekilde açıklanmıştır. Camii'nin inşası bittikten sonra, akşam namazına gelen cemaat Mustafa Bey'i caminin karşısındaki konağa çağırarak için Ali Ağa'yı göndermişlerdir. Ali Ağa, camiye giderek cemaate, imamın namazda hangi ayeti okuduğunu sormuş. Cemaaten üç kişi Ali Ağa'nın sorduğu soruya cevap vermiş ve Ali Ağa bu üç kişiyi yemeğe davet etmiş. Mustafa Bey “Cemaat bu kadar mı?” sorusuna karşılık Ali Ağa, “Daha çoktu, fakat imamın okuduğunu bilenler bunlardı” demiştir. Bu durumdan memnun olan Mustafa Bey, caminin Ali Ağa Cami adı ile anılmasının emrettiği yönünde rivayet bulunmaktadır (Uzunçarşılı & Edgüer, 1992, s.171, dipnot 80).

İnşa Kitabesi

Caminin batı duvarının kuzey yönünde, iki adet kitabe bulunmaktadır (Görsel 149). Üst üstte sıralanmış kitabelerden alt kısımdaki yapının inşası kitabesidir (Görsel 150). 0,30 x 0,55 m ölçülerinde, dikdörtgen forma sahip kitabenin etrafı kalın silmemeler ile çevrelenerek iki satır halinde yazılmıştır. Oyularak yazılan kitabenin satır araları çerçeve içerisine alınmıştır. Kitabe Talik hatla, Osmanlı Türkçesi ile beyaz mermer üzerine hakkedilmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

*“İşbu Cami-i şerif Berham Paşa-zade
Musafa Bey tarafından inşa olunmuştur
998”*

H/998-M71590 (Denizli, 1998, s. 60).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

*“Mustafa Bey tarafından inşa edilmiştir.
1590”*

H/998-M71590 (Denizli, 1998, s. 60).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabe günümüzde aslını korumaktadır. Etrafindaki harçtan anlaşıldığı kadarıyla kitabe, sonradan yapının batı duvarına yerleştirilmiştir. Dış hava koşullar nedeniyle yazılar üzerinde kararmalar meydana gelmiştir. Açık şekilde yazılan kitabe metni zorlanmaksızın okunabilmektedir.

Çeşme Kitabesi

Kitabe, batı duvarının kuzey ucunda, inşa kitabesinin üst kısmında yer almaktadır (Görsel 151). 0,20 x 0,60 m. ölçülerinde iki bölüm halinde üç satır olarak düzenlenmiş kitabe Sülüs hatla Osmanlı Türkçesi ile yazılmıştır. Beyaz mermer üzerine oyulmuş kitabenin etrafı ve satır araları çerçeve içerisine alınmıştır.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Bu aynı çeşme muhri vefadan – Edüb sa 'yi belihlillah fi Allah³²

Nice yere akıdub Mustafa Bey – Buraya müyesser kıldı Allah

İçüb şükranne denildi bu arih – Hudaya çok sipas Elhamdülillah” (Uzunçarşılı & Edgür, 1992, s. 171).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabe günümüzde mevcut durumdadır. İnşa kitabesi gibi çeşme kitabesi de batı duvarının kuzey ucuna, sonradan yerleştirildiği etrafındaki harç kalıntılarından anlaşılmaktadır. Etrafının harç ile kaplanması kitabenin bazı bölümlerinde kırılmalar ve yazılar üzerinde kararmalar meydana gelmiştir.

³² Kitabe çevirisi yapan Uzunçarşılı & Edgür “ belihlillah fi Allah” kelimesini “beligullah fillah” olarak yanlış tercüme etmiştir (Uzunçarşılı & Edgür, 1992, s.171).

5.6.17. Sivas Yeni (Selim Ağa) Cami Kitabeleri

Katalog No: 55

İnceleme Tarihi: Mart 2021

Yapının Yeri: Paşabey Mahallesi, Fevzi Çakmak Caddesi üzerinde bulunmaktadır.

Yapının Tarihçesi: Halk arasında “*Selim Ağa Cami*” ile anılan yapı, sonradan “*Mahkeme*³³ *Cami*” ve “*Yeni Cami*” adlarıyla anılmaya başlamıştır. Cami, inşa kitabesine göre H/1184-M/1770 yılında Selim Ağa tarafından eşi Âlime Hanım adına yaptırmıştır (Uzunçarşılı & Edgüer, 1992, s. 175).

Yapının Plan ve Mimarisi: Cami, 1940-1945 yılları arasında tek şerefeli minaresi hariç, tamamen yıkılarak yerine daha büyük boyutlu bir yapı inşa edilmiştir. Yapının yıkılmadan önceki mimari ve süsleme özellikleri hakkında bir bilgi bulunmamaktadır (Denizli, 1998, s. 64).

Günümüzdeki cami, kuzey-güney doğrultusunda uzanan dikdörtgen bir plana sahiptir. Caminin ön kısmında doğu-batı yönde konumlanmış ahşap tavanlı bir son cemaat mahalli bulunmaktadır. Bu mekân, cemekanla kapatılmış olup üzeri kiremit çatı ile örtülmüştür. Caminin harim kısmına giriş basık kemerli bir kapıyla sağlanmaktadır. Harim kuzey, güney, doğu ve batı cephelerinde dikdörtgen formlu penereler ile aydınlatılmıştır. Selim Ağa Cami'nin kuzeybatı köşesinde yer alan minare, tek şerefeli ve orijinaldir. Yapıda malzeme olarak kesme taş kullanılırken kitabelerinde mermer malzeme kullanılmıştır. Kaynaklarda da belirtildiği gibi ilk inşasından günümüze tek şerefeli minare ulaşmıştır. Yeni Cami günümüzde sağlam olup ibadete açıktır.

Selim Ağa Cami Kitabeleri: Cami'nin inşa kitabesi, mevcut olmayan eserin giriş kapısı üzerinde olduğu belirtilmektedir (Denizli, 1998, s. 64). Ancak günümüzde Sivas Vakıflar Bölge Müdürlüğü deposunda yer almaktadır. Bunun dışında minare kaidesinde onarım kitabesi bulunmaktadır.

³³ Caminin Mahkeme Cami olarak anılması, daha önce bulunan Mahkeme Çarşısı'nan kaynaklı olarak ortaya çıkmıştır. Bkz. Uzunçarşılı & Edgüer, 1992, s. 175.

İnşa Kitabesi

Kitabe bugün, Sivas Vakıflar Bölge Müdürlü deposunda koruma altında tutulmaktadır (Görsel 152). Bu nedenle kitabenin ölçüsü alınamamıştır. Dikdörtgen formlu kitabenin etrafı kalın silmeler ile çevrelenmiştir ve zeminden hafif oyularak hakkedilmiştir. Beyaz mermer üzerine yazılan kitabe, ortadan geçen bir şerit ile iki bölüme ayrılmıştır. Serbest düzende, beş satır halinde Osmanlı Türkçesi ile Sülüs hatla yazılmıştır.

Kitabe Metninin Okunuşu

*“Selim Ağa o merd-i hanedanın – Olunca rihleti Dar-ı Na’ime
Azize zevcesi gayret-güzarı – Âlime Hanım ol iffet-vesime
Olup bu ma’bed inşasıyla talib – Rıza-yı pak-i Hallak-ı Alim’e
O merhumun idüp ismiyle bünyad – Muvaffak oldu bu bayr-ı azime
Gelüp tarihini ta’rife bir er – Sala³⁴ dır herkese beyt-i Selim’e
1184”*

H/1184-M/1770 (Denizli, 1998, s. 64).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabe, günümüzde Sivas Vakıflar Bölge Müdürlüğü deposunda koruma altında tutulmaktadır.

Onarım Kitabesi

Kitabe, minare kaidesinin batı ucunda yer almaktadır (Görsel 153). 0,45 x 0,29 m ölçülerindeki kitabenin ilk iki satırı iki bölüm halinde, son satırı ise üç bölüm halinde Sülüs hatla Osmanlı Türkçesi ile yazılmıştır. Beyaz mermer malzeme ile yapılan kitabenin etrafı ve satır araları ince silmeler ile çerçeve içerisine alınmıştır.

³⁴ H. Denizli, “Sala dır” kelimesini “Sala der” olarak yanlış çevirmiştir (Denizli,1998, s.64).

Kitabe Metninin Okunuğu

*“Harab iken minaresi Alime Hanım ’ın – Hacı Fatıma Hanım ’ın ihya eylediHafidi
Hacı Ahmet Ağa inşa eyledi – Vekl-i Şeri Dai-zade İsmail*

Sa’yi icra Sene 1318 Hakkı”

H/1318-M/1900

Kitabenin Günümüz Türkçesi

*“Cami minaresinin H/1318-M/1900 yılında Hacı Fatma Hanım tarafından Hacı
Ahmed Ağa ’ya onartılmıştır.”*

H/1318-M/1900

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna baktığımızda, herhangi bir tahribat görülmemektedir ve okunur vaziyettedir.

5.6.18. Sivas Sarızade Mehmet Paşa Cami Kitabesi

Katalog No: 56

İnceleme Tarihi: Kasım 2019

Yapının Yeri: Şehir merkezinde, Berham Caddesi, 9. ve 10. sokakların kesiştiği noktada yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Cami'nin kesin bir inşa tarihi bulunmamaktadır. Sarızade Mehmet Paşa adına H/1182-M/1768 yılına ait bir vakfiye düzenlenmiştir. Caminin minaresi üzerinde yer alan kitabede ise H/1217-M/1802 tarihi kayıtlıdır. Ancak, inşa veya onarım kitabesi olduğuna dair bir bilgi mevcut değildir (Boyacıoğlu, 2012, s. 82). Denizli, kitabenin yapının inşasına ait olduğunu belirtmektedir (Denizli, 1998, s. 70). Kitabe, büyük olasılıkla minarenin inşasına ait olmalıdır.

Yapının Plan ve Mimarisi: Sarızade Mehmet Paşa Cami ahşap tavanlı ahşap destekli camiler grubuna girmektedir. Eğimli bir arazi üzerinde konumlanan yapı plan olarak, kuzey-güney doğrultusunda uzanan dikine dikdörtgen bir plana sahiptir. Caminin kuzey cephesinde yer alan son cemaat mahalli, orijinal olmayıp yapıya 1992 onarımları sırasında eklenmiştir (Boyacıoğlu, 2012, s. 3-84). Bu mekânın üzeri içten betonarme, dıştan kırma çatı ile örtülmüştür.

Caminin harimine giriş düz lentolu, çift kanatlı ahşap bir kapıdan sağlanmaktadır. Cami ortasında belirli aralıklarla yerleştirilen iki sıra halinde üç ahşap direk ile mihraba dikey üç sahınlı olarak düzenlenmiştir. İbadet mekânının ahşap tavanı, güney ve kuzey olarak ikiye ayrılmıştır. Güney yönde harim, kuzey yönde ise kadınlar mahfilin ahşap tavanı olarak tasarlanmıştır. Harim, doğu ve batı cephede üç, güney cephede iki olmak üzere beden duvarlarında toplamda sekiz adet pencere açılmıştır. Genel hatlarıyla sade bir mimariye sahip olan caminin inşasında kesme taş, üst örtü ve taşıyıcılarda ahşap, kitabede ise mermer kullanılmıştır. Sarızade Mehmet Paşa Cami günümüzde sağlam olup ibadete açıktır.

Sarızade Mehmet Paşa Cami Kitabesi: Minare kaidesi üzerinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Kitabe, caminin kuzeydoğu köşesindeki minareni, doğu yüzünde yer almaktadır (Görsel 154). 0,49 x 0,29 m.ölçülerindedir. Dikdörtgen formlu kitabe, silmeler ile beş satır ayrılmış ve satırlar dikdörtgen içerisine alınmıştır. Son satırdaki tarih ibare ise uçları birleşen kartuş içerisindedir. Beyaz mermer üzerine oyularak Sülüs hatla Arapça olarak hakkedilmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Sahibü’l-hayrat

ve’l-hasenat es-seyyid

El-Hac Ahmed tayyeballahu serahu

Ve ce’ale’l-cennete mesvahu’

Sene 1217”

H/1217-M/1802 (Boyacıoğlu, 2012, s. 82).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Hayırlar ve güzel işler sahibi Seyyid Hacı AhmedAllah mekanını cennet eyleye, tarih 1802”

H/1217-M/1802 (Boyacıoğlu, 2012, s. 82).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumunda bakıldığında, açık alanda yer alması nedeniyle metin üzerinde aşınmalar ve kararmalar meydana geldiği görülmektedir. Bu olumsuzluklara rağmen kitabe metni iyi durumda olup okunur vaziyettedir.

5.6.19. Sivas Yiğitler Cami Kitabesi

Katalog No: 57

İnceleme Tarihi: Mart 2021

Yapının Yeri: Yiğitler Mahallesi, Dördüncü Sokak'ta yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Halk tarafından “*Fertelli Cami*” olarak adlandırılan yapı, H/1209-M/1794 yılından Hacı İbrahim tarafından inşa edilmiştir (Denizli, 1998, s. 64).

Yapının Plan ve Mimarisi: Cami, kuzey-güney dorultusunda dikdörtgen planlı olarak düzenlenmiştir. Caminin giriş cephesinde yatay dikdörtgen bir plana sahip olan son cemaat mahalli bulunmaktadır. Caminin harim kısmına güneybatıda açılan düz lentolu bir kapıdan girilmektedir. Cami mihraba dikey dört sahnalı olarak düzenlenmiştir. Harim kısmındaki ahşap direkler, her bir sırada iki bağlı, biri bağımsız olmak üzere dokuz adet ahşap direklerle dört sahına ayrılmıştır. Ahşap konsollarla birbirine bağlanan taşıyıcılar üzerinde kuzey-güney yönde atılan ahşap tavanlı üst örtüyü meydana getirmektedir. Camiye düz lentolu bir kapıdan girilmekte ve harim kuzey, güney doğu ve batıda açılan pencereler ile aydınlatılmıştır. Caminin kuzeybatı köşesine yerleştirilen minare, tek şerefelidir. Yapıda malzeme olarak kesme taş kullanılır iken minber, mahfil ve tavanda ahşap, mihrapta alçı, kitabede ise mermer malzeme kullanılmıştır. Yiğitler Camii, onarımlar ile günümüze ulaşmış olup ibadete açıktır.

Yiğitler Cami Kitabesi: Minare kaidesi üzerinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Minare kaidesinin kuzey yüzünde 0.30 x 0.45 m ölçülerinde bir inşa kitabesi yer almaktadır (Görsel 155). Beyaz mermer üzerine oyulmuş kitabe, Sülüs hatla Arapça olarak hak edilmiştir. Dikdörtgen formlu kitabenin etrafı düz bir silmeler ile çevrelenmiş olup satırlar serbest düzende yazılmıştır.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Sahibul hayrat ve'l hasanat el-Hac İbrahim

Ve mahalle ahali tis'a ve maeteyn ve elf”

H/1209-M/1795

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Hayırlar ve güzel işler sahibi Hacı İbrahim

Ve mahalle halkı bin yirmi dokuz”

H/1209-M/1795

Kitabenin Bugünkü Durumu

Günümüzde mevcut durumda olan kitabenin harfleri siyah renge boyanmıştır. Doğal kaynakların verdiği etki ile mermer malzenin eridiği görülmektedir. Buna rağmen kitabe metni iyi durumda olup okunur vaziyettedir.

5.6.20. Sivas Uzunhacıoğlu Cami Kitabesi

Katalog No: 58

İnceleme Tarihi: Kasım 2019

Yapının Yeri: Örtülüpınar Mahallesi, Uzunhacıoğlu Sokak'ta yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Cami, kitabesine göre H/1222-M/1807 yılında Uzun Hacızade Ahmet Ağa tarafından inşa ettirilmiştir. Mimari bilinmemektedir (Denizli, 1998, s. 71). 1992 ve 2000 yılları arasında onarımlar geçirmiş ve minare yenilenmiştir³⁵.

Yapının Plan ve Mimarisi: Cami, kuzey-güney dorultusunda kare yakın dikdörtgen planlı olarak düzenlenmiştir. Caminin giriş cephesinde asimetrik bir plana sahip olan son cemaat mahalli bulunmaktadır. Caminin harim kısmına düz lentolu bir kapıdan girilmektedir. Cami mihraba dikey iki sahnalı olarak düzenlenmiştir. Harim kısmındaki ahşap direkler, sahnaları mahfile oturan iki ayakla ikiye ayrılmıştır. Harim, taşıyıcılar üzerinde kuzey-güney yönde atılan ahşap tavanlı üst örtüyü meydana getirmektedir. Camiye düz lentolu bir kapıdan girilmekte ve harim kuzey, güney ve doğuda ikişer, batıda ise iki adet pencere ile aydınlatılmıştır.

Harimin doğu tarafında uzanan mekân, ikinci ibadet mekânı olarak düzenlenmiştir. Bu mekâna giriş son cemaat yerinin güneydoğu köşesinde açılan düz lentolu kapıdan girilmektedir. İbadet mekani simetrik olmayan dikdörtgen bir plana dönüşmüştür. Beden duvarların desteklediği üst örtü içten ahşap tavanlı, dıştan kiremitle kaplanmıştır. İkinci ibadet mekânı, kuzeyde üç güneyde iki adet dikdörtgen pencereler ile aydınlatılmıştır. Caminin kuzeybatı köşesine yerleştirilen minare, tek şerefelidir. Yapıda malzeme olarak kesme taş kullanılmıştır. Caminin iç tavanı, taşıyıcılar, mahfil, mihrap, minber ve vaaz kürsüsünde ahşap malzeme kullanılırken kitabesinde mermer malzeme kullanılmıştır.

Uzunhacıoğlu Cami Kitabesi: Minare kaidesinin üzerinde yer almaktadır.

³⁵ <https://www.sivaskulturenvanteri.com/uzun-hacioglu-camii> (E.T:14.12.2020).

İnşa Kitabesi

Minare kaidesinin batı yüzünde 0.35 x 0.64 m ölçülerinde bir inşa kitabesi yer almaktadır (Görsel 156). Beyaz mermer üzerine oyulmuş kitabe, Sülüs hatla Arapça olarak hak edilmiştir. Dikdörtgen formlu kitabenin etrafı ve satır araları ince düz silmeler ile çevrelenmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Sahibül hayrat ve hasenat

Merhum evren Hacı-zade Ahmet Ağa

Tayyeballahu serahu ve cealel cennete mesvahu sene 1222”

H/1222-M/1807

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Hayırlar ve güzel işler sahibi

Merhum Hacı oğlu Ahmet Ağa

.....Allah mekanını cennet eyleye, tarih 1807”

H/1222-M/1807

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin günümüzdeki durumuna bakıldığında, yakın tarihte yenilenmesinden dolayı zemin mavi yazılar ise kahverengine boyanmıştır. Bunun dışında kitabede her hangi bir bozulma görülmemektedir.

5.6.21. Sivas Said Paşa Cami Kitabesi

Katalog No: 59

İnceleme Tarihi: Mart 2021

Yapının Yeri: Demircilerardı Mahallesi, Sait Paşa Caddesi üzerinde bulunmaktadır.

Yapının Tarihçesi: Minare üzerindeki kitabeye göre cami, Said Paşa tarafından yaptırılmıştır. Kitabe, ebced hesabına göre, H/1235-M/1819-1820 tarihini vermektedir (Uzunçarşılı & Edgüer, 1992, s. 181). Cami, medrese ile birlikte bir kompleks halinde inşa edilmiştir. Ancak medrese günümüzde mevcut değildir. Orijinal camiden günümüze sadece minare kalmıştır (Acun, 1998, s. 186). Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 1990, 1993, 1994 ve 1996 yılları arasında onarıldığı kayıtlarda belirtilmektedir³⁶.

Yapının Plan ve Mimarisi: Cami, plan kuruluşu itibarıyla kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen bir plana sahiptir. Caminin kuzey cephesinde doğu-batı doğrultusunda uzanan bir son cemaat mahalli bulunmaktadır. Caminin harimine, son cemaat mahallinin güney duvarının ortasında açılan kapı ile girilmektedir. Taşıyıcı ögesi bulunmayan harimin ahşap tavanı doğrudan beden duvarlarına oturtulmuştur. Harim, doğuda dört, batıda üç, güney ise iki pencerele ile aydınlatılmaktadır. Onarımlar sırasında ahşap tavan ve göbeği yağlı boya ile boyanmıştır. Cami de malzeme olarak kesme kesme taş kullanılmıştır. Bunun dışında tavanda, minberde ahşap, kitabede mermer malzeme görülmektedir. Said Paşa Cami günümüzde sağlam olup ibadete açıktır.

Said Paşa Cami Kitabesi: Minare kaidesi üzerinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Kitabe, minare kaidesinin üzerinde yer almaktadır (Görsel 157). 0,34 x 0,79 m ölçülerindeki dikdörtgen formlu kitabe, iki bölüm halinde beş satır olarak düzenlenmiş ve satır araları dilimli bir çerçeve içerisine alınmıştır. Beyaz mermer üzerine oyularak, Sülüs hatla yazılan Osmanlıca kitabede, tarih ebced hesabıyla düşürülmüştür.

³⁶ <https://www.sivaskulturenvanteri.com/sait-seyit-pasa-camii> (E.T.15.12.2020).

Kitabe Metninin Okunuşu

“Cenab-ı hazret-i Seyyid Sa'id Ağa'yı zi-şan kim – Umurunda rıza-cuy-ı huda-yi la-yenam oldı

Cihanda varımıdır hiç görmemis ihsani eltrafın – Ata vecud ile nimet resan-i has ve amir oldı³⁷

Civarında bu ziba cami'i el-Hak idüp inşa – Bu veçhile dahi ser-tac-ı emcad-ı kiram oldı

Zihi bu ma'bed-i ziba buşa nu cami-i ra'na³⁸ – Sürusan-ı semaya rüz- ü seb ali-makam oldı

İdüp imdad vedüd ismi bana vafi didüm tarih – Sa'iddiye bu cami-i nev minareyle tamam oldı”

H/1235-M/1819-1820 (Uzunçarşılı & Edgüer, 1992, s. 181)

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin günümüzdeki durumuna baktığımızda, yazıların bir bölümünde kararmalar meydana gelmiştir. Dış çerçeve etrafında ise harç izleri görülmektedir. Bu da kitabenin çerçevesine ve kısmen de olsa yazılarına zarar vermiştir.

³⁷ Uzunçarşılı & Edgüer, “Sivas Şehri” adlı çalışmalarında, kitabenin ikinci satırına yer verilmemiştir. Detaylı bilgi için bkz. (Uzunçarşılı&Edgüer, 1992, s.181).

³⁸ “huşa nu cami-i ra'na” satırı “hoşa bu mescid-i ra'na” olarak yanlış okunmuştur (Uzunçarşılı&Edgüer, 1992, s.181).

5.6.22. Sivas Atölye Cami Minare Kitabesi

Katalog No: 60

İnceleme Tarihi: Mart 2021

Yapının Yeri: Şehir merkezinde Kadıburhanettin Mahallesi, Atölye Camisi Sokak'ta yer almaktadır.

Yapının Tarihiçesi: Cami mevcut kitabesine göre H/1313-M/1895 yılında İbrahim Ağa tarafından yaptırılmıştır (Denizli, 1998, s. 78).

Yapının Plan ve Mimarisi: 1956 yılında yıkılan caminin günümüze yalnızca minaresi ulaşmıştır. Atölye Cami'nin yıkılmadan önceki plan ve mimarisi hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Bugünkü cami, kuzey-güney doğrultusunda uzanan dikdörtgen planlı ve üzeri kubbe ile örtülü bir plana sahiptir. Atölye Cami'nin kuzeydoğusunda bulunan minare tek şerefelidir. Kesme taştan inşa edilen caminin kitabesinde beyaz mermer malzeme kullanılmıştır.

Atölye Cami Minare Kitabesi: Minare kaidesi üzerinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Minare kaidesinin üzerinde yer alan kitabe 0,29 x 0,56 m ölçülerindedir (Görsel 158). Üç bölüm halinde dört satır olarak düzenlenmiş kitabe, Sülüs hatla Osmanlı Türkçesi ile yazılmıştır. Beyaz mermer malzeme üzerine oyulmuş dikdörtgen formlu kitabenin etrafı ve satır araları ince silme ile çerçeve içeriine alınmıştır.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Hanedan-ı memleket idüp hayr - Yani ol el-hac ibrahim Aga- Niyyeti mabz-ı li-vechillah olup

Kıldı bu sal içre bir mabed bina - Seyreden dedi minaresin anun - Mabed-i hüsnü'l-me'ad tuba ana

Hak te'ala hayrını makbul idüp - Ecrini iz'af ide yevmü'l idüp - Oldı bu nev hayr ile ol pak-tab

Mazhar-ı pak-i hadis-i men bena - Söyle menkut ile talip tarihin -Revnakın buldı bu dem bety-i huda. Sene 1313”

H/1313-M/1895 (Denizli, 1998, s. 78).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin günümüzdeki durumuna baktığımızda, yazıların bir bölümünde kararmalar meydana gelmiştir. Kitabe metninin belirli bölümler yeşile boyandığı, sonrasında ise boyanın hava şartları nedeniyle aşındığı görülmektedir.

5.6.23. Sivas Abadan Cami Kitabeleri

Katalog No: 61

İnceleme Tarihi: Kasım 2019

Yapının Yeri: Yüceyurt Mahallesi, Çavuşbaşı Caddesi'nde bulunmaktadır.

Yapının Tarihçesi: Cami, kitabesine göre Abdülhamid Han zamanında Sivas Valisi Hacı Reşid Paşa tarafından Kars göçmenleri için H/1323-M/1905 yılında inşa edilmiştir (Denizli, 1998, s. 79).

Yapının Plan ve Mimarisi: Eğimli bir arazi üzerine yerleştirilen cami, doğu-batı doğrultusunda kareye yakın dikdörtgen bir plana sahiptir. Caminin kuzey cephesinin batı ucunda açılan basık kemerli bir kapı ile son cemaat mahalline girilmektedir. Onarımlar sırasında mekân, kuzey-güney doğrultusunda eklenen ahşap hatıllarla üç bölüme ayrılmış ve üzeri ahşap tavanla örtülüdür.

Caminin harim kısmına güneyde cephede yer alan düz lentolu bir kapıyla girilmektedir. Harim kısmındaki ahşap sütunlar, önde iki bağımsız arkada ise mahfile oturan her iki sırada ikşer tane olmak üzere toplamda dört ahşap sütunla üst örtüyü desteklemektedir. Ahşap tavanlı harim kısmının merkezine, dört adet ahşap sütunun taşıdığı sekizgen kasnağa oturan kubbe yerleştirilmiştir. Kubbe dışında kalan örtü ise düz ahşap tavan ile kapatılmıştır. Ancak onarımlar sırasında harim kısmı kırma çatı ile kapatılmıştır (Altaş, 2008, s. 84). Harim, doğu ve batıda üç, güney ve kuzeyde iki olmak üzere toplamda on pencere ile aydınlatılmıştır.

Yapının inşasında malzeme olarak temel seviyesinde kaba yonu taş, beden duvarlarında kerpiç, kitabelerde mermer, üst örtü ve taşıyıcılarda ahşap malzeme kullanılmıştır. Abadan Cami onarımlarla değişikliğe uğramış bir şekilde günümüze gelebilmiştir. Sağlam durumda olan cami ibadete açıktır.

Abadan Cami Kitabeleri: Minare kaidesinde batı yüzünde onarım ve çeşme kitabesi yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Minare kaidesinin batı yüzünde yan yana iki kitabe yer alır (Görsel 159). Cami inşasına ait olan kitabe, 1,06 x 0,52 m³⁹ ölçülerindedir. Kitabe düz silmeler ile ayrılan dikdörtgen panolar içerisinde üç bölüm halinde, dört satırdan oluşmaktadır. Son satırdaki tarih ibaresi ve kitabenin yazarının adı kartuş içerisine alınmıştır. Beyaz mermer üzerine, Sülüs hatla Osmanlı Türkçesi kabartma tekniği ile hakkedilmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

*“Ol imamü’l-müslimin Abdülhamid Han-ı sani - Cami-il cümle mehasin eylemiş
rabb-i mecid - Ez-ser-i nev âlemi tecdide himmet eyledi*

Zahir-ü batın mücedded olduğu oldu bedid - Kabil-i ihşa degül asar-ı insaiyyesi

Kim mesacid bi-sümar oldu mekatib bi-adıd

*İste ez-cümle bu vasi ma’bed ile mektebi - Kars muhacirleri için yaptı ol sah-ı
ferid - Vali-i vala neseb Hacı Resid Pasa dahi*

*Tarh-ı inşasını ikmal itdi ba-sa’y-i mezid - Mevki-i a’la müferrib naksı ra’na dil-
pezir - Tarh-u matbu’bi-kusur-u resm-i ziba-yı cedit*

*Beş vakitte cümleten budur duamız daima - Her hatardan zatını mahfuz ide rabb-
i mu’id - Avn-i hak yarı olup tevfik-i bari yaveri*

Ba-adalet ola evreng-i hilafetde ka’id - Ta ki mescitler açılıp cum’alar ola eda-

Hutbelerde okına el-Gazi Han Abdülhamid

*Söyleyüp sükrane sa’di arz kıl tarihi - Yapdı Han Abdülhamid bı mabedi ra’na
cedid - Harrarahu Arif/sene 1323”*

H/1323-M/1905 (Denizli, 1998, s. 79).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Günümüzde mevcut durumda olan kitabe, minare kaidesine yerleştirilmiştir. Kitabe metnindeki çatlaklıklar harçla sağlatılmıştır. Dış hava koşulları nedeniyle kitabe metninde kararmalar ve aşınmalar meydana geldiği görülmektedir. Bu olumsuzluklara rağmen kitabe metni okunur vaziyettedir.

³⁹ Kitabe dıştaki kalın silmeler ile birlikte 1,12 x 0,60 m ölçülerine sahiptir.

Çeşme Kitabesi

Kitabe, minarenin batı yüzünde yer almaktadır (Görsel 160). Yan yana yerleştirilen iki kitabeden çeşmeye ait olanı 0, 74 x 0, 34 m ölçülerindedir. Düz panolar içerisinde üç satır olarak düzenlenmiş ve beyaz mermer üzerine oyularak, Sülüs hala Osmanlı Türkçesi ile hakkedilmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Muhasebeci-zade Rıza Tevik Bey’in Belediye riyaseti

Zamanında şehre getirilen Mihr-i Vefa Suyu’ndan işbu çeşme dahi

Aktarılmıştır. Tarih sene H/1327”

H/1327-M/1909 (Denizli, 1998, s. 79).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, caminin minare kaidesine yerleştirildi ve harçla kaplanarak sağlamlaştırıldığı görülmektedir. Açık alanda yer almasından dolayı kitabe metninde kırılmalar meydana geldiği görülmektedir. Bu kırılmalar alçı malzeme ile sağlamlaştırılmıştır. Bu olumsuzluklara rağmen kitabe metni zorlanmaksızın okunabilmektedir.

5.6.24. Kayseri Şeyh İbrahim Tennuri Turbe Kitabesi

Kaaloğ No: 62

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020 – Mart 2021

Yapının Yeri: Kayseri ili, merkez, Melikgazi ilçesi, Cumhuriyet Mahallesi, Tennuri sokakda yer alır.

Yapının Tarihçesi: Türbe, kitabesine göre H/889-M/1484-1485 yılında Sultan Beyazıd Han zamanında inşa edilmiştir (Özbek & Arslan, 2008, s. 459).

Yapının Plan ve Mimarisi: Kuzey-güney yönünde uzanan türbe cami ile bitişik inşa edilmiştir. Plan olarak türbe, altıgen planlı ve tek katlıdır. Türbe plan itibariyle Kayseri’de görülen klasik Selçuklu Kümbetleri ile benzerlik göstermektedir. Altıgen planlı türbe, içten pandantif geçişli kubbe dıştan altıgen fomrlu bir külah ile kapatılmıştır. Yapının kuzey yönde bulunan giriş kapısı günümüzde pencereye dönüştürülerek cami içerisinde açılan bir eyvan açıklığı ile giriş sağlanmaktadır. Yapının tüm cephelerinde dikdörtgen fomrlu pencere açıklığına yer verilmiştir. Şeyh İbrahim Tennuri Türbesi’nin inşa edildiği döneme göre oldukça sade olup inşasında kemse taş malzeme kullanılırken kitabede mermer malzeme kullanılmıştır.

Şeyh İbrahim Tennuri Turbe Kitabesi: Türbenin kuzey cephesinde bulunan pencere açıklığı üzerinde kitabe yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Kitabe, günümüzde pencereye dönüştürülen giriş açıklığı üzerinde yer almaktadır (Görsel 161). 0,45 x 0,36 m. ölçülerinde serbest düzende üç satır halinde, Sülüs hatla Arapça olarak yazılan kitabenin son satırında tarih ebced hesabıyla düşürülmüştür. Beyaz mermer malzeme ile yapılan kitabenin sağına altıgen, soluna ise içi boş sekizgen yıldızlar yerleştirilmiştir. Grift bir düzene sahip olan kitabe metni oyma tekniği ile hakkedilmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Büniye ve şürife hazih ’ıt-türbetü fi eyyami ’s

Sultan/Beyazid Han bin Mehmed Han

Fi tarih sene tis ’a ve semanın ve semani mie.”

H/889-M/1484-1485 (Özkeçeci, 1997, s. 186).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Bu mübarek Türbe, sultan Mehmed han oğlu sultan Beyazid Han zamanında H.889 yılında yapılmıştır.”

H/889-M/1484-1485(Özkeçeci, 1997, s. 186).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin günümüzdeki durumuna baktığımızda, yazıların bir bölümünde kararmalar meydana gelmiştir.

5.6.25. Kayseri Talas Esmâ Hatun Türbe Kitabesi

Katalog No: 63

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020 – Mart 2021

Yapının Yeri: Talas İlçesinde, Bahçelievler Mahallesi'nde Talas Mezarlığı'nda yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Türbe mevcut kitabesine göre Ali Saib Paşa tarafından annesi Esmâ Hatun için H/1307-M/1890 yılında yaptırılmıştır (Türkmen, 1997, s. 160).

Yapının Plan ve Mimarisi: Esmâ Hatun Türbesi, sekizden kaide üzerinde sekizgen gövde şeklinde yükselmektedir. Sekizgen gövdenin üzeri sekizgen kenarlı bir kasnağa dönüşerek ucu sivrilmiş miğfer şeklinde kubbe ile kapatılmıştır ve âlem ile sonlandırılmıştır. Kaide kısmı yerden yüksek olan türbenin cenazelik katı bulunmamaktadır. Türbeye giriş güneydoğu cephesinde açılan küçük bir kapıdan sağlanmaktadır.

Sekizgen gövdenin köşeleri dışarı doğru plastırlala hareketlendirilmiştir. Plastırlar kubbe eteğinde küçük kule başlıkları ile sonlandırılmıştır. Esmâ Hatun Türbesi, XIX. yüzyıl batı mimarisi üslubundan krem renkli kesme taştan yapılmış olup inşa kitabesinde beyaz mermer malzeme kullanılmıştır.

Talas Esmâ Hatun Türbe Kitabesi: Türbe'nin kuzeybatı cephesinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Kitabe, türbenin kuzeybatı cephesinde yuvarlak kemerle çevrelenen yüzde yer almaktadır (Görsel 162). İki bölüm halinde dört satır olarak düzenlenmiş kitabe Ta'lik hatla Osmanlı Türkçesi ile hakkedilmiştir. Beyaz mermer malzeme üzerine oyulmuş kitabenin etrafı ve satır araları çerçeve içerisine alınmıştır. Kitabe köşelerde birer konsol ile sınırlandırılmış ve üst kısmı akant yaprakları ile hareketlendirilmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Rahmet-endüz-i ezel Hazret-i Esmâ Hanım - Mihriban mader ‘İsmet-ver-i Sa’ib Paşa

Bu cihandan iki yüz seksen iki salında - El çekip kıldı nihân-hâne kabri me’va Zade-i ‘İsmeti ser-asker-i Sa’ib-Himmet - Üstüne türbe yapıp ruhunu itdi ihya Bi-bedel yazdı bu tarih-i selisi Muhtar - Yaptı nu türbe-i ulya ‘Ali Sa’ib Paşa”
H/1307-M/1890 (Türkmen, 2010, s. 37-38).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Üzerine sonsuz rahmet olsun ismetli Saib Paşa’nın Mihriban annesi Hz. Esmâ Hanım’a Bu cihandan ikiyüz seksen iki (salında) el çekip kabri kendine mesken kıldı. Oğlu Serasker Saib himmetle üstüne bir türbe yapıp ruhunu etti ihya. Muhtar, karşılıksız olarak yazdı bu akıcı tarihi Ali Saib Paşa da yaptı bu yüce türbeyi”

H/1307-M/1890 (Türkmen, 2010, s. 38).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, açık alanda yer alması nedeniyle metin üzerinde aşınmalar ve kararmalar meydana geldiği görülmektedir. Bu olumsuzluklara rağmen kitabe metni iyi durumda olup okunur vaziyettedir.

5.6.26. Niğde Sır Ali Türbe Kitabesi

Katalog No: 64

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020

Yapının Yeri: Sır Ali Mahalesi'nde, Çeşmeli Sokak'ta yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Türbenin günümüzde inşa kitabesi bulunmamaktadır. Türbenin Sır Ali Cami ile birlikte H/1124-M/1712 yılında inşa edildiği düşünülmektedir. Yapının banisinin Sır Ali Bey olduğu tahmin edilmektedir (Özkarıcı, 2001, s. 153).

Yapının Plan ve Mimarisi: Kuzeybatı cephesinden Sır Ali Camine bitişik olan türbe, asimetik dikdörtgen bir plana sahiptir. Türbeye giriş, cami hariminin kuzeybatı köşesinde açılan basit bir kapıdan sağlanmaktadır. Türbe içten ahşap kireşli düz toprak dıştan ise kiremit çatıyla örtülmüştür. Yapının batı cephesinde açılan mazgal penceresi onarımlar sırasında kapıya dönüştürülmüştür. Süleme unsuru bulunmayan yapı kesme taş malzeme ile inşa edilmiştir. Sır Ali Türbesi, yıkılmış olup mezarı günümüze ulaşmıştır.

Sır Ali Türbe Kitabesi: Kitabe sanduka üzerinde yer almaktadır (Görsel 163).

Dini İçerikli Kitabe

Kitabe sanduka üzerinde yer almaktadır (Görsel 164). 0.26 x 0.39 m ölçülerinde tek satır halinde yazılan kitabe Sülüs hatla Arapça olarak yazılmıştır. Beyaz mermer malzeme üzerine yazılan kitabe metni ince bir silme ile çevrelenmiştir.

Kitabe Metnini Okunuşu

“Eynema tekunu yüdrikkümü'l-mevtü”

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Nerede olursanız olun ölüm size ulaşır”

Kitabenin Bugünkü Durumu

Günümüzde mevcut durumda olan kitabe, açık alanda yer almasından dolayı üzerinde kararmalar meydana geldiği görülmektedir. Türbenin yıkılması ile kitabe mezar taşı üzerine yerleştirilmiştir.

5.6.27. Sivas Şemseddin Sivas-i Türbe Kitabeleri

Katalog No: 65

İnceleme Tarihi: Kasım 2019 – Mart 2021

Yapının Yeri: Şehir merkezi Atatürk Caddesi üzerinde, Meydan Camii'nin avlusunda yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Türbe, inşa kitabesinin son satırdaki tarihe göre Şemseddin Sivas-i⁴⁰'nin vefatından iki buçuk, üç yıl sonra, H/1009-M/1600 yılında yaptırılmıştır. (Bilget, 1993, s. 43).

Yapının Plan ve Mimarisi: Türbe, Kanuni Sultan Süleyman'ın vezirlerinden Koca Sinan Paşa'nın yaptırdığı Meydan Cami, avlusun kuzey-batı yönünde yer almaktadır. Doğu-batı istikametinde planlanmış yapı iki bölümden oluşmaktadır. Doğu bölümü dikdörtgen planlı olup üzeri çokgen kasnaklı bir kubbe ile örtülüdür. Batı bölümünde yer alan bölüm daha büyük tutularak üzeri içten beşik tonozla dıştan kiremit kaplı çatı ile örtülüdür. Kubbe ile örtülü bölümde Şemseddin Sivas-i, diğer bölümde ise ailesine ait yirmi dört mezar bulunmaktadır. Malzeme olarak inşasında kesme taş, kitabelerinde beyaz mermer malzeme kullanılmıştır.

Sivas-i Türbesi Kitabeleri: Giriş kapısının üzerinde ve kuzey cephesinin penceresi üzerinde olmak üzere dört ayrı kitabe yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Kitabe, doğu yönde bulunan basık kemerli kapısının üzerinde, 0,46 x 0,33 m ölçülerine sahip inşa kitabesi yer almaktadır (Görsel 165). Kitabede tarih ibaresi olmakla birlikte bir bani ismine rastlanmamıştır. Giriş kapısı üzerinde iki bölüm halinde yazılan kitabenin satırları kartuş içerisine alınarak iki satır olarak düzenlenmiştir. Beyaz mermer üzerine oyularak, Sülüs hatla Osmanlı Türkçesi ile hakkedilmiştir

⁴⁰ Asıl adı Şeyh Ahmed Şemseddin olup, Sivas'ta Şemsi Aziz ismi ile anılmaktadır. Esmer olduğunda "Kara Şems" olarak da bilinmektedir. Şemseddin Sivas-i, kırka yakın eseri olup, âlim, erdemli ve irfan sahibidir. Halvetiye Tarikatına beğli Şemsiyye Kolunun koruyucusudur. Detaylı bilgi için bkz.(Toparlı&Arslan, 2017, s.11-13).

Kitabe Metninin Okunuşu

“Şehri Sivas içre cana işbudur

Şeyh Şemseddin kutbuu meşhedi

Dedi kadri kümbedi tarih

Nurla olsun musaffa merkadi”

H/1009-M/1600 (Bilget, 1993, s. 43).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Ey can! Sivas şehir içinde Şeyh Şemseddin'in yattığı yer bu kadri, Kümbedinin tarihini şöyle dedi; Mezarı nurla tertemiz”

H/1009-M/1600 (Bilget, 1993, s. 43).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, etrafının harç ile sağlamlaştırıldığı görülmektedir. Açık alanda yer almasına rağmen diğer kitabelerle karşılaştığımızda herhangi bir tahribat görülmemektedir.

Türbenin kuzey cephesinde açılan pencerelerin alınlık kısımlarında, Şemseddin Sivas-i'nin ailesine ait kitabeler mevcuttur (Görsel 166). Bunlar; Ahmed Suzi ve Aşikâr Paşa'nın annesi Rukiyye Hanım'dır.

Birinci Kitabe

Türbenin kuzey cephesinde birinci pencere üzerinde Ahmed Suzi⁴¹'ye ait bir kitabe yer almaktadır (Görsel 167-168). İki bölüm halinde ve dört satır olarak düzenlenmiş Sülüs hatla yazılmış Osmanlıca bir kitabesi bulunmaktadır. Beyaz mermer malzeme ile yapılan 0,74 x 0,31 m ölçülerindeki kitabenin etrafı ve satır araları basit silmelerle çerçeve içerisine alınmıştır.

⁴¹ Ahmed Suzi, Şemseddin Sivas-i'nin yakınlarından biridir. Mevlevi Tekkesinde Şeyh olarak görev yapmaktadır. Bkz. (Denizli,1998,s.128).

Kitabe Metninin Okunuşu

*“Pişva-yı ehli-i halvet rehnüma-yı salikin - Şems-i sani Ahmed- Suzi Aziz-i kam-
bin*

Aşk-ı hak’la zahir ü batın edip tekmil-i zat - İrci-i emriyle şimdi kurba oldu vasılın

Şad ola ruh-ı revan-ı munis-i nur-ı huda - Himmeti saliklerine ola memdud u kain

*Tarihin menkutla üçler çıkıp itti nida - Tekye-i darü’s-selama Suzi oldu post-nişin
1246”*

H/1246-M/1830-1831 (Denizli, 1998, s. 128).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

*“Halvet ehlinin öncü, müritlerin yol göstericisi - İkinci Şems (de denilen),
arzusuna kavuşan aziz insan Ahmed Suzi*

*İlahi aşk ile ve dışını mükemmeleştirip - Rabbine dön emriyle şimsi Allaa’a
yaklaştı.*

*Allah’ın nuruna alışmış olan ruhu şad olsun - Himmei, müritlerine devamlı ve
yakın olsun.*

Üçler çıkıp noktalı harflerle tarihini söyledi; - Suzi, cennet tekkesine Şeyh oldu”

H/1246-M/1830-1831⁴²

Kitabenin Bugünkü Durumu

Günümüzde mevcut olan kitabenin, son iki satırının başlangıç bölümü, tahribattan dolayı silinmiştir. Bunun dışında kitabenin ikinci bölümünün ikinci satırındaki yazıda kırılma meydana gelmiştir. Bu olumsuzluklara rağmen kitabe metni iyi durumda olup okunur vaziyettedir.

İkinci Kitabe

Türbenin kuzey duvarında, ikinci pencere üzerinde bir kitabe yer almaktadır (Görsel 169-170). 0,72 x 0,24 m edadında, dört satırlık bir Osmanlıca kitabe bulunmaktadır. Kitabenin etrafı ve satır araları çerçeve içerisine alınmıştır. Beyaz mermer malzeme üzerine, Sülüs hatla oyma tekniği ile yazılmıştır.

⁴² Kitabenin tercümesi, türbe üzerinde yer alan tebeladan aynen yazıldı şekli ile burada verilmiştir.

Kitabe Metnini Okunuşu

*“Güş edince “irci’i” emrini çün ol zat heman
Az-m-i firdevs eyleyip budu hayat-ı cavidan
Geldi bir er söyledi tarihini kıldı tamam
Tekye-i dar-ı bekaya kıldı pehlüüü revan 1254⁴³”*

H/1254-M/1833 (Denizli, 1998, s. 128).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

*“O zat “rabbine dön” emrini işitince hemen
Firdevs cennetine yönelip ebedi hayat buldu.
Bir er (kişi) gelip ölümüne tarih düşürdü
Ebedi Alemin tekkesine yattı, göçtü 1823”*

H/1254-M/1833 (Denizli, 1998, s. 128).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, etrafının harç ile sağlamlaştırıldığı görülmektedir. Açık alanda yer almasına rağmen diğer kitabelerle karşılaştığımızda herhangi bir tahribat görülmemektedir.

Üçüncü Kitabe

Kitabe, kuzey duvarının üçüncü penceresinin alınlık kısmında yer almaktadır (Görsel 171-172). 0,71 x 0,35 m ölçülerindedir. Düz satırlar üzerine Osmanlıca olarak ve Sülüs hatla yazılan kitabe dört satır olarak düzenlenmiştir. Beyaz mermer malzeme üzerine oyma tekniği ile yazılan kitabenin etrafı basit silmeler ile çerçevelenmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

*“Hazret-i Aşkar Ali Paşa civar-ı Şems’de
Maderine Türbe yaptırdı beca Firdevs ola
Yazdı cevher-dar tarihi dua-guya nafis*

⁴³ Kitabenin tercümesi, türbe üzerinde yer alan tebeladan aynen yazıldı şekli ile burada verilmiştir.

Türbe yapıldı Rukiyye Hanım 'a Firdevs ola

Fi ... sene 1264⁴⁴

H/1264-M/1847-1848 (Denizli, 1998, s. 128).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Hazret-i Aşkar Ali Paşa, Şems 'in yanında

Annesine (bu) türbeyi yaptırdı. Mekânı cennet olsun.

Kendisine dua eden nafiz, notalı harflerle bir tarih düşürdü;

“Rukiyye Hanım 'a türbe yapıldı, Firdevs cenneti olsun”

H/1264-M/1847-1848⁴⁵

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna baktığımızda; açık alanda yer almasından nedeniyle kırılmalar ve yazılar üzerinde kararmalar meydana geldiği görülmektedir. Buna rağmen kitabe metni zorlanmaksızın okunabilmektedir.

⁴⁴ Kitabenin tercümesi, türbe üzerinde yer alan tebeladan aynen yazıldı şekli ile burada verilmiştir.

⁴⁵ Kitabenin tercümesi, türbe üzerinde yer alan tebeladan aynen yazıldı şekli ile burada verilmiştir.

5.6.28. Nevşehir Damad İbrahim Paşa İmaret Kitabesi

Katalog No: 66

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020

Yapının Yeri: Belediye Caddesi ile Cami Cedid Caddesi arasında yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: İmaret avlu giriş açıklığı üzerinde yer alan kitabesine göre H/1140-M/1726 yılında inşa edilmiştir. Yapının banisi Damad İbrahim Paşa, mimarı ise Hassa mimarbaşı Mehmet Ağa'dır (Aktuğ, 1992, s. 7).

Yapının Plan ve Mimarisi: Eğimli bir arazinin düzeltilmesi sonucunda elde edilen alan üzerine inşa edilen imaret, Cami'nin batısında yer almaktadır. Dik açılı bir üçgen şeklinde konumlanan imaretin kuzeyinde medrese, güneyinde ise sıbyan mektebi bulunmaktadır. Güneyinde yer alan sıbyan mektebi ile imaret arasında kalan bölüm ortak avlu olarak kullanılmaktadır.

İmaret avlusunun kuzey köşesine yerleştirilmiş farklı büyüklükte üç mekân ile güneyinde yer alan sıbyan mektebinin altındaki kaya üzerine oyulmuş depo ve batıdaki tuvalet birimlerinden meydana gelmektedir (Aktuğ, 1992, s. 35). Doğubatı doğrultusunda mutfak olarak değerlendirilen birim, kare planlı olup üzeri pandantif geçişli kubbe ile örülmüştür. Basık kemerli bir girişi bulunan mutfak biriminin istinad duvarının güneybatı köşesinden birleştirilerek aradan kalan üçgen alanın yarısı ocak diğer yarısı ise depo ve odunluk olarak kullanılmaktadır. Genel hatları ile sade olan imaretin inşasında kesme taş ve kaba yonu taş kullanılırken kitabesinde mermer malzeme kullanılmıştır.

Damad İbrahim Paşa İmaret Kitabesi: İmaretin avlu giriş kapısı üzerinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

İmaretin doğu cephesinde yer alan avlu giriş açıklığı üzerinde bir inşa kitabesi bulunmaktadır (Görsel 173-174). Külliye'nin diğer yapı kitabeleri gibi imaret yapısının kitabesinde İstanbul'da hazırlanmış ve şair Seyyid Vehbi tarafından yazılmıştır. Üç bölüm halinde sekiz satır olarak düzenlenmiş kitabe metni, beyaz mermer malzeme üzerine Ta'lik hatla Osmanlı Türkçesi ile yazılmıştır.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Bâsıt-ı hûn-ı kerem mâide sâlâr-ı himem - Hüsrev-i mihr-i 'âlem padişah-ı heft iklim - Ya'ni Sultan-ı selâtin-i cihân Ahmet Han

Ki velini'meti 'âlidir o hâkân-ı 'âzim - O hata puş û 'atabahş-ı kerimü's-şânın - Ki odur sâye-i hurşîd-i cihâantâb-ı kadîm

Gars-ı dest-i keremi gusn-ı direht-i himemi - Mahrem-i muhtremi âsaf-ı mûn'am-ı kerîm - Şeref-i sadr-ı güzîn fass-ı nikîn-i temkin

Sıhr-ı şâhinşeh-i din mazhar-ı esrar-ı rahîm - Ya'ni hemzâd-ı kerem tev'em-i ihsan-ı himem - Namdâş-ı şeref ihraz-ı Halil İbrahim

Kıldı ol sadr-ı güzîn böyle 'imâret bünyâd - Ki salâ'dır o ziyâferinde de hân-ı 'âmîm' - Kıldı bezl-i ni'âm Allah berakâtın virsün

Böyle olsun eğer olursa 'atabahş-i kerîm - Vehbi'ya ma-hazar hayr-ı du'a bastı içün - Ferş-i hâk eyleyeyim çehreyi çun hân-ı edîm

Hazrat-ı hâlik bi-çün tevâla ni'ameh - Atide devlet-i dâreyn ile itsün ten'im - Harf-ı mankut ile bu matla'ı tarih itdim

Olıcak yümn û sâ'detle binâsı tetmim - Bu 'imâretde çıkar nimet-i elvan-ı 'âmîm - Oldu her sofrası bir mâide-i İbrahim 1139.”

H/1139-M/1727 (Ünver, 2017, s. 126).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Ziyafet kereminin sofrasını yayan, gayretlerin başbuğu – Bilim güneşinin hümkümdarı, yedi iklimin padişahı – Yani dünya sultanlarının sultanı Ahmed Han

Ki yüce nimaet sahibidir o ulu hakan – O yanlışları örtbas eden, bahşiş veren keremi ünlü – Kİ eski dünyayı aydınlatan güneşin gölgei O'dur.

İkramlı elinin dikimi, çaba ağacının budağı – Muhterem eşleri, cömert vezirim özenle büyütmüştür – Seçkin makamın şerefi, ağırbaşlılığın gözbebeği

Kız almak suretiyle İslam padişahının akrabası – Allahın sırlarına mazhar, Yani keremin yatışı, iyilik himmetinin ikiz kardeşi – Onur kazanmış Halil İbrahim'in adaşı

O seçkin makam sahibi böyle bir imaret yaptırdı – Ki o ziyafetinde de herkesi çağırın yerdir – Nimetler harcadı Allah'ın bereketini versin

Allah'ın bahşışı gibi olacaksa böyle olsun – Ey Vehbi hazır olanlar hayır dua yaymak için – Yüzümüzü yere döşeyelim çünkü yemek döşemesi

Yaratıcı eşsiz Allah nimetleri sürsün – Gelecekte iki dünyasını nimetleri devam etsin – Noktalı harflerle bu matla'ı tarih ettim

Binası uğur ve saadette tamamlanacak – Bu imaretde türlü renlerde ni'mert çıkar – Her sofrası bir Halil İbrahim sofrası oldu, 1139.”

H/1139-M/1727 (Ünver, 2017, s. 126).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin günümüzdeki durumuna bakıldığında, zemin yeşile yazılar ise altın varağa boyanmıştır. Bunun dışında kitabede her hangi değişiklik görülmemektedir. Günümüzde iyi durumda olan kitabe okunabilmektedir.

5.6.29. Nevşehir Damad İbrahim Paşa Sıbyan Mektebi Kitabesi

Katalog No: 67

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020

Yapının Yeri: Belediye Caddesi ile Cami Cedid Caddesi arasında yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: İmaret mevcut kitabesine göre H/1139-M/1726-1727 yılında Damad İbrahim Paşa tarafından Hassa Mimarbaşı Mehmet Ağa'ya inşa ettirmiştir (Aktuğ, 1992, s. 7).

Yapının Plan ve Mimarisi: Damad İbrahim Paşa külliyesinin bir elemanı olan sıbyan mektebi, imaret ve medresenin güney köşesinde yer almaktadır. Yüksek bir platform üzerine inşa edilen sıbyan mektebi, imaretin avlu duvarına bitişik olup güneyinde ve batısında üçgen avlular meydana getirilmiştir. Bu mekâna iki kapı ile giriş sağlanmaktadır. Bunlardan biri batı cephede yer alan imaret avlusundan, diğeri ise Cami-i Cedid Caddesi'nden açılan kapılardan ulaşılmaktadır.

Sıbyan mektebi, doğu-batı doğrultusunda uzanan dikdörtgen bir plana sahiptir. Mektebin güney ucuna yerleştirilen revak kısmı, bir mermer sütun ile iki bölüme ayrılmıştır. Bu bölümlerin üzeri pandantif geçişli kubbe ile örtülmüştür. Sıbyan mektebin derslane kısmına basık kemerli bir kapı ile geçiş sağlanmaktadır. Dikdörtgen formlu mekânın üzeri aynalı tonoz ile kapatılmıştır. Dershanenin iç kısmında dikdörtgen formlu ocak ve dolap nişi bulunmaktadır. Herhangi bir süsleme unsuruna rastlanmayan sıbyan mektebinde malzeme olarak kesme taş kullanılmıştır. Yapının inşa kitabesinde ise mermer malzeme kullanılmıştır. Damad İbrahim Paşa külliyesi içerisinde yer alan Sıbyan Mektebi, kullanıma kapalı olup günümüzde restorasyon çalışmaları yapılmaktadır.

Damad İbrahim Paşa Sıbyan Mektebi Kitabesi: Sıbyan mektebinin giriş kapısı üzerinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Kitabe, sıbyan mektebinin basık kemerli giriş kapısı üzerinde yer almaktadır (Görsel 175). Büyük boyutlu kitabe metni İstanbul'da özel olarak hazırlanmış olup şair Seyyid Vehbi tarafından yazılmıştır. Üç bölüm halinde sekiz satır olarak düzenlenen kitabe, beyaz mermer malzeme üzerine Ta'lik hatla Osmanlı Türkçesi ile yazılmıştır.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Nâmdâş-ı hâce-i 'âlem sabakhvân-ı hükm - Mâlik-iseyf û kalem ihyâ kün-i şer'-i nebî - Hazret-i Sultan ahmed Han Gâzi kim onun

'Akl-ı kül terbirine nisbetle tırf mektebi - Ol şehinşâh-ı cihân-bânın vekîL 'âli kevkebi - Sıhr-ı hâs sadr-ı vâlâ kadr-i âli kevkebi

Ya'ni İbrahim Paşa-yı nüvvâb idinse kim - Pîr û bernâdan du'a celb eylemektedir matlabı - Hâdi-i tevîkden ta'lîm ile irşâd ile

Her umûrun ana rûşendir tarîk-ı asvebi - Hasbeten lillâh yaptı bir mu'allim-hâne kim - Eyledi etfâlî hayran hüsn-i tarh- a'çebi

Rahmet okutdu idüb içinde ihyây-ı 'ulûm - Gûyâ kabrinde zinde oldu ecdâd û ebi - Olmasa tevîk-i hakk bulmazdı mekteb yapma

Hâce-i 'asr olsa dahi bu makam-ı ensebi - Per idüb etfâl anı oldu külâh-endâz-ı sevk - Birbirine itdiler ismâ emr-i "fe-irğebi"

Rahle-veş dest-i du'a açub sırayla durdular - Çıkdı etfâlın sipihre bâng yâ Rabb yâ Rabbi - Ömrünü müzd it ilâhî padişâh-ı 'âlemin

Rabbi yessidr mâ yürüdü's s-sadr hâzâ matlabı - Vehbi-i bende du'a idüb didi tarihini - Cûd-ı İbrahim Paşa yaptı ve nev mektebi 1139.

H/1139-M/1727 (Ünver, 2017, s. 136).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Âlemin hocasının adaşı ders okuyanların hükmü – Kılıç ve kalem sahibi, Peygamber şeriatını ihya eden

Sultan Ahmed Han Gazi hazretleri ki O'nun – Tam akıllı edbirine nisbetle çocuk okulu

O cihanın bekçisi Padişahın mutlak vekili – Makamın özel akrabası, yüksek kadirli, yüce yıldızı

Yani naiblerin paşası İbrahim ki – İhtiyar ve gençten isteği dua kazanmaktır

Doğru-başarılı kılından eğitim ile yetiştirmekle – Her işin doğru yolu ona aydınlık gibi görünür

Allah için bir öğretmen okulu yaptı ki – Çocukları hayran bıraktı bu güzel ve ilginç yapısı – İçinde bilimleri canlandırmakla rahmet okuttu

Sanki mezarlarında babası ve ataları dirildiler – Allah'ın yardımı olmasaydı, asrın hocası olsa dahi, bu münasip makamı okul yapmazdı

Pek çok çocuk ansızın külahlarını havaya atarak ileri koştular – Birbirlerine “İsteyiniz...” emrini duyurdular – Rahle okuma masası gibi dua eli açıp sırayla durdular

Çıktı çocukların gökyüzüne “Ya Rab, ya Rabbi” sedaları – İlahi dünya padişahının ömrünü arttırır – “İsteğim budur: Allah'ım gönlün dileğini kolaylaştır”

Kul Vehbi dua ederek tarihini dedi – İbrahim Paşa'nın cömertliği bu yeni okulu yaptı 1139”

H/1139-M/1727 (Ünver, 2017, s. 137).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin günümüzdeki durumuna bakıldığında, mermer malzemenin homojen yapısı nedeniyle kitabenin renginde saramalar meydana gelmiştir. Bunun dışında kitabenin sağ ve sol köşelerinde kararmalar görülmektedir. Bu olumsuzluklara rağmen kitabe metni zorlanmaksızın okunabilmektedir.

5.6.30. Nevşehir Damad İbrahim Paşa Medrese Kitabeleri

Katalog No: 68

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020

Yapının Yeri: Belediye Caddesi ile Cami Cedid Caddesi arasında yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Vezir-i Azam Damad İbrahim Paşa tarafından III. Ahmed döneminde yaptırıldığı medresede iki adet kitabe mevcuttur. Bunlardan birincisi H/1139-M/1726-1727 tarihi ve banisinin adı kayıtlıdır. İkinci kitabe de ise Kütüphane ait H/1140-M/1727-1728 tarihi kayıtlıdır (Kolay, 1993, s. 447).. Vakıflar tarafından 1961 yılında gerçekleştirilen onarımlarda, medresenin dersane odası kütüphane olarak kullanılmaktadır. Günümüzde Damad İbrahim Paşa Halk Kütüphanesi olarak işlev görmektedir (Çetinkaya, 2005, s. 2; Aslanpa, 2004, s. 442). Medresenin mimari Hassa Başı Mehmet Ağa'dır (Aktuğ, 1992, s. 7).

Yapının Plan ve Mimarisi: Medrese ve kütüphane, cami, sıbyan mektebi, imaret haman, kervansaray ve iki çeşmeden meydana gelen Damad İbrahim Paşa Külliyesi'nin bir elemanıdır. Medrese, cami avlusunun batısında, güneye doğru daralan alanda bulunmaktadır. Doğu-batı doğrultusunda, kareye yakın dikdörtgen planlı medrese, açık avlulu, tek katlı ve revaklı olarak inşa edilmiştir. Medresenin arka kısmında üçgen bir avlu bulunmaktadır. Avlunun bir köşesinde depo ve iki birim halinde tuvalet mevcuttur.

Medresenin kuzeydoğu köşesinde kütüphane (dersane-başoda) bulunmaktadır. Diğer birimlerden büyük tutulmuş ve köşesi revak kısmına dayanmıştır. Başodanın medresenin kuzey doğu köşesine yerleştirilmesi, Klasik medrese plan şemasında değişikliğe gidildiğini göstermektedir. Kare planlı kütüphane, üzeri kurşun kaplı bir kubbe ile örtülmüştür(Ünsal, 1984, s. 102; Çetinkaya, 2005, s. 2). Basık kemerli bir kapı ile giriş sağlanmaktadır. Doğu cephesinde dört, kuzey cephesinde bir adet pencere açıklığı bulunmaktadır. Teyzinat bakımından medresenin başodasında (kütüphane) kalem işlerine rastlamaktayız. Yapının inşasında keme taş, sütun başlıklarında, kitabelerde beyaz mermer, kapı ve pencere kapı kanatlarında ahşap malzeme kullanılmıştır.

Damad İbrahim Paşa Medresesi Kitabeleri: Medrese ve kütüphane (başoda) giriş kapıları üzerinde yer almaktadır.

İnşa kitabesi

Kitabe, doğu cephede bulunan giriş eyvanın, basık kemerli kapısının alınlık kısmında yer almaktadır (Görsel 176-177). Şair Vehbi tarafından yazılan kitabe, dört bölüm halinde ve dokuz satır olarak düzenlenmiştir. Beyaz mermer üzerine oyularak, Talik hatla Osmanlı Türkçesi ile hakkedilmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Ebu'l-feth muzaffer şehriyarı-ı ma'delet küster - Ki zat-i paki anın mazharı inna ce'alnadır- Cihanban-ı mu'azzam hazret-i şahinşeh-i a'zamn- Hidiv-i cem hadem-i zıllı-i zalil-i halik-i kadir

Cenab-o hazret'i Sultan Ahmed Han Gazi kim - Der-i dergâh-ı lütf ü. cüdi mihrab-ı temennadır - Değildir methini mümükñ ve İkin şükri vacibdir - Ki zati nimet-i mahz-ı cenab-ı hakk te'aladır

O hakan sima menkabet kim 'adl fi re'fetle - Muradı 'âlemi ma'mur idüb dünyayı ihyadır - Anınçün mazhar-ı esbab-ı teyid eyleyüb mevla - Muvaffak itdi bir düstura kim bi-misi fi hemtadır

Nizam-ı din fi devlet ya'ni İbrahim paşa kim - Olub eserine peyrev-i şahran-ı hayra püyadır - Veziri a'zam fi ekrem medar-ı rahat-ı 'âlem - Ki damad-ı kerem mütağ şah-ı kişver aradır

Sitüdekar il kidarı müselleme hüsn-i etvarı - Anın hayrat il asarı birün-ı hadd il ihsadır - Biri ezcümle bu ma'müre-i pakize mevki' kim - Defatirhanede Nevşehir ismiyle müsemmadır

O huşid-i se'adet terakki olmakla münişinden - Zemini şimdi rifatte revak-ı çarh-ı hemtadır - Nedir bu ya rnu'alla buk'a-i pakize-i vala - Ki hüsn-i tarh-ı hayret-bahş-ı erbab-ı temannadır

Sipihri-i 'ilm il danişdir bu 'ali medrese gilya - İçinde hücreler manend-i burc-ı çarh-ı piradır - Sebkan-ı du'ay-ı hayr olub aç safha-veş destin - Sırr il şan-ı ilahi çümle âmine müheyyadır

Bu darülilimde neşr-i kemal fazl olundukça - İde hanisini sadrında daim halik-i kadir - Ola ömrü füzün hasmı nikiün mülk-ize had birün - Hemişe nüh kubab-ı asıman ta böyle ber-cadır.

Seza altun kalemle yazsala tarihin ey Vehbi - Bu vala medrese icad-ı İbrahim Paşadır, 1139”

H/1139-M/1726-1727 (Aktuğ, 1992, s. 91).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Fetihlerin babası, adaletli, muzaffer hükümdar – Ki onun temiz kişiliği Allah katında itibar görür – Ulu Hükümdar, saygıdeğer ve büyük şahların şahı, padişahın yüksek rütbeli veziri, kudretli yaratıcının koyu glgesinin hizmetçisidir.

Saygıdeğer Ulu Sultan Ahmet Han Gazi ki – İyilik ve cömertlik kapısının incisi, ümit bağlayan yerdir – Methi mümkün değildir, ancak (O’na) teşekkür etmek – Gereklidir ki kendisi Yüce Tanrının tam bir lütfudur.

O hakan, tarihi şahsiyet ki, adalet ve merhametle – İsteği dünyayı imar edecek canlandırmadır – Onun için Tanrı şereflenme nedenlerini destekleyerek – Benzeri ve örneği olmayan bir vezire uygun gördü.

Dinin ve devletin düzeni, yani İbrahim Paşa ki – Eseriyle hayır yapılmasına yol açan ve öncü olandır – Dünyanın rahat etmesini sağlayan ulu ve şerefli Vezir – Ki soylu Damad adet olduğu gibi memleketi süsleyen hükümdardır.

İşi ve tarzı övülmüş, güzel tavırları doğru ve herkese kabul edilmiş – Onun hayatı ve eserleri sınırsızdır; hesaba gelmez – Bunlardan biri bu temiz bayındır yerdir ki Resmi defterlerde Nevşehir (Yeni Şehir) olarak adlandırılmıştır.

O saadet güneşi ululuğuyla yükseldi – Yeri şimdi yücelikte Revak katında ayındır Nedir bu ey yüce temiz büyük yapı – Ki güzelliği ve düzeni dilek sahiplerini hayret içinde bırakır.

Sanki bu ulu medrese ilim be bilgi göğüdür – İçindeki odalar süslü çark burcunun benzeridir – Hayır dua okumak için elini safha gibi aç – Allah’ın hikmeti ve sırrı ile herkes âmin demeğe hazırdır.

Bu ilim yuvasında fazilet ve olgunluk yayıldıkça – Kudretli yaratan yaptıranın makamında sürekli etkin (kılsın) - Ömrü uzun, düşmanı altüst mülkü dışarıda sınırsın olsun – Gökyüzünün dokuz katı bunun gibi uygun bir yerdir

Ey Vehbi altın kalemle yazsalar tarihini uygundur – Bu yüce (yüksek) medrese İbrahim Paşa'nın icadıdır. 1139”

H/1139- M/1726-1727 (Aktuğ, 1992, s. 91-92).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna baktığımızda, yazıların ve satır aralarının altın varakla boyandığı görüyoruz. Kitabede herhangi bir kırılma ve silinme yoktur. Ancak kararmalar meydana gelmiştir.

İnşa Kitabesi

Medrese, başodasına giriş sağlayan basık kemerli kapı üzerinde kütüphaneye çevrildiğine dair kitabe yer almaktadır (Görsel 178-179). Kitabe, dört bölüm halinde ve dokuz satır olarak düzenlenmiştir. Düz satırlar üzerine yazılan beyaz mermer kitabenin etrafı basit silmeler ile çerçevelenmiştir. Kitabe, Şair Nedim tarafından Ta'lik hatla Osmanlı Türkesi ile yazılmıştır.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Şeri'at saliki Sultan Ahmet Han Gazi kim - Hemişe karı temhid-i esas-ı şer-i garradır - Cihanın maliki hakan-ı emced kim celaletle - Vücudu ruy-i arz üstünde zill-ı kat te'aladır.

Şeh-i saib zafer sahib kıran-ı het kişver kim - Gubar-ı payına şahan-ı 'âlem çehre fersadır - Nikininden misal mihr ü fer saltanat zahir - Rıkabından çuizzet-i pertev şevket hüveydadır.

Vezir-i azam ü damadı ol hakan- zışanın - Ki fenn-i himmet ü cud ü sehade hayret efzadır - Geleliden devlet ü ikbal ile ol sadr-ı valaya - Şeb Uruz ihtimamı nazm-ı ahval-I re'ayadır.

Cihanda arzusu dilharab olmuşları ta'mir - Hemişe pişesi hayrat ile dünyayı ihyadır - Nümayandır yanında herkesin esrar-ı pinhanı - Zamir-i enveri güyaki mirat-ı mücelladır.

Sitanbul içre ü etrafda bihaddır asarı - Hususa kim bu beytu'l-kütub-i 'âlem aradır - Derünu güne güne nüsha-i dilcu ile memlü - Biruni zib ü arayış ile bimislü hemtadır.

İçinde var nice cüz kitab-ı bünuadil kim - Anın her birisi hayret fezay-i İbni Sina'dır - Hele ihya-yi ilm ü fazl için böyle eser yapmak - Cenab-ı sadr-ı 'ali himmete tevfik-i mevladır.

Bunula hak bu kim asür-ı hayrın eyleditekmil - Ki neşr-i 'ilme ba'is hayr-ı vala şan zibadır - Hüda hemvaretevfik eylesfinhayrata banisin - Nice asar ola lutfundan anın nev-be-nev sadır.

Nedima harf- menkfutiyletahrir etti tarihin

Bu beytu'l-kütub-i 'ali tarh-ı İbrahim Paşadır”

H/1140-M/1727-1728 (Aktuğ, 1992, s. 94).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Şeriat yoluna bağlı Sultan Ahmet Han Gazi ki – İşi her zaman temiz doğru yolun prensiplerini yaymaktır - Dünyanın sahibi şerefli Hakan kii ululukla – Varlığı yer yüzünde yüce Alla ’ın gölgesidir.

Zafer sahibi şah, her zaman başarı kazanan hükümdar ve yed iklim sahibi ki – Ayaklarının tozuna dünya şahları yüzlerini aşındırırlar – Yüzüğünden güneş ve aydınlık misali saltanat – Üzengisinden sanki değer, aydınlık ve heybet görülmektedir.

Büyük vezir ve o şanlı hakanın damadı – Ki himmet, cömert ve el açıklığından hayret verendir – Yorgunluktan devlet ve ikbal ile o yüce makama geleli – Gece gündüz halkın durumunu düzeltmek için özen gösterdi.

Arzusu dünyada gönlü kırılanları memnun ve – Her zaman isteği hayrat ile dünyayı ihya etmektir – Yanında herkesin gizli sırları bellidir – Aydınlık vicdanı sanki bir parlak aynadır.

İstanbul’un içinde ve çevresinde eserleri sayısızdır – Özellikle ki dünya süsleyen bu yüce kitabevidir – İçi türlü türlü renğarenk, gönü çeken nüshalarla doludur – Dışı da süs ve bezeklerle eşsiz ve benzersizdir.

İçinde dengi olmayan nice cilt kitap var – On(ların)un her biri İbn-i Sina'yı bile hayret ettirir – Hele bilim ve fazileti canlandırmak için böyle eser yapmada – Yüce makamın himmetini Allah başarılı kılsın.

Bununla Hak bu ki hayır eserlerini tamamladı – Ki bilimin yayılmasına sebep, yüce hayır ve güzel şandır – Allah her zaman yaptıranını hayır yapmağa muvaffak etsin – Onun iyiliğinden daha nice eser yeniden yeniye ortaya çıksın.

Tarihin Nedim noktalı harflerle yazdı

Bu yüce kitabevi İbrahim Paşa'nın bıraktığı eserdir 1140''

H/1140-M/1727-1728 (Aktuğ, 1992, s. 95-96).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna baktığımızda; herhangi bir tahribat mevcut değildir. Yazılar ve satır araları altın varak rengi ile boyanmıştır. Dış koşullar nedeniyle kitabenin bütününde kararmalar meydana gelmiştir.

5.6.31. Nevşehir Damad İbrahim Paşa Hamam Kitabeleri

Katalog No: 69

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020

Yapının Yeri: Belediye Caddesi ile Cami Cedid Caddesi arasında yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Hamam üzerinde iki kitabe bulunmaktadır. Yapının giriş açıklığı üzerinde yerleştirilen kitabe, Damad İbrahim Paşa tarafından yaptırılan başka bir hamam yapısına aittir. Hamama ait olan asıl kitabe, basık kemerli ikinci bir girişin üzerinde yer almaktadır. Kitabeye göre hamam H/1140-M/1727-1728 yılında Damad İbrahim Paşa tarafından inşa edilmiştir.

Yapının Plan ve Mimarisi: Damad İbrahim Paşa Hamamı, kuzeydoğu-güneybatı istikametinde, dikdörtgen bir plan şemasına sahip olup eğimli bir arazi üzerine inşa edilmiştir. Tek fonksiyonlu olarak inşa edilen hamamın günümüzde farklı günlerde kadınlara ve erkeklere hizmet vermektedir. Tek fonksiyonlu hamam, sırasıyla soyunmalık, soğukluk, sıcaklık, su deposu ve külhan bölümlerinden meydana gelmektedir. İnşa malzemesi olarak düzgün kesme taş ve kaba yönü taş kullanılan hamamın zemini, duvarları, taşıyıcı elemanları ve kitabelerinde mermer malzeme kullanılmıştır. Damad İbrahim Paşa Hamamı, külliye topluluğu dışında inşa edildiği için günümüzde restorasyon çalışmasına dahil edilmemiş olup hizmet vermektedir.

Damad İbrahim Paşa Hamam Kitabeleri: Hamam giriş açıklığı ile giriş eyvanında sonra ulaşılan basık kemerli ikinci girişin üzerinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Giriş eyvanından geçilerek ulaşılan basık kemerli giriş açıklığı üzerinde yer almaktadır. 1.68 x 64 m ölçülerinde üç bölüm halinde ve beş satır olarak düzenlenen kitabe, Sülüs hatla Osmanlı Türkçesi ile hakkedilmiştir (Görsel 180). Beyaz mermer malzeme üzerine oyulmuş kitabenin etrafı ve satır araları basit silmeler çerçeve içerisine alınmıştır.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Şehriyâr-ı bahr û berr sahipkırân-ı şark û garb”

*“Hüsrev-i çem pâye Sultan Ahmet gerdun cenâb - Ol şehinşâh-ı hümayûn kadr-ı
vâlâ rütbe kim - Fahreder dergâhına İskender itse intisâb*

*Ol şehin dâmad-ı vâlâşânî sadra'zamı - Ya'ni İbrahim Paşa ol vezir-i kâmyâb -
'Âlemi lebriz kıldı cudununun âvâzesi*

*Belki çıktı çarha mânend-i du'a-yı müstecâb - Ol ihyâsı bu hamam-ı münevver kim
ânın - Ruşenâ her mermer-i sâfi misal-i mâhitâb*

*Sahibinden hak eyleyüb sadr-ı sa'adette mekîN - Eylesûn böyle nice âsar-ı hayre
müstetâb - Eyledim çün vakti itmamın Nedimâ dan sûal*

*Böyle iki musra'-ı târîh ile verdi cevap - Cûd-ı İbrahim Paşa kerem idüp bazarını
1140 - Buldı bu hamam ile bu şehir-i zîbâ âb û tâb 1140.”*

H/1140-M/1728 (Ünver, 2017, s. 143).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Deniz ve karanın hükümdarı doğu ve batının mutlu şahı”

*“Padişah rütbeli Sultan Ahmed hazretleri – O mutlu şahlar şahı yüksek ve değerli
rütbe sahibi – Ki İskender dahi dergâhına mensup olsa övünürdü*

*O şahın damadı yüce şanı başbakanı – Yani İbrahim Paşa o muradına eren vezir
– Dünyayı aydınlattı cömertliğinin yankıları*

*Kabul olan dua gibi belki göğe çıktı – Bu aydınlık hamamı ihya etmesi ki onun –
Her saf mermeri ay ışığı misali parlaktır*

*Hak sahibini mutlu makamında sağlam kılsın – Daha nice böyle hayırlı eserleri
makbul etsin – Nedim'den bitirilişini sorduğumda*

*Böyle iki dize tarih il cevap verdi – İbrahim Paşa'nın cömertliği varlığın kerem
etti 1140 – Bu süslü şehir bu hamam ile tazelik buldu 1140.”*

H/1140-M/1728 (Ünver, 2017, s. 143).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna baktığımızda, herhangi bir kırılma ve silinme görülmemektedir. Ancak, beyaz mermer malzemenin zaman içerisinde karardığı, yapının dışında yer alan kitabeden anlaşılmaktadır.

İnşa Kitabesi

Hamamın giriş kapısı üzerinde, Damad İbrahim Paşa'nın ilk vezirlik yıllarında yaptırdığı hamamın inşa kitabesi yer almaktadır (Görsel 181). İki bölüm halinde düzenlenen kitabe metni Ta'lik hatla Osmanlı Türkçesi ile hakkedilmiştir.

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabe metni mermer malzemenin homojen yapısından dolayı net bir şekilde okunamamaktadır. Kitabe metninin yedinci satırının başında “*ola bir hata*” son satırın ikinci bölümünde ise “*Bu Damat İbrahim Paşa itti inşa 1134*” ifadesi yer almaktadır.

5.6.32. Sivas Behram Paşa Hamam Kitabesi

Katalog No: 70

İnceleme Tarihi: Mart 2021

Yapının Yeri: Şehir merkezinde, Paşa Bey Sokak'ta bulunmaktadır.

Yapının Tarihçesi: Eser "*Sagır Behram Paşa*" ve "*Kurşunlu Hamamı*" ismi ile anılmaktadır. Kitabesine göre H/984-M/1576 yılında Berham Paşa tarafından inşa ettirilmiştir. Yapının mimari bilinmemektedir (Acun, 1998, s. 189; Denizli, 1998, s. 147). Hamam, 1928 yılında Duyun-i Umumiyye tarafından Tuz Deposu olarak kullanılmış, Vakıflar Genel Müdürlüğü ise 1950 yıllarında kiraya verilerek işler hale getirmiştir (Uzunçarşılı & Edgüer, 1992, s. 168; Denizli, 1998, s. 148).

Yapının Plan ve Mimarisi: Kurşunlu Hamam, kuzey-güney istikametinde, dikdörtgen bir plan şemasına sahip olup düz bir arazi üzerine inşa edilmiştir. Çift fonksiyonlu olarak inşa edilen hamamın doğusunda erkekler bölümü, batısında ise kadınlar bölümü yer almaktadır (Topçu, 2013, s. 53) . Çift fonksiyonlu hamam, sırasıyla soyunmalık, soğukluk, sıaklık, su deposu ve külhan kısımları simetrik bir şekilde her iki bölümde mevcuttur.

Kesme taş malzeme ile inşa edilen hamamın külhan kısmında moloz taş kullanılmıştır. Hamamın soyunmalık kısmındaki kabinlerin sayunma kabinleri ahşap, soyunmalık bölümünün zemini, soğukluk mekannının duvarları, göbek taşında, kurnalarda ve kitabede mermer malzeme kullanılmıştır. Behram Paşa Hamamı, günümüzde sağlam durumda olup halk tarafından kullanılmaktadır.

Behram Paşa Hamamı Kitabesi: Erkekler bölümüne girişin solunda bulunan pencere içerisinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Hamamın ön cephesinde 0,53 x 0, 65 m ölçülerinde üç satırlık Arapça bir inşa kitabesi bulunmaktadır (Görsel 182). Mermer kitabenin etrafı silmeler ile çevrelenerek içerisine Sülüs hatla metin yüzeye kartuş içerisine alınarak yazılmıştır.

Kitabe Metnini Okunuşu

“Ben-i haza’l-hamam fi eyyam devlete el-sultan’ül-a’zam

Sultan Murad bin Selim han el-abid ez-zaif el-muhtaç ila rahmete rabbi

Behram Paşa bin Abdullah emir el-umera-i bilayet-i Rum, sene 984.”

H/984-M/1576 (Topçu, 2013, s. 55).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Yüce Sultan Selim Han oğlu Murad Han zamanında, vilayeti Rum emir’ül-ümerası, Allahın rahmetine muhtaç Abdullah oğlu Nehram paşa bu hamamı bina etti. Sene 984.”

H/984-M/1576 (Topçu, 2013, s. 55).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Yapının inşa kitabesinin konumu hakkında farklı görüşler vardır. Bunlar; Uzunçarşılı & Edgüer, orijinal kitabenin giriş kapısı üzerinde olduğunu, Denizli ise erkekler bölümüne giriş sağlayan kapının doğusudaki pencere içerisinde olduğunu belirtmektedir. (Uzunçarşılı&Edgüer, 1992, s.168; Denizli, 1998, s.146). Ancak inşa kitabesi, günümüzde hamamın ön cephesine monte edilmiştir.

5.6.33. Kayseri Asmalı Çeşme Kitabesi

Katalog No: 71

İnceleme Tarihi: Mart 2021

Yapının Yeri: Şehir merkezinde, Melikgazi İlçesi, Cami-i Kebir Mahallesi'nde bulunmaktadır.

Yapının Tarihçesi: Eser halk arasında “*Pamuk Hanı Çeşmesi*”, “*Kapan Hanı Çeşmesi*” veya “*Şeyh Müeyyed Çeşmesi*” ismi ile anılmaktadır (Eldem, 1982, s. 143). Çeşme, mevcut kitabesine göre M/1390 yılına tarihlendirilmektedir. Ömer Yörükoğlu, M/1390 tarihli kitabeye dayanarak çeşmeyi XIV. yüzyılının sonlarında inşa edildiğini ve Sahabiye Çeşmesi'nden sonra Kayseri'deki en eski çeşme olduğunu belirtmektedir. Mustafa Denктаş ise mimari ve süsleme özelliklerini göz önüne aldığına çeşmeyi daha geç bir döneme tarihlendirmektedir. Sonuc olarak çeşme H/792-M/1390 yılında Şeyh Müeyyed tarafından inşa edilmiştir (Denктаş, 2000, s. 105; Yörükoğlu, 1991, s. 77).

Yapının Plan ve Mimarisi: Asmalı Çeşmesi, iç içe iki kemerli ve tipolojik olarak bağımlı bir çeşmedir. Dikdörtgen bir kütle arz eden çeşmenin ön yüzündeki yuvarlak kemerli niş, yanlarda sütunlar üzerine oturmaktadır. İç içe iki kemerli çeşmenin arasında kalan bölümün üzeri tonoz ile örtülüdür. İç kısımdaki sivri kemer, yanlarda sütunlara oturmaktadır.

Sembolik dört mermer sütunce arasında kalan alana, oval formlu dekoratif panolar yerleştirilmiştir. Bu panoların hemen altında birer lüle bulunmaktadır. Ortada yer alan lülenin üzerinde, küçük bir açıklık bulunmaktadır Bu açıklık çeşmenin su haznesi ile bağlantıdır. Çeşmenin haznesi, 3,60 x 0,60 m ölçülerinde olup önünde onarımlar sırasında eklenen yalak kısmı yer almaktadır. Çeşmenin malzemesi ön cephede düzgün kesme taş malzeme iken yan kısımlarda malzeme moloz taş olarak değerlendirilmiştir. Kitabesinde, sembolik dör sütuncelerde ve oval formlu panolarda mermer malzeme kullanılmıştır.

Asmalı Çeşme Kitabesi: Çeşmenin dikdörtgen alınlığı üzerinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Kitabe, dikdörtgen alınlığın batı köşesinde saçağın hemen altında yer almaktadır (Görsel 183). 0,41 x 1,03 m ölçülerinde üç satırlık Arapça bir inşa kitabesi bulunmaktadır. Beyaz mermer mazleme ile yapılan kitabede çeşmenin tarihi son satırda ebced hesabı ile düşürülmüştür. Düz silmeler üzerine, Sülüs hatla yazılan kitabenin etrafı basit silmeler ile çevrelenmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Bena hazihî'l- mesileti 'ale'l- 'ayn fi eyyami'd- devleti's-Sultani'l- 'adil burhanü'd- dünya ve'd-din

Es-Sultan Ahmed enaru'l-lahi burhanehu haslü min yedi'l-müsemma'l-emiri'l- makbul muzafferü'd- devle ve'd- din eş- Şeyh Müeyyed

Zeyyidet devletehu ve hüve sadakatün mevlahu es- Sultani fi ba'zi şuhuri sene isneyn ve tisin ve seb'a maye.”

H/792-M/1390 (Denktaş, 2000, s. 107).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Kaynak olarak akan bu imareti (çeşmeyi) din ve dünyanın delili, adalet sahibi, bilgilli, Sultan Ahmed, saltanat günlerinde – Allah burhanını yüceltsin – bina etti (Bu çeşme) sevilen emir- din ve devletin galibi diye adlandırılan Şeyh Müeyyed-devleti artsın- eliyle 792 yılının aylarından birinde ortaya çıktı. Bu, Saltanat (Sultan) dostunun sadakalarıdır.”

H/792-M/1390 (Denktaş, 2000, s. 107).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, dış mekânda olmasından dolayı yazıda zamanla bazı kırılma ve dökülmeler olmuştur. Ayrıca yer yer yazıda kararmalar olduğu görülmektedir. Bu olumsuzluklara rağmen kitabe rahatlıkla okunabilmektedir.

5.6.34. Kayseri Gavremoğlu eşme Kitabeleri

Katalog No: 72

İnceleme Tarihi: Nisan 2021

Yapının Yeri: Şehir merkezinde, Yanıkoğlu Mahalle'sinde yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: eşme, mevcut kitabesinden anlaşıldığı üzere, H/914-M/1508 yılında Pir Ahmed tarafında inşa edilmiştir. 1985 yılında gerçekleştirilen onarımlar sırasında yapının orijinal kitabesinin üzerine, manzum ve Günümüz Türkçesi olarak onarım kitabesi eklenmiştir (Yörükoğlu, 1991, s. 125).

Yapının Plan ve Mimarisi: Gavremoğlu eşme, yön olarak doğu-batı doğrultusunda konumlandırılmış, bağımsız ve tek yüzlü olarak tasarlanmıştır. Dikdörtgen bir plan arz eden eşme sivri kemerle biçilenmiş olup yekpare taştan yapılmış, profilli ayaklar üzerine oturmaktadır. Üzengi seviyesinden başlayan kenar silmeler, yan ve üst kenarları dolaşır. Silmeler üzerinde öne doğru çıkıntı yapan profilli sacak bulunmaktadır. eşme nişi içerisinde, tek lüleli ayna taşının altında küçük bir nişe yer almaktadır. 1985 yılında eşme nişinin içerisi doldurularak, öne doğru çıkıntı yapan yalak kısmı yapılan onarım çalışmaları sırasında eklenmiştir. Genel hatları ile sade bir yapıya sahiptir. Kesme taş malzeme ile inşa edilen çeşmenin kitabelerinde mermer kullanılmıştır.

Gavremoğlu eşme Kitabeleri: eşme nişi içerisinde inşa ve onarım kitabesi bulunmaktadır.

İnşa Kitabesi

Ana cephede, sivri kemerli niş içerisinde 1,07 x 0,32 m ölçülerinde orijinal bir inşa kitabesi yer almaktadır (Görsel 184). Enine dikdörtgen formlu kitabenin etrafı kalın silmeleler ile çevrelenmiş olup iki satır halinde yazılmıştır. Beyaz mermer üzerine oyulmuş, Sülüs hatla Arapça olarak yazılmış kitabenin tarihi ebced hesabı ile düşürülmüştür.

Kitabe Metninin Okunuşu

*“Amere bi resm hazi’l- ‘ayni’l- mübareke fi eyyam devletü’s-Sultani’l-a’zam
Sultan Bayezid Han bin*

*Muhammed Han hallede’l-lahü mülkehu sahibehu Hacı pir Ahmed bin Aziz et-
tarih fi şehr-i Rebi’ul- ahir sene erbe’a aşara ve is’a maye”.*

H/914-M/1508 (Denktaş, 2000, s. 36).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

*“Bu mübarek çeşmenin yapılmasını Mehmed Han’ın oğlu Beyazid Han’ın Allah
mülkünü daim kılsın zamanında emir edilmiştir sahibi Hacı Aziz’in oğlu Pir
Ahmed’dir. Tarihi dokuzyüz ondört yılının Rebiu’l-Ahir ayıdır.”.*

H/914-M/1508 (Denktaş, 2000, s. 37).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, açık alanda olması sebebi ile harflerin kenarlarında yer yer aşınmalar olmuştur. Bu aşınmalara rağmen kitabenin durumu iyi vaziyettedir.

Onarım Kitabesi

Sivri kemerli niş içerisinde, inşa kitabesinin üzerinde yer almaktadır (Görsel 185). 0,38 x 0,96 m ölçülerinde, diködrten formu kitabe manzum ve günümüz Türkçesi olarak yazılmıştır. Şiir şeklinde yazılan kitabede onarımı yapan kişiden bahsetmektedir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Gavremoğlu çeşmesi Pir Ahmed’in eseri

Bin beşyüz sekiz yılında akıttı bu kevseri

Harabe olmuş iken Gavremoğlu Yılmaz Bey.

Bin dokuzyüz seksen beşte imar etti gevheri⁴⁶”

M/1985

⁴⁶ Bu Türkçe kitabe çeşmenin üzerinde yer alan levhada aynen yazıldığı şekli ile burada verilmiştir.

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, yer yer kararmalar olduğu gör÷lmektedir.

5.6.35. Kayseri Kadı Çeşme Kitabesi

Katalog No: 73

İnceleme Tarihi: Nisan 2021

Yapının Yeri: Şehir merkezinde Yalman Mahallesi'nde Ulus Sokağı üzerinde yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Çeşme üzerinde yer alan kitabe günümüzde okunmamaktadır. Bu nedenle tarihlendirme yapılırken mimari özellikler üzerinden değerlendirilmektedir. XVI. yüzyılında inşa edilen Gavremoğlu Çeşmesi ile benzerlik gösteren Kadı Çeşmesi XVI. yüzyılın ortalarına tarihlendirilmektedir (Denktaş, 2000, s. 44).

Yapının Plan ve Mimarisi: Kadı Çeşmesi, yön olarak kuzey-güney doğrultusuna tek cepheli ve tipolojik olarak bağımsız bir çeşmedir. Tek cepheli çeşmenin ön yüzü, sivri kemerli olarak inşa edilmiştir. Çeşme nişini örten sivri kemer yanlarda mermer yekpare ayaklar üzerine oturtulmuştur. Sacak kısmı ise düz bir silme ile hareketlendirilmiştir.

Ayna taşı bulunmayan çeşmenin üzerinde iki adet lüle bulunmaktadır. Fakat bu lüle kısmında musluk yoktur. Ayrıca çeşmenin önünde yalak ve yanlarda iki tane sekisi mevcuttur. Kadı Çeşmesinin üzerinde yer alan köş-minare XX. yüzyılın başlarında inşa edilmiştir. Genel hatları ile sade bir mimariye sahip olan çeşmenin inşasında kesme taş kullanılır iken kitabesinde ve sivri kemerin oturtulduğu ayaklarda beyaz mermer malzeme kullanılmıştır. Kadı Çeşmesi günümüzde sağlam durumda olup kullanılmamaktadır.

Kadı Çeşme Kitabesi: Çeşme nişi içerisinde yer almaktadır.

1. İnşa Kitabesi

Çeşme nişi içerisinde yer alan kitabe 0,45 x 1,78 m ölçülerindedir. Beyaz mermer malzeme üzerine oyulmuş kitabe günümüzde okunmamaktadır (Görsel 186). Kitabe dış mekânda olmasından dolayı yazıda zamanla aşınmalar meydana geldiği görülmektedir.

5.6.36. Kayseri Göllü Çeşme Kitabeleri

Katalog No: 74

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020

Yapının Yeri: Kubaroğlu Mahallesi'nde, Güllü Sokak'ta yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Mevcut kitabesinden anlaşıldığı üzere H/958-M/1551 yılında Abdullah oğlu Kasım tarafından inşa edilmiştir. H/1283-M/1866 yılına kayıtlı bir onarım kitabesi bulunmaktadır (Yörükoğlu, 1991, s. 81).

Yapının Plan ve Mimarisi: Tek kemerli ve bağımsız olarak inşa edilen çeşme dikdörtgen bir formda yapılmıştır. Çeşmeyi örten yarım kubbe, ön taraftan yuvarlak kemer ile sınırlandırılmış olup yanlardaki volüt başlıklı iki sütuna oturmaktadır.

Yuvarlak kemerli nişi örten yarım kubbe, taşların dizilmesiyle meydana gelmiştir. Yuvarlak kemerli nişin tam ortasında yer alan iç içe iki adet kemer ile sınırlandırılan ayna taşının, alt kısmında tek lüle bulunmaktadır. Fakat bu lüle kısmında musluk yoktur. Ayrıca çeşmenin önünde yalak ve yanlarda iki tane sekisi mevcuttur. İnşa malzemesi olarak kemse taş ve moloz kullanılan çeşmenin kitabelerinde mermer kullanılmıştır. Göllü Çeşmesi günümüzde sağlam durumda olup kullanılmamaktadır.

Göllü Çeşme Kitabeleri: Yuvarlak kemerli niş içerisinde inşa ve onarım kitabesi bulunmaktadır.

İnşa Kitabesi

Kitabe yuvarlak kemerli niş çerisinde, yarım kubbeyi oluşturan taşların başlangıç kısmında yer almaktadır (Görsel 187). 0,36 x 0,26 m ölçülerinde üç satırlık Arapça bir inşa kitabesi bulunmaktadır. Beyaz mermer kitabenin etrafı silmeler ile çevrelenerek iç yüzünü Sülüs hatla serbest olarak hakkedilmiştir. Ayrıca kitabenin son satırında tarih ebced hesabıyla düşürülmüştür.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Hazi’l- ‘ayni’l mübarek

El-imate Kasım bin Abdullah

Sene semanihi ve hamsın ve tis’a maye.”

H/950-M/1551 (Denktaş, 2000, s. 40).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Bu mübarek çeşme Abdullah oğlu Kasım tarafından dokuzyüz elli seninde imar edildi.”

H/950-M/1551 (Denktaş, 2000, s. 40).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, hava şartları nedeniyle yer yer aşınmalar olmuştur. Bu aşınmalar sonucunda kitabe metninin belirginleştirilmesi için harfler siyah renge boyaymıştır. Ayrıca, kitabenin yazıları serbest düzende ele alındığı için karmaşık bir görüntü sergilemektedir.

Onarım Kitabesi

İnşa kitabesinin altında, öne doğru çıkıntı yapan konsolun altında yer almaktadır (Görsel 188). 0,93 x 0,24 m ölçülerindedir. Üç bölüm halinde ve üç satır olarak düzenlenmiş kitabenin bölümleri kartuş içerisine alınarak, satır araları silmelerle ile ayrılmıştır. Dikdörtgen formlu beyaz mermer üzerine oyulmuş, Sülüs hatla Osmanlı Türkçesi ile yazılmıştır. İki bölüm halinde kartuş içerisine alınan satırların ilk sırasında bitkisel ve soyut geometrik motiflerle rölyef tarzda hareketlendirilmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Maşallah”

“Çeşme-i Göllü harabe, istedi ta’mir-i ayan – Gayretiyle kalı ta’mir ehl-i hayrat-ı zaman

Sahibü’l- hayrat ya Rab, hem dahi banisine – Sakı-i Kevser getir sun, Mahşer icre su heman

Çıktı tam tarih selamı, Göllü'nün ta'mirine – İç Hüseyin ile Hasan aşkına al bu çeşmeden⁴⁷.

Sene 1283”

H71283-M/1866 (Denktaş, 2000, s. 42) .

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Allah ne güzel istemiş

Harap olan Göllü Çeşme”nin onarılması aşikârdı, zamanın hayır sahipleri gayret ederek onardı

Allahım hem banisine hem de onarana mahşerde cennet ırmağının sakisi su getirsin

Selami Göllü”nün tamirine tam tarih düşürdü, Hasan ile Hüseyin aşkına iç bu çeşmeden

Sene 1866–1867.

H71283-M/1866

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, açık alanda olması sebebiyle harflerde ve zeminde aşınma ve kararmalar meydana gelmiştir. Bu kararmalar harfler ve tezyini işaretlerin küçük olması sebebiyle daha göze çarpmaktadır. Günümüzdeki durumu çok iyi olmayıp bir kısmı silinmiştir.

⁴⁷ Selami adlı şaire ait olan kitabe metninin, son satırında ebced hesabına göre çeşmenin tarihi vermiştir (Çayırdağ, 1981, s552).

5.6.37. Kayseri Oduncu eşme Kitabesi

Katalog No: 75

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020

Yapının Yeri: Kumbaroğlu Mahallesi'nde Hacılar Bucağı üzerinde bulunmaktadır.

Yapının Tarihçesi: Eser, halk arasında "akaloz eşmesi" ismi ile de anılmaktadır. Kitabesine göre H/990-M/1582 yılında Oduncu oğlu Murad tarafından inşa edilmiştir (ayırdadı, 1981, s. 555). eşme, H/1306-M/1888 yılında tamir edildiği, H/1318-M/1900 tarihli Ankara Vilayeti Salnamesi defterinde kayıtlıdır. 1888 yılında, 1950'li ve 1970'li yıllarda, son olarak 1997 yılında çeşmenin bütün cephesi yenilenmiştir (Denktaş, 2000, s. 47).

Yapının Plan ve Mimarisi: Oduncu eşmesi, akaloz Camii avlusunun kuzeydoğu cephesine yerleştirilmiştir. Tek kemerli ve tipolojik olarak bağımsız bir eşme olarak inşa edilmiştir. Dikdörtgen forma sahip çeşmenin ön kısmında nişin üzerinin örten sivri kemer yekpare ayaklar üzerine oturmaktadır. Üzengi seviyesinden başlayan kenar silmeleri saçak kısmına kadar devam etmektedir.

eşme nişi içerisinde bulunan ayna taşı 1970'li yıllarda yapılan onarımlar sırasında üzeri betonla sıvanmış olup lüle kısımları kaldırılmıştır (Denktaş, 2000, s. 47). Yalak kısmı onarımlar sırasında betonarme ile kapatılarak düz bir alan oluşturulmuştur. Genel hatlarıyla seda bir yapıya sahip olan çeşmenin inşasında düzgün keme taş, kitabesinde ise beyaz mermer malzeme kullanılmıştır. Oduncu eşmesi, günümüzde sağlam durumda olup kullanılmamaktadır.

Oduncu eşme Kitabesi: eşme nişi içerisinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Kitabe, sivri kemerli niş içerisinde, anya taşının üzerinde yer almaktadır (Görsel 189). 0,75 x 0,35 m ebadındadır. Dikdörtgen forma sahip kitabe, iki bölüm halinde ve iki satır olarak düzenlenmiştir. Satırlar kartuş içerisine alınmıştır. Beyaz mermer üzerine oyularak, Sülüs hatla Arapça olarak hakkedilmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Emera fi hazihi ’l- İmare – Murad bin Oduncu

Badehu sene el-hicre – Sene tis ’ine ve tis ’a maye”

H/990-M/1582 (Denktaş, 2000, s. 47).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Bu yapıyı, Hicretten sonra dokuzyüz doksan yılında Oduncu oğlu Murad yaptı.

Kenar ve saçak silmeleri dışında çeşmede süs unsuru bulunmamaktadır.”

H/990-M/1582 (Denktaş, 2000, s. 47).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, kartuş içerisinde yer alan bazı bölümlerde kararmalar meydana geldiği görülmektedir. Genel olarak dış mekânda bulunan kitâbelerle karşılaştığımızda kitâbenin durumu iyidir

5.6.38. Kayseri Erkilet İkiz Çeşme Kitabesi

Katalog No: 76

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020

Yapının Yeri: Kayseri li, Kocasinan ilçesi, Erkilet Kasabası'nda Nişancı Mehmet Cami avlusunun doğusunda bulunmaktadır.

Yapının Tarihçesi: Mevcut kitabesine göre H/1082-M/1671 yılında Hacı Ömer tarafından inşa ettirilmiştir. Çeşme 1988 ve 2012 yılından tamamen elden geçirilmiş ve bazı değişiklikler yapılmıştır (Tali, 2014, s. 79-80).

Yapının Plan ve Mimarisi: İkiz Çeşme, tek cepheli olarak ele alınmıştır. Tek cepheli çeşmenin ön yüzü, yan yana iki kemerli olarak inşa edilmiştir. Çeşme nişinin üzerini ötren sivri kemerler yanlarda ayaklar üzerine oturmaktadır. Sacak kısmı ise düz bir silme ile hareketlendirilmiştir. Ayna taşı olmayan her iki niş içerisinde birer adet lüle bulunmaktadır. Lülerlerden akan su, önündeki yekpare yalakta birikmektedir. Daha sonra küçük kanalla ön kısımda bulunan havuzda toplanmaktadır. İkiz Çeşme'nin inşasında tamamen düzgün kesme taş kullanılırken kitabede Kayseri'ye özgü beyaz mermer malzeme kullanılmıştır.

Erkilet İkiz Çeşme Kitabesi: Çeşme duvarının üzerinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Çeşmenin üzerinde 0,29 x 0,55 m ölçülerinde Arapça bir inşa kitabesi bulunmaktadır (Görsel 190). Enine dikdörtgen formlu kitabe, beyaz mermer malzeme üzerine oyma tekniği ile Sülüs hatla yazılmış olup kartul içerisinde serbest düzende iki satır halinde hakkedilmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Sahibü'l-hayrat el-Hac

Ömer sene isnan ve semanine ve elf”

H/1082-M/1671 (Tali, 2014, s. 79).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Hayrat sahibi Hacı Ömer, sene bin seksen iki”

H/1082-M/1671

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, yakın tarihte onarılması nedeniyle kitabe iki kemerin üst kısmına yerleştirilmiştir. Dış hava şartlarına rağmen genel durumu iyidir.

5.6.39. Kayseri Müftü Çeşme Kitabeleri

Katalog No: 77

İnceleme Tarihi: Nisan 2021

Yapının Yeri: Melikgazi ilçesi, Mustafa Necip Mahallesi'nde yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Kitabesine göre çeşme, H/1129-M/1714 yılında imar edilmiştir. Yapı, 1886 yılında ve 1915 yılında onarılmıştır. Ankara Vilayet Salname Defterinden ise 1890 yılında onarıldığı öğrenmekteyiz (Denktaş, 2000, s. 71).

Yapının Plan ve Mimarisi: Müftü çeşmesi, iç içe iki kemerli ve bağımsız olarak inşa edilmiştir. Yatay dikdörtgen forma sahip çeşmenin ön yüzdeki hafif basık sivri kemerli niş, yanlardaki taş ayaklar üzerine oturmaktadır. Sivri kemerin üzengi seviyesinden başlayan kenar silmeler, saçak kısmına kadar devam etmektedir.

İç kısımdaki sivri kemer, yanlarda yer alan dinlenme sekilerine dayanmaktadır. Ayna taşı ve yalak kısmı bulunmayan çeşmenin duvarında lüle kısmına musluk eklenmiştir. Musluğun üzerinde ise kitabelik kısmı bulunmaktadır. Eserin inşasında kesme taş, kiabelerinde ise mermer malzeme kullanılmıştır. Kabasakal Müftü Çeşmesi, günümüzde sağlam durumda olup kullanılmamaktadır.

Kabasakal Müftü Çeşme Kitabeleri: Çeşme nişi içerisinde inşa ve onarım kitabesi bulunmaktadır.

İnşa Kitabesi

Kitabe, sivri kermerli niş içerisinde yer almaktadır (Görsel 191). 0,55 x 1,15 m ölçülerinde üç bölüm halinde düzenlenmiş dört satırlık bir Osmanlıca inşa kitabesi bulunmaktadır. Kartuşlar içerisine alınan satırlar üzerine Ta'lik hatla yazılan beyaz mermer kitabenin etrafı basit silmeler ile çevrelenmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

*“Hazret-i müftü Efendi'nin ola ömrü tavil – Bundan özge olmasın yine hayr-ı bi
adil – Hakk makbul ide bu hayretli malını*

*Huda - Bir damladır guya Kevser'den olmuş münba'a – Şöyle
itmiş hoş-güvar şarab-ı feyz-i celil*

*Feyz-i rabbaniyle Hakk'dan biri geldi dedi – Tarihin maun cera'aynen tüsemma
selsebil – Sene 1129.”*

H/1129-M/1714 (Denktaş, 2000, s. 72).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, açık havada olması sebebiyle metnin tamamında kararma ve aşınma olduğu görülmektedir.

Onarım Kitabesi

Kitabe, niş içerisinde inşa kitabesinin üst kısmında yer almaktadır (Görsel 192). 0,35 x 0,20 m ölçülerindedir. Mezar taşının andıran kitabe, beş satır halinde düzenlenmiş olup etrafı profilli silmeler ile çevrelenmiştir. Düz satırlar üzerine Osmanlıca olarak ve Celi Ta'lik hatla yazılan beyaz mermer kitabede oyma tekniği kullanılmıştır.

Kitabe Metninin Okunuşu

“El-Hac Halil Ağa

Oldu ihyasına sebeb

Müftü Çeşmesi tarihine

Sene 1301

Ahaliler himmetiyle revan”

H/1301-M/1886 (Denktaş, 2000, s. 73).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

Hacı Halil Ağa

Onarımına sebep oldu

Müftü Çeşmesi"nin tarihi

Sene 1883-1884"te

Halkın yardımlarıyla aktı.

H/1301-M/1886

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, dış mekânda olmasından dolayı yazılarda aşınmalar meydana gelmiştir. Bunun dışında kitabenin bulunduğu yer sağlamlaştırılması için harçla kaplanmıştır.

5.6.40. Kayseri ukurlu Cami eşme Kitabeleri

Katalog No: 78

İnceleme Tarihi: Nisan 2021

Yapının Yeri: Melikgazi ilçesi, Küçük Mustafa Bağlar Caddesi üzerinde yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Yapının üzerinde tarihi ve kim tarafından yaptırıldığı belirtilen kitabe yoktur. Ancak çeşme üzerinde iki kitabe bulunmaktadır. Denктаş, bu kitabelerin onarım olduğunu, Yörükoğlu ise büyük boyutlu olan kitabenin çeşmenin inşasına ait olduğunu belirtmektedir (Denктаş, 2000, s. 54; Yörükoğlu, 1991, s. 111). eşme nişii üzerinde yer alan kitabelerden H/1135-M/1722 tarihli olanı Matbah Emini Hacı Halil Ağa, H/1331-M/1914 tarihli olanı ise Hafız Ağazade Hilmi Efendi tarafından eklenmiştir (Denктаş, 2000, s. 52). H/1135-M/1722 yılında onarıldığı kitabesinden anlaşılan çeşme, bu tarihten önce inşa edilmiş olmalıdır.

Yapının Plan ve Mimarisi: Çukurlu Cami'nin kuzeydoğu köşesinde bulunmaktadır. Çukurlu eşmesi, tek kemerli ve tipolojik olarak bağımsız olarak kareye yakın dikdörtgen bir form arz etmektedir. Nişin etrafını kuşatan sivri kemer, yanlarda profilli başlıklı ayaklar üzerine oturmaktadır. Üzengi seviyesinden başlayan kenar silmelerine yer verilmemiştir. Tek lüleli düzenlenen çeşmenin dikey dikdörtgen formlu mermer ayna taşının etrafı kalın silmeler ile çerçevelemiştir. Günümüzde yalak kısmı hariç çeşmenin önündeki kaldırımla aynı seviyede düzenlenmiştir. Bundan sebeptir ki orijinal sekiler, taş parkelerin altında kalmıştır. Çukurlu eşmesi'nde malzeme olarak kitabede beyaz mermer kullanılırken onun dışında kalan malzeme tamamen düzgün kesme taştır.

Çukurlu Cami eşme Kitabeleri: eşme nişii içerisinde iki adet onarım kitabesi bulunmaktadır.

Onarım Kitabesi

Çeşme nişi içerisinde, 0,43 x 1,23 m ölçülerinde bir onarım kitabesi bulunmaktadır (Görsel 193). İki bölüm halinde ve beş satır olarak düzenlenmiş kitabenin etrafı ve satır araları çerçeve içerisine alınmıştır. Dikdörtgen formlu yazıtın köşelerinde çerçeve içine alınarak ağaç motifine yer verilmiştir. Beyaz mermer malzeme üzerine oyularak, Celi Sülüs hatla Osmanlı Türkçesi ile hakkedilmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Sabıkan Matbah Emini Hazreti Hacı Halil – Daima hayrata mazhar ola ol’ali cenab

Bundan akdem ta’mir idüb – Kesret-i ma ile şehre virmiş idi ab u nab

Maskat-ı re’si - Çeşmeler icra idüb kesb itdi ecr-i bi-hisab

..... - ruhunu her halini şad eyledi

..... şeyh ü şab - Halil itmedi

Sene 1135.”

H/1135-M/1722 (Denktaş, 2000, s. 54).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

(Sarayın) Eski Mutfak Emini yüce, cömert Hacı Halil, daima hayırlara nail olsun

Bundan önce tamir edip, şehre tertemiz suyu bolca vermişti

Doğduğu yeri (Kayseri"ye) çeşmeler yaptırıp sayısız sevap kazandı

..... ruhunun her halini sevindirdi, Halil itmedi

Sene 1722–1723

H/1135-M/1722 (Denktaş, 2000, s. 54).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, dış mekanda olmasından dolayı yazılar aşınma, malzemedeki renk değişikliği meydana gelmiştir. Günümüzdeki durumu çok iyi olmayıp metinlerin bir kısmı silinmiş ve dökülmüştür.

Onarım Kitabesi

Çeşme nişi içerisinde, inşa kitabesinin üst kısmında yer almaktadır (Görsel 194). 0,32 x 0,62 m ölçülerinde dikdörtgen bir çerçeve içerisine alınmış Osmanlıca bir kitabe bulunmaktadır. İki satır halinde düzenlenmiş olup beyaz mermer üzerine oyularak Ta'lik hatla yazılmıştır.

Kitabe Metninin Okunuşu

*“Bu çeşmeyi Hafız Ağa-zade Hilmi Efendi eyledi ihya
Sene 1333 merkadını Cennet eylesin Hüda, sene 1331.”*

H/1331-1333-M/1912

Kitabenin Günümüz Türkçesi

*“Bu çeşmeyi Hafız Ağa oğlu Hilmi efendi inşa etti
Allah yattığımız yeri cennet eylesin, Yıl 1912”*

H/1331-1333-M/1912

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, dış mekânda olmasından dolayı malzemede renk değişikliği meydana gelmiştir. Bu olumsuzluklara rağmen kitabenin durumu iyi olup metin rahatlıkla okunabilmektedir.

5.6.41. Kayseri Gömleksiz eşme Kitabesi

Katalog No: 79

İnceleme Tarihi: Nisan 2021

Yapının Yeri: Glk Mahallesi, Dvenn Caddedi üzerinde yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Çeşmenin inşaa kitabesi olmadığından kim tarafından ve hangi tarihte yapıldığı bilinmemektedir. eşme nişii içerisinde yer alan kitabeye göre H/1135-M/1722 yılında Matbah Emini Hacı Halil tarafından tamir edildiği kayıtlıdır. eşme belediye tarafından 1997 yılında bulunduğu yerden sökülerek Dvenn caddesine getirilmiştir (Adıbelli, 2012, s. 72).

Yapının Plan ve Mimarisi: Gömleksiz eşmesi, bağımlı, tek cepheli ve tek kemerli bir çeşmedir. Kuzey yönünde yer alan dkkn ile bitişik inşaa edilmiştir. eşme nişinin etrafını kuşatan sivri kemer, yanlardaki yekpare ayaklar üzerine oturmaktadır. Sivri kemerin doğu kanadı eksenden kaymış olup orijinalliğini kaybetmiştir. eşeminin ayna taşında bir adet delik bulunmaktadır. Bu deliğin çevresinde iki silme kuşaağı dolanmaktadır. eşme nişinin doğu ve batı yönünde birer oturma seki bulunmaktadır. Ancak batı yöndeki seki onarımlar sırasında zemine gömülmüştür. Malzeme olarak kemse taş, kaba yönü ve moloz taş, kitabede ve ayna taşında mermer kullanılmıştır. Gömleksiz eşmesi günümüzde mevcut durumda değildir.

Gömleksiz eşme Kitabesi: eşme nişii içerisinde yer almaktadır.

Onarım Kitabesi

eşme nişii içerisinde yer almaktadır. 0,97 x 0,94 m ölçülerinde iki bölüm halinde düzenlenmiş altı satırlık bir Osmanlıca onarım kitabesi bulunmaktadır (Görsel 195). Düz satırlar zerine Nesih Ta'lik hatla yazılan beyaz mermer kitabenin etrafı basit silmeler ile çevrelenmiş vaziyettedir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Sr emni hem emn-i matbah ol Hacı Halil - Kim simt-ı dehre mebzl itdi nn  ni 'meti

Zât-ı pâkin masdar-ı hayrât kılmış çün Hüd - Çeşme-i nev mülk- i bî ihyâya düşdi rağbeti.

Nice demdir katre akmazken bu âb-ı nâzenîn- Şimdi yâd itdirse lâyük çeşme sâr-ı Cenneti

Nâka yeri nam mahalden itdürüp ta'mîrini - Maskat-ı re'sinde icrâ kıldı resm-i şefkati

Kevser-i dest-i alîden nûş ide yevmi lcezâ - İtmeye eksik Hüdâ üstünden âb-ı rahmeti

Böyle bir târîhi dilcû hâmeden oldu revân - Akacak su gibi Gömleksiz feyz-i rahmeti Sene 1135”

H/1135-M/1722 (Denktaş, 2000, s. 51).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Dünya sofrasına ekmek ve nimeti saçan, düğün dernek emini, hem mutfak emini) o Hacı Halil”in

Temiz zatını, Allah hayır eserlerinin menba”ı kıldığından; Gömleksiz Çeşmesini canlandırmaya rağbet etti.

Bu nazlı su, nice zamandan beri, bir damla akmazken şimdi Cennet Çeşmesi”ni hatırlatsa layıktır.

Tamir ettirip Deve Kuyusu adlı yerden, doğum yerinde acıma ve şefkat akıttı.

Kıyamet günü Kevser”i Ali”nin elinden içsin. Rahmet suyunu Allah üstünden eksik etmesin.

Kaleminden gönlün aradığı böyle bir tarih aktı, Su akınca Gömleksiz, himmet gömleğini giydi. Sene 1722–1723

H/1135-M/1722 (Denktaş, 2000, s. 51).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna baktığımızda mevcut durumda değildir. Kitabe ait bilgiler ve fotoğraflar kayıtlı belgelerden alınmıştır.

5.6.42. Kayseri Hasbekiçi Çeşme Kitabeleri

Katalog No: 80

İnceleme Tarihi: Nisan 2021

Yapının Yeri: Hacı Saki Mahallesi'nde, İnönü Caddesi üzerinde bulunmaktadır.

Yapının Tarihçesi: Mevcut kitabesine göre çeşme, Matbah Emini Hacı Halil Ağa tarafınan H/1135-M/1722 yılında imar edilmiştir. H/1331-M/1912 yılında, Mutasarıf Ahmed Bey tarafından onarıldığına dair bir kitabe bulunmakadır (Denktaş, 2000, s. 75).

Yapının Plan ve Mimarisi: Hasbekiçi Çeşmesi, yön olarak doğu-batı doğrultusunda konumlandırılmış, bağımlı ve tek cephele bir çeşmedir. Günümüzde çeşme haznesi yapılan yol çalışmaları nedeni ile toprak altında kalmıştır. Çeşme nişinin üzerini örten atkı taşı, yanlarda profilli silmeler ile hareketlendirilmiş aykalara oturmaktadır. Antik karakterli atkı taşının üzeri dairevi bir alınlıkla sonlandırılmıştır. 1970'li yıllarında yapılan restorasyon çalışmalarında dairevi alınlığın üzerine köşk minare eklenmiştir (Denktaş, 2000, s. 75-78).

Ayna taşı sade ve etrafı basit silmeler ile çevrelenmiştir. Çeşme aynalığında, daire içerisine alınmış tek lüle bulunmaktadır. Hemen altında dikkat çeken basit bir su yalağı yer almaktadır. Çeşmenin orta kısmına ise inşa ve onarım kitabesi simetrik olarak yerleştirilmiştir. Çeşmenin malzemesi tamamen düzgün kesme taş, kitabeleri ise mermer malzeme ile yapılmıştır. Hasbekiçi Çeşmesi günümüzde mevcut değildir.

Hasbekiçi Çeşme Kitabeleri: Çeşme nişi içerisinde inşa ve onarım kitabesi bulunmaktadır.

İnşa Kitabesi

Çeşme nişi içerisinde, ayna taşının üst kısmında dört bölüm halinde yedi satır olarak düzenlenmiş, Ta'lik hatla yazılan Osmanlıca bir kitabesi bulunmaktadır (Görsel 196). Beyaz mermer malzeme üzerine 1,06 x 0,76 m ölçülerinde yazılan kitabenin etrafı ve satır araları çerçeve içerisine alınmıştır. Kitabenin üst kısmı rumi motifleri ile hareketlendirilmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Habbeza nu çeşme-i ab-ı hayat – Menba-ı Cennet zı havz-ı selsebil – Kevsere teşbih iderdim lezzetin – Olsa şüübünde mezac- zencebil

Sabibü’l-hayrın tereşşuh eyledi – Cuy-i bar-ı himmetinden bu sebil – Sur emini hem emini matbah ol – Zül himem emin-i kerem Hacı Halil

Oldu istihkak-ı zatıyla bekam – İtdi Mevla rif’at ü kadrin celil – Devr-i Sultan Ahmadi de eyledi – Hizmet-i devlette çok sa’y-ı cemil

Daima hayrata sa’i olmağın – Yaptı bu ayn-ı cedidi bi adil – Teşneler sir-ab-ı lutfi oldular – Olmuş iken suları ğayet galil

Yine hubbü’l –vatan oldu ‘ayan – Kayseri olmağla ol zat-ı celil – Maskat-ı re’s-i dir-i Huccaca – Olduğın iş’ar ider nam-ı Halil

Cümle oniki biraderden Hüda – Yusuf is’a eylemiş anı Celil – Maksadı için budur hayratdan – Bu şanla yâd ola vakt-ı rahil

Kevser-i peygamberi nuş eyleye – Ola Cennet’de delili Cebrail – Teşnegane dedi tarih-i refik – Aynı zemzemden içen ab-ı Halil. Sene 11355”

H/1135-M/1722 (Denktaş, 2000, s. 77).

Onarım Kitabesi

Çeşme nişi içerisinde, inşa kitabesinin üst kısmında tek satır olarak düzenlenmiş, Nesih Ta’lik hatla yazılan Osmanlıca bir kitabesi bulunmaktadır (Görsel 196). Beyaz mermer malzeme üzerine 1,13 x 0,27 m ölçülerinde yazılan kitabenin etrafı silmeler ile çerçeve içerisine alınmıştır.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Mutasarrıf Ahmed Efendi’nin himmiyetiyle tahrir edilmiştir. 1331”

H/1331-M/1912 (Denktaş, 2000, s. 78).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Bayramiye tarikatından Mutasarrıf Ahmed Efendi’nin yazma edilmiştir. 1912”

H/1331-M/1912

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenlerin bugünkü durumuna bakıldığında, çeşmenin yol çalışmaları yıkılması ile kitabeler günümüzde mevcut değildir.

5.6.43. Kayseri Klk eşme Kitabesi

Katalog No: 81

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020 – Nisan 2021

Yapının Yeri: Şehir merkezinde, Melikgazi İlçesi, Glk Mahallesi'nde Glk Camii avlusunda yer amaktadır.

Yapının Tarihçesi: Çeşmenin inşa kitabesi olmadığı için kesin yapılış tarihi ve banisi bilinmemektedir. Ancak, çeşme üzerinde 1722 yılında Matbah Emiri Hacı Hali Ağa tarafından onarıldığına dair bir kitabe bulunmaktadır. Ayrıca, 1900 tarihli Ankara Vilayeti Salnamesi Defterinde H/1305-M/1887 yılında onarıldığı kayıtlıdır. 1905 yılında yerinden sökülerek, bugünkü klk cami'nin bahçesine monte edilmiştir (Eryavuz, 2002, s. 251; Denктаş, 2000, s. 64).

Yapının Plan ve Mimarisi: Klk eşmesi, yön olarak kuzey-güney doğrultusunda konumlandırılmış, tek kemerli ve tipolojik olarak bağımsız bir çeşmedir. Yarım daire formlu bir kemerle biçimlenen çeşmenin kuzey cephesi, yanlarda yekpare ayaklar üzerine oturmaktadır. Yuvarlak kemerin üzerindeki kilit taşı dışarı doğru çıkıntı yaparak vurgulanmıştır.

Ayna taşı kesme taştan olan çeşme tek bir lüleli düzendedir. Bu konsolun üzerinde ise 0,97 x 0,69 m ölçülerinde bir onarım kitabesi bulunmaktadır. Çeşmenin malzemeside tamamen düzgün kesme taş kullanılırken kitabede mermer malzeme kullanılmıştır. Günümüzde artık kullanılmayan ve bakımsız olan çeşmenin n cephesi demir parmaklılar ile kapatılmıştır.

Klk eşme Kitabesi: eşme nişi içerisinde yer almaktadır.

Onarım Kitabesi

eşme nişi içerisinde, ayna taşının üst kısmında taşıntılı konsolun üzerinde yer almaktadır (Görsel 197). İki bölüm halinde altı satır olarak düzenlenmiş, Ta'lik hatla yazılan Osmanlıca bir kitabesi bulunmaktadır. Beyaz mermer malzeme üzerine yazılan kitabede tarih son satırda ebced hesabıyla düşürülmüştür. 0,97 x 0,69 m ölçülerindeki kitabenin etrafı ve satır araları çerçeve içerisine alınmıştır. Kitabenin st kısmı rumi motifleri ile harekelendirilmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Sur Emini hem emin-i matbah ol Hacı Halil – Kim sezadır cümle ehl-i hayre olsa pişva

Katre abı yoğiken bu çeşmeyi ta'mir idüb – Kayseriye şehrin ihya itdi hakkan bireva

Mahv ide nam-i Külük ser-safha-i eyyandan – Şimdi namın eyledi tashih ol sahib ata

Ta kıyamet harile yâd eyleyüb ehl-i belde – Ol kerimin zatı ile fahr iderlerse seza Fahr-i âlem hürmetine yevm-i mahşerde ana – Kase sunsun saki-i kevser Aliyy-i mürteza

Teşnegane hal-i dille lüle tarihi der – İç Hasan ve Hüseyin-i Kerbela aşkına ma.”

M/1722 (Denktaş, 2000, s. 66).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

Hem düğün dernek hem de mutfak emini Hacı Halil - bütün hayır işlerinin önderliğine layıktır

Bir damla suyu yok iken bu çeşmeyi tamir edip - Hakk'a riya etmeden Kayseri şehrini canlandırd

O cömert kimse - yöre halkı tarafından kıyamet gününe kadar hayırla anılıp, övülmeye layıktır

Âlemin kendisiyle öğündüğü hürmetine - mahşer gününde O'na kevserin dağıtıcısı yüksek makamlarda kadeh sunsun

Susamışlar hal- dille (ebced) ile akış tarihini söyler, bu suyu Hasan ile Hüseyin aşkına iç.

M/1722–1723.

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna baktığımızda, yazıların açık alanda olması sebebi ile kararmalar meydana gelmiştir. Günümüzdeki durumu iyi olup kitabe okunur vaziyettedir.

5.6.44. Kayseri Gevher Nesibe eşme Kitabeleri

Katalog No: 82

İnceleme Tarihi: Nisan 2021

Yapının Yeri: Yenice Hacı İkiiz Mahallesi'nde, Mimar Sinan Parkı içerisinde bulunmaktadır.

Yapının Tarihçesi: Yapının üzerinde inşa tarihini belirten bir kitabe bulunmamaktadır. Ancak, H/1141-M/1728 tarihli bir onarım kitabesi mevcuttur. eşme, bu tarihlerden daha önce bir tarihte yapılmış olmalıdır (Yörükoğlu, 1991, s. 9).

Yapının Plan ve Mimarisi: Gevher Nesibe eşmesi, tek cepheli ve tipolojik olarak bağımsız bir çeşmedir. Dikey dikdörtgen bir kütle arz eden çeşmenin ön cephesi, yarım daire formlu bir kemer ile hareketlendirilmiştir. Kemer, yanlarda duvara gömülü vaziyette duran sütunceler üzerine oturmaktadır. Sütun başlıkları üzerinde görülen völütler, dışarı doğru kıvrılarak üzengi seviyesine demir gergi çubuğu yerleştirilmiştir. eşme nişinin üzerini örten dairesel örtü, taşların ışınsal dizilimiyle meydana gelmiştir. Tek lüleli düzenlenen çeşmenin, kartuş formlu ayna taşının etrafı sütunceler ile sınırlandırılmıştır. Gevher Nesibe eşmesi'nde malzeme olarak kitabelerinde mermer kullanılırken onun dışında kalan malzeme bütünüyle kesme taştır.

Gevher Nesibe eşme Kitabesi: eşme alınlığı üzerinde yer almaktadır.

Onarım Kitabesi

Kitabe, saçak ile kemer arasına yerleştirilmiştir. 0,35 x 1,05m ölçülerinde dört bölüm halinde ve dört satır olarak düzenlenmiş Ta'lik hatla yazılmış, Osmanlıca bir onarım kitabesi bulunmaktadır (Görsel 198). Beyaz mermer malzeme üzerine oyulmuş kitabenin etrafı ve satır araları silmeler ile çevrelenmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

*“Menâfi’ çeşmenin ve âbı - Zülâl olmuş letâfette - Şeker gibi halâvette - İçen
ihvâna aşk olsun*

*Hasan-ı Hüseyin’in aşkına - İçer olsa o teşnelere - Bula Kevser şarâbını - İçen
ihvâna aşk olsun*

*Bu hayrı işleyen mü’min - Bakây-ı lâ yezâl buldu - Çerâğın kendi eliyle - Yakan
ihvâna aşk olsun*

*Bu ta’mir târihin Hilmi -Ferâh gâfil yazub bunda -Hisâb idüb çıkar sende -Bulan
ihvâna aşk olsun⁴⁸”.*

H/1153-M/1728 (Erkiletlioğlu, 2001, s. 27).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

*Bu çeşmenin faydalı, şeker gibi tatlı, soğuk suyunu, içen dostlar muhabbetle
dolsun*

*Hasan Hüseyin muhabbetine, susamış o dostlar, cennet suyunu bulup, muhabbetle
dolsun*

*Bu hayrı gerçekleştiren mümin, ebedi yok olmaz, kandilini kendi eliyle yakan
dostlar muhabbetle dolsun*

*Hilmi, bu şenlendiren sevindirici onarım tarihini yazdı sende hesap edip çıkar,
bulan dostlar muhabbetle dolsun*

H/1153-M/1728

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, dış mekânda olmasından dolayı yazılarda kararmalar meydana geldiği görülmektedir. Dış mekânda bulunan kitabelerle karşılaştığımızda kitabe iyi durumda olup okunur vaziyettedir.

⁴⁸ Ö.Yörüklu eserinde, çeşmedeki onarım kitabesinin son mısrasının ikinci satırında, ebced hesabı ile düşürülmüş iki tarihin olduğunu belirtmektedir. Tarihlerden ilki H/1285-M/1868-1868, diğeri ise H/1111 tarihidir. Bkz. (Yörüköğlu, 1991, s.95). Bir diğer görüş ise, M. Denктаş’ın dipnotunda Necati Avcı tarafından ebced hesabıyla H/1141-M/1728 tarihinde onarıldığıdır. Bkz. (Denктаş,2000. s.60, dipnot,154).

Onarım Kitabesi

Çeşme nişi içerisinde, ayna taşının üst kısmında taşıntılı konsulun üzerinde Elips forma sahip bir Osmanlı tuğrası yer almaktadır (Görsel 199). Beyaz mermer malzeme üzerine işlenmiş tuğra 0,28 x 0,38 m ölçülerindedir. Tuğranın sağ ve sol alt köşesinde tarih ibaresi, sol üst köşesinde ise lale motifine yer verilmiştir. Tuğra üzerinde H/1288 onarım tarihi yer almaktadır.

5.6.45. Kayseri Akçakaya Aşağı Cami Çeşme Kitabesi

Katalog No: 83

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020

Yapının Yeri: Talas İlçesi, Akçakaya Köyü'nde Şeyh Hamit Sokağı'nda yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Çeşme mevcut kitabesine göre H/1153-M/1740-1741 yılında Hacı Ebu Bekir tarafından inşa edilmiştir (Tali, 2014, s. 542).

Yapının Plan ve Mimarisi: Akçakaya Cami Çeşmesi, tek cepheli, hazneli ve bağımlı bir duvar çeşmesidir. Yön olarak kuzey-güney doğrultusunda konumlandırılan çeşmenin kemerin yanları yekpare taş üzerine oturtulmuştur. Ayna taşı bulumayan çeşmenin üzerinde biri akar durumda üç lüle düzende ele alındığı görülmektedir. Çeşmenin ön cephesinde orijinal su yalağı bulunmaktadır. Yekpare bazalt yalakların sağ ve sol köşelerine sekiler eklenmiştir. Çeşmenin güneybatı köşesinde dikdörtgen formlu iki pencere yer almaktadır. Küçük ölçeklerde ele alınan bu pencereler, suyun kontrol edilmesi ve havalanması için açılmıştır. Hemen alt kısma denk gelecek biçimde su yalağı bulunmaktadır. Çeşmenin malzemesi tamamen düzgün kesme taştan malzemedendir olup kitabede mermer kullanılmıştır. Akçakaya Aşağı Cami Çeşmesi günümüzde sağlam durumda ve suyu akar vaziyettedir.

Akçakaya Aşağı Cami Çeşme Kitabesi: Çeşme nişi üzerinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Çeşme nişi örten sivri kemer üzerinde dikdörtgen formlu bir inşa kitabesi yer almaktadır (Görsel 200). İki satır olarak düzenlenmiş kitabe, Sülüs hatla Osmanlı Türkçesi ile hakkedilmiştir. Beyaz mermer malzeme üzerine oyulmuş kitabenin etrafı ve satır araları basit silmelerle çerçeve içerisine alınmıştır.

Kitabenin Metnini Okunuşu

“Huda ya Lütfü Fazlıdır Kerem Babı Küşad eyle

Bu Hayır sahibi Hacı Ebu Bekir iki Âlemde Şad eyle”

H/1153-M/1740-1741 (Tali, 2014, s. 542).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, zeminin yeşile harlarfin ise altın varak rengine boyandığı görülmektedir. Kitabede görüldüğü gibi yazının açık havada olması sebebiyle zeminde ve harflerde aşınmalar, dökülmeler meydana gelmiştir. Bu olumsuzluklara rağmen kitabenin genel durumu iyi olup okunur vaziyettedir.

5.6.46. Kayseri Çifteönü Çeşme Kitabeleri

Katalog No: 84

İnceleme Tarihi: Nisan 2021

Yapının Yeri: Mustafa Necip Mahallesi, Çifteönü Sokağı'nda yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Çeşme, mevcut kitabesine göre H/1168-M/1753 yılına inşa edilmiştir. Ankara Vilayeti Salnamesi Defteri'nin kayıtlarına göre çeşme H/1293-M/1876 yılında onarılmıştır. Ayrıca, mahalle sakinlerinin söylediklerine göre Cumhuriyetin ilk yıllarında yıkık olan çeşme, 1930-1935 ve 1970'li yıllarında onarılmıştır (Denktaş, 2000, s. 87-89).

Yapının Plan ve Mimarisi: Çifteönü Çeşmesi, yön olarak kuzey-güney doğrultusunda konumlandırılmıştır. Mimari kuruluşu bakımından Kayseri'deki diğer çeşmelerden ayrılmaktadır. Çeşme, yan yana iki kemerli ve tipolojik olarak bağımsız düzenlenmiştir. Yatay dikdörtgen bir kütle arz eden çeşmenin ön cephesindeki yuvarlak kemer yanlardan ayaklara oturmaktadır. Yekpare ayakların köşeleri pahlanarak, başlıkları profilli silmeler ile hareketlendirilmiştir.

Çeşmenin üzeri doğu-batı doğrultusunda beşik tonoz ile örtülüdür. Çeşmenin üzerini örten beşik tonoz, kuzey cephede bağımsız üç, güney cephede ise duvara gömülü üç ayağın üzerine oturmaktadır. Doğu-batı yönleri açık olan çeşmenin cepheleri, yuvarlak kemerler ile hareketlendirilip ayaklar üzerine oturmaktadır. Ayna taşı sade ve kesme taştan olan çeşme iki lüleli bir düzene sahiptir. Lülelerin üzerinde musluk bulunmamaktadır. Çeşmenin batı cephesinde altı adet orijinal su yalağı bulunmaktadır. Yekpare bazalt yalakların bir kısmı toprağa gömülü vaziyette ve orijinalliğini korumaktadır.

Çifteönü Çeşmesi malzeme olarak ön cephede ve üst örtüde düzgün kesme taş malzeme kitabelerinde ise mermer malzeme kullanılmıştır.

Çifteönü Çeşme Kitabeleri: Çeşme nişi içerisinde inşa ve onarım kitabesi yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Çeşme nişi içerisinde, doğu ayna taşı üzerinde yer almaktadır (Görsel 201). 0,50 x 0,57 m ölçülerinde, Celi Sülüs hatla yazılan Osmanlıca bir inşa kitabesi bulunmaktadır. Beyaz mermer üzerine oyularak, dört satır halinde yazılan kitabenin etrafı ve satır araları basit silmeler ile çevrelenerek kartuş içerisine alınmıştır. Kitabenin etrafı çift yivli şeritlerin birirne düğümlenmesiyle oluşturulan antrolak biçimli örgü motifi ile hareketlendirilmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Oldu sebeb-i hayatına Muhammed ile Mustafa

Görmesinler dar-ı hasretde azab ile cefa

Menba’ı ab-ı hayata sa’y ide mü’min-i esnafi

İçerler Kevser Şerabını yok asla buna ihfa

Ab-ı rahmet ile ğasl et onların ezrabını

Ta bulular Cennet-i A’la’da zevk ile safa

Bin yüz altmış sekizinde bi’avni’l-lah oldu carı

Şefi’ola bu vecihle car yazı ile Mustafa”

H/1168-M/1753 (Denktaş, 2000, s. 88).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, antrolak motifinin, yazılar ve kartuş dışında kalan yüzeylerin siyah renge boyandığı görülmektedir. Bunun dışında kalan kısımlar ise açık alanda olması nedeniyle kararmalar oluşmuştur. Buna rağmen kitabe günümüzde iyi durumda olup okunur vaziyettedir.

Onarım Kitabesi

Çeşme nişi içerisinde, batı ayna taşı üzerinde yer almaktadır (Görsel 202). 0,73 x 0,75 m ölçülerinde iki bölüm halinde düzenlenmiş yedi satırlık bir Osmanlıca kitabesi bulunmaktadır. Kartuşlar içerisine alınıp üzerine Celi Ta’lik hatla yazılan beyaz mermer kitabenin etrafı düz kalın silmler ile çevrelenmiş vaziyettedir. Kitabenin köşeleri strilze çiçek motifleri ile tezyin edilmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Hüve’l-Hallaku’l-baki⁴⁹”

*“Sahibü’l-hayrat Hacı Seyyid Mehmed Ağa’nın – Hayrını makbul buyursun ol
Hüday-ı Müste’an*

*İşte bak bu çeşme-i dil-cuy-ı inşa eyledi – Nezd-i atşanda becadır dense hayrat ü
hisan*

*Hayr-ı a’zam su akıtmaktır buyurdu ol resul – İtmeye sa’yin bile kim Hazret-i
Rabb-i Mennan*

*Nuş idüb mahşerde havz-ı paki-i Kevser’den o zat – Lutf-i Yezdan ile olsun dahili-
i dar-ı cinan*

*Lafzla yaz Fevzi tarihin ki herkez anlasın – Bin iki yüz doksan üç de akdı bu ab-ı
revan.”*

H/1293-M/1876 (Denktaş, 2000, s. 89).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Her şeyi yaratan Allah bakidir

*Kendisinden yardım beklenen Allah, hayır sahibi Hacı Seyyid Mehmed Ağa’nın
hayrını kabul etsin.*

*Susayanlar nazarında, bu gönül çeken güzel çeşmeyi yaptıran iyiliksever dense
yeridir.*

*Sevapların büyüğü su akıtmaktır dedi peygamber, nimeti bol yüce Allah kimsenin
gayretini heba etmesin.*

*Kıyametin toplanma yerinde, o zat cennetin temiz ırmağından (kevserden) içip,
iyilikler sahibi Allah ile cennet yurtlarında beraber olsun.*

*Fevzi tarihini söz ile yaz ki herkes anlasın, bin iki yüz doksan üçte bu su aktı.
Sene 1876”*

H/1293-M/1876

⁴⁹ Ömer Yörükoğlu, kitabenin birinci satırında yer alan “Hüve’l- Hallaku’l- Baki” cümlesinin “Baki” kelimesini “Bari” olarak çevirmiştir. Bkz. (Yörükoğlu, 1991, s.36).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, yazılar ve kartuş dışında kalan yüzeylerin altın varağa boyandığı görülmektedir. Kitabenin günümüzdeki durumu çok iyi olup okunur vaziyettedir.

5.6.47. Kayseri Mıhlım I Çeşme Kitabeleri

Katalog No: 85

İnceleme Tarihi: Nisan 2021

Yapının Yeri: Gürcüler Mahallesi'nde, Buyurkan Sokağı üzerinde yer alır.

Yapının Tarihçesi: Çeşme, mevcut kitabesie göre H/1185-M/1771 yılına inşa edilmiştir. Ancak, bugün kitabenin tamamı okunamamaktadır. H/1296-M/1878 yılına ait bir onarım kitabesi bulunmaktadır (Denktaş, 2000, s. 91).

Yapının Plan ve Mimarisi: Mıhlım I Çeşmesi, tek kemerli ve tipolojik olarak bağımsız bir çeşme olup dikdörtgen bir plan arz etmektedir Yarım daire formlu bir kemerle biçimlenen çeşmenin ön cephesi, yanlarda sütunlara oturmaktadır. Çeşmenin cephesi en üstte profilli silmelerden ibaret saçak kısmı, öne doğru taşıntılı olup cephenin tamamını dolaşmaktadır. Tek lüleli düzenlenen çeşmenin dikdörtgen formlu ayna taşının üst köşesi yelpaze motifleri ile tezyin edilmiştir. Büyük oranda tahrip olan ayna taşının lüle kısmında musluk bulunmamaktadır. Ayna taşının üzerinde dairesel formda, sutaşının bağlandığı bir taş yer almaktadır. Çeşmenin önündeki su yalağı, yükseltilmiş sekilerin tam ortasında bulunmaktadır.

Mıhlım I Çeşmesi malzeme olarak ön cephede tamamen kesme taş malzeme iken arka cephede mazleme kaba yonu taş olarak kullanılmıştır. Çeşmenin kitabelerinde ise Kayseri'ye özgü olan beyaz mermer malzeme tercih edilmiştir. Çeşme günümüzde mevcut durumda değildir.

Mıhlım I Çeşme Kitabeleri: Çeşme nişi içerisinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Çeşme nişi içerisinde, istiridye kabuğu şeklinde düzenlenmiş taşın üzerinde inşa kitabesi⁵⁰ yer almaktadır (Görsel 203). Kitabe metni üzerinde iki farklı yazı türü kullanılmıştır. Metnin üst ve alt köşesinde Kufi, ortasında ise Nesih yazı tercih edilmiştir.

⁵⁰ Ömer Yörükoğlu, çeşme üzerinde yer alan inşa kitabesinin arkasında Nesih yazı ile yazılan başka bir kitabenin olduğu, çeşmenin inşasından 100-150 sene önce ölen kişinin tahrip olan mezar taşının Mıhlım I Çeşmesi'nin için kitabe haline gitirdiğini belirtmektedir. Bkz. (Yörükoğlu, 1991, s.86).

Kitabenin tüm yüzeyi yazı ve zencerek motifi ile boş bırakılmaksızın doldurulmuştur. Beyaz mermer ile yapılan 0,23 x 0,39 m ölçülerindeki kitabenin etrafı kalın silmeler ile çerçevelenmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“

Maşaallah

Sene 1185

.....”

H/1185-M/1771 (Denktaş, 2000, s. 91)

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“.....

Allah dileyince her şey olur

Tarih 1771

.....”

Onarım Kitabesi

Çeşme nişi içerisinde, isiridye kabuğu şeklinde düzenlenen taşın üst kısmında bulunmaktadır (Görsel 204). 0,45 x 0,35 m ölçülerinde elips şeklinde Osmanlıca bir kitabe bulunmaktadır. Beyaz mermer üzerine oyularak, Sülüs hatla metin yüzeyine serbes olarak hakkedilmiştir. Kitabenin alt ve üst köşeleri stilize çiçek motifleri ile hareketlendirilmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

Maşallah

Sene 1311

“Bu su değildir zezemi’ayni ile eyledi revan

Lülesiyle eyler nida içsün deyu her susayan

Makbul suyudur şüphesiz it tarihi şerhi beyan

viran akıtdı cehd idüüb ab-ı hayatı cavidan

Ketebehu Ali er-Rahmi sene 1296”

H/1296-M/1878 (Denktaş, 2000, s. 93).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

Allah Korusun

Sene 1893–1894

Bu zezem gibi su kaynağından akıp geldi

Musluğuyla susayanlara için diye seslenir

Şüphesiz beğenilen bir sudur

Şeyhi söyledi tarihini, Ahali çalışıp daimi hayat suyunu akıttı

Ali Rahmi yazdı. Sene 1878–1879

H/1296-M/1878

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabeler günümüzde mevcut olmadıkları için herhangi bir durum değerlendirilmesi yapılamamaktadır.

5.6.48. Kayseri Hacı Kasım Çeşme Kitabesi

Katalog No: 86

İnceleme Tarihi: Nisan 2021

Yapının Yeri: Tavukçu Mahallesi, Altun Sokak'ta yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Çeşme üzerinde H/1208-M/1793 tarihli bir kitabe mevcuttur. Ancak, bugün kitabenin tamamı okunamamaktadır. H/1318-M/1900 yılına ait Ankara Vilayeti Salname Defteri'nde Hacı Kasm Çeşmesi'nin, H/1308-M/1890 yılında onarıldığı kayıtlıdır (Denktaş, 2000, s. 81).

Yapının Plan ve Mimarisi: Hacı Kasım Çeşmesi, tek cepheli ve tipolojik olarak bağımsız bir çeşmedir. Kayseri ve çevresindeki çeşmelerden farklı olarak Hacı Kasım Çeşmesi'nde, iki kemer formunu bir arada görmekteyiz. Çeşme nişini üzeri sivri kemerle örtülmüşken, dikdörtgen prizmal gövdenin üzerinde sivri kemer formu ile sonlandırılmıştır. Dışdaki sivri kemer, iki adet bağımsız sütun üzerine oturmaktadır.

İç içe iki kemerli çeşmenin arasında kalan alanın üzeri, beşik tonoz ile örtülüdür. Ayna taşı, sade ve iki lüleli olarak düzenlenmiştir. Orijinal lüle deliklerinin üzeri, onarımlar sırasında yenilenmiştir. Yapılan onarımlar nedeniyle, niş içerisinde bulunması gereken su yalağı ve sekiler günümüze ulaşamamıştır. Malzemesi tamamen kesme taş malzemedен yapılan çeşmenin kitabesinde mermer malzeme kullanılmıştır.

Hacı Kasım Çeşme Kitabesi: Çeşme nişi içerisinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

İç içe iki kemerden oluşan çeşmenin, ikinci nişi üzerinde yer almaktadır (Görsel 205). 0,40 x 0,25 m ölçülerinde altı satırlık Osmanlıca bir inşa kitabesi bulunmaktadır. Beyaz mermer kitabenin etrafı silmeler ile çerçevelenerek içerisine Ta'lik hatla metin serbet olarak yazılmıştır.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Bilütfullah yine çeşme-i ab

Nuş-i gah.....oldu

Hacı Kasım Bin Hüzeyin

.....
.....sene 1208.”

H/1208-M/1793

Kitabenin Günümüz Türkçesi

Allahın inayetiyle yine çeyme suyu

Tatlı vakit oldu

Hacı kasım bin Hüseyin.....

.....

..... yıl 1793

H/1208-M/1793

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, açık alanda olması nedeniyle aşınmaların ve kararmaların meydana geldiği görülmektedir. Metin, yüzeye serbest yazıldığı için kararmalara ile birlikte karmaşık bir görünüm sergilemektedir.

5.6.49. Kayseri Mıhlım II Çeşme Kitabesi

Katalog No: 87

İnceleme Tarihi: Nisan 2021

Yapının Yeri: Şehir merkezinde Cürçüler Mahallesi, Fevzioğlu Sokağı üzerinde yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Bani ve inşa tarihi kesin olarak bilinmeyen çeşme, Atpazarı Sokağı (XIX. yüzyılın başı) ve Hacı Mehmet (H/1222-M/1807) çeşmelerine benzerlik göstermesi nedeniyle XIX. yüzyılın başlarına tarihlendirilmektedir (Denktaş, 2000, s. 105).

Yapının Plan ve Mimarisi: Mıhlım II Çeşmesi, yön olarak kuzey-güney doğrultusunda iç içe iki kemerli ve tipolojik olarak bağımsız bir çeşmedir. Dıştaki sivri kemer, yanlarda yekpare ayaklar üzerine oturmaktadır. Sade ve kesme taş malzemeden yapılan ayna taşı tek lüleli olarak düzenlenmiştir. Çeşmenin önündeki su yalağı, yükseltilmiş sekilerin tam ortasında bulunmaktadır. Genel olarak sade bir mimariye sahip olan çeşmenin inşasında kesme taş malzeme kitabesinde mermer malzeme kullanılmıştır. Günümüzde otopark içerisinde bulunan Mıhlım II Çeşmesi, sağlam durumda olup kullanılmamaktadır.

Mıhlım II Çeşme Kitabesi: Çeşmenin batı cephesi üzerinde yer almaktadır.

Dini İçerikli Kitabe

Çeşmenin batı cephesini köşesinde yer alan kitabe, 0,82 x 0,29 m ölçülerindedir (Görsel 206). Beyaz mermer malzeme üzerine oyma tekniği ile işlenen kitabe Sülüs hatla Arapça olarak hakkedilmiştir. Ayetelkürsü Ayet'nin başlangız cümlesi yazılı olan kitabenin Mıhlım II Çeşmesi'ne ait olup olmadığı kesin olarak bilinmemektedir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“illâ hüvel hayyül kayyûm, lâ te'huzühu sinetün”

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Allah'dan başka hiç bir ilah yoktur. O, daima yaşayan”

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna baktığımızda, ayetin bir bütün halinde yer almadığı görülmektedir. Kitabe metninin başlangıç bölümünde kırılmalar meydana gelmiştir.

5.6.50. Kayseri Ali Efendi eşme Kitabesi

Katalog No: 88

İnceleme Tarihi: Nisan 2021

Yapının Yeri: Develi İlçesi, Cami Kebir Mahallesi'nde yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: eşme mevcut kitabesine göre H/1222-M/1802 yılında Ali Efendi tarafından inşa edilmiştir. eşme günümüze onarımlar sonucu ulaşmıştır. 1980 yılında bir kamyon çarpması nedeniyle çeşmenin dört sütunu ve üst örtüsü tamamen yıkılmıştır. Yıkılan dört sütun yerine Develi Belediyesi tarafından beton kolon ile üst eklenmiştir (Denktaş, 2000, s. 97).

Yapının Plan ve Mimarisi: Ali Efendi eşmesi, tek cepheli ve tipolojik olarak bağımlı bir çeşmedir. Hazneli ve nişsiz olan çeşme önde bağımsız iki arkada ise duvara bitişik iki beton ayak ile desteklenmektedir. Arasında kalan bölümün üst kısmı betonarme örtü ile kapatılmıştır. Ayna taşı sade ve kesme taştan olan çeşme tek lüleli düzendedir. Çeşmenin ön kısmında tek bölüm halinde düzenlenen yalak kısmı betondandır. Çeşmenin malzemesi ise kesme taştan olup kitabesinde mermer malzeme kullanılmıştır.

Ali Efendi eşme Kitabesi: eşme nişi içerisinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

eşme nişi içerisinde, ayna taşı üzerinde 0,73 x 1,20 m ölçülerinde bir inşa kitabesi yer almaktadır (Görsel 207). İki satır halinde düzenlenmiş kitabe Celi Sülüs hatla Osmanlı Türkçesi ile yazılmıştır. Beyaz mermer malzeme ile yapılan kitabenin etrafı ve satır araları çerçeve içerisine alınmıştır.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Huruzu Humayun muhatablarından ve meclis-i tedkikat-ı şer’iyye

Azay-ı ekramından faziletli Ali Efendi’nin hayratındandır. H/1222”

H/1222-M/1802 (Denktaş, 2000, s. 99).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, yazılar siyah renge boyandığı görülmektedir. Bunun dışında kalan kısımlar ise açık alanda olması nedeniyle kararmalar ve aşınmalar meydana gelmiştir. Buna rağmen kitabe günümüzde iyi durumda olup okunur vaziyettedir.

5.6.51. Kayseri Hacı Mehmet Çeşme Kitabesi

Katalog No: 89

İnceleme Tarihi: Nisan 2021

Yapının Yeri: Bahçebaşı Mahallesi, Adak Sokağı üzerinde yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Çeşme üzerinde bani ve inşa tarihini belirten herhangi bir kitabe bulunmamaktadır. Ancak Ö. Yörükoğlu, çeşmenin H/1222-M/1807⁵¹ tarihli bir inşa kitabesinin olduğunu söylemektedir (Yörükoğlu, 1991, s. 64). Çeşme nişi üzerindeki kitabeye göre Ahmed Paşa tarafında H/1278-M/1870 yılında onartılmıştır (Denktaş, 2000, s. 109).

Yapının Plan ve Mimarisi: Hacı Mehmet Çeşmesi, yön olarak kuzey-güney doğrultusunda iç içe iki kemerli ve tipolojik olarak bağımlı bir çeşmedir. Dıştaki sivri kemer, yanlarda yekpare ayaklar üzerine oturmaktadır. Günümüzde iptal edilen ayna taşının hemen üzerine bir lüle açılarak musluk takılmıştır. Çeşmenin su yalağı olup olmadığı bilinmemekte birlikte nişin önünde beton sekiler yer almaktadır. Çeşmenin malzemesi tamamen kesme taş ile şekillenmiştir. Kitabesinde ve orijinal ayna taşında mermer malzeme kullanılmıştır.

Çeşmenin inşa tarihi kesin olarak bilmekte olup inşa kitabesi günümüze ulaşamamıştır. İnşasından 65 yıl sonra yenilenen çeşme, günümüzde harap halde olmasına rağmen suyu hala akar vaziyettedir (Denktaş, 2000, s. 111).

Hacı Mehmet Çeşme Kitabesi: Çeşme nişi içerisinde yer almaktadır.

Onarım Kitabesi

İç kısımdaki kemerin hemen üzerinde, 0,50 x 0,53 m ölçülerinde bir onarım kitabesi yer almaktadır (Görsel 208). İki bölüm halinde düzenlenmiş altı satırlık Osmanlıca kitabe, Celi Sülüs hatla yazılmıştır. Beyaz mermer malzeme ile yapılan kitabenin satırları ve etrafı basi silmeler ile çerçeve içerisine alınmıştır.

⁵¹ Kitabenin defineciler tarafından yerinden sökülmiş olduğunu ve bazı yerlerinin tahrip olduğunu söylemektedir. Bkz. (Yörükoğlu, 1991, s.64).

Kitabe Metninin Okunuşu

*“Sarf-ı himmet iderek eyledi Ahmed Paşa – Vatan-ı asli olan Kayseri şehrin ihya
Bildi muhtac idi aba bu vilayet halkı – Ma-i ihsanı ile onları kıldı irva
Çekdi bende yol azıtmıştı bu ma-i hayvan – İtdi emr ile yine rah-ı kadimin mecra
Ya’ni ta başdan alub yollarını tecdid iderek – İtdi bu ma-i hayati bu mahalden
icra
Peder ve maderinin ruhunu şad itmek için – Böyle hayrata anı kıldı muvaffak
Mevla
Teşnegah söyledi mengut ile fevz-i tariih – Abe kandırdı cihan halkını Ahmed
Paşa
Sene 1278 .”*

H/1278-M/1870 (Denktaş, 2000, s. 110).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

*Ahmet Paşa esas vatani olan- Kayseri şehrini canlandırdı
Şehir halkının suya ihtiyacı olduğunu görerek - Onlara su sağlayıp sevindirdi
Bu canlı su yoldan çıkmıştı - Emir vererek onu eski yoluna döndürdü
Yani ta baştan alarak yollarını yenileyerek - Hhayat suyunu bu bölgeden akıttı
Baba ve annesinin ruhunu anmak için - Allah böyle bir hayır işinde başarılı kıldı
Susayanlar için Fevzi ebced ile tarih söyledi - Suya kandırdı cihan halkını Ahmet
Paşa.*

Sene 1870–1871.

H/1278-M/1870

Kitabenin Bugünkü Durumu

Günümüzde kitabe çeşme üzerinde yer almadığında durum kritiği yapılamamaktadır.

5.6.52. Kayseri Erkilet Hacı Osman eşme Kitabesi

Katalog No: 90

İnceleme Tarihi: -

Yapının Yeri: Erkilet Hacı Şirin Mahallesi'nde Hacı Osman Sokağı'nda yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: eşme üzerinde yer alan kitabede tarih ibaresi bulunamadığından kesin inşa tarihi bilinmemektedir.

Yapının Plan ve Mimarisi: Hacı Osman eşmesi, tek cepheli, hazneli ve bağımlı bir duvar eşmesidir. Küçük bir haznesi bulunan eşme nişsiz olarak düzenlenmiştir. Tek cepheli çeşmenin önünde yer alan dikdörtgen formlu su yalağının üzeri onarımda sırasında betonla kaplanmıştır. Beton yalağ iki yanında ise fazla yüksek olmayan mermer sekiler mevcuttur. Ayna taşı olmayan çeşmenin akar vaziyette bir lülesi bulunmaktadır. Onarımlar sırasında lüle üzerine bir boru yerleştirilmiştir. Sade bir mimariye sahip olan Hacı Osman eşmesi'nin lülesi, kitabesi ve su yalağının belli bir bölümü hariç onarımlar sırasında yenilenmiştir. Günümüzde dış koşullardan korunması için bir sundurma eklenen çeşmenin suyu akar vaziyettedir.

Erkilet Hacı Osman eşme Kitabesi: eşme üzerinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Çeşmenin üzerinde 0,40 x 0,48 m ölçülerinde bir inşa kitabesi bulunmaktadır (Görsel 209). Beyaz mermer malzeme üzerine oyma tekniği ile Ta'lik hatla yazılan kitabe serbest satırlar halinde düzenlenmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Sahibül Hayrat ve Hasenat

Seyyid.....”

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Sevap işler ve güzel şeyler sahibi

Seyyid.....”

Kitabenin Bugünkü Durum

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, açık alanda yer alması nedeniyle yazılarda aşınma ve silinmeler meydana geldiği görülmektedir. Bu nedenle kitabenin bir bölümü okunamamaktadır.

5.6.53. Kayseri Kemer Köyü Çeşme Kitabeleri

Katalog No: 91

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020

Yapının Yeri: Erkilet ilçesi'nde Kemer Köyü meydanında yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Çeşme mevcut kitabesine H/1217-M/1802-1803 yılında inşa edilmiştir (Tali, 2014, s. 99).

Yapının Plan ve Mimarisi: Kemer Köyü Çeşmesi, tek cepheli ve tipolojik olarak bağımsız bir çeşmedir. Yatay dikdörtgen bir kütle arz eden çeşme nişini çevreleyen yarım daire formlu kemer, köşelerde yekpare ayaklar üzerine oturtulmuştur. Çeşmenin yarım daire formlu kemerinin alınlık kısmında iki adet kitabe bulunmaktadır. Ayna taşı olmayan çeşme tek lüleli bir düzene sahiptir. Tek lüleli çeşmenin ön kısmında ise kare formlu orijinal bir su yalağı yer almaktadır.

Orijinalinde bağımlı bir çeşme olan Kemer Köyü Çeşmesi, 1952 yılında yapılan onarım çalışmalarında yeri değiştirilmiştir. Büyük ölçüde özelliğini kaybeden çeşmenin yanaları duvarlarla kapatılarak eyvan görünümlü bir çeşmeye dönüştürülmüştür. Bu duvarların ortasına gelecek şekilde birer niş eklenmiştir. Mimari ve süsleme bakımından sade olan çeşmenin inşasında düzgün kesme taş ve moloz taş kullanılmıştır. Kitabelerinde ise bölgeye özgü beyaz mermer malzeme kullanıldığı görülmektedir. Günümüzde ise beton ile kaplanan çeşmenin su akar durumdadır.

Kemer Köyü Çeşme Kitabeleri: Çeşme nişi içerisinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Çeşme nişi içerisinde 0,33 x 0,21 m ölçülerinde bir inşa kitabesi yer almaktadır (Görsel 210). Beyaz mermer malzeme üzerine yazılan kitabe, silmeler ile ayrılarak üç satır halinde düzenlenmiştir. Dikdörtgen formlu kitabe, yukarı doğru sivri kemer formu sonlandırılmıştır.

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, açık alanda yer almasından dolayı yazı üzerinde zamanla aşınmalar meydana geldiği görülmektedir. Bu yüzden kitabe metni okunamamıştır.

Onarım Kitabesi

Çeşme nişi içerisinde inşa kitabesinin sol tarafında 1952 tarihli bir onarım kitabesi yer almaktadır (Görsel 211). Beyaz mermer malzeme üzerine günümüz Türkçesi ile yazılan kitabe, dikdörtgen formlu olup serbest olarak beş satır halinde düzenlenmiştir.

Kitabe Metnin Yazılışı

“Maşallah

Allah Hüküme-

Te hayır Sahi-

Bine versin

1952”⁵²

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, açık alanda yer almasından dolayı kitabe formunun etrafında zamanla aşınmalar meydana geldiği görülmektedir. Kitabe metni açık bir şekilde okunabilmektedir.

⁵² Kitabe metni çeşme üzerinde yer alan levhadan olduğu gibi aktarılmıştır.

5.6.54. Kayseri Güdüllü Çeşme Kitabesi

Katalog No: 92

İnceleme Tarihi: Nisan 2021

Yapının Yeri: Şehir merkezinde, Yanıkoğlu Mahallesi'nde bulunmaktadır.

Yapının Tarihçesi: Çeşme üzerinde mevcut bir inşaa kitabesi bulunmamaktadır. Bu nedenle çeşmenin kim tarafından yapıldığı ve ne zaman inia edildiği bilinmemektedir. Ancak çeşmenin kemer formu, Çukurlu ve Gömleksiz çeşmelerinin kemer formları ile benzerlik göstermektedir. Kemer formları ile benzerlik gösteren Güdüllü çeşmesinin XVII. yüzyılın başlarında inşaa edildiği düşünülmektedir. Çeşme üzerinde bir onarım kitabesi bulunmaktadır. Ancak kitabenin bir kısmı tahrip olduğu için tarihi ve çeşmenin kim tarafından onarıldığı okunamamaktadır (Denktaş, 2000, s. 56; Yörükoğlu, 1991, s. 132).

Yapının Plan ve Mimarisi: Güdüllü Çeşmesi, tek kemerli ve tipolojik olarak bağımsız bir çeşmedir. Yatay dikdörtgen forma sahip çeşmenin n cephesindeki sivri kemerli niş, yanlarda düz başlıklı kesme taş ayaklar üzerine oturmaktadır. Çeşme nişi içerisinde bulunan orijinal ayna taşi, yol seviyesinin yükseltilmesinden dolayı kısmen toprağa gömülmüştür. Ayna taşi üzerinde bir lüle ve mulsuk bulunmaktadır. Çeşmenin n kısmında, ayna taşının hemen altında bir su yalağı yer almaktadır. Beton yalağ iki yanında, fazla yüksek olmayan sekiler mevcuttur.

Çeşmenin batı cephesine bitişik halde inşaa edilmiş bir yapı bulunmaktadır. Bu yapının XIX. yüzyılda gerçekleştirilen onarımlar sonrasında eklendiği düşünülmektedir. Yapının ortasında bir niş açıklığı yer alır. Bu nişin çeşmede su ihtiyacını karşılayan insanların, eşya ya da malzemelerini koymak için bir yer olarak tasarlanmış olmalıdır (Denktaş, 2000, s. 55). Güdüllü Çeşmesi'nde malzeme olarak kitabe ve ayna taşında mermer kullanılırken onun dışında kalan malzeme tamamen düzgün kemse taştır.

Güdüllü Çeşme Kitabesi: Çeşme nişi içerisinde bulunmaktadır.

Onarım Kitabesi

Çeşme nişini çevreleyen sivri kemer içerisinde 0,58 x 0,37 m ölçülerinde bir inşa kitabesi bulunmaktadır (Görsel 212). İki satır halinde düzenlenen kitabe, Sülüs hatla Osmanlı Türkçesi ile yazılmıştır. Beyaz mermer malzeme üzerine, serbest olarak oyma tekniği ile yazılan kitabenin etrafı basit silmeler ile çerçeve içerisine alınmıştır.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Her kim oldu ise bu abi çeşmeye bab-ı ta’mirine

Rahmet ile tahsin ide kevser iç”

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Bu çeşmeyi kim tamir etti ise Rahmetine maddi ve manevi ile güzelleştiren için”

Kitabenin Bugünkü Durumu

Güdüllü Çeşmesi, günümüzde mevcut olmadığına kitabesi hakkında durum kritiği yapılamamaktadır.

5.6.55. Kayseri Hacı Memiş Çeşme Kitabesi

Katalog No: 93

İnceleme Tarihi: -

Yapının Yeri: Kayseri, Erkilet ilçesinde Tepe Mahallesi'nde Hacımemiş Sokağı'nda yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Çeşme mevcut kitabesine göre H/1231-M/1815-1816 yılında inşa edilmiştir. 1980 yılında ise çeşme yenilenmiştir.

Yapının Plan ve Mimarisi: Hacı Memiş Çeşmesi, tek cepheli, hazneli ve tipolojik olarak bağımlı bir çeşmedir. Dikdörtgen bir plan arz eden çeşmenin kitabesi, lülesi ve su yalağının bir bölümü hariç 1980 yılında yenilenmiştir. Genel hatları ile yalın bir mimariye sahip olan çeşme, tek lüleli bir düzendedir. Ön kısmında dikdörtgen formlu bir su yalağı bulunmaktadır. Günümüzde sağlam durumda olan çeşmenin suyu akar vaziyettedir.

Hacı Memiş Çeşme Kitabesi: Çeşme duvarı üzerinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Çeşme duvarı üzerinde 0,33 x 0,28 m ölçülerinde bir inşa kitabesi bulunmakadır (Görsel 213). Beyaz mermer malzeme üzerine dört satır halinde düzenlenmiş kitabe, Sülüs hatla yazılmıştır.

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, açık alanda yer almasından dolayı aşınmalar meydana geldiği görölmektedir. Bu yüzden kitabe metni okunamamıştır. Kitabenin son satırında çeşmenin H/1231 inşa tarihi aşınmış olsa okunabilmektedir. Aşınmalar dışında kitabede her hangi bir tahribat görölmemektedir.

5.6.56. Kayseri Molu Köyü Paşa Pınar Çeşme Kitabesi

Katalog No: 94

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020

Yapının Yeri: Erkilet İlçesi, Molu Köyü'nde Yukarı Mahalle'de yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Eser halk arasında “*Paşa Pınarı*” ismi ile anılmaktadır. Çeşme üzerindeki dört satırlık kitabye göre H/1225-M/1839-1840 yılında Ahmed Paşa tarafından inşa edilmiştir (Tali, 2014, s. 104).

Yapının Plan ve Mimarisi: Çeşme, tek cepheli ve tipolojik olarak bağımsız bir çeşmedir. Yatay dikdörtgen bir kütle arz eden çeşmenin ön cephesi sivri kemer formundaki bir kemer ile biçimlenmiş olup yanlarda taş bloklar üzerine oturtulmuştur. Sade bir mimariye sahip olan çeşme, tek lüleli bir düzene sahiptir. Dışarı taşıntılı şekilde düzenlenen lülenin ön kısmında toprakla doldurulmuş su yalağı bulunmaktadır. Su yalağının iki yanına taş bloklardan yapılmış sekiler yerleştirilmiştir. Genel olarak kesme taş malzeme ile inşa edilen çeşmenin üzerine yerleştirilen beyaz mermer kitabe dışında hareketliliği sağlayan süsleme unsuru bulunmamaktadır. Paşa Pınar Çeşmesi, günümüzde bakımsız olup suyu akar vaziyettedir.

Molu Köyü Paşa Pınar Çeşme Kitabesi: Çeşme nişi içerisinde yer almaktadır

İnşa Kitabesi

Çeşme nişini çevreleyen sivri kemer içerisinde 0.60 x 0.45 m ölçülerinde bir inşa kitabesi bulunmaktadır (Görsel 214). Dört satır halinde düzenlenen kitabe, Sülüs hatla Osmanlı Türkçesi ile yazılmıştır. Beyaz mermer malzeme üzerine oyma tekniği ile yazılan kitabenin etrafı ve satır araları basit silmeler ile çerçeve içerisine alınmıştır.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Haza İmareti Çeşme-i Ab-ı Revan

Sahibü'l Hayrat ve Hasenat Ahmed Paşa

Tav'vallahu Ömrü fi....cemaziyel evla

Sene 1255”

H/1255-M1839-1840

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Bu çeşmede akan su

Sevap işler ve güzel şeyler sahibi

Ahmed PaşaAllah rızası için ömrü, tarih mayıs

Tarih 1839-1840”

H/1255-M1839-1840

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, açık alanda yer almasından dolayı aşınmalar ve kırılmalar meydana geldiği görülmektedir. Bu olumsuzluklara rağmen kitabe metni okunur durumdadır.

5.6.57. Kayseri Yazır Köyü Çeşme Kitabeleri

Katalog No: 95

İnceleme Tarihi: -

Yapının Yeri: Erkilet İlçesi, Yazır Köyü'nde yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Çeşme mevcut kitabesine göre H/1281-M/1864 yılında inşa edilmiştir. 1935 yılında ise onarılmıştır (Tali, 2014, s. 102).

Yapının Plan ve Mimarisi: Yazır Köyü Çeşmesi, yön olarak doğu-batı doğrultusunda tek cepheli ve tipolojik olarak bağımsız bir çeşmedir. Yatay dikdörtgen bir kütle arz eden çeşme yarım daire formlu bir kemerle biçimlenmiş olup doğu cephesi yanlarda duvarlar üzerine oturtulmuştur. Üzengi seviyesinden başlayan profilli silmeler, çeşme nişini boydan boya dolanmaktadır. Yazır Köyü Çeşmesi'nin ayna taşı, lülesi ve diğer bölümleri yol seviyesinin yükseltilmesinden dolayı toprağa gömülmüştür. Kaba yonu taş malzeme ile inşa edilen Yazır Köyü Çeşmesi, günümüzde harap durumda olduğu için kullanılmamaktadır.

Yazır Köyü Çeşme Kitabeleri: Çeşme nişi içerisinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Çeşme nişini çevreleyen yuvarlak kemerin içerisinde 0.30 x 0.55 m ölçülerinde bir inşa kitabesi bulunmaktadır (Görsel 215). Beş satır halinde düzenlenen kitabe, Nesih hatla yazılmıştır. Beyaz mermer malzeme üzerine oyma tekniği ile yazılan kitabenin etrafı ve satır araları basit silmeler ile çerçeve içerisine alınmış iken alt kısmı üçgen formunda şekillenmiştir.

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, açık alanda yer almasından dolayı aşınmalar meydana geldiği görülmektedir. Bu yüzden kitabe metni okunamamıştır. Kitabenin son satırında çeşmenin H/1281 inşa tarihi aşınmış olsa okunabilmektedir.

Onarım Kitabesi

Çeşme nişini çevreleyen yuvarlak kemerin içerisinde, inşa kitabesinin üst kısmında 0.20 x 0.50 m ölçülerinde bir onarım kitabesi bulunmaktadır (Görsel 216). İki satır halinde düzenlenen kitabe, günümüz Türkçesi ile yazılmıştır.

Beyaz mermer malzeme üzerine serbest düzende oyma tekniği ile yazılan kitabe, dikdörgen forma sahiptir.

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, açık alanda yer almasından dolayı aşınmalar meydana geldiği görölmektedir. Bu yüzden kitabe metni okunamamıştır. Kitabenin sağ köşesinde çeşmenin 1935 onarım tarihi net bir şekilde okunabilmektedir.

5.6.58. Kayseri Hacı Rüştü Efendi Çeşme Kitabesi

Katalog No: 96

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020

Yapının Yeri: Tavlusun Köyü, Aşağı Mahallesi'nde Zomba Kavuk Caddesi üzerinde yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Çeşme mevcut kitabesine göre H/1278-M/1861-1862 yılında Hacı Rüştü Efendi tarafından inşa ettirilmiştir (Tali, 2014, s. 526).

Yapının Plan ve Mimarisi: Hacı Rüştü Efendi Çeşmesi, yön olarak doğu-batı doğrultusunda tek kemerli, hazneli ve bağımlı bir çeşmedir. Dikey dikdörtgen bir kütle arz eden çeşmenin ön yüzü, kademeli bir korniş ile üç yönden çevrelenmektedir. Yüzeysel plastırlar ile şekillenen kornişler, cepheden dışarı taşırılmıştır.. Bu başlıkların üzeri üçgen alınlık ile sonlandırılmıştır. Üçgen alınlığın ortasına dikdörtgen formlu bir inşa kitabesi, köşelerine ise elips şeklinde iki kabara yerleştirilmiştir.

Kuzey yöne bakan çeşme nişi sivri kemer formundadır. Kemer, köşelerde blok taşlardan yapılmış payeler üzerine oturtulmuştur. Tek lüleli bir düzenlemeye sahip olan çeşmenin ayna taşı, sade ve kesme taş malzemedan yapılmıştır. Çeşmenin önünde özgün ve yekpare taştas yapılmış su yalağı üzerinde bazı değişiklikler olduğu görülmektedir. Çeşmenin köşelerinde ise ard arda yerleştirilen üç su yalağı, hayvanların su ihtiyacını karşılamak için yerleştirilmiş ve bu yalakların çeşme yalağı ile bağlantılı olduğu anlaşılmaktadır.

Hacı Rüştü Efendi Çeşmesi, malzemesi ön cephede tamamen düzgün kesme taş iken yan kısımlarda moloz taş ve kaba yonu taş malzeme kullanılmıştır. Çeşmenin inşa kitabesinde ise bölgeye özgü beyaz mermer malzeme kullanılmıştır. Günümüzde sağlam durumda olan çeşmenin suyu akar vaziyettedir.

Hacı Rüştü Efendi Çeşme Kitabesi: Çeşme nişi üzerinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Çeşme nişini örten sivr kemerin üzerinde yer almaktadır. Düz silemler üzerine iki satır olarak düzenlenmiş ve Sülüs hatla yazılmış Osmanlıca bir kitabesi mevcuttur. Beyaz mermer malzeme ile yapılan 0 x 0 m ölçülerinde ki kitabenin etrafı düz bir silme ile çerçevelenmiştir (Görsel 217).

Kitabe Metninin Okunuşu

“Sahib-ül Hayrat ve'l Hasenat Osman Beşşe Zade

.... El Hac Rüştü Efendi sene 1278.”

H/1278-M/1861-1862 (Tali, 2014, s. 526).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Sevap işler ve güzel şeyler sahibi Osman Beşşe oğlu

..... Rüştü Efendi tarafından 1278 yılında.”

H71278-M/1861-1862

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, dış koşullar nedeniyle kararmalar meydana geldiği görülmektedir. Ayrıca onarımlar sırasında kitabenin etrafı plastırlarla çerçeve içerisine alınmıştır.

5.6.59. Kayseri Kara İmam Çeşme Kitabesi

Katalog No: 97

İnceleme Tarihi: Nisan 2021

Yapının Yeri: Bahçebaşı Mahallesi, Kaban Sokağı'nda bulunmaktadır.

Yapının Tarihçesi: Çeşmenin bani ve inşa tarihini belirten bir kitabe bulunmamaktadır. Ancak, H/1287-M/1870 tarihli onarım kitabesinde çeşmenin, Ahmed Paşa tarafından yaptırıldığına dair bir ibare bulunmaktadır (Denktaş, 2000, s. 68).

Yapının Plan ve Mimarisi: Kara İmam Çeşmesi, tek kemerli, hazneli ve tipolojik olarak bağımlı bir duvar çeşmesidir. Dikdörtgen bir kütle arz eden çeşme, bağımlı olduğu yapının cephesinden dışarı taşırılarak, ön cephesi vurgulu bir şekilde yerleştirilmiştir.

Çeşmenin ayna taşı ve lüleleri hakkında fazla bilgi sahibi olamıyoruz. Çünkü orijinal hali bozulmuştur. Günümüzde çeşme nişi içerisinde bir adet musluk bulunmaktadır (Yörükoğlu, 1991, s. 139). Çeşmenin malzemesi tamamen mozaikle sıvanmış olduğundan inşasında kullanılan malzeme saptanamamaktadır. Kayseri'deki çeşmelerde görülen kesme taşın, Kara İmam Çeşmesi'nde de kullanıldığı düşünülmektedir. Kitabe mermerden ele alınırken, profilli silmeler ve kronit başlıklı sütunlardan başka herhangi bir bezeme unsuru bulunmamaktadır. Günümüzde iyi durumda olan eserin, orijinal sekileri ve su yalağı yerinden sökülerek çeşme nişi içerisine aslına uygun olmayan bir seki yapılmıştır.

Kara İmam Çeşme Kitabesi: Çeşme nişi içerisinde yer almaktadır.

Onarım Kitabesi

Çeşme nişi içerisinde, üzengi hizasındaki silme üzerinde 0,80 x 0,63 m ölçülerinde orijinal bir onarım kitabesi yer almaktadır (Görsel 218). İki bölüm halinde ve altı satır olarak düzenlenmiş kitabenin etrafı ve satır araları çerçeve içerisine alınmıştır. Beyaz mermer üzerine oyularak, Ta'lik hatla Osmanlıca olarak hakkedilmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

*“Sarf-ı himmet iderek eyledi Ahmed Paşa – Vatan-ı asli olan Kayseri şehrini ihya
Bildi muhtac idi aba bu vilayet halkı – Ma-i ihsanı ile anları kaldı irva
Çekdi bende yol azıtmışdı bu ma-i hayran – İtdi emr ile yine rah kadimin mecra
Ya’ni ta baştan alub yollarını tecdid iderek – İtdi bu ma’i hayati bu mahaldan
icra
Peder ve madarinin ruhunun şad itmek için – Böyle hayratı anı kıldı muvaffak
Mevla
Teşnegan söyledi menkut ile Fevzi tarih – Aba kandırdı cihan halkını ba
Ahmed”⁵³*

H/1287-M/1870 (Denktaş, 2000, s. 68).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

*Ahmet Paşa esas vatani olan - Kayseri şehrini canlandırdı
Şehir halkının suya ihtiyacı olduğunu görerek - onlara su sağlayıp sevindirdi
Bu canlı su yoldan çıkmıştı - emir vererek onu eski yoluna döndürdü
Yani ta baştan alarak yollarını yenileyere - hayat suyunu bu bölgeden akıttı
Baba ve annesinin ruhunu anmak için - Allah böyle bir hayır işinde başarılı kıldı
Susayanlar için Fevzi ebced ile tarih söyledi - Suya kandırdı cihan halkını Ahmet
Paşa.*

Sene 1870–1871

H/1287-M/1870

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, yapı üzerinde yer almadığı görülmektedir. Günümüzde çeşme üzerinde yer alan kitabede; “Çeşmenin üzerinde yapım kitabesi bulunmayıp, günümüzde ulaşamayan onarım kitabesine göre H/1287-M/1870 yılında Ahmet Paşa tarafından tamir ettirildiği

⁵³ Yörükoğlu, eserinde ikinc satırdaki شهرنی ‘ni “şehri”, beşinci satırın sonudaki حیران kelimesini “hayvan”, on birinc satırdaki منقوط kelimesini “mengut” olarak tercüme etmiştir. Detaylı bilgi için bkz. (Yörükoğlu, 1991, s.140).

bilinmektedir. Onarım kitabesinde aşağıdaki metin yer almaktadır;” şeklindeki ifadesiyle kaynaklardan temin ettiğimiz kitabe metninin manzum hali yer almaktadır. Devamında ise “Kara İmam Çeşmesi'nin restorasyonunu 2019 yılında Melikgazi Belediyesi tarafından gerçekleştirilmiştir.”ifadesiyle tamamlanmıştır.

5.6.60. Kayseri Tavlusun Köyü Karagöz (Mezarlık) Çeşme Kitabesi

Katalog No: 98

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020

Yapının Yeri: Tavlusun Köyü, Salih Gedek Caddesi üzerinde yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Çeşme, mevcut kitabesine göre H/1296-M/1878-1879 yılında Karagözoğlu Süleyman Ağa tarafından inşa edilmiştir. Aynı zamanda kitabede 1973 yılında onarıldığı kayıtlıdır (Tali, 2014, s. 529).

Yapının Plan ve Mimarisi: Karagöz Çeşmesi, yön olarak doğu-batı istikametinde hazneli, tek cepheli ve tipoloji olarak bağımsız bir çeşmedir. Sepet kuplu bir kemer ile şekillenen çeşeminin ön cephesi yanlarda blok taşlar üzerine oturtulmuştur. Üzengi taşı hizasından itibaren başlayan korniş, çeşme nişi ve yan duvarları boydan boya dolaşmaktadır. Çeşme nişi içerisinde beyaz mermer malzemeden yapılmış bir onarım kitabesi bulunmaktadır.

Ayna taşı sade ve kesme taştan olan çeşme tek lüleli bir düzene sahiptir. Çeşmenin önünde özgün ve yekpare taştan yapılmış su yalağı üzerinde bazı değişiklikler olduğu görülmektedir. Su yalağının iki yanına taş bloklardan yapılmış sekiler yerleştirilmiştir. Genel olarak kesme taş malzeme ile inşa edilen çeşmenin üzerine yerleştirilen beyaz mermer kitabe, korniş ve gülbezek motifli kabartmalar dışında hareketliliği sağlayan süsleme unsuru bulunmamaktadır. Karagöz Çeşmesi, günümüzde sağlam durumda olup kullanılmamaktadır.

Karagöz Çeşme Kitabesi: Çeşme nişi içerisinde yer almaktadır.

Onarım Kitabesi

Çeşme nişi üzerinde 0.35 x 0.40 m ölçülerinde yedi satırlık bir onarım kitabesi bulunmaktadır (Görsel 219). Beyaz mermer malzeme üzerine serbes olarak işlenen kitabe günümüz Türkçesi ile yazılmıştır.

Kitabe Metninin Yazılışı

“Sahib-ül Hayrat vel-

Hasenat bu çeşmenin

Tamirini bed eden Kara-

Gözoğlu h.Süleym-

An Ağa 1296 yeniden ta-

Mir eden Karagözoğ-

Lu Salih Bey 1937.⁵⁴”

H/1296-M/1878-1879

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Sevap işler ve güzel şeylerin sahibi, Karagözoğlu Süleyman Ağa bu çeşmenin tamirine 1296 yılında başlamış olup Karagözoğlu Salih Bey tarafından 1937 yılında yeniden tamir etmiştir.”

H/1296-M/1878-1879

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, herhangi bir tahribat olduğu görülmemektedir.

⁵⁴ Kitabe metni çeşme üzerinde yer alan levhadan olduğu gibi aktarılmıştır.

5.6.61. Kayseri Hacı Ahmed Efendi Çeşme Kitabesi

Katalog No: 99

İnceleme Tarihi: -

Yapının Yeri: Talas'ta Tabucak Mahallesi, Beydağı Sokağı üzerinde yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Çeşme, mevcut kitabesine göre Hacı Ahmed Efendi tarafından H/1303-M/1885 yılında inşa ettirilmiştir (Denktaş, 2000, s. 118).

Yapının Plan ve Mimarisi: Hacı Ahmed Efendi Çeşmesi, yön olarak doğu-batı doğrultusunda tek kemerli ve tipolojik bağımlı bir çeşmedir. Çeşme nişini oluşturan yarım daire formlu kemer, yanlarda duvar içerisine gömülü ayaklar üzerine oturmaktadır. 0,95 m derinliğindeki yuvarlak kemerli nişi örten dairesel örtü, taşların ışınsal dizilimiyle meydana gelmiştir.

Ayna taşı sade kesme taştan olan çeşme, tek lüleli bir düzendedir. Önündeki su yalağı muhdes olup 0,50 x 0,70 m ölçülerindedir. Hacı Ahmet Efendi Çeşmesi, malzeme olarak kitabelerinde mermer kullanılırken onun dışında kalan malzeme bütünüyle kesme taştır.

Hacı Ahmet Efendi Çeşme Kitabesi: Çeşme nişi içerisinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Çeşme nişi örten küresel örtünün merkezine 0,47 x 0,48 m ölçülerinde bir kitabe yerleştirilmiştir (Görsel 220). Beş satır halinde düzenlemiş kitabe, beyaz mermer üzerine Celi Sülüs hatla Osmanlı Türkçesi ile yazılmıştır. Dikdögen formlu kitabe, bitiminde yuvarlak kemer şeklinde sonlanmakta olup satırlar karuş içerisine alınmıştır.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Es’adehu

Hacı Ahmed Efendi eyledi bu çeşmeyi inşa

Mücerred maksadı istihsal-i rızay-ı kibriya

Abdest alub su içen kimseden

Bir fatiha ile üç ihlas ve dua eyler bir rica

Sene 1303 selase ve selase maye ve elf min ramazan”

H/1303-M/1885 (Denktaş, 2000, s. 118).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Mutlandırıldı

Hacı Ahmed Efendi bu çeşmeyi yaptırdı

Tek maksadı Allah’ın rızasını kazanmaktır

Abdest alıp su içen kimseden

Bir fatiha ile üç ihlas ve dua etsin diye rica ederler

Sene 1303 Bin üçyüz üç Ramazan”

H/1303-M/1885 (Türkmen, 1997, s. 163)

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabe günümüzde yerinde tespit edilemediği için durum kritiği yapılamamaktadır.

5.6.62. Kayseri Talas Ali Saip Paşa Çeşme Kitabesi

Katalog No: 100

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020 – Mart 2021

Yapının Yeri: Talas İlçesi, Kçüköy Mahallesi'nde Ali Sahip Paşa Sokağı'nda yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Çeşme mevcut kitabesine göre H/1304-M/1886 yılında Ali Saip Paşa tarafından inşa edilmiştir (Denktaş, 2000, s. 120).

Yapının Plan ve Mimarisi: Ali Saip Paşa Çeşmesi, yön olarak kuzey-güney doğrultusunda konumlandırılmış hazneli, bağımlı ve tek cepheli bir çeşmedir. Eser dikdörtgen bir plana sahip olup köşelerde gömülü sütunceler ile sınırlandırılmıştır. Nişi ve kemeri bulunmayan çeşme bir silme ile iki bölüme ayrılmıştır. Silmenin hemen atında, sarkıtlara yer verilmiştir.

Çeşmenin ön cephesinde bulunan orijinal ayna taşı ve yalak kısmı yol seviyesinin yükseltilmesinden dolayı kısmen toprağa gömülmüştür. Ayna taşı üzerinde bir lüle ve mulsuk bulunmaktadır. Çeşmenin ön kısmında, ayna taşının hemen altında bir su yalağı bulunmaktadır. Ali Saip Paşa Çeşmesi'nin kitabesi, ayna taşı ve su yalağında mermer kullanılırken onun dışında kalan malzeme tamamen düzgün kemse taştır. Günümüzde sağlam durumda olan çeşme kullanılmamaktadır.

Talas Ali Saip Paşa Çeşme Kitabesi: Çeşme üzerinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Çeşme'yi ikiye bölen silme kuğunun üzerinde yer almaktadır (Görsel 221). 0,39 x 0,59 m ölçülerinde iki bölüm halinde üç satı olarak düzenlenmiş kitabe Sülüs hatla Osmanlı Türkçesi ile hakkedilmiştir. Beyaz mermer malzeme ile yapılan yazıtın satır araları ve etrafı kalın silmeler ile çerçeve içerisine alınmıştır.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Neb-i cud ü kerem cuy- huruşan-ı himem – Ser’asker-i ekrem Ali Saib Paşa

Mühr-i kevser eltafini icra eyler – Hak-ı pakize intisabe iddi’a reva

İşte tarih-i selis akdıkça gürler – Tatlı su eyledi icra Ali Saib Paşa sene 1305”

H/1304-M/1886 (Denktaş, 2000, s. 121).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Himmet sahibi eli açık ve cömertlik kaynağı – Yani serasker Ekrem ali Saib Paşa

Kevser suyunun güzelliklerini icra eyler – Bu dünya toprağına bağlanmak revadır.

İşte tarihi Selisi aktı gürleyerek – Tatlı sus eyledi icra Ali Saib Paşa. Sene 1304”

H/1304-M/1886 (Türkmen, 1997, s. 163).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna baktığımızda, açık alanda yer almasından dolayı kararmalar meydana geldiği görülmektedir. Bunun dışında kitabe iyi durumda olup okunur vaziyettedir.

5.6.63. Kayseri Talas Meydan Çeşme Kitabesi

Katalog No: 101

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020 – Mart 2021

Yapının Yeri: Talas İlçesi, Kiçiköy Mahallesi'nde Ali Saib Paşa Saokağı'nda yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Çeşme mevcut kitabesine göre H/1305-M/1887 yılında Ali Saib Paşa tarafından inşa edilmiştir. Çeşme ilk olarak bugünkü yerinden 20 m güneyinde inşa edilmiştir. 1968 yılında Talas Belediyesi tarafından gerçekleştirilen yol çalışmaları nedeniyle Talas meydanına taşınmıştır (Denktaş, 2000, s. 122).

Yapının Plan ve Mimarisi: Talas Meydan Çeşmesi, yön olarak kuzey-güney doğrultusunda konumlandırılmış, tek cepheli ve tipolojik olarak bağımlı bir çeçmedir. Küçük bir haznesi bulunan çeşme nişsiz olarak düzenlenmiştir. Çeşme, yanlarda taşıntı yapan plastırlar sınırlandırılmış ve üzeri üçgen bir alınlık ile sonlandırılmıştır. Üçgen alınlık, farklı ölçülerde silmeler ile dışarı doğru taşırılmış ve alınlık kısmı bir tepelikçe sonlandırılmıştır.

Yatay dikdörtgen bir plan arz eden çeşme, üzengi seviyesinden bir silme kuşağı ile iki bölüme ayrılmıştır. Çeşmenin ayna taşı öne doğru taşıntı yapan silmeler ile sınırlandırılmıştır. Silmeler içerisine yerleştirilen mermer malzemeden yapılmış ayna taşı, tek lüleli bir düzendedir. Çeşmenin ön kısmında kaide üzerine oturtulmuş küçük bir hazne yer almaktadır. Haznenin iki yanında, fazla yüksek olmayan sekilerden doğudaki mevcut değildir. Talas Meydan Çeşmesi'nde malzeme olarak tamamen kesme taş kullanılmıştır. Çeşmenin kitabesi, ayna taşı ve haznesinde mermer malzeme tercih edilmiştir. Talas Meydan Çeşmesi, sağlam olup suyu akar vaziyettedir.

Talas Meydan Çeşme Kitabesi: Çeşme duvarı üzerine yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Üçgen alınlığın ortasına yerleştirilen kitabe 0.62 x 0.58 m ölçülerindedir (Görsel 222). İki bölüm halinde üç satır olarak düzenlenmiş kitabe Celi Sülüs hatla Osmanlı Türkçesi ile hakkedilmiştir. Beyaz mermer malzeme üzerine oyulmuş, dikdörgen fomrlu kitabenin etrafı ve satır araları silmeler ile çerçeve

içerisine alınmıştır. Mermer kitabe, üst kısmında düz, köşelerde ise “S” formlu silmeler ile sınırlandırılmıştır. Üst silmenin üzerine ise kengel yaprağı motifi yerleştirilmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Valid-i Saib Ali Paşa şebhed leşkeleri – Bundan evvel kıldı rahmet-gah-ı Mevlaya nisab

Yadiğâr-ı mü'minine olsun deyü bu çeşme – Yabdurub dehası nam itdi ila yevmi'i-hisab

Geldi balay-ı hakikatinden tarih için – Ayn-ı rahmet o yabdı İbrahim Efendi için savab sene 1305.”

H/1305-M/1887 (Türkmen, 1997, s. 164).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Serasker Ali Saib Paşa'mn babası - Bundan evvel Mevla'nın rahmetine sığındı

Bu çeşmeyi mü'minlere yadigâr olsun diy - İnşa edip. Dahası ahiret gününe kadar ebedileştirdi.

Gelki tarih için geçmişin hakikatinden - Bu rahmet gözü İbrahim Efendi için oldu sevap. Sene 1305”

H/1305-M/1887 (Türkmen, 1997, s. 164)

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna baktığımızda, açık alanda yer almasından dolayı kararmalar meydana geldiği görülmektedir. Bunun dışında kitabe iyi durumda olup okunur vaziyettedir.

5.6.64. Kayseri Talas Esmâ Hatun Çeşme Kitabesi

Katalog No: 102

İnceleme Tarihi: Mart 2021

Yapının Yeri: Talas İlçesi, K çik y Mahallesi'nde Ali Saib Paşâ Saokağı'n bitiminde yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Çeşme mevcut kitabesine göre H/1305-M/1887 yılında Ali Saib Paşâ tarafından annesi Esmâ Hatun adına inşa ettirilmiştir (Türkmen, 1997, s. 163).

Yapının Plan ve Mimarisi: Talas Esmâ Hatun Çeşmesi, yön olarak doğu-batı istikametinde yerleştirilmiş, tek kemerli ve tipolojik olarak bağımlı bir çeşmedirDoğu yöne bakan çeşme nişî yarım daire formundadır. Kemer, köşelerde taştan örülen yığma ayaklara oturtulmuştur. Mermer malzemedен yapılan ayna taşı, onarımlar sırasında eklenmiş olup güney tarafa doğru kaydırılmıştır. Bitkisel motifler ile tezyin edilen ayna taşı tek lüleli bir düzene sahiptir. Talas Esmâ Hatun Çeşmesinde malzeme olarak tamamen kesme taş kullanılmıştır. Çeşme ayna taşı ve kitabesinde mermer malzeme tercih edilmiştir. Esmâ Hatun Çeşmesi sağlam olup kullanılmamaktadır.

Talas Esmâ Hatun Çeşme Kitabesi: Çeşme nişî içerisinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Kitabe, çeşme nişî içerisinde ayna taşının 0. 20 m yukarısında yer almaktadır (Görsel 223). 0.48 x 0.60 m ölçülerinde iki bölüm halinde  c satır olarak düzenlenmiş kitabe Sülüs hatla Osmanlı Tükçesi ile hakkedilmiştir. Beyaz mermer malzeme ile yapılan kitabenin etrafı ve satır araları ince bir silme ile çerçeve içerisine alınmıştır.

Kitabe Metninin Okunuşu

*“Mader-i Saib Ali Paşâ sebil-hanelerinden – Hakk yolunda yabdı halledehu
ba'de'l-intikal*

*eşnegan i dikçe su mü'minler aldıkca vuzu – Eylesinler ruhuna bir rahmetle sir-
ab-ı cemal*

Hamaden muhtar Efendi bi-duş tarihi-i tamam – Kıldı Esmâ Hanım icra beldeye ma-i zulal. Sene 1305”

H/1305-M/1887 (Türkmen, 1997, s. 163).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Saib Ali Paşa annesi’nin sebil hanelerinden hak yolunda yaptı ölümünden sonra daim kılınсын diye

Susayan insanlar su içtikçe müminler aldıkça abdest eylesinler ruhuna rahmetle birlikte seyr-i cemal

Muhtar efendi tam tarihini düştü, ücra beldeye teemiz su getirdi Esmâ Hanım. Sene 1305”

H/1305-M/1887 (Türkmen, 1997, s. 163).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna baktığımızda, açık alanda yer almasından dolayı kararmalar ve aşınmalar meydana geldiği görülmektedir. Bunun dışında kitabe iyi durumda olup okunur vaziyettedir.

5.6.65. Kayseri Akçakaya Yatak Çeşme Kitabesi

Katalog No: 103

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020

Yapının Yeri: Akçakaya Köyü'nde Okul Caddesi üzerinde yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Çeşmenin mevcut kitabesine göre H/1315-M/1898 yılında inşa edilmiştir.

Yapının Plan ve Mimarisi: Akçakaya Yatak Çeşmesi, tek cepheli, hazneli ve bağımlı bir duvar çeşmesidir. Yön olarak kuzey-güney doğrultusunda konumlanan çeşmenin nişi yarım daire formundadır. Kemer, köşelerde taştan örülen çeşme duvarı üzerine oturtulmuştur. Çeme nişi içerisinde dilimli sivri kemer formunda bir niş açıklığı görülmektedir. Tek lüleli olarak düzenlenen çeşmenin ayna taşı sade ve kesme taştandır. Günümüzde lüle iptal edilmiş olup üst köşesine bir musluk eklenmiştir. Çeşmenin ön kısmında siyah bazalt bir su yalağı bulunmaktadır. Su yalağının köşelerine simetrik olarak yerleştirilen sekiler yol çalışmaları sırasında hasar görmüştür.

Yalın bir mimariye sahip olan çeşmede bezeme unsuru bulunmamaktadır. Yapıda malzeme olarak düzgün kemse taş kullanılır iken inşa kitabenisinde bölgeye özgü beyaz mermer malzeme kullanılmıştır. Akçakaya Yatak Çeşmesi günümüzde yenilenmiş olup kullanılmamaktadır.

Akçakaya Yatak Çeşme Kitabesi: Çeşme niş içerisinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Çeşme nişini çevreleyen yarım daire kemerin içerisinde yer almaktadır (Görsel 224). Düz silmeler üzerine iki satır olarak düzenlenmiş ve Sülüs hatla yazılmış Osmanlıca bir kitabesi bulunmaktadır. Beyaz mermer malzeme üzerine oyulmuş 0.17 x 0.28 m ölçülerindeki kitabenin etrafı ince bir silme ile çerçevelenmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Hayri Nasır Zade El-Hac Seyyid İki Alemde?

Ola İkbali..... Sene 1315 ”

H/1315-M/1898 (Tali, 2014, s. 544).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

*“Hayri Nasır oğlu Hacı Seyyid iki alemde de
bahtın olsun yıl 1898”*

H/1315-M/1898

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, açık alanda yer alamsından dolayı kırılmaların ve aşınmaların meydana geldiği görülmektedir. Bu olumsuzluklara rağmen kitabe metnin iyi durumda olup okunur vaziyettedir.

5.6.66. Kayseri Sivas Caddesi eşme Kitabesi

Katalog No: 104

İnceleme Tarihi: Nisan 2021

Yapının Yeri: Şehir merkezinde Sivas Caddesi'nde yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: eşme üzerinde yer alan kitabede çeşmeye ait bir tarih ibaresi bulunmamaktadır. Kayseri çeşmelerinde gördüğümüz üçgen alınlık ve kırma çatıdan yola çıkarak XIX yzyılın sonları ile XX. yüzyılın başlarına tarihlendirilmektedir (Denktaş, 2000, s. 127).

Yapının Plan ve Mimarisi: Sivas Caddesi eşmesi, yön olarak kuzey-güney doğrultusunda konumlandırılmış bağımsız, iki cepheli bir meydan çeşmesi olarak düzenlenmiştir. İki yüzüde çeşme olarak değerlendirilen hazneli çeşmenin, kuzey ve güney cepheleri basık kemerli nişe biçimlendirilmiştir. Aynı ölçülere sahip çeşmenin iki yüzünü örten basık kemerli niş, yanlarda dekoratif başlıklı ayaklara oturtulmuştur. Her iki cephe de üçgen alınlığın ortasına yerleştiren mermer panolardan kuzeydeki boş bırakılmıştır. Güney yönde yer alan panoya 0.95 x 0.40 m ölçülerinde kitabe yerleştirilmiştir.

Sade ve mermer malzemedan yapılan ayna taşlarının üzerinde ikişker adet lüle bulunmaktadır. Dikdörtgen çerçeve içerisinde yer alan ayna taşı, yuvarlak kemerli bir niş ile sınırlandırılmıştır. Güney cephenin önün de 0.85 x 0.45 m ölçülerinde bir yalak bulunmaktadır. Sivas Caddesi eşmesinde malzeme olarak tamamen kesme taş kullanılmıştır. eşme ayna taşı ve kitabesinde mermer malzeme tercih edilmiştir. Sivas Caddesi eşmesi, kısmen harap olup kullanılmamaktadır.

Sivas Caddesi eşme Kitabesi: eşme duvarı üzerine yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Kitabe güney cephedeki üçgen alınlığın ortasına yerleştirilmiştir. 0.95 x 0.40 m ölçülerindeki dört satırlık kitabe Nesih Ta'lik hatla Osmanlıca olarak yazılmıştır (Görsel 225). Beyaz mermer malzeme üzerine serber düzende oyulmuş kitabenin etrafı ince silmeler ile çerçevelemiştir. Kitabenin iki yanına simetrik olarak, palmet motifleri işlenmiştir.

Kitabe Metninin Okunuğu

“Fi sebilillah cihadın daima te’yid için

Selsebil-i rahmet-i Hakk’la huruşan kadrini

Eser-i nev açdı millet-i rah-ı ikbali bugün

Bu musanna’ çeşmeden iş’ar iderken hayra seni” (Denktaş, 2000, s. 126)

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Dünyayı Allah yolunda, kuvetlendirmek için hakkı rahmeti ile çoşan tatlı suyu halkın ikbali için yeni inşa etti. Bugün bu usta elinden çıkmış hali yazı ie verilmiştir.”

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, açık alanda yer alması nedeniyle aşınma ve kararmalar meydana geldiği görölmektedir. Bu olumsuzluklarına rağmen kitabe iyi durumda olup okunur vaziyettedir.

5.6.67. Kayseri Cıncıklı Çeşme Kitabesi

Katalog No: 105

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020 – Nisan 2021

Yapının Yeri: Şehir Merkezinde Cumhuriyet Mahallesi'nde Tennuri Sokak üzerinde yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Çeşme övcut kitabesine göre H/1311-M/1896 yılında inşa edilmiştir.

Yapının Plan ve Mimarisi: Cıncıklı Çeşmesi, yön olarak kuzey-güney doğrultusunda iki cepheli ve tipolojik olarak bağımsız bir meydan çeşmesidir. Dikey dikdörtgen bir plan arz eden çeşme, iki cepheli olarak inşa edilmiştir. Çeşmenin ön ve arka yüzü, yarım yuvarlak kemerli bir niş ile biçimlenmiştir. Kemerler, yanlarda çeşme duvarı üzerine oturtulmuştur.

Ayna taşı bulunmayan çeşmenin ön cephesinde iki, arka cephesinde üç musluk yer almaktadır. Çeşmenin ön kısımlarında ise dikdörtgen formlu bir yalak bulunmaktadır. Cıncıklı Çeşmesi'nde inşa malzemesi olarak kesme taş kullanılır iken kitabesinde mermer malzeme kullanılmıştır. Genel olarak yalın bir mimariye sahip olan Cıncıklı Çeşmesi, günümüzde sağlam durumda olup suyu akar vaziyettedir.

Cıncıklı Çeşme Kitabesi: Çeşmenin kuzey cephesi üzerinde yer almaktadır.

Dini İçerikli Kitabe

Çeşmenin kuzey cephesini örten yuvarlak niş içerisine yerleştirilen kitabe, 0,15 x 0,402 m ölçülerindedir (Görsel 226). Enbiya Suresi'nin 30. Ayeti, tek satır halinde düzenlenmiş ve Sülüs hatla Arapça olarak yazılmıştır. Beyaz mermer malzeme üzerine oyulmuş kitabe yatay dikdörtgen forma sahiptir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“vece'alnâ mine-lmâ-i kulle şey-in”

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Biz onları (sonradan) ayırdık ve her canlı şeyi sudan yarattık⁵⁵”

Kitabenin Bugünkü Burumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, harfler ve kitabeyi çevreleyen silmeler altın varağa boyanmıştır. Günümüzde çok iyi durumda olan kitabe okunur vaziyettedir.

⁵⁵ <https://www.kuranvemeali.com/enbiya-suresi/30-ayeti-meali> (E.T.09.04.2021).

5.6.68. Kayseri Harman Cami Çeşme Kitabesi

Katalog No: 106

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020 – Mart 2021

Yapının Yeri: Talas İlçesi'nde Harman Mahallesi'nde yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: İnşa tarihi kesin olarak bilinmeyen çeşme, mimari özelliklerinden yol çıkararak XIX. yüzyılının sonları ile XX. yüzyılın başlarına tarihlendirilmektedir (Denktaş, 2000, s. 128)

Yapının Plan ve Mimarisi: Harman Cami Çeşmesi, yön olarak kuzey-güney doğrultusunda konumlandırılmış tek kemerlii hazneli ve tipolojik olarak bağımlı bir çeşmedir. Kuzey bakan 0.50 m derinliğindeki çeşme nişi yuvarlak kemer formundadır (Denktaş, 2000, s. 128). Kemer, kesme taştan örülen sütunlara oturtulmuştur.

Mermer malzemeden yapılmış olan ayna taşı, iki lüleli bir düzene sahiptir. Çeşmenin önünde yer alan yalak, yüksek kaideli bir taşın üzerine yerleştirilmiştir. Yalak, silmeler ile hareketlendirilmiş olup alt kısmı aşağıya doğru daralmaktadır. Harman Cami Çeşmesinde malzeme olarak tamamen kesme taş kullanılmıştır. Çeşme kiabesi, ayna taşı ve su yalağında mermer malzeme kullanıldığı görülmektedir. Harma Cami Çeşemesi günümüzde sağlam durumda olup suyu akar vaziyettedir.

Harman Cami Çeşme Kitabesi: Çeşme nişi içerisinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Kitabe çeşme nişi içerisinde, iki gülbezek motifin arasında yer almaktadır. 0.47 x 0.34 m ölçülerindeki kitabe ince bir silme ile iki satır halinde düzenlenmiştir. Beyaz mermer üzerine oyulmuş, dikdörtgen formlu kitabe Sülüs hatla Arapça olarak hakkesilmiştir (Görsel 227). Sene ibaresi yazılı olmasına rağmen çeşmenin ne zaman inşa edildiği yazmamaktadır.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Hüve'l- hallaku'l baki

Maşallah

Sene”

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Her şeyi yaratan Allah'tır

Allah dileyince herşey olur

Tarih”

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, yazıların ve dikdörtgen çerçevenin etrafını kırmızı renge boyanmıştır. Günümüzde çok iyi durumda olan kitabe okunur vaziyettedir.

5.6.69. Kayseri Seyit Gazi Mahallesi eşme Kitabesi

Katalog No: 107

İnceleme Tarihi: Nisan 2021

Yapının Yeri: Seyit Gazi Mahallesi, Dinçtürk Sokağı'nde yer almaktadır

Yapının Tarihçesi: eşme kitabesine göre H/1322-M/1904 yılında inşa edilmiştir.

Yapının Plan ve Mimarisi: Kuzey-güney doğrulusunda konumlandırılmış çeşme hazneli, tek cepheli ve tipolojik olarak bağımlı bir çeşmedir. Çeşmenin ön yüzünü örten yuvarlak kemerli niş, yanalarda yekpare ayaklar üzerine oturtulmuştur. Yuvarlak kemerin kilit taşı üzerinde 0.60 x 0.40 m ölçülerinde yerleştirilen kitabe köşelerde gülbezek motifleri ile sınırlandırılmıştır. Yatay dikdörtgen bir plan arz eden çeşmenin saçak kısmı, profilli başlıklar üzerinde 0.65 m yukarısından başlayan silmeler dışarı doğru taşırılmıştır.

Sade ve kesme taştan olan çeşmenin ayna taşı, tek lüleli bir düzendedir. Çeşmenin önündeki seki ve su yalağı onarımlar sırasında tahrip olmuştur. Seyit Gazi eşme üzerinde yer alan minber-minareye batı köşedeki on iki basamaklı bir merdiven ile çıkılmaktadır. Seyit Gazi Mahallesi eşmesinde malzeme olarak tamamen kesme taş kullanılırken kitabesinde mermer malzeme tercih edilmiştir. Seyit Gazi Mahalle eşmesi, kısmen harap olup suyu akar vaziyettedir.

Seyit Gazi Mahalle eşme Kitabesi: eşme nişi üzerinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Kitabe çeşme nişini örten yuvarlak kemerin kilit taşı üzerinde yer almaktadır (Görsel 228). 0.60 x 0.40 m ölçülerdeki dört satırlık kitabe Sülüs hatla Osmanlı Türkçesi ile hakkedilmiştir. Beyaz mermer malzeme üzerine oyulmuş, dikdörtgen formlu kitabenin etrafı ve satır araları çerçeve içerisine alınmıştır.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Damla damla göl olub ab-ı sehay-ı ehl-i cud

Eyledi icra bu dil-cuy-ı çeşmeden azb-ı fırat

Yazdı tarihi gühr atışlarına rey su gibi

Sen de iç bu çeşmeden ba afiyet ab-ı hayat

sene 1322”

H/1322-M/1904 (Denktaş, 2000, s. 132).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında geçen zamana yenik düşerek üzerinde kararmalar malzemede ise renk değişikliği meydana gelmiştir. Günümüzdeki durumu çok iyi olmayıp metinlerin bir kısmı silinmiş ve dökülmüştür.

5.6.70. Kayseri Şeyh İbrahim Tennuri Çeşme Kitabeleri

Katalog No: 108

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020 – Nisan 2021

Yapının Yeri: Şehir merkezinde, Cumhuriyet Mahallesi, Tennuri Sokak üzerinde bulunmaktadır.

Yapının Tarihçesi: Çeşmenin kesin inşa tarihi bilinmemektedir. Mevcut kitabesinden anlaşıldığına göre H/1323-M/1905 yılında onarılmıştır. Belediye tarafından yapılan yol çalışmaları esnasında asıl yerinden kaldırılarak, avlunun kuzey köşesine yerleştirilmiştir (Keskin, 2011, s. 54; Denктаş, 2000, s. 30).

Yapının Plan ve Mimarisi: Şeyh İbrahim Tennuri çeşmesi, doğu-batı doğrultusunda, bağımsız ve tek cepheli bir çeşme olarak tasarlanmıştır. Eser dikdörtgen bir plana sahip olup yarım daire formlu kemer köşelerde yekpare taştan yapılmış ayaklar üzerindeki profilli başlıklara oturmaktadır. Onarımlar sırasında nişin köşelerine taştan bir seki ve bu sekinin ortasına beton sekiler eklenmiştir. Çeşmenin asıl cephesinde, ayna taşı ve bu ayna taşları güney ve kuzey yöne doğru taşıntı yapmaktadır. Mezar taşlarını andıran ayna taşlarının ortasında, birer tane musluğa yer verilmiştir. Genel itibarıyla yalın bir yapıya sahip olan çeşme, kesme taştan inşa edilmiş olup kitabe ve ayna taşlarında mermer malzeme kullanılmıştır.

Şeyh İbrahim Tennuri Çeşme Kitabeleri: Çeşme nişi içerisinde ve kuş köşkünün hemen altında kitabe yer almaktadır.

Onarım Kitabesi

Yarım daire kemer içerisinde, ayna taşını ortalayan kitabe, 0,85 x 0,24 m ebadındadır (Görsel 229). Çeşme üzerinde iki bölüm halinde iki satır olarak düzenlenmiş, Nesih hatla yazılan Osmanlıca bir onarım kitabesi bulunmaktadır. Beyaz mermer malzeme üzerine oyulmuş kitabenin etrafı basit silmeler ve satır araları çerçeve içerisine alınmıştır.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Himmet-i merdan olup ihyasına bu çeşmenin - Bezl-i malinde ehali itmedi taksir hiç

Hüsniya tarihin ab-ı şarab it atasın işte - Avn-i Hakk'la aynı Tennuri'de ab-ı zemzem i."

H/1323-M/1905 (Denktaş, 2000, s. 31).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

"Yiğitlerin gayretiyle bu çeşme yeniden canlandı - halk mallarını bağışlamada hiç kusur etmedi

Hüsniya içilecek suyuna tarih ver, susuzlar istesin - Hakk'ın yardımıyla Tennuri'nin gözünden) zemzem suyunu iç.

H/1323-M/1905

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin durumuna baktığımızda, açık alanda yer alması sebebiyle aşınmalar ve kararmalar meydana geldiği görülmektedir. Bu tür olumsuzluklara rağmen kitabe metni iyi duruma olup okunur vaziyettedir.

Onarım Kitabesi

Çeşme üzerinde, sacak kısmının ortasında yer alan kuş köşkünün hemen altında bir kitabe yer almaktadır (Görsel 230). 0,15 x 0,15 m ölçülerindeki kare formulu kitabenin etrafı basit silmeler ile çevrelenmiştir. Beyaz mermer mazleme üzerine oyulmuş, Sülüs hatla Arapça olarak tek satır halinde hakkedilmiştir.

Kitabe Metnini Okunuşu

"Maşallah

Sene 1323"

H/1323-M/1905

Kitabenin Günümüz Türkçesi

"Allah dileyince her şey olur

Sene 1905"

H/1323-M/1905 (Yaşaroğlu, 2003, s. 104).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin durumuna baktığımızda, açık alanda yer alması sebebiyle aşınmalar ve saramalar meydana geldiği görülmektedir. Bu tür olumsuzluklara rağmen kitabe metni iyi duruma olup okunur vaziyettedir.

5.6.71. Kayseri Akçakaya I Çeşme Kitabesi

Katalog No: 109

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020

Yapının Yeri: Talas İlçesi, Akçakaya Köyü'nde yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Çeşme mevcut kitabesine göre H/1330-M/1911-1912 yılında inşa edilmiştir.

Yapının Plan ve Mimarisi: Akçakaya I Çeşmesi, tek cepheli, hazneli ve bağımlı bir duvar çeşmesidir. Yön olarak kuzey-güney doğrultusunda uzanan çeşmenin Kuzeye bakan 0.05 m derinliğindeki nişi sivri kemer formudur. Kemer yanlarda iki blok taş üzerine oturtulmuştur. Kemerin hemen üzerinde ise çeşmeye ait inşa kitabesi yer almaktadır. Ayna taşı olmayan çeşmenin üç lülesi olduğu görülmektedir. Seksi bulunmayan çeşmenin önünde, siyah bazalt taş malzemedeki yapılmış üç farklı ölçekli su yalağı yerleştirilmiştir. Çeşmenin ön cephesi basit bir korniş ile kuşanılmıştır. Süsleme unsuru bulunmayan çeşmenin inşasında düzgün kesme taş, kitabede ise mermer malzeme kullanılmıştır.

Akçakaya I Çeşme Kitabesi: Çeşme nişi üzerinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Çeşme nişinin örten sivri kemer üzerinde inşa kitabesi yer almaktadır (Görsel 231). Üç satır halinde düzenlenmiş kitabe, Sülüs hatla Osmanlı Türkçesi ile hakkedilmiştir. Beyaz mermer malzeme üzerine oyulmuş, dikdörtgen formu kitabenin etrafı basit silmeler ile çerçeve içerisine alınmıştır.

Kitabe Metnini Okunuşu

“Huda ya Lütfü Fazlıyla Kerem

Babın Küşad Eyle Sahibü'l

Hayratları İki Âlemde Şad Eyle

1330 – (1)153”

H/1330-M/1911-1912 (Tali, 2014, s. 543).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, harfler ve silmeler siyah renge boyanmıştır. Günümüzde iyi durumda olup kitabe metni okunur vaziyettedir.

5.6.72. Kayseri Şefika Hanım Çeşme Kitabesi

Katalog No: 110

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020

Yapının Yeri: Şehir merkezinde, Kayseri Lise avlusunun güneydoğu köşesinde yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Eser halk arasında “*Lise Çeşmesi*” ismi ile anılmaktadır. Çeşme mevcut kitabesine göre H/1338-1340-M/1919-1921 yılları arasında Taşcızade el-Hac Mustafa Efendi'nin eşi Şefika Hanım tarafından inşa edilmiştir (Denktaş, 2000, s. 130).

Yapının Plan ve Mimarisi: Şefika Hanım Çeşmesi, yön olarak kuzey-güney doğrultusunda konumlandırılmış tek kemerli, hazneli ve tipolojik olarak bağımlı bir çeşmedir. Çeşmenin ön yüzünün örten silmeler ile profillendirilen basık kemer, yanlarda duvara gömülü ayaklara oturtulmuştur.

İki lüleli düzenlenen çeşmenin kare formlu ayna taşının etrafı ince silmeler ile çevrelenmiştir. Çeşmenin önünde, muslukların altına gelecek şekilde iki adet yalak kısmı yerleştirilmiştir. Şefika Hanım Çeşmesinde malzeme olarak tamamen kesme taş kullanılırken kitabesinde mermer malzeme tercih edilmiştir. Şefika Hanım Çeşmesi günümüzde sağlam durumda olup halk tarafından kullanılmaktadır.

Şefika Hanım Çeşme Kitabesi: Çeşme nişi içerisinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Çeşme nişi içerisinde, alınlığın üzerinde yer almaktadır. Bir taş içerisinde oyularak yerleştirilen kitabe 0.89 x 0.26 m ölçülerindedir. İki satır halinde düz silmeler üzerine yazılan kitabe Celi Sülüs hatla Osmanlı Türkçesi ile hakkedilmiştir (Görsel 232). Beyaz mermer üzerine oyulmuş, dikdörtgen formlu kitabenin etrafı ve satır araları çerçeve içerisinde alınmıştır.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Taşcı- zade el- Hacc Mustafa Efendi zevcesi Şefika Hanım

1338 hayrattıdır 1340”

H/1338-1340-M/1919-1921 (Denktaş, 2000, s. 136).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Taşcızade Hacı Mustafa Efendi'nin eşi Şefeki Hanım tarafından 1919-1921 yılında yaptırılmıştır.”

H/1338-1340-M/1919-1921

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, açık alanda yer alması nedeniyle azda olsa kararmalar görülmektedir. Günümüzde okunur vaziyette olup diğer kitabeler ile karşılaştırıldığında çok iyi durumda olduğu görülmektedir.

5.6.73. Nevşehir Orduoğlu eşme Kitabesi

Katalog No: 111

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020

Yapının Yeri: Şehir merkezinde, Işıksaçan Sokak ile Orduoğlu Sokağın keşistiği noktada yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: eşme mevcut kitabesine göre H/1138-M/1726 yılında Damad İbrahim Paşa tarafından inşa edilmiştir (Dinleyen, 2008, s. 114).

Yapının Plan ve Mimarisi: Orduoğlu eşmesi, yön olarak doğu-batı doğrusunda konumlandırılmış hazneli, tek cepheli ve tipolojik olarak bağımlı bir çeşmeye sahiptir. Dikey dikdörge bir plan arz eden çeşmenin ön cephesini çevreleyen niş, düz atkı taşı ile belirtilmiştir. Çeşmenin doğu cephesi, köşelerde yekrape ayaklara oturtulmuştur.

Sade ve taş malzeme olan çeşmenin ayna taşı tek lüleli bir düzene sahiptir. Ayna taşının lüle kısmında musluk bulunmamaktadır. Çeşmenin önünde, cepheden dışa doğru taşırılmış su haznesi yer almaktadır. Ancak günümüzde kullanılmamaktadır. Su haznesi, orijinal olmayan bir seki üzerine oturtulmuştur. Ayna taşının üzerinde çeşmeye ait beyaz mermer kitabe yer almaktadır. Orduoğlu eşmesinde malzeme olarak iki renkli taş işçiliği görölmektedir. Kitabesinde ise mermer malzeme tercih edilmiştirOrduoğlu eşmesi günümüzde sağlam durumda olup kullanılmamaktadır.

Orduoğlu eşme Kitabesi: eşme nişi içerisinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Kitabe, aynna taşı üzerinde yer almaktadır. Çeşmenin üzerinde iki bölüm halinde dokuz satır olarak düzenlenmiş, Ta'lik hatla yazılmış Osmanlıca bir kitabesi bulunmaktadır (Görsel 233). Beyaz mermer malzeme ile yapılan 1.00 x 1.48 m ölçülerindeki kitabenin son satırında şair Şakir'in mahlasına⁵⁶ yer verilmiştir. Dikdörtgen bir forma sahip kitabe, düz silmeler üzerine yazılmış olup etrafı silmeler ile çevrenmiştir.

⁵⁶ Bkz. (Sevim, 2015, s.27).

Kitabe Metninin Okunuşu

“Cenab-ı zill-i hakk Sultan Ahmed Han Gazinin – Huda dur itmesün zill-i zalilin farakk-ı dünyadan

Ne böyle Hüsrev ü sahib-i şecaat geldi dünyaya – Ne bu şevket görüldi bir hidv-i alemaradan

Zeban-ı âleme şükr-ü senadan ğayrı söz gelmez – Vezir şimdi efvah-ı zemane sarf-ı şehvadan

Hususan ashaf-ı damadı İbrahim Paşanın – Cihan görmemiş yok lütfünü a’la vü ednadan

Dilinden olmayup hubb-u vatan zail bu Nevşehürün – Rica iylerdi umranın Cenab-ı Hak Teâla’dan

Bihamdillah cihan pira iken sadr-ı saadette – Anun bünyadına oldı muvaffak taraf mevladan

Atası iyleyüp aab-ı revanbahşa ile ihya – Bu dilcü çeşmesar-ı bi adil haletefzadan

Hemişe zat-ı pakin masdar-ı birri ihsan etsün – Huda eksüklüğün görmesin sadr-ı mualladan

Okurlar su gibii leb-i teşneler tarihin ey Şakir – Gel iç nevçeşme-i dilciy-i İbrahim Paşa’dan”

H/1138-M/1726 (Dinleyen, 2008, s. 115).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Günümüzde mevcut durumda olan kitabenin etrafı harçla sağlamlaştırılmıştır. Hava şartları nedeniyle kararmalar görülen kitabe, zorlanmaksızın okunmaktadır.

5.6.74. Nevşehir Damad İbrahim Paşa Külliye Çeşme Kitabesi

Katalog No: 112

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020

Yapının Yeri: Belediye Caddesi ile Cami Cedid Caddesi arasında yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Çeşme mevzu kitabesine göre H/1139-M/1727 yılında Damad İbrahim Paşa tarafından inşa edilmiştir. Çeşme, 1960, 1975 ve 2006 yıllarında onarılmıştır (Dinleyen, 2008, s. 96).

Yapının Plan ve Mimarisi: Damad İbrahim Paşa Çeşmesi, tek kemerli ve tipolojik olarak bağımlı bir duvar çeşmesidir. Yön olarak ön yüzü doğuya konumlandırılan eşme nişini örten sivri kemer, yanlarda duvara gömülü ayaklara oturulmuştur. Sade ve kesme taştan olan çeşmenin ayan taşı üzerinde lüle bulunmamaktadır. Çeşmenin ön yüzündeki su yalağı, yol çalışmaları nedeni ile toprak altında kalmıştır. Çeşme mimari ve süsleme açısından oldukça yalındır. Malzeme olarak çeşmenin ön yüzünde sarımsak renkte düzgün keme taş, dışarı hafif çıkıntısı bulunan sivri kemerli nişin iç kısmı ise beyaz rekli kesme taş ile kaplanmıştır. Günümüzde harap durumdaki kullanılmamakta ve suyu da akmamaktadır.

Damad İbrahim Paşa Külliye Çeşme Kitabesi: Çeşme nişi üzerinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Çeşme nişini örten sivri kemer üzerinde 1.13 x 0.65 m ölçülerinde bir inşa kitabesi bulunmaktadır (Görsel 234). Düz silmeler üzerine üç bölüm halinde düzenlenmiş sekiz satır halindeki kitabe Şair Vehbi tarafından Sülüs hatla Osmanlı Türkçesi ile yazılmıştır. Beyaz mermer malzeme üzerine oyulmuş kitabenin etrafı basit silmeler ile çerçevelenmiştir

Kitabe Metninin Okunuşu

“Âb-ı rûy-ı padişâhân-ı nuhbe-i 'Osmâniyân - Çeşme-sâr-ı cûd ü ihsan menba'-ı halk-ı cemîl - Namdâş-ı fahr-ı âlem Hüsrev Dârâ hadem

Fâtiḥ-imülk-i 'Acem kişver-güşâ-yı Erdebil - Ya'ni Sultan Ahmed Gazi Ki 'âlemde onâ - Sâye û timsâlidir varyıse bir 'adl û mesîl

Ol şehinşâh-ı cihânbânın vekîl-i mutlakı - Sahr-ı hâsı sadr-ı mümtâzı vezîr-i bî'adi - Ya'ni İbrahim Paşa-yı kerîmüt-tîne kim

Cûduna nisbet olur mahsûl-ı kâne şey'ûn kalîl - Dehri hûn-ı ni'met û ihsânına seyr eyledi - İtdi icrâ olduĝun şartınca hem-nâm-ı Hâlil

Mavtın-ı aslı olan bu beldeyi âbâd idüb - Eyledi pakize bir Nevşehir ammâ bi-'adîl - Fi sebili'l-lâh hem bu çeşmeyi bûnyâd idüb

Eyledi sarf-ı hazîne kıldı irvâ-yı galîl - Çeşme ammâ verdi rıdvân içse âb-ı sâfını - Mâ-sadaktır hakkına 'aynen tûzemmu selsebil

Bak ruhâmında olan altun suyundan cedvele - Çok mu tutsam şerbet-i dinar ile âbın 'adîl - Vâkıfın terciḥ etsem himmetin iskender'e

Vehbiyâ besdir bu dılcû çeşme de'vâma delîl - Âbı geldikde içenler dildiler tarihini - Dehre İbrahim Paşa zemzemi kıldı sebîl 1139 “

H/1339-M/1727 (Aktuĝ, 1992, s. 107).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Osmanlıların seçilmiş padişahlarının yüzünün suyu – Güzel huyun kaynağı, cömertliğin ve iyiliğin akan çeşmesi – Âlemin övüncünün adaşı Hüsrev Dara hizmetçisi

Acem topraklarının fatihi, Erdebil'i açan – Yani Sultan Ahmed Gazi ki âlemde ona – Varsa bir adli ve benzeri onun gölgesi ve sembolüdür

Cihan hükümdarı o şahlar şahının mutlak vekili – Seçkin mevkinin özel akrabası eşsiz vezir – Yani iyi huylu İbrahim Paşa ki

Cömertliğine nisbe olur ürün çok az şey sayılır – Zamani himet ve iyilik sofrasını seyretti – Adaş Halil (İbrahim) üslubunca aynı olduğunu gösterdi

Asıl toprağı olan bu beldeyi şen kıldı – Çok temiz ve benzersiz bir Nevşehir yaptı – Allah yolunu ayrıca bu çeşmeyi yaptırdı

Hazineden para akıttı, çok susuzu suya kandırdı – İçenler saf suyunu çeşmesi pek beğendi – Selsebil denilen gözdür, hakkında söylenen doğrudur

Bak mermerinde olan altın suyundan olan oluğa – Suyunu altın şerbet ile eş tutsam çok mu olur – Vâkıfının çabasını İskender'e tercih etsem

Ey Vehbi yeter bu gönül çeken çeşme iddiama kanıttır – Suyu geldiğinde içenler tarihini dediler – İbrahim Paşa Zemzemi zamana parasız akıttı 1727.”

H/1339-M/1727 (Aktuğ, 1992, s. 107-108).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, açık alanda yer alması nedeniyle kararmalar meydana geldiği görülmektedir. Ayrıca, kitabenin etrafı harçla sağlamlaştırılmıştır. Kararmalara rağmen kitabe metni zorlanmaksızın okunabilmektedir.

5.6.75. Nevşehir Bekdik Çeşme Kitabesi

Katalog No: 113

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020

Yapının Yeri: Şehir merkezinde, Bekdik Mahallesi'nde Bekdik Camii'nin kuzeybatı köşesinde yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Çeşme mevcut kitabesine göre H/1339-M/1727 yılında Sultan III. Ahmed'in sadrazamı Damad İbrahim Paşa tarafından inşa edilmiştir (Dinleyen, 2008, s. 110).

Yapının Plan ve Mimarisi: Bekdik Çeşmesi, tek cepheli ve tipolojik olarak bağımlı bir duvar çeşmesidir. Yön olarak doğu-batı doğrultusunda konumlanan ve dikey dikdörtgen bir kütle arz eden çeşmenin nişi hafif sivri kemer formundadır. Kemer, yanlarda yığma taştan örülmüş başlıksız ayaklar üzerine oturtulmuştur.

Bekdik Çeşmesinin nişi, iç kısımda sade olup yekpare ayna taşı ile tek lülesi tahrip olmuş durumdadır. Çeşmenin önünde yer alan su yalağı, betonla kaplanmış ve kullanılmaz hale getirilmiştir. Bu yalağın iki yanında yer alan seki düzenlemelerinden biri mevcut durumdadır. Yalın bir mimariye sahip olan çeşmenin üzerinde yer alan beyaz mermer kitabe çeşmeye hareketlilik katmıştır. Tamamen kesme taş malzeme ile inşa edilen Bekdik Çeşmesi günümüzde harap durumda olup kullanılmamaktadır.

Bekdik Çeşme Kitabesi: Çeşme nişi üzerinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Çeşme nişini örten hafif sivri kemer üzerinde 1.35 x 0.63 m ölçülerinde bir inşa kitabesi bulunmaktadır (Görsel 235). Düz silmeler üzerine üç bölüm halinde düzenlenmiş altı satır halindeki kitabe, Şair Asım tarafından Sülüs hatla Osmanlı Türkçesi ile yazılmış olup Arapça ve Farsça kelimelere de yer verildiği görülmektedir. Beyaz mermer malzeme üzerine oyulmuş kitabenin etrafı basit silmeler ile çerçevelenmiştir. Kitabede herhangi bir tarih verilmemiş ve ebced hesabına göre H/1139-M/1727 yılına tarihlendirilmiştir.

Kitabe Metnini Yazılışı

“Şehnişah-ı cihan-ı sultan-ı Ahmed-i Han adil kim – Müeyyedir umrunda cenab-ı hak tealadan – O kani mükerrem-i derya’yı Rafiye kim anın lütfün

Cihanda görmemiş ademmi var aşâ ve ednadan – Hüda’yı zati hümayününün zaman-ı haşrederek kılsın – Seriri saltanatta fariğü’l asude aladan

Zamanında ciha mamurdur âlem bütün mesrur – Vezir-i azam Damad İbrahim Paşa’dan- Nice memnun olmam bir vezirin cümle âlem kim

Dua almak ola maksuda ancak halk dünyadan – Olup tevfikin yezdaniye mahzar hayru hadis’i

Anın her yerde efzundur na’kerici haddü ahsandan – Hususa maskat-i re’s olan Nevşehir dilcunun – Nida edüb dedm dilteşnegane asıma tarih

İçin su, çeşme’i balayı İbrahim Paşa’dan”

H/1139-M/1727 (Dinleyen, 2008, s. 108-109).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabe günümüze sağlam bir şekilde ulaşmıştır. Geçen zamana yenik düşerek üzerinde kararmalar meydana gelmiştir. Bu tür olumsuzluklara rağmen kitabe metni zorlanmaksızın okunabilmektedir.

5.6.76. Niğde Cullaz Çeşme Kitabesi

Katalog No: 114

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020

Yapının Yeri: Şehir merkezinde Bal Hasan Mahallesi'nde Cullaz Sokak üzerinde yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Çeşme üzerinde dört satırlık bir onarım kitabesinde bulunan H/1170-M/1756-1757 tarihine bakılarak çeşmenin bu tarihten önce inşa edildiği kabul edilmektedir. Hacı Hüseyin tarafından H/1170-M71756-1757 yılında onarım gören çeşmenin Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 1977 yılında restore edildiği kayıtlarda görülmektedir (Özkarıcı, 2001, s. 168-169).

Yapının Plan ve Mimarisi: Cullaz Çeşmesi, yön olarak kuzey-güney istikametinde yerleştirilmiş, tek cepheli ve tipolojik olarak bağımsız bir çeşmedir. Yatay dikdörtgen bir kütle arz eden çeşmenin ön cephesi sivri kemerle nihayetlendirilmiş olup çeşme duvarı üzerine oturtulmuştur.

İç kısımdaki sivri kemer formlu bir niş şekilnenen çeşmenin kemeri yanlarda dikdörtgen taşlardan yapılmış payeler üzerine oturtulmuştur. Çeşmenin kaş kemere yakın sivri kemerli sade olara olup içerisine yerleştirilen yatay dikdörtgen bir kitabe ile hareketlendirilmiştir. Çeşmenin ayna taşı ve tek olan lülesi tahrip olmuş olup onarımlar sırasında bir musluk eklenmiştir. Genel itibariyle orijinalliği korumuş olan çeşmenin haznesi ve su yalağı günümüzde mevcut değildir. Yalın bir mimariye sahip olan Cullaz Çeşmesi, tamamen sarımsak renkli ince yönü taş malzeme ile inşa edilmiş olup günümüzde sağlam durumdadır ve suyu akar vaziyettedir.

Cullaz Çeşme Kitabesi: Çeşme nişi içerisinde yer almaktadır.

Onarım Kitabesi

Çeşme nişini örten hafif kaş kemer üzerinde yaklaşık 0.76 x 0.31 m ölçülerinde bir onarım kitabesi bulunmaktadır (Görsel 236). Düz silmeler üzerine iki bölüm halinde düzenlenmiş dört satır halindeki kitabe, Sülüs hatla Farsça olarak yazılmıştır. Beyaz mermer malzeme üzerine oyulmuş kitabenin etrafı basit silmeler ile çerçevelenmiştir. Düz silmeler ile kartuşlara ayrılan kitabenin ortası gülbezek ve yıldız motifleri ile hareketlendirilmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Beşod Hacı Hüseyin an sahibü’l-hayr – Civar-ı rahmet-i Hak ra raveneş

Se yek gülşen vasiyyet kerde ber cuz – Ber enfazeş vasiyye varisaneş

Nigah-ı ehl-i dil in şimme ra şod – Çünin ta’mir perdeh bimisaleş

Be-fikret goft tariheş yeki kes – İlahi ma-i kevser deh becanes, sene 1170”

H/1170-M/1756-1757 (Özkarcı, 2001, s. 170).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Hayır, sahibi olan Hacı Hüseyin’in ruhu hakka vasıl oldu

Miraçsılarına vasiyette bulunarak bağ ve bahçesinin üçte birini buraya vakfetti

O, elde edilen maldan eşi bulunmayan bu yapıyı tamir etti

Düşünerek birisi bunun tarihi hakkında şöyle dedi, Yarabbim onun canına

kevser suyu ver. Sene H/1170”

H/1170-M/1756-1757 (Özkarcı, 2001, s. 170).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, kırılmaların ve yıpranmaların meydana geldiği görülmektedir. Bu olumsuzluklara rağmen metin zorlanmaksızın okunabilmektedir.

5.6.77. Niğde Nalbatlar Çeşme Kitabesi

Katalog No: 115

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020

Yapının Yeri: Şehir merkezinde Eski Saray Mahallesi'nde Hakkı Eroğlu Caddesi üzerinde yer almaktadır⁵⁷.

Yapının Tarihçesi: Çeşme, mevcut kitabesine göre H/1177-M/1763-1764 yılında inşa edilmiştir (Özkarcı, 2001, s. 170).

Yapının Plan ve Mimarisi: Nalbatlar Çeşmesi, yön olarak doğu-batı doğrultusunda uzanan tek cepheli ve bağımlı bir meydan çeşmesidir. Haznesiz ve nişsiz olan çeşme yatay dikdörtgen bir plan arz etmektedir. Çeşmenin doğu cephesi düz bir plastırla kademelendirilmiştir. Düz olarak ele alınan cephenin üst kısmında 1.03 x 0.60 m ölçülerinde yapının inşa kitabesi ve kare forlu bir taş üzerine istiflenen "Maşallah" lafzı yerleştirilmiştir.

Nalbatlar Çeşmesi, orijinalinde sivri kemerli bir nişe sahip olduğu kalan izlerden anlaşılmaktadır. Günümüze ulaşan ayna taşı, yüzeysel yuvarlak kemerlerle sınırlandırılmıştır. Yuvarlak kamer içerisine yerleştirilen mermer malzemedan yapılmış ayna taşı, tek lüleli bir düzenlemeye sahiptir. Ayna taşının iki yanında, profilli silmelerle sonlandırılan yuvarlak kemerlerli niş suluk olarak kullanılmaktadır. Yuvarlak kemerli niş, içbükey silmeler ile köşelerde silindirik gövdeli kaide ve başlıklarla nihayetlendirilmiştir. Nişlerin ortasında birer musluk deliği yer almaktadır. Çeşmenin ön kısmındaki su yalağı gerçekleşen onarımlarla birlikte yol seviyesinin altında kalmıştır. Malzeme olarak beyaz mermerden inşa edilen Nalbatlar Çeşmesinin yan ve üst kısımları gerçekleşen onarımlarda kesme taş malzeme kullanıldığı görülmektedir.

Nalbatlar Çeşme Kitabesi: Çeşme üzerinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Düz bir plastırla iki kademeli değerlendirilen çeşmenin üst kısmında 1.03 x 0.60 m ölçülerinde bir inşa kitabesi yer almaktadır.

⁵⁷ Yapılan çalışma esnasında bölgede bulunan kişiler tarafından çeşmenin, Kentsel dönüşüm sahasında yer aldığı ve Kentsel dönüşüm faaliyete geçtiğinde yapıların yerleri değişeceği bilgisi edinilmiştir.

Kartuşlar içerisine alınan yazılar iki bölüm halinde iki satır olarak düzenlenmiştir (Görsel 237). Beyaz mermer malzeme zerine Sülüs hatla istiflenen kitabe, oyma tekniği ile yazılmış olup dili Arapça'dır. Bitkisel motiflerle hareketlendirilen kitabenin köşelerinde lale, ortasında elenk, alt ve üst kısımdaların yarım elenk motiflerine yer verilmiştir.

Kitabe Metnini Okunuşu

“Bismillahirrahmanirrahim – Sekahm rabbhm şaraben tahura

Payidar olsun zuhur-u nev resid-i tarih – Olur bir hem beşer gelürse hem aded yad

Sene 1177”

H/1177-M/1763-1764 (zkarcı, 2001, s. 171).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Rahman ve rahim olan Allah'ın adıyla başlarım. Rableri onlara tertemiz bir iki iirir. Yeni yazılan bir tarihin ortaya çıkışı ebedi olsun. Bir insan gelirse bunları ansınlar. Sene H/1177.”

H/1177-M/1763-1764

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, çok iyi durumda olup açık havada olası sebebiyle üzerinde kararmalar meydana geldiği görülmektedir.

5.6.78. Sivas Sorhan Tunçöz Çeşme Kitabesi

Katalog No: 116

İnceleme Tarihi: Mart 2021

Yapının Yeri: Şehir merkezinde, Dört Yol Mevki'si üzerinde yer almaktadır.

Yapının Tarihiçesi: Çeşme mevcut kitabesine göre II. Mahmut tarafından H/1254-M/1838 yılında inşa edilmiştir (Denizli, 1998, s. 161).

Yapının Plan ve Mimarisi: Sorhan Tunçöz Çeşmesi, yön olarak doğu-batı doğrultusunda konumlanmış, tek cepheli ve tipolojik olarak bağımlı bir çeşmedir. Küçük bir haznesi bulunan çeşme nişsiz düzenlenmiştir. Tamamen mermer malzeme ile inşa edilen çeşme dikine dikdörtgen bir plana sahiptir. Tek lüleli düzenlenen çeşmenin yalak kısmı orijinal olmayıp yapıya sonradan ilave edilmiştir. Günümüzde Sorhan Tunçöz Çeşmesi sağlam olup suyu akar vaziyettedir.

Sorhan Tunçöz Çeşme Kitabesi: Çeşme üzerinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Plastırlarla kademeli bir görünüm sergileyen çeşmenin orta bölümünde 1.10 x 0.60 m ölçülerinde bir inşa kitabesi bulunmaktadır (Görsel 238). Düz silmeler üzerine iki bölüm halinde ve yedi satır olarak düzenlenmiş kitabe, Sülüs hatla Osmanlı Türkçesi ile yazılmıştır. Beyaz mermer malzeme üzerine oyulmuş kitabenin etrafı ince silmeler ile çerçevelenmiştir.

Kitabe Metnini Okunuşu

*“Hazret-i Sultan-ı adil Han-ı Mahmudü'ssiyem - Şehriyar-ı heft kisver padisah-ı
bahr ü ber*

*Sems- taban-ı cihan-ı pira-yı burc u madelet - Aftab-ı evc ü şevket Husrev-i
Keyvan-makar*

*Feyz-i envar-ı kerametle o kutb-ı saltanat - Bendegânın aba muhtaç olduğun
bilmis meger*

*Kıldı bu yenbü-ı bassül-basın icrasın murad - Belde-i Sivas'ı bu yüzden de itdi
vayeger*

Nür-bahs-ı kâinat olsun fûru-ı sevketi - Da'ir oldukça felek togdukça hursid ü kamer

Ömr-i ikbal ile hemvare o şah-ı âlemin - Sayesinde vayemend olsun melik sehzedeler

Böyle buldum Sıdkıya tarih-i cevherdarını - Ayn-ı zibayis-nüma-yısab-ı mebbücül-eser”

H/1254-M/1838 (Denizli, 1998, s. 161).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin durumuna baktığımızda, açık alanda yer alması sebebiyle kararmalar ve kırılmalar meydana geldiği görülmektedir. Bu tür olumsuzluklara rağmen kitabe metni iyi duruma olup okunur vaziyettedir

5.6.79. Kayseri Rüştîye Mektebi Kitabesi

Katalog No: 117

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020 – Mart 2021

Yapının Yeri: Kayseri İli, Talas İlçesi, Harman Mahallesi'nde Kemal Timüçin Meydanı'nda yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Rüştîye Mektebi, kitabesine göre H/1286-M/1869 yılında Sultan Aziz Han'ın emriyle inşa edilmiştir. Kemal Timüçin tarafından ise 1999-2000 yılları arasında tamir edilmiştir.

Yapının Plan ve Mimarisi: Rüştîye mektebi, plan olarak kuzey-güney doğrultusunda uzanan dikdörtgen bir plana sahiptir. İki katlı olarak inşa edilen mektep, bodrum ve zemin katlardan meydana gelmektedir. Mektebe giriş kuzey yönde eyvan şeklinde açılan düz lentolu ve çift kanatlı bir kapıdan sağlanmaktadır. Giriş eyvanından sonra geçilen holun iki yanında dikdörtgen formlu iki oda yer almaktadır. Bu odalar günümüzde kütüphane görevlileri için kullanılmaktadır. Güney yöndeki geniş alan ise bugün kütüphane salonu olarak hizmet vermektedir.

Rüştîye mektebi, doğu ve kuzey cephede dörder, batı cephede üç olmak üzere toplamda on bir pencere ile aydınlatılmıştır. Genel olarak yalın bir mimariye sahip olan yapıda malzeme olarak kesme taş kullanılan mektebin kitabesinde bölgeye özgü beyaz mermer malzeme kullanılmıştır. Rüştîye Mektebi günümüzde kütüphane olarak faaliyet göstermektedir.

Rüştîye Mektebi Kitabesi: Mektebin giriş sağlayan eyvanın saçak kısmında yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Rüştîye Mektebi'ne giriş sağlayan yuvarlak kemerli eyvanın üzerinde 0,40 x 1,20 m ölçülerinde Osmanlıca bir inşa kitabesi yer almaktadır (Görsel 239). Düz panolar içerisine iki bölüm halinde üç satır olarak düzenlenmiş kitabe, Ta'lik hatla yazılmıştır. Beyaz mermer malzeme üzerine oyulmuş kitabenin etrafını çevreleyen geniş silmeler içerisine stilize edilmiş bitkisel motifler yerleştirilmiştir

Kitabe Metninin Okunuşu

“Cehaledden bütün eftali kurtarmak murad oldu – Yapıldı Mekteb-i Rüştîye hep eftal şad oldu

Şahinşah maarif Perver Sultan Aziz Hanı kim – Hoca tayin etti ehl-i karye bir murad oldu

Talas'ın ehl-i hayratı büyük bir himmet ettiler – Bu mekteb bin iki yüz seksen altıda küşad oldu, 1286.”

H/1286-M/1869 (Erkiletlioğlu, 2001, s. 166).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Çocukları kurtarma amaç oldu – Rüştîye Mektebi yapılıncı çocukların hepsi sevindi

Şahların şahı eğitimi seven Sultan Aziz – Halkın muradına uyarak hoca tayin etti

Talas'ın hayır sahipleri de büyük yardımlarıda bulundular – Bu okul bin iki yüz seksen altıda açıldı, 1870.”

H/1286-M/1869 (Erkiletlioğlu, 2001, s. 166).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, harflerin ve tezyinat unsurların koyu kırmızı renge boyandığı görülmektedir. Kitabenin açık alanda yer alması nedeniyle boyalarda yıpranmalar meydana gelmiştir. Bunun dışında metin zorlanmaksızın okunabilmektedir.

5.6.80. Niğde Ömer Halisdemir Üniversite Konaklama Evi Kitabesi

Katalog No: 118

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020

Yapının Yeri: Şehir merkezinde Sungur Mahallesi, Cullaz Sokak'ta yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Konutun avlu giriş kapısı üzerinde yapım tarihi olduğu tahmin edilen H/1327-M/1911 tarihli bir kitabe bulunmaktadır.

Yapının Plan ve Mimarisi: Konut, güneyden kuzey doğru düz bir arazi üzerinde konumlandırılmış olup iç sofalı plan tipine sahiptir. Zemin ve birinci kattan meydana gelen konut, etrafındaki binalarla bir bütünlük sağlamaktadır. Konutun güney cephesi sokağa bakan cephedir.

Konuta, güney yönde açılan çift kanatlı demir kapıdan zemin kat birimlerinin olduğu avlu bölümüne girilmektedir. Avlunun doğu ve batı cephelerine asimetrik bir şekilde iki oda yerleştirilmiştir. Girişleri farklı olan bu odaların doğudakine avludan, batıdakine ise iç mekânda yer alan holden ulaşılmaktadır. Bu holun gerisinde "L" şeklinde bir depo yer almaktadır.

Konutun birinci katına güney yönde yer alan taş merdivenden çıkıp, çift kanatlı ahşap kapıya ulaşılmaktadır. Birinci katın kapısı sahanlığa açılmaktadır. Bir merdiven vasıtasıyla üst kattaki sofa bölümüne ulaşılmaktadır. Sofanın doğusunda iki, batısında bir oda yer almaktadır. Sofanın kuzeybatı köşesinde ise yan yana yerleştirilmiş banyo ve mutfak birimleri yer alır. Sofanın kuzeyinde yer alan bir kapıdan dama çıkılmaktadır (Altuner, 1999, s. 96).

Konutun genelinde bölgeye özgü sarımsak renkte ince yönü kesme taş ve ahşap kullanılır iken kitabesinde beyaz mermer malzeme kullanılmıştır. Konut günümüzde sağlam durumda olup Ömer Halisdemir Üniversitesi Konaklama evi olarak faaliyet göstermektedir.

Ömer Halisdemir Üniversite Konaklama Evi Kitabesi: Konutun avlu giriş kapısı üzerinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Konutun güney cephesinde, avlu giriş kapısını oluşturan üçgen alınlığın ortasında yer almaktadır (Görsel 240). Beyaz mermer malzeme üzerine, Sülüs hatla serbest olarak yazılan kitabenin dili Arapça'dır. Yaklaşık 0.28 x 0.23 m ölçülerindeki dikdörtgen formlu kitabenin etrafı ince silmeler ile çerçeve içerisine alınmıştır.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Maşallah

Sene 1327”

H/1327-M/1911

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Allah dileyince her şey olur

Tarih 1911”

H/1327-M/1911

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, sol köşesindeki kırılmalar dışında herhangi bir tahribat görülmemektedir.

5.6.81. Sivas Kongre Bina Kitabesi

Katalog No: 119

İnceleme Tarihi: Mart 2021

Yapının Yeri: Şehir merkezinde Hükümet Meydan'nda, İsmet Paşa Caddesi ile Kurt Cebe Noyan Caddesi arasında yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Müze olarak kullanılan yapı kitabesine göre Sivas Valisi Mazlum Paşa-zade Mehmed Memduh Bey tarafından H/1310-M/1892 yılında inşa edilmiştir (Kuzucu, 2006, s. 109)

Yapının Plan ve Mimarisi: Plan olarak doğu-batı doğrultusunda uzanan yapı dikdörtgen bir plan arz etmektedir. Geleneksel Türk konut plan tipolojisine göre iç avlulu grubuna girmekte ve iki katlı olarak inşa edilmiştir. Bodrum, zemin ve birinci kattan oluşan yapının dört yönde girişi bulunmaktadır. Bunlardan kuzey ve güney cephedeki bodrum kata, doğu ve batı cephedeki yer alan iki kapıda zemin kata açılmaktadır.

Genel olarak sade bir mimariye sahip olan yapının Kongre Binası, 1919 yılından sonra Astsubay Okulu, 1924-1925 yıllarında lise olarak kullanılmakta olup 1981 yılından Sivas Atatürk-Kongre ve Etnoğrafya Müzesi olarak hizmet vermiştir.

Kongre Bina Kitabesi: Kitabe bugün Kongre binası içerisinde sergilenmektedir

İnşa Kitabesi

Kongre binası içerisinde sergilenen 0,63 x 1,50 m ölçülerinde ve dili Osmanlıca Türkçe'sidir (Görsel 241). Düz silmeler üzerine dört satır olarak düzenlenmiş kitabe Hattat Sivaslı Mahmud Edib tarafından Ta'lik hatlala yazılmıştır. Beyaz mermer malzeme yapılmış kitabenin sağ ve sol köşesi stilize bitkisel motiflerle hareketlendirilmiştir. Kitabe zemine oyma tekniği ile işlenmiş olup harflerinin arasına yaprak motifleri yerleştirilmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

*“Şevketlü Gazi Abdülhamid Han-ı Sani Hazretleri ’nin zaman-ı saltanatların
Rütbe-i bala ricaliden Mazlum Paşa-zade Mehmed Memduh BeğEfendinin Sivas
vilayeti valiliğinde işbu Mekteb-i İ’dadı-i Mülki inşa olundu.*

12 Rebiü ’l-evvel sene 1310 Mahmud Edib-i Sivasi.”

H/1310-M/1892 (Denizli, 1998, s. 165).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Günümüzde müze olarak işlev gören Sivas Kongre Binası’da sergilenmektedir

5.6.82. Sivas Jandarma Bina Kitabesi

Katalog No: 120

İnceleme Tarihi: Mart 2021

Yapının Yeri: Şehir merkezinde Hükümet Meydanı'nda yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Jandarma Bina'sı kitabesine göre Vali Reşit Akif Paşa döneminde H/1326-M/1908 yılında olarak inşa edilmiştir (Kalender & Demiroğlu, 2011, s. 358). Jandarma Binası, günümüzde sosyal tesis olarak faaliyet göstermektedir⁵⁸.

Yapının Plan ve Mimarisi: Batı ve kuzey yönde uzanan Jandarma Binası, "L" şeklinde bir plana sahiptir. Binanın batı ve kuzey cephelerinin birleştiği yer yapının ağırlık noktasını oluşturmaktadır. Üç katlı olarak düzenlenen köşe, kademeli bir şekilde yükselmektedir. Zemin kat "L" biçiminde bir düzene sahip olup farklı boyutlarda ele alınan mekânlardan meydana gelmektedir. İkinci kat, merkezini teşkil eden binanın iki yanına ikişer oda eklenmiştir. Üçüncü kat ise tek odalı bir düzene sahip olup sekizgen bir plan arz etmektedir.

Jandarma Bina Kitabesi: Jandarma Bina'sının güney cephe duvarı üzerinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Jandarma binasının batı ve kuzey cephelerin birleştiği köşenin ikinci katında pencere üzerinde inşa kitabesi bulunmaktadır (Görsel 242). 0,40 x 0,50 m ölçülerinde üç satır halinde düzenlenen kitabe metni, Sülüs hatla Osmanlı Türkçesi ile yazılmıştır. Beyaz mermer malzeme ile yapılan kitabenin etrafı ve satır araları kartuşlar içerisine alınmıştır.

Kitabe Metninin Okunuşu

“

.. ve devletlü Reşid Akif Paşa

Hazretlerinin valiliği zamanında jandarma dairesi bina kılındı1328”

H/1326-M/1908

⁵⁸ <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/sivas/gezilecekyer/jandarma-bnasi> (E.T. 25.03.2021).

Kitabenin Günümüz Tükçesi

“ReşitAakif Paşa valiliği zamanında Jandarma binasının 1908 yılında inşasını emretti”

H/1326-M/1908

Kitabenin Bugünkü durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, zeminin siyaha harflerin ve silmelerin altın rağa boyandığı görülmektedir. Günümüzde boyalı olan kitabe metninin birinci satırı havaş şartları nedeni ile aşınmıştır. Ve günümüzde okunamamaktadır. Bu olumsuzluklara rağmen kitabenin diğer satırları rahatlıkla okunabilmektedir.

5.7. CUMHURİYET DÖNEMİ BEYAZ MERMER KİTABELER

5.7.1. Kayseri Vatan Köyü Cami Kitabesi

Katalog No: 121

İnceleme Tarihi: -

Yapının Yeri: Kayseri ili, Erkilet ilçesi, Vatan Köyü'nde yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Camii'nin üzerinde 1953 yılına ait bir kitabe bulunmaktadır. Bu kitabenin köşesinde taş üzerine 1923 yılı yazılmış olup Kamberli Arif Usta yazılı kitabenin bir onarım kitabesi olduğu düşünülmektedir (Tali, 2014, s. 49).

Yapının Plan ve mimarisi: Vatan köyü Cami, plan olarak kuzey-güney doğrultusunda uzanan dikdörtgen bir plana arz etmektedir. Ahşap tavanlı, ahşap destekli yapı grubuna caminin harım kısmına kuzey cephede yer alan basık kemerli bir kapı ile giriş sağlanmaktadır. Cami harım kısmı mihraba dikey üç sahninli olarak düzenlenmiştir. Kuzey-güney yönde atılan ahşap kireşler doğrudan sütunlar üzerine oturtulmuş olup dıştan düz dam ile kapatılmıştır. Caminin doğu, batı ve güney cepheleri mazgal pencerelerle aydınlatılır iken kuzey cephesi sağır tutularak giriş kapısının üzerinde dikdörtgen formlu bir açıklığa yer verilmiştir.

1953 yılında caminin kuzeybatı köşesine minber-minare eklenmiştir (Tali, 2014, s. 50). Oldukça sade inşa edilen yapının inşasında moloz taş ve kaba yonu taş, kapı ve pencerelerde kemse taş, minber, kadınlar mahfili ve taşıyıcılarda ahşap, kitabede ise Kayseri'ye özgü beyaz mermer malzeme kullanılmıştır. Vatan Köyü Cami günümüzde harap durumda olup ibadete kapalıdır.

Vatan Köyü Cami Kitabesi: Cami giriş kapısı üzerinde yer almaktadır (Görsel 243).

Onarım Kitabesi

Vatan Köyü Cami'nin giriş açıklığı üzerinde onarım kitabesi bulunmaktadır. Tek halinde düzenlenen kitabe metni, beyaz mermer malzeme üzerine oyma tekniği ile işlenmiştir.

Kitabe Metninin Okunuğu

“Kamberli Arif Usta, 1953”

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabe yerinde görölüp incelenemediği ve net bir fotoğrafı olmadığından durum kiritiği yapılamamaktadır.

5.7.2. Kayseri Hoca Hasan Cami Kitabesi

Katalog No: 122

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020 – Nisan 2021

Yapının Yeri: Şehir merkezi Koca Sinan İlçesi'nde Hacı Saki Mahallesi, Kaşamak Sokağı üzerinde yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Eser halk arasında “*Düvenönü Cami*” olarak adlandırılmaktadır. Cami, medrese, imaret ve han gibi yapı topluluklarının oluşturduğu külliyyeden günümüzde yalnızca camii ulaşabilmiştir. Cami üzerinde ilk inşa edildiği döneme ait herhangi bir kitabe mevcut değildir. Ancak, Ahmet Nafiz Efendi tarafından görülen medresenin üzerinde yer alan kitabeden yola çıkarak bir tarihlendirme yapılmaktadır. Bu kitabeğe göre medrese, H/589-M/1193 yılında II. Kılıçarslan'ın oğlu Nureddin Mahmud Sultanaşah'ın emiri ile Ebubekir oğlu Hasan tarafından inşa ettirilmiştir. Bu tarihten ve cami üzerinde yer alan kitabeden yola çıkarak caminin de H/589-M/1193 inşa edildiği kabul edilmektedir. Cami'nin ne zaman ve hangi nedenle yıkıldığı kesin olarak bilinmemektedir. Bugünkü cami ise 1949 yılında inşa edilmiştir. (ekle)

Yapının Plan ve Mimarisi: Cami, plan olarak kuzey-güney doğrultusunda kare planlı ve tek kubbeli bir düzenlemeye sahiptir. Caminin kuzey ve doğu cephesi, “L” şeklinde bir son cemaat mahalli ile kuşatılmıştır. Bu mekân, cemekânla kapatılmış olup üzeri düz çatı ile kapatılmıştır. Caminin harim kısmına giriş basık kemerli bir kapıyla sağlanmaktadır. Harim kuzey, güney, doğu ve batı cephelerinde dikdörtgen formlu penereler ile aydınlatılmıştır. Kare planlı harim kısmının üzeri kubbe ile kapatılmış olup beden duvarların taşıdığı kubbeye geçiş pandatifler ile sağlanmıştır.

Hoca Hasan Cami'nin kuzeybatısında yapıya bitişik olarak yerleştirilen klasik özellikler gösteren minare, tek şerefelidir. Minareye son cemaat mahallinin batısında yer alan kapıdan giriş sağlanmaktadır. Sade bir mimariye sahip olan caminin inşasında kesme taş malzeme kullanılırken kitabesinde ve minberinde beyaz mermer malzeme kullanılmıştır. Hoca Hasan Cami, günümüzde sağlam durumda ve ibadete açıktır.

Hoca Hasan Cami Kitabesi: Cami'nin son cemaat mahalli girişi üzerinde yer almaktadır.

Onarım Kitabesi

Cami'nin son cemaat mahallinin girişi üzerinde, yaklaşık 0,40 x 1,20 m ölçülerinde dört satırlık Arapça bir onarım kitabesi bulunmaktadır (Görsel 244). Beyaz mermer malzeme üzerine serbet olarak Sülüs hatla yazılan kitabenin etrafı silmelerle çerçeve içerisine alınmıştır. Kitabenin son satırının başlangıcında bitkisel bir motif yer almaktadır.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Huda

.....

.....

*Künyesi hem tarih oldu ikinci inşasına hoca Hüseyin sene yirmi yekün
1369, 589, 60, 888”*

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Allah

.....

.....

*Bilgisine göre ikinci inşasında hoca Hüseyin tarafından yirmitarihinde
toplam, 1369, 589, 60, 888”*

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, açık alanda yer alması nedeniyle yazılarda aşınma ve kararmalar meydana geldiği görülmektedir. Bu nedenle kitabenin bir bölümü okunamamaktadır

5.7.3. Kayseri Salih Ağa Çeşme Kitabesi

Katalog No: 123

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020

Yapının Yeri: Kayseri İli, Talas İlçesi, Tablakaya Mahallesi, Hükümet Caddesi ile Çeşme Sokağı'nın birleştiği noktada yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Çeşme mevcut kitabesine göre Salih Ağa tarafından H/1344-M/1926 yılında inşa edilmiştir (Denktaş, 2000, s. 136).

Yapının Plan ve Mimarisi: Saih Ağa Çeşmesi, yön olarak doğu-batı doğrultusunda tek cepheli, hazneli ve tipolojik olarak bapımlı bir çeşmedir. Dikey dikdörtgen bir kütle arz eden çeşmenin ön yüzü, kademeli düz plastırlarla hareketlendirilmiştir. Bu plastırlar farklı derinlikte olup üstte profilli başlıklarla tamamlanmışlardır. Ön yüzü, yarım daire formlu bir nişle şekillenen çeşmenin kemeri yanlarda blok taştan yapılmış ayaklar üzerine oturtulmuştur. Çeşmenin ayna taşı yüzeysel silmeler ile sınırlandırılmıştır. Silmeler içerisine yerleştirilen mermer malzemeden yapılmış ayna taşı, tek lüleli bir düzene sahiptir. Çeşmenin ön kısmında kaide üzerine oturtulmuş bir hazne yer almaktadır. Haznenin iki yanında, belirli bir yüksekliğe sekiye yer verilmiştir. Malzemesi tamamen kesme taş malzemeden yapılan çeşmenin ayna taşı, kitabesi ve kemeri içerisinde kullanılan süslemelerde mermer malzeme kullanılmıştır. Salih Ağa Çeşmesi, günümüzde sağlam durumda olup kullanılmamaktadır.

Salih Ağa Çeşme Kitabesi: Çeşmenin üçgen alınlığının ortasında yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Üçgen alınlığın ortasına yerleştirilen kitabe, 0.40 m çapındadır (Görsel 245). Düz silemler üzerine beş satır olarak düzenlenmiş kitabe, Sülüs hatla Osmanlı Türkçesi ile yazılmıştır. Beyaz mermer malzeme ile yapılan kitabenin etrafı ince bir silme ile çerçevelenmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Huvve'l-hallaku'l-baki

Balcı Halil oğlu Salih Ağa

Sahibü'l-hayrat maksadu bi'riza

Allah bulmakdır min feyzihî necat

Sene 1344/1926”

H/1344-M/1926 (Türkmen, 1997, s. 164).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

*“Tek O'dur herşeyi yaratan ve sonsuza dek kalan. Hayrat sahibi Balcı Halil oğlu
Salih Ağa*

Tek maksadı Allah'ın rızasıyla O'nun

Feyziden kurtuluş bulmaktır.

Sene H/1344(1926).”

H/1344-M/1926 (Türkmen, 1997, s. 164).

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, herhangi bir tahribat görülmemektedir. Bu nedenle kitabe metni zorlanmaksızın okunabilmektedir.

5.7.4. Kayseri Ali Saip Paşa Konağı Kitabeleri

Katalog No: 124

İnceleme Tarihi: Temmuz 2020 – Mart 2021

Yapının Yeri: Kayseri İli, Talas İlçesi, K çik y Mahallesi'nde Ali Saip Paşa Caddesi'nin hemen başında yer almaktadır.

Yapının Tarihçesi: Konak, avlu giriş kapısı üzerindeki kitabesine göre 1928 yılında inşa edilmiştir.

Yapının Plan ve Mimarisi: Ali Saip Paşa Konağı⁵⁹, doğudan batıya doğru düz bir arazi üzerinde konumlandırılmış olup bodrum, zemin, birinci kat ve çatıdaki köşk odasından oluşmaktadır. Konağın doğu cephesinde yer alan bahçe, onarımlar sırasında duvarla iki bölüme ayrılmıştır. Bu nedenle konağın   girişi bulunmaktadır. Konağa, doğusunda ve meydana bakan cephesinde iki, güney cephesinde ise caddeye açılan bir kapı ile ulaşılmaktadır.

Konağın genelinde taş ve ahşap malzemenin kullanıldığı görülmektedir. Konağın doğu cephesi taş kaplama ile onarımlar sıradan örülmüştür. Konağın üç ayrı bölümünde yer alan kitabelerinde Kayseri'ye özgü beyaz mermer malzeme kullanılmıştır. Ali Saip Paşa Konağı, günümüzde harap durumda olup koruma altına alınmıştır.

Ali Saip Paşa Konağı Kitabeleri: Ali Saip Paşa Konağı'nın avlu giriş kapısı, teras ve birinci kat girişi üzerinde yer almaktadır.

İnşa Kitabesi

Konağın doğu cephesinde, avlu giriş kapısını çevreleyen yuvarlak kemer üzerinde yer almaktadır (Görsel 246). Düz silmeler üzerine beş satır olarak düzenlenmiş kitabe, Sülüs hatla Osmanlı Türkçesi ile yazılmıştır. 0.48,90 x 0.34 m ölçülerinde beyaz mermer malzeme ile yapılan kitabenin etrafı ince bir silme ile çerçevelenmiştir. Dikdörtgen formlu kitabenin üst kısmı ovalleştirilerek latince rakamlarla tarih ibaresi yazılmıştır.

⁵⁹ S.  nl dil, a.g.t.'iz katalog bölümünde "Aksoylar Konağı" olarak bahsetmiştir. Bkz. ( nl dil, 2018, s.522).

Kitabe Metninin Okunuşu

“1928”

“Bu haneyi yapan usta

Güzel yapmış yapusun

Dilerim bar-i hüdadan

Kapanmasun kapısı”

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“1928”

“Bu evi yapan usta

Güzel yapmış yapsın,

Dilerim Allah doğru yol gösterir

Kapanmasın kapısı”

Kitabenin Bugünkü Durumu

16.07.2020 tarihinde yaptığımız saha çalışmasının sırasında Ali Saip Paşa Konağı girişinde yer alan kitabe 30.03.2021 tarihli saha çalışmamızda yerinde olmadığı tespit edilmiştir. Bu nedenle kitabenin durum kritiği yapılamamaktadır.

Dini İçerikli Kitabe

Konağın teras bölümünü oluşturan sütunun taşıdığı yuvarlak kemerlerin arasında yer almaktadır (Görsel 247). Beyaz mermer malzeme üzerine, Arapça olarak karşılıklı iki adet “*Bismillah*” yazmaktadır. Çift ve karşılıklı yazılmış aynalı yazılara “*müsenna*” denilmektedir (Alparslan, 2006, s. 87) (Görsel 248).

Kitabe Metninin Okunuşu

“Bismillah – Bismillah”

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Allah’ın adıyla – Allah’ın Adıyla”

Kitabenin Bugünkü Durumu

Günümüzde iyi durumda olan kitabe metni okunur vaziyettedir.

Dini İçerikli Kitabe

Sofanın giriş kapısı üzerinde, yuvarlak kemerli pencerenin üst kısmında yer almaktadır (Görsel 249). Beyaz mermer malzeme üzerine, Sülüs hatla serbest olarak yazılan kitabenin dili Arapça'dır.

Kitabe Metninin Okunuğu

“La ilahe illallah ül aziz la ilahe”

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Aziz olan Allah'tan başka ilah yoktur”

Kitabenin Bugünkü Durumu

Günümüzde iyi durumda olan kitabe metni okunur vaziyettedir.

5.8. MEZAR TAŞI KİTABELERİ

5.8.1. Mezar Taşı No: 1

Katalog No: 125

Bulunduğu Yer: Akçakaya Köyü Mezarlığı

Ait Olduğu Kişi: Osman Ağa'nın Eşi Fatma Hanım

Tarih: H/1264-M/1847-1848

Mezar Tipi: Şahideli, Tekne Lahit Mezar

Boyutları: Başucu Taşı: 160 x 56 x 17

Ayakucu Taşı: 135 x 62 x 29

Genel Tanımı: Baş ve ayakucu taşından oluşan mezar, bölgeye özgü kırmızımsı kamber taşı kullanılarak yapılmıştır. Mezarın başucu ve ayakucu taşının dikdörtgen prizmal gövdesi, yukarı doğru hafif pahlanarak yükselen dikdörtgen gövdesi yarım daire kemerle nihayetlendirilmiştir.

Kitabesi: Başucu taşı üzerine yerleştirilen kitabe, 0.23 x 0.40 m ölçülerinde dikey dikdörtgen bir forma sahiptir (Görsel 250). Kitabe metni, düz silmelerin oluşturduğu panolar içerisine Ta'lik hatla Osmanlı Türkçesi ile yazılmıştır. Yüzeyden kabartılarak beyaz mermer malzeme üzerine yazılan kitabe dört satır halinde düzenlenmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Kırana(r)dılı Oğlu Osman

Ağanın Kerimesi Merhume

Ve Mağfure... Fatma Hanımın

Ruhuna Sene 1264 fi..2”

H/1264-M/1847-1848 (Tali, 2014, s. 547).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Kıranatlı Osman Ağa'nın eşi Fatma Hanım ölmüş ve Allah tarafından günahları affedilmesi için ruhuna yapılmış, yıl 1847-1848, Tarih 2...”

H/1264-M/1847-1848

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, aşınmalar dışında herhangi bir tahribat görülmemektedir. Günümüzde kitabenin durumu iyi olup okunur vaziyettedir.

5.8.2. Mezar Taşı No: 2

Katalog No: 126

Bulunduğu Yer: Akçakaya Köyü Mezarlığı

Ait Olduğu Kişi: Osman Ağa'nın Oğlu Hüseyin Ağa

Tarih: H/1266-M/1849-1850

Mezar Tipi: Şahideli, Tekne Lahit Mezar

Boyutları: Başucu Taşı: 150 x 62 x 23

Ayakucu Taşı: 155 x 63 x 29

Genel Tanımı: Üstü açık dikdörtgen prizmal gövdeli lahit görünümlü mezar, baş ve ayakucu taşından oluşmaktadır. Kırmızı kamber taşından yapılan bu mezar taşı, üst kısımda sivri kemer formuyla taçlandırılmıştır.

Kitabesi: Başucu taşı üzerine yerleştirilen kitabe, 0.30 x 0.42 m ölçülerinde dikey dikdörtgen bir forma sahiptir (Görsel 251). Kitabe metni, düz silmelerin oluşturduğu panolar içerisine Sülüs hatla Osmanlı Türkçesi ile yazılmıştır. Beyaz mermer malzemeye alçak kabartma tekniğinde yazılan kitabe beş satır halinde düzenlenmiştir

Kitabe Metninin Okunuşu

“Beni kıl Mağfiret ey Rabbi Yezdan

Bi hakkı Arşi-l Azım Nuri gıran?

Kıranatlı Osman Ağa'nın oğlu

Merhum Hüseyin Ağa'nın ruhuna Fatiha

Sene 1266 Fi gurre ... Zade İbrahim”

H/1266-M/1849-1850 (Tali, 2014, s. 550).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“ Allahım beni hayırlı işlerle yargıla

Allah'ın katında hakımda aydınlık eyle

Kıranatlı Osman Ağa'nın oğlu

Merhum Hüseyin Ağa'nın ruhuna Fatiha

Yıl 1849-1850 Cuma ... oğlu İbrahim”

H/1266-M/1849-1850

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, açık alanda yer almasından dolayı yazılarda aşınmalar meydana gelmiştir. Bu olumsuzluklara rağmen kitabe metni iyi durumda olup okunur vaziyettedir.

5.8.3. Mezar Taşı No: 3

Katalog No: 127

Bulunduğu Yer: Tavlusun Köyü Mezarlığı

Ait Olduğu Kişi: Abdullah Efendinin Eşi Şerife Hanım ve Civelekzade Nazıf Efendinin Eşi Atakadın Hanım

Mezar Tipi: Şahideli, Tek Kaideli Mezar

Tarih: H/1297-M/1879 – H/1315-M/1897

Boyutları: Başucu Taşı: 150 x 50-70 x 14

Ayakucu Taşı: 150 x 50-70 x 14

Genel Tanım: Üstü açık, şahideli mezar yüksek bir kaide üzerinde yükselerek taş malzemedden yapılmıştır. Kısa ve uzun kenarları prizmatik dikdörtgen olan sandukanın yüzeyleri farklı motiflerle tezyin edilmiştir. Sandukanın uzun yüzeylerini oluşturan dikdörtgen alanın içerisine uçları palmetlerle şekillendirilen bir madalyon ve stilize bitkisel motiflerle tezyin edilen rozet yerleştirilmiştir. Sandukanın dar yüzeyinde ise dışta yumurta dizisi, içte inci dizilerinden oluşturulmuş kare panolar bulunmaktadır. Kare panoların merkezine kenger yapraklarından oluşturulmuş bitkisel motifli bir kabara yerleştirilmiştir.

Baş ve ayakucu taşı, sanduka ile bir bütünlük sağlayarak yukarı doğru dilimli sivri bir kemerle nihayetlendirilmiştir. Şahideler dönem üslup özelliğini yansıtan “C” kıvrımları volütler ile hareketliği sağlamıştır.

Kitabesi: Başucu taşı üzerine yerleştirilen kitabe dikey dikdörtgen bir forma sahiptir (Görsel 252). Kitabe metni, düz silmelerin oluşturduğu panolar içerisine Sülüs hatla Osmanlı Türkçesi ile yazılmıştır. Beyaz mermer malzemeye kabartma tekniğinde yazılan kitabe beş satır halinde düzenlenmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Sene 1297

Sene 25 Sefer tarihinde vefat eden

Şatirzade Merhum Abdullah Efendinin Halilesi

Şerife ve fi sene 1315 Şaban tarihinde vefat eden

Kerimesi ve Civelekzade Nazif Efendinin Halilesi

Atakadın Hanımın Ruhuna Fatiha ”

H/1297-M/1879 – H/1315-M/1897 (Tali, 2012, s. 100).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Yıl 1879

Fi 25 Şubat tarihinde vefat eden

Şatırzade merhum Abdullah Efendinin Nikâhlı

Eşi ve Civelekzade Nafiz Efendinin eşi

Atakadın hanımın ruhuna fatiha ”

H/1297-M/1879 – H/1315-M/1897

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, etrafı harçla sağlamlaştırıldığı görülmektedir. Açık alanda yer alması nedeniyle azda olsa kararmalar meydana gelmiştir. Günümüzde çok iyi durumda olan kitabe okunur vaziyettedir.

5.8.4. Mezar Taşı No: 4

Katalog No: 128

Bulunduğu Yer: Akçakaya Köyü Mezarlığı

Ait Olduğu Kişi: Mehmet Ağa'nın Eşi Hatice Hanım

Tarih: H/1300-M/1882-1883

Mezar Tipi: Şahideli, Toprak Mezar

Boyutları: Başucu Taşı: 153 x 68 x 27

Ayakucu Taşı: 150 x 65 x 25

Genel Tanımı: Baş ve ayakucu taşından oluşan mezar, bölgeye özgü kırmızımsı kamber taşı kullanılarak yapılmıştır. Toprak mezar, dikdörtgen gövdeli bir gövde kısmına sahip olup üst kısmı sivri kemer formuyla sonlandırılmıştır.

Kitabesi: Başucu taşının gövde kısmına yerleştirilen 0.24 x 0.37 m ölçülerindeki dikdörtgen formlu kitabe, yukarı doğru hafif ovalleştirilmiştir (Görsel 253). Beyaz mermer taşa kabartma tekniğiyle Ta'lik hatla yazılmıştır. Düz silmeler ile beş satır halinde düzenlenen kitabenin dili Osmanlı Türkçesi'dir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Hüve'l Baki

Fenadan bekaya eyledi rihlet

Hak ede kabrini Ravza-i Cennet

...Zade Mehmet Ağanın Zevcesi

Hatice Hanım ruhu için Fatiha

Sene 1300 fi 13..”

H/1300-M/1882-1883 (Tali, 2014, s. 549).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Baki kalan O'dur

Geçici olmaktan sürekli olmaya göç etti

Kabri Cennet ağacı hak etsin

...Oğlu Mehmet Ağa'nın Eşi

Hatice Hanım ruhu için Fatıha

Yıl 1882-1883 tarih 13..”

H/1300-M/1882-1883

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, demirlerle tutturularak sağlamlaştırıldığı görölmektedir. Açık alanda yer almasından dolayı yazılarda aşınmalar meydana gelmiştir. Bu olumsuzluklara rağmen kitabe metni iyi durumda olup okunur vaziyettedir.

5.8.5. Mezar Taşı No: 5

Katalog No: 129

Bulunduğu Yer: Akçakaya Köyü Mezarlığı

Ait Olduğu Kişi: Salih Ağa'nın Eşi Makbule Hanım ve Abdi Kızı Pembe

Tarih: H/1310-M/1892-1893 – H/1327-M/1909-1910

Mezar Tipi: Şahideli, Toprak Mezar

Boyutları: Başucu Taşı: 119 x 35 x 20

Ayakucu Taşı: 95 x 32 x 16

Genel Tanımı: Baş ve ayakucu taşından oluşan toprak mezarda kırmızımsı kamber taş malzeme kullanılmıştır. Dikdörtgen prizma gövdeye sahip olan baş ve ayakucu taşının gövdesi, köşelerde daralarak yarım daire formlu kemerle nihayetlendirilmiştir.

Kitabesi: Dikey dikdörtgen gövdeli başucu taşının üzerinde iki adet kitabe yer almaktadır (Görsel 254). Gövde kısmında yer alan kitabelerden üst kısımdaki taş, alt kısımdaki ise beyaz mermer malzemedendir yapılmıştır. Sivri kemer formlu beyaz mermer kitabe 0.28 x 0.30 m ölçülerine sahiptir. Düz silmeler üzerine dört satır halinde Ta'lik yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile yazılmıştır.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Selam Zade

Salih Ağanın Kerimesi

Makbule Hanım Ruhuna

Fatiha 27 ..1310.”

H/1310-M/1892-1893 (Tali, 2014, s. 548).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Selam oğlu

Salih Ağanın Eşi

Makbule Hanım Ruhuna

Fatiha 27.. 1892-1893” H/1310-M/1892-1893

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, etrafı harçla kaplanarak sağlamlaştırıldığı görülmektedir. Açık alanda yer almasından dolayı yazılarda aşınmalar meydana gelmiştir. Bu olumsuzluklara rağmen kitabe metni iyi durumda olup okunur vaziyettedir.

5.8.6. Mezar Taşı No: 6

Katalog No: 130

Bulunduğu Yer: Akçakaya Köyü Mezarlığı

Ait Olduğu Kişi: Seyyid Mustafa Ağa Oğlu Seyyid Osman Ağa

Mezar Tipi: Şahideli, Lahit Mezar

Tarih: H/1315-M/1897-1898

Boyutları: Başucu Taşı: 142 x 50-75 x 23

Ayakucu Taşı: 130 x 47 x 20

Genel Tanım: Üstü açık lahit biçimindeki mezar, baş ve ayakucu taşından oluşmaktadır. Kırmızı kamber taşından yapılan bu mezar taşının dikdörtgen gövdenin yüzeyleri dilimli kartuşlarla, kısa tutulan yan yüzeyleri ise iç ve dış bükey kavislerle hareketlendirilmiştir. Dilimli kartuş içerisine yerleştirilen çarkifelek motifleri kazınarak işlenmiştir. Dikdörtgen gövdeli başucu taşı, süslemeli ve dilimli bir tepelik ile taçlandırılmıştır. Tepelik yüzeyi, boyunu daralan kavuk şeklinde bir başlıkla hareketlendirilmiştir.

Kitabesi: Başucu taşı gövdesine yerleştirilen kitabe, 0.36 x 0.41 m ölçülerinde dikey dikdörtgen bir forma sahiptir (Görsel 255). Kitabe metni, düz silmelerin oluşturduğu panolar içerisine Sülüs hatla Osmanlı Türkçesi ile yazılmıştır. Yüzeyden kabartılarak beyaz mermer malzeme üzerine yazılan kitabe beş satır halinde düzenlenmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Akıbet erdi ecel rihlet

Göründü canıma okuyup

Bir fatiha ...? Bulur ruhuna

Merhum Seyyid Mustafa Ağa Zade Seyyid

Osman Ağa Ruhuna Fatiha Sene 1315”

H/1315-M/1897-1898

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Nihayet erdi ömrünün sonu

Göründü canıma okuyup

Bir fatiha....? Ruhu bulur

Ölü Seyyid Mustafa Ağa oğlu Seyyid

Osman Ağa Ruhuna Fatiha, Yıl 1897-1898”

H/1315-M/1897-1898

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, hava koşulları nedeniyle yazılarda aşınmalar, silmelerde ise kırılmalar meydana geldiği görülmektedir. Bu olumsuzluklara rağmen kitabe metni iyi durumda olup okunur vaziyettedir

5.8.7. Mezar Taşı No: 7

Katalog No: 131

Bulunduğu Yer: Akçakaya Köyü Mezarlığı

Ait Olduğu Kişi: Hacı Mustafa Ağa Oğlu Hacı Ahmet Efendi

Mezar Tipi: Şahideli, Lahit Mezar

Tarih: H/1319-M/1901-1902

Boyutları: Başucu Taşı: 114 x 48 x 20

Ayakucu Taşı: 105 x 46 x 18

Genel Tanımı: Üstü açık lahit biçimindeki mezar, baş ve ayakucu taşından oluşmaktadır. Kırmızı kamber taşından yapılan bu mezar taşı, dikdörtgen prizmal gövdelidir. Dikdörtgen gövdeli baş ve ayakucu taşı, dilimli bir tepelik ile sonlandırılmıştır.

Kitabesi: Dikey dikdörtgen gövdeli başucu taşının üzerine yerleştirilen kitabe 0.23 x 0.38 m ölçülerine sahiptir (Görsel 256). Sivri kemer formu beyaz mermer kitabe, düz silmeler üzerine beş satır halinde Ta'lik yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile yazılmıştır.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Hüve'l Baki

Kıranardılı oğlu

Hacı Mustafa Ağa zade Hacı

Ahmet Efendinin ruhuna Fatiha”

Sene 1319”

H/1319-M/1901-1902 (Tali, 2014, s. 546).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Baki kalan O'dur

Kıranardılı oğlu

Hacı Mustafa Ağa oğlu Hacı

Ahmed Efendinin ruhuna Fatiha” H/1319-M/1901-1902

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, demirlerle sabitlendiği görölmektedir. Açık alanda yer almasından dolayı yazılarda aşınmalar ve kırılmalar meydana gelmiştir. Bu olumsuzluklara rağmen kitabe metni iyi durumda olup okunur vaziyettedir.

5.8.8. Mezar Taşı No: 8

Katalog No: 132

Bulunduğu Yer: Tavlusun Köyü Mezarlığı

Ait Olduğu Kişi: Karagözzade Muhsin Efendinin zevcesi Hatice Hanım

Mezar Tipi: Şahideli, Lahit Görünümlü Mezar

Tarih: H/1322-M-1904

Boyutları: Başucu Taşı: 123 x 47 x 13

Ayakucu Taşı: 138 x 47 x 13

Genel Tanım: Kesme taş malzemedan yapılan şahideli mezar, üstü kapalı bir lahitten oluşmaktadır. Latih üzerinde yükselen baş ve ayakucu taşlarının gövde kısmı, altta oval olarak şekillenip yukarı doğru daralmaktadır. Şahideler, sandukadan farklı olarak kamber kırmızı taş ile yapılmıştır. Gövde kenarları, stilize çiçek yaprakları ile kuşatılmış olup alt kısımda içeri doğru kıvrılan yapraklarla palmet motifi oluşturulmuştur. Şahidelerin boyun kısımları “C” ve “S” kıvrımlı volütlerle belirlenmiştir. Çiçeklerle tezyin edilmiş çelenk boyun kısmını hareketlendirmiş ve yatay dikdörtgen formlu bir tepelik ile sonlandırılmıştır. Baş ve ayakucu taşının gövde kısmında birer kitabe yer almaktadır. Baş taşının gövde kısmına beyaz mermer bir levha yerleştirilir iken ayakucu taşının gövde kısmına doğrudan yazılmıştır.

Kitabesi: Başucu taşının gövde kısmına yerleştirilen kitabe, şahidenin formuna göre şekillenmiştir (Görsel 257). Alttan oval olarak biçimlenip yukarı doğru daralan kitabe, beyaz mermer malzeme üzerine oyma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitabe metni, düz silmelerin oluşturduğu panolar içerisine Celi Ta’lik hatla Osmanlı Tükçesi ile sekiz satır halinde düzenlenmiştir. Beyaz mermer kitabenin etrafı sarmaşık çiçek dalları ile bezemelidir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Hüvel’baki

Nagehani derde düştüm

Bulmadım asla deva

Kimse me’mul etmesun

Bu dehri faniden vefa
Karagözzade Muhsin efendinin
Zevcesi Hatice hanımın
Ruhuna fatiha, Sene 1322
H/1322-M-1904

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Baki kalan O’dur
Birdenbire derde düştüm
Bulamadım bir çare
Kimse umut etmesin
Bu ölümlü dünyanın sözünde durdama
Karagöz oğlu Muhsin efendinin
Eşi Hatice Hanımın
Ruhuna Faiha, yıl 1904
H/1322-M-1904

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, açık alanda yer almasından dolayı yazılarda hafif aşınmalar meydana gelmiştir. Kitabe metnin günümüzde çok iyi durumda olup okunur vaziyettedir.

5.8.9. Mezar Taşı No: 9

Katalog No: 133

Bulunduğu Yer: Tavlusun Köyü Mezarlığı

Ait Olduğu Kişi: Safiye Hanım

Mezar Tipi: Şahideli, Lahit Mezar

Tarih: H/1332-M/1913

Boyutları: Başucu Taşı: 130 x 25-54 x 13

Ayakucu Taşı: 120 x 24-50 x 12

Genel Tanım: Kesme taş malzemedan yapılan şahideli mezar, üstü kapalı bir lahitten oluşmaktadır. Latih üzerinde yükselen baş ve ayakucu taşlarının gövde kısmı, altta oval olarak şekillenip yukarı doğru daralmaktadır. Şahideler, sandukadan farklı olarak kamber kırmızı taş ile yapılmıştır. Gövde kenarları, lotus yaprakları ile kuşatılmış olup alt kısımda içeri doğru kıvrılan yapraklarla palmet motifi oluşturulmuştur. Şahidelerin boyun kısımları “C” kıvrımlı volütlerle belirlenmiştir. Çiçeklerle tezyin edilmiş çelenk boyun kısmını hareketlendirmiş ve yatay dikdörtgen formlu bir tepelik ile sonlandırılmıştır. Baş ve ayakucu taşının gövde kısmında birer kitabe yer almaktadır. Baş taşının gövde kısmına beyaz mermer bir levha yerleştirilir iken ayakucu taşının gövde kısmına doğrudan yazılmıştır.

Kitabesi: Başucu taşının gövde kısmına yerleştirilen kitabe, şahidenin formunda ele alınmıştır (Görsel 258). Alttan oval olarak biçimlenip yukarı doğru daralan kitabe, beyaz mermer malzeme üzerine oyma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitabe metni, düz silmelerin oluşturduğu panolar içerisine Ta’lik hatla Osmanlı Türkçesi ile sekiz satır halinde düzenlenmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Safiye Hanımın kitabesinin mezarı

Dağ hicretle elem bir derde oldum müptela

Bulmadı bir an şifa derdim beni kıldı cüda

Genç iken dünyadan eyvale bir hakir yarem ile

*Sundu hurşid idim gonca ömrüm ile
Şimdi yalnız matem maderinin can kabrime
Na-muradım irmeden zira oku bir Fatiha
Sene fi 6 Agustos 1332”*

H/1332-M/1913 (Tali, 2012, s. 106).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

*Safiye hanımın mezarının kitabesidir
Bulamadım biran neşad-ı dem bini kıldı cüda
Genç iken dünyadan eyvale bir hakiri yarem ede
Söndü hurşid edem gonca-i ömrüm ile
Şimdi yalnız matem maderi Tekcan? kırma
Tamir edemezsin zira oku bir dua 1913”*

H/1332-M/1913

Kitabenin Bugünkü Durumu

Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, alt ve üst kısımlarından demirlerle tutturularak sağlamlaştırılmıştır. Açık alanda yer almasından dolayı yazılarda hafif aşınmalar meydana gelmiştir. Kitabe metnin günümüzde çok iyi durumda olup okunur vaziyettedir.

5.8.10. Mezar Taşı No: 10

Katalog No: 134

Bulunduğu Yer: Akçakaya Köyü Mezarlığı

Ait Olduğu Kişi: Ali Oğlu Akif

Mezar Tipi: Şahideli, Lahit Görünümlü Mezar

Tarih: H/1337-M/1918-1919

Boyutları: Başucu Taşı: 143 x 44 x 10

Ayakucu Taşı: 133 x 40 x 14

Genel Tanım: Baş ve ayakucu taşından oluşan mezar, bölgeye özgü kırmızımsı kamber taşı kullanılarak yapılmıştır. Kısa ve uzun kenarları prizmatik dikdörtgen olan mezar taşının uzun yüzeyi merkezde on iki yapraklı bir çiçek motifli ile tezyin edilmiştir. Mezarın başucu ve ayakucu taşının dikdörtgen prizmal gövdesi, yukarı doğru hafif pahlanarak yükselen dikdörtgen gövdesi üçgen bir tepelik ile nihaytlendirilmiştir.

Kitabesi: Başucu taşı üzerine yerleştirilen kitabe, 0.22 x 0.46 m ölçülerinde dikey dikdörtgen bir forma sahiptir (Görsel 259). Kitabe metni, düz silmelerin oluşturduğu panolar içerisine Ta'lik hatla Osmanlı Türkçesi ile yazılmıştır. Yüzeyden kabartılarak beyaz mermer malzeme üzerine yazılan kitabe altı satır halinde düzenlenmiştir.

Kitabe Metninin Okunuşu

“Hüve'l Baki

(Kör) Ali oğlu Akif

Ruu için El-Fatiha

1337”

H/1337-M/1918-1919 (Tali, 2014, s. 549).

Kitabenin Günümüz Türkçesi

“Baki kalan O’dur

(Kör) Ali oğlu

Akif Ruhu için

El fatiha

1918-1919”

H/1337-M/1918-1919

Kitabenin Bugünkü Durumu

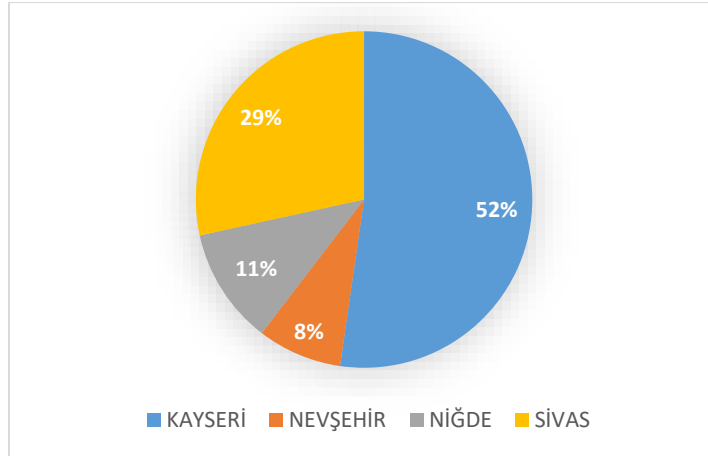
Kitabenin bugünkü durumuna bakıldığında, dört yönden demirlerle tutturulmuş ve daha sonra etrafı harçla sağlamlaştırılmıştır. Açık alanda yer almasından dolayı yazılarda aşınmalar meydana gelmiştir. Bu olumsuzluklara rağmen kitabe metni iyi durumda olup okunur vaziyettedir.

ALTINCI BÖLÜM

DEĞERLENDİRME

Tez konusu olan “*Kayseri ve Çevresinde Bulunan İslami Devir Beyaz Mermer Kitabe Geleneği*” adı altında yapılan çalışmada Kayseri, Nevşehir, Niğde ve Sivas olmak üzere dört şehir ile sınırlandırılmıştır. İncelenen bu şehirlerde cami, mescit, medrese, türbe, zaviye, hamam, han, sıbyan mektebi, imaret, çeşme, sivil yapı toplulukları ve farklı olarak mezar taşları da bu gruba dahil edilmiştir. Mimariye bağlı beyaz mermer kitabeler ve farklı olarak da mezar taşları ile birlikte iki ana başlıkta değerlendirilmiştir.

Yapılardaki beyaz mermer kitabe geleneğinin daha önce çalışılmamış olması, bu bölgeye özgü olması ve bu detayın bilimsel olarak incelenmesi çerçevesinde yapılan çalışmayla Kayseri’de 90, Nevşehir’de 10, Niğde’de 15 ve Sivas’ta 19 yapı olmak üzere toplamda 134 yapı değerlendirilmiştir (Tablo 1-2-3-4) (Grafik 1). Bu yapı grupları içerisinde mimariye bağlı olarak beyaz mermer kitabelerden 101’i inşaa, 47’i onarım, 43’si dini (ayet, hadis ve söz) içerikli, 2’si vergi, 2’si mimar ve sanatkâr kitabesi tespit edilmiştir. Mimari yapılara ait olmayanların dışında 13 adet mezar taşı ve 1’i Sivas Gök Medrese avlusunda sergilenmek üzere toplamda 208 kitabe bulunmaktadır (Grafik 7). Bu kitabelerin dışında yapı üzerinde olmasına rağmen farklı yapılardan alınıp bu yapılar üzerinde değerlendirilen kitabeler tespit edilmiştir. Bunlar da Kayseri Huand Hatun Medresesi, Sivas Ali Ağa Cami ve Sivas Abadan Cami’de çeşme, Niğde Gündoğdu Türbesi’nde ise mezar taşı kitabesine rastlanmıştır.

Grafik 1: Kitabelerin Kentlere Göre Genel Dağılımı

Bu kitabelerden bir kaçının içeriği okunamadığı için tespit edilememiştir. Kronolojik olarak incelenen beyaz mermer kitabelerin metinleri okunarak, transkripsiyonu yapılmış, günümüz Türkçesi ile karşılıkları verilmiş ve bugünkü durumları değerlendirilmiştir. Ayrıca araştırma kapsamında incelenen beyaz mermer kitabelerin yapıları tanıtıldıktan sonra konum, yazı stili, dil, ölçü, malzeme ve teknik açısından tanımlanarak katalog bölümünde detaylı bir şekilde tanıtılmıştır. Günümüze ulaşamayan kitabeler, arşiv kaynaklarından ve tarihi kaynaklardan tespit edilerek çalışmaya dâhil edilmiştir.

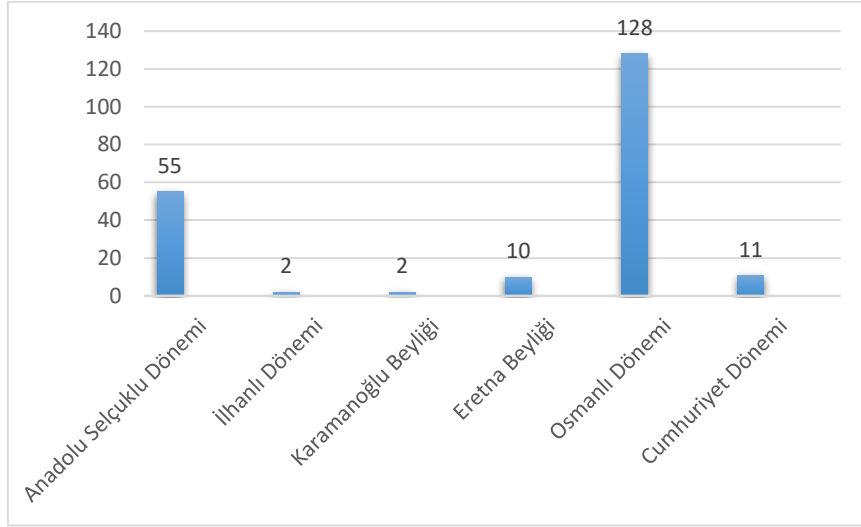
Araştırmalara göre Kayseri ve çevresinde Anadolu Selçuklu Devleti, İlhanlı Devleti, Karamanoğlu ve Eretna Beyliği, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemine ait beyaz mermer kitabelere rastlanmaktadır (Grafik 2). Bu illerin dağılımına göre Kayseri’de tespit edilen beyaz mermer kitabelerden 10’u camide, 4’ü medresede, 2’si türbede, 1’i çeşme ve 1’i handa olmak üzere 18’i Anadolu Selçuklu dönemine aittir. Eretna Beyliği döneminde 7’si türbe, 1’i mescit ve 1’i zaviye gibi farklı yapı grupları üzerinde olup 9 adet beyaz mermer kitabe bulunmaktadır. Osmanlı Döneminde 15’i cami, 2’si türbe, 48’si çeşme, 1’i konut, 10’u mezar taşı üzerinde olup toplamda 71 adet, 2’si cami, 2’si çeşme, 1 konut olmak üzere 5 adet beyaz mermer kitabe ise Cumhuriyet dönemine aittir.

Nevşehir’de Osmanlı dönemine ait 6’sı cami, 3’ü çeşme, 2’si hamam, 2’si medrese, 1’i imaret ve 1’i sıbyan mektebi olmak üzere 16 adet beyaz mermer kitabe yer almaktadır.

Niğde’de 1’i cami, 2’si türbe ve 1’i çeşme üzerinde toplamda 4 adet beyaz mermer kitabe Selçuklu Dönemine aittir. 2’si cami üzerinde olup İlhanlı Devletine, 1’i türbe ve 1’i medrese olmak üzere Karamanoğlu Beyliği dönemine ait beyaz mermer kitabeler yer almaktadır. Osmanlı Döneminde ise 6’sı cami, 3’ü türbe, 3’ü çeşme ve 1’i konut olmak üzere 13 adet beyaz mermer kitabe bulunmaktadır.

Sivas ilinde ise 34’ü medrese olup Anadolu Selçuklu dönemine, 14’ü cami, 4’ü türbe, 1’i çeşme, 1’i hamam ve 2’si konut olmak üzere Osmanlı dönemine ait 22 adet beyaz mermer kitabe bulunmaktadır.

Bu kitabeler mimari yapılarda, taçkapının üzerinde minare kaidelerinde, cephe duvarlarında inşa, onarım ve sanatkâr kitabeleri, pencere alınlıklarında, söve ve lentolarında dini içerikli kitabeler yer alır.

Grafik 2: Kitabelerin Dönemlere Göre Dağılımı

Kayseri, Nevşehir, Niğde ve Sivas şehirlerinde Danişmend, Anadolu Selçuklu Devleti, İlhanlı Devleti, Eretna ve Karamanoğlu Beyliği ve Osmanlı Dönemine ait günümüze ulaşan beyaz mermer kitabelerin bir kısmı, maalesef ait oldukları yapılar üzerinde olmayıp müze ve vakıflar tarafından muhafaza edilmektedir. Beyaz mermer kitabelerin ait oldukları yapıların günümüze ulaşamadıkları ya da yerlerinden sökülmiş ve tahrip oldukları için müze ve vakıflar tarafından taşınmış olabileceği kanaatindeyiz. İncelenen kitabelerden bazı örneklerinde sonradan zemininin ve harflerinin farklı renklere boyandığı da görülmektedir.

Tezin ana konusunu oluşturan mermer malzeme cins, çeşit ve onu meydana getiren minerallerin bağlanma şekillerine göre değişiklik gösteren doğal bir taş ürünüdür. Mermer yapı ve dokularına göre, jeolojik, mineral oluşum ve bileşimlerine göre farklı gruplarda incelenmektedir. Bunlar dayanıklılığı, zarafeti, kullanılabilirliği, kalıcılığı ve zengin görünümünü meydana getiren vaziyetlerdir. Mermer, çeşitli cins ve renklere göre ayrılmaktadır. Cinslere göre mermer üç farklı grupta incelenmektedir. Bunlar;

Kristalize olmuş mermer ve kireç taşlarının cinslerini kapsayan geniş bir grup olan I. Grupta tamamlanmış ve kristalleşmiş az sayıda yabancı maddeden meydana gelmektedir.

Bu tür mermerler renk olarak açık ve beyaz renktedirler. II. Grup, travertenler ve oniks mermerleri içermektedir. Oniks mermer genellikle kayalarda, çatlaklıkların oluşturduğu büyük boşluklarda ve sarkıtların bulunduğu mağaralarda karşımıza çıkmaktadır.

Travertenler ise kaplıcalarda ve kireçtaşı mağarasının çökmesi sonucunda meydana gelmektedir. Travertenler kolaylıkla işlendikleri için cami, türbe, hamam gibi vb. mimari yapılarda tercih edilen bir mermer türüdür. III. Grupta ki mermer, kaynağını magmadan aldığı için volkanik tipte değerlendirilmektedir. Bu gruptaki mermer cinsleri bazalt, gabro, dasit, siyenit, andezit, serpanti ve diabaz'dır. Farklı renk ve desenlere sahip olan mermer cinsleri, dış etkenlere karşı dayanıklı oldukları için diğer mermer cinslerinden daha fazla tercih edilmektedirler (Arıkan, 1968, s. 14-15). Kayseri ve Sivas'ın kronolojik olarak önemli beylikler döneminde veya Selçuklu döneminde başkent olması, malzemenin kalitesinin yansıdığını bunun dışında Nevşehir'in özellikle mermer malzemenin dışardan getirilmiş olduğu kayıtlarda tespit olmasına rağmen bunların yine kalitesiz olduğu tespit edilmiştir.

Renk ise mermerler için en belirgin özelliğdir. Saf mermerler beyaz ve parlak bir görünüme sahiptirler. Kayseri ve çevresinde bu tür mermerle rastlanmaktadır. Özellikle Danişmend, Anadolu Selçuklu ve Beylikler dönemi yapı kitabelerinde, I. grup cinsteki mermer malzeme kullanımı ile birlikte mermerin kalitesini ve rengini kaybetmediği görülmektedir. Mermerler renk olarak tekdüze veya benzer tonların birleşmesiyle farklı desenler meydana getirmektedir. Böylece benzer tonların birleşmesiyle meydana gelen renkler mermere kendinden bir estetik, desen ve çeşitlilik katmaktadır.

6.1. YAPILAR ÜZERİNDE İNCELENEN KİTABELERİN ÖZELLİKLERİ

Kayseri ve çevresindeki Türk-İslam dönemine ait eserleri üzerindeki kitabeler, farklı yapılarda farklı amaçlar için kullanılmıştır. Araştırma kapsamına alınmış beyaz mermer kitabeler bir bütün olarak ele alındığında buldukları yerler, içerdikleri konular ve diğer özellikleri dikkate alındığında iki grup altında incelenmektedir.

6.1.1. Fiziki Özellikler

Epigrafik ya da dekoratif amaçlı olarak yapılar üzerinde yer alan kitabeler buldukları yer, sahip oldukları form, kullandıkları dil, yazı stili, yazım şekilleri, malzeme ve teknik açısından farklı özellikler taşımaktadırlar.

6.1.1.1. Kitabelerin Buldukları Yerler

Türk-İslam mimarisindeki yapıların içerdikleri bilgiler doğrultusunda eseri yaptıran, vakfeden ya da hükümdarın bir emirini yayınlayan kitabeler, güç sembolü ve yaptıkları hayırların bir göstergesi olarak insanların dikkatini çekebilecek ve rahatlıkla görünebilecek yerlere konmalarına özen gösterilmektedir. Bu doğrultuda Kayseri, Nevşehir, Niğde ve Sivas yapıları üzerinde yer alan kitabeler, insanların ilk bakışta görebilecekleri yerlere konmakla birlikte istisnai durumların olduğu da görülmektedir.

Camilerde kitabeler genellikle ait oldukları yapıların taç kapıları üzerinde mukarnas kavsaranın hemen altında ya da mukarnas kavsarayı çevreleyen kemerin alınlık kısmı ile dış cephe duvarı üzerinde bulunmakla birlikte, cami minarelerinde de kitabelerin yer aldığı görülmektedir. İncelenen yapı grupları içerisinde caminin taç kapılarında 20, minare kaidelerinde 14, beden duvarları üzerinde ise 9 beyaz mermer kitabelere rastlanmıştır. Farklı olarak Kayseri Kadı Mescidi ve Sivas Yeni Cami'nin beyaz mermer kitabeleri müzede deposunda muhafaza edilmektedir

Cami taç kapı ve minare kaideleri dışında avlu ve harim giriş kapıları pencere lento ve söve üzerinde de kitabeler yer almaktadır. Avlu ve harim giriş kapıları üzerinde bulunan 19 kitabe çoğunlukla inşa ve onarım olmakla birlikte 9 'uzu pencere lento ve söveleri üzerinde olup dini içerikli (ayet, hadis ve söz) metinler yer almaktadır.

Kayseri ve çevresinde farklı dönemlerde inşa edilen medreselerde ise kitabeler, yapıların hem dış hem de iç kısımları üzerinde yer almaktadır. Camilerde olduğu gibi medreselerde de taç kapılar üzerinde ve dış cephe duvarları üzerinde bulunmaktadır. Sivas Gök Medrese taç kapısı üzerinde görüldüğü gibi kitabeler bir kompozisyon oluşturacak şekilde yoğun olarak kullanılırken, incelenen medreselerin taç kapılarında 9 adet kitabeye yer verilmiştir.

Medreselerin iç kısımlarında ise kitabeler, incelenen yapılar içerisinde Sivas Gök Medresede karşımıza çıkmaktadır. Teknik ve işçilik olarak önemli örneklerini gördüğümüz Sivas Gök Medrese'nin mecsid, darülkurra, ana eyvan ve öğrenci hücrelerinin pencere alınlıkları üzerinde dini içerikli (ayet, hadis ve söz) 16 adet kitabeler yer almaktadır.

İncelenen yapı grupları içerisinde türbe ve kümbetlerin taç kapılarının üzerinde 11 adet kitabe yer alırken Sivas Şemseddin Sivas-i Türbesinde olduğu üzere kitabeler dışarıda giriş açıklığı üzerinde de bulunmaktadır. Kayseri Şeyh İbrahim Tennuri, Kayseri Esmâ Hatun Türbesi ve Türbesi ve Sivas Şemseddin Sivas-i Türbesi'nde ise pencere alınlıkları üzerinde yer almaktadır. Niğde Kesikbaş Türbesi'nde ise türbe yan duvarlarında yer alırken, Niğde Sır Ali Türbesi'nde kitabe, mezar taşı üzerine serbest olarak yerleştirildiği görülmektedir.

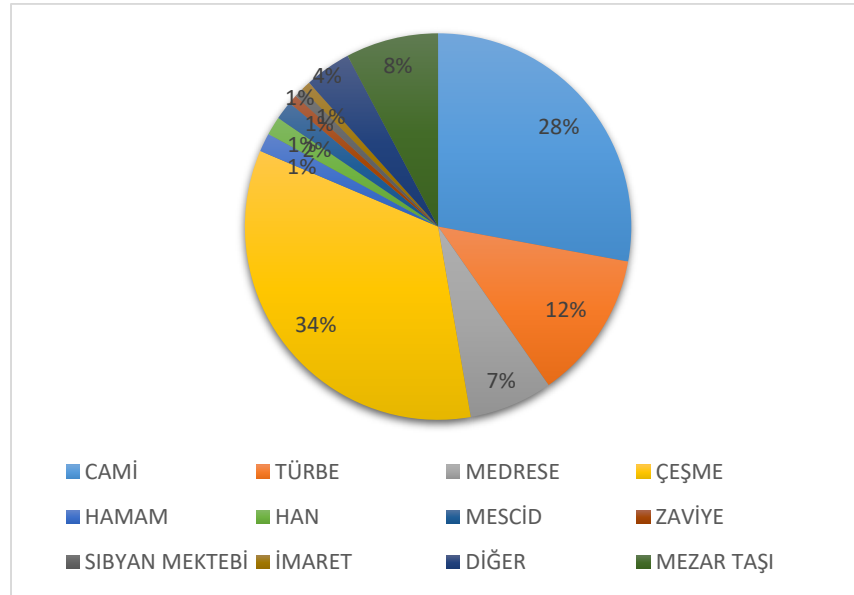
Hanlar üzerinde bulunan kitabeler genellikle açık ve kapalı kısımların taç kapılarında yer almaktadır. Açık ve kapalı kısımda oluşan Kayseri Karatay Han'ın avlu taç kapısının mukarnas kavsarayı kuşatan kemerin üzerinde yer alırken, yalnızca kapalı kısımdan oluşan Niğde Sarı Han'ın giriş açıklığı üzerinde yer aldığı görülmektedir. İncelenen yapı grupları içerisinde Sıbyan Mektebi ve İmaret yapılarının kitabeleri, avlu ve giriş kapısı açıklığı üzerinde bulunmaktadır. Kayseri yapıları içerisinde incelenen Babük Bey Zaviyesi'nde ise kitabe, eyvan şeklinde düzenlenen yapının mihrap duvarı üzerinde yer aldığı görülmektedir.

Kayseri ve çevresinde yer alan ve katalog kısmında incelenen su yapıları içerisinde 2 hamam, 44 çeşme bulunmaktadır. Hamamlarda incelenen 2 adet beyaz mermer kitabe giriş kapısı üzerinde iken 1 tanesi ise cephe duvarı üzerinde yer almaktadır. Çeşmelerin tarihlendirilmesinde önemli fonksiyonlara sahip olan kitabeler, genellikle çeşme nişinin ortasına gelecek şekilde konumlandırılmıştır. Kitabelerin kemer alınlığı üzerinde yer aldığı da görülmektedir.

İncelenen çeşmelerin kemer alınlığı üzerinde 14, çeşme nişi içerisinde 42, yan cephede ise 1 adet beyaz mermer kitabe rastlanmaktadır.

Tez kapsamında incelenen sivil yapı toplulukları üzerinde 7 adet beyaz mermer kitabe bulunmaktadır. Kitabeler genellikle yapıların giriş kapıları üzerinde yer almaktadır. Birden fazla kitabesi bulunan Kayseri Ali Saib Paşa Konağı'ndaki kitabeleri avlu giriş kapısı, balkon şeklinde düzenlenen teras ve birinci kat girişi üzerinde yer almaktadır. Sivas Jandarma Binası'nın kitabesi güney cephe duvarı üzerinde konumlandırılmış iken Sivas Hükümet Konağı'nın kitabesi bina içerisinde sergilenmektedir.

Çalışma için sadece Kayseri çevresinde Akçakaya ve Tavlusun mezarlığında 10 adet mezar taşı örnek alınarak değerlendirilmiştir. Kırmızı kamber ve kesme taş malzeme kullanılan mezar taşlarının baş taşı gövdesi üzerine bölgeye özgü beyaz mermer kitabe yerleştirilmiştir.

Grafik 3: Kitabelerin Yapı Türlerine Göre Dağılımı

6.1.1.2. Kitabelerin Şekil ve Boyutları

İncelenen kitabelerin şekil ve boyutları ait oldukları yapıların özelliklerine göre değişkenlik göstermektedir. Kitabeler genellikle enine uzun ve dikey dikdörtgen bir çerçeve içerisinde iken elips, kare ve kemer formu şeklinde kitabelere de rastlanmaktadır (Grafik 4). Kayseri ve çevresindeki beyaz mermer kitabeleri vasıflarına göre dört gruba ayırmak mümkündür.

Dikdörtgen Formlu Kitabeler

Kayseri, Nevşehir, Niğde ve Sivas yapılarındaki kitabelerin çoğu dikdörtgen forma sahiptir. Dikdörtgen formlu kitabelerin meydana gelmesinde yazıların yer aldığı zemin ve yazıların boyutları önemli etkindir. İncelenen kitabeler içerisinde dikdörtgen formlu kitabeler en çok tercih edilen formu oluşturmaktadır. Genellikle cami, türbe, medrese, han, hamam gibi yapıların taç kapılarının üst kısımlarında, mukarnas kavsarasını boydan boya bir şerit veya kuşak halinde dolaşan kitabelere, pencerenin alınlık, lento ve sövelerinde ya da küçük boyutlu giriş açıklıkları üzerinde, çeşme nişlerinin iç kısımlarında ve cephe duvarlarında bu tür kitabelere rastlamak mümkündür. İncelenen 208 beyaz mermer kitabeden 181'i dikdörtgen forma sahiptir. Bunlardan 52'si cami, 18'i türbe, 21'i medrese, 62'si çeşme, 2'si hamam, 1'i han, 1'i imaret, 1'i sıbyan mektebi ve 1'i zaviye, 5'si ise mezar taşında yer alır.

Dikdörtgen formlu kitabelerin çok parçalı olup iki veya üç bölüm halinde yazıldığı örneklerde rastlanmaktadır. Bu formdaki kitabeler bir silme ile çerçevelenip satır aralıklarının farklılaştığı görülmektedir. Satır aralıkları bir, iki üç, dört, beş şeklinde yapı türüne göre satır sayısı arttığı görülmektedir. Bu gruptaki kitabeler, bir silme ya da özenle vurgulanan bir çerçeve ile belirgin hale getirilerek tasarlanmıştır. Satır sayısı fark etmezsiniz kalın ve ince silmeler ile bölüntülü bir şekilde yatay ve dikey dikdörtgen formlu kitabeler oluşmaktadır.

Dikdörtgen formlu olan bu kitabelerin iç kısımlarındaki yazılar, tek ya da bölümler halinde satırlar oluşturacak şekilde kartuş içerisine alınmıştır. İncelenen 181 dikdörtgen formlu beyaz mermer kitabelerden 25'sinin kartuş içerisine alındığı görülmektedir. Dikdörtgen formlu kitabelerde görülen diğer bir yazı düzeni ise serbesttir.

Bir bütün halinde yazılan kitabelerin satır araları, ince ya da kalın silmelerle ayrıldığı gibi metinlerin yüzeye serbest olarak uygulanmaktadır. Bu yazı düzenindeki dikdörtgen formu kitabelerin 22'sinde yer almaktadır.

Kare Formlu Kitabeler

Kayseri ve çevresindeki İslami devir yapıları üzerinde yer alan 208 beyaz mermer kitabelerden 2'sinde kare formuna rastlanılmaktadır. Kayseri Huand Hatun Cami'nin minare kaidesindeki onarım kitabesi ve Şeyh İbrahim Tennuri Türbesi'nin pencerenin üst kısmında bulunan kitabeler kare formdadır.

Kemer Formlu Kitabeler

Bu grupta incelenen kitabeler, taç kapı mihrabiye köseliklerinde, çeşme nişi içerisinde, konut yapılarının giriş kapılarında ve mezar taşlarının gövde kısmında yer almakta olup sivri, dilimli ya da yuvarlak kemerli olarak profilli bir silme ile nihayetlendirilmiştir. Kayseri ve çevresindeki yapılarda, onarım, inşa mimar-sanatkâr, dini içerikli ve mezar kitabelerinde bu tür kitabelere rastlanmaktadır. İncelenen 208 beyaz mermer kitabeden 14'ü kemer formundadır.

Sivas Gök Medrese'nin batı taç kapısının iç köşe sütünce başlıklarının iç yüzünde, mimar-sanatkâr ustasının adının yazılı olduğu kitabe sivri kemer formu ile sonlandırılmıştır. Kayseri Karatay Han'ın kitabesi ise üstten üç dilimli kemer formunda düzenlenmiş olup alttan yatay dikdörtgen şeklinde ele alınmıştır.

Kayseri Kabasakal Müftü Çeşmesi'nin onarım kitabesinin üst kısmı ve Kayseri Yazır Köyü Çeşmesi'nin inşa kitabesinin alt kısmı sivri kemerle ile nihayetlendirilmiştir. Kitabeler sivri kemerle sonlandırıldığı gibi Kayseri Harman Cami Çeşmesi'nin kitabesinde dilimli, Kayseri Kemer Köyü Çeşmesi'nin inşa kitabesinde Kayseri Hacı Ahmed Efendi Çeşmesi'nin ise yuvarlak kemerle sonlandırılmıştır.

Kayseri'nin Talas ilçesinde Osmanlı dönemine ait olan yapı kitabelerinin form olarak farklı oldukları görülmektedir. Kayseri Ali Saip Paşa Çeşmesi, Kayseri Talas Meydan Çeşmesi ve Kayseri Esmâ Hatun Çeşmesi'nin beyaz mermer inşa kitabelerinin aynı forma sahip oldukları görülmektedir. Dikdörtgen forma sahip olan beyaz mermer kitabelerinin köşeleri hafif ovalleştirilerek yuvarlak kemer formunu almıştır. Muhtemeldir ki bu kitabe formları baniden kaynaklamalıdır.

Akçakaya Köyü Mezarlığı'nda bulunan No: 4 mezar taşının başucundaki dikdörtgen formlu kitabe sivri kemerle nihayetlendirildiği gibi mezar taşı No: 5 ve No: 7 deki kitabelerde dikdörtgen formlu olup yukarı doğru hafif ovalleşerek sonlandırılmıştır.

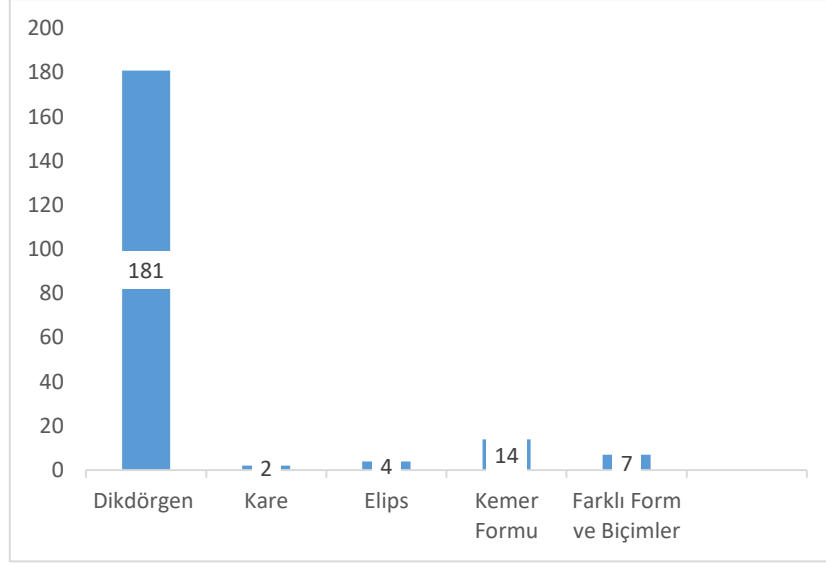
Elips Formlu Kitabeler

Kayseri'de Osmanlı ve Cumhuriyet dönemine ait çeşme yapılarında bu tür kitabelerin üzerinde yer aldığı görülmektedir. Kayseri Mıhlım I Çeşmesi'nin onarım kitabesi ve Kayseri Salih Ağa Çeşmesi'nin inşa kitabesi elips formundadır. Kayseri Gevher Nesibe Çeşme nişi içerisinde beyaz mermer malzeme üzerine yazılmış olan Osmanlı tuğrası form olarak elips şeklinde ele alınmıştır.

Farklı Form ve Biçimlere Sahip Kitabeler

Klasik formlardan farklı olarak Sivas Gök Medrese'nin minare kaidesinin ön ve yan yüzlerinde yer alan ayet kitabelerin kare yerine farklı olarak çokgen form kullanılmıştır. Bu formun kullanılmasında ayet kitabesi olmasından kaynaklanmış olabileceğini düşünülmektedir. Niğde Kesikbaş Türbesi'nin tarihli onarım kitabesinde ise Şems Tebrizi Kesikbaş'ın dâhil olduğu Mevlevi tarikatından dolayı sarıklı olarak ele alınmıştır

İncelenen 12 adet mezar taşından 2'si farklı formlarda ele alınmıştır. Mezar Taşı No: 8'in beyaz mermer kitabesinde başucu taşının formunu alması ile meydana gelen kitabe alt kısımdan bombeli şekilde yukarı doğru ovalleşmektedir. Mezar Taşı No: 9'un kitabesinde ise dışbükey hattan oluşan bir vazo görünümlü kitabe formuna rastlanmaktadır.

Grafik 4: Kitabelerin Şekil ve Boyutları

6.1.1.3. Malzeme ve Teknik

Anadolu'da günümüze ulaşan mimari eserlerin yapı malzemesi coğrafi şartlara, iklime, estetik anlayışlara, devir ve bölgelere göre değişiklik gösterebilmektedir. Malzemedeki bu değişiklik, mimari eserlerin kimliğini oluşturan kitabelerde de söz konusu olmuştur. Kitabelerde kullanılan bu malzemeler taş, tuğla, mermer, ahşap, alçı ve çini gibi farklı gruplarda incelenmektedir.

Kayseri ve çevresindeki İslami devir beyaz mermer kitabe geleneğini konu alan bu çalışmadaki eserlerin kitabelerinde, diğer taşlara göre hava ve iklim şartlarına daha dayanıklı olduğu, ayrıca doğada taşa göre renk ve doku açısından daha fazla çeşitlilik gösterdiği için mermer malzeme kullanılmıştır.

Özellikle Kayseri ve çevresinde Erciyes Dağı'nın etkisi ile birlikte zengin taş ve taş çeşitliliği geniş bir bölge olmasını sağlamıştır. Kayseri ve çevresindeki malzemenin, özellikle mermer ocaklarının sınırlı sayıda olması ile birlikte mimari eserlerin ve mezar taşlarının kimliğini oluşturan kitabelerde I. grup damarsız beyaz mermer malzeme kullanılmıştır. Bununla birlikte kitabelerde kullanılan beyaz mermer malzemenin pahalı olmasından dolayı bölgeye özgü olarak kitabelerde tercih edilen bir malzeme olduğunu görülmektedir. Bu nedenle kitabelerde kullanılan beyaz mermer malzemenin, ekonomiden dolayı pahalı olması mimari eserlerin inşasında kullanılan malzemedan farklı olması, kitabeler için özel seçildiğini desteklemektedir.

Antik çağlardan beri Anadolu’da kullanılan mermer malzeme, Kayseri ve çevresinde kitabe malzemesi olarak bir gelenek haline gelmiştir. Türk İslam mimarisi içerisinde Anadolu Selçuklu döneminden itibaren başlayan bu gelenek, dönem ilerledikçe çok küçük değişimlerle bu malzemenin kullanımı devam etmiştir. Ancak mermer cinsleri, dokuları ve doğaya karşı vermiş oldukları tepkiler nedeni ile renklerinde değişimler meydana gelmektedir. Bu değişimler Kayseri ve çevresindeki mimari eserlerin üzerinde incelenen beyaz mermer kitabelerinde Danişmend, Anadolu Selçuklu, İlhanlı Devleti, Karamanoğlu ve Eretna Beyliklerinden ziyade Osmanlı döneminde daha çok karşımıza çıkmaktadır.

Kayseri ve Sivas’ın kronolojik olarak önemli Beylikler devrinde ve Selçuklu dönemi içerisinde başkent olması buradaki mermer malzemenin kalitesinin yansıdığı bunun dışında Osmanlı döneminde Nevşehir’in malzemelerinin özellikle mermer malzemenin dışardan getirilmiş olduğu kayıtlarda tespit edilmesine rağmen bunların dokuları nedeniyle kalitesiz olduğu tespit edilmiştir⁶⁰.

Yapı malzemesi olarak taşın kullanılmış olmasına rağmen malzeme bilgisi doğrultusunda mermerin daha uzun ömürlü olması, görünürlüğü daha belirgin olması ve en önemlisi dış hava koşullarına karşı daha dayanıklı olması beyaz mermer malzemenin bölge ile özdeşleştiği ve bir gelenek haline geldiği görülmektedir. Beyaz mermerin kullanılmasıyla birlikte, aslında mermerlerin yeşil, kırmızı, pembe gibi damarlı olmaları bilinçli bir şekilde kitabe metinlerinde kullanılmamaktadır.

Yazı, istenilen mekâna ve kullanılan malzemeye göre farklı teknikler kullanılarak hakkedilmiştir. Kayseri ve çevresinde incelenen beyaz mermer kitabelerde ise tamamına yakınında oyma tekniği uygulandığı görülmektedir. Oyma tekniği ile hakkedilen kitabelerin metinleri kompozisyon bakımından düz veya istifli olarak uygulanmıştır. İncelenen kitabelerin okunurluğu, kalitesi, form olarak düzgün bir şekilde uygulanması bu işi yapan ustaların malzeme bilgisi doğrultusunda iyi olduklarını göstermektedir.

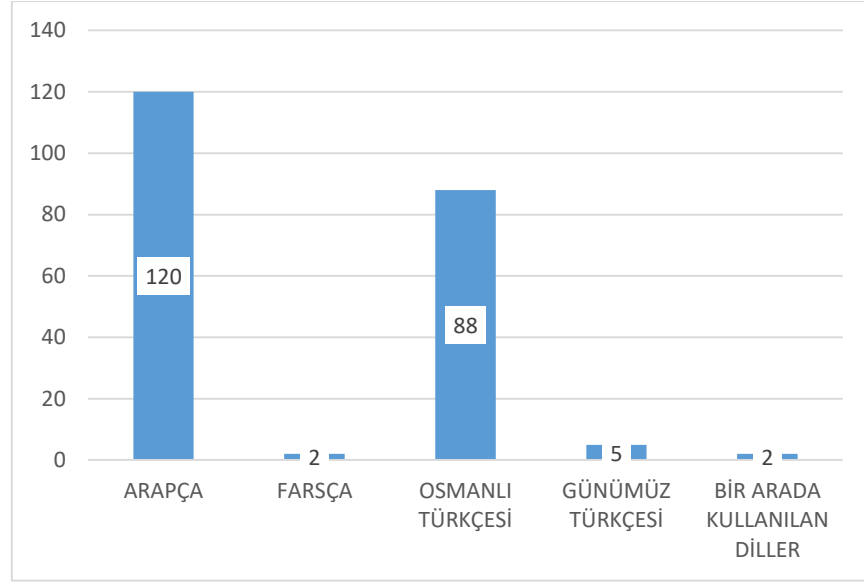
⁶⁰ Bkz. (Aktuğ, 1992, s.83).

6.1.1.4. Kitabelerde Kullanılan Dilleri

Kayseri ve çevresinde İslami devir beyaz mermer kitabelerinde Arapça, Farsça, Osmanlı Türkçesi ve günümüz Türkçesi kullanılmıştır. Bazı kitabelerde iki veya üç dilin bir arada kullanıldığı görülmektedir. Sayısal olarak ele alındığında Kayseri ve çevresinde incelenen 134 yapı üzerindeki 208 kitabeden 120'si Arapça, 88'si Osmanlı Türkçesi, 5'si günümüz Türkçesi, 1'i Farsça, 2'si ise Arapça-günümüz Türkçesi ve Arapça-Farsça-Osmanlı Türkçesi şeklinde yazılmıştır (Grafik 5). Geri kalan 6 adet kitabe okunamadığı için dili çözümlenememiştir.

Genel olarak incelenen 208 mermer kitabede kullanılan Arapça dilinin yapı grupları içerisinde dağılımına bakıldığında 34'ü cami, 2'si mescit, 12'si türbe, 41'i medrese, 25'si çeşme, 1'i hamam, 1'i zaviye, 1'i han ve 3'ü sivil yapılarda olmak üzere toplamda 120 kitabede Arapça kullanıldığı görülmektedir. Arapça'dan sonra en çok kullanılan diğer bir dil ise Osmanlı Türkçesi'dir. Yapı grupları içerisinde 22'si cami, 8'zi türbe, 3'ü medrese, 37'si çeşme, 1'i sıbyan mektebi, 1'i imaret, 2'si hamam, 4'ü sivil yapılar ve 10'u mimari yapı gruplarında farklı olarak mezar taşlarında kullanılması ile toplamda 88 kitabede Osmanlı Türkçesi kullanıldığı görülmektedir.

Günümüz Türkçesi'nin 4'ünün çeşme yapılarında görülürken 1'i Osmanlı Türkçesi ile birlikte camide görülmektedir. Farsça ise incelenen yapı grupları içerisinde su yapılarında çeşmede görülmektedir. Kayseri, Nevşehir, Niğde ve Sivas illerinde incelenen beyaz mermer kitabeler yazımındaki diller kronolojik olarak belirtilmiştir.

Grafik 5: Kitabelerin Dillerine Göre Dağılımları

İllerin dağılımına göre Kayseri’de incelenen 118 kitabeden 6 tanesi Danişmend dönemine ait olup cami üzerindeki kitabelerden 4’ü Arapça, 2’si ise Osmanlı Türkçesi ile yazılmıştır. İncelenen 118 kitabeden 25 tanesi Anadolu Selçuklu dönemine aittir. Selçuklu kitabelerinin 28’inde Arapça, 1’inde ise Osmanlı Türkçesi kullanıldığı görülmektedir. Bu dönem yazılan 25 kitabeden 20 tanesi mensur, 5 tanesi ise manzum metin şeklindedir. Anadolu Selçuklu dönemi Huand Hatun Medrese yapıları üzerinde yer alan onarım kitabesinde Osmanlı Türkçesi kullanılmıştır.

İncelenen kitabelerden yalnızca 9 tanesi Eretna Beyliği dönemine aittir. Eretnalılar dönemine ait mimari eserlerin az sayıda olması, kısa bir süre Kayseri’de hüküm sürdüğünü göstermektedir. Bu dönem kitabelerinin hepsi Arapça olup mensur metin olarak yazılmıştır. Osmanlı döneminde ise 70 kitabeden 15’i Arapça, 46’sı Osmanlı Türkçesi, 4 kitabe ise günümüz Türkçesi olarak yazılmıştır.

Osmanlı dönemine ait Gavremoğlu Çeşmesi, Kemer Köyü Çeşmesi, Yazır Köyü Çeşmesi ve Tavlusun Köyü Karagöz (Mezarlık) Çeşmesi Cumhuriyet döneminde onarıldığı için kitabeler Latin harfleri ile günümüz Türkçesi olarak yazılmıştır. Cumhuriyet dönemine ait 6 kitabe bulunmaktadır. Bu kitabelerden 3’ü Arapça, 2’si Osmanlı Türkçesi ile yazılmıştır. Geriye kalan diğer kitabeler okunamadığı için dili çözümlenememiştir.

İncelenen 208 kitabeden sadece 15 tanesi Nevşehir ilinde bulunmakta ve tamamı Osmanlı dönemine ait olduğu görülmektedir. Bu dönemde yazılan kitabelerden 11'i Osmanlı Türkçesi, 1'i Arapça, 1'i Farsça ile yazılmıştır. Ayrıca Bekdik Çeşmesi'nin kitabesinde Osmanlı Türkçesi –Arapça ve Farsça'nın bir arada kullanıldığı görülmektedir. Sıra dışı bir örnek olarak karşımıza çıkan bu kitabe, Farsça yazının görüldüğü en erken tarihli örnektir. Farklı dillerin bir arada kullanıldığı Nevşehir kitabelerinin 14 tanesi manzum, 1 tanesinin ise mensur metinli olduğu görülmektedir.

Araştırma kapsamında incelenen Niğde ilinde Anadolu Selçuklu Devleti, İlhanlı Devleti, Karamanoğlu ve Eretna Beyliği, Osmanlı dönemine ait beyaz mermer kitabelere rastlanmıştır. İncelenen 26 kitabeden 6 tanesi Anadolu Selçuklu dönemine aittir. Bu kitabelerden 4'ü Arapça, 2'si Osmanlı Türkçesi ile yazılmıştır.

Konu kapsamında incelenen yapılar içerisinde İlhanlı Devletine ait olan Sungur Bey Cami'nin vergi kitabelerinde de Arapça kullanılmıştır. Yazı ve dil kullanımını açısından Selçuklulara benzerlik gösteren Karamanoğlu ve Eretna Beyliği dönemi yapılarının inşa ve onarım kitabelerinde, dil olarak Arapça kullanılmıştır. Karamanoğlu dönemi örneklerinden yola çıkarak, Karamanoğlu Mehmet Bey'in Türkçeyi devlet dili olarak ferman yayınlaması kitabelerin dilini etkilemediğini göstermektedir.

İncelenen 26 kitabeden 15 tanesinin Osmanlı dönemine ait olduğu görülmektedir. Bu kitabelerden 13 tanesi Arapça, 1 tanesi Osmanlı Türkçesi, 1 tanesi ise Farsça ile yazılmıştır. Nevşehir'de kitabelerinde Osmanlı Türkçesi ve Arapça ile birlikte kullanılan Farsça, Niğde Cullaz Çeşmesi'nin onarım kitabesinde tek dil olarak kullanıldığı görülmektedir.

Son olarak Sivas ilinde 57 kitabe incelenmiştir. İncelenen bu kitabelerden 1'i Danişmend dönemine ait olup Arapça ve Türkçe bir arada kullanılmıştır. Anadolu Selçuklu dönemine ait Sivas'ta 35 kitabe bulunmaktadır. Bu dönemde yazılan kitabelerin tamamı Arapça ve mensur metin olarak yazılmıştır. Osmanlı döneminde ise incelenen 21 kitabeden 18'i Osmanlı Türkçesi, 3'ü de Arapçadır.

Bilindiği üzere İslam dünyasında ilim ve medeniyet alanında verilen eserler *elsine- selase* adı verilen üç dilde yazılmıştır. Arapça, Farsça ve günümüz Türkçesi olan bu diller kitabeler içinde geçerlilik kılınmıştır (Yardım, 2002, s.18).

Orta Asya'dan Anadolu'ya gelen ilk Türk boyları ile birlikte Anadolu'da Türkleşmesi ve İslamlaşma süreci başlamış ve buna paralel olarak bu üç dilin ağırlıklı olarak kullanılmaya başladığı görülmektedir.

Anadolu coğrafyasında uzun yıllar hâkimiyet kuran Selçukluların resmî dili olarak Farsçayı, bilim dili olarak da Arapçayı benimsedikleri bilinmektedir. Buna karşın Anadolu'daki kitabelerin çoğunlukla Arapçadır. Selçuklulardan sonra Anadolu'ya egemen olan II. Beylikler döneminde de bu gelenek devam etmiştir. Üç ayrı dönem içerisinde değerlendirdiğimiz Osmanlı, Erken dönemde Anadolu'da inşa edilen eserlerin kitabelerinde Arapça ağırlıklı olarak devam ettiği, sayıca az da olsa Farsça ve günümüz Türkçesi kitabe örneklerine rastlamaktadır. Klasik Osmanlı döneminde Arapça kitabelerin beraberinde Farsça ve Türkçe kitabelerin yayıldığı görülmektedir. Batılılaşma döneminde ise devletin resmi dili olan Türkçe kitabe örnekleri ağırlıklı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Cumhuriyet dönemi kitabeleri, Osmanlı kitabe geleneğinin bir devamı şeklindedir. Ancak 1928 yılında çıkan harf devrimi ile birlikte kitabelerde Latin harfleri kullanılmaya başladığı görülmektedir. Kayseri Gavremoğlu Çeşme ve Kemer Köyü Çeşmesi'nin onarım kitabeleri Latin harflerinin kullanıldığı başlıca örneklerdendir. Her ne kadar harf devrimi ile birlikte Latin harfleri benimsense de kitabelerde Osmanlı harflerinin kullanımına devam ettiği görülmektedir. Üslup farkı bulunmayan bu kitabelerin, Osmanlı dönemi ile başlayıp Cumhuriyet döneminde de devam eden bir tarihleme farklılığı bulunmamaktadır. Türk mimarisinde başlangıçtan bu yana hicri tarih düşürülür iken Cumhuriyet döneminde Rumi tarih kullanılmaya başlanmıştır. Örneğin Kayseri Hacı Veled Cami ve Ali Saib Paşa Konağı kitabelerinde olduğu gibi Rumi rakamlar ile Osmanlı harfleri bir arada kullanılmıştır.

6.1.1.5. Kitabelerde Kullanılan Yazı Stilleri

Türk-İslam mimarisinde yazı, farklı ve çeşitli şekillerde yazılabilmesi ile birlikte belli başlı yazı türleri ortaya çıkmıştır. Bunlar; Sülüs, makili, kufi, rik'a, muhakkak, nesih ve Ta'lik'tir. Kayseri ve çevresindeki yapılarında tespit edilen kitabeler çoğunlukla sülüs, Ta'lik, nesih, Rik'a ve kufi türünde yazılmıştır.

Bu çalışmada 134 yapı üzerinde incelenen 208 kitabeden 147'si sülüs, 34'ü Ta'lik, 4'ü nesih, 1'i Rik'a, 1'i kufi olup 4 kitabede farklı türlerin bir arada kullanıldığı tespit edilmiştir (Grafik 6).

Kayseri ve çevresindeki kitabeleri bir bütün olarak ele alınan kitabelerde kullanılan yazı türünün genelini Sülüs yazının oluşturduğu görülmektedir. Sözlükte üçte bir anlamına gelen Sülüs, Anadolu Selçuklu dönemi kitabelerinin hemen hemen hepsinde kullanılmıştır. Selçuklularla birlikte gelişen sülüs yazı türü, zaman ilerledikçe sanatsal olarak mimari yapılarda yerini celi tarza bırakmıştır. Beylikler dönemi kitabelerinde de kullanılan sülüs yazı, Osmanlı ile birlikte yaygınlaşarak sülüs sanat ve estetiğin doruğuna ulaşarak gelişimini tamamlamıştır. Bölge mimarisinde incelenen beyaz mermer kitabelerden 70'i Anadolu Selçuklu dönemine, 2'si Karamanoğlulara, 11'i Eretna Beyliğine, 72'si Osmanlı dönemine, 3'ü ise Cumhuriyet dönemine aittir. İncelenen yapı grupları içerisinde sülüs yazı ve çeşitleri, 52'si cami, 27'si medrese, 18'i türbe, 35'i çeşme, 3'ü mescid, 3'ü hamam, 2'si han, 1'i zaviye, 4'ü sivil yapı topluluklarında ve mezar taşlarında 5 olmakla birlikte toplamda 158 beyaz mermer kitabede görülmektedir.

Yukarıda da belirtildiği gibi sülüs yazının zamanla yerini celi sülüse bıraktığını, örneklerin ise dönem içerisinde hat sanatında önemli bir yere sahip olduğunu katalog bölümünde görülmektedir. Sülüs yazının diğer bir türü de Sülüs-i müsenna'dır. Osmanlı'lar la birlikte mühür ve madalyonlarda kullanılmaya başlayan müsenna, Kayseri'de Ali Saib Paşa konağının teras (balkon) bölümünün avluya bakan yüzündeki kitabe, bu türdeki tek örnektir.

Türk yazı sanatında önemli bir yere sahip olan Kufi, düz ve köşeli harflerle geometrik karakterlerden oluşan bir yazı çeşididir. Anadolu'da Selçuklularla birlikte kullanılan bu yazı türü yerini giderek sülüs yazıya bırakmıştır. İncelenen beyaz mermer kitabelerde çok sık kullanılmamakla birlikte Selçuklu dönemine

inşa edilen Sivas Gök Medrese'nin avlusunda sergilenen örgülü kufi ile yazılmış kitabelerde rastlamaktadır.

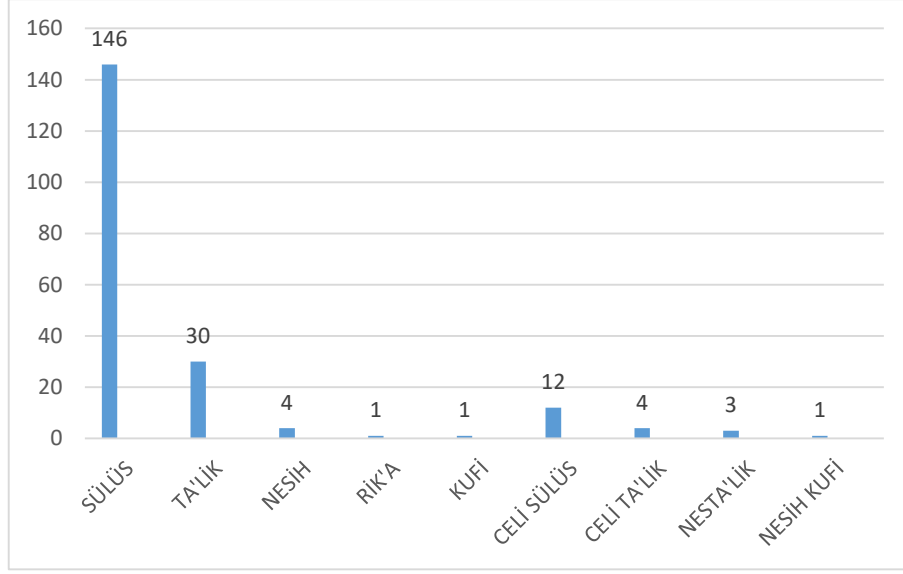
İlhanlı ve Osmanlı döneminde karşımıza çıkan bir diğer yazı türü ise nesih'tir. Nesih, sülüs yazının üçe biri yani 1 mm kalınlıktaki harflerin kalemlle yazılımıdır. Sülüs yazısı ile büyük benzerlik gösterse de ayrı özelliklere sahiptir. Nesih yazı, 2'si cami, 2'si de çeşme de olmak üzere toplamda dört addet beyaz mermer kitabede karşılaşılmaktadır.

İncelenen kitabelerden Nesta'lik yazı türünün kullanımı çok sık olmamakla birlikte Osmanlı dönemi Kayseri yapılarında karşımıza çıkmaktadır. Nesih, dönemin tercih edilen bir yazı stili olmasının yanında kufi ile birlikte kullanıldığı kitabelere rastlanmaktadır. Bu da Kayseri Mıhlım I Çeşmesi'nin inşa kitabesinde karşımıza çıkmaktadır.

Osmanlı dönemi kitabelerinde sıkça kullanılan diğer bir yazı türü de Ta'liktir. Sözlük anlamı olarak "*asma, asılma*" manasına gelen Ta'lik yazısı, İran'da ortaya çıktığı için Acem yazısı olarak da bilinmektedir (Yıldız, 2012, s.59). Osmanlılar'da Fatih döneminde gelişme kazanan Ta'lik yazısı, kitabelerde ve mezar taşlarının yazılarında kullanılmaya başladığı görülmektedir. İncelenen beyaz mermer kitabelerde, sülüsten sonra en çok kullanılan Ta'lik camide 7, medresede 2 türbede 2, çeşmede 9, sıbyan mektebinde 1, imarete 1, sivil yapı topluluklarında 3 ve mezar taşında 5 olmakla birlikte toplamda 30 Ta'lik yazı çeşiti bulunmaktadır.

Osmanlılar tarafından el yazısı olarak geliştirilen Rik'a, kitabelerde de kullanılmaktadır. Bu yazı türü Osmanlı döneminde tek bir örnekte, Sivas Meydan Cami'nin avlu kapısının üzerindeki onarım kitabesinde görülmektedir.

Osmanlı hat sanatında yazının yanı sıra kitabelerinde tuğranın da kullanıldığı görülmektedir. Bu da Kayseri Gevher Nesibe Çeşmesi'nde karşımıza çıkmaktadır.

Grafik 6: Kitabelerin Hatlarına Göre Dağılımları

6.1.1.6. Kitabelerde Kullanılan Süsleme

Türk-İslam sanatında önemli bir yere sahip olan kitabeler, bilgi aktarmalarının yanı sıra sanatsal boyutu ile birlikte ön plana çıkmaktadırlar. Kayseri ve çevresinde incelenen kitabelerinin yazılı bulunduğu zemin ve etrafını çevreleyen bordürlerde süsleme motiflerine rastlanmaktadır. Bununla birlikte katalog kısmına dâhil edilen kitabelerde gözlemlenen süslemeler, bitkisel ve geometrik süsleme olmak üzere iki farklı başlık altında incelenmesini gerekli kılmıştır.

Bitkisel Süsleme

Kayseri ve çevresindeki İslami devir beyaz mermer kitabelerinde, bitkisel motiflere daha çok yer verildiği görülmektedir. Bitkisel süslemelere, kitabelerin zeminine yazılan harflerin aralarında ve etrafını çevreleyen bordürlerde rastlanmaktadır. Katalogdaki 208 kitabeden 72'sinde rumi, palmet, lale, gül bezek, kıvrık dal ve çiçek gibi bitkisel süsleme bulunmaktadır. Yapı grupları üzerindeki dağılımları ise camide 3, medresede 31, türbede 3, çeşmede 9, sivil yapı topluluklarının 2'sinde görülmektedir.

Palmet ve Rumi Motifi: Ana hatları ile laleyi andıran palmet motifi, sağa ve sola simetrik bir şekilde kıvrılan ve iki yaprağın ortasında sivri bir yaprağın meydana gelmesi ile oluşmaktadır. Rumi ise bir palmet motifini dik eksende ikiye ayrılması sonucu kıvrık dal ve yapraklardan oluşmasıdır (Ünal, 1982, s.95-97).

Yazı ile beraberinde zemine işlenen palmet ve rumi motifleri, genellikle kitabede yazıdan bağımsız olup zemini hareketlendirmek için kullanılmaktadır. Kayseri ve çevresindeki incelenen Anadolu Selçuklu ve Osmanlı dönemi beyaz mermer kitabe içerisinde palmet ve rumi motifinin işlendiği 40 örnek bulunmaktadır.

İncelenen beyaz mermer kitabelerden 5 tanesinde palmet motifinin tek başına tezyin edildiği tespit edilmiştir. Kayseri Huand Hatun Cami ve Niğde Huand Hatun Türbesi'nin inşa kitabelerinin zeminine palmet motifi, harfler arasına serpiştirilirken Kayseri Ulu Cami'nin onarım kitabesinin üst kısmında, Kayseri Şah Kultlu Hatun Türbesi'nin inşa kitabesinin ve Kayseri Sivas Caddesi Çeşmesi'nin inşa kitabesinin yan kısımlarında, Sivas Gök Medresesi'nin ana eyvanı üzerindeki inşa kitabesinin etrafını çevreleyen bordürde palmet motifi kitabe zemininin dışında görülmektedir.

Mimari yapılarda önemli bir yere sahip olan rumi motifi, incelenen beyaz mermer kitabelerden Niğde Hatiroğlu Çeşmesi'nin inşa kitabesinde, Sivas Gök Medresesi'nin minare kaidelerinin ön yüzünde yer alan hadis içerikli kitabelerinde ve Kayseri Hasbekiçi Çeşme kitabesinin üst kısmını çevreleyen bordürde kullanıldığı görülmektedir.

Kayseri ve çevresindeki mimari yapılarında yer alan sülüs, celi sülüs, ve celi talik yazıların zemini ve harflerin uçları palmet ve rumi motiflerinin bir arada kullanıldığı örnekler görülmektedir. Bu tarz kullanımlar 1'türbede, 28'i ise medrese inşa, ayet ve hadis içerikli kitabelerinde görülmektedir.

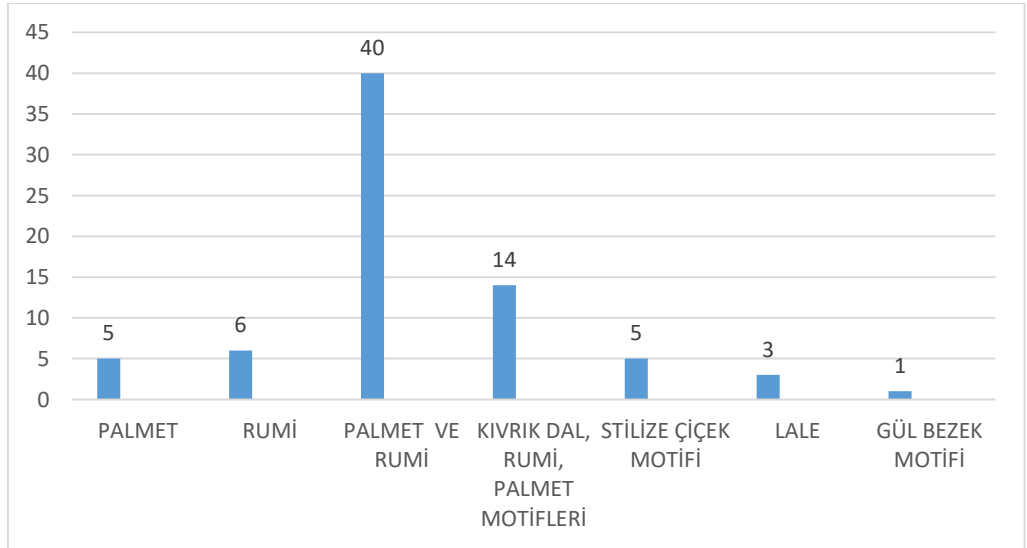
Lale Motifi: Türk-İslam süsleme sanatında sıkça karşılaşılan motifler arasında yer alan lale, Kayseri ve çevresindeki incelenen beyaz mermer kitabelerin 3'ünde tespit edilmiştir.

Kıvrık Dal ve Çiçek Motifi: Bitkisel süslemeyi meydana getiren kıvrık dal, yaprak, çiçek, stilize rumi ve palmetler genel olarak bir bütün oluşturmaktadır. Yazı içerisindeki boş alanları doldurmak amacıyla dengeli bir şekilde yüzeye dağılan ve devamlılığı sağlayan kıvrık dallar, kitabelerde ve yazı kuşaklarında sıkça karşımıza çıkmaktadır. Bunlar bazen serbest bazen de helezonik şekilde uçlarında ya da aralarında yaprak ve çiçek motifleri ile birlikte verilmektedir.

İncelenen kitabelerde bitkisel süslemeler arasında kullanılan kıvrık dal motifi, palmet ve rumilerden oluşan üçlü ya da ikili kompozisyon şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Çalışmaya konu olan yapılardan, Sivas Gök Medresesi'nin minare kaidelerinin ön ve yan yüzlerinde, Darülkurra, mescit, hücre odalarının ve ana eyvanın yanındaki hücre odalarının kapı ve pencereleri üzerlerindeki hadis ve ayet kitabelerinde kıvrık dal, palmet ve rumi motiflerinin bir arada kullanıldığı tek yapı örneğine rastlanmaktadır.

İncelenen kitabelerde karşılaşılan bir başka motif ise çiçektir. Kaynağı kesin olarak bilinmeyen çiçek motifleri stilize edilerek işlenmiştir. Tespit edilen 50 bitkisel motifli kitabe içerisinden 5'inde kaynağını bilinmeyen stilize çiçek motiflerine yer verilmiştir. Bu motifler genellikle kitabe metninin dışında köşelerde veya etrafını çevreleyen bordürde karşımıza çıkmaktadır. İncelenen 208 kitabeden 1'i camide, 3'ü çeşmede ve 1'i de sivil yapı grubunda yer almaktadır.

Gül bezek Motifi: Gül şeklinde dairesel olarak tezyin edilen gül bezek motifi, üsluplaştırılmış bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Tespit edilen kitabelerin 1'inde gül bezek motifine yer verilmiştir. Niğde Cullaz Çeşmesi'nin iki bölüm halinde yazılan onarım kitabesinin birleşim yerleri gül bezek motifi ile bağlanmıştır.

Grafik 7: Kitabelerde Kullanılan Bitkisel Süslemelerin Dağılımı

Geometrik Süsleme

Kayseri ve çevresindeki incelenen beyaz mermer kitabelerinde karşımıza çıkan süsleme türlerinden biri de geometrik kompozisyonlardır. Bitkisel örneklere göre sayıca daha az olan geometrik süslemeler genellikle yazının etrafını çevreleyen bordürlerde görülmektedir. Katalogdaki 208 kitabeden 8'inde yıldız, zencirek, çarkıfelek, çelenk, kabara ve soyut geometrik unsurlar gibi süslemeler bulunmaktadır. Bunlar tek başına bağımsız olarak işlendikleri gibi bir arada kullanıldığı örneklere de rastlanmaktadır. Yapı grupları üzerindeki dağılımları ise camide 2, medresede 1, türbede 1, çeşmenin 4'ünde görülmektedir.

Yıldız Motifi: Geometrik motifler arasında yer alan yıldız motifi, Niğde Cullaz Çeşmesi'nin iki bölüm halinde yazılan onarım kitabesinin birleşim yerleri gül bezek arasında yer almaktadır.

Zencirek Motifi: Zencirek, incelenen beyaz mermer kitabe metinlerinin etrafını çevreleyen bordürlerde bezeme olarak kullanılmıştır.

Kayseri Şah Kutlu Hatun Türbesi ve Kayseri Mıhlım I Çeşmesi'nin inşa kitabe metninin dışında köşelerde dekoratif biçimde tasvir edildiği görülmektedir. Zencirek motifini andıran, çift yivli şeritlerin birbirine düğümlenmesiyle meydana gelen antrolak biçimli örgü motifi, Kayseri Çifteönü Çeşmesi'nin inşa kitabesinde görülmektedir.

Çarkıfelek Motifi: Kayseri ve çevresinde incelenen beyaz mermer kitabelerinden 1 tanesinde tespit edilmiştir. Kayseri Şeyh Cami'nin iki bölüm halinde yazılan kitabe metninin birleşim yerlerinde karşımıza çıkmaktadır.

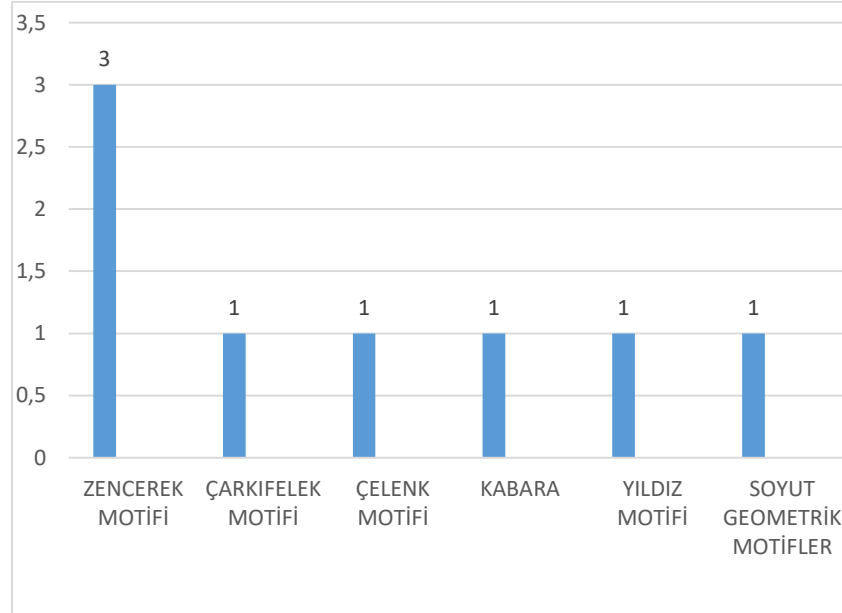
Çelenk Motifi: Çiçek, yaprak ve meyvelerden oluşan çelenk motifi, incelenen beyaz mermer kitabelerinden 1 tanesinde tespit edilmiştir. Niğde Nalbatlar Çeşmesi'nin iki bölüm halinde dört kartuş içerisine alınan inşa kitabesinin merkezinde çelenk motifine rastlanmaktadır.

Kabara: Yarım küre formundaki kabara motifi, Niğde Ak Medresesi'nin inşa kitabesinin sağ ve sol üst köşesinde tespit edilmiştir.

Soyut Geometrik Motifler: İncelenen beyaz mermer kitabe metinlerin dış yüzeylerinde stilize edilerek ve geometrik kompozisyonları tamamlamak için kullanılan yarım daire ve elips motifler bulunmaktadır. Bu motifler Kayseri Göllü

Çeşmesi'nin onarım kitabesinde karşımıza çıkmaktadır. Dikdörtgen formlu kitabenin kartuş içerisine alınan yazıların üst kısmına bitkisel motiflerle bir arada kullanıldığı görülmektedir.

Bir belge niteliği bulunan kitabeler, dekoratif unsur olarak kendine has bir karakter ortaya koymaktadırlar. Kitabe metinlerindeki yazı ve harflerin süsleme detayları gibi birbirlerini destekleyici diğer unsurlarla birleştiği görülmektedir (Şahinoğlu, 1977, s.12-14). Eserin sanatkârları hayal gücü ile birlikte mimari eserlere aktarmış oldukları tezyinatı, bitkisel ve geometrik motiflerle kitabelere aktararak yazı ile ayrılmaz bir kompozisyon oluşturmuşlardır. Süsleme detayları ile değerlendirilen kitabelerin bir anlam taşıdığına dair bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak yazı ile birlikte süsleme unsurlarının bir uyum içerisinde kaynaştıkları görülmektedir.

Grafik 8: Kitabelerde Kullanılan Geometrik Süslemelerin Dağılımı

6.1.2. Metin Özellikleri

Çalışma konusunu oluşturan “*Kayseri ve Çevresinde Bulunan İslami Devir Beyaz Mermer Kitabe Geleneği*” adı altındaki kitabeler, içerdikleri anlamlar açısından farklı oldukları gözlemlenmiştir. Bu kitabeleri içerik bakımında beş başlık altında incelemek mümkündür.

6.1.2.1. Kitabe Türleri

İnşa Kitabesi

Mimari eserlerin üzerinde yer alan epigrafik kitabeler yapıların banii, mimari, tarihi ve hangi amaçla inşa edildiğini bildiren kitabelerdir. Bu bilgileri içeren kitabeler, genellikle eserlerin dış cephelerinde yer almakla birlikte, ait oldukları yapıların türüne bağlı olarak mihrap, minber, revak, kubbe ve sandukalarda yer alabilmektedir.

Mimari eserlere bakıldığında, tamamına yakın bilgi içerikli kitabelerin olduğu görülmektedir. Bazen bu tür kitabelerin birden fazla olduğu gözlemlenmiştir. Bunun nedeni yapı üzerinde farklı inşa, onarım ve mimar-sanatkâr gibi kitabelerin yer alması veya yapının inşası için emir veren sultan zamanında tamamlanamayıp, bir başka sultanın tamamlanmasından kaynaklanmaktadır.

Çalışma sahası içerisinde yer alan inşa kitabeleri ait oldukları dönem ile değerlendirilecektir. Kayseri ve çevresinde incelenen Anadolu Selçuklu dönemine ait beyaz mermer kitabelerinden 11’i Kayseri, 3’ü Niğde, 5’i Sivas’ta olmak üzere toplamda 19 inşa kitabesi bulunmaktadır.

İnşa kitabelerinin en belirgin özelliklerinden biri de, emir cümlesi ile başlamasıdır. Anadolu Selçuklu dönemine ait beyaz mermer inşa kitabelerinde geçen emir ifadelerinin genellikle “*Emera*” عمر-(emretti), “*Emera bi imaret*” امر بـإعمار (imarını emretti), *Amere bi-inşae* امر بإنشاء (inşasını emretti) şeklinde olup yapının ilk inşasına işaret ettiği görülmektedir. Bu tür emir ifadeleri Kayseri’de 7, Niğde’de 3, Sivas’ta 4 yapıda karşımıza çıkmaktadır.

Bu ifadelerin dışında Sivas Buruciye Medresesi’nin beyaz mermer inşa kitabesinde “*Benâ*” بنا (yaptı) ifadesine rastlanmaktadır.

Bazı inşa kitabelerinin başında, Kayseri Develi Ulu Cami'nin inşa kitabesinde olduğu gibi “Allah’ın mescidlerini ancak Allah’a ve ahiret gününe iman eden gereği üzere namaz kılan ve zekât verenler imar eder” bir ayet ya da ayetten bir kesit yer almaktadır.

Eretna Beyliği dönemine ait beyaz mermer kitabelerinden 8’i Kayseri, 1’i Niğde olmak üzere toplamda 9 inşa kitabesi bulunmaktadır. İncelemiş olduğumuz beyaz mermer inşa kitabelerinde “Amer-et bi imaret” امر بعمارة (imarını emretti) ifadesi Kayseri yapılarında Şah Kutlu Hatun Türbesi ve Babük Bey Zaviyesinde, “Emera” عمر -(emretti), ifadesi ise Niğde Sarı Han kitabelerinde görülmektedir.

Osmanlı dönemi saltanatı boyunca meydana gelen kültürel değişiklikler sadece edebi ve sosyal alanla sınırlı kalmayıp kitabelerde de dil, yazı, üslup, içerik ve ifade gibi önemli değişiklikleri beraberinde getirmiştir. XVI. yüzyılın başlarına kadar Osmanlı kitabelerinin, Selçuklu geleneğini devam ettirdiği ve dilinin Arapça olduğu görülmektedir. Osmanlı dönemine ait beyaz mermer inşa kitabelerinde geçen Arapça emir ifadeleri nadirde olsa Kayseri İsa Kümbet Cami, Sivas Abdülvehhab Gazi Mescidi, Kayseri Gavremoğlu Çeşmesi ve Kayseri Oduncu Çeşmesi'nin inşa kitabelerinde başlangıç olarak “Emera” عمر Kayseri Asmalı Çeşme ve Sivas Behram Paşa Hamamı'nın inşa kitabelerinde “Benâ” بنا ibarelerine rastlanmaktadır.

Kayseri ve çevresinde incelenen Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi beyaz mermer inşa kitabeleri içerisinde karşılaştığımız bir başka farklılık “Maşallah Sene” ibaresidir. Kayseri Mıhlım I Çeşmesi, Kayseri Harman Cami Çeşmesi, Akın Köyü Cami, Kayseri Hacı Veld Cami ve Niğde Ömer Halisdemir Üniversite Konaklama Evi'nin inşa kitabelerine “Maşallah Sene” ibaresi ile birlikte tarih yer aldığı görülmektedir.

Onarım-Tamir Kitabesi

Mimari eserlerde gerçekleştirilen tamir ve tadilatları hakkında bilgi vermek amacıyla yapılara konulan onarım kitabeleri onarımın tarihini, yerini ve niteliğini bildirmektedir. Kayseri ve çevresinde incelenen beyaz mermer kitabeler içerisinde mevcut bir yapının tamir edildiği ya da yenilendiği bilgisini içeren kitabeler de rastlanmaktadır.

Çalışma sahası içerisinde incelenen beyaz mermer kitabelerin 3'ü Anadolu Selçuklu dönemine, 35'i Osmanlı dönemine, 7'si ise Cumhuriyet dönemine ait olup toplamda 45 onarım kitabesi bulunmaktadır.

İncelenen beyaz mermer onarım kitabelerinde, inşa kitabelerin başlangıç cümlelerinde olduğu gibi emir ifadelerine rastlanmaktadır. Sözü edilen bu kitabeler, Anadolu Selçuklu dönemi Kayseri Ulu Cami, Kayseri Kölük Cami ve Eretna Beyliği dönemine ait Kayseri Kadı Mescit'inin onarım kitabelerinde *Amere* عمر (emretti) ifadesinin kullanıldığına görülmektedir.

Yapıların tadil ve tamir gördüğünü belirten bilgileri içeren onarım kitabelerinde *tevsia* بتوسعه – (genişletme) ya da *tecdîd* تجديد - (mekân ekleme veya yenileme), *Ceddede* ve *tamir* (yeniletti) ifadeler yer almaktadır. İncelenen beyaz mermer kitabeler içerisinde Kadı Mescid'nin onarım kitabesinde “*tevsia*”, Sivas Abadan Cami, Kayseri Hacı Mehmet Çeşmesi ve Kayseri Kara İmam Çeşmesi'nde ekleme veya yenileme anlamına gelene *tecdîd* ibaleri kullanıldığı görülmektedir. Kayseri Tavlusun yukarı Cami'nin ise *tevsia* ve *tecdîd* ifadeleri onarım kitabesinde bir arada kullanılmıştır.

Mimar ve Sanatkârlar

Mimari eserlerin bazılarında mimar ve sanatkâr isimleri kimi zaman inşa kitabeleri içinde, kimi zaman da ayrı bir kitabe şeklinde verilmiştir. Bu kitabelerde, sanatçılar yalnızca kendi adlarını vermekle kalmayıp baba adlarını da zikretmektedirler. Örneğin “*Ameli oğlu*” ya da “*oğlu yaptı*” şeklinde kitabelerde yer almaktadır. Yahut yaşadıkları köy, kasaba veya şehirleri işaret etmektedirler. Kayseri ve çevresinde incelenen beyaz mermer kitabelerinde, mimar ve sanatkâr isimleri pek az eserde karşımıza çıkmaktadır.

Sivas'ta Anadolu Selçuklu döneminde inşa edilen Gök Medresesi'nin taç kapısının güney ve kuzey yan yüzlerinde sanatçı kitabesine yer verilmiştir. Söz konusu kitabe “*Amel-i üstad, Kaluyan el-Konevi*” şeklinde kısa tutularak, sonuna ait olduğu şehir eklenerek tamamlandığı görülmektedir. Buradan da anlaşıldığı üzere sanatçı ve mimar kitabeleri diğer türlere göre daha basit ve sade yazıldığı görülmektedir.

Nevşehir'de incelenen Damad İbrahim Paşa baniliğinde inşa edilmiş eserlerin beyaz mermer kitabelerinde kendi isimi çok sık geçmesine rağmen

kaynaklarda belirtilen mimar ve sanatçıların kitabelerde yer verilmediği görülmektedir. Ancak XVI. Yüzyıldan itibaren inşa ve onarım kitabe bilgilerinin manzum olarak düzenlenmesinin yaygınlaşması kitabe içeriklerinin oluşumunda şair etkileri kaçınılmaz olmuştur. Vezir Damad İbrahim Paşa talebi üzerine İstanbul'da hazırlanan kitabeler, dönemin önde gelen şairleri tarafından yazılmaktadır. Sözü edilen bu şairler, Kara Cami'nin avlu ve harim giriş kapısı üzerindeki beyaz mermer kitabeler Şair Duri, Damad İbrahim Paşa Cami'nin avlu, harim ve medresede yer alan baş odanın (kütüphane) giriş kapıları üzerinde yer alan beyaz mermer kitabeler Şair Nedim, imaret, sıbyan mektebi, medrese ve çeşme üzerindeki beyaz mermer kitabeler şair seyyid Vehbi, Orduoğlu Çeşmesi'nin kitabesi Şair Şakir, Bekdik Çeşmesi'nin beyaz mermer kitabesi ise Şair Asım tarafında yazılmıştır.

Vergi Kitabeleri

Kayseri ve çevresinde incelenen beyaz mermer kitabeler içerisinde Niğde Sungur Bey Cami'nin üzerinde Hıristiyanlardan haraç ve cizye alınmayacağını ve Niğde'de üretilen mallardan vergi alınmamasını bildiren iki adet vergi kitabesi bulunmaktadır.

Bu kitabelerde geçmekte olan emir cümleleri “*hük-m-i* “ **حكم** (emir) , “*haze'l-mestur*” **هَذَا الْمَسْطُور** (hüküm-emir yazılmıştır) ve “*hük-m-i emir-i*” **حكم امير** (hüküm buyurdu) şeklinde kullanılmıştır. Beyaz mermer vergi kitabelerin devamında dönemin bey ve han isimleri verilmektedir. H/735-M/1335-1336 tarihli vergi kitabesinde Sungur Bey, “*Seyfü'd-devle ve'd-din*” **معظم سيف الدولة والدين** unvanı ile ve H/874-M/1469-1470 tarihli vergi kitabesinde ise Sultan Pir Ahmed Han ve Kasım Han isimleri olduğu gibi yazıldığı görülmektedir. Bey ve han isimlerinde sonra devamında vergilerin konusu ayrıntılı bir şekilde yazılmıştır.

Dini İçerikli Kitabeler

Mimari eserler üzerindeki beyaz mermer kitabelerin büyük bir kısmında ayet, dua, hadis ve hikmetli sözler gibi dini içerikli metinler görülmektedir. Çalışma sahası içerisinde incelenen beyaz mermer kitabelerin 14'ü ayet, 23'ü hadis, 3'ü ise hikmetli sözler olmak üzere toplamda 43 dini içerikli kitabeler bulunmaktadır.

Ayet

Kayseri ve çevresinde incelenen beyaz mermer kitabeler içerisinde bu tür dini içerikli yazılarda ilk sırayı ayet kitabeleri almaktadır. Ayet kitabeleri genellikle bahsi geçen kitabe türleri içerisinde ayet ve hadislerle birlikte amacına yönelik olarak ya da bağımsız olarak yazılmış ayet kitabelerine rastlanmaktadır. Bahsi geçen bu kitabeler tek tek ya da her ikisinin bir arada kullanıldığı örnekler farklı dönemlerde inşa edilen mimari eserlerde karşımıza çıkmaktadır. Ayet kitabeleri cami, medrese, çeşme gibi birçok mimari eserde bulunmakla birlikte bulunduğu mimari eserin içeriğine göre farklılık göstermektedir. İncelemiş olduğumuz beyaz mermer kitabeler üzerine işlenmiş ayetleri yer aldıkları yapı türlerine göre ayırmak mümkün değildir. Bu yüzden yapılarda yer alan ayetlere bir bütün halinde yer verilmiştir.

“Tevbe Süresi 18. Ayetinin” Kayseri Ulu Cami’nin batı taç kapısında, Kayseri Hacı Kılıç Cami’nin doğu taç kapı kavsara nişinde kullanıldığı görülmektedir. Bu ayette *“Allah’ın mescitlerini ancak Allah’a ve ahiret gününe inanan, namazını kılan, zekâtını veren ve Allah’tan başka bir kimseden korkmayanlar inananlar yapar”* ifade edilmektedir. Taşıdığı anlamla ayet, Müslümanların mescit-cami inşasına veya var olan mescit-camilerin korunmasına teşvik etmektedir.

Tevbe Suresi’nin 18. Ayeti, kitabelerde tek başına kullanıldığı gibi Devel Ulu Cami’nin inşa, Lala Muslihiddin Cami’nin onarım kitabesinde birlikte kullanıldığı görülmektedir. Sivas Çifte Minare Medrese’nin doğu taç kapısının üzerinde yer alan bir diğer ayeti “Tevbe Suresi’nin 122. Ayetidir.” Kayseri ve Sivas’ta Anadolu Selçuklu dönemi kitabelerinde en çok tercih edilen ayetin, Tevbe Süresi olduğu görülmektedir.

“Amenerrasülü” olarak ifade edilen Bakara Suresi’nin 285-286. Ayetine Sivas Gök Medrese’nin taç kapı kuşatan sivri kemerin üzerinde yer aldığı görülmektedir. Ayet, anlam bakımından mekâna bağlı olmayıp İslam dininin ve Peygamber efendimizin iman esaslarından, affedilmekten, bağlılıktan ve yardımdan söz etmektedir.

Cin Suresi'nin “*Ve şüphesiz mescidler Allah'a mahsustur. Allah ile beraber hiçbir kimseye yalvarmayınız*” anlamını taşıyan 18. Ayeti, Sivas Gök Medrese'nin Mescid odasının giriş kapısının üzerinde ve Niğde Kığılı (Pazar) Cami'nin avlu giriş kapısının ön yüzündeki beyaz mermer kitabelerde görülmektedir.

Ali İmram Suresi'nin 19. Ayeti ve Bakara Suresi'nin 201. Ayeti kerimleri Niğde Kığılı (Pazar) Cami'nin kuzey cephedeki pencereleri üzerinde ortak kullanılan ayetler olarak dikkat çekmektedir.

İncelenen beyaz mermer kitabeleri içerisinde en çok ayet içerikli yazıların bir arada kullanıldığı Sivas Gök Medrese 'de “Kalem Süresi'nin 51. ve 52. Ayeti”, medresenin kuzey ve güney minare kaidelerinin iç ve dış yüzeylerinde yer almaları anlam bakımından dikkat çekmektedir. “*O inkârcılar Kur'an-ı işittikleri zaman, seni gözleriyle devireceklermiş gibi bakar* “ ifadesi ihtişamıyla göz kamaştıran Gök Medrese'nin kem gözlerden korunmaya yönelik olduğu anlaşılmaktadır.

Bir başka ayet ise Niğde Hüdavend Hatun Türbesi'nin taç kapı kavsara kuşatma kemerinin üzerinde “*Allah esenlik yurduna çağırıyor ve dilediğini doğru yola iletiyor.*” İfadesinin vurgulayan “Yûnus 25. ve 26. Ayeti” yer almaktadır.

Dini yapılar üzerinde kitabelere işlenen diğer bir ayet ise Nevşehir Damad İbrahim Paşa Cami'nin arka avlu kapısının üzerindeki “*Selamun aleykum bi ma sabertum fe ni'me ukbed dar*” anlamıyla Rad Süresi'nin 24. Ayeti'dir.

Süsleme unsuru olarak değerlendirilen ayet kitabeleri, kullanıldıkları mimari eserlerle uyum gösterdikleri bir diğer yapı ise Kayseri Cıncıklı Çeşmesi'dir. Çeşme nişi içerisinde yer alan Enbiya Suresi'nin “*Biz onları (sonradan) ayırdık ve her canlı şeyi sudan yarattık*” vurgulayan 30. Ayeti, suyun yüceliğini ön plana çıkarmaktadır.

Hadisler

Dini içerikli yazılarda ayet kitabelerinden sonra Hz. Muhammed'in (s.a.v) sözlerinden oluşan hadisler yer aldığı görülmektedir. Kayseri ve çevresinde incelenen beyaz mermer kitabeler içerisinde Sivas Gök Medrese ve Niğde Sır ali Türbes'inde karşımıza çıkmaktadır.

Sivas Gök Medrese'nin avluya bakan hücrelerinin kapı ve pencere üzerlerinde, minare kaidenin ön yüzünde farklı içerikte hadisler bulunmaktadır. Bunlar, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) hadisi, Peygamberlerden insanlara yakın olmalarını belirten sözler, hayırlar ve ahiret için mal harcamaının önemini konu alan hadis içerikli kitabelerdir.

Bir diğer hadis ise giriş güney cephesinde mescidin dışa açılan penceresinin üzerinde "*Yerlerin en faziletlisi mescidlerdir*" hadisi ile Darülkurra odasının giriş kapısı üzerinde "*Ümmetimin en hayırlı ibadeti Kur'an okumaktır.*", avluya bakan penceresi üzerinde "*İbadetin en faziletlisi fıkhıdır*" fıkhın fazileti ve mescid odasının avluya bakan penceresi üzerinde ise "*Dinde en hayırlı şey haramdan kaçınmaktır*" faziletlerini konu alan hadis içerikli kitabeler yer almaktadır.

Niğde Sır Ali Türbesi'nde yer alan mezarın üzerindeki beyaz mermer kitabede "*Nerede olursanız olun ölüm size ulaşır*" ifadesi ölüm ile ilgili hadis içerdiği dikkat çekmektedir.

Hadisi içerikli kitabelerin gelişigüzel olmadıkları, içerikleri bulunduğu mimari esere ya da elemana uygun olarak seçildiği anlaşılmaktadır.

Hikmetli Sözler ve Dualar

İncelenen beyaz mermer kitabeler içerisinde çeşitli konular hakkında söylenmiş sözler ve dualara rastlanmaktadır. Sivas Gök Medrese'nin avluya bakan güney cephedeki birinci hücre odasının pencere üzerindeki "*Müminlerin emîri Ali'nin sözlerindedir -Allah onun yüzünü ağartsın*" Hz. Ali'nin sözü dikkat çekmektedir.

Kayseri'de Ali Saib Paşa Konağı'nın teras bölümünde "*Bismillah*", sofanın giriş kapısı üzerinde ise "*La ilahe illallah ül aziz la ilahe*" duaları ile Allah'a yakarış ifadelerine rastlanmaktadır.

Mezar Taşı Kitabeleri

Mezar taşları, sahip oldukları toplumların dinini, dilini, kültürünü, sanatını ve ölümün insanda uyandırdığı duyguları yansıtan en önemli kültür varlıklarıdır. Yaşadıkları dönemin sosyo-kültürel özelliklerini yansıtan mezar taşlarının vazgeçilmez unsurlarından biri olan kitabeler, hem bezeme hem de kimlik

açısından önem arz etmektedir. Kayseri ve çevresinde incelenen beyaz mermer kitabelerin değerlendirilmesi, malzeme ve içerik açısından taşıdıkları özellikler göz önünde tutularak yapılmıştır.

Kayseri ilçe sınırları içerisinde bulunan Akçakaya ve Tavlusun köyü mezarlığından çalışma için sadece 10 adet mezar taşı örnek alınarak değerlendirilmiştir. Mezar taşı şahidler üzerinde yer alan beyaz mermer kitabeler, katalog bölümünde detaylı bir şekilde tanıtılmıştır. Bu bölümde mezar taşı kitabeleri içerikleri açısından beş bölüme ayrılarak değerlendirilmektedir.

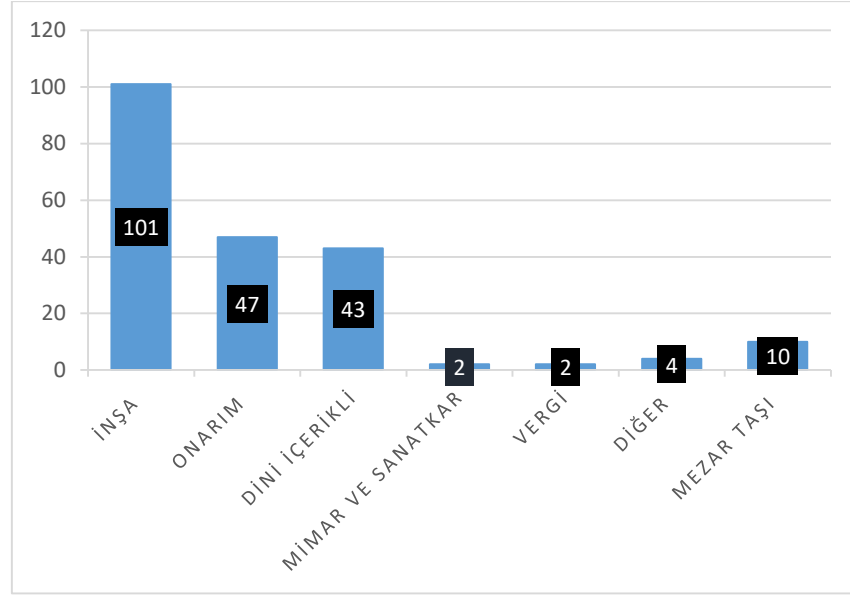
Mezar taşı kitabelerinin tepelik kısmında “Serlevha” denilen Arapça veya Osmanlıca bir başlangıç cümlesi bulunmaktadır. Allah’ın yüceliğini ve ölümün kaçınılmaz olduğunu ifade eden bu cümleler 4,7,8 ve 10 nolu mezar taşı kitabelerinde “*Hüve’l Baki*” şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Kitabelerin başlangıç ifadelerinden sonra ikinci sırada ölen şahıs adına beyit veya dörtlük şeklinde durum ve sebep bildiren manzumeler yer aldığı görülmektedir. İncelenen mezar taşlarından 1,4,6 ve 9 nolu beyaz mermer kitabelerinde bu tür manzumeler görülmektedir.

Durum ve sebep bildiren ifadelerden sonra şahsın kimlik bilgileri verilmektedir. Bazı kitabelerde ölen şahsın ismi doğrudan verildiği gibi bazı kitabelerde zade, oğul, zevce, kerimesi ve halise gibi akrabalık bildiren kalıplar yer almaktadır.

Şahsın isimlerinin arkasından ölen şahıs için “ Fatiha” duası istenilen bölüm gelmektedir. Fatiha’dan önce dua bölümünde erkekler için “*merhum ve mağfur*”, kadınlar içinse “*merhume ve mağfure*” kavramı kullanıldığı görülmektedir. Ruhuna istenilen bu ifadeler “*Ruhuna, Ruhuna Fatiha, ruhu için Fatiha, bir Fatiha*” şeklindedir. İncelenen beyaz mermer kitabeler içerisinde tamamına yakınında “*Ruhuna Fatiha*” dua ifadesi kullanılır iken No: 4 mezar taşında “*ruhu için Fatiha*”, No:10’da ise “*bir Fatiha*” ibaresi kullanıldığı görülmektedir.

Kitabelerin son bölümünde ise ölen şahsın ölüm tarihi yer almaktadır. Hicri takvimin esas alındığı kitabelerde tarih ibare yıl olarak verildiği gibi No: 3 ve No: 8’de yıl, ay ve gün olarak birlikte verildiği de görülmektedir.

Grafik 9: Kitabelerin Türlerine Göre Dağılımları

6.1.2.2. Kitabelerde Kullanılan Ünvan ve Lakablar

Çalışma sahası içerisinde incelenen beyaz mermer kitabelerde dikkat çeken bir diğer unsur ise kitabe metinlerinde adı geçen sultanlar için kullanılan unvan ve elkablarıdır.

İncelenen Anadolu Selçuklu dönemi beyaz mermer inşa ve onarım kitabelerin birçoğunda dönemin sultanlarının isimleri yer almaktadır. Bunlar; “*Gıyas eddünya ve-d din*” -غياث الدنيا والدين (I. Gıyaseddin Keyhüsrev), “*İzz-eldünya vel-din*” -عز الدنيا والدين (I. İzzeddin Keykavus), “*Alai’-d-dünya ve d’-din*” -علاء الدنيا والدين (Aleaddin Keykubad) şeklinde inşa ve onarım kitabe metinlerinin içerisinde belirtilmektedir. Selçuklu döneminde sultanlarının isimleri Kayseri’de 7, Niğde’de 2, Sivas’ta ise 1 yapı kitabesinde sultanların isimleri açık bir biçimde karşımıza çıkmaktadır.

Kitabelerde banilerin isimleri verildikten sonra “*Allah’ın rahmetine ve affına muhtaç, zayıf kul, Allah sonunu hayır etsin, Allah ona mağfiret eylesin*” şeklinde ifadeler devamında verilmektedir.

İncelenen beyaz mermer kitabelerde yer alan Selçuklu sultanlarının isimleri yüceltme sıfatları ile birlikte kullanılmıştır. Bunlar, “*Ebu-l fetih*” الفتح (fethin babası), “*İzz’üm-dünya ved’-d-din*” -عز الدنيا و الدين – (Din ve dünyanın yücüsü) “*el-muazzam*” المعظم (yücelik anlamında), “*şahinşahi’-l-a’zam*” شاهنشاه الاعظم (Sultanların efendisi) ve “*emirü’-l-mü’minin*” امير المؤمنين (Mü’minlerin yöneticisi), “*şehinşah el-muazzam*” شاهنشاه المعظم (hükümdarlar hükümdarı), “*Şahin*

Şah” شاهنشاه (Şahların şahı) “seyyid’s-selatin el-arab ve ’l-acem” سيد السلاطين العرب قخرالدوله والدين (Arap ve Acem sultanlarının efendisi), fahrüd-devle veddin (din ve devletin iftihar), “zill-ullah fi ’l-âlem” ظل الله فى العالم (âlemde allahın gölgesi), “Ruknü’ d-dünyâ ve ’d-dîn” ركن الدنيا والدين gibi sıfatlar kullanılmaktadır.

Selçuklu dönemi yapılarının inşa ve onarım kitabelerinde sultanların yanı sıra eşleri ve dönemin önemli şahsiyetlerin isimlerinede rastlanmaktadır. Kayseri Köçük Cami’de “Atsuz Elti Hatun” اتسوز التي خاتون , Kayseri Yazır Köyü Cami’de “Fahraver bin Abd-el rahman” ربه فحراور بن عبد الرحمن , Kayseri Çifte Kümbeti’nde “Melikü ’l-Adil” الملك العادل , Kayseri Seyyid Şerif Türbe’sinde “Şeyh Muhammed’e” مسعود بن الخطير , Niğde Hatıroğlu Çeşmesi’nde “Mes’ud bin el Hatır” مسعود بن الخطير , Niğde Hüdavend Hatun Türbesi’nde “Hüdâvend Hâtûn” خداوند خاتون , Kayseri Sahabiye Medrese ve çeşmesi Sivas Gök Medrese inşa kitabelerinde “el-Sahib Ali ibni el Hüseyin” الصاحب علي ابن الحسين gibi ibareler yer almaktadır.

Niğde’de incelenen beyaz mermer kitabelerden Karamanoğlu dönemine ait 2 yapı bulunmaktadır. Sultanların sıfatlarını belirten ibareler Ak Medrese’nin inşa kitabesinde “Al’i bin ’Ala’id-din” على بن علاء الدين adı “şahinşahi’l-a’zam” شاهنشاه الاعظم (Sultanların efendisi) şeklinde yüceltme sıfatıyla verilmiştir.

Eretna döneminde inşa edilen yapılar sultanlar tarafından inşa ettirilmemiş olup baninin isimleri ile “merhum, şehid, mağfur” gibi dini terimler “emir” gibi makamlar belirtilmiştir.

Kayseri ve çevresinde Selçuklu ve Beylikler döneminde incelenen beyaz mermer kitabeleri içerisinde görmekte olduğumuz sultan ve yüceltme sıfatları Osmanlı döneminde Nevşehir Kara Cami’de “Şehinşâh-ı mu’azzam ya’ni Sultan Ahmed-i Gâzî”, Damad İbrahim Külliyesi “Cenâb-ı hazret-i Sultan Ahmet Han Gazi”), ve Nevşehir Orduoğlu Çeşmesi’nin “Cenab-ı zill-i hakk Sultan Ahmed Han Gazi” kitabelerinde rastlanmaktadır. Kayseri ve çevresinde XVI. yüzyıla kadar Osmanlı dönemi beyaz mermer kitabelerinde hissedilen Selçuklu etkileri yerini alışılmışın dışında serbest ifade ve üsluba bıraktığı görülmektedir. Bu ifadeler dönemin vezir, emir, han ve beylerinin egemenliği ile birlikte inşa veya onarmış oldukları yapıların kitabelerinde abartılı ifadelerle bahsedilmeye başlamıştır.

Bunun en güzel örneği Nevşehirli Vezir Damad İbrahim Paşa baniliğinde inşa edilen Kara Cami, Damad İbrahim Paşa külliye yapıları, Nevşehir Orduoğlu Çeşmesi ve Bekdik Çeşmesi'nin oldukça uzun olan inşa kitabelerinde yoğun övgü ifadeleri karşımıza çıkmaktadır.

6.1.2.3. Kitabelerde Şahıslar İçin Kullanılan Sıfatlar

Yapının inşasını veya onarımı emreden şahısların adı verilmektedir. Şahısların isimler yazılmadan önce “*zayıf kul, günahkâr kul, Allah'ın rahmetine muhtaç kul*” şeklinde şahıs ile ilgili sıfatlara yer verilmektedir. İncelenen beyaz mermer kitabeler içerisinde, Kayseri Hacı Kılıç Cami'nin kitabesinde Ebu'l Kasım Ali Tusi için *Allahu Teâla'nın rahmetine muhtaç kul*, Kayseri Yazır Köyü Cami'nin kitabesinde *Allah'ın rahmetine muhtaç kul* Ferahver ve Niğde Aleaddin Cami'nin kitabesinde *Zeyneddin Beşare muhtaç zayıf kul*, sıfatları ile birlikte 15 kitabede bu tür şahıs sıfatları karşımıza çıkmaktadır.

6.1.2.4. Kitabelerde Yapılar İçin Kullanılan Terim ve Sıfatlar

İncelenen inşa ve onarım kitabelerinde birtakım izah edici terim ve bilgilere de rastlanmaktadır. Bu tür terim ve bilgiler eserin hangi amaç veya kullanım için yapıldığını, kuruluşundaki sosyal amaç ve fonksiyonunu belirten önemli belgelerdir. Böylelikle yapıların cami, türbe, medrese, hamam ya da çeşme oldukları anlaşılmaktadır. İncelenen beyaz mermer kitabelere ait bu ifadeler cami ve mescitlerde “*el-mescit*” المسجد, “*el-cami*” الجامع, medreselerde “*hâzihi-medrese*” هذه المدرسه, hastanelerde “*haz-el Maristan*” هذا المرستنا çeşmelerde “*Hazihi'l-ayn*” هذه العين, “*hazihi'l- İmare*” هذه العماره, mezar anıtlarında ise “*el-türbe*” التربة, “*el meşhed*” المشهد şeklinde ibarelere karşılaşılmaktadır.

Kayseri ve çevresinde incelenen beyaz mermer kitabelerinde yapı ile ilgili sıfatların kullanıldığı görülmektedir. Bu sıfatlar; Kayseri Erkilet Nişancı Mehmet Paşa Cami'nde *pür nur-u* (aydınlık), Nevşehir Damad İbrahim Paşa Cami'de *pür'izz* - پر عزر (kıymetli), Kayseri Gavremoğlu Çeşmesi'nde “*mübareke*” مبارکه – (kutsal) ve Kayseri Göllü Çeşmesi'nde “*Mübarek*” sıfatları ile yapılara atıfta bulunulmuştur.

6.1.2.5. Kitabelerde Tarih

Kitabelerin son bölümünde tarih ibaresine yer verilmektedir. Tarih ibaresi genel olarak metin içerisinde sonunda yer alabileceği gibi başında da yer aldığı görülmektedir. Mimari yapıların inşa ve onarım tarihlerini belirlemeye yardımcı olan bu tarihlemeler, hicri takvimi esas alınarak yer verilmiştir.

Çalışmada değerlendirilen beyaz mermer kitabeler, ait oldukları dönemlere göre üslup ve teknik özellikleri farklılık göstermektedir. Kataloga dahil edilen beyaz mermer kitabelerden 23 tanesi Anadolu Selçuklu dönemi kapsamında ele alınmıştır. İncelenen 23 adet kitabeden 21’nde, yer aldığı yapının inşa veya onarıldığı tarihi belirten kısım Arapça harfler ile ifade edilmiştir. Diğer iki kitabede ise (Kayseri Develi Ulu Cami ve Sivas Gök Medresesi) inşa tarih yerine dönem zikredilmiştir. Selçuklu sonrası Karamanoğlu dönemine ait 2, Eretna dönemine ait incelenen 9 adet kitabede de tarih bölümü Arapça yazı ile belirtilmiştir. Ayrıca son bölümde tarihin yanı sıra “*muharrem, safer, şevval*” gibi bazen ay bazen de “*isneyin*” gibi gün isimlerine yer verilmektedir.

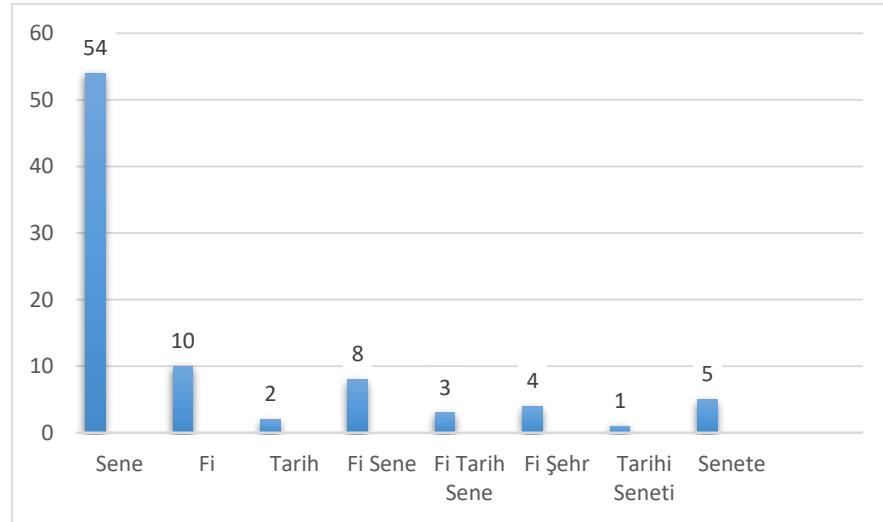
Kayseri ve çevresinde incelenen Osmanlı dönemi yapılarına ait 115 kitabenin tamamına yakınının da tarih osmanlıca rakamları ile gösterilmektedir. Cumhuriyet döneminde kitabelerinde ise Osmanlı kitabe geleneğinin bir devamı olarak değerlendirilmiştir ancak 1928 yılında çıkan harf devrimi ile birlikte kitabelerde tarih rakamlarlar belirtilmiştir.

Kayseri ve çevresinde incelenen beyaz mermer kitabelerde tarih düşürme yöntemlerinden bir de *ebced*’dir. Rakamların örtülü bir şekilde sözlükle ifade edilmesi ile birlikte ebced, incelenen 208 beyaz mermer kitabenin 28’nin son satırında yer almaktadır.

Tarihli kitabelerde dikkat çeken diğer bir unsur ise tarih ibaresinden önce kullanılan farklı türde söz ve ifadelerdir. Kitabe metinlerin tarih bölümünde yer alan bu ifadeler, yapının ne zaman inşa ve onarıldığı tarihi belirten bir bilgi vermek için kullanılmıştır. İncelenen beyaz mermer kitabelerin tarih ibaresinde önce kullanılan ifadeler için bir sınıflandırma yapmak gerekirse “*fi, sene, tarih, fi sene, fi tarih sene, fi şehir, bi’tarihi seneti*” şeklinde ifadeler ile karşılaşılır. Bunlarda birincisi *sene* ibaresi ile başlayanlardır. İncelenen beyaz mermer kitabelerde bu tür ifadeler sayıca çok fazladır.

Bu tür tarih ifadelerine örnek vermek gerekirse, Kayseri Ulu Cami, Kayseri Lala Muslihiddin Cami, Niğde Keşikbaş Türbesi ve Sivas Selim Ağa Cami kitabelerinde sene ifadesine rastladığımız örneklerden bir kaçıdır. Sene ibaresinden sonra Kayseri ve çevresinde beyaz mermer kitabelerde karşılaşılan diğer bir ifade ise *fi* ibaresidir. Fi ifadesi Niğde Hudavent Hatun Türbesi'nin kitabesinde yalnız kullanıldığı gibi incelenen 208 kitabedenin 8'inde *fi sene*, 3'ünde *fi tarih sene*, 2'sinde *fi şuhur-i seneti*, 4'ünde de *fi şehir-i* ibaresi kullanıldığı görülmektedir (Grafik 8). Son olarak Niğde Aleddin Cami, Sivas Gök Medrese ve Niğde Hatiroğlu Çeşme kitabelerinde *bi tarih-i seneti* ifadesine rastlanmaktadır.

Genel olarak incelenen beyaz mermer kitabelerin son satırında tarih ibareleri yer almaktadır. İncelenen bu tarih ibareler yapı gruplarının dağılımlarına göre camide 1, türbede 2, medresede 4, çeşme de 1 ve mezar taşında 2 olmak üzere toplamda 10'ununda *fi* ibaresi kullanılmıştır. Sene ibaresi ise sayıca fazla olup 19'u camide, 1'i mescidde, 1'i medresede, 3'ü türbede, 24'ü çeşmede, 1'i han, 2'si ise sivil yapılarda olmak üzere mimariye bağlı olmayan mezar taşları ile birlikte toplamda 54 *sene* ibaresi kitabelerde kullanılmıştır. Kullanılan diğer tarih ibareleri ise tabloda sayısal olarak verilmiştir.

Grafik 10: Kitabelerde Kullanılan Tarih İbareleri

Bu çalışmada Kayseri ve çevresindeki Türk-İslam dönemi beyaz mermer kitabelerden ulaşılabilenler incelemeye dâhil edilmiştir. Kayseri, Nevşehir, Niğde ve Sivas il sınırları içerisinde beyaz mermer kitabe geleneğinin yaygınlaştığı görülmektedir. Bu geleneğin kitabelerde yaygınlaşması mermer malzemenin beş maddesi ile açıklamak gerekirse dayanıklılığı, zengin görünümü, malzeme bilgisi,

kalitesi ve ekonomik gücü doğrultusunda tercih edilmesi ile kaynaklanmaktadır. Beyaz mermer malzemenin bölgelere göre kitabelerde kullanım geleğinin karşılaştırması ve değerlendirilmesini yapmak gerekirse; Kayseri ve çevresi yani Nevşehir, Niğde, Sivas şehirlerindeki beyaz mermer malzemeye dayanıklılık yönünden bakıldığında taş, tuğla, kerpiç gibi malzemelerin yerine hava ve iklim koşullarından dolayı mermer kitabeler mimari eserlerin ve mezar yapılarının dış mekânlarında tercih edildiği görülmektedir. Ayrıca mermer malzeme dayanıklılığı dışında aynı zamanda taş tuğla ve kerpiç malzemeye göre zengin ve zarafeti ile asırlardır en önemli yapı malzemesi olmuştur. Bu özelliği ile de mimari eserlerde ve mezar taşları üzerindeki görünürlüğünü esas kılmıştır.

Kayseri ve çevresinde Erciyes Dağı'nın etkisi ile birlikte taş ve çeşitlerinin oldukça fazla olması mermer malzemenin özellikle de mermer ocaklarının sınırlı sayıda olması, malzemenin iyi değerlendirilmesi doğrultusunda ustalar tarafından mermerin yapı malzemesi olarak değil de kitabede kullanıldığını göstermektedir. Malzeme bilgisi doğrultusunda mermer malzemenin diğer malzemelere göre daha uzun ömürlü olması kitabeleri işleyen ustalar tarafından tercih edilmesi kitabelerin okunurluğunu, formunu ve görünürlüğünü artırmıştır. Bu durum bu işi yapan ustaların malzeme bilgisi doğrultusunda iyi olduklarını göstermektedir.

Diğer bir özellik ise mermerin kalite bakımından incelenmesidir. Kayseri ve çevresi olarak sınırladığımız Nevşehir, Niğde, Sivas illerinde incelenen kitabelerde I. ve II. grup cinsteki mermerin kullanıldığı görülmektedir. Bu durum tercih edilen mermer malzemenin kronolojik olarak değişkenlik gösterdiği incelenen kitabelerde tespit edilmiştir. Özellikle Beylikler ve Selçuklu döneminde başkent olan Kayseri ve Sivas şehirlerinin başkent olma özelliğinden dolayı mimari eserlerin kitabelerinde kullanılan mermer malzemeye kalitenin yansıdığı görülmektedir. Ayrıca Niğde ilinde incelenen Selçuklu, İlhanlı, Karamanoğlu ve Osmanlı dönemlerinde içerisinde incelenen kitabelerin Kayseri ve Sivas illerinde olduğu gibi kalitesinin I. grup mermer malzeme olduğu tespit edilmiştir. Ancak Nevşehir ilinde incelenen kitabelerin Osmanlı döneminde İstanbul'dan temin edilmesine rağmen mermerin kalitesinin II. gruba dâhil olduğu görülmektedir.

Ekonomik yönden değerlendirildiğinde mermer, Kayseri ve çevresinde mimari eserlerde yapı malzemesi olarak taşın kullanılırken mermerin kitabelerde tercih edilmesi ekonomik gücün göstergesi olmuştur.

Özellikle mermer malzeme Osmanlı döneminin başkent yapılarına bakıldığında, bu geleneğin mimari eserlerinin taç kapılarının genelini kapsadığını Anadolu'da ise mermerin yalnızca kitabe, sanduka, mezar taşı gibi daha ince detay olarak kullanılması mermerin ekonomik yönden dönemin şartlarına göre ulaşılması zor bir malzeme olduğunu göstergesidir.

Bu bilgiler doğrultusunda bölgede bulunan beyaz mermer malzemenin mimari eserlerde Anadolu Selçuklu döneminden itibaren bir gelenek haline gelmesi ve bölge ile özdeşleşmiş olmasının öncelikli nedeni mermer ocaklarının sınırlı sayıda olmasıdır. Bu dönemde kitabelerde tercih edilen beyaz mermer malzemenin belirtildiği gibi sınırlı sayıda ocaklara sahip olmaları ve bu ocaklardan çıkartılan mermerin ustalar tarafından malzeme bilgisi doğrultusunda teknik ve işçilik bakımından özellikle damarsız seçilmesi ile sadece özel olarak kitabelerde kullanılmıştır. İncelenen Kayseri, Nevşehir, Niğde ve Sivas illeri dışında bu geleneğin Erciyes Dağı'nın etkisi ile birlikte yine aynı bölgeyi kapsayan Karaman⁶¹ ve Ankara'da görülmektedir. Bunun nedeni yapıların ana malzemesi olan taş ve taş çeşitliliğinin fazla olması mermer ise ulaşılabilirliğinden daha ince detaylarda kullanılmasıdır. Ayrıca bu bölge dışında Akdeniz bölgesindeki Burdur⁶² ilinde Osmanlı dönemi mezar taşlarında, İsliler Çeşmesi'nde ve Çeşme Damı Çeşmesi'nde beyaz mermer kitabelere rastlanmaktadır. Beyaz mermer malzemenin rastlandığı diğer bir bölge ise Doğu Anadolu bölgesi sınırları içerisindeki Harput Ulu Cami'dir. Cami avlusunun kuzey kanadında, iki kemer arasına yerleştirilen vergi kitabesi Artuklu döneminde eklenmiş olup malzeme olarak ise beyaz mermer kullanıldığı görülmektedir. Beyaz mermer kullanımı İç Anadolu bölgesinde yoğun olarak görülmekle birlikte nadir de olsa diğer bölgeler de bu malzeme ile karşılaştırılmaktadır.

Genel olarak beyaz mermer malzemenin görünürlüğü, kaliteli olması, bilinçli bir şekilde kullanılması, çevrede az sayıda bulunması, Osmanlı dönemi taç kapılarının tamamı mermer olması doğrultusunda bu ayrımın olmadığı, ekonomi ile bağlantılı olması bu geleneğin yer yer diğer bölgelerde olmayışı ve bir gelenek haline gelmediği tespit edilmiştir

⁶¹ M. Denkaş'ın 2000 yılında yayınladığı "Karaman Çeşmeleri" adlı kitabında incelenen çeşmelerde beyaz mermer kitabelere rastlanmaktadır.

⁶² S. Korkmaz'ın 2019 yılında hazırladığı "Burdur İli Osmanlı Kitabeleri" adlı Yüksek Lisans Tezi'nde belirtildiği gibi beyaz mermer kitabe örneklerine rastlanmıştır.

SONUÇ

Türk-İslam mimarisinde kitabeler dünü bugüne bağlayan, geçmiş hakkında bize bilgi verdikleri için birinci derecede önemli belgelerdir. Bir belge niteliği taşıdıkları için tarih ve özellikle sanat tarihi araştırmaları ve incelemeleri açısından önemli bir yere sahiptirler. Kitabeler mimari eserlerin taç kapı, minber, mihrap, pencere ve giriş açıklığı üzerinde olduğu gibi çeşme ve mezar taşları gibi ait oldukları eserler işlevine uygun bilgiler yer almaktadır.

Araştırma konusu olarak seçilen “Kayseri ve Çevresinde Bulunan İslami Devir Beyaz Mermer Kitabe Geleneği ” isimli bu çalışma orijinal ve yazılı kaynaklara başvurarak hazırlanmaya çalışılmıştır. Kayseri ve çevresi olarak sınırlandırılan Niğde, Nevşehir ve Sivas şehirlerindeki yapı kitabelerinde tercih edilen beyaz mermerin incelendiği bu çalışma; Danişmendli, Selçuklu, İlhanlı, Beylikler (Eretna ve Karamanoğlu), Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerini kapsamaktadır.

Mimari eserlerdeki beyaz mermer kitabe geleneğinin daha önce çalışılmamış olması, bu bölgeye özgü olması ve bu detayın bilimsel olarak incelenmesi çerçevesinde yapılan çalışmayla Kayseri’de 90, Nevşehir’de 10, Niğde’de 15 ve Sivas’ta 19 yapı olmak üzere toplamda 134 yapı değerlendirilmiştir. Bu kentler içerisinde mimariye bağlı olarak incelenen beyaz mermer kitabelerden toplamda 208 adet bulunmaktadır.

Mimariye bağlı beyaz mermer kitabeler ve farklı olarak da mezar taşları ile birlikte iki ana başlık altında bu konu değerlendirilmiş ve teknik olarak çalışılmıştır. Sonuç olarak mermer malzemenin kullanımı dayanıklılığı, zengin görünümü, zarafeti, kalitesi, malzeme bilgisi ve ekonomisi maddeler halinde incelenmiştir.

Kayseri ve çevresinde kitabelerde taş, tuğla, kerpiç gibi malzemelerin yerine daha dayanıklı olan mermer malzeme tercih edilmiştir. İncelenen beyaz mermer kitabeler içerisinde en erken tarihli olanı H-530-M/1134-1135 yılında Danişmendli döneminde inşa edilmiştir. En geç tarihlisi ise Cumhuriyet dönemine ait olup 1928 tarihlidir. Malzeme bilgisi doğrultusunda mermer malzemenin diğer malzemelere göre daha uzun ömürlü olması kitabeleri işleyen ustalar tarafından tercih edilmesi kitabelerin okunurluğunu, formunu ve görünürlüğünü artırmıştır.

Mermerin zengin görünümü ve soylu malzeme olması, özellikle yapıların üzerinde bu görünürlüğün yanı sıra kesme taş içerisinde görünür olması ve ilk bakışta dikkat çekmesi mermer malzemenin kitabelerde tercih edilmesinde önemli etken olmuştur. Böylelikle mermerin kitabelerde malzeme bilgisi doğrultusunda bilinçli olarak tercih edilmesi cephedeki görünürlüğünü ön plana çıkarmıştır. Kesme taş malzemenin dokusu, rengi, içerisinde bunun parlak ve farkedilebilir olması da önemlidir. Dayanıklılığı ile birlikte bu iki özellik birleştiği için yapılar üzerinde bir gelenek halinde devam etmiştir.

İç Anadolu'da Kayseri ve çevresinde kitabelerde kullanılan beyaz mermerin bir gelenek haline gelmesi ile birlikte diğer bölgelerde de kısmen kullanılsa da yaygın kullanılmadığı görülmektedir. Özellikle bu geleneğin Kayseri'nin taş ve taş işçiliği konusunda ustalaştığı ve bunu yapılara çok iyi bir şekilde yansıttığı görülmektedir. Kayseri'deki bu taş işçiliğinin yalnızca sanat olarak değerlendirilmediği zenaat ve sanat olarak bir arada yapılmıştır.

Sonuç olarak farklı dönemlerin hâkimiyeti altında olan bu bölgelerdeki mimari eserlerdeki ve mezar taşlarındaki kitabeler tespit edilerek malzeme açısından değerlendirilmiş ve sistematik bir çalışma meydana getirilmiştir. Bu incelemeler sonucunda geleneğin en yoğun görüldüğü şehir Kayseri olduğu anlaşılmaktadır. Bu yüzden tez konusu Kayseri ili başta olmak üzere çevresindeki Nevşehir, Niğde ve Sivas illeri ile sınırlandırılmıştır. Farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmış olan bu şehirlerin mimari eserlerin kitabelerinde beyaz mermer malzeme kullanımı Selçuklu dönemi ile birlikte bir gelenek haline gelmektedir. Bu gelenek Selçuklu sonrası farklı dönemlerde de devam etmesi ile birlikte kültürel etkileşimin oluşmasını sağlamış olup bu gelenek dini, sivil ve mezar taşı kitabelerine yansiyarak kendine özgü bir kimlik ortaya koymuştur.

Tüm bu bilgilerden yola çıkarak Anadolu'daki Türk mimarisinin sadece plan ve üslup olarak değil, yapılarda kullanılan malzeme ve yapının kimliğini teşkil eden kitabeler gibi ince ayrıntılarda dahi kalite ve incelikten vezgeçmemiş, en ince ayrıntısına kadar tasarlandığı görülmektedir.

Bu kentlerdeki eserler üzerindeki kitabelerin çoğu günümüze sağlam bir şekilde ulaşmışken, bazılarının eksik veya eskiye göre oldukça aşınmış bir durumda oldukları görülmektedir.

Bu kitabelerin tespit edilmesi, kaynak olarak toplanması ve Selçukludan başlayan bu geleneğin unutulmaya yüz tutmaması, bu çalışmanın bundan sonraki çalışmalara katkı sağlaması ve bu alanda yapılacak araştırmalara örnek teşkil etmesi amaç edilmiştir.

KAYNAKÇA

- Acun, H. (1988). "Sivas ve Çevresi Tarihi Eserlerinin Listesi ve Turistik Değerleri", *Vakıflar Dergisi*, Sayı 20, 183-220.
- Adıbelli, R. (2012). Modern Türk Toplumunda Su Kültürünün Bir Uzantısı Olarak Kayseri Merkezde Yapılan Yeni Çeşmeler, Erciyes Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi, Kayseri.
- Anonim. (1973). Niğde İl Yıllığı, Niğde.
- Anonim. (1991). Mermer.
- Anonim. (2008). Niğde 10 Bin Yıllık Hatıra, Niğde.
- Akmaydalı, H. (1985). "Niğde Sungur Bey Cami." *Vakıflar Dergisi*, 19, 147-177.
- Akok, M. (1968). "Kayseri'de Huand Hatun Mimari Külliyesinin Rövelesi" , *Türk Arkeoloji Dergisi*, 17 (1), 5-44.
- Akok M. (1970). "Kayseri'de Dört Mezar Anıtı", *Türk Etnografya Dergisi*, 12, 17-52.
- Anonim. (1973). Niğde İl Yıllığı, Niğde.
- Anonim. (1991). Mermer.
- Anonim. (2008). Niğde 10 Bin Yıllık Hatıra, Niğde.
- Akmaydalı, H. (1985). "Niğde Sungur Bey Cami." *Vakıflar Dergisi*, 19, 147-177.
- Akok, M. (1968). "Kayseri'de Huand Hatun Mimari Külliyesinin Rövelesi", *Türk Arkeoloji Dergisi*, 17 (1), 5-44.
- Akok, M. (1970). "Kayseri'de Dört Mezar Anıtı", *Türk Etnografya Dergisi*, 12, 17-52.
- Akozan, F. (1969). "Türk Külliyesi" *Vakıflar Dergisi*, 8, 303-308.
- Aktuğ, İ. (1992). *Nevşehir Damat İbrahim Paşa Külliyesi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Allak, F. (2017). Nevşehirli Sadrazam Damat İbrahim Paşa'nın Bânîlik faaliyetleri (Yüksek Lisans Tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.

- Alparslan, A. (2002). “Kitabe”, İslam Ansiklopedisi (Cilt. 26, s.76-81). Türk Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.
- Alparslan, A. (2006). “Müsenna” İslam Ansiklopedisi (Cilt. 32, s. 87-88). Türk Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Altaş, N. (2008). T.C. Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü Tarafından Tescilli Yapılan Camiler (Amasya-Sivas-Tokat), Ankara.
- Altaş, Z. (2006). Üçtepeliler (Bünyan-Kayseri) Traverten Ocağının İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi / Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Altun, A. (1989). “Alâeddin Camii”, İslam Ansiklopedisi (Cilt 2, s. 328). Türk Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Altuner, H. (1999). Niğde Evleri (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Arıkan, M. (1963). “Türkiye Mermerciliği, Mermer Yataklarının Durumu Ve Ehemmiyeti”, *Madencilik*, 3, 690-708.
- Arıkan, M. (1968). *Mermer ve Mermercilik, Ankara Basımevi ve Ciltleme*, Ankara.
- Arseven, C. E. (1975). “Kitabe”, Sanat Ansiklopedisi, (Cilt. II, Baskı: IV). İstanbul.
- Arslan, C. (2010). “Develi’deki Selçuklu Dönemi Mihrapları”, Selçuklu Tarih Külür ve Medeniyet Bildirileri I (27-30 Eylül 2010), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Kayseri, 257-280.
- Arslan, C. & Pınar, M. (2015). “Nevşehir Cami Ve Mescit Mihraplarında Bezeme”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 38, 83-108.
- Aslanapa, O. (1973). *Türk Sanatı II (Anadolu Selçuklularından Beylikler Devri Sonuna Kadar)*, Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Kültür Yayınlar, İstanbul.
- Aslanapa, O. (1991). *Anadolu'da İlk Türk Mimarisi, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları*, 43, Ankara.
- Aslanapa, O. (2004). *Osmanlı Devri Mimarisi, İnkılap Kitabevi*, İstanbul.

- Aslanapa, O. (2014). *Türk Sanatı*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Ayanoğlu, F. İ. (1951). “Eşsiz Mezar Taşları”, *Tarih Hazinesi Dergisi*, İstanbul.
- Bakırer, Ö. (1976). *Onüç ve Ondördüncü Yüzyıllarda Anadolu Mihrabları*, Ankara.
- Bakırer, Ö. (1982). “Mimarlık Tarihi Araştırmalarında Belgelerin Katkıları” *Milli Kültür*, 36 (3), 25-29.
- Bakırer, Ö. (1993). “*Anadolu Selçuklularında Tuğla İşçiliği*”, Malazgirt Armağanı, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 187-201.
- Bagcı, Y. (2005). Niğde Şehrinde Bulunan Beylikelr Dönemi Mezar Taşları (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Başar, M. E. (2006). Sivas’daki Selçuklu Minareleri”, *Selçuklular Döneminde Sivas Sempozyum Bildirileri*, Sivas Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Sivas, 427-444.
- Başer, İ. (1995). Damat İbrahim Paşa Külliyesi Kalemışı Bezemeler (Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Bayburtluoğlu, Z. (1978).” Anadolu Selçuklu Devri Büyük Programlı Yapılarında Önyüz Düzeni”, *Vakıflar Dergisi*, 11, 67-106.
- Bayrakal, S. (2011). “Nevşehir Kalesi ve Çevresindeki Osmanlı Mimari Dokusu”, *Atatürk Kültür Merkezi Dergisi*, 59, 83-106.
- Bilget, N.B. (1993). *Sivas Mezar Anıtları*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Branning, K. (2018). “Beden ve Taşlarda Rakipler Kayseri’nin İki Sultan Hanımı”, *Düşünen Şehir*, 5, 84-95.
- Boyacıoğlu, D.(2012). “Sivas’ta Bir Kerpiç Cami; Sarızade Mehmet Paşa Cami Restitüsyon Denemesi”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi* 21 (11), 81-97.
- Cantay, G. (1994). “Türkler’de Vakıf ve Taş Vakfiyeler”, *Vakıf Haftası Kitabı*, 11, 147-162.
- Cantay, G. (2014). *Anadolu Selçuklu ve Osmanlı Darüşşifaları*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara.

- Ceyhan, A. Serbester, U. Çınar, M. Ünalın, A.Akyol, E. Şekeroğlu, A. (2013). “İç Anadolu Bölgesi’nde Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan Yetiştiriciliğinin Mevcut Durumu ve Yönelimleri”, *Türk Tarım – Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi* 1, 62-66.
- Cirtıl, S. (2001). Eratna Beyliği Mimarisi, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Çayırdığ, M. (1981). “Kayseri’de Kitabelerinden XV. ve XVI. Yüzyıllarda Yapıldığı Anlaşılan İlk Osmanlı Yapıları”, *Vakıflar Dergisi*, 13, 531-581.
- Çayırdı, M. (1998). “Hunad Hatun Külliyesi”, İslam Ansiklopedisi (Cilt.18, s. 261-262). Türk Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Çayırdığ, M. (1998) “Kayseri’de XIV. ve XV. Yüzyıllarda İki Emir Ailesi Emir Zahireddin Mahmud ve Emir Şeyh Çelebi”, *Vakıflar Dergisi*, 27, 133-160.
- Çayırdığ, M. (2001). *Kayseri Tarihi Araştırmaları*, Kayseri, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Çayırdığ, M. (2001). “Danişmedlilerin Kayseri’deki Diğer Eserleri”, Kayseri, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 19-22.
- Çayırdığ, M. (2001).”Kayseri’de Hunat Hatun Külliyesi Ve Mahperi Huand Hatun”, *Kayseri Tarihi Araştırmaları*, Kayseri, 84-100.
- Çayırdığ, M. (2001). “Kayseri’de Sultan II. Abdülhamid Dönemine Ait Mühim Yapılar”, *Kayseri Tarihi Araştırmaları*, Kayseri, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 338-347.
- Çayırdığ, M. (2001). “Melik Gazi Türbesi ve Danişmedlilerin Kayseri’deki Eserleri”, *Kayseri Tarihi Araştırmaları*, Kayseri, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 12-15.
- Çayırdığ, M. (2001). “Kayseri’nin Yazır Köyünde Bir Selçuklu Mescidi: Yazır Cami”, *Kayseri Tarihi Araştırmaları*, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Kayseri, 119-120.
- Çayırdığ, M. (2001). “ Develi Ulu Cami Minberi”, *Kayseri Tarihi Araştırmaları*, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Kayseri, 121-125.

- Çelik, A. (2010). Sungurbey Cami (Niğde) Doğu Ve Kuzey Taç Kapılarındaki Figürlerin İkonografik Değerlendirmesi, *Sanat Dergisi*, 13, 1-16.
- Çetin, T. (2003). “Türkiyede Mermer Potansiyeli, Üretimim ve İhracatı”, *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 243-256.
- Çetintaş, Ö. (2018). “Kayseri Yazır Köyü Cami-Yazı ve Süsleme Özelliklerinin İncelenmesi”, 5. Uluslararası Türk Kültür ve Sanatlarını Tanıtma Çalıştayı ve Sempozyumu.
- Çetinkaya, S. (2005). “Medrese Kütüphanelerinde Nevşehir'den İki Örnek” *Sanat Tarihi Dergisi*, 14 (2), 1-27.
- Çoşkun, İ. (2004). Çevikler Madencilik (Kayseri) Mermer Ocakları Traventerlerinin Fiziki Mekanik Özellikleri Kesilebilirlik İlişkisinin Arttırılması (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi / Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Dadak, M.T. & Gül, M. (2012). “Mermer Kenti Adıyaman Projesi ” Adıyaman İli Mermer Sektörü Araştırma Raporu, Adıyamam.
- Darkot, B. (1977). “Kayseri” İslam Ansiklopedisi (Cilt. 6, s. 484-492). Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Demir, B.G. & Güngör, N. (2013). “Mermer Madenciliği ve Çevre”, *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, 20 (7), 1-8.
- Demirel, Ö. (2009). “Sivas”, İslam Ansiklopedisi (Cilt. 37, s278-282). Türk Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Demirel, F. (2008). Besni Mezar Taşları (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Denктаş, M. (2000). *Kayseri'deki Tarihi Su Yapıları (Çeşmeler, Hamamlar)*, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Kayseri.
- Derman, U. (1997). “Hat”, İslam Ansiklopedisi (Cilt 16, s. 427-437). Türk Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Dinleyen, M. (2008). *Sularımız ve Nevşehir Çeşmeleri*, Nevşehir Büyükşehir Belediye Yayınları, Nevşehir.

- Doğan, N.Ş. (2003). “Kayseri’de Selçuklu Külliyesi”, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Dergisi*, 20 (1), 191-214.
- Doğan, N.Ş. & Fataha E.B. (2011). “Karamanoğulları Medreselerine Tarihsel Bir Yaklaşım: Ermenek Tol, Karaman Hatuniye, Melek Hatun ve Niğde Ak Medreseleri”, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları*, 14 (14), 95-189.
- Dursun, Ş. (2014), “ Süsleme Özellikleriyle Develi’de İki Türbe Seyyid- Şerif Ve Hızır İlyas Türbeleri”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 33 (7), 513-529.
- Dülgerler, O. N. (2006). *Karamanoğulları Dönemi Mimarisi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Edhem (Eldem), H. (1982). (Hz. Kemal Göde), *Kayseri Şehri (Selçuklu Tarihi’nden Bir Bölüm)*, Kayseri, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Edhem, H. E. (2001). *Trabzonda Osmanlı Kitabeleri*, Trabzon Belediyesi Kültür Yayınları, Trabzon.
- Edhem (Eldem), H. (2009). Kitabeler Nasıl Kayıt Altına Alınmalıdır, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 24 (2), 147-156.
- Eravşar, O. (2002), *Seyahatnamelerde Kayseri*, Kayseri, Kayseri Ticaret Odası Yayınları.
- Ersoy, F. G. (2002), İstanbul’daki Selatin Camilerin Kitabeleri, (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Erdem, A. (1997). Orta Anadolu Bölgesi Tunç Çağları Madeni Kapları (Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Erkek, D. & Özdemir, S. (2011). Mermer ve Traverten Sektörüne Küresel ve Bölgesel Yaklaşım.
- Erkiletlioğlu, H. (1993). *Kayseri Tarihi (En Eski zamandan Osmanlılara Kadar)*, İl Kültür Müdürlüğü Yayınları, Kayseri.
- Erkiletlioğlu, H. (1996). *Osmanlı Zamanında Kayseri*, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Kayseri.

- Erkiletlioğlu, H. (2001). *Kayseri Kitabeleri*, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Kayseri.
- Erkilelioğlu, H. (2002). "Develi Kitabeleri ve Develide Darpedilen Sikkeler", Bütün Yönleriyle Develi (I. Bilgi leni 26-28 Ekim), Develi Belediyesi Kültür Hizmetleri, Develi, 675-681.
- Ekiz, M. (1989). Niğde Alaaddin Camii'nin Anadolu Selçuklu Mimarisi İçerisindeki Yeri Ve nemi (Yüksek Lisans Tezi). Niğde Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Ekiz, M. (2009). Nevşehir'de Türk Dönemi Mimari Eserleri (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ertuğrul, . (1994). "Döner Kümbet", İslam Ansiklopedisi (Cilt 9, s .516-517). Türk Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Eren, T. & Yerel, S. (2011). "Türkiye'nin Mermer İhracat Miktarlarının Değerlendirilmesi", *ABMYO*, 75-79.
- Eryavuz, . (1996). "Hacı Kılıç Cami ve Medresesi", İslam Ansiklopedisi (Cilt 14, s.488-489). Türk Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Eryavuz, . (1998). "Hudavend Hatun Kümbeti", İslam Ansiklopedisi (Cilt 18, s.284-285). Türk Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Eryavuz, . (2002). "Klk Camii ve Kllyesi", İslam Ansiklopedisi Cilt.26, s.250-251). Türk Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.
- Eyice, S. (1982). "Ak Medrese", İslam Ansiklopedisi, (Cilt 2, s.282). Türk Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Gabriel, A. (1954). *Kayseri Türk Anıtları*, (ev: A. A. Ttenk), Ankara.
- Göde, K. (1991). *Tarih İçinde Kayseri*, Kayseri, Erciyes Üniversitesi Yayınları.
- Göde, K. (2000). *Eretnalılar (1327-1381)*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Görgülü, K. (1994). "Bazı Mermer Ocaklarında (Isparta-Burdur-Sivas) İşletme Sistemlerinin İncelenmesinin ve ncelikli Kaya Madde Kütle zellikleri İle İlikilendirilmesi Araştırmaları (Yüksek Lisans Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi / Fen Bilimleri Enstitüsü, Sivas.

- Gül, M. F. (2014). “Arşiv Belgeleri Işığında Bir Şehrin Doğuşu: Muşkara’dan Nevşehir’e (İmar Faaliyetleri)”, *Tarihin Peşinde – Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 155-172.
- Gülten, S. (2013). “İskân Harekeleri”, Kayseri Ansiklopedisi (Cilt.3, s.345-350). Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Kayseri.
- Gün, R. (1999). Anadolu Selçuklu Mimarisinde Yazı Kullanımı (Doktora Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Güneş, B. (2003). Van Gölü Havzası Türk Mimarisinde Yazı Sanatı (Doktora Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Haseki, M. (1997). *Plastik Açısından Türk Mezar Taşları*, İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Yayını, İstanbul.
- İnbaşı, M. (2000). “Kayseri Kalesi”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Osmanlı Tarih Araştırma Ve Uygulama Merkezi Dergisi OTAM*, 11, 825-848.
- İpsieli, M. (1980). *Adım Adım Sivas*, Emek Matbaa, Sivas.
- Kalender, S. Ö. & Demiroğlu, D. (2011). “Tarihi Süreç İçerisinde Sivas Kent Meydanının İrdelenmesi”, *İnönü Üniveristesi Sanat Ve Tasarım Dergisi* , 355-365.
- Kara, D. (2019). “Türkiye Selçuklu Sultan Eşlerinden Mahperi Huand Hatun’un Yaptırdığı Yapılar”, *Turkish Studies - Historical Analysis*, 14 (1), 107-136.
- Karakaya, M. (2007). Seyahatnamelerde Nevşehir (Yüksek Lisans Tezi). Niğde Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Tarih Anabilim Dalı, Niğde.
- Karamağaralı, H. (1971). “Erzurum’daki Yakutiye Medresesinin Tarihi ve Banisi Hakkında Mülahazalar”, *Selçuklu Araştırmalar Dergisi*, 2, 209-240.
- Karamağaralı, H. (1976). “Kayseri’deki Hunad Hatun Caminin Restitüsyonu ve Hunad Manzumesinin Kronolojisi Hakkında Bazı Mülahazalar”, *İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 30, 199-245.
- Keskin, M. (2011). “Türkçeci Bir Bilge Önder Şeyh İbrahim Tennuri”, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 39-60.

- Kılıç, A. (2012). *Anadolu Selçuklu ve Osmanlı Şefkat Abideleri Şifahaneler*, Diasan Basım.
- Kocabıyık, S. (2002). Sivas'ta Selçuklu Medreselerinde Yer Alan Kitabeler (Yüksek lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Kolay, İ.A. (1993). "Damat İbrahim Paşa Külliyesi" İslam Ansiklopedisi, (Cilt.8, s. 447-449). Türk Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Korkmaz, S. (2019). Burdur İli Osmanlı Dönemi Kitabeleri (Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ispart.
- Kozan, A. & Çelik, M. Y. (2014). "Kesikbaş Destanı Ve Türk Kültüründe Kesikbaş'a Dair Yeni Bulgular", *Türk Dünyası Araştırmalar*, 209, 177-207.
- Köker, A. H. (1996). "Gevher Nesibe Darüşşifası ve Tıp Medresesi", İslam Ansiklopedisi, (Cilt.14, s.39-42).Türk Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Kuban, D. (2002). "Selçuklu ve Danişmedli Bölgelerindeki Camiler", Selçuklu Çağında Anadolu Sanatı, İstanbul, Yapı Kredi Kültür Yayınları, 138-154.
- Kunt, İ. & Soy, N.B. (2021). *Konya Kitabeleri* (Cilt.1-2), Selçuklu Belediyesi, Konya.
- Kuran, A. (2006). "Orta Anadolu'da Klasik Osmanlı Mimarisi Çağının Sonlarında Yapılan İki Külliye." *Vakıflar Dergisi*, 9, 239-249.
- Kuru, Ç.A. (1997). *Fetihten Osmanlı Dönemine Kadar Kayseri'de Türk Devri Mimarisi*, İlköz Matbaası, Kayseri.
- Kuru, A. (2006). " Kayseri'de Eretna Türbeleri", Anadolu Selçukluları ve Beylikler Dönemi Uygarlığı, (Cilt 2), Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara, 371-389.
- Kuzucu, K. (2006). "Osmanlı'dan Cumhuriyete Şehircilik, Mimarî ve Eğitim", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 103-125.
- Küskü, S.G. (2014). *Osmanlı Beyliği Mimarisinde Anadolu Selçuklu Geleneği*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

- Nazif, A. E. (1987). *Kayseri Tarihi (Mir'at-i Kayseriyye)*, Kayseri Özel İdare Müdürlüğü ve Kayseri Belediyesi Birliği Yayınları No.2, Kayseri.
- Oflaz, M. (2007). “Niğde” İslam Ansiklopedisi (Cilt. 33, s.92-95), Türk Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Oral, M. Z. (1962). “Anadolu’da Sanat Değeri Olan Ahşap Minberler, Kitabeleri ve Tarihçeleri”, *Vakıflar Dergisi*, 5, 23-77.
- Ögel, S. (1966). *Andolu Selçuklulari'nın Taş Teyzinatı*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Öney, G. (1966). “Hacı Kılıç Cami ve Medresesi”, *Bellekten*, 119 (30), 377-390.
- Önkal, H. (1992). *Osmanlı Hanedan Türbeleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Önkal, H. (1996). *Anadolu Selçuklu Türbeleri*, Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- Özbek, Y. & Arslan, C. (2008). *Kayseri Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri*, (C. I), Kayseri.
- Özdemir, Y. (2014). *Kayseri Keykubadiye Sarayı Arkeolojisi (Yüksek Lisans Tezi)*, Selçuk Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Özkarıcı, M. (2001). *Niğde'de Türk Mimarisi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Özkeçeci, İ. (1997). *Tarihi Kayseri Cami ve Mescitleri*, Kayseri Kocasinan Belediyesi Yayınları, Kayseri.
- Özkurt, K. & Tüfekçioğlu, A. (2009).“Türk-İslam Sanatında Kitabeler”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 14 (7), 275-295.
- Özmen, M. (2003). *Kasım 2000-Şubat 2001 Ekonomik Krizleri Ve Göller Bölgesi Mermercilik Sektörüne Etkileri (Yüksek Lisans Tezi)*. Süleyman Demirel Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Pakalın, M. Z. (1971). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C. II, İstanbul 248.
- Peker, A. U. (2014). “Anadolu Selçuklu Mimarisi ve Gevher Nesibe Darüşşifası Örneği”, *Anadolu Selçuklu Uygarlığı İzinde*, 105-127.

- Refik, A. (1924). “Damat İbrahim Paşa Zamanında Ürgüb ve Nevşehir”, *Türk Tarih Encümeni Mecmuası*, 14 (3), 156-185.
- Sarıtaş, A. (2006). Burdur İli Mermer Sektörünün Kurumsal Ve Ekonomik Yapısı (Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Satioğlu, A. (2002). “Kayseri” (Cilt 1, s.221-234), *Kayseri Ansiklopedisi*, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul.
- Serin, M. (1999). “Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar”, *Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı*, 290-292.
- Sevim, A. (2015). Nevşehir ve İlçelerindeki Çeşme Mimarisi (Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Sezgin, U. (2002). XVII. Yüzyılda Nevşehir ve İlçelerindeki Osmanlı Dönemi Dini Mimari Eserleri, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Solak, S. (2013). Kayseri'deki Tek Kubbeli Cami ve Mescitler (Cumhuriyet Dönemine Kadar), Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Soydan, O. (2016). “Kültürel Miras Olarak "Nahittiya" Niğde”, *Akademik Bakış Dergisi*, 54-81.
- Sönmez, Z. (1995). *Başlangıçtan 16. Yüzyıla Kadar Anadolu Türk-İslam Mimarisinde Sanatçılar*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Strabon. (2000). *Anık Anadolu Coğrafyası (Geographika: XII-XII-XIV)*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Subaşı, İ. M. (1991). *Dünden Bugüne Kayseri*, Selçuk Yayın Dağıtım, Kayseri.
- Şahankaya, E. (2014). Sivas Su Yapıları (Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Şahin, İ. (2007). “Nevşehir”, *İslam Ansiklopedisi (Cilt 33, s.64-67)*. Türk Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.

- Şahin, M. K. (2013). “Anadolu’da Selçuklu Döneminde Niğde ve Kayseri Çevresinde Bulunan Taçkapılar Üzerine Bazı Düşünceler”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 25 (6), 473-503.
- Şahinoğlu, M. (1977). *Anadolu Selçuklu Mimarisinde Yazının Dekoratif Eleman Olarak Kullanılışı*, Sadberk Koç Türk-İslam Kültürü Kaynak Eserler Dizisi 1. T.E.V. İstanbul.
- Şimşek, S. & Kaynar, H. (2011). “Sivas’taki Tarihi Eserlerde Mermer Kullanımı”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergi*, 1-15.
- Şıkıoğlu, E. (2017). *Nevşehir Şehir Coğrafyası (Doktora Tezi)*, Fırat Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Tanman, B. (1993). “Danışmendliler-Mimari”, *İslam Ansiklopedisi (Cilt. 8, s.474-477)*. Türk Diyanet Vakfı, İstanbul.
- Tali, Ş. (2012). “Kayseri Tavlusun Köyü Mezarlığında Bezemeli Mezar Taşları-II”, *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi*, 21, 97-124.
- Tali, Ş. (2014). *Kayseri Erkilet’te Türk Devri Mimari Eserleri*, Eftel Yayıncılık, Ankara.
- Tali, Ş. (2014). “Kayseri Tavlusun Köyü nde Bulunan Köprü ve Çeşmeler” *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 34 (7), 522-540.
- Tali, Ş. (2014). “Kayseri Akçakaya Köyünde Bulunan Çeşmeler ve Beyaz Mermer Kitabeli Mezar Taşları”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 34 (7), 541-556.
- Tanman, B. (1993). “Danışmendliler-Mimari”, *İslam Ansiklopedisi (Cilt. 8, s.474-477)*. Türk Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Tanyeli, U. & Sözen, M. (2010). *Sanat Kavramı ve Terimler Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Tanyu, H. (1968). *Türklerde Taşla İlgili İnançlar*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara.

- Taşlıgil, N. & Şahin, G. (2016). “Yapı Malzemesi Olarak Kullanılan Türkiye Doğal Taşlarının İktisadi Coğrafya Odağında Analizi”, *Marmara Coğrafya Dergisi*, 607-640.
- Toparlı, R. & Arslan D. (2017). *Nakdül-Hatır, Şemseddin Sivasi Külliyesi*, Sivas.
- Topçu, S. M. (2005). Develi' deki Türk Eserleri (Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Topçu, S. M. (2013). “Osmanlılar Dönemi Mimari Anıtların Fonksiyon Değiştirmesine İki Örnek “Sivas Behram Paşa Hamamı (Kurşunlu) Soyunmalık Mekânı / Sivas-Gemerekçepni Köyü I Nolu Hamam”, *E-Journal of New World Sciences Academy*, 8, 50-61.
- Topçu, S. M. (2013). “Hacı Veled Cami”, Kayseri Ansiklopedisi (Cilt. 3, s.20), Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Kayseri.
- Tosun, A. & Tatar, Ç. (2007). “Türkiye'nin Mermer İhracatını Artırma Olanaklarının Araştırılması”, *Deü Mühendislik Fakültesi*, 14-20.
- Turgutlu, E. Y. (2019). *Kayseri Mihrapları*, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Kayseri.
- Tüfekçioğlu, A. (2000). “Medeniyet Tarihimize Taş vakfiyeler”, *Yüzcüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 33-50.
- Tüfekçioğlu, A. (2001). *Erken Dönem Osmanlı Mimarisinde Yazı*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Tüfekçioğlu, A. (2002). “Türk Mimarisinde Yazı”, *Türkler Ansiklopedisi*, Ankara.
- Tuncer, O. C. (1978). "Anadolu'nun İlk Dört Selçuklu Kumandanı ve Yaptırdığı Yapıların Özellikleri." *Vakıflar Dergisi*, 12, 137-162.
- Tunçel, G. (2004). “Beypazarı Müzesi’ndeki Mezartaşları” *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 44 (2), 267-284.
- Türkmen, K. (1997). Talas'ta Türk Devri Yapıları." *Vakıflar Dergisi*, 26, 153-192.
- Türkmen, K. (2003). “Develi Tarihine Işık Tutacak Kitabeler”, *Bütün Yönleriyle Develi, I. Bilgi Şöleni* (26-28 Ekim 2002), Develi, 219-226.

- Türkmen, K. (2010). Kayseri’de Türk Yapıların Kadınların Rolü, Erciyes Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi, Kayseri.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1942). “Niğde’de Karamanoğlu Ali Bey Vakfı” *Vakıflar Dergisi*, 2, 45-89.
- Uzunçarşılı, İ. H. & Erdüger, İ. N. (1992). *Sivas Şehri*, Erzurum.
- Üçok, S. (2001). Gümüşler (Niğde) Bölgesi Mermer Yatakları (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Niğde Üniversitesi / Fen Bilimleri Enstitüsü, Niğde.
- Ünal, R. H. (1982). *Osmanlı Öncesi Anadolu-Türk Mimarisinde Taşkapılar*, İzmir.
- Ünlüdil, S. (2018). Talas Evleri (Doktora Tezi). Erciyes Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Ünsal, B. (1984). "Türk - Vakfı İstanbul Kütüphanelerinin Mimari Yöntemi." *Vakıflar Dergisi*, 18, 95-124.
- Ünver, H. (2017). *Damat İbrahim Paşa ve Nevşehir*, Nevşehir Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Nevşehir.
- Yaman, B. (2007). “İsparta’da Bir Mezar Taşı ve Hatırlattıkları”, *Türk Kültür Ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 169-201.
- Yardım, A. (2002). *Alanya Kitabeleri (Tesbit, Tescil, Tasnif ve Değerlendirme)*, İstanbul.
- Yeğen, A. (1993). *Kayseri’de Tarihi Eserler*, Kayseri Valiliği İl Kültür Müdürlüğü Yayınları, Kayseri.
- Yetkin, Ş. (1972). *Anadolu’da Türk Çini Sanatının Gelişmesi*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Yıldırım, Y. (2006). Avanos Kenti (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yıldız, A.V. (2012). “Osmanlılar’da Yazı Çeşitleri”, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 28, 47-62.
- Yinanç, R.(1991).“Sivas Abideleri ve Vakıfları”, *Vakıflar Dergisi*, 22, 15-44.

Yörükoğlu, Ö. (1991). *Kayseri Çeşmeleri (Kitabelerin Tercümesi-Tanıtımı-Resimler-Projesi)*, Kayseri.

Yurdakul, E. (1996). *Kayseri-Külük Cami ve Medresesi*, Başbakanlık Yayınevi, Ankara.

Yurdakul, E. & Çayırdağ, M. (2007). “Kayseri, Battal Gazi Cami ve Kırk Kızlar Türbesi”, *Vakıflar Dergisi*, 30, 271-294.

Yurt Ansiklopedisi (1982-1983-1984). *Türkiye Genel*, Doğal Yayıncılık, İstanbul.

Yurt Ansiklopedisi. (1982-1983). “Niğde”, Anadolu Yayıncılık, İstanbul, (s.6146-6216).

Yüksel, M. (1997). *Gümüşhane Kitabeleri*, Gümüşhane Valiliği Yayınları, Gümüşhane.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0%C3%A7_Anadolu_B%C3%B6lgesi
(26.03.2020).

<http://www.cografya.gen.tr/egitim/bolgeler/ic-anadolu.htm> (26.03.2020)

(<https://nigde.ktb.gov.tr/> E.T. 01.04.2021)

<https://kuran.diyamet.gov.tr/tefsir/Kalem-suresi/5322/51-52-ayet-tefsiri>
(E.T.03.04.2021)

<https://kuran.diyamet.gov.tr/tefsir/Cin-suresi/5465/18-ayet-tefsiri>(E.T. 03.04.2021)

<https://www.kuranvemeali.com/tevbe-suresi/122-ayeti-meali> (E.T.05.04.2021)

<https://kuran.diyamet.gov.tr/tefsir/Tevbe-suresi/1357/122-ayet-tefsiri>
(E.T.05.04.2021)

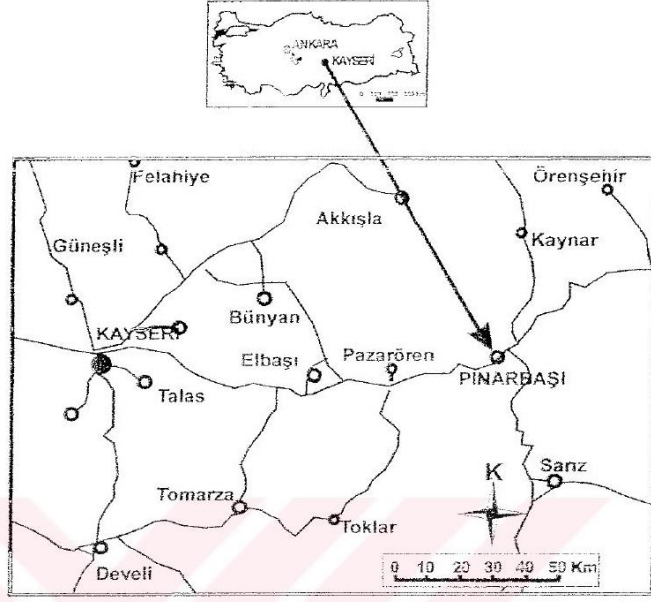
<https://www.sivaskulturenvanteri.com/uzun-hacioglu-camii> (E.T:14.12.2020)

<https://www.sivaskulturenvanteri.com/sait-seyit-pasa-camii> (E.T.15.12.2020)

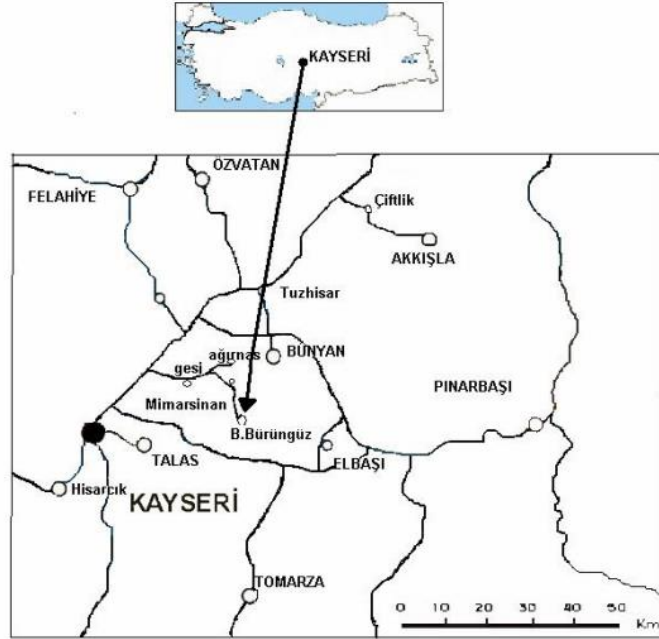
<https://www.kuranvemeali.com/enbiya-suresi/30-ayeti-meali> (E.T.09.04.2021)

<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/sivas/gezilecekyer/jandarma-bnasi> (E.T.
25.03.2021)

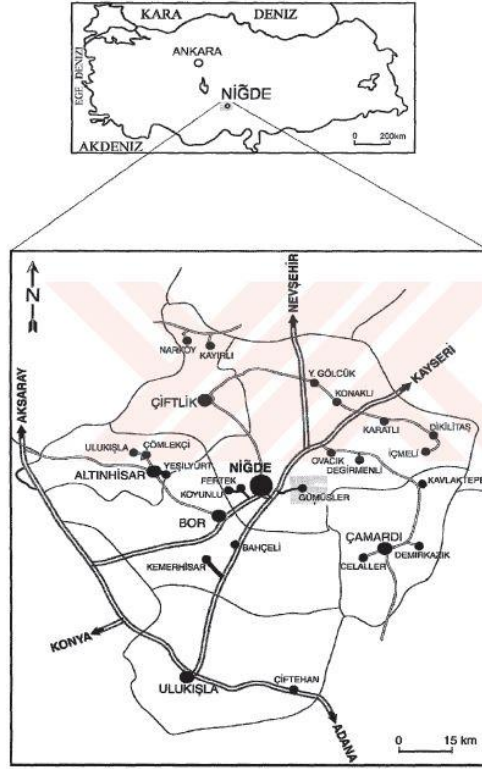
GÖRSELLER

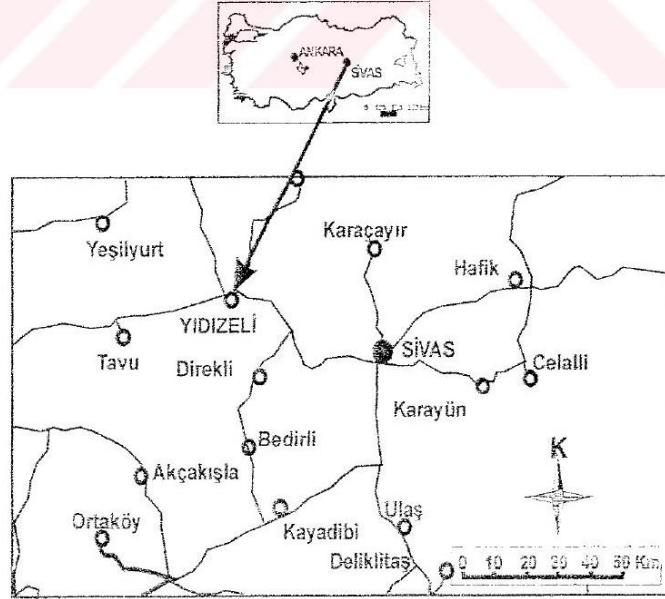
Görsel 1: Kayseri Pınarbaşı Ocağı'nın Konumu (Çoşkun,2004,s.46).

Görsel 2: Kayseri Bünyan İlçesindeki Ocağı'nın Konumu (Altaş,2006,s.38).

Görsel 3: Niğde Gümüşler Beldesine ait Ocağın Konumu (Üçok,2001, s.2).

Görsel 4: Sivas Yıldızeli Mermer Ocağının Konumu (Çoşkun, 2004, s.46).

Görsel 5: Kayseri Ulu Cami, Kuzey Taç Kapısının Sol Köşesinin Pencere Üzerindeki Onarım Kitabesi

Görsel 6: Kayseri Ulu Cami, Kuzey Taç Kapısının Üzerindeki Onarım Kitabesi

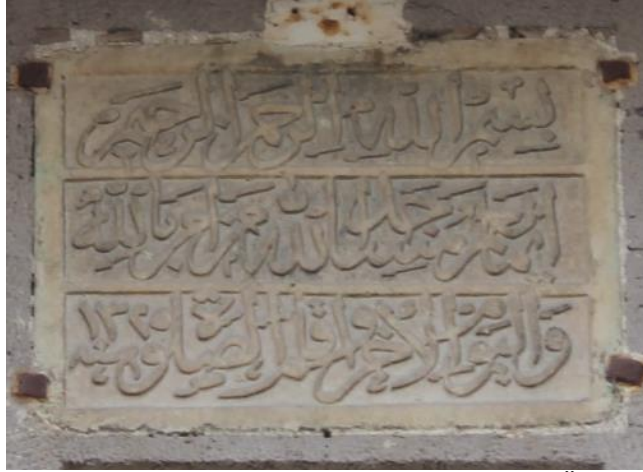
Görsel 7: Kayseri Ulu Cami, Kuzey Taç Kapının Üzerindeki Onarım Kitabesi

Görsel 8: Kayseri Ulu Cami'nin Batı Taç Kapısı Üzerindeki Dini İçerikli Kitabesi

Görsel 9: Kayseri Köllük Cami'nin Kuzeydoğu Taç Kapısı Üzerindeki Onarım Kitabesi

Görsel 10: Kayseri Kölük Cami'nin Kuzey Taç Kapısı Üzerindeki Onarım Kitabesi

Görsel 11: Sivas Ulu Cami'nin Doğu Avlu Giriş Kapısı Üzerindeki Onarım Kitabesi

Görsel 12: Kayseri Battal Cami'nin Kuzey Taç Kapısı Üzerindeki Onarım Kitabesi (Özbek&Arslan, 2008, s.217)

Görsel 13: Kayseri Lala Muslihiddin Cami'nin Batı Taç Kapısı Üzerindeki Onarım Kitabesi

Görsel 14: Kayseri Huand Hatun Cami'nin Batı Taç Kapısı Üzerindeki İnşa Kitabesi

Görsel 15: Kayseri Huand Hatun Cami'nin Doğu Taç Kapısı Üzerindeki İnşa Kitabesi

Görsel 16: Kayseri Huand Hatun Cami'nin Minare Kaide Üzerindeki Onarım Kitabesi

Görsel 17: Kayseri Yazır Köyü Cami'nin Batı Taç Kapısı Üzerindeki İnşa Kitabesi (Ş. Tali'den)

Görsel 18: Kayseri Develi Ulu Cami'nin Kuzey Taç Kapısı Üzerindeki İnşa Kitabesi

Görsel 19: Kayseri Develi Ulu Cami'nin Basık Kemerli Giriş Kapısı Üzerindeki Onarım Kitabesi

Görsel 20: Kayseri Hacı Kılıç Cami'nin Doğu Taç Kapısı Üzerindeki İnşa Kitabesi

Görsel 21: Kayseri Hacı Kılıç Cami'nin Doğu Taç Kapı Kavsara Nişi Üzerindeki Dini İçerikli Kitabenin Genel Görünümü

Görsel 22: Kayseri Hacı Kılıç Cami'nin Doğu Taç Kapı Kavsara Nişi Üzerindeki Dini İçerikli Kitabenin Kuzey Kanadını

Görsel 23: Kayseri Hacı Kılıç Cami'nin Doğu Taç Kapı Kavsara Nişi Üzerindeki Dini İçerikli Kitabesi

Görsel 24: Kayseri Hacı Kılıç Cami'nin Doğu Taç Kapı Kavsara Nişi Üzerindeki Dini İçerikli Kitabenin Güney Kanadını

Görsel 25: Kayseri Hacı Kılıç Cami'nin Minare Kaidesi Yanına Yerleştirilen Kayseri Mirlihası Hüseyin Bey'in Mezar ve Kitabelerin Genel Görünümü

Görsel 26: Kayseri Hacı Kılıç Cami, Kayseri Mirlivası Hüseyin Bey'in Başucu Mezar Kitabesi

Görsel 27: Kayseri Hacı Kılıç Cami, Kayseri Mirlivası Hüseyin Bey'in Ayakucu Mezar Kitabesi

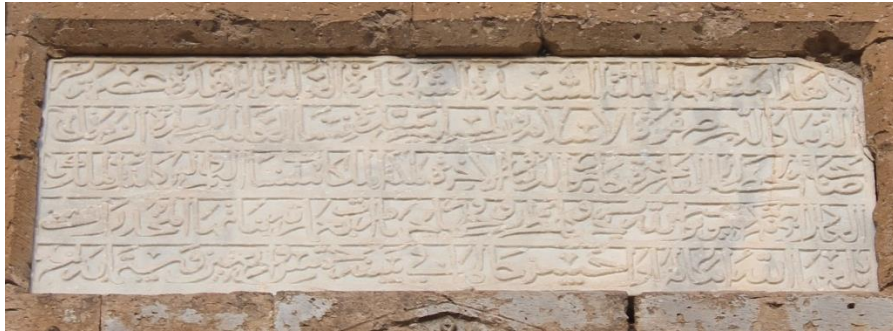
Görsel 28: Kayseri Hacı Veled Cami'nin Kuzeydoğu Kapısının Üzerindeki Kitabeleri

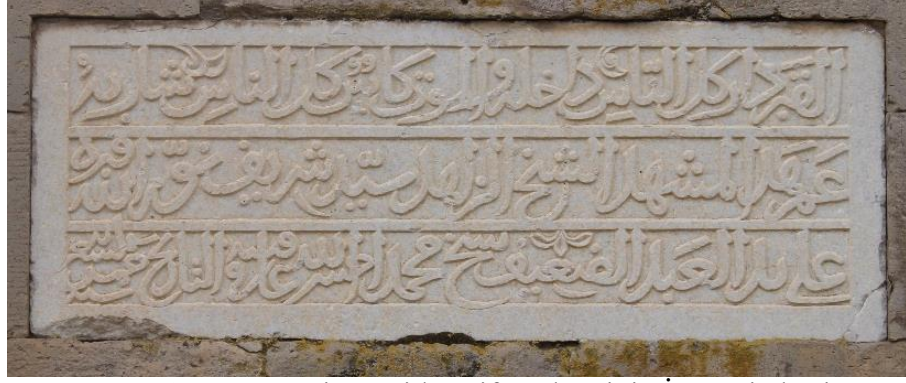
Görsel 29: Kayseri Hacı Veled Cami'nin Minare Kaidesi Üzerindeki Kitabesi

Görsel 30: Niğde Aleaddin Cami'nin Doğu Taç Kapısı Üzerindeki İnşa Kitabesi

Görsel 31: Kayseri Çifte Kümbet'in Batı Taç Kapısı Üzerindeki İnşa Kitabesi

Görsel 32: Kayseri Seyyid Şerif Türbe'sinin İnşa Kitabesi

Görsel 33: Niğde Hüdavend Hatun Türbesi'nin İnşa Kitabesi

Görsel 34: Niğde Hüdavend Hatun Türbesi'nin Dini İçerikli Kitabesi

Görsel 35: Niğde Kesikbaş Türbesi'nin Kuzey Cephesi Üzerindeki Onarım Kitabesi (<https://nigde.ktb.gov.tr/> E.T. 01.04.2021)

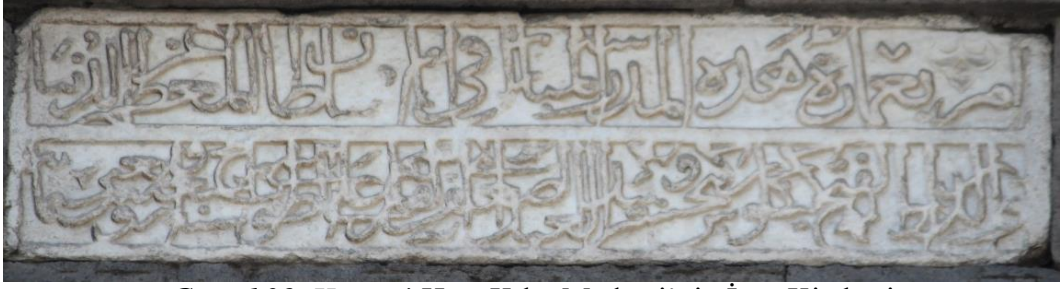
Görsel 36: Niğde Kesikbaş Türbesi'nin Güney Cephesi Üzerindeki Onarım Kitabesi (<https://nigde.ktb.gov.tr/> E.T. 01.04.2021)

Görsel 37: Kayseri Gevher Nesibe Hatun Medresesi'nin Darüşşifa Kapısı Üzerindeki İnşa Kitabesi

Görsel 38: Kayseri Huand Hatun Medresesi'nin Batı Cephesi Üzerindeki Çeşme Kitabesi

Görsel 39: Kayseri Hacı Kılıç Medresi'nin İnşa Kitabesi

Görsel 40: Kayseri Sahabiye Medresesi'nin İnşa Kitabesi

Görsel 41: Sivas Gök Medrese'nin Taç Kapısı Üzerinde Yer Alan İnşa Kitabesi

Görsel 42: Sivas Gök Merdresesi'nin Taç Kapıda Basık Kemerli Girişin Üzerindeki İnşa Kitabesinin Genel Görünümü

Görsel 43: Sivas Gök Merdresesi'nin Kavsara Nişini Dolaşan Yazı Şeridi, Güney Kanat

Görsel 44: Sivas Gök Merdresesi'nin Kavsara Nişini Dolaşan Yazı Şeridi, Giriş Kapısı Üzerindeki Görünümü

Görsel 45: Sivas Gök Merdresesi'nin Kavsara Nişini Dolaşan Yazı Şeridi, Kuzey Kanat

Görsel 46: Sivas Gök Medresesi, Ana Eyvanın Üzerinde Yer Alan İnşa Kitabesi

Görsel 47: Sivas Gök Medrese, Minar ve Sanatkâr Kitabenin Yer Aldığı Güney Mihrabiyenin Genel Görünümü

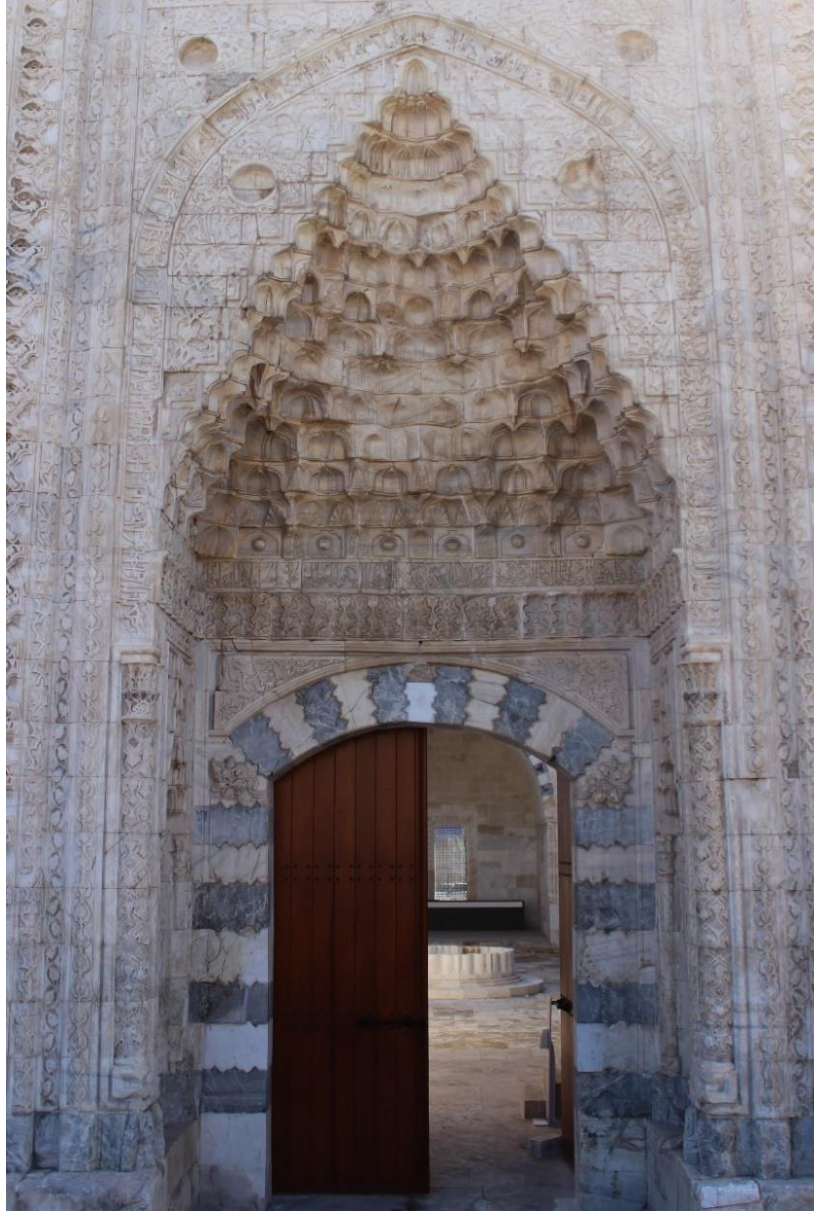
Görsel 48: Sivas Gök Medrese, Minar ve Sanatkâr Kitabesi

Görsel 49: Sivas Gök Medrese, Minar ve Sanatkâr Kitabenin Yer Aldığı Kuzey Mihrabiyenin Genel Görünümü

Görsel 50: Sivas Gök Medrese, Minar ve Sanatkâr Kitabesi

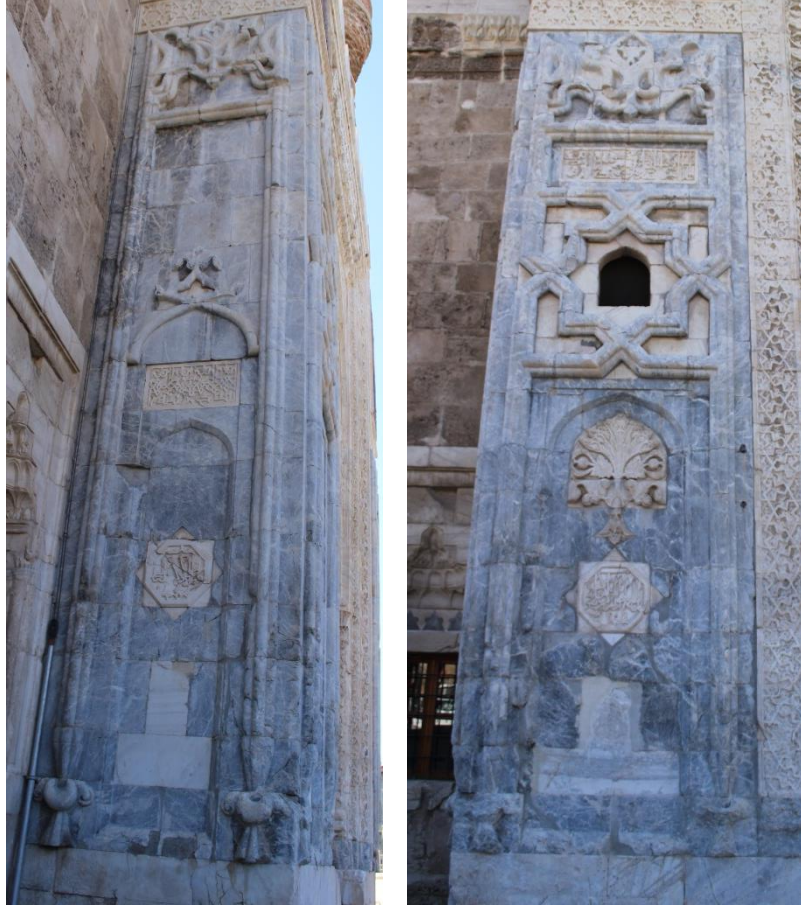
Görsel 51: Sivas Gök Medresesi, Taç Kapı Kuşatan Sivri Kemerin Genel Görünümü ve Dini İçerikli Kitabesi

Görsel 52: Sivas Gök Medrese, Taç Kapının Güney Kanattaki Minare Kaidelerinin Ön ve Yan Yüzlerinin Genel Görünümü

Görsel 53: Sivas Gök Medrese, Taç Kapının Güney Kanattaki Minare Kaideleri Ön ve Yan Kitabeleri

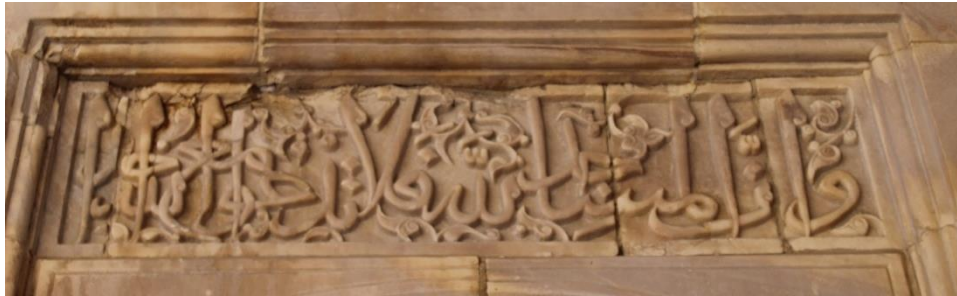
Görsel 54: Sivas Gök Medrese, Taç Kapının Kuzey Kanattaki Minare Kaidelerinin Ön ve Yan Yüzlerinin Genel Görünümü

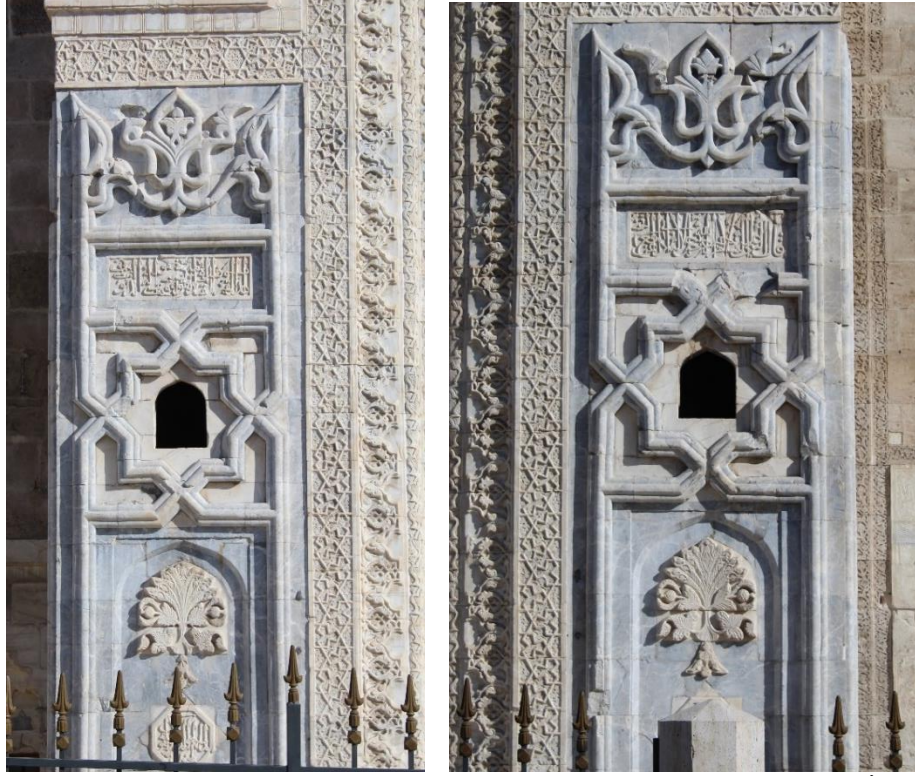
Görsel 55: Sivas Gök Medrese, Taç Kapının Kuzey Kanattaki Minare Kaideleri Ön ve Yan Kitabeleri

Görsel 56: Sivas Gök Medrese, Mescid Odasının Giriş Kapısının Genel Görünümü

Görsel 57: Sivas Gök Medrese, Mescid Odasının Giriş Kapısı Üzerindeki Kitabe

Görsel 58: Sivas Gök Medrese, Kuzey ve Güney Minare Kaidelerindeki İri Plastik Sekiz Kollu Yıldız ve Palmet Motifinin Kabartmasının Ortasındaki Hadis Kitabelerinin Genel Görünümü

Görsel 59: Sivas Gök Medrese, Güney Minare Kaidesindeki Dini İçerikli Kitabe

Görsel 60: Sivas Gök Medrese, Kuzey Minare Kaidesindeki Dini İçerikli Kitabe

Görsel 61: Sivas Gök Medrese, Taç Kapının Sağındaki Pencerenin Genel Görünümü

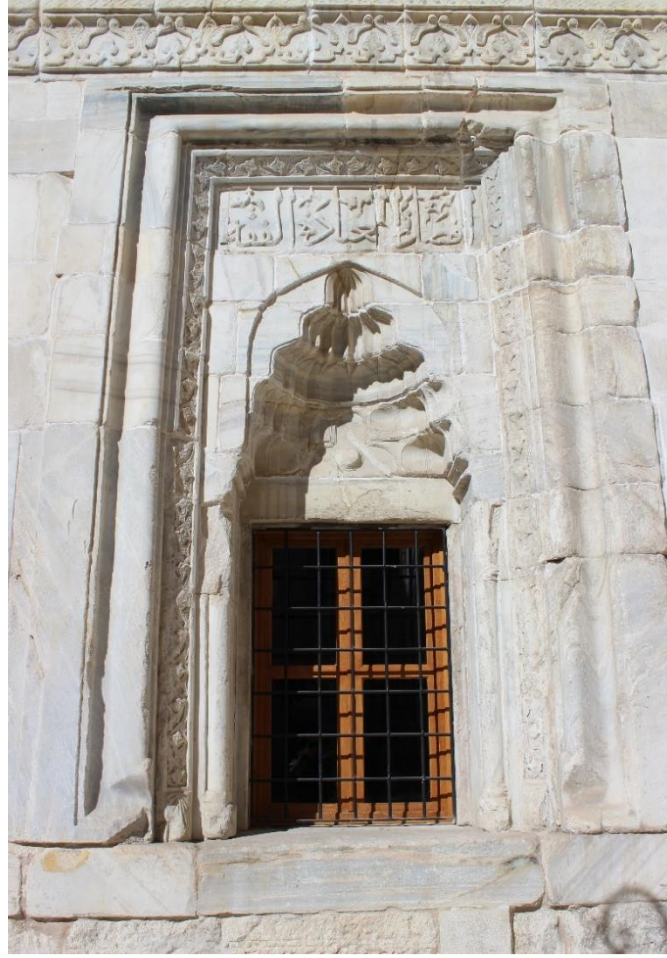
Görsel 62: Sivas Gök Medresse, Taç Kapının Sağındaki Pencerenin Üzerindeki Kitabe

Görsel 63: Sivas Gök Medrese, Darülkurra Odasının Giriş Kapısının Genel Görünümü

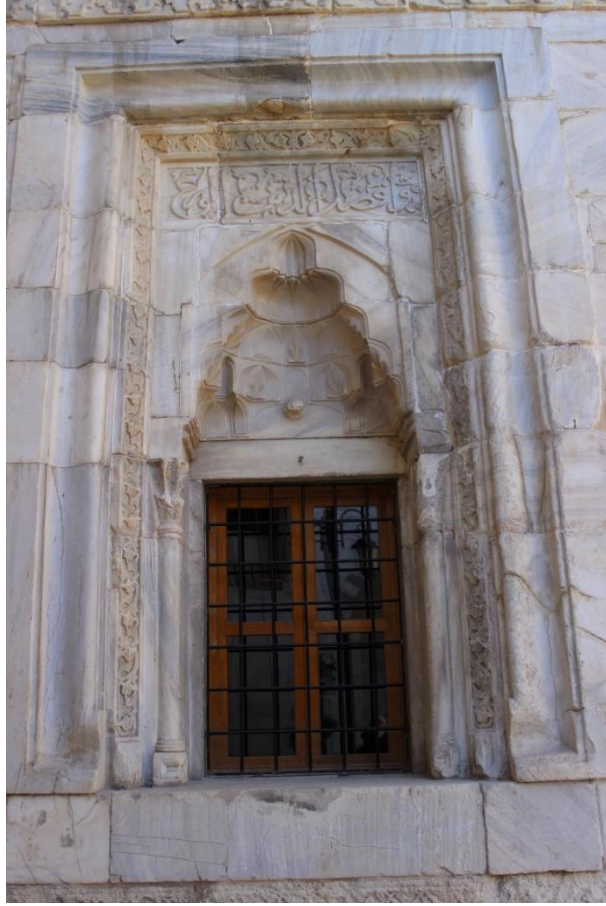
Görsel 64: Sivas Gök Medrese, Darülkurra Odasının Giriş Kapısı Üzerindeki Kitabe

Görsel 65: Sivas Gök Medrese, Darülkurra Odasının Avluya Bakan Penceresinin Genel Görünümü

Görsel 66: Sivas Gök Medrese, Darülkurra Odasının Avluya Bakan Penceresinin Üzerindeki Kitabe

Görsel 67: Sivas Gök Medrese, Mescid Odasının Avluya Bakan Penceresinin Genel Görünümü

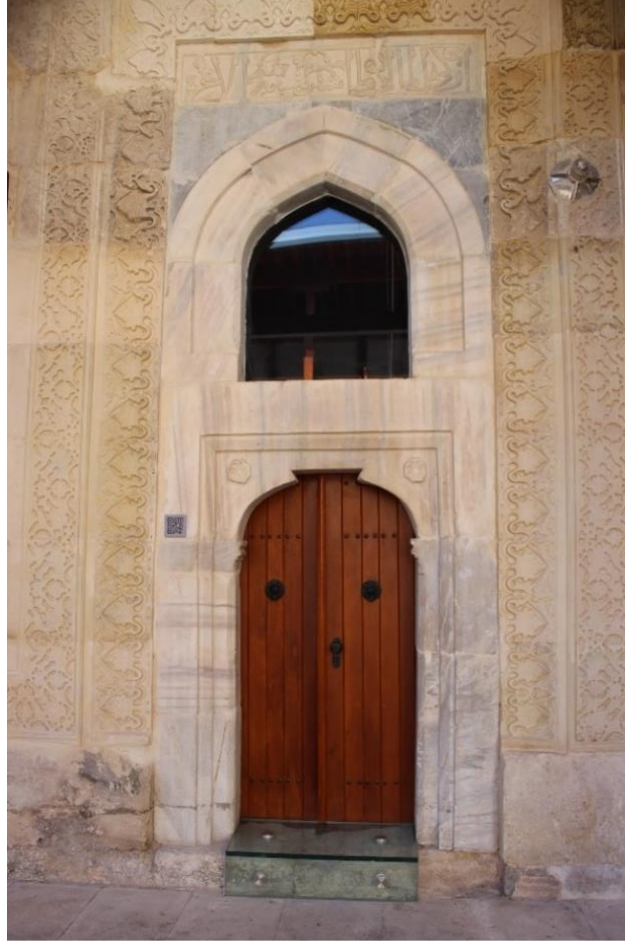
Görsel 68: Sivas Gök Medrese, Mescid Odasının Avluya Bakan Penceresinin Üzerindeki Kitabe

Görsel 69: Sivas Gök Medrese, Güney Cephedeki 1. Hücre Odasının Giriş Kapısının Genel Görünümü

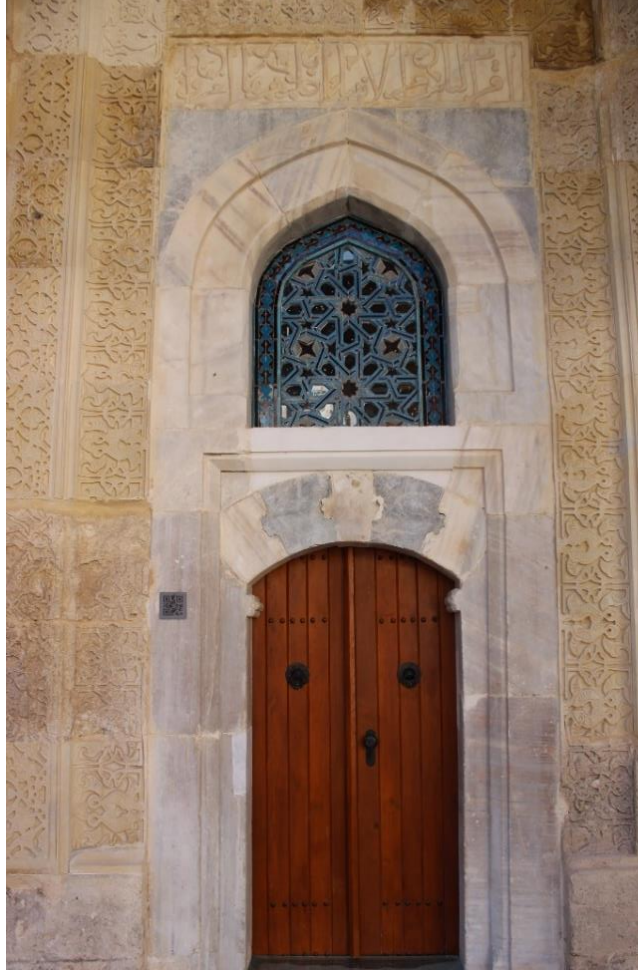
Görsel 70: Sivas Gök Medrese, Güney Cephedeki 1. Hücre Odasının Pencere Üzerindeki Kitabe

Görsel 71: Sivas Gök Medrese, Güney Cephedeki 2. Hücre Odasının Giriş Kapısının Genel Görünümü

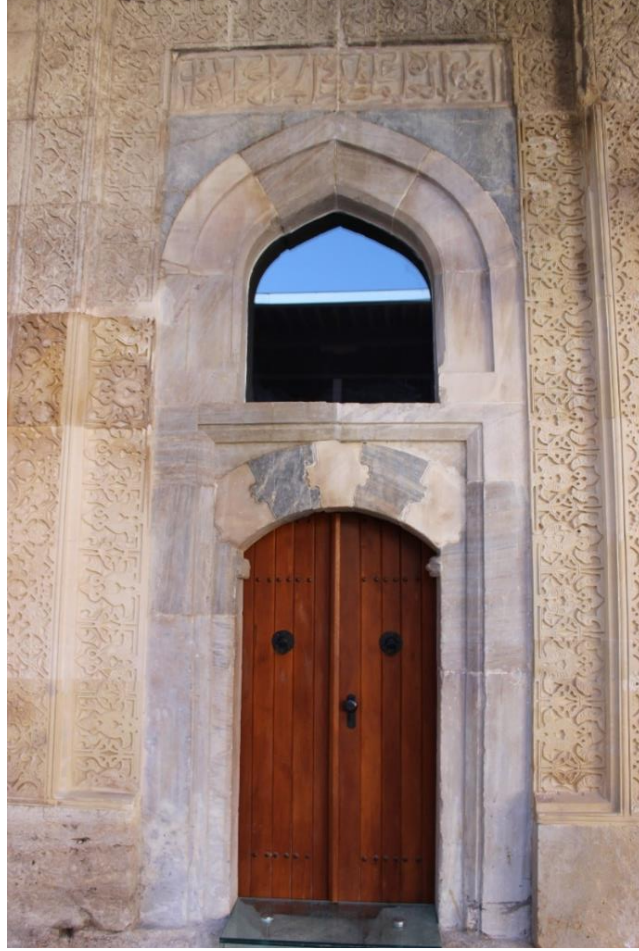
Görsel 72: Sivas Gök Medrese, Güney Cephedeki 2. Hücre Odasının Pencere Üzerindeki Kitabe

Görsel 73: Sivas Gök Medrese, Güney Cephedeki 3. Hücre Odasının Giriş Kapısının Genel Görünümü

Görsel 74: Sivas Gök Medrese, Güney Cephedeki 3. Hücre Odasının Pencere Üzerindeki Kitabe

Görsel 75: Sivas Gök Medrese, Güney Cephedeki 4. Hücre Odasının Giriş Kapısının Genel Görünümü

Görsel 76: Sivas Gök Medrese, Güney Cephedeki 4. Hücre Odasının Pencere Üzerindeki Kitabe

Görsel 77: Sivas Gök Medrese, Güney Cephedeki 5. Hücre Odasının Giriş Kapısının Genel Görünümü

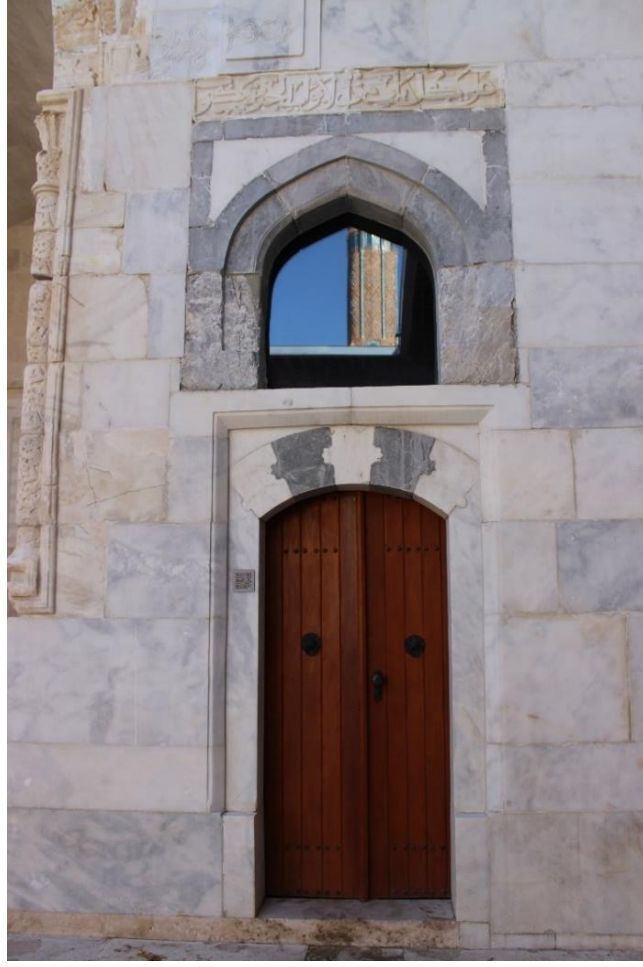
Görsel 78: Sivas Gök Medrese, Güney Cephedeki 5. Hücre Odasının Pencere Üzerindeki Kitabe

Görsel 79: Sivas Gök Medrese, Güney Cephedeki 6. Hücre Odasının Giriş Kapısının Genel Görünüm

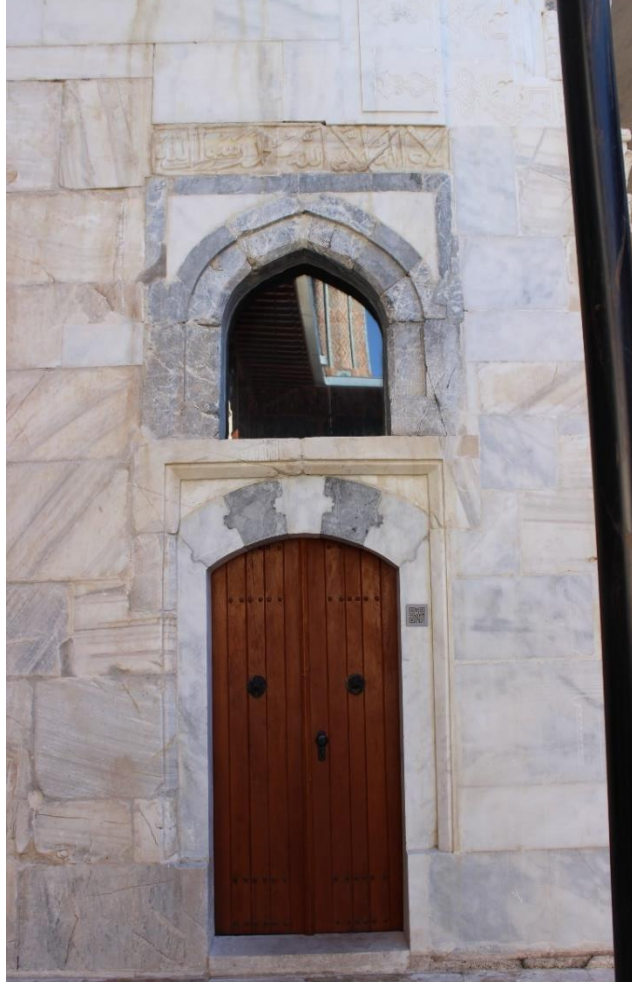
Görsel 80: Sivas Gök Medrese, Güney Cephedeki 6. Hücre Odasının Pencere Üzerindeki Kitabe

Görsel 81: Sivas Gök Medrese, Ana Eyvanın Sağ Köşesindeki Girişin Genel Görünümü

Görsel 82: Sivas Gök Medrese, Ana Eyvanın Sağ Köşesindeki Kitabe

Görsel 83: Sivas Gök Medrese, Ana Eyvanın Sol Köşesindeki Girişin Genel Görünümü

Görsel 84: Sivas Gök Medrese, Ana Eyvanın Sol Köşesindeki Kitabe

Görsel 85: Sivas Gök Medrese, Kuzey Cephedeki 1. Hücre Odasının Giriş Kapısının Genel Görünümü

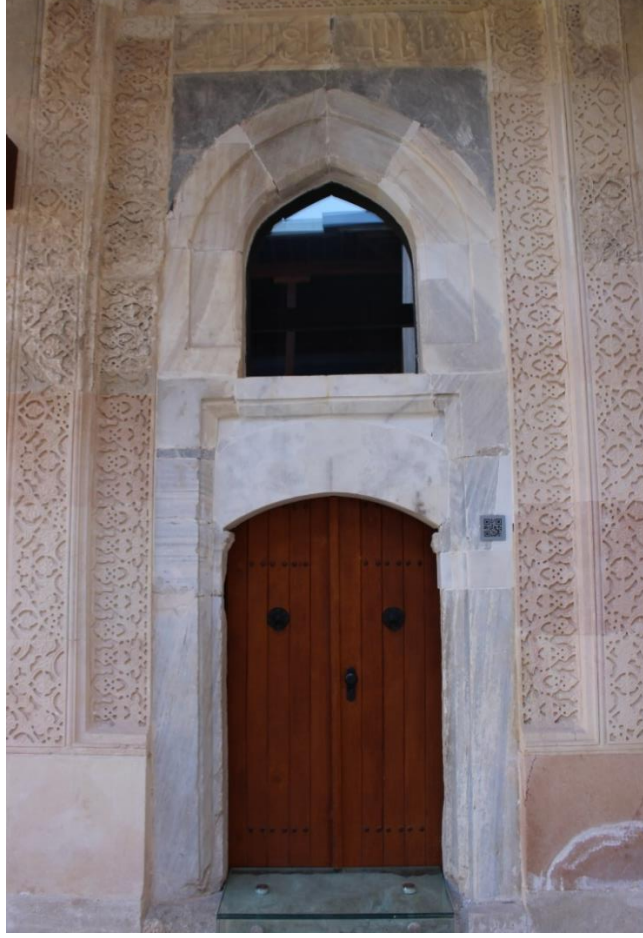
Görsel 86: Sivas Gök Medrese, Kuzey Cephedeki 1. Hücre Odasının Pencere Üzerindeki Kitabe

Görsel 87: Sivas Gök Medrese, Kuzey Cephedeki 2. Hücre Odasının Giriş Kapısının Genel Görünümü

Görsel 88: Sivas Gök Medrese, Kuzey Cephedeki 2. Hücre Odasının Pencere Üzerindeki Kitabe

Görsel 89: Sivas Gök Medrese, Kuzey Cephedeki 3. Hücre Odasının Giriş Kapısının Genel Görünümü

Görsel 90: Sivas Gök Medrese, Kuzey Cephedeki 3. Hücre Odasının Pencere Üzerindeki Kitabe

Görsel 91: Sivas Gök Medrese, Kuzey Cephedeki 4. Hücre Odasının Giriş Kapısının Genel Görünümü

Görsel 92: Sivas Gök Medrese, Kuzey Cephedeki 4. Hücre Odasının Pencere Üzerindeki Kitabe

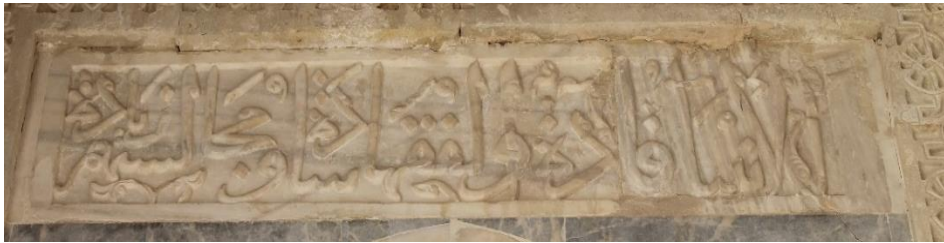
Görsel 93: Sivas Gök Medrese, Kuzey Cephedeki 5. Hücre Odasının Giriş Kapısının Genel Görünümü

Görsel 94: Sivas Gök Medrese, Kuzey Cephedeki 5. Hücre Odasının Pencere Üzerindeki Kitabe

Görsel 95: Sivas Gök Medrese, Kuzey Cephedeki 6. Hücre Odasının Giriş Kapısının Genel Görünümü

Görsel 96: Sivas Gök Medrese, Kuzey Cephedeki 6. Hücre Odasının Pencere Üzerindeki Kitabe

Görsel 97: Sivas Gök Medrese, Avlusunda Sergilenen Kitabelerin Genel Görünümü

Görsel 98: Sivas Buruciye Medresesi'nin İnşa Kitabesi

Görsel 99: Sivas Çifte Minareli Medrese'nin İnşa Kitabesinin Genel Görünümü

Görsel 100: Sivas Çifte Minareli Medrese'nin Kavsara Nişini Dolaşan Yazı Şeridi, Kuzey Kanat

Görsel 101: Sivas Çifte Minareli Medrese Kavsara Nişini Dolaşan Yazı Şeridi, Giriş Kapısı Üzeri

Görsel 102: Sivas Çifte Minareli Medrese'nin Kavsara Nişini Dolaşan Yazı Şeridi, Güney Kanat

Görsel 103: Sivas Çifte Minareli Medrese'nin Dini İçerikli Kitabesi

Görsel 104: Karatay Han'ın İnşa Kitabesi (Ş. TALİ'den)

Görsel 105: Kayseri Sahabiye Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi

Görsel 106: Niğde Hatıroğlu Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi

Görsel 107: Niğde Sungur Bey Cami'nin Minare Kaidesi Üzerindeki Vergi

Görsel 108: Niğde Sungur Bey Cami'nin Doğu Taç Kapısı Üzerindeki Vergi

Görsel 109: Niğde Gündoğdu Türbe'sini Taç Kapısı Üzerinde Yer Alan Mezar Kitabesi

Görsel 110: Niğde Ak Medrese'nin İnşa Kitabesi

Görsel 111: Kadı Mescid'in İnşa Kitabesi (Kayseri Ansiklopedisi, 2013).

Görsel 112: Kayseri Döner Kümbet 'in Kitabesi

Görsel 113: Kayseri Emir Şahap Türbesi'nin İnşa Kitabesi

Görsel 114: Kayseri Mehmet Zengi Türbesi'nin İnşa Kitabesi

Görsel 115: Kayseri Erdoğmuş Türbesi'nin İnşa Kitabesi

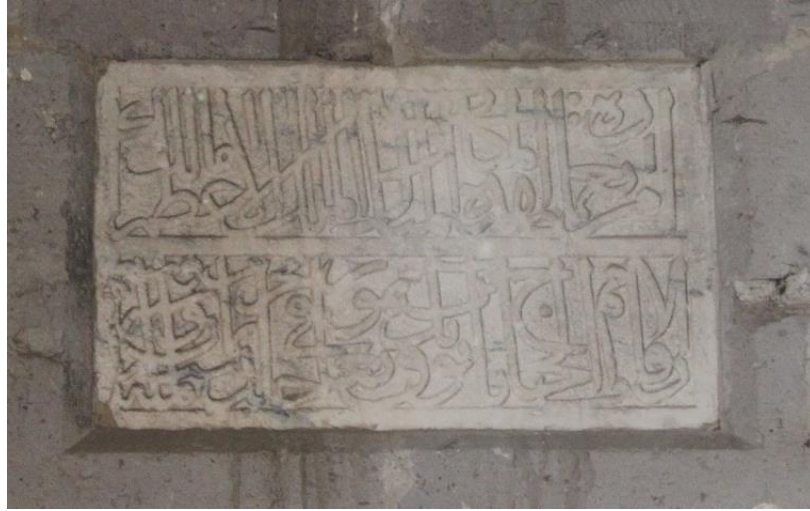
Görsel 116: Kayseri Şah Kutlu Hatun Türbesi'nin İnşa Kitabesi

Görsel 117: Kayseri Emir Ali Türbesi'nin İnşa Kitabesi

Görsel 118: Kayseri Ulu Hatun Türbesi'nin İnşa Kitabesi

Görsel 119: Kayseri Babük Bey Zaviyesi'nin İnşa Kitabesi

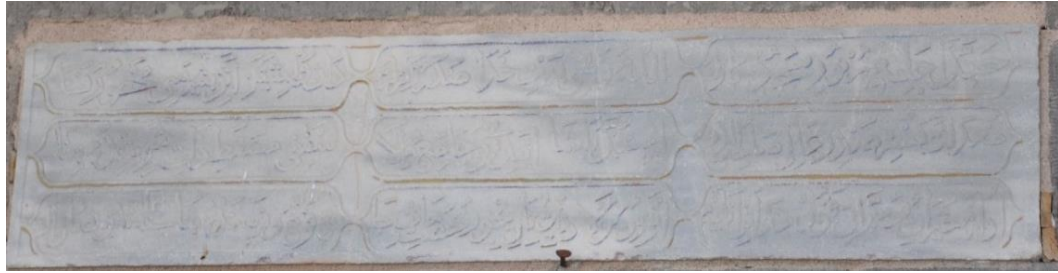
Görsel 120: Niğde Sarı Han'ın İnşa Kitabesi

Görsel 121: Kayseri Şeyh Cami'nin Harim Giriş Kapısı Üzerindeki İnşa Kitabesi

Görsel 122: Kayseri İsa Kümbet Cami'nin İnşa Kitabesi (Kayseri Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri, 2008)

Görsel 123: Kayseri Erkilet Nişancı Mehmet Paşa Cami, Kitabesi (Ş. Tali'den)

Görsel 124: Kayseri Cıncıklı Cami'nin Onarım Kitabesi

Görsel 125: Kayseri Çifteönü Cami'nin İnşa Kitabesi

Görsel 126: Kayseri Tavlusun Yukarı Mahalle Cami'nin İnşa Kitabesi (Kaya Demir, 2006)

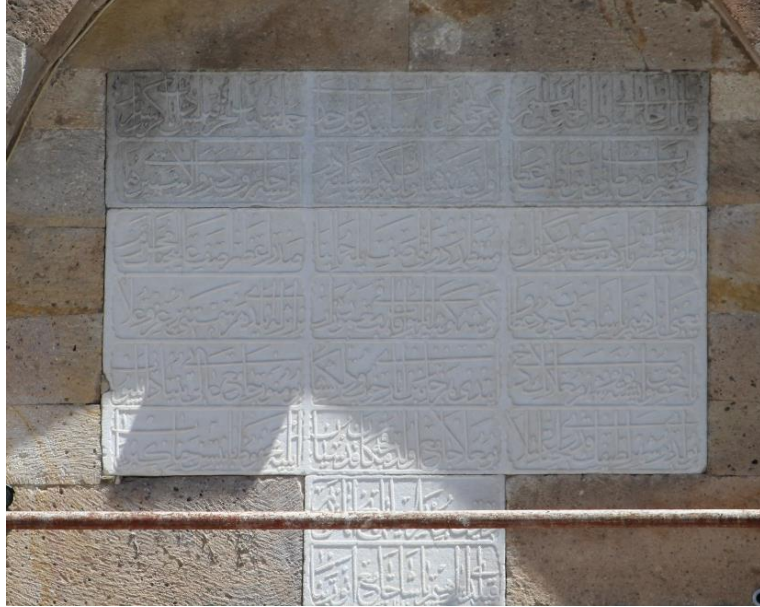
Görsel 127: Akın Köyü Cami,'nin İnşa Kitabesi (Ş. Tali'den)

Görsel 128: Nevşehir Kara Cami'nin Avlu Giriş Kapısının Üzerindeki İnşa Kitabesi

Görsel 129: Nevşehir Kara Cami'nin Harim Giriş Kapısının Üzerindeki İnşa Kitabesi

Görsel 130: Nevşehir Damad İbrahim Paşa Cami'nin Avlu Giriş Kapısının Üzerindeki İnşa Kitabesi

Görsel 131: Nevşehir Damad İbrahim Paşa Cami'nin Harim Giriş Kapısının Üzerindeki İnşa Kitabesi

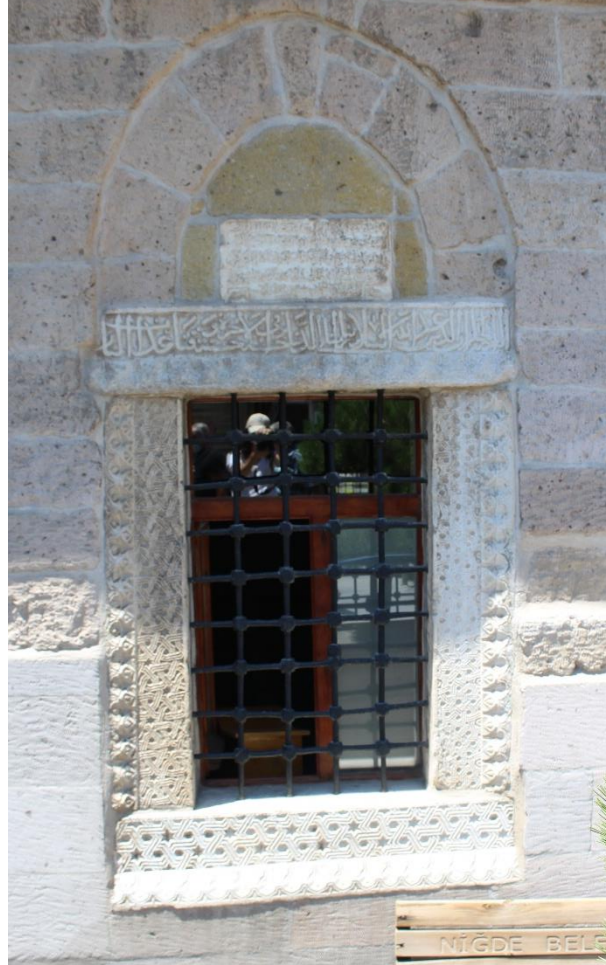
Görsel 132: Nevşehir Damad İbrahim Paşa Cami'nin Arka Avlu Giriş Kapısının Üzerindeki Dini İçerikli Kitabesi

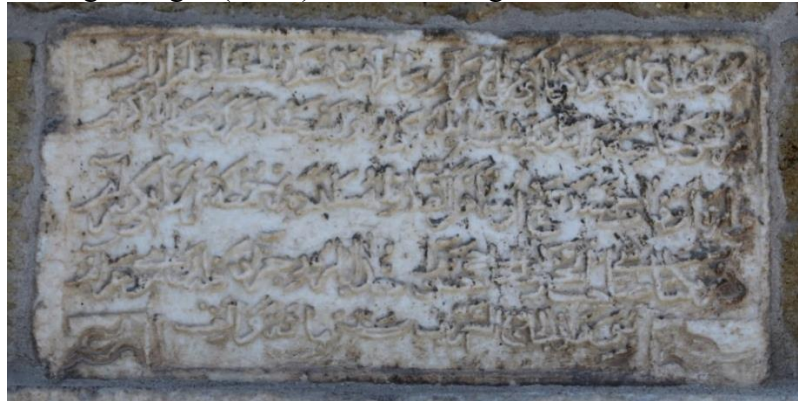
Görsel 133: Nevşehir Hacı Şeyh Efendi Cami'nin İnşa Kitabesi

Görsel 134: Niğde MuraPaşa Cami'nin Onarım Kitabesi

Görsel 135: Niğde Kığılı (Pazar) Cami'nin Doğu Penceresinin Genel Görünümü

Görsel 136: Niğde Kığılı (Pazar) Cami'nin Doğu Pencere Üzerindeki İnşa Kitabesi

Görsel 137: Niğde Kığılı (Pazar) Cami'nin Doğu Pencere Üzerindeki Dini İçerikli Kitabesi

Görsel 138: Niğde Kığılı (Pazar) Cami'nin Kuzey Cephesinde, Doğu Yönünde Yer Alan Pencerenin Genel Görünümü

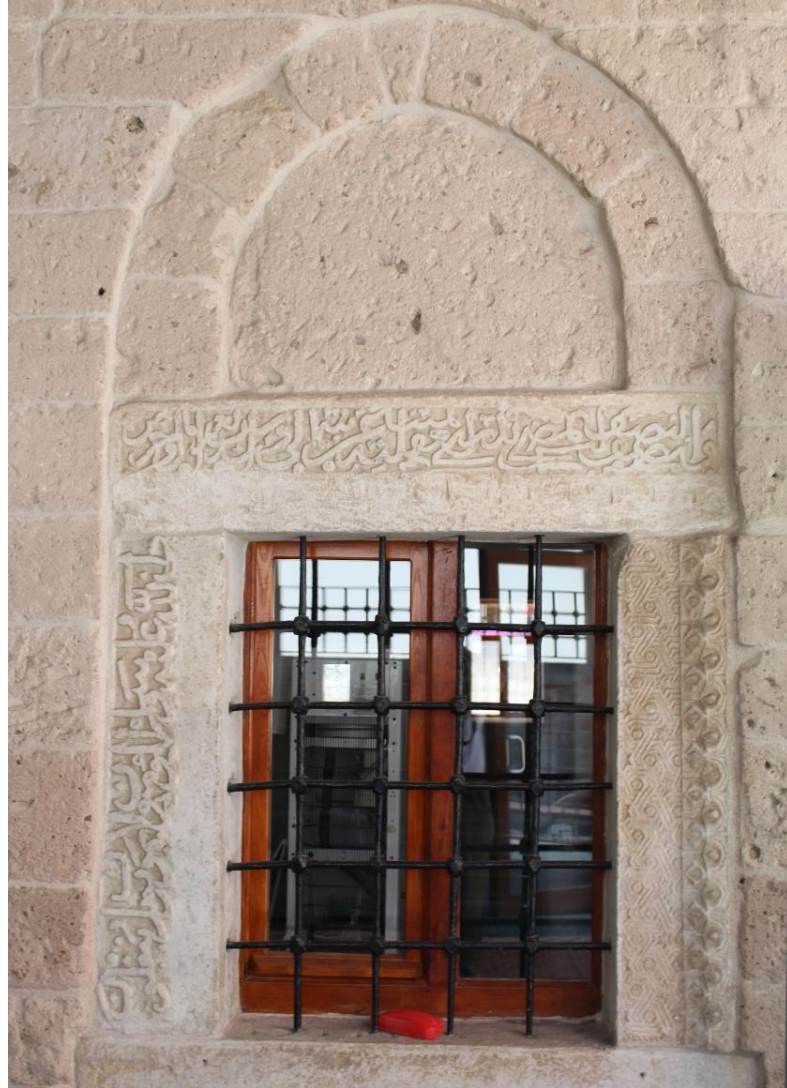
Görsel 139: Niğde Kığılı (Pazar) Cami'nin Kuzey Cephesinde, Doğu Yönünde Yer Alan Pencerenin Batı Sövesi

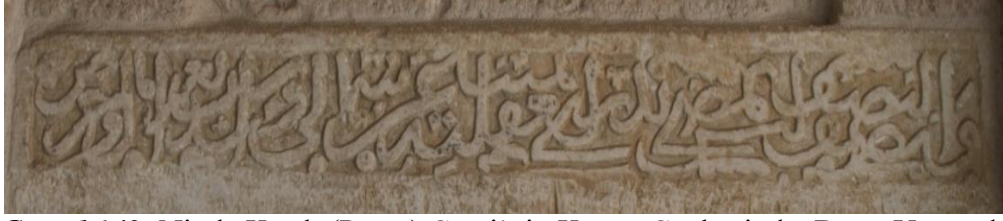
Görsel 140: Niğde Kığılı (Pazar) Cami'nin Kuzey Cephesinde, Doğu Yönünde Yer Alan Pencerenin Alt Sövesi

Görsel 141: Niğde Kığılı (Pazar) Cami'nin Kuzey Cephesinde, Doğu Yönünde Yer Alan Pencerenin Doğu Sövesi

Görsel 142: Niğde Kığılı (Pazar) Cami'nin Kuzey Cephesinde, Batı Yönünde Yer Alan Pencerenin Genel Görünümü

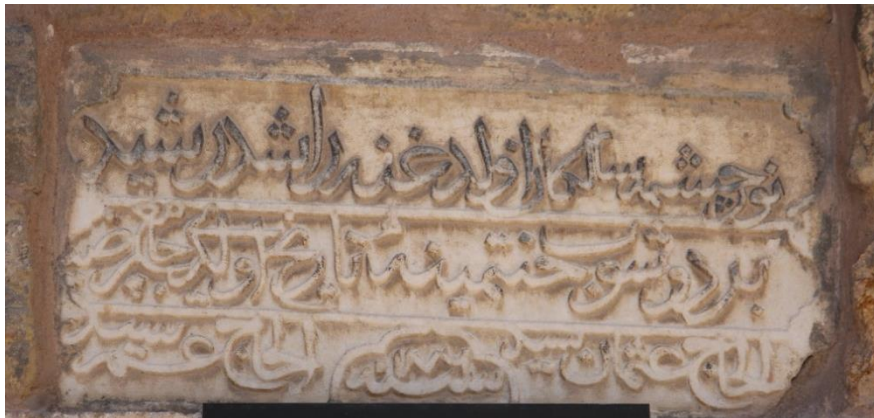
Görsel 143: Niğde Kığılı (Pazar) Cami'nin Kuzey Cephesinde, Doğu Yönünde Yer Alan Pencerenin Lentosundaki Kitabe

Görsel 144: Niğde Kığılı (Pazar) Cami'nin Kuzey Cephesinde, Doğu Yönünde Yer Alan Pencerenin Sövesindeki Kitabesi

Görsel 145: Niğde Kığılı (Pazar) Cami'nin Avlu Giriş Kapısının İç Yüzündeki Kitabesi

Görsel 146: Niğde Cullaz Mescidi'nin İnşa Kitabesi

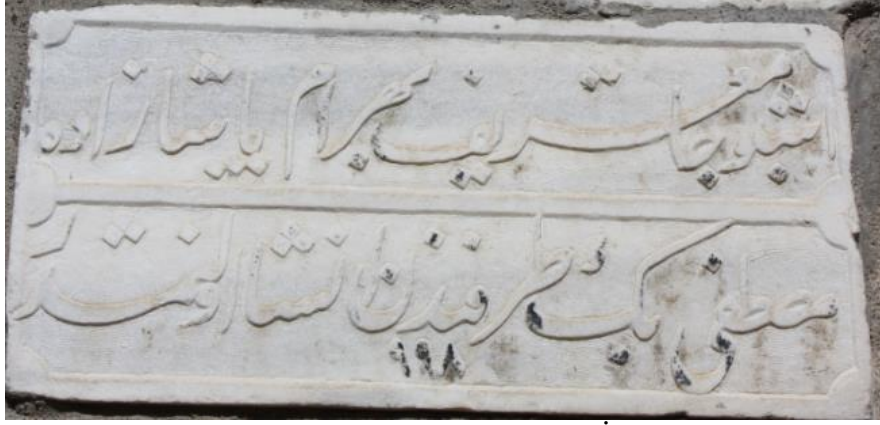
Görsel 147: Sivas Abdülvehhab Gazi Mescidi, İnşa Kitabesi (S.V.G.M, 2019)

Görsel 148: Sivas Meydan Cami'nin Onarım Kitabesi

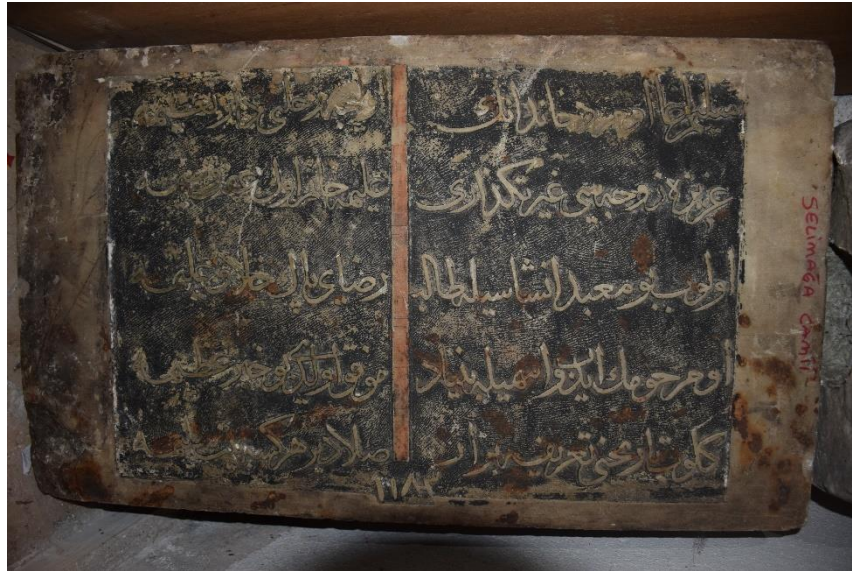
Görsel 149: Sivas Ali Ağa Cami'nin İnşa ve Çeşme Kitabelerinin Genel Görünümü

Görsel 150: Sivas Ali Ağa Cami'nin İnşa Kitabesi

Görsel 151: Sivas Ali Ağa Cami'nin Çeşme Kitabesi

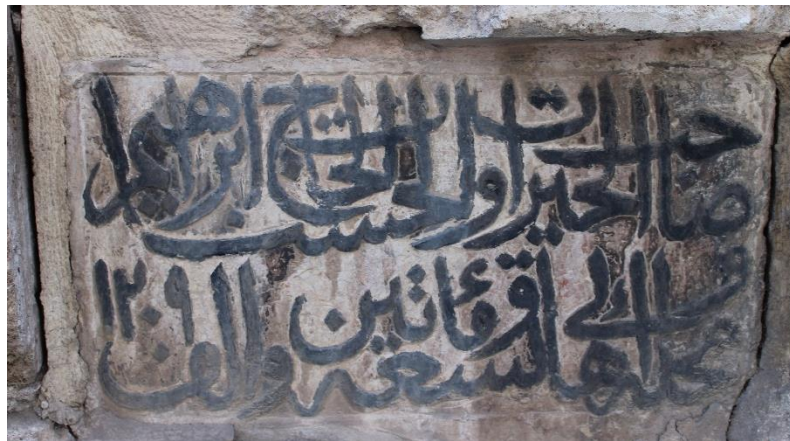
Görsel 152: Sivas Selim Ağa Cami'nin İnşa Kitabesi (S.V.B.M, 2009)

Görsel 153: Sivas Selim Ağa Cami'nin Onarım Kitabesi

Görsel 154: Sivas Sarızade Mehmet Paşa Cami'nin İnşa Kitabesi

Görsel 155: Sivas Yiğitler Cami'nin İnşa Kitabesi

Görsel 156: Sivas Uzunhacıoğlu Cami'nin İnşa Kitabesi

Görsel 157: Sivas Said Paşa Cami'nin İnşa Kitabesi

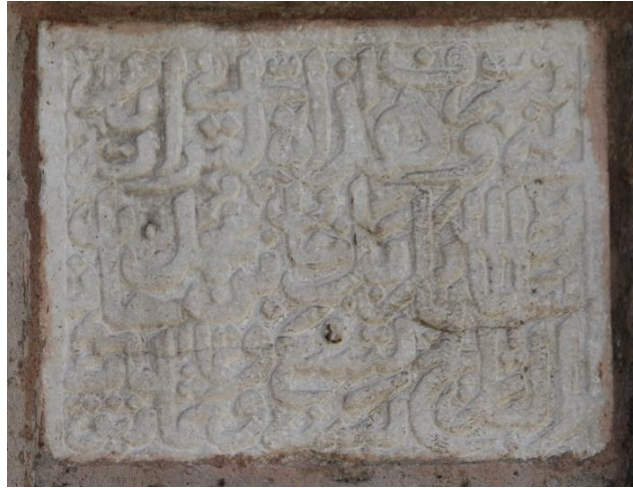
Görsel 158: Atölye Cami Minaresi'nin İnşa Kitabesi

Görsel 159: Abadan Cami'nin Onarım Kitabesi

Görsel 160: Abadan Cami'nin Çeşme Kitabesi

Görsel 161: Kayseri Şeyh İbrahim Tennuri Turbesi'nin İnşa Kitabesi

Görsel 162: Kayseri Esmâ Hatun Türbesi'nin İnşa kitabesi

Görsel 163: Niğde Sır Ali Mezarı'nın Genel Görünümü

Görsel 164: Niğde Sır Ali Mezarı, Kitabesi

Görsel 165: Sivas Şemseddin Sivas-i Türbesi'nin İnşa Kitabesi

Görsel 166: Sivas Şemseddin Sivas-i Türbesi'nin Kuzey Cephesinin Genel Görünümü

Görsel 167: Sivas Şemseddin Sivas-i Türbesi'nin Kuzey Cephesi, Birinci Pencere

Görsel 168: Sivas Şemseddin Sivas-i Türbesi'nin Kuzey Cephesi, Birinci Pencere Üzerindeki Kitabe

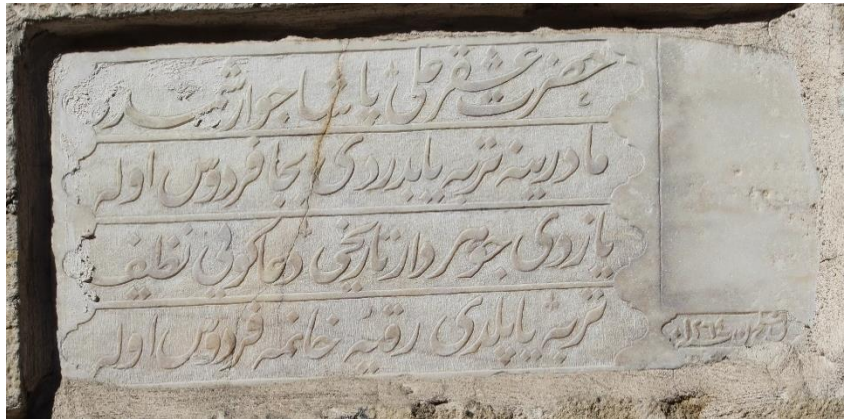
Görsel 169: Sivas Şemseddin Sivas-i Türbesi'nin Kuzey Cephesi, İkinci Pencere

Görsel 170: Sivas Şemseddin Sivas-i Türbesi'nin Kuzey Cephesi, İkinci Pencere Üzerindeki Kitabe

Görsel 171: Sivas Şemseddin Sivas-i Türbesi'nin Kuzey Cephesi, Üçüncü Pencere

Görsel 172: Sivas Şemseddin Sivas-i Türbesi'nin Kuzey Cephesi, Üçüncü Pencere Üzerindeki Kitabe

Görsel 173: Nevşehir Damad Bîrahim Paşa İmaretî, Doğu Giriş Kapısı (Allak, 2017)

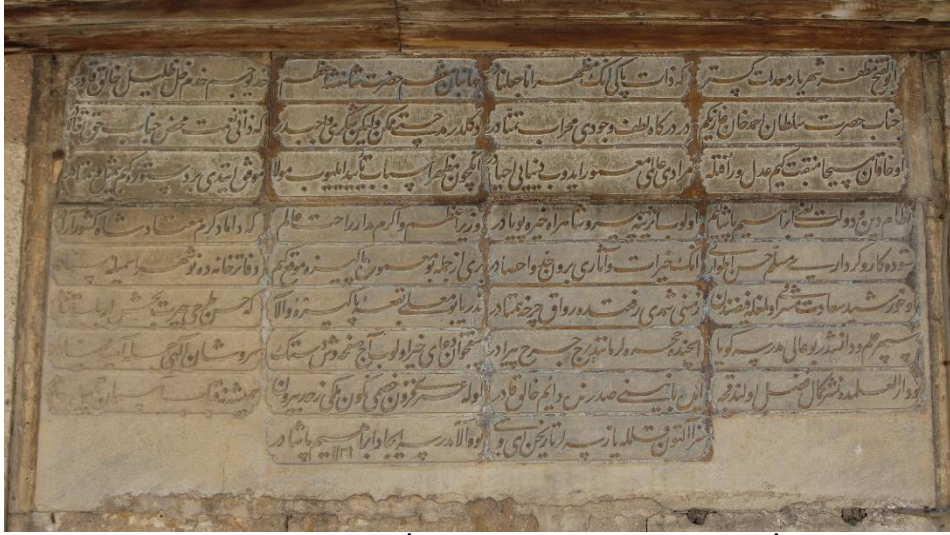
Görsel 174: Nevşehir Damad Bîrahim Paşa İmaretî'nin İnşa Kitabesi (Allak, 2017)

Görsel 175: Nevşehir Damad İbrahim Paşa Sıbyan Mektebi'nin İnşa Kitabesi
(Allak, 2017)

Görsel 176: Nevşehir Damad İbrahim Paşa Medresesi'nin Doğu Giriş Kapısı

Görsel 177: Nevşehir Damad İbrahim Paşa Medresesi'nin İnşa Kitabesi

Görsel 178: Nevşehir Damad İbrahim Paşa Medresesi'nin Başoda (Kütüphane) Giriş Kapısı

Görsel 179: Nevşehir Damad İbrahim Paşa Medresesi'nin Başoda (Kütüphane) İnşa Kitabesi

Görsel 180: Nevşehir Damad İbrahim Paşa Hamamı'nın İnşa Kitabesi

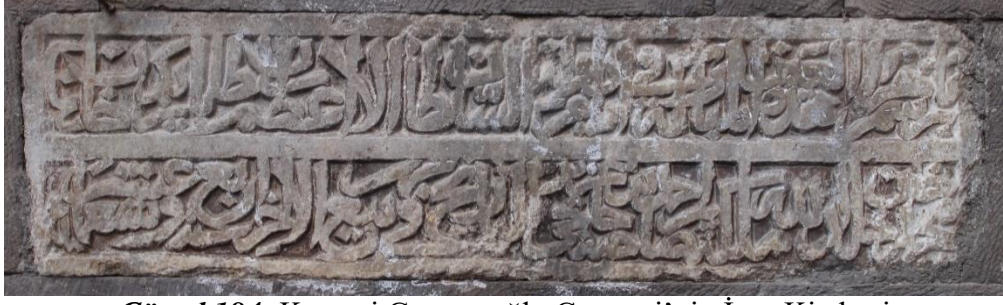
Görsel 181: Damad İbrahim Paşa Hamamı, Giriş Kapısı Üzerinde Yer Alan İnşa Kitabesi

Görsel 182: Sivas Behram Paşa Hamamı'nın İnşa Kitabesi

Görsel 183: Kayseri Asmalı Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi

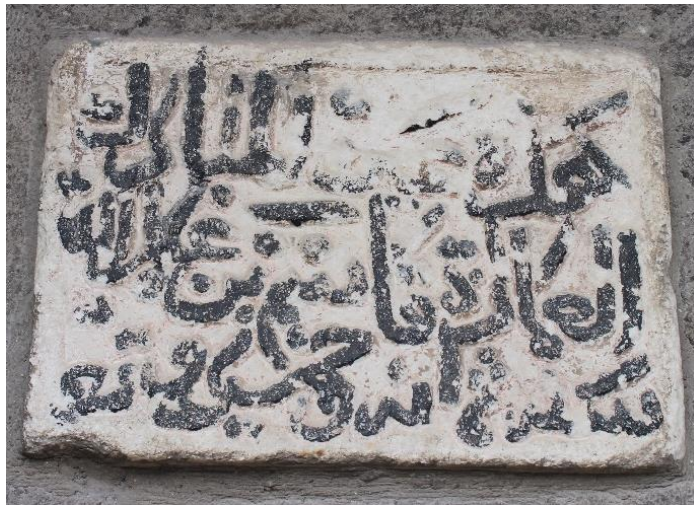
Görsel 184: Kayseri Gavremoğlu Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi

Görsel 185: Kayseri Gavremoğlu Çeşmesi'nin Onarım Kitabesi

Görsel 186: Kayseri Kadı Çeşmesi'nin Kitabesi

Görsel 187: Kayseri Göllü Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi

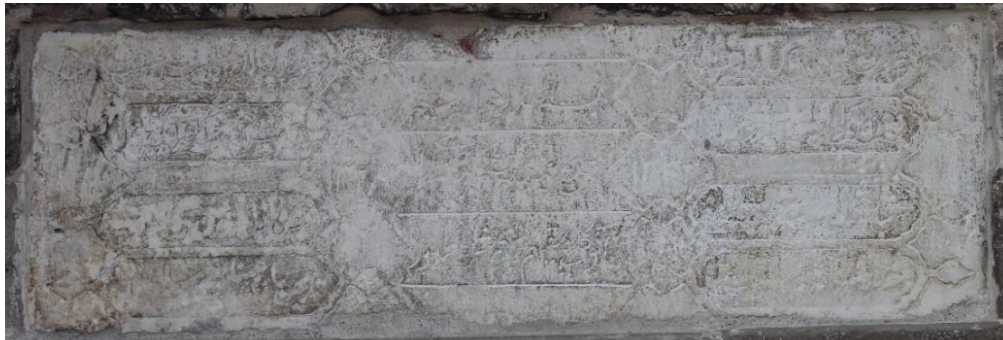
Görsel 188: Kayseri Göllü Çeşmesi'nin Onarım Kitabesi

Görsel 189: Kayseri Oduncu Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi

Görsel 190: Kayseri Erkilet İkiz Çeşmesi'nin Genel Görünümü(Ş. Tali'den)

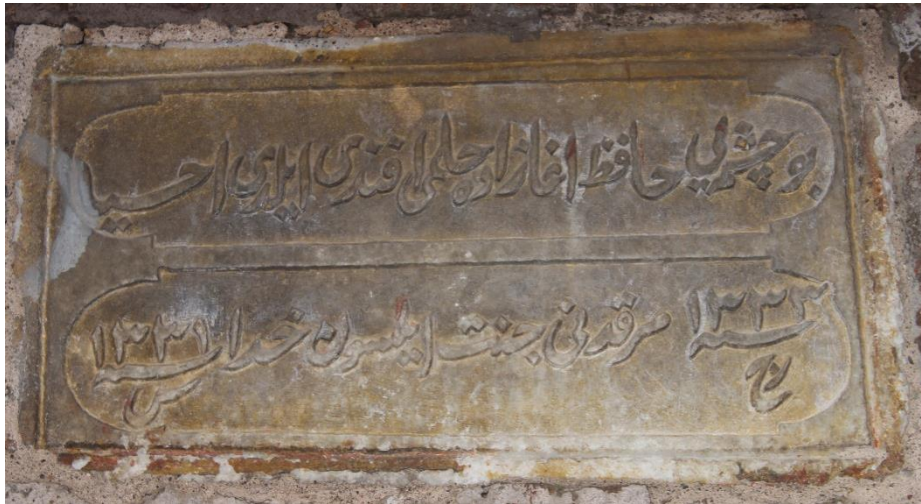
Görsel 191: Kayseri Kabasakal Müftü Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi

Görsel 192: Kayseri Kabasakal Müftü Çeşmesi'nin Onarım Kitabesi

Görsel 193: Kayseri Çukurlu Cami Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi

Görsel 194: Kayseri Çukurlu Cami Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi

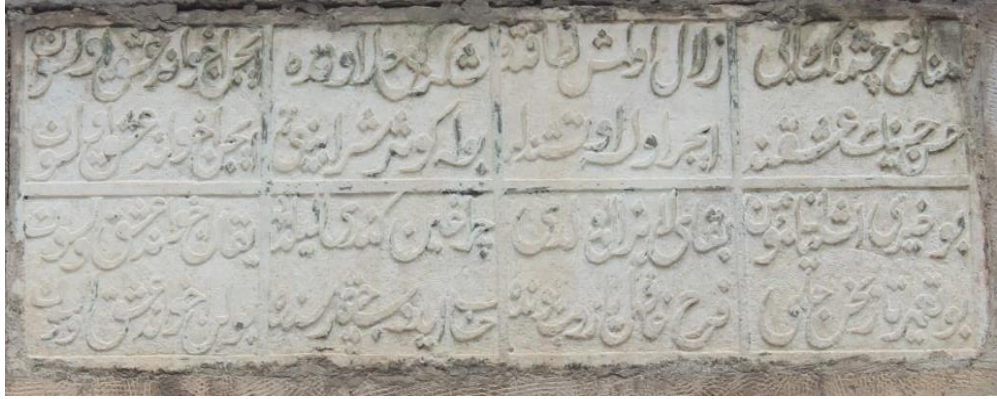
Görsel 195: Kayseri Gömleksiz Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi (Denktaş, 2000, s.328)

Görsel 196: Kayseri Hasbekiçi Çeşmesi'nin İnşa ve Onarım Kitabesi (Denktaş, 2000, s.240).

Görsel 197: Kayseri Köçük Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi

Görsel 198: Kayseri Gevher Nesibe Çeşmesi'nin Onarım Kitabesi

Görsel 199: Kayseri Gevher Nesibe Çeşmesi, Osmanlı Tuğrası

Görsel 200: Kayseri Akçakaya Aşağı Cami Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi (Ş.Tali'den)

Görsel 201: Kayseri Çifteönü Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi

Görsel 202: Kayseri Çifteönü Çeşmesi'nin Onarım Kitabesi

Görsel 203: Kayseri Mihlım I Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi (Denktaş, 2000, s.345)

Görsel 204: Kayseri Mihlım I Çeşmesi'nin Onarım Kitabesi (Denktaş, 2000, s.345).

Görsel 205: Hacı Kasım Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi

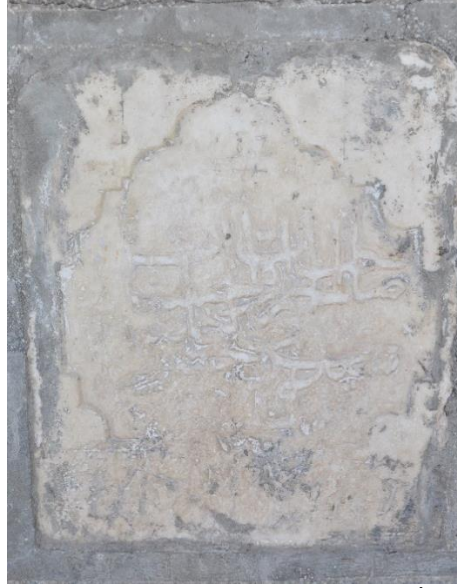
Görsel 206: Kayseri Mıhlım II Çeşmesi'nin Kitabesinin Görünümü

Görsel 207: Kayseri Ali Efendi Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi (Topçu, 2005, s.342).

Görsel 208: Kayseri Hacı Mehmet Çeşmesi'nin Onarım Kitabesi (Denktaş, 2000, s356).

Görsel 209: Kayseri Erkilet Hacı Osman Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi (Ş. Tali'den)

Görsel 210: Kayseri Kemer Köyü Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi (Ş.Tali'den)

Görsel 211: Kayseri Kemer Köyü Çeşmesi'nin Onarım Kitabesi (Ş. Tali'den)

Görsel 212: Kayseri Güdüllü Çeşmesi, Onarım Kitabesi (Denktaş, 2000, s.330)

Görsel 213: Kayseri Hacı Memiş Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi (Ş. Tali'den).

Görsel 214: Kayseri Molu Köyü Paşa Pınar Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi (Ş. Tali'den)

Görsel 215: Kayseri Yazır Köyü Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi (Ş. Tali'den)

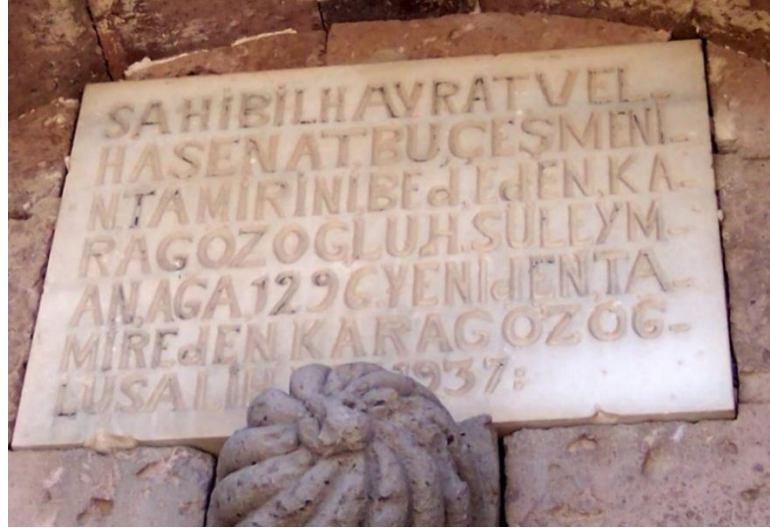
Görsel 216: Kayseri Yazır Köyü Çeşmesi'nin Onarım Kitabesi (Ş. Tali'den)

Görsel 217: Kayseri Hacı Rüştü Efendi Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi (Ş. Tali'den)

Görsel 218: Kara İmam Çeşmesi'nin Onarım Kitabesi (Denktaş, 2000, s.336).

Görsel 219: Kayseri Karagöz Çeşmesi'nin Onarım Kitabesi (Ş. Tali'den)

Görsel 220: Kayseri Hacı Ahmed Efendi Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi (Denktaş 2000, 360)

Görsel 221: Kayseri Ali Saip Paşa Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi

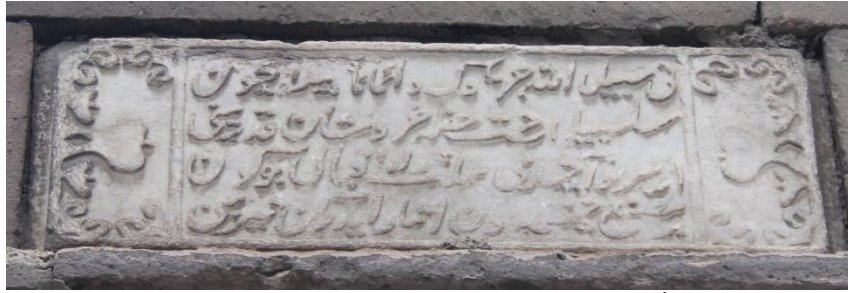
Görsel 222: Kayseri Talas Meydan Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi

Görsel 223: Kayseri Esmâ Hatun Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi

Görsel 224: Kayseri Akçakaya Yatak Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi (Ş. Tali'den)

Görsel 225: Kayseri Sivas Caddesi Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi

Görsel 226: Kayseri Cıncıklı Çeşmesi, Dini İçerikli Kitabesi

Görsel 227: Kayseri Harman Cami Çeşmesi, İnşa Kitabesi

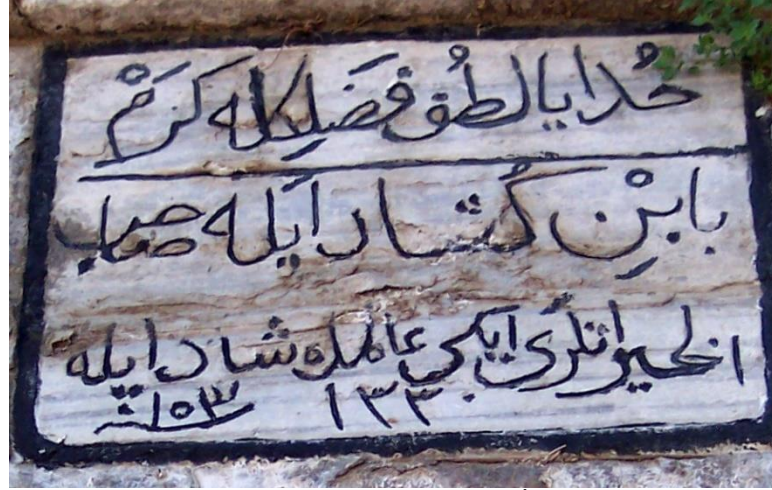
Görsel 228: Kayseri Seyit Gazi Mahalle Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi

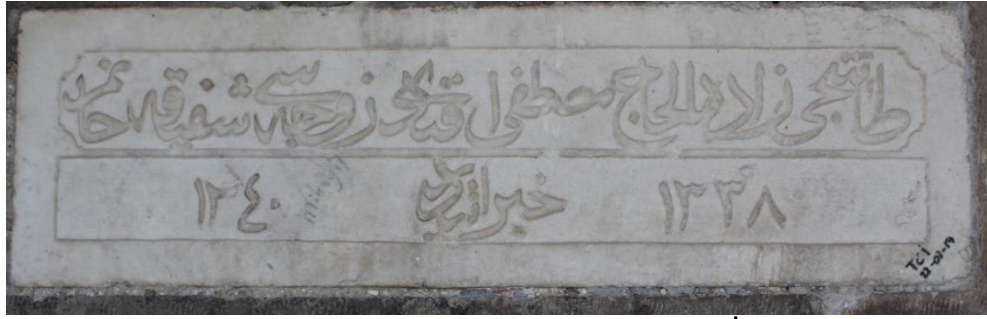
Görsel 229: Kayseri Şeyh İbrahim Tennuri Çeşmesi'nin Onarım Kitabesi

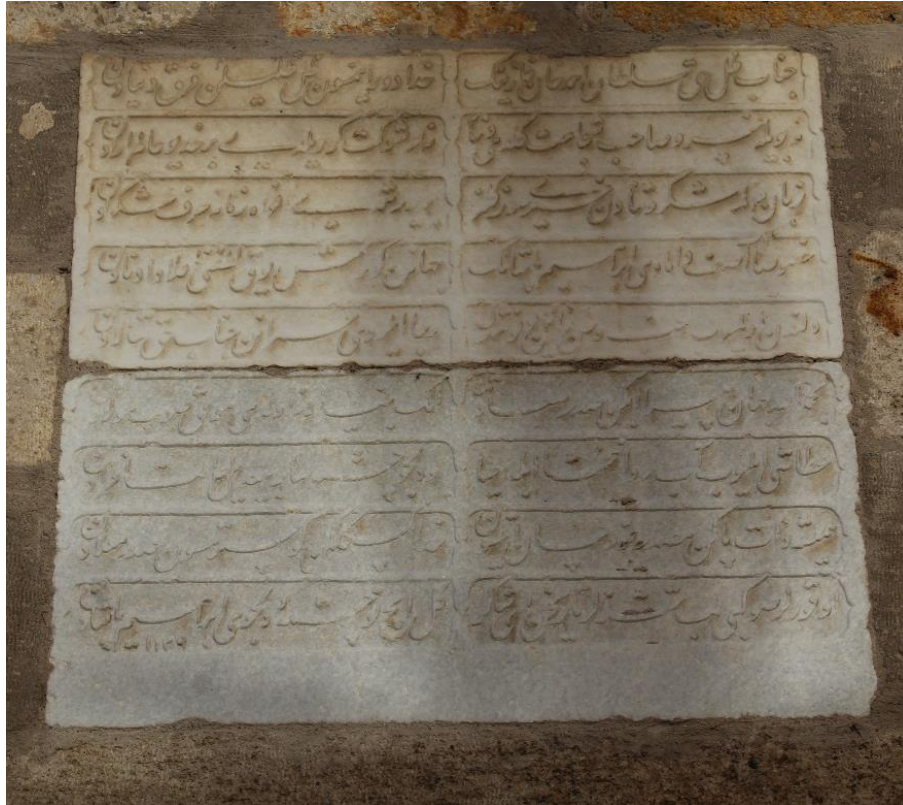
Görsel 230: Kayseri Şeyh İbrahim Tennuri Çeşmesi'nin Dini İçerikli Kitabesi

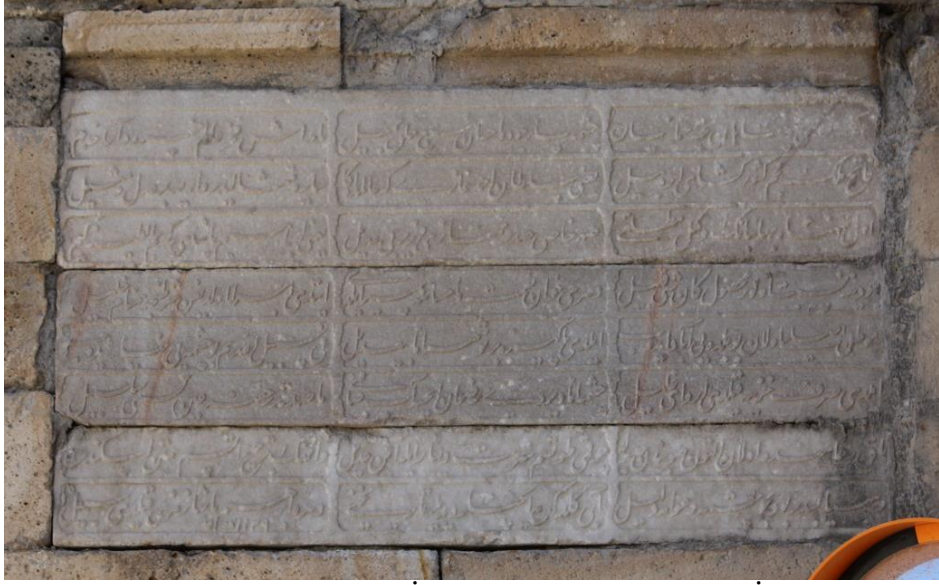
Görsel 231: Kayseri Akçakaya I Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi (Ş. Tali'den)

Görsel 232: Kayseri Şefika Hanım Çeşmesi'nin İnşa kitabesi

Görsel 233: Nevşehir Orduoğlu Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi

Görsel 234: Nevşehir Damad İbrahim Paşa Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi

Görsel 235: Nevşehir Bekdik Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi

Görsel 236: Niğde Cullaz Çeşmesi'nin Onarım Kitabesi

Görsel 237: Niğde Nalbatlar Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi

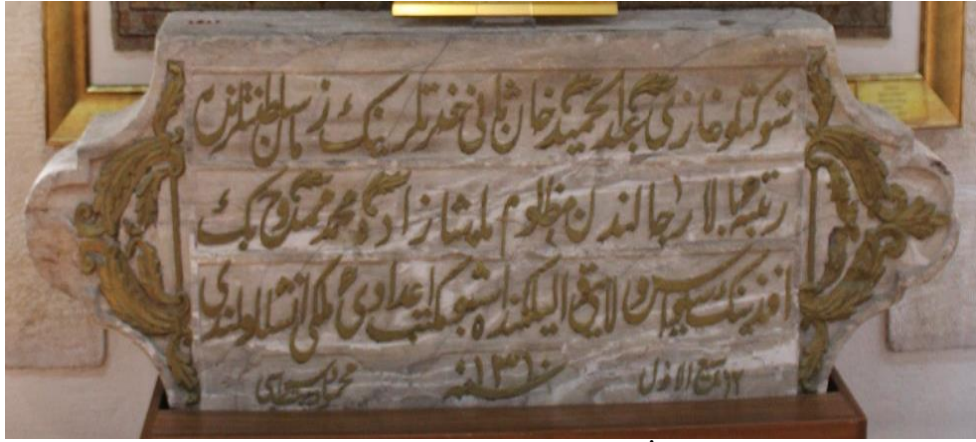
Görsel 238: Sivas Sorhan Tunçöz Çeşmesi'nin İnşa Kitabesi

Görsel 239: Kayseri Rüştüye Mektebi'nin İnşa Kitabesi

Görsel 240: Niğde Ömer Halisdemir Üniversite Konaklama Evi, Kitabesi

Görsel 241: Sivas Kongre Binasının İnşa Kitabesi

Görsel 242: Sivas Jandarma Binası'nın İnşa Kitabesi

Görsel 243: Kayseri Vatan Köyü Cami'nin Genel Görünümü

Görsel 244: Kayseri Hoca Hasan Cami'nin Onarım Kitabesi

Görsel 245: Kayseri Salih Ağa Çeşmesi, İnşa Kitabesi

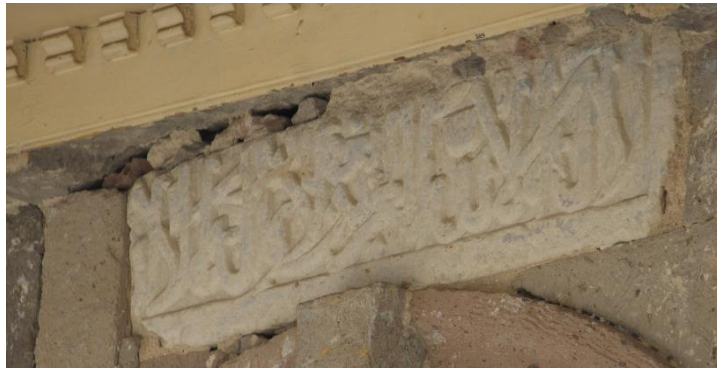
Görsel 246: Kayseri Ali Saip Paşa Konağı'nın İnşa Kitabesi

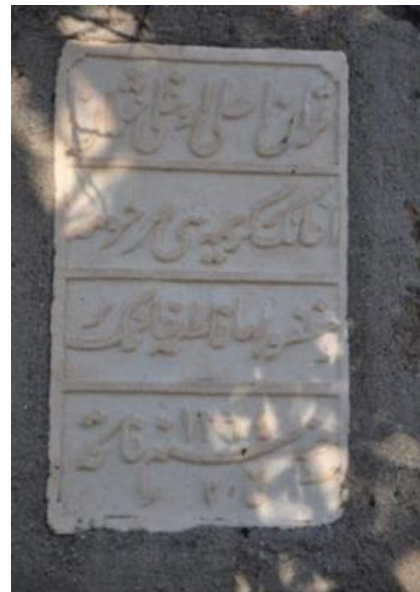
Görsel 247: Kayseri Ali Saip Paşa Konağı, Teras Bölümünün Genel Görünümü

Görsel 248: Kayseri Ali Saip Paşa Konağı, Teras Bölümü Üzerinde Yer Alan Kitabesi

Görsel 249: Kayseri Ali Saip Paşa Konağı, Sofa Giriş Kapısı Üzerindeki Kitabe

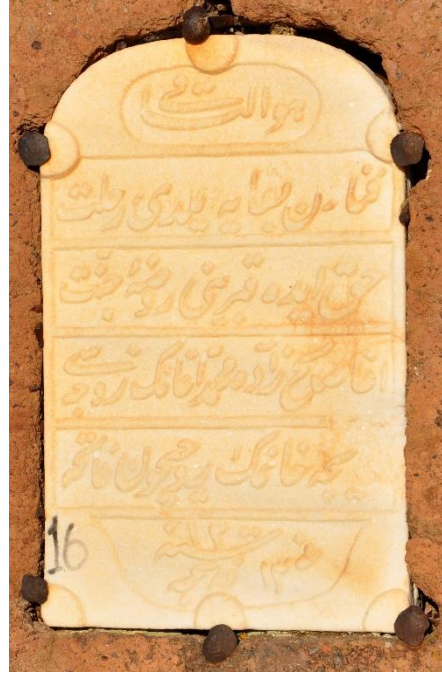
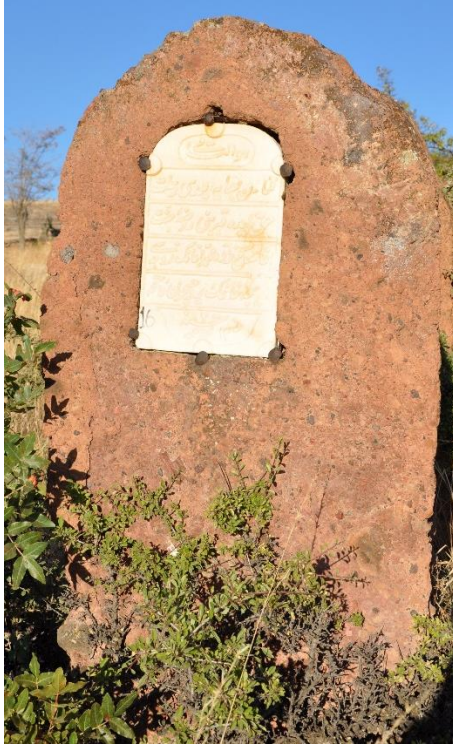
Görsel 250: Mezar Taşı No:1, Genel Görünümü ve Kitabesi (Ş. Tali'den)

Görsel 251: Mezar Taşı No:2'nin Genel Görünümü ve Kitabesi (Ş. Tali'den)

Görsel 252: Mezar Taşı No:3'ün Genel Görünümü ve Kitabesi (Ş. Tali'den).

Görsel 253: Mezar Taşı No:4'ün Genel Görünümü ve Kitabesi (Ş. Tali'den).

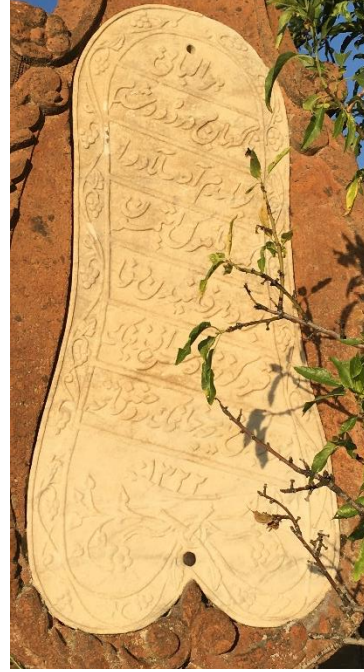
Görsel 254: Mezar Taşı No:5'in Genel Görünümü ve Kitabesi (Ş. Tali'den).

Görsel 255: Mezar Taşı No:6'nın Genel Görünümü ve Kitabesi (Ş. Tali'den).

Görsel 256: Mezar Taşı No:7'nin Genel Görünümü ve Kitabesi (Ş. Tali'den)

Görsel 257: Mezar Taşı No: 8'in Baş Taşının Genel Görünümü ve Kitabesi (Ş. Tali'den).

Görsel 258: Mezar Taşı No: 9'un Baş Taşının Genel Görünümü ve Kitabesi (Ş. Tali'den).

Görsel 259: Mezar Taşı No: 10'un Genel Görünümü (Ş. Tali'den)

TABLolar

Tablo 1: Kayseri Türk-İslam Dönemi Yapı Grupları İçerisindeki Beyaz Mermer Kitabeler

KATALOG NO	YAPININ ADI	YAPININ DÖNEMİ	YAPININ TARİHİ	KİTABENİN YAPIM TARİHİ	BANI VE MİMAR	KİTABENİN DÖNEMİ	TÜR	HAT	DİL
1	Ulu Cami	Danişmend	XII. yüzyıl	H/602- M/1205	-	Selçuklu	Onarım	Sülüs	Arapça
1	Kayseri Ulu Cami	Danişmend	XII. yüzyıl	H/1135- M/1722	-	Osmanlı	Onarım	Ta'lik	Osmanlı Türkçesi
1	Kayseri Ulu Cami	Danişmend	XII. yüzyıl	H/1135- M/1722-1723	-	Osmanlı	Onarım	Ta'lik	Osmanlı Türkçesi
1	Kayseri Ulu Cami	Danişmend	XII. yüzyıl	-	-	Osmanlı	Dini İçerikli	Sülüs	Arapça
2	Kölük (Gülük) Cami	Danişmend	H/607 - M/1210- 1211	H/607- M/1210	Atsız Elti Hatun	Selçuklu	Onarım	Sülüs	Arapça
2	Kölük (Gülük) Cami	Danişmend	H/607 - M/1210- 1211	H/1325- M/1907	Atsız Elti Hatun	Osmanlı	Onarım	Sülüs	Arapça
4	Battal Gazi Cami	Selçuklu	-	H/1241- M/1826	-	Osmanlı	Onarım	Sülüs	Arapça
5	Lala Muslihiddin Cami	Selçuklu	XII. yüzyılın ilk çeyreği	-	Lala Muslihiddin Paşa	Osmanlı	Onarım	Sülüs	Arapça
6	Huand Hatun camii	Selçuklu	H/635- M/1238	H/635- M/1238	Mahperi Huand Hatun	Selçuklu	İnşa	Sülüs	Arapça
6	Huand Hatun camii	Selçuklu	H/635- M/1238	H/635- M/1238	Mahperi Huand Hatun	Selçuklu	İnşa	Sülüs	Arapça
6	Huand Hatun camii	Selçuklu	H/635- M/1238	H/1317- M/1900	Mahperi Huand Hatun	Osmanlı	Onarım	Sülüs	Arapça
7	Hacı Kılıç Cami	Selçuklu	H/668- M/1269- 1270	H/647- M/1249	Ebü'l-Kâsım b. Ali et-Tûsî	Selçuklu	İnşa	Sülüs	Arapça
7	Hacı Kılıç Cami	Selçuklu	H/668- M/1269- 1270	-	Ebü'l-Kâsım b. Ali et-Tûsî	Selçuklu	Dini İçerikli	Celi Sülüs	Arapça
7	Hacı Kılıç Cami	Selçuklu	H/668- M/1269- 1270	-	Ebü'l-Kâsım b. Ali et-Tûsî	Selçuklu	Mezar taşı	Celi Sülüs	Arapça
7	Hacı Kılıç Cami	Selçuklu	H/668- M/1269- 1270	-	Ebü'l-Kâsım b. Ali et-Tûsî	Selçuklu	Mezar taşı	Celi Sülüs	Arapça
8	Yazır Köyü Cami	Anadolu Selçuklular	H/668 - M/1269-70	H/668- M/1269-70	Abdurrahman Oğlu Ferahver	Selçuklu	İnşa	Sülüs	Arapça
9	Develi (Sivas-i Hatun) Ulu Cami	Selçuklu	H/680- M/1282	H/680- M/1282	Nasrullah ve eşi Sivasî Hatun	Selçuklu	İnşa	Sülüs	Arapça
9	Develi (Sivas-i Hatun) Ulu Cami	Selçuklu	H/680- M/1282	-	Nasrullah ve eşi Sivasî Hatun	Selçuklu	Onarım	Sülüs	Arapça
10	Hacı Veled Cami	Selçuklu	H.750/ M.1349- 1350	-	-	Osmanlı	Onarım	Sülüs	-
10	Hacı Veled Cami	Selçuklu	H.750/	1957	-	Cumhuriyet	Onarım	Sülüs	Arapça

	Cami		M.1349-1350			Dönemi			
12	Çifte Kümbet	Anadolu Selçuklu	H/645-M/1247	H/645-M/1247	Amel-i Yusuf Bin Musa - Melike Adile	Selçuklu	İnşa	Sülüs	Arapça
13	Seyid Şerif Türbesi	Anadolu Selçuklu	H/695-M/1295-1296	H/695-M/1296	Seyid Şerif Er Rifai-Şeyh Muhammed	Selçuklu	İnşa	Sülüs	Arapça
16	Gevher Nesibe Hatun Medresesi	Anadolu Selçuklu	H/602-M/1205-1206	H/602-M/1205-1206	Sultan I. Gıyaseddin Keyhüsrev	Selçuklu	İnşa	Sülüs	Arapça
17	Huand Hatun Medresesi	Anadolu Selçuklu	H/635-M/1237	H/1326-M/1908	I.Aleaddin Keykubad	Osmanlı	Çeşme	Sülüs	Osmanlı Türkçesi
18	Hacı Kılıç Medrese	Anadolu Selçuklu	H/647-M/1249-1250	H/647-M/1249-1250	Ebü'l-Kâsım b. Ali et-Tûsî	Selçuklu	İnşa	Celi Sülüs	Arapça
19	Sahabiye Medrese	Anadolu Selçuklu	H/666-M/1267-1268	H/666-M/1267-1268	Sahip Ata Fahreddin Ali	Selçuklu	İnşa	Sülüs	Arapça
23	Karatay Han	Anadolu Selçuklu	H/638-M/1240-1241	H/638-M/1240-1241	Celaleddin Karatay	Selçuklu	İnşa	Sülüs	Arapça
24	Sahabiye Çeşme	Anadolu Selçuklu	H/665-M/1266	H/665-M/1266	Hüseyin oğlu Sahip Ali	Selçuklu	İnşa	Sülüs	Arapça
29	Kadı Mescidi	Eretna	H/738-M/1338	H/738-M/1338	Emir Hüsameddin Haliloğlu Fahreddin İsmail	Eretna	Onarım	Sülüs	Arapça
30	Döner Kümbet	Eretna	H/676-M/1276-1279	H/676-M/1276-1279	Şah Cihan	Eretna	İnşa	Sülüs	Arapça
31	Emir Şahap Türbe	Eretna	H/728-M/1327-1328	H/728-M/1327-1328	Emir Şahab	Eretna	İnşa	Sülüs	Arapça
32	Mehmet Zengi Türbe	Eretna	H/746-M/1345	H/746-M/1345	Emir Zade Mehmet Bey	Eretna	İnşa	Sülüs	Arapça
33	Erdoğmuş Türbe	Eretna	H/749-M/1348	H/749-M/1348	Emir Erdoğmuş	Eretna	İnşa	Sülüs	Arapça
34	Şah Kutlu Hatun Türbe	Eretna	H/750-M/1350	H/750-M/1350-1351	Emir Bahşayış	Eretna	İnşa	Sülüs	Arapça
35	Emir Ali Türbe	Eretna	H/751-M/1350	H/751-M/1350	-	Eretna	İnşa	Sülüs	Arapça
36	Ulu Hatun Türbe	Eretna	H/765-M/1363-1364	H/765-M/1363-1364	Amasya Emiri Hacı Şadgeldi	Eretna	İnşa	Sülüs	Arapça
37	Babük Bey Zaviye	Eretna	H/768-M/1366	H/768-M/1366	Toga Timuroğlu Hacı Babük Bey	Eretna	İnşa	Sülüs	Arapça
39	Şeyh Cami	Osmanlı	H/871-M/1466		Şeyh İbrahim Tennûri - Şeyh Abdürrahim Efendi	Osmanlı	İnşa	Sülüs	Osmanlı Türkçesi
40	İsa Kümbet Cami	Osmanlı	H/962-M/1564	H/962-M/1564	Hacı Sinan oğlu Hacı İsa	Osmanlı	İnşa	Sülüs	Arapça
41	Erkilet Nişancı	Osmanlı	-	1130/H-M/1718	-	Osmanlı	Onarım	Sülüs	Osmanlı Türkçesi

	Mehmet Paşa Cami								
42	Cıncıklı Cami	Osmanlı	H/1075-M/1664	H/1340-M/1921	Çiğdemlizada e Hacı Ahmed Ağa	Osmanlı	Onarım	Celi Ta'lik	Osmanlı Türkçesi
43	Çifteönü Cami	Osmanlı	H/1300-M/1882	H/1300-M/1882	Hacı Seyyid Mehmed Ağa	Osmanlı	İnşa	Ta'lik	Osmanlı Türkçesi
44	Tavlusun Yukarı Mahalle Cami	Osmanlı	H/1311-M/1893-1894	H/1311-M/1893-1894	II. Abdülhamid Han Dönemi	Osmanlı	İnşa	Ta'lik	Osmanlı Türkçesi
62	Şeyh İbrahim Tennuri Turbesi	Osmanlı	H/889-M/1484-1485	H/889-M/1484-1485	-	Osmanlı	İnşa	Sülüs	Arapça
63	Talas Esmâ Hatun Türbe	Osmanlı	H/1307-M/1890	H/1307-M/1890	Ali Saib Paşa	Osmanlı	İnşa	Ta'lik	Osmanlı Türkçesi
71	Asmalı Çeşme	Osmanlı	H/792-M/1390	H/792-M/1390	Şeyh Müeyyed	Osmanlı	İnşa	Sülüs	Arapça
72	Gavremoğlu Çeşme	Osmanlı	H/914-M/1508	H/914-M/1508	Pir Ahmed	Osmanlı	İnşa	Sülüs	Arapça
72	Gavremoğlu Çeşme	Osmanlı	H/914-M/1508	1985	Pir Ahmed	Cumhuriyet Dönemi	Onarım	Mensur	Türkçe
73	Kadı Çeşme	Osmanlı	XVI. yüzyıl	-	-	Osmanlı	İnşa	-	-
74	Göllü Çeşme	Osmanlı	H/958-M/1551	H/950-M/1551	Abdullah oğlu Kasım	Osmanlı	İnşa	Sülüs	Arapça
74	Göllü Çeşme	Osmanlı	H/958-M/1551	H/1283-M/1866	Abdullah Oğlu Kasım	Osmanlı	Onarım	Sülüs	Osmanlı Türkçesi
75	Oduncu Çeşme	Osmanlı	H/990-M/1582	H/990-M/1582	Oduncu Oğlu Murad	Osmanlı	İnşa	Sülüs	Arapça
76	Erkilet İkiz Çeşme	Osmanlı	H/1082-M/1671	H/1082-M/1671	Hacı Ömer	Osmanlı	İnşa	Sülüs	Arapça
77	Müftü Çeşmesi	Osmanlı	H/1129-M/1714	H/1129-M/1714	-	Osmanlı	İnşa	Ta'lik	Osmanlı Türkçesi
77	Müftü Çeşmesi	Osmanlı	H/1129-M/1714	H/1301-M/1886	-	Osmanlı	Onarım	Celi Ta'lik	Osmanlı Türkçesi
78	Çukurlu Cami Çeşmesi	Osmanlı	-	H/1135-M/1722	-	Osmanlı	Onarım	Celi Sülüs	Osmanlı Türkçesi
78	Çukurlu Cami Çeşmesi	Osmanlı	-	H/1331-1335-M/1912	-	Osmanlı	Onarım	Ta'lik	Osmanlı Türkçesi
79	Gömlüksiz Çeşme	Osmanlı	-	H/1135-M/1722	Matbah Emini Hacı Halil Ağa	Osmanlı	Onarım	Nesih Ta'lik	Osmanlı Türkçesi
80	Hasbekiçi Çeşmesi	Osmanlı	H/1135-M/1722	H/1135-M/1722	Matbah Emini Hacı Halil Ağa	Osmanlı	İnşa	Ta'lik	Osmanlı Türkçesi
80	Hasbekiçi Çeşmesi	Osmanlı	H/1135-M/1722	H/1331-M/1912	Matbah Emini Hacı Halil Ağa	Osmanlı	Onarım	Nesih Ta'lik	Osmanlı Türkçesi
81	Könlük Çeşme	Osmanlı	-	H/1135-M/1722	Matbah Emiri Hacı Hali Ağa	Osmanlı	Onarım	Ta'lik	Osmanlı Türkçesi
82	Gevher Nesibe Çeşme	Osmanlı		H/1153-M/1728	-	Osmanlı	Onarım	Ta'lik	Osmanlı Türkçesi
82	Gevher Nesibe Çeşme	Osmanlı		H/1288-M/1871	-	Osmanlı	Onarım	-	Osmanlı Türkçesi
83	Akçakaya Aşağı Cami Çeşme	Osmanlı	H/1153-M/1740-1741	H/1153-M/1740-1741	Hacı Ebu Bekir	Osmanlı	İnşa	Sülüs	Osmanlı Türkçesi

84	Çifteönü Çeşme	Osmanlı	H/1168-M/1753	H/1168-M/1753	-	Osmanlı	İnşa	Celi Sülüs	Osmanlı Türkçesi
84	Çifteönü Çeşme	Osmanlı	H/1168-M/1753	H/1293-M/1876	-	Osmanlı	Onarım	Celi Ta'lik	Osmanlı Türkçesi
85	Mihlüm I Çeşme	Osmanlı	H/1185-M/1771	H/1185-M/1771		Osmanlı	İnşa	Nesih Kufi	Arapça
85	Mihlüm I Çeşme	Osmanlı	H/1185-M/1771	H/1296-M/1878		Osmanlı	Onarım	Sülüs	Osmanlı Türkçesi
86	Hacı Kasım Çeşme	Osmanlı	H/1208-M/1793	H/1208-M/1793	-	Osmanlı	Onarım	Ta'lik	Osmanlı Türkçesi
87	Mihlüm I Çeşme	Osmanlı	XIX. yüzyılın		-	Osmanlı	Dini İçerikli	Sülüs	Arapça
88	Ali Efendi Çeşme	Osmanlı	H/1222-M/1802	H/1222-M/1802	Ali Efendi	Osmanlı	İnşa	Celi Sülüs	Osmanlı Türkçesi
89	Hacı Mehmet Çeşme	Osmanlı	H/1222-M/1807	H/1278-M/1870	-	Osmanlı	Onarım	Celi Sülüs	Osmanlı Türkçesi
90	Erkilet Hacı Osman Çeşme	Osmanlı	-	-	-	Osmanlı	İnşa	Ta'lik	Arapça
91	Kemer Köyü Çeşmesi	Osmanlı	H/1217-M/1802-1803	-	-	Osmanlı	İnşa	-	
91	Kemer Köyü Çeşmesi	Osmanlı	H/1217-M/1802-1803	M/1952	-	Cumhuriyet Dönemi	Onarım	-	Türkçe
92	Güdüllü Çeşme	Osmanlı	XVII. yüzyılın başları	-	-	Osmanlı	Onarım	Sülüs	Osmanlı Türkçesi
93	Hacı Memiş Çeşmesi	Osmanlı	H/1231-M/1815-1816	H/1231-M/1815-1816	-	Osmanlı	İnşa	Sülüs	Arapça
94	Molu Köyü Paşa Pınar Çeşme	Osmanlı	H/1225-M/1839-1840	H/1225-M/1839-1840	Ahmed Paşa	Osmanlı	İnşa	Sülüs	Osmanlı Türkçesi
95	Yazır Köyü Çeşmesi	Osmanlı	H/1281-M/1864	-	-	Osmanlı	İnşa	Nesih	-
95	Yazır Köyü Çeşmesi	Osmanlı	H/1281-M/1864	1935-	-	Cumhuriyet Dönemi	Onarım		Türkçe
96	Hacı Rüştü Efendi Çeşme	Osmanlı	H/1278-M/1861-1862	H/1278-M/1861-1862	Hacı Rüştü Efendi	Osmanlı	İnşa	Sülüs	Osmanlı Türkçesi
97	Kara İmam Çeşme	Osmanlı	-	H/1287-M/1870	-	Osmanlı	Onarım	Ta'lik	Osmanlı Türkçesi
98	Tavlusun Köyü Karagöz (Mezarlık) Çeşme	Osmanlı	H/1296-M/1878-1879	1937	Karagözoğlu Süleyman Ağa	Cumhuriyet Dönemi	Onarım	-	Türkçe
99	Hacı Ahmed Efendi Çeşme	Osmanlı	H/1303-M/1885	H/1303-M/1885	Hacı Ahmed Efendi	Osmanlı	İnşa	Sülüs	Osmanlı Türkçesi
100	Talas Ali Saib Paşa Çeşme	Osmanlı	H/1304-M/1886	H/1304-M/1886	Ali Saib Paşa	Osmanlı	İnşa	Sülüs	Osmanlı Türkçesi
101	Talas Meydan Çeşme	Osmanlı	H/1305-M/1887	H/1305-M/1887	Ali Saib Paşa	Osmanlı	İnşa	Celi Sülüs	Osmanlı Türkçesi
102	Talas Esmâ Hatun Çeşme	Osmanlı	H/1305-M/1887	H/1305-M/1887	Ali Saib Paşa	Osmanlı	İnşa	Sülüs	Osmanlı Türkçesi
103	Akçakaya Yatak Çeşme	Osmanlı	H/1315-M/1898	H/1315-M/1898	-	Osmanlı	İnşa	Sülüs	Osmanlı Türkçesi

104	Sivas Caddesi Çeşme	Osmanlı	XIX yüzyılın sonları ile XX. yüzyılın başları	-	-	Osmanlı	İnşa	Nesih Ta'lik	Osmanlı Türkçesi
105	Cıncıklı Çeşme	Osmanlı	H/1311-M/1896		-	Osmanlı	Dini İçerikli	Sülüs	Arapça
106	Harman Cami Çeşme	Osmanlı	XIX. yüzyılının sonları ile XX. yüzyılın başlarına		-	Osmanlı	İnşa	Sülüs	Arapça
107	Seyit Gazi Mahallesi Çeşme	Osmanlı	H/1322-M/1904	H/1322-M/1904	-	Osmanlı	İnşa	Sülüs	Osmanlı Türkçesi
108	Şeyh İbrahim Tennuri Çeşme	Osmanlı	-	H/1323-M/1905	-	Osmanlı	Onarım	Nesih	Osmanlı Türkçesi
108	Şeyh İbrahim Tennuri Çeşme	Osmanlı	-	H/1323-M/1905	-	Osmanlı	Onarım	Sülüs	Arapça
109	Akçakaya I Çeşme	Osmanlı	H/1330-M/1911-1912	H/1330-M/1911-1912	-	Osmanlı	İnşa	Sülüs	Osmanlı Türkçesi
110	Şefika Hanım Çeşme	Osmanlı	H/1338-1340-M/1919-1921	H/1338-1340-M/1919-1921	Şefika Hanım	Osmanlı	İnşa	Celi Sülüs	Osmanlı Türkçesi
116	Rüştiye Mektebi	Osmanlı	H/1286-M/1869	H/1286-M/1869	Sultan Aziz Han	Osmanlı	İnşa	Ta'lik	Osmanlı Türkçesi
121	Vatan Köyü	Cumhuriyet Dönemi	1953	-	Kamberli Arif Usta	Cumhuriyet Dönemi	Onarım	-	-
122	Hoca Hasan Cami	Cumhuriyet Dönemi	1949	-	-	Cumhuriyet Dönemi	Onarım	Sülüs	Arapça
123	Salih Ağa Çeşme	Cumhuriyet Dönemi	H/1344-M/1926	H/1344-M/1926	Salih Ağa	Cumhuriyet Dönemi	İnşa	Sülüs	Osmanlı Türkçesi
124	Ali Saip Paşa Konağı	Cumhuriyet Dönemi	1928	1928	Ali Saib Paşa	Cumhuriyet Dönemi	İnşa	Sülüs	Osmanlı Türkçesi
124	Ali Saip Paşa Konağı	Cumhuriyet Dönemi	1928	1928	Ali Saib Paşa	Cumhuriyet Dönemi	Dini İçerikli (2)	Sülüs	Arapça
125	Mezar Taşı No:1	Osmanlı	H/1264-M/1847-1848	H/1264-M/1847-1848	Osman Ağa'nın Eşi Fatma Hanım	Osmanlı	Mezar Kitabesi	Ta'lik	Osmanlı Türkçesi
126	Mezar Taşı No:2	Osmanlı	H/1266-M/1849-1850	H/1266-M/1849-1850	Osman Ağa'nın Oğlu Hüseyin Ağa	Osmanlı	Mezar Kitabesi	Sülüs	Osmanlı Türkçesi
127	Mezar Taşı No:3	Osmanlı	H/1315-M/1897	H/1315-M/1897	Civelekzade Nazıf Efendinin Eşi Atakadım Hanım	Osmanlı	Mezar Kitabesi	Sülüs	Osmanlı Türkçesi
128	Mezar Taşı No:4	Osmanlı	H/1300-M/1882-1883	H/1300-M/1882-1883	Mehmet Ağa'nın Eşi Hatice Hanım	Osmanlı	Mezar Kitabesi	Sülüs	Osmanlı Türkçesi
129	Mezar Taşı No:5	Osmanlı	H/1310-M/1892-1893	H/1310-M/1892-1893	Salih Ağa'nın Eşi Makbule Hanım	Osmanlı	Mezar Kitabesi	Ta'lik	Osmanlı Türkçesi

130	Mezar Taşı No:6	Osmanlı	H/1315- M/1897- 1898	H/1315- M/1897-1898	Seyyid Mustafa Ağa Oğlu Seyyid Osman Ağa	Osmanlı	Mezar Kitabesi	Sülüs	Osmanlı Türkçesi
131	Mezar Taşı No:7	Osmanlı	H/1319- M/1901- 1902	H/1319- M/1901-1902	Hacı Mustafa Ağa Oğlu Hacı Ahmet Efendi	Osmanlı	Mezar Kitabesi	Ta'lik	Osmanlı Türkçesi
132	Mezar Taşı No:8	Osmanlı	H/1322-M- 1904	H/1322-M- 1904	Karagözzade Muhsin Efendinin zevcesi Hatice Hanım	Osmanlı	Mezar Kitabesi	Celi Ta'lik	Osmanlı Türkçesi
133	Mezar Taşı No:9	Osmanlı	H/1332- M/1913	H/1332- M/1913	Safiye Hanım	Osmanlı	Mezar Kitabesi	Ta'lik	Osmanlı Türkçesi
134	Mezar Taşı No:10	Osmanlı	H/1337- M/1918- 1919	H/1337- M/1918-1919	Ali Oğlu Akif	Osmanlı	Mezar Kitabesi	Ta'lik	Osmanlı Türkçesi

Tablo 2: Nevşehir Türk-İslam Dönemi Yapı Grupları İçerisindeki Beyaz Mermer Kitabeler

KATALOG NO	YAPININ ADI	YAPININ DÖNEMİ	YAPININ TARİHİ	KİTABENİN YAPIM TARİHİ	BANİ VE MİMAR	KİTABENİN DÖNEMİ	TÜR	HAT	DİL
46	Kara Cami	Osmanlı	H/1131-M/1718-1719	H/1131-M/1718-1719	Vezi-r Azam Damat İbrahim Paşa	Osmanlı	İnşa	Celi Sülüs	Osmanlı Türkçesi
46	Kara Cami	Osmanlı	H/1131-M/1718-1719	H/1131-M/1718/1719	Vezi-r Azam Damat İbrahim Paşa	Osmanlı	İnşa	Celi Sülüs	Osmanlı Türkçesi
47	Damat İbrahim Paşa Cami	Osmanlı	H/1132-M/1720	H/1132-M/1720	Vezi-r Azam Damat İbrahim Paşa	Osmanlı	İnşa	Sülüs	Osmanlı Türkçesi
47	Damat İbrahim Paşa Cami	Osmanlı	H/1132-M/1720	H/1132-M/1720	Vezi-r Azam Damat İbrahim Paşa	Osmanlı	İnşa	Ta'lik	Osmanlı Türkçesi
47	Damat İbrahim Paşa Cami	Osmanlı	H/1132-M/1720	-	Vezi-r Azam Damat İbrahim Paşa	Osmanlı	Dini İçerikli	Sülüs	Arapça
48	Hacı Şeyh Efendi Cami	Osmanlı	XVII-XIX yüzyıl	H/1168-M/1754-1755		Osmanlı	İnşa	Sülüs	Osmanlı Türkçesi
66	Damat İbrahim Paşa İmaret	Osmanlı	H/1140-M/1726	H/1139-M/1727	Damat İbrahim Paşa-Mehmet Ağa	Osmanlı	İnşa	Ta'lik	Osmanlı Türkçesi
67	Damat İbrahim Paşa Sıbyan Mektebi	Osmanlı	H/1140-M/1726	H/1139-M/1727	Damat İbrahim Paşa-Mehmet Ağa	Osmanlı	İnşa	Ta'lik	Osmanlı Türkçesi
68	Damat İbrahim Paşa Medrese	Osmanlı	H/1139-M/1726-1727	H/1139-M/1727	Damat İbrahim Paşa-Mehmet Ağa	Osmanlı	İnşa	Ta'lik	Osmanlı Türkçesi
68	Damat İbrahim Paşa Medrese	Osmanlı	H/1139-M/1726-1727	H/1140-M/1727-1728	Damat İbrahim Paşa-Mehmet Ağa	Osmanlı	İnşa	Ta'lik	Osmanlı Türkçesi
69	Damat İbrahim Paşa Hamamı	Osmanlı	H/1139-M/1726-1727	H/1140-M/1728	Damat İbrahim Paşa-Mehmet Ağa	Osmanlı	İnşa	Sülüs	Osmanlı Türkçesi
69	Damat İbrahim Paşa Hamamı	Osmanlı	H/1139-M/1726-1727	-	Damat İbrahim Paşa-Mehmet	Osmanlı	İnşa	Sülüs	-

					Ağa				
111	Orduoğlu Çeşme	Osmanlı	H/1138- M/1726	H/1138-M/1726	Damat İbrahim Paşaa	Osmanlı	İnşaa	Ta'lik	Osmanlı Türkçesi
112	Damat İbrahim Paşaa Külliyee Çeşme	Osmanlı	H/1139- M/1727	H/1339-M/1727	Damad İbrahim Paşaa	Osmanlı	İnşaa	Sülüs	Osmanlı Türkçesi
113	Bekdik Çeşme	Osmanlı	H/1339- M/1727	H/1139-M/1727	Damad İbrahim Paşaa	Osmanlı	İnşaa	Sülüs	Osmanlı Türkçesi – Arapçaa- Farsçaa

Tablo 3: Niğde Türk-İslam Dönemi Yapı Grupları İçerisindeki Beyaz Mermer Kitabeler

KATALOG NO	YAPININ ADI	YAPININ DÖNEMİ	YAPININ TARİHİ	KİTABENİN YAPIM TARİHİ	BANI VE MİMAR	KİTABENİN DÖNEMİ	TÜR	HAT	DİL
11	Aleaddin Cami	Anadolu Selçuklular	H/620 - M/1223	H/620-M/1223	Üstad Sıddık ve Gazi - Zeynüddin Beşâre Bey	Selçuklu	İnşa	Sülüs	Arapça
14	Hüdavend Hatun Türbesi	Anadolu Selçuklu	H/712 - M/1312	H/712-M/1312	Hüdâvend Hatun	Selçuklu	İnşa	Sülüs	Arapça
14	Hüdavend Hatun Türbesi	Anadolu Selçuklu	H/712-M/1312	-	Hüdâvend Hatun	Selçuklu	Dini İçerikli	Sülüs	Arapça
15	Kesikbaş Türbesi	Anadolu Selçuklu	-	H/1296-M/1878-1879	-	Osmanlı	Onarım	Ta'lik	Osmanlı Türkçesi
15	Kesikbaş Türbesi	Anadolu Selçuklu	-	H/1340-M/1921-1922	-	Osmanlı	Onarım	Ta'lik	Osmanlı Türkçesi
25	Hatiroğlu Çeşme	Anadolu Selçuklu	H/666-M/1267-1268	H/666-M/1267-1268	Hatiroğlu Mesud	Selçuklu	İnşa	Sülüs	Arapça
26	Sungur Bey Cami	İlhanlı	H/736-M/1335	H/735-M/1335-1336	Seyfettin Sungur Bey	İlhanlı	Vergi	Nesih	Arapça
26	Sungur Bey Cami	İlhanlı	H/736-M/1335	H/874-M/1469-1470	Seyfettin Sungur Bey	İlhanlı	Vergi	Nesih	Arapça
27	Gündoğdu Türbe	Karamanoğlu	H/745-M/1344	H/745-M/1344	Gündoğdu oğlu ahi Bevvap	Karamanoğlu	Mezar	Sülüs	Arapça
28	Ak Medrese	Karamanoğlu	H/812-M/1409-1410	H/812-M/1409-1410	Alâeddin'in oğlu Alâeddin Ali Bey	Karamanoğlu	İnşa	Sülüs	Arapça
38	Sarı Han	Eretna	H/785-M/1357	H/758-M/1357	Hacı Muhammed	Eretna	İnşa	Sülüs	Arapça
49	Murat Paşa Cami	Osmanlı	H/1081-M/1670	H/1327-M/1909	Murad Paşa	Osmanlı	Onarım	Sülüs	Arapça
50	Kıgılı (Pazar) Cami	Osmanlı	H/1106-M/1694	H/1106-M/1694	Hacı Hasan	Osmanlı	İnşa	Sülüs	Arapça
50	Kıgılı (Pazar) Cami	Osmanlı	H/1106-M/1694	-	Hacı Hasan	Osmanlı	Dini İçerikli	Sülüs	Arapça
50	Kıgılı (Pazar) Cami	Osmanlı	H/1106-M/1694	-	Hacı Hasan	Osmanlı	Dini İçerikli	Sülüs	Arapça
50	Kıgılı (Pazar) Cami	Osmanlı	H/1106-M/1694	-	Hacı Hasan	Osmanlı	Dini İçerikli (5)	Sülüs	Arapça
50	Kıgılı (Pazar) Cami	Osmanlı	H/1106-M/1694	-	Hacı Hasan	Osmanlı	Ayet	Sülüs	Arapça
51	Cullaz Mescidi	Osmanlı	H/1176-M/1762-1763	H/1176-M/1762-1763	Hacı Ömer Seyyid ve Hacı	Osmanlı	İnşa	Sülüs	Osmanlı Türkçesi

					Osman Seyyid Efendi				
64	Sır Ali Türbe	Osmanlı	H/1124- M/1712	-	Sır Ali Bey	Osmanlı	Dini İçerikli	Sülüs	Arapça
114	Cullaz Çeşme	Osmanlı	-	H/1170- M/1756- 1757	-	Osmanlı	Onarım	Sülüs	Farsça
115	Nalbatlar Çeşme	Osmanlı	H/1177- M/1763- 1764	H/1177- M/1763- 1764	-	Osmanlı	İnşa	Sülüs	Arapça
117	Ömer Halisdemir Üniversite Konaklama Evi	Osmanlı	H/1327- M/1911	H/1327- M/1911	-	Osmanlı	İnşa	Sülüs	Arapça

Tablo 4: Sivas Türk-İslam Dönemi Yapı Grupları İçerisindeki Beyaz Mermer Kitabeler

KATALOG NO	YAPININ ADI	YAPININ DÖNEMİ	YAPININ TARİHİ	KİTABENİN YAPIM TARİHİ	BANI VE MİMAR	KİTABENİN DÖNEMİ	TÜR	HAT	DİL
3	Sivas Ulu Cami	Danişmend	H.593/ - M.1196		Kızıl Arslan bin İbrahim	Osmanlı	Onarım	Sülüs - Mensur	Arapça - Günümüz Türkçesi
20	Gök Medrese	Anadolu Selçuklu	H/670- M/1271	H/670-M/1271	Sahip Ata Fahreddin Ali - Kalûyân el-Konevî	Selçuklu	İnşa	Sülüs	Arapça
20	Gök Medrese	Anadolu Selçuklu	H/670- M/1271	H/670-M/1271	Sahip Ata Fahreddin Ali - Kalûyân el-Konevî	Selçuklu	İnşa	Sülüs	Arapça
20	Gök Medrese	Anadolu Selçuklu	H/670- M/1271	H/670-M/1271	Sahip Ata Fahreddin Ali - Kalûyân el-Konevî	Selçuklu	İnşa	Sülüs	Arapça
20	Gök Medrese	Anadolu Selçuklu	H/670- M/1271	-	Sahip Ata Fahreddin Ali - Kalûyân el-Konevî	Selçuklu	Mimar ve Santkar	Sülüs	Arapça
20	Gök Medrese	Anadolu Selçuklu	H/670- M/1271	-	Sahip Ata Fahreddin Ali - Kalûyân el-Konevî	Selçuklu	Mimar ve Santkar	Sülüs	Arapça
20	Gök Medrese	Anadolu Selçuklu	H/670- M/1271	-	Sahip Ata Fahreddin Ali - Kalûyân el-Konevî	Selçuklu	Dini İçerikli	Sülüs	Arapça
20	Gök Medrese	Anadolu Selçuklu	H/670- M/1271	-	Sahip Ata Fahreddin Ali - Kalûyân el-Konevî	Selçuklu	Dini İçerikli	Sülüs	Arapça
20	Gök Medrese	Anadolu Selçuklu	H/670- M/1271	-	Sahip Ata Fahreddin Ali - Kalûyân el-Konevî	Selçuklu	Dini İçerikli	Sülüs	Arapça
20	Gök Medrese	Anadolu Selçuklu	H/670- M/1271	-	Sahip Ata Fahreddin Ali - Kalûyân el-Konevî	Selçuklu	Dini İçerikli	Sülüs	Arapça
20	Gök Medrese	Anadolu Selçuklu	H/670- M/1271	-	Sahip Ata Fahreddin Ali -	Selçuklu	Dini İçerikli	Sülüs	Arapça

					Kalûyân el-Konevî				
20	Gök Medrese	Anadolu Selçuklu	H/670-M/1271	-	Sahip Ata Fahreddin Ali - Kalûyân el-Konevî	Selçuklu	Dini İçerikli	Sülüs	Arapça
20	Gök Medrese	Anadolu Selçuklu	H/670-M/1271	-	Sahip Ata Fahreddin Ali - Kalûyân el-Konevî	Selçuklu	Dini İçerikli	Sülüs	Arapça
20	Gök Medrese	Anadolu Selçuklu	H/670-M/1271	-	Sahip Ata Fahreddin Ali - Kalûyân el-Konevî	Selçuklu	Dini İçerikli	Sülüs	Arapça
20	Gök Medrese	Anadolu Selçuklu	H/670-M/1271	-	Sahip Ata Fahreddin Ali - Kalûyân el-Konevî	Selçuklu	Dini İçerikli	Sülüs	Arapça
20	Gök Medrese	Anadolu Selçuklu	H/670-M/1271	-	Sahip Ata Fahreddin Ali - Kalûyân el-Konevî	Selçuklu	Dini İçerikli	Sülüs	Arapça
20	Gök Medrese	Anadolu Selçuklu	H/670-M/1271	-	Sahip Ata Fahreddin Ali - Kalûyân el-Konevî	Selçuklu	Dini İçerikli	Sülüs	Arapça
20	Gök Medrese	Anadolu Selçuklu	H/670-M/1271	-	Sahip Ata Fahreddin Ali - Kalûyân el-Konevî	Selçuklu	Dini İçerikli (14)	Sülüs	Arapça
20	Gök Medrese	Anadolu Selçuklu	H/670-M/1271	-	Sahip Ata Fahreddin Ali - Kalûyân el-Konevî	-	-	Kufi	Arapça-
21	Buruciye Medresesi	Anadolu Selçuklu	H/670-M/1271-1272	H/670-M/1271-1272	Muzaffer bin Hibetullah el-Burücerdî	Selçuklu	İnşa	Sülüs	Arapça
22	Çifte Minareli Medrese	Anadolu Selçuklu	H/670-M/1271-72	H/670-M/1271-1272	Kelük Bin Abdullah - Muhammed Şemseddin Cüveyni	Selçuklu	İnşa	Sülüs	Arapça
22	Çifte Minareli Medrese	Anadolu Selçuklu	H/670-M/1271-72	-	Kelük Bin Abdullah - Muhammed Şemseddin Cüveyni	Selçuklu	Dini İçerikli	Sülüs	Arapça
	Abülvehhab Gazi Mescidi	Osmanlı	H/901-M/1495	H/901-M/1495	Ahmet Paşa	Osmanlı	İnşa	Sülüs	Arapça
53	Meydan Cami	Osmanlı	H/972-M/1564	H/1341-1344-M/1923-1926	Vezir Sivaslı Koca Hasan Paşa	Osmanlı	Onarım	Rik'a	Osmanlı Türkçesi
54	Ali Ağa Cami	Osmanlı	H/998-M/1590	H/998-M71590	Mustafa Bey	Osmanlı	İnşa	Ta'lik	Osmanlı Türkçesi
54	Ali Ağa Cami	Osmanlı	H/998-	-	Mustafa	Osmanlı	Çeşme	Sülüs	Osmanlı

			M/1590		Bey				Türkçesi
55	Yeni (Selim Ağa) Cami	Osmanlı	H/1184-M/1770	H/1184-M/1770	Selim Ağa	Osmanlı	İnşa	Sülüs	Osmanlı Türkçesi
55	Yeni (Selim Ağa) Cami	Osmanlı	H/1184-M/1770	H/1318-M/1900	Selim Ağa	Osmanlı	Onarım	Sülüs	Osmanlı Türkçesi
56	Sarızade Mehmet Paşa Cami	Osmanlı	H/1182-M/1768	H/1217-M/1802	Sarızade Mehmet Paşa	Osmanlı	İnşa	Sülüs	Arapça
57	Yiğitler Camii	Osmanlı	H/1209-M/1794	H/1209-M/1794	Hacı İbrahim	Osmanlı	İnşa	Sülüs	Osmanlı Türkçesi
58	Uzunhacıoğlu Cami	Osmanlı	H/1222-M/1807	H/1222-M/1807	Uzun Hacızade Ahmet Ağa	Osmanlı	İnşa	Sülüs	Arapça
59	Said Paşa Camii	Osmanlı	H/1235-M/1819-1820	H/1235-M/1819-1820	Said Paşa	Osmanlı	İnşa	Sülüs	Osmanlı Türkçesi
60	Atölye Cami	Osmanlı	H/1313-M/1895	H/1313-M/1895		Osmanlı	İnşa	Sülüs	Osmanlı Türkçesi
61	Abadan Camii	Osmanlı	H/1323-M/1905	H/1323-M/1905	Sivas Valisi Hacı Reşid Paşa	Osmanlı	İnşa	Sülüs	Osmanlı Türkçesi
61	Abadan Camii	Osmanlı	H/1323-M/1905	H/1327-M/1909	Sivas Valisi Hacı Reşid Paşa	Osmanlı	Çeşme	Sülüs	Osmanlı Türkçesi
65	Şemseddin Sivas-İ Türbesi	Osmanlı	H/1009-M/1600	H/1009-M/1600	Şemseddin Sivas-i	Osmanlı	İnşa	Sülüs	Osmanlı Türkçesi
65	Şemseddin Sivas-İ Türbesi	Osmanlı	H/1009-M/1600	H/1246-M/1830-1831	Şemseddin Sivas-i	Osmanlı	--	Sülüs	Osmanlı Türkçesi
65	Şemseddin Sivas-İ Türbesi	Osmanlı	H/1009-M/1600	H/1254-M/1833	Şemseddin Sivas-i	Osmanlı		Sülüs	Osmanlı Türkçesi
65	Şemseddin Sivas-İ Türbesi	Osmanlı	H/1009-M/1600	H/1264-M/1847-1848	Şemseddin Sivas-i	Osmanlı	-	Sülüs	Osmanlı Türkçesi
70	Behram Paşa Hamam	Osmanlı	H/984-M/1576	H/984-M/1576	Berham Paşa	Osmanlı	İnşa	-	Osmanlı Türkçesi
116	Sorhan Tunçöz Çeşme	Osmanlı	H/1254-M/1838	H/1254-M/1838	II. Mahmut	Osmanlı	İnşa	Sülüs	Osmanlı Türkçesi
119	Kongre Binası	Osmanlı	H/1310-M/1892	H/1310-M/1892	Sivas Valisi Mazlum Paşa-zade Mehmed Memduh Bey	Osmanlı	İnşa	Ta'lik	Osmanlı Türkçesi
120	Jandarma Binası	Osmanlı	H/1326-M/1908	H/1326-M/1908	Vali Reşit Akif Paşa Dönemi	Osmanlı	İnşa	Sülüs	Osmanlı Türkçesi

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı-Soyadı	Meltem Atilla
Doğum Yeri-Tarihi	
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Ordu Üniversitesi
Yüksek Lisans	Ordu Üniversitesi
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	
İletişim	
E-Posta Adresi	
Tarih	22/09/2021